TINA BROWN

SECRETELE PALATULUI

Viața privată a Casei de Windsor

CORINT
ISTORIE

TINA BROWN

SECRETELE PALATULUI

Viața privată a Casei de Windsor

Imprint coordonat de
Ion M. Ioniță

TINA BROWN

SECRETELE PALATULUI

Viața privată a Casei de Windsor

Traducere din limba engleză de Alina Bâltâc
Prefață de Alina Pavelescu

CORINT
ISTORIE
—2022—

CHRISTINA (TINA) BROWN (n. 1953) este un cunoscut autor, redactor și jurnalist britanic, distins cu numeroase premii. A studiat la St Anne's College și a obținut diploma de licență în literatura engleză. A fost redactor pentru mai multe publicații și reviste de prestigiu, precum *Tatler, Vanity Fair* sau *The New Yorker.* În anul 2000 i s-a acordat Ordinul Imperiului Britanic în grad de comandor pentru servicii aduse jurnalismului. A scris *The Diana Chronicles* (2007), biografia prințesei de Wales, și *The Vanity Fair Diaries: 1983–1992* (2017).

Coordonare editorială: Sorin Turturică
Redactare: Alexandru Gheorghe, Ioana Andreea Tudose
Tehnoredactare: Roxana Coste
Design copertă: Amy Musgrave, Dan Mihalache
Ilustrație copertă: Figuri centrale ale Casei de Windsor © Getty, Shutterstock

Copyright © 2022 by Tina Brown
All rights reserved

Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română aparțin CORINT ISTORIE, un imprint al CORINT BOOKS, Str. Mihai Eminescu nr. 54 A, București.

www.edituracorint.ro

ISBN 978-606-088-135-3
ISBN EPUB 978-606-088-283-1

„Captivantă… Adevărata putere a acestei cărți este imaginea cumulativă pe care o construiește despre vieți, așa cum trebuie să fie trăite după regulile și obiceiurile palatelor casei Windsor".

The Daily Beast

„O carte excelentă. Tina Brown are cunoștințe din interior și scrie atât de bine!"

LADY ANNE GLENCONNER, autoarea cărții *Lady in Waiting*

„Deșteaptă, bine informată și enervant de antrenantă!"

The Times

„Cea mai importantă carte a perioadei Markle".

The Washington Post

„Brown își croiește drum prin absolut tot ce s-a întâmplat cu familia de la sfârșitul ultimei cărți, din 1997… Charles și Camilla sunt readuși în actualitate, într-un mod viu, printr-o serie de povești și anecdote bine documentate".

The Sunday Times

„Brown își abordează subiectele cu același succes precum cel avut în anii petrecuți ca apreciat editor de reviste. Accesul ei către cei care se învârt în cercul familiei regale îi oferă o mare autenticitate".

Daily Mail

„O lectură care creează dependență…"

The Telegraph

„Proza spumoasă a Tinei Brown și ochiul format pentru detalii însuflețesc o prezentare spectaculoasă”.

The Guardian

„Echilibrată, onestă și, mai presus de toate, cuprinzătoare, *Secretele Palatului* este o privire substanțială asupra familiei regale britanice, oferind o mulțime de detalii, puțin umor și nu puțin puf”.

Glam Adelaide, site de știri din Australia

„Fascinant și alert, blockbusterul Tinei Brown este o lectură obligatorie pentru observatorii regali”.

Kirkus Reviews

„Brown a realizat o lucrare care este deopotrivă academică și cu detalii de scandal, lăsându-ne să ne închipuim ce ar putea aduce lumea postelisabetană, amuzându-ne și îngrozindu-ne alternativ pe parcurs...”

The Independent

„Cea mai explozivă carte despre monarhie a anului”.

The Sun

Prefață. În culisele regalității moderne

În lumea noastră de individualități instagramabile, a te naște într-o familie regală este, probabil mai mult ca oricând, o slujbă de 24 de ore din 24. O slujbă pe care nici măcar nu ai dreptul să ți-o alegi, o primești la naștere ca pe un privilegiu împovărător și trebuie să o accepți, fie că ți-o dorești, fie că nu. Iar dacă datele personalității tale nu te ajută să te ridici la înălțimea responsabilității, asta e doar o problemă personală, la care va trebui să lucrezi din greu, căci *exit*-ul din jobul regal se face, în majoritatea cazurilor, numai pe căi infamante.

Aceasta este prima concluzie pe care o putem desprinde din cartea Tinei Brown, o jurnalistă familiarizată de multă vreme cu culisele Casei Regale a Marii Britanii, multiplu premiată pentru activitatea sa profesională, decorată de însăși regina Elisabeta a II-a și deținătoare, prin căsătoria cu magnatul de presă Harold Evans, a unui titlu de Lady. Tina Brown a lucrat ca redactor-șef pentru *Vanity Fair*, *The New Yorker*, *Talk* și *The Daily Beast*, bine-cunoscute reviste *glossy*, dintre care ultima este chiar creația ei. Este autoarea uneia dintre cele mai citite biografii ale prințesei Diana, *The Diana Chronicles*, publicată în 2007, pentru a marca cea de-a 10-a comemorare a morții prințesei. În 2010, publicația pe care o fondase și o conducea, *The Daily Beast*, a fost prima abordată pentru a publica dezvăluirile activistei cubaneze Conchita Sarnoff despre rețeaua de pedofilie a magnatului american Jeffrey Epstein, prieten apropiat al prințului Andrew și complice de orgii al acestuia.

The Palace Papers, publicată în aprilie 2022, cu trei luni înaintea jubileului de platină al reginei Elisabeta a II-a, are, de la bun început, toate datele unui nou bestseller. Mai întâi prin titlul „cu cârlig", care face aluzie la marile

operațiuni de dezvăluiri jurnalistice de tipul Panama Papers sau Pandora Papers. Un astfel de titlu e menit, înainte de orice, să satisfacă orizontul de așteptare al unui public contemporan, obișnuit de ceva vreme cu percepția că principala funcție a familiilor regale din zilele noastre este aceea de a alimenta presa cu evenimente mondene, toalete strălucitoare și, din când în când, cu scandaluri picante. Totuși, dincolo de această percepție dominantă, cartea Tinei Brown, bine scrisă și minuțios documentată, e mult mai mult decât o incursiune *glossy* în culisele incitante ale Casei Regale britanice. Aceasta se datorează atât experienței jurnalistice a autoarei, cât și stilului deopotrivă elegant și captivant în care este scrisă. Unele dintre descrierile făcute, în câteva rânduri sau uneori chiar în câteva cuvinte, principalelor personaje ale cărții au darul de a influența pe termen lung imaginea cu care cititorul, aflat la mare distanță de culisele *glamour* ale regalității, va rămâne despre cei astfel prezentați. De asemenea, componenta psihologică, de care Tina Brown se servește din plin pentru a explica personajele, acțiunile și deciziile acestora, ne oferă, mai mult decât o nouă sursă de picanterii, ocazia unei adecvate înțelegeri a rolului și pozițiilor fiecăruia dintre membrii Casei de Windsor și a celor din anturajul lor apropiat.

Una dintre principalele întrebări aflată în miezul unei astfel de cărți se leagă de așteptările opiniei publice de azi față de rolul și funcțiile monarhiei. Monarhia în general este – iar aceasta pare cea mai perenă dintre funcțiile sale – un simbol. Un simbol al națiunii care, departe de a fi perfectă, dorește totuși să se privească într-o oglindă cât mai apropiată de perfecțiune. De aceea, nici măcar în cea mai dezvrăjită dintre versiunile lumii de azi, monarhul și membrii familiei sale nu se pot arăta ca niște simpli muritori. La întrebarea, cât se poate de actuală, în ce fel mai poate servi monarhia nevoilor politice ale unei democrații de secol XXI, răspunsul către care pare să ne îndrepte cartea Tinei Brown este preponderent acesta: monarhia constituie nucleul continuității unei anumite

imagini despre sine a națiunii britanice, una care trebuie să fie neapărat flatantă, să genereze sentimente de coeziune și, nu în ultimul rând, de indestructibilitate. Traiul obișnuit, „în veac", al celor cărora li se atribuie o astfel de misiune este, în mod evident, incompatibil cu exigențele ei cvasi-utopice.

În al doilea rând, monarhia – cea britanică, în mod deosebit – e o veritabilă mașinărie politică, o „firmă" în care ierarhiile sunt bine stabilite, strategiile manageriale se bifurcă în direcții multiple, îndreptate către toate segmentele sociale, contabilitatea se ține riguros sau, în caz contrar, poate duce la dezastre de imagine, iar PR-ul se dovedește, din toate aceste considerente, o artă rafinată, ale cărei resurse de creativitate nu-și pot permite să se epuizeze.

Nici monarhia însăși nu-și permite să-și epuizeze capacitatea de a se reinventa periodic, odată cu timpurile, șocurile, evenimentele, mentalitățile și așteptările mereu în schimbare ale societății pe care o conduce și, chiar mai important de atât, o reprezintă. Nu întâmplător, cartea Tinei Brown debutează cu un capitol dedicat impactului prințesei Diana asupra Casei de Windsor. Astăzi se știe că uriașa popularitate a „prințesei inimilor" nu a fost deloc o binecuvântare pentru Casa Regală Britanică. Ceea ce se știe mai puțin, dar povestește, cu argumente, Tina Brown, este că Diana însăși a întreținut o relație ambivalentă cu presa și paparazzi, facilitând, până la un punct, isteria de presă care avea s-o coste viața. Felul în care Diana și-a construit, cu voie sau fără voie, imaginea publică a obligat Casa de Windsor să-și părăsească ultimele rămășițe de confort al tradiției, i-a amenințat multă vreme ierarhia bine stabilită și i-a expus într-un mod adesea nemilos toate vulnerabilitățile omenești. Detaliile dramatice ale divorțului dintre Diana și Charles și, mai ales, cele legate de moartea ei tragică au aruncat familia regală britanică în cea mai gravă criză de popularitate din istoria sa recentă, una care, cu toate efectele și reverberațiile atrase după sine, a lăsat cicatrici încă vizibile și azi. Nu trebuie să ne mire,

așadar, concluzia personajului central al cărții Tinei Brown, regina Elisabeta a II-a, care, cu ocazia uneia dintre căsătoriile princiare, a spus deschis: ultimul lucru de care Casa Regală ar avea nevoie ar fi o nouă Diana.

Pe tabla de șah a familiei regale, regina pare a fi piesa cu cea mai mare capacitate de reziliență emoțională. Cel puțin, așa rezultă din portretul pe care i-l face Tina Brown, unul plin de respect, firește, dar câtuși de puțin lipsit de nuanțe. Am putea spune că reziliența este, în cazul ei, o calitate indispensabilă, dat fiind că oamenii care stau pe un tron regal sunt cei mai înlănțuiți prizonieri ai datoriei. Din acest punct de vedere, regina Elisabeta pare să se potrivească perfect în rolul în care a desemnat-o istoria. Cu o expresie devenită celebră, fotograful Cecil Beaton îi definea atitudinea ca fiind aceea a „unei bezele făcute cu aparatul de sudură". Potrivit descrierii unuia dintre secretarii săi de presă, regina e „de neclintit": „Nu contează dacă lucrurile merg îngrozitor de rău sau rău. Ea se trezește dimineața, aruncă o privire în agendă, vorbește la telefon sau are o întâlnire pe un subiect mai degrabă oribil. Apoi, 10 minute mai târziu, iese la plimbare... și conversează cu oamenii de pe stradă de parcă n-ar avea nicio altă grijă".

Această capacitate de detașare emoțională guvernează atitudinea reginei și în relațiile cu propria familie. Spre deosebire de mama și de sora ei, femei strălucitoare, pasionate de lux, eleganță și distracții, Elisabeta e, încă de foarte tânără, imaginea însăși a seriozității. Educația tipică aristocrației britanice și un simț al umorului la fel de britanic sunt armele sale împotriva realităților neplăcute ale vieții. Iubește vânătoarea, câinii și caii – din cartea Tinei Brown aflăm, spre exemplu, că regina nu se uită decât rareori la televizor, iar atunci doar pentru a urmări cursele de cai și că, în mijlocul petrecerii de nuntă a prințului Charles cu Camilla Parker Bowles, s-a retras discret ca să privească la televizor un concurs hipic. Unii dintre apropiații săi au bănuit-o chiar că ar fi mai atașată de cai și câini decât de oameni, o formă de mizantropie

care nu e, la urma urmei, chiar atât de surprinzătoare din partea unui monarh inteligent.

Ca tânără mamă, regina își păstrează atitudinea detașată și în relația cu propriii copii. Tina Brown pune stilul regal de parenting, rece și lipsit de sentimentalisme, pe seama unor caracteristici psihologice ale generației care a făcut războiul. Totuși, aflând că regina a lipsit de la prima petrecere de Crăciun din viața prințului Charles, preferând să-și petreacă vacanța în Malta, singură cu prințul consort Philip, iar apoi să mai rămână câteva zile într-una dintre reședințele ei particulare, rezolvând probleme politice, înțelegem de ce relația dintre Charles și mama lui nu a fost niciodată una foarte afectuoasă. Charles a fost un copil crescut de bone, sub supravegherea tatălui său – regina i-a delegat prințului consort întreaga responsabilitate de decizie cu privire la educația copiilor regali – și care își iubește și admiră în mod particular bunica maternă. La fel ca ea, și el e iubitor de frumos și preocupat de opere de caritate, interese pe care regina însăși le consideră potrivite pentru oamenii slabi și vulnerabili, așa cum n-ar trebui să fie moștenitorul tronului.

În momentele de criză ale familiei – divorțurile princiare, scandalurile publice în care sunt implicați membrii familiei și care reprezintă tot atâtea lovituri de imagine pentru Casa Regală – regina preferă să practice ceea ce apropiații ei numesc „ostriching" și care s-ar traduce în română prin expresia „a băga capul în nisip ca strutul". Ignorarea situațiilor neplăcute și afișarea unui comportament imperturbabil fac parte din strategia sa psihologică de minimizare a impactului negativ.

Totuși, în vreme ce regina însăși cultivă cu tenacitate această imagine de indestructibilitate a persoanei monarhului, ceilalți membri ai Casei Regale își urmează propriile vieți, în care se manifestă ca niște oameni vii, având calități, dar și defecte, slăbiciuni, vulnerabilități. Unele dintre aceste vulnerabilități sunt exploatate nemilos de presă, așa cum se întâmplă cu infidelitatea lui Charles față de Diana și cu greșelile pe care ambii parteneri le fac

în mariajul lor nefericit. Altele sunt de-a dreptul infamante și pun Casa Regală într-o dificultate greu de conturnat, așa cum e cazul scandalului de pedofilie în care e implicat prințul Andrew, altminteri fiul favorit al reginei. Unele situații delicate par să se repete în mod ciclic și au, cu siguranță, o explicație în modul în care natura umană e solicitată de rigiditatea statutului de membru al Casei Regale. E cazul biografiilor tumultuoase ale copiilor regali care, nefiind primii născuți și deci moștenitori ai tronului, au de înfruntat propriul sentiment al frustrării față de rolurile lor secundare și, în același timp, de respectat rigurozitatea obligațiilor princiare. Tribulațiile personale ale prințesei Anne, sora mai mică a reginei Elisabeta, ale prinților Andrew și Edward, frații lui Charles și, cel mai recent, cele ale prințul Harry și ale soției lui, Meghan Markle, ridică întemeiate semne de întrebare față de modul în care ar trebui redefinite rolurile în interiorul unui model modernizat al monarhiei britanice, astfel încât „frații mai mici" să nu mai reprezinte niște potențiale bombe cu ceas pentru imaginea instituției monarhice.

Cartea Tinei Brown abordează, direct sau indirect, toate aceste probleme cu care se confruntă monarhia britanică în zilele noastre, de la aspectul „utilității", la acela al extravaganțelor bugetare, al relațiilor dificile cu presa de secol XXI și al felului în care, încă de pe acum, încep să se prefigureze trăsăturile unei ere post-Elisabeta a II-a. Pentru cititorii britanici și pentru jurnaliștii care au recenzat cartea în presa londoneză, acestea sunt niște întrebări de maximă actualitate, iar răspunsurile lor diferă în funcție de simpatiile politice și de apartenențele la unul sau altul dintre grupurile sociale. Cititorul român o va citi, desigur, cu alți ochi și va reține, alături de inevitabila picanterie a detaliilor de viață intimă și de culise ale regalității, capacitatea autoarei de a explica, pe înțelesul tuturor, mecanismele de funcționare ale mașinăriei monarhice, într-un stil alert, plăcut și accesibil. Principala caracteristică a acestui stil este utilizarea detaliului psihologic pentru a ne transmite, cu o bine dozată

empatie, mesajul pe care îl căutăm, în fond, în vârtejul *glossy* al revistelor mondene: regii și reginele, prinții și prințesele, ducii și ducesele sunt, dincolo de rangurile sociale, niște oameni ca noi toți, cu sentimente, slăbiciuni, traume de viață, tristeți și depresii, înfrângeri personale și, din când în când, câte o mică porție de fericire.

Alina Pavelescu

Iubitului meu Harry,
Pentru totdeauna!

Prolog
KRIPTONITĂ

Interviul realizat de Oprah Winfrey cu prințul Harry și Meghan, ducele și ducesa de Sussex, în martie 2021, a fost unul dintre cele mai mediatizate din istoria televiziunii. Acesta a fost înregistrat la un an după furtunoasa ieșire a cuplului din familia regală, undeva la adăpostul palmierilor din grădina unei reședințe nedezvăluite din Montecito, California, deasupra coastei Pacificului. Ochelarii imenși purtați de Oprah au sporit cumva senzația de uimire a jurnalistei în fața dezvăluirilor cu potențial nuclear făcute de cei doi invitați despre Casa de Windsor.

„Ați tăcut sau ați fost *reduși la tăcere*?"[1] a întrebat starul TV pe cel mai poruncitor ton posibil în teaserul sumbru al interviului care a durat două ore. Camera s-a îndreptat spre ochii mijiți ai lui Meghan, apoi cadrul s-a schimbat chiar înainte să putem afla răspunsul. În seara cu pricina, 49 de milioane de oameni din lumea întreagă au fost prezenți în fața ecranelor pentru a descoperi misterul. Pentru confesiunile care au urmat, ducesa a ales un machiaj fumuriu, extrem de dramatic, al ochilor, asemănător celui utilizat cu ani în urmă de Diana, prințesa de Wales, în celebrul ei interviu cu Martin Bashir, și și-a prins părul într-un coc jos. Printre fanii lui Meghan s-au făcut multe speculații cu privire la detaliul cu lotuși albi (simbolizând învierea!) de pe rochia Giorgio Armani lungă, neagră și cu talie înaltă care îi ascundea burtica de gravidă.

Specialiștii în decodarea simbolurilor regale au remarcat că încheietura mâinii stângi a lui Meghan era împodobită

cu brățara tennis Cartier cu diamante a defunctei ei soacre, ceea ce ducea cu gândul la faptul că tânăra ar fi preluat ștafeta femeii nedreptățite din familia regală. În ceea ce-l privește, Harry a fost criticat pe Twitter pentru gafa vestimentară de neiertat, constând în alegerea unor nefericite șosete lăsate și a deloc remarcabilului costum J. Crew. Principala temă a nemulțumirilor sale a reprezentat-o faptul că tatăl lui, prințul de Wales, i-a interpretat greșit declarația privind căutarea independenței financiare și i-a tăiat fondurile.

Ducii de Sussex au venit cu acuzații cumplite: nepăsare în privința sănătății mintale a lui Meghan, lipsa de reacție a Palatului în ceea ce privește „schingiuirea" actriței de către presă, gelozia familiei și, cel mai grav dintre toate, exploziva învinuire de rasism adusă unui membru nenumit al familiei regale care ridicase „îngrijorări" cu privire la cât de întunecată ar putea fi pielea lui Archie, bebelușul la acel moment încă nenăscut al cuplului.

Kriptonită pură!

Răspunsul concis al prințului William, câteva zile mai târziu, la hărțuiala reprezentanților presei aflați pe urmele lui la un eveniment oficial, a fost: „Nu suntem deloc o familie rasistă". Dar cum ar fi putut ști ce înseamnă aceasta? Meghan Markle este prima persoană de culoare care se căsătorește cu un Mount-batten-Windsor, iar procentul de diversitate în rândul angajaților Palatului Buckingham este de 8,5%[2].

Furtuna iscată pe rețelele de socializare a indicat fără putință de tăgadă o împărțire aprinsă a publicului de pe cele două maluri ale Atlanticului. Americanii, care nu i-au iertat niciodată pe cei din familia Windsor pentru că au respins-o pe Diana, i-au aplaudat în bună măsură pe ducii de Sussex pentru că au dat în vileag prăbușirea așa-zisului „parc tematic al monarhiei". Pe fundalul mișcării „Black Lives Matter", acuzația de rasism nu a făcut decât să confirme că dinozaurii regali nu ar mai trebui să conducă pe pământ. Chiar și purtătoarea de cuvânt a președintelui Biden, Jen Psaki, a intervenit, lăudând curajul lui Meghan

de a vorbi în mod deschis despre anxietatea și depresia cu care s-a confruntat.

Reacția britanică s-a situat la polul opus – indignare pentru manifestarea unei astfel de lipse de respect față de monarhie și concentrarea încrâncenată asupra numeroaselor afirmații discutabile și contestabile ale cuplului. A existat un scepticism larg în ceea ce privește afirmația lui Meghan că nu a avut la cine să apeleze atunci când se gândea la suicid, cu excepția Departamentului de resurse umane al Palatului Buckingham, un birou aproape suprarealist despre care puțini oameni auziseră vreodată (și care părea mai potrivit pentru un sitcom BBC scris de Ricky Gervais[I]). Nu cumva Harry, care făcuse ani la rând terapie, era unul dintre fondatorii *Heads Together,* un proiect lansat alături de prințul William și Kate pentru a pune capăt stigmatizării bolilor mintale? Oricare ar fi fost problemele de adaptare pe care le-a întâmpinat Meghan, acestea au fost în mod clar prea dureroase pentru Harry. Pe ambele maluri ale Oceanului, tânăra generație s-a plasat cu entuziasm în tabăra Meghan, lăudată pentru că și-a salvat soțul cel dulce și sexy din ghearele unor relații de familie scorțoase și sterile.

Mai puțin discutate au fost comentariile derutante – și, pentru mine, fascinante – ale lui Meghan privind lipsa ei de pregătire pentru viața în sânul familiei regale. „Nu am înțeles pe deplin ce trebuia să fac", i-a mărturisit ea lui Oprah. „Ce înseamnă să fii un membru al familiei regale care lucrează? Ce faci? [...] Americanii, în special, știu despre familia regală ceea ce citesc în basme... Am crescut în LA, unde vezi celebrități tot timpul. Nu este același lucru, dar este foarte ușor, mai ales ca american, să spui: «Cei din familia regală sunt oameni celebri». [Totuși] lucrurile stau complet diferit"[3].

Oh, da! Ideea că membrii seniori ai familiei regale britanice, înrădăcinați în mediul rural, obsedați de îndeplinirea datoriei și legați de tradiție, prezintă vreo asemănare cu vedetele de la Hollywood mi se pare năucitor de deplasată. Vedetele apar și dispar. Monarhia

există pe termen lung. Interesul publicului față de tine nu expiră atât timp cât este limpede că interesul tău se îndreaptă către satisfacerea nevoilor lui. Așa cum i-a spus odată regina Mary[II], bunica suveranei, unei rude: „Ești membru al familiei regale britanice. Noi nu suntem niciodată obosiți și cu toții iubim spitalele"[4].

Ideea de strălucire regală care pare că a captivat-o pe Meghan este doar o iluzie optică. Tinerei i-a fost greu să înțeleagă că desertul organic cu lămâie și flori de soc servit la nunta ei de basm de la Castelul Windsor a fost un fel de prăjiturică „Mănâncă-mă!" din *Alice în Țara Minunilor*. Chiar dacă devenea o vedetă din ce în ce mai mare în arena internațională, Meghan ar fi trebuit ca, în același timp, să se „micșoreze" în fața cerințelor nerostite pe care le presupune faptul de a te afla în slujba Coroanei.

Bizarul eșec al lui Meghan în a se pregăti pentru ceva care era echivalentul regal al călugăririi a fost o surpriză pentru mulți dintre foștii ei colegi din serialul USA Network *Suits*, unde a jucat un rol secundar vreme de șapte ani. Potrivit unui coleg de platou, ca actriță, Meghan era recunoscută pentru faptul că „își făcea temele", apelând la oricine o putea ajuta cu „notițele".

Este derutant că nu a făcut același lucru când a venit vorba de cel mai important rol al vieții ei. Principalul motiv pentru care Făt-Frumos al Dianei, medicul Hasnat Khan, specialist în chirurgie cardiovasculară, cu care prințesa s-a întâlnit după despărțirea de Charles, nu a vrut să se însoare cu ea a fost limpede: Khan știa că nu poate suporta să apară în fiecare zi pe primele pagini ale publicațiilor tabloide.

Un fost angajat al casei regale mi-a mărturisit:

> Cred că am simțit de la bun început faptul că Meghan nu avea un context care să o ajute să înțeleagă instituția. Și nici Palatul nu avea un context care să-l ajute să o înțeleagă pe Meghan. Așadar, era o problemă uriașă a două lumi care se ciocneau și care nu aveau experiență una cu cealaltă.

Până de curând, monarhia britanică – o instituție veche de peste 1 000 de ani – avea un conducător în vârstă de 96 de ani și un septuagenar care aștepta în culise. Nimeni nu putea spera ca această instituție să dea dovadă de agilitate. Prin natura sa, își construiește capitalul social cu activități constante și elementare, o misiune care nu se remarcă prin nimic interesant. Din când în când, ghețarul se mișcă, de obicei după un șoc răsunător suferit de sistem, cum ar fi abdicarea lui Eduard al VIII-lea[III] pentru a se căsători cu o americancă divorțată, Wallis Simpson, moment în care familia a strâns rândurile pentru a respinge intrușii; moartea Dianei și isteria care a urmat, când instituția monarhiei a fost reevaluată și a devenit pe tăcute mai accesibilă; și, în sfârșit, criza „Megxit", când ducele și ducesa de Sussex au ales între Commonwealth[IV] și Netflix, optând, în cele din urmă, pentru bani. Vor trece mulți ani până când vom afla cât de serios a luat în considerare monarhia eșecurile sale în a reflecta asupra diversității țării pe care o reprezintă și în slujba căreia lucrează.

Neîndoielnic se vor petrece schimbări. Este de ajuns să ne uităm la felul în care a evoluat instituția de la epoca în care prințesa Margaret nu s-a putut căsători, în 1955, cu bărbatul pe care îl iubea, pentru că era divorțat, ori 26 de ani mai târziu, când prințul Charles a fost obligat să se însoare cu o fecioară de 20 de ani, cu un „pedigri" potrivit, și până la piatra de hotar din 2018, când o mulatră americană și, în plus, divorțată, a primit binecuvântarea reginei de a se mărita cu nepotul ei. Toate acestea sunt menite să ne amintească faptul că principalul scop al monarhiei este să supraviețuiască.

„Nu am făcut nicio cercetare"[5], a recunoscut Meghan în interviul acordat lui Oprah.

Ei bine, eu am făcut! De-a lungul a doi ani, pe măsură ce pandemia de COVID-19 se domolea, am stat de vorbă, în persoană și pe Zoom, cu peste 120 de persoane, dintre care multe au avut relații strânse cu membrii familiei regale în vremurile tulburi care au urmat după moartea Dianei.

M-am concentrat în această carte pe cei 25 de ani care au urmat de atunci, până în zilele noastre. Dar, după cum vom descoperi, parte a fascinației pe care o exercită monarhia este că marile ei teme – dar și probleme – se repetă de-a lungul timpului prin protagoniștii săi muritori și supuși greșelii. Pentru a înțelege Casa de Windsor așa cum este ea astăzi, trebuie să cunoaștem forțele umane și istorice care au modelat-o. Am organizat cartea de față în capitole centrate pe indivizi-cheie care au definit istoria recentă a monarhiei: Diana, Camilla, Charles, Philip, Margaret, Andrew și, mai recent, William, Harry, Kate, Meghan și familiile lor. Vom călători înapoi în timp, de la Al Doilea Război Mondial până în anii '90, de la modernizarea Marii Britanii milenare până la apogeul reprezentat de Jocurile Olimpice din Londra, de la diviziunile furioase provocate de Brexit până la durerea comună a unei pandemii mondiale. Vom întâlni prim-miniștri, curteni influenți, consilieri media puternici, băgători de seamă umili, iubiți, rivali și chiar dușmani de-a dreptul. Vom analiza straturile aristocrației, precum și relația complexă dintre membrii familiei regale, mass-media și public.

Mai presus de toate însă, sper că vom reuși să o cunoaștem mai bine pe femeia care a contat mai mult decât oricine altcineva: regina.

Cartea pe care o țineți în mână este cea pe care aș fi vrut să o poată citi Meghan înainte de a-și împacheta lucrurile și a lăsa în urmă viața din Toronto, urcând în avionul către Anglia pentru a-și planifica nunta cu fiul mai mic al moștenitorului tronului britanic. Poate ar fi învățat că nu există marcă mai mare și mai puternică decât Firma.

[I] Cunoscut umorist, actor și regizor englez, de numele căruia se leagă mai multe sitcomuri de mare succes în Marea Britanie (n. red.).

[II] Mary de Teck (1867–1953) a fost regina-consoartă a Marii Britanii, soția regelui George al V-lea (n. red.).

[III] Eduard al VIII-lea (1894–1972) a fost rege al Marii Britanii din 20 ia-nuarie 1936 până în luna decembrie a aceluiași an,

când a abdicat. Ulterior va primi titlul de duce de Windsor (n. red.).

[IV] Commonwealth sau Comunitatea Națiunilor reprezintă o organizație interguvernamentală, care reunește peste 50 de țări, majoritatea făcând parte în trecut din fostul Imperiu Britanic. Aceasta promovează cooperarea între state pe plan social, politic și economic (n. red.).

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

NU SE VA REPETA!

Familia regală dă piept cu lumea post-Diana

În primii ani ai secolului al XXI-lea, o melancolie copleșitoare părea să-i învăluie pe membrii familiei regale britanice, stare care s-a extins și la prietenii, servitorii și băgătorii de seamă din preajma lor. Cercetările făcute pentru biografia pe care i-am dedicat-o prințesei Diana în 2006, la aproape 10 ani de la moartea ei, m-au purtat în apartamente degradate, adăpostite de clădiri fără lift din zone mărginașe ale Londrei, unde locuiau foști angajați ai familiei regale. Mirosul covoarelor de pe casa scării mi-a dat mereu un sentiment de tristețe, de coborâre pe scara socială și de sacrificiu deopotrivă inutil și elegant. Lumina părea să se stingă mereu pe palierul de la etajul al treilea din cauza temporizatorului. Ușa dădea către un mic apartament cu un dormitor plin de cărți, dar și de bibelouri de bun-gust, biete amintiri ale slujbei la palat. Ce a obținut, de fapt, oricare dintre acești oameni de pe urma loialității și a discreției lor în ceea ce privește instituția monarhiei? „Respectul" reginei, o acuarelă semnată Seago[V] sau câteva scrisori de mulțumire semnate chiar de suverană.

Semnele irelevanței și ale decăderii nu au fost nicăieri mai evidente decât la o slujbă de pomenire din martie 2006, ținută la Capela Gărzilor din cazarma Wellington, din Westminster, în memoria lordului Lichfield, vărul reginei și fotograf specializat în evenimente mondene. M-am aflat acolo pentru că am lucrat deseori cu fermecătorul Lichfield la începutul anilor '80, când editam revista *Tatler*, iar la un moment dat, am petrecut un weekend

agitat alături de el și de alți doi fotografi legendari, Helmut Newton și David Bailey, relatând despre Marele Premiu de Formula 1 de la Monaco.

În acea zi ploioasă, membri importanți ai familiei regale britanice au umplut Capela Gărzilor, printre aceștia aflându-se fiica reginei, prințesa Anne, în vârstă de 55 de ani, cunoscută și sub numele de Prințesa Regală, și Camilla Parker Bowles, proaspăt ridicată la rangul de Alteța Sa Regală (ASR) ducesa de Cornwall, în urma căsătoriei cu prințul Charles cu un an în urmă. Fostul suveran al Greciei și consoarta sa și-au făcut loc cu greu către banca rezervată lor, în spatele fostului soț al Camillei, cândva atrăgătorul general de brigadă Andrew Parker Bowles, înveșmântat în costumul său pretențios de ceremonie. În mod inexplicabil, Camilla și Andrew continuă să se miște în aceleași cercuri. Ca o bizarerie pentru cei străini de mersul lucrurilor în sânul familiei regale britanice, acesta s-a alăturat suveranei pentru a urmări o parte din Grand National[VI] într-o anticameră a Castelului Windsor, după binecuvântarea nunții lui Charles și a Camillei la St George's Chapel[VII].

„Nimeni nu se mai ridică pentru greci. Nu este de-a dreptul îngrozitor?" a bombănit fostul valet al reginei-mamă, William „Backstairs Billy" Tallon[VIII]. De asemenea, acesta a fost foarte surprins de faptul că regina însăși nu a venit la amintita slujbă [de comemorare a lui Lichfield]: „La urma urmei, era verișoara lui...".

„Da, doar că erau veri mai mult din punctul lui de vedere, decât din al ei", a remarcat un bărbat din dreapta lui Billy, biograful Hugo Vickers, a cărui observație pare să surprindă esența relațiilor din familia regală. Așezată alături de rudele din Grecia, prințesa Anne arăta deznădăjduită și morocănoasă, în vreme ce Andrew Parker Bowles părea o sticlă de gin roz ambulantă. Decrepitul lord Snowdon, fostul soț al surorii reginei, prințesa Margaret, a avut în permanență un aer țâfnos, în timp ce a fost condus de fiul său și așezat pe un scaun. Pălăria în formă de cutie a ducesei de Cornwall a completat un

costum mohorât, amintind de uniformele purtate de stewardese. Iată, așadar, o mulțime care își putea permite serviciile celui mai bun stomatolog de pe Harley Street[IX], dar pe care o puteai găsi căutând trufe prin „pădurile dinților stricați”[X].

Ce grup deprimant au alcătuit acești oameni când au ieșit din capelă! Chiar și reprezentanții generației tinere păreau palizi și nemulțumiți. Tallon mi-a șoptit despre medicamente de fiecare dată când unul dintre ei se ridica să vorbească. Unuia îi era dor ca strălucitoarea prințesă Diana, înaltă și blondă, să-și facă apariția înconjurată de paparazzi. Un oaspete a spus că l-a văzut apoi pe generalul de brigadă Parker Bowles în metroul din Londra, agățat de barele de susținere, în costumul său de ceremonie. Prințesa Michael de Kent, așa-numita intrusă din Silezia și fost designer de interioare, a fost singura din familia regală care a adus un plus de strălucire. Aceasta se căsătorise cu vărul reginei, ASR Prințul Michael de Kent, la sfârșitul anilor ’70, și fusese poreclită „Führerul” de către prințesa Diana, după ce cotidianul *The Mirror* dezvăluise că tatăl femeii fusese membru al SS. Pășind încet pe culoarul către altar, cu părul lăsat să-i cadă pe umeri de sub pălăria neagră, elegantă, cu voaletă și cu un zâmbet larg, prințesa își păstrase aspectul seducător de walkirie[XI]. Poate pentru că singurele realizări ale soțului ei fuseseră să-și lase o barbă care să-i sporească asemănarea cu țarul Nicolae al II-lea și să pice de pe locul al șaptelea pe al 52-lea în ordinea succesiunii, ea a făcut mai mult efort pentru a fi la înălțime.

***

Din acea zi, a fost limpede că în sânul familiei regale a revenit o plictiseală profundă, o plictiseală pentru care cei cu sânge albastru, nu însă și ziarele tabloide, au fost extrem de recunoscători. Lipsa de entuziasm în ceea ce îi privea fusese câștigată cu multă sudoare.

Încă de la moartea Dianei, în 1997, regina le pusese în vedere tuturor celor care o sfătuiau că *așa ceva* nu se va mai întâmpla niciodată – prin „așa ceva” înțelegându-se

celebritatea fulminantă de care se bucurase Diana, o adevărată problemă, în condițiile în care monarhia britanică fusese eclipsată, ba chiar sufocată de un membru sfidător și periculos de popular al familiei, altul decât regina sau moștenitorul tronului. De altfel, cea mai repetată replică la palat era „Nu vrem o altă Diana!". Presa, publicul și generația mai tânără a familiei Windsor trebuiau educați astfel încât să priceapă faptul că, sub nicio formă, Coroana nu este o „scenă", iar familia regală extinsă nu reprezintă monarhia. Suverana este monarhia, iar moștenitorii direcți sunt singurii care contează cu adevărat. Ei și toți ceilalți care urmăresc parada aviatică organizată cu prilejul zilei de naștere a reginei din balconul Palatului Buckingham! Ei sunt cei care se află acolo pentru a servi, susține și promova nu propriile persoane, ci Coroana. Cu alte cuvinte, doar cei care sunt foarte sus pe scara ierarhică.

Faima de care se bucura la nivel mondial prințesa Diana, de altfel, o faimă complet neplanificată atunci când tânăra a fost desemnată de regina-mamă drept trandafirul englezesc perfect pentru a fi cules de prințul Charles, a lovit Palatul Buckingham cu forța unui meteorit. Căldura ei a pârjolit diadema reginei. Și i-a determinat, pentru prima dată, pe toți membrii familiei regale să-și pună la îndoială calitățile și relevanța.

La început, Diana a părut o salvatoare. La finele anilor '70, în Anglia domnea o atmosferă apăsătoare după o perioadă în care la conducerea țării se aflase guvernul laburist și domniseră disputele pe teme legate de dezvoltarea industriei. Monarhia era văzută din ce în ce mai mult drept un fenomen anacronic, fiind luată peste picior de trupa Sex Pistols într-un imn punk mai degrabă mârâit din 1977, intitulat „God Save the Queen". În timpul așa-numitei „Ierni a vrajbei noastre", din 1978 până în 1979, șoferii de ambulanță, gunoierii și groparii declanșaseră o grevă. Pentru familia regală, tânăra lady Diana Spencer a fost atât un tonic, cât și o distragere plină de veselie de la problemele grave cu care se confrunta

poporul. Au văzut-o cu toții ca pe un fulger prins cu mare noroc într-o sticlă, dar nu au știut ce să facă atunci când fulgerul a scăpat[XII].

Până la Diana, o ierarhie a atenției și a adorației publice era prestabilită. Regina atrăgea cele mai mari mulțimi, în afară de regina-mamă (descrisă drept „radioasă" de peste nouă milioane de ori, conform ultimei căutări pe Google). Prințesa Margaret, beneficiind încă de aura tinereții sale rebele, a fost considerată a fi plină de farmec până pe la 60 de ani. Apoi veneau prințul Charles, ale cărui urechi amintind de elefănțelul Dumbo erau compensate de hainele excelent croite și de priceperea lui la polo; sora mai mică a acestuia, îndrăzneața prințesă Anne, care putea să strălucească la o gală și, atunci când nu purta pantaloni, să arate că are picioare frumoase; și prințul Andrew, fiul preferat al reginei, care, datorită celor 15 minute de faimă în Războiul pentru Insulele Falkland ca ofițer de marină[XIII] (și încă nepătat de asocierea sa cu un pedofil american), putea trece drept fermecător în uniformă. Mezinul reginei, prințul Edward, era poate puțin cam prea *moale*, după cum spunea tatăl său, prințul Philip – să nu uităm de eterna *sa* prezența virilă –, dar nimeni nu cerea mare lucru de la Eddie. (A devenit util Ministerului de Externe pentru întâmpinarea în aeroporturi a demnitarilor aflați în vizită.) Lista ar putea continua cu diversele trăsuri ale ducilor de Kent și Gloucester, care compuneau acel grup neînsemnat de vânători de favoruri, de altfel cunoscut sub numele de „membri minori ai casei regale", găzduiți gratis în locuințe aparținând Coroanei.

Și, deodată, bum! Imediat ce Diana a ajuns pe scena mondială, nimeni nu a mai vrut să-i vadă pe *ceilalți*. Și ce dacă prințesa Anne participa la mai mult de 450 de acțiuni caritabile pe an? Nimeni nu era interesat. Prințul de Wales a descoperit, pentru prima dată în viața sa, cum este când cineva se uită peste umărul lui la o persoană strălucitoare aflată în cealaltă parte a camerei. Iar dacă inaugurau un spital într-o zi ploioasă în Grimsby, era puțin probabil ca membrii familiei regale să aibă pozele publicate în ziar, cu

atât mai puțin pe prima pagină. Asta i-a făcut pe toți nu numai morocănoși, ci și fricoși.

Monarhia mai fusese zguduită și altă dată de pericolele pe care le reprezentau scăldatul în lumina reflectoarelor sau autosufici-ența. Eduard al VIII-lea a fost un prinț de Wales cu alură de veritabilă vedetă în anii '20 – adept al progresului, comunicativ și empatic –, până când obsesia lui pentru americanca divorțată Wallis Simpson l-a determinat să abdice pentru a se căsători cu ea. Acest act suprem de egoism sau, dimpotrivă, acest act romantic de sacrificiu de sine, în funcție de felul în care priviți, l-a împins pe „Bertie", fratele său mai mic și tatăl reticent și agonizant de timid al prințesei Elisabeta, pe tron, în rolul lui George al VI-lea[XIV].

În anii de după abdicare, familia Windsor a crezut că adularea în masă, precum și slăbiciunea personală au fost cele care l-au îndepărtat pe Eduard al VIII-lea de îndeplinirea datoriei sale regale. Nepotrivirea lui cu îndatoririle unui suveran era profundă. Era nesăbuit, lipsit de loialitate și nutrea simpatii naziste. Gândindu-se la eșecurile personale ale lui Eduard, premierul Winston Churchill i-a asemănat la un moment dat, caracterul cu o zorea din soiul *Morning glory*, o floare al cărei farmec efemer se estompează înainte de prânz[6]. În exil, stabiliți în Franța, sau rătăcind prin Statele Unite și prin castelele și conacele Europei, trăind o viață extravagantă de falși membri ai familiei regale și făcând declarații jenante, ducele și ducesa de Windsor s-au dovedit a fi o problemă aproape la fel de mare ca atunci când ar fi rămas în Regatul Unit. Ducele s-a agitat constant pentru a obține o „slujbă adevărată", dar a fost imposibil pentru membrii familiei regale și pentru guvernul britanic să decidă ce era mai grav – ca fostul suveran să reușească ceva și să devină un rival al puterii regale sau să eșueze și să facă de rușine monarhia. Așa că Eduard și Wallis au rămas, undeva, în uitare.

În timpul domniei lui George al V-lea (1910–1936), lipsită de puterea sa executivă, monarhia fusese

reinventată ca protector al moralității naționale și al modului de viață britanic. Aspectele ce țineau de viața privată deveneau publice. În zilele întunecate ale celui de-Al Doilea Război Mondial, imaginile cu familia unită și senină a fiului său, George al VI-lea, au ajuns să reprezinte scopul sănătos al luptei binelui împotriva răului. Protejarea intereselor familiei restrânse – și ale descendenților direcți – a fost prioritatea (adeseori feroce) a reginei-mamă[XV] de-a lungul întregii sale vieți.

Regele și regina au crezut întotdeauna că excesul de atenție din partea poporului l-a făcut pe Eduard să se amăgească teribil cu ideea că ar avea o semnificație uriașă pentru britanici și i-a hrănit nevoile emoționale periculoase. Ei au fost mai mult decât consternați când, în cadrul transmisiunii radio în care își anunța abdicarea, Eduard a dezvăluit supușilor britanici sentimentele pe care le nutrea față de Wallis. Mai târziu, regina Elisabeta a II-a, care oricum era rezervată din fire, a fost educată să ridice de-a lungul întregii sale vieți bariere de netrecut în ceea ce privește gândurile și sentimentele sale cele mai intime. În cei 70 de ani de domnie, suverana nu a acordat niciodată un interviu, ceea ce nu a făcut decât să-i sporească misterul. „Un monarh diferit, mai sociabil sau mai extrovertit, ar face să se piardă misterul deosebit al distanței impuse", a observat lady Elizabeth Longford[7]. Fosta ei guvernantă, Marion Crawford, alintată de familie cu apelativul „Crawfie", a povestit cum prințesa Elisabeta, în vârstă de 20 de ani, detesta mulțimile care strigau „Unde este Philip?" atunci când au apărut primele zvonuri referitoare la povestea lor de iubire[8]. Agresivitatea acestei solicitări a speriat-o și a făcut-o să se simtă ca un bun de larg consum.

Crawfie a plătit scump pentru că a împărtășit aceste detalii publicului, când a publicat, în 1950, *The Little Princesses,* volum care poate fi considerat primul bestseller dedicat familiei regale. Relatarea ei siropoasă și detaliată a vieții duse de copiii familiei regale a revoltat-o pe regina-mamă, căci volumul oferea indicii despre faimoasele crize

de furie ale regelui, răceala soției sale în ceea ce-i privea pe membrii familiei Windsor, dar și despre faptul (adevărat, de altfel) că nici regele și nici regina nu erau tocmai preocupați de gândul de a le oferi fiicelor lor o educație superioară.

Mult timp, Crawfie a fost demonizată și considerată un șarpe perfid, dar un documentar din anul 2000, realizat pentru Channel 4 de Hamish Mykura, sugerează că articolele din *Ladies' Home Journal* pe care s-a bazat cartea ei au fost, de fapt, o încercare stângace a Palatului și a guvernului britanic de a promova imaginea familiei regale în America. Departe de a acționa mânată de o flagrantă lipsă de loialitate, nefericita Crawfie a fost încredințată că, de fapt, îndeplinește porunca stăpânei sale. (O teorie mai realistă ne îndeamnă să credem că femeia a fost manipulată de editorii fără scrupule ai publicației *Ladies' Home Journal*, care i-au refăcut manuscrisul fără consimțământul ei, umplându-l de detalii senzaționale și dându-i de înțeles că acordul ei cu familia regală era mult mai lejer decât era cu adevărat.)

Așa cum se întâmplă cu mulți dintre subiecții biografiilor, oda-tă ce regina-mamă a citit manuscrisul, aceasta a început să vadă lucrurile cu alți ochi, respingând cu amărăciune orice rază de lumină aruncată asupra magiei regale. „Ultima noastră guvernantă, în care am avut încredere deplină, și-a ieșit din minți”[2], i-a scris ea lui lady Astor[XVI]. Crawfie a fost izgonită rapid de la Nottingham Cottage, casa de pe terenul Palatului Kensington care îi fusese dăruită pe viață, și niciun membru al familiei regale nu i-a mai adresat de atunci vreun cuvânt.

Și prințul Philip a ajuns să regrete enorm permisiunea acordată camerelor BBC de a pătrunde în intimitatea casei sale cu prilejul documentarului *Royal Family*, prezentat în iunie 1969. Deși filmul a fost la fel de neînsemnat și lipsit de urmări ca și eforturile lui Crawfie, a transmis totuși mesajul că presa era acum invitată în sânul familiei regale. Coroana a avut înțelepciunea de a păstra drepturile de autor, iar documentarul cu o durată de 90 de minute

înfățișând un grătar găzduit de Philip la Castelul Balmoral, în timpul căruia membrii familiei fac tot felul de comentarii acide, cu aere de clasă superioară, nu a prea fost vizionat de atunci, până când a apărut pe YouTube în 2021.

Privit din exterior, Philip era la fel de protejat ca soția sa. Copilăria lui fusese atât de instabilă, încât se văzuse nevoit să ridice ziduri după ziduri emoționale, pur și simplu pentru a supraviețui. Unchiul său, regele Constantin I[XVII], fusese nevoit să cedeze în 1922 tronul Greciei fiului său cel mare, în urma unei lovituri de stat. Tatăl său, prințul Andrei[XVIII], a fost arestat și condamnat de Curtea Marțială în timpul Revoluției din 1922, pentru ca ulterior să fie alungat, plecând în exil la Paris. Încă din copilărie, Philip nu a mai avut o adresă fixă, alergând permanent între Anglia, Franța și Germania. Atunci când a luat în considerare posibilitatea ca Philip să se însoare cu fiica ei, reginei-mamă i s-a părut destul de puțin atractiv faptul că genealogia ramurii daneze a familiei conducătoare a Greciei era dominată de nefericita origine germană. Cele patru surori mai mari ale lui Philip erau căsătorite cu aristocrați germani de viță veche și care erau simpatizanți naziști, ceea ce a dat naștere unor situații incomode. Când Philip avea opt ani, mama sa, prințesa Alice de Battenberg, strănepoata reginei Victoria, a fost diagnosticată cu schizofrenie paranoidă și apoi instituționalizată, după o serie de tratamente medicale psihiatrice îngrozitoare care rivalizau cu barbarele terapii cu lipitori ale regelui George al III-lea. Philip nu și-a văzut mama vreme de șase ani, de la vârsta de 10 ani și până la 16 ani, când sora lui favorită, Cecilie, soțul ei și cei doi copii mici ai lor au pierit într-un accident aviatic. Mama și fiul s-au revăzut atunci la înmormântarea de la Darmstadt. În cele din urmă, prințesa Alice și-a inventat propriul ordin religios și a rătăcit în jurul lumii îmbrăcată în straie de măicuță.

Tatăl lui Philip, exilatul prinț Andrei, și-a petrecut restul vieții alături de amanta sa la Monte Carlo, văzându-și fiul doar ocazional. După vârsta de 18 ani, când a intervenit

războiul, Philip nu și-a mai întâlnit niciodată părintele. În timp ce se afla la Gordonstoun, internatul spartan din Scoția unde fusese expediat, tânărul habar nu avea în ce loc și în compania cărei rude avea să-și petreacă vacanțele școlare.

Autorul și omul de radio Gyles Brandreth mi-a mărturisit că în zadar a încercat să-l facă pe îndârjitul Philip să reflecteze asupra dificultăților cu care s-a confruntat în timpul copilăriei sale dezrădăcinate și marcate de tragedii:

> BRANDRETH: Alteței Sale Regale i s-a părut excentric faptul că mama se îmbrăca mereu ca o călugăriță?
>
> PHILIP: Ce vreți să spuneți? Nu era deloc excentrică! Pur și simplu, purta un costum, atâta tot. În loc să irosească banii pe rochii și alte lucruri asemănătoare sau să se coafeze, se îmbrăca în veșminte călugărești[10].

Trecutul regal lipsit de rădăcini al lui Philip i-a întărit convingerea că supraviețuirea monarhiei este construită pe simțul datoriei. Aceasta l-a făcut să nu fie deloc înțelegător față de incomoda poveste de dragoste dintre prințesa Margaret și căpitanul Peter Townsend, divorțat și mult mai în vârstă. Fermecătoare și atât de plictisită, Margaret era un personaj secundar sexy, care atrăgea presa ca un magnet. Fumând *Balkan Sobranie* cu ajutorul unui porttigaret lung și frecventând localurile de noapte la modă din Londra, în compania unui grup de tineri din înalta societate, Margaret era o irezistibilă alternativă la tânăra și virtuoasa suverană. (O nouă generație s-a îndrăgostit de Margaret când a apărut serialul Netflix *The Crown*, regizat de Peter Morgan.) La fel cum avea să se întâmple și mai apoi, regina se simțea uneori prinsă între strălucirea iritantă a mamei sale și histrionismul romantic al incitantei ei surori.

Aventura lui Margaret a plasat pe poziții antagonice pe de o parte, dragostea reginei pentru sora ei și dorința de a o face fericită, iar pe de altă parte, sfaturile consilierilor ei

de încredere și dorința de a respecta puritatea constituțională. Multă vreme, suverana s-a simțit ca paralizată, dar în cele din urmă a gestionat pericolul reprezentat de „afacerea" Townsend cu o precoce mână de fier. Actul Regal al Căsătoriilor, instituit în 1772, decreta că, până la împlinirea a 25 de ani, Margaret avea nevoie ca Elisabeta să-și dea acordul în privința unei eventuale căsătorii, ceea ce, în calitate de cap al Bisericii Anglicane, era cam imposibil pentru suverană. A fost născocită o înșelătorie iscusită, pentru care Margaret i-a învinovățit întotdeauna pe consilierii reginei, însă aceștia au avut, de fapt, deplinul ei consimțământ. Tinerei Margaret i s-a spus că trebuie să aștepte doi ani, până când va trece de vârsta pentru care este necesar consimțământul suveranului, pentru a se căsători cu Townsend. Amânarea a avut rezultatul scontat, iar cei doi s-au înstrăinat. Repudierea de către prințesă a lui Townsend după separare a fost, în cele din urmă, o decizie pragmatică luată de ambii. Confruntată cu perspectiva de a-și pierde titlul de Alteța Sa Regală (ASR), Margaret și-a dat seama ce însemna, de fapt, fuga de familia regală – să trăiască toată viața ca doamna Townsend într-o casă modestă, cu un salariu de căpitan, alături de un bărbat cu 15 ani mai în vârstă decât ea și care avea doi fii vitregi musculoși[11]. Gata cu motocicletele sau cu băile pregătite de servitoarea personală, adio croaziere pe *Her Majesty's Yacht* (HMY) *Britannia* (unde persoanele divorțate aveau interdicție), drepturi și prerogative regale, gata cu toate privilegiile!

Decizia de a face ceea ce trebuie, indiferent de motiv, a transformat-o pentru o vreme pe Margaret într-un soi de eroină roman-ti-că. Dar, atunci când devii celebru, pericolul este că faima se adună și se tot adună. După eșecul căsătoriei ei cu lordul Snowdon, un fotograf la modă, presa a avut grijă să o distribuie în telenovela regală în rolul divei răsfățate de la palat care bea prea mult și făcea comentarii jignitoare. Astfel, a devenit o abonată a articolelor pe două pagini în ziarele de scandal grație distracțiilor ei deloc discrete pe insula Mustique din

Caraibe, în compania lui Roddy Llewellyn, varianta mai tânără a lui Snowdon. (Presa l-a descris întotdeauna pe Roddy drept mai junele amant, mai degrabă decât ceea ce era el cu adevărat: un bărbat fermecător, care a tratat-o pe Margaret cu bunătatea după care tânjea.)

Chiar dacă și-a făcut de cap toată viața, Margaret nu a fost niciodată lipsită de respect față de sora ei mai mare. Revoltele ei nu au subminat autoritatea inatacabilă a Coroanei. Pur și simplu, renunțând la prima ei dragoste, Margaret a arătat supușilor britanici că, în cele din urmă, a înțeles faptul că datoria față de familia regală trebuie să învingă sentimentele personale. A fost cu adevărat revoltată ori de câte ori a remarcat vreo tentativă de umilire a reginei, indiferent din partea cui ar fi venit. Momentele jenante pentru monarhie pe care le-a provocat viața ei amoroasă au fost greșeli ale inimii într-o epocă în care moravurile din afara strictei vieți regale se schimbau rapid. Oricât de încântătoare ar fi fost prezentarea unui astfel de subiect, ea nu și-a „făcut publică" nefericirea așa cum avea să procedeze mai târziu Diana. Misterul asupra lucrurilor care se întâmplă în sânul familiei regale a fost apărat, toți membrii însușindu-și deviza „Nu vă plângeți niciodată, nu explicați niciodată".

II

Cea mai mare provocare pentru membrii familiei regale, odată cu apariția în peisaj a Dianei, a fost faptul că aceasta înțelegea mai bine decât Margaret schimbările care aveau loc în lumea presei și știa cum să se folosească eficient de ele. Dacă a existat vreodată vreo urmă de reticență legată de publicarea unor articole despre imprudențele lui Margaret, aceasta s-a evaporat până în vremea Dianei. Piața era cea care dicta.

Mișcările media întreprinse de Diana au prezis ce avea să se întâmple în domeniul jurnalismului. Extraordinarul ei interviu cu Martin Bashir, difuzat de BBC în noiembrie 1995, a fost, de fapt, o confesiune de tip Oprah fără Oprah. Ulterior, s-a dovedit că Bashir a manipulat cu succes paranoia Dianei, arătându-i fratelui ei, contele Spencer,

documente falsificate care „demonstrau” că cei mai apropiați consilieri ai prințesei au trădat-o la Palat, aprinzându-i astfel dorința de a-și spune povestea. Practic, Bashir a mințit pentru a face rost de cel mai important eveniment TV al secolului al XX-lea.

Diana stăpânea însă la rândul ei arta înșelăciunii. Cu o rafinată viclenie, a aranjat ca echipa TV să o filmeze la Palatul Kensington într-o zi de duminică, atunci când personalul avea liber. A mascat introducerea echipamentului în reședință sub pretextul livrării unui nou sistem hi-fi, și-a făcut un machiaj dramatic al ochilor care contrasta puternic cu paloarea extremă a chipului, și a uimit-o pe suverană, lansându-i o provocare directă la adresa autorității: „Mi-ar plăcea să fiu o regină a inimilor”. (Insolență!)... „Eram soția înstrăinată a prințului de Wales.” (Împunsătură!)[...] „Eram o problemă, punct. «Cum o vom scoate la capăt cu ea? Așa ceva nu s-a mai întâmplat niciodată [...] Nu o să dispară în liniște»”. (Amenințare!) Și, desigur, citatul care va dăinui: „Eram trei oameni în acest mariaj”. (El m-a înșelat.)[12]

S-a presupus adesea că Diana a ajuns să considere interviul cu Bashir drept o gravă greșeală. Cu siguranță ar fi făcut-o, dacă ar fi știut despre abordarea necinstită a jurnalistului. Totuși, ulterior, a devenit limpede și că a spus exact ceea ce voia să spună în fața camerei. Gulu Lalvani, înstăritul om de afaceri britanic de origine pakistaneză care s-a întâlnit pentru scurt timp cu Diana în ultimul ei an de viață, mi-a mărturisit că prințesa i-ar fi povestit, în iulie 1997, că „era mulțumită de asta [de interviu]. Nu a avut nimic rău de spus despre Martin Bashir. Și-a dat seama că interviul îi slujea scopului ei”[13]. Diana avea dreptate. „Scopul” ei a fost ca, înainte de inevitabilul divorț de Charles, să se prezinte în fața poporului britanic drept o femeie trădată. Sondajele de opinie realizate în urma interviului au arătat că sprijinul pentru prințesă era de 92%. Poporul îi ciugulea din palmă.

După divorț, campania lui Charles de a schimba percepția oamenilor, care îl priveau drept un personaj

profund antipatic, s-a numărat printre prioritățile princiare. Pentru a accelera acest proces, în 1996, prințul l-a angajat pe expertul în comunicare Mark Bolland, în vârstă de 30 de ani, care avea o strânsă relație cu tabloidele datorită slujbei sale anterioare la Press Complaints Commission (PCC, „Comisia de soluționare a reclamațiilor din presă").

Viclean și abil, privind cu simpatie meritocrația prin naștere, Bolland era un aliat puternic al Camillei. De altfel, acesta a fost recomandat pentru noul post chiar de către avocatul care s-a ocupat de divorțul ei. William și Harry îl porecliseră „Blackadder"[XIX], intuindu-i priceperea asasină de a „planta" și „strivi" povești cu un singur beneficiar, respectiv prințul de Wales. Era clar că oricine lucra pentru prinț și nu era pe placul Camillei era imediat eliminat.

Charles era obsedat de cele două probleme centrale ale vieții sale, care, de altfel, erau indisolubil împletite: cum să recâștige simpatia poporului britanic, care îl învinuia pentru nefericirea pe care i-o provocase Dianei, și cum să câștige acceptarea pentru dragostea vieții lui, Camilla. Prințul era disperat să-și scoată amanta din umbră, însă oamenii continuau să o vadă doar prin ochii Dianei, respectiv drept „rottweilerul" care pusese stăpânire pe Charles și o manipulase pe naiva mireasă în vârstă de 20 de ani, până când aceasta își dăduse seama de durerosul adevăr privind sentimentele lui reale.

Ne-am putea imagina că Charles merita o notă mare pentru că și-a dorit opusul unei soții-trofeu alături de care să trăiască în pace odată ajuns la vârsta a doua. Camilla s-a împotrivit tuturor artificiilor de înfrumusețare și tratamentelor cu botox. Era onestitate în tenul ei de femeie care a trăit la țară și în ochii zâmbitori, dar mărginiți de riduri. În ceea ce privește părul, nu au fost niciodată surprize neliniștitoare, Camilla rămânând fidelă aceleiași nuanțe de blond și aceleiași coafuri din anii '70, cu șuvițe laterale întoarse în exterior. Planul ei, probabil, era să răstoarne tiparele existente în revistele sexiste privind modul cum ar trebui să arate o amantă. Tabloidele au făcut

risipă de imaginație în privința insultelor la adresa ei: „boiler vechi", „păstrăv bătrân", „sac vechi", „prună uscată", „față de topor", „față de cal", „grasa", „sfrijita", „bătuta de vreme", „vrăjitoarea", „vampiroaica", „şleampăta" (aşa cum a descris-o în mod memorabil Allison Pearson în *The New Yorker*, în 1997). Cea mai mare „realizare" a Camillei a fost să aibă un antreu care să-i poarte numele la Green's Restaurant and Oyster Bar din St James: Smoked Haddock Parker Bowles („Șalău afumat Parker Bowles"). Cu timpul, Camilla s-a obişnuit cu aceste lucruri, nu însă şi Charles, care voia să salveze reputația amantei lui.

O parte însemnată a slujbei lui Bolland a fost să-i atragă de partea sa pe jurnaliştii de la *The Daily Mail*, care, sub conducerea editorului-aventurier David English, devenise cel mai puternic tabloid din Marea Britanie. „Una dintre sarcinile tale", i-a spus lui Bolland, „este să-l lămureşti pe prințul de Wales că nu am fost niciodată împotriva lui, ci doar în favoarea Dianei [...] A fost o decizie strict comercială. Diana vinde ziare. Charles, nu. Dacă însă va face ceva care să vândă ziarele, atunci îl vom sprijini"[14]. Posomorât în cea mai mare parte a timpului, Charles a găsit această situație deosebit de deprimantă. Trebuia să se reinventeze mereu în presă și se lăsa pasat de la un editor la altul, într-o încercare disperată de a se face plăcut. „Când eram tânăr, am făcut toate astea, dar acum ce rost mai are?", i-a mărturisit prințul lui Bolland. „Oamenii încă mai cred toate lucrurile îngrozitoare pe care Diana le spune despre mine".

Totuși, Bolland s-a dovedit a fi eficient. Lucrând îndeaproape cu Stephen Lamport, secretarul particular al lui Charles, a reușit să refacă imaginea Camillei în ochii poporului, în contextul unor evenimente caritabile, creând momente de presă în care putea fi văzută la o distanță respectuoasă de regină. Un mit atent gestionat de Bolland a fost că băieții [fiii Dianei, William și Harry – n. tr.] deveniseră mai apropiați de Camilla. Însă adevărul este că, în cel mai bun caz, o tolerau. Adult, la 30 și ceva de ani, Harry încă se plângea cu amărăciune prietenilor că vechiul

său dormitor de la Highgrove (moșia lui Charles din Gloucestershire) fusese transformat de Camilla într-un dressing minuțios amenajat pentru ea însăși.

Cu toate acestea, în vara lui 1997, Charles considera că procesul de a convinge poporul de corectitudinea vieții sale alături de Camilla nu avansa suficient de repede. La 5 august, în cadrul unei conferințe de presă organizate la Sydney pentru a marca 150 de ani de la întemeierea Bisericii Anglicane în Australia, arhiepiscopul de Canterbury declarase că, în cazul în care moștenitorul divorțat al tronului britanic se recăsătorește, Biserica Anglicană ar fi aruncată într-o criză fără precedent. De asemenea, clericul subliniase și că prințul de Wales nu oferise niciun indiciu referitor la dorința de a se recăsători după divorțul de Diana și, prin urmare, subiectul nu era, de fapt, un subiect. Fără îndoială, a fost o veste nedorită pentru Camilla. La doi ani după propriul divorț de Andrew Parker Bowles și la un an după divorțul lui Charles de Diana, Camilla încă mai trebuia să-l vadă pe Charles pe ascuns, primindu-l în vizită o dată pe săptămână în locuința ei din Wiltshire. Regina i-a interzis să-și facă apariția la Castelul Balmoral (refugiul scoțian al familiei) sau la Sandringham, proprietatea regală de 20 000 de acri[XX] de pe coasta Norfolk, dacă Majestatea Sa nu era acolo. Cuplul își dorea să meargă împreună la teatru sau să petreacă weekenduri prelungite la Birkhall, casa de vară a reginei-mamă de pe moșia Balmoral. Regina însă a rămas neînduplecată. Când a fost întrebată dacă o va primi în vizită pe doamna Parker Bowles, suverana a răspuns: „De ce?”[15] Pentru ea, opțiunile prințului de Wales erau fie să acceadă la tron și să o repudieze pe Camilla, fie să se însoare cu ea și să urmeze calea pe care o pornise ducele de Windsor.

Peter Mandelson, consilierul pe probleme media al premierului Tony Blair, a descris în memoriile sale cum, cu trei săptămâni înainte de moartea Dianei, în august 1997, a fost convocat de Bolland la Highgrove, la un prânz privat cu prințul de Wales și Camilla. În burnița ușoară

care cădea în ziua cu pricina, Charles i-a arătat grădina sa mult iubită și și-a deschis sufletul cu privire la presiunea mediatică pe care o avea de îndurat. Prințul a negat că s-ar grăbi să se însoare cu Camilla, spunând că cei doi își doresc „doar să ducă o viață mai aproape de normalitate”[16]. Apoi a vrut să știe cum îl privea poporul. Mandelson i-a povestit lui Charles că era mai admirat decât s-ar fi așteptat datorită faptului că susținea atâtea cauze nobile, dar că „oamenii căpătaseră impresia că vă plângeți de milă, că sunteți mai degrabă posac și abătut, iar acest lucru afectează imaginea pe care o aveți”[17]. Poporul nu voia un Prinț Aiurel.

Sinceritatea este o raritate printre membrii familiei regale. Charles a părut „pe moment uluit”, în vreme ce în ochii Camillei a apărut o îngrijorare bruscă. După aceea însă, prințul i-a mulțumit lui Mandelson pentru onestitatea sa și i-a trimis chiar și o scrisoare în care și-a exprimat recunoștința. Aceasta l-a determinat pe Mandelson să reflecteze asupra situației deopotrivă bizare și unice pe care o presupune viața în sânul familiei regale. „Cel puțin pentru mine și pentru alți politicieni, a existat o poziție clară de apărat”[18], a scris el. „În ceea ce-i privește pe Charles și pe regină, viețile lor erau, la propriu, meseria lor. Fiecare mișcare pe care o făceau, fiecare zâmbet pe care îl schițau sau fiecare ridicare din sprâncene, fiecare relație stabilită sau, dimpotrivă, ruptă, erau considerate ca parte a funcției lor definitorii: apartenența la familia regală, pur și simplu.”

III

Pentru regină, șocul morții Dianei, la vârsta de 36 de ani, la 31 august 1997, a reprezentat o îmbinare traumatizantă între viața publică și cea privată. Diana nu era, pur și simplu, fosta soție a fiului ei, o femeie care s-a stins în urma unui cumplit accident de mașină. Ea era și mama unui viitor rege și icoana adorată a neamului.

Cu o rată de 6 000 de persoane pe oră, oameni care nu o cunoscuseră niciodată pe prințesa de Wales au venit la Londra pentru a-i plânge moartea. Diversitatea mulțimii,

cât și dimensiunea acesteia au fost de-a dreptul o surpriză: bătrâni și tineri, albi sau de culoare, sud-asiatici și est-asiatici, purtând pantaloni scurți și sariuri, dungi fine și hijab, în scaune cu rotile și în cârje, purtând copiii mici pe umeri sau împingându-i în cărucioare. Pe măsură ce buchetele de flori se tot adunau în fața Palatului Kensington, iar moartea Maicii Tereza[XXI] la 5 septembrie a fost în mare parte ignorată, tulburătoarea și deopotrivă tulburata prințesă de Wales era pe cale să devină o sfântă între celebrități – nu doar în Marea Britanie, ci în oricare colț al planetei. Niciodată în istorie, niciun membru al familiei regale britanice nu a mai stăpânit cu atâta vigoare imaginația lumii, un fapt care nu a fost pierdut din vedere de prim-ministrul Blair[XXII] când, la moartea ei, a declarat-o în mod public pe Diana „Prințesa Poporului".

În tsunamiul de durere care copleșise națiunea, rolul emblematic al monarhiei, care se ținuse bine atât de mult timp, brusc, nu a mai fost suficient. Obișnuitul simț impecabil al reginei de a face ceea ce trebuie – „pur și simplu de a fi", așa cum a spus Peter Mandelson – a dat piept cu nevoia unui nou tip de răspuns emoțional în momentul crizei. Cea mai profundă dorință a suveranei fusese să rămână la Balmoral pentru a-și consola nepoții, declarându-se deranjată de isteria publică stârnită, care îi cerea contrariul. „Ea (suverana) a înțeles dimensiunea evenimentului, dar în felul ei"[19], a scris Tony Blair în memoriile sale, *A Journey* („O călătorie"). „Nu avea să fie dată la o parte. Putea să fie foarte... regină din acest punct de vedere [...] În ciudata simbioză dintre conducător și cei conduși, oamenii au insistat ca regina să recunoască faptul că îi conducea datorită consimțământului lor și că avea să se încline la insistența lor".

Voința oamenilor a biruit. După cinci zile de tumult și cu o reticență îndârjită, Majestatea Sa a revenit la Londra pentru o plimbare publică în mijlocul mulțimilor care se tânguiau și al florilor depuse la porțile Palatului Buckingham. În plus, a avut o intervenție în direct la TV, situație rar întâlnită, exprimând o compasiune pe care

aproape sigur nu o simțea (Downing Street[XXIII] a îndemnat-o să se refere la sine însăși cu apelativul „bunică"), și a capitulat în cele din urmă în fața mulțimii și a tabloidelor, acceptând ca steagul să fie coborât în bernă la Palatul Buckingham. Mi s-a spus că prințul Philip a considerat asta drept o umilință îngrozitoare.

IV

Cea mai îngrozitoare sarcină din viața lui Charles a fost să-i trezească la 7.15 dimineața, la Balmoral, pe cei doi fii ai săi, pe atunci în vârstă de 12 și, respectiv, 15 ani, pentru a le da vestea morții mamei lor. Într-un documentar realizat de Nick Kent pentru a marca 20 de ani de la decesul Dianei, Harry și-a exprimat o părere care pare să fi fost dată uitării în interviurile sale mai recente: „Unul dintre cele mai grele lucruri pe care trebuie să le facă un părinte este să le spună copiilor săi că celălalt părinte a decedat[...] Dar, știi, el [prințul Charles] a fost acolo pentru noi. A fost cel care ne-a rămas și a încercat să facă tot posibilul pentru a se asigura că suntem protejați și bine îngrijiți"[20].

„Șocul a fost cel mai îngrozitor lucru, iar eu încă îl simt", și-a amintit prințul William. „Oamenii spun «Șocul nu poate dura atât de mult», dar da, durează."[21] „Trauma acelei zile a rămas cu mine vreme de 20 de ani, ca o imensă greutate."[22]

Sarcina de a organiza înmormântarea Dianei în doar o săptămână a fost extrem de grea. Când arhiepiscopul de Canterbury, George Carey, i-a trimis decanului de Westminster rugăciunile pe care își propusese să le citească la slujbă, i s-a comunicat faptul că familia Spencer nu dorea nicio mențiune despre familia regală. Drept răzbunare, Palatul Buckingham a insistat să aibă o rugăciune separată pentru familia regală, iar cuvintele „Prințesa poporului" să fie eliminate.

Neînțelegerile din familie referitoare la care dintre bărbații din familia regală să meargă în urma afetului de tun care purta sicriul Dianei au făcut obiectul unor discuții aprinse vreme de patru zile, purtate între secretarul

particular al reginei, Robert Fellowes, aflat la Londra, și adjunctul său, Robin Janvrin, care se afla la Castelul Balmoral. Din când în când, vocea prințului Philip se auzea izbucnind prin difuzor în timp ce asculta.

„Cei din familia Spencer explicau care trebuia să fie rolul copiilor", mi-a povestit o persoană din comitetul care s-a ocupat de organizarea funeraliilor. „Deodată, Philip a izbucnit: «Nu ne mai spuneți ce să facem cu băieții! Tocmai și-au pierdut mama!» Vocea lui era plină de emoție, vocea unui bunic". Era și vocea unui bărbat care își pierduse, la rândul său, propria mamă la vârsta de 10 ani.

Alastair Campbell, atașatul de presă al lui Tony Blair, a consemnat în jurnalul său din 4 septembrie 1997 faptul că prințul William, „consumat de o ură totală față de mass-media"[23] din cauza felului în care fusese hărțuită și adusă în pragul morții mama sa, refuza să meargă în urma afetului, iar el și Harry se țineau ferm pe poziții. Între timp, prințul Charles trebuia să se îndrepte spre Catedrala Westminster împreună cu Charles Spencer, dar contele îl ura atât de mult, încât a refuzat să se afle în aceeași mașină cu el. În cele din urmă, Philip, care a decis mereu în familie, i-a convins ușor pe băieți, spunându-le: „Dacă merg eu, veți merge cu mine?" Le-a reamintit apoi că aceste imagini vor fi difuzate în întreaga lume. Deși Harry încă vorbește despre agonia personală pe care această decizie i-a provocat-o, din punctul de vedere al Coroanei, Philip avea dreptate. Imaginea de neuitat a trei generații de bărbați, membri ai familiei regale, mergând solemn în urma sicriului Dianei, a însemnat o puternică declarație dinastică, așa cum cerea monarhia.

În interiorul catedralei, tăcerea era grea, întreruptă când și când doar de sunetul unui plâns liniștit. Editorul Geordie Greig, a cărui soră fusese cândva colega de apartament și doamna de onoare a Dianei, mi-a dezvăluit că „sobrietatea era atât de profundă, [încât] simțeai că ești în inima lumii îndurerate"[24].

Nimic nu ar fi putut să-i șocheze și să-i revolte mai mult pe Majestatea Sa și pe prințul Philip, după o viață în slujba

poporului, decât discursul acuzator al fratelui Dianei, contele Spencer. Cuvântarea lui de la amvon a fost ca o grenadă de mână, îndreptată către fiecare membru al Casei de Windsor. În elogiul său pentru „Diana cea vânată", contele, în vârstă de 33 de ani, a dovedit un fler literar care, de atunci, se va regăsi în numeroase scrieri pe care cititorii le savurează. Dar a dovedit și același gust pentru hazard în ceea ce privește asumarea riscurilor ca și sora sa. După ce i-a promis Dianei că „nu îi voi lăsa [pe tinerii prinți] să sufere chinurile care, cu regularitate, te împingeau la lacrimi și disperare"[XXIV], a continuat jurând: „Noi, familia ta de sânge, vom face tot ce putem pentru a continua modul iubitor și plin de fantezie în care i-ai călăuzit pe acești doi tineri excepționali, astfel încât sufletele lor să nu fie doar copleșite de sentimentul datoriei și de tradiție, ci și să poată cânta liber, așa cum ai visat tu"[XXV][25].

Familie de sânge! Spencer îi lovise public cu piciorul drept în față pe membrii familiei regale. Dacă ar fi trăit în altă epocă, înfierbântatul conte ar fi fost executat fără comentarii în Turnul Londrei. Cel mai jignitor moment a fost cel în care a sugerat că Diana era mai relevantă decât Alteța Sa Regală: „Nu avea nevoie de titlul regal pentru a continua să emane vraja ei inconfundabilă"[XXVI][26]. O explozie de aplauze furtunoase izbucnită din afara catedralei de unde se transmitea slujba a trecut prin Marea Ușă de Vest și prin naos, până când, pentru prima dată în istoria marii biserici, întreaga congregație – cu excepția familiei regale – a bătut din palme. Astrologul Dianei, Debbie Frank, așezată lângă prezentatorul de televiziune Michael Barrymore, în lacrimi, își amintește că, la momentul respectiv, a crezut că era sunetul tunetului[27]. Arhiepiscopul Carey a fost îngrozit de elogiul contelui Spencer, pe care l-a considerat „răzbunător și plin de răutate"[28]. Prințul Philip a fost atât de supărat, încât a trebuit să fie calmat ulterior de ginerele contelui Mountbatten, lordul Brabourne. „Foarte îndrăzneț"[29] a fost tot ce ar fi spus regina-mamă printre dinții încleștați. (Chiar și reginei i-a fost greu să depășească momentul.

După aproape șapte ani, la inaugurarea Fântânii Memoriale Diana, Prințesa de Wales, din Hyde Park, ea i-a aruncat în glumă contelui Spencer: „Sper că te simți mulțumit.")[30]

Niciodată nu se va repeta!

V

În lunea de după înmormântare, în speranța de a le distrage atenția băieților, Tiggy Legge-Bourke, amabila bonă/soră mai mare angajată de Charles după despărțirea de Diana, i-a dus la Beaufort Hunt pe jos. Cei doi au fost întâmpinați cu toată căldura de un vechi prieten de familie, căpitanul Ian Farquhar, maestrul de vânătoare al ducelui de Beaufort. „Mă bucur să vă văd, domnilor"[31], le-a spus el tinerilor prinți care aveau inima frântă. „Vreau doar să știți că tuturor ne pare foarte, foarte rău pentru ce s-a întâmplat cu mama voastră. Primiți profunda noastră compasiune! Am fost cu toții incredibil de mândri de voi sâmbătă. Asta este tot ce voi spune, iar acum vom continua cu activitățile zilei".

„Mulțumesc! Da, aveți dreptate", a răspuns William grav, de parcă genele stoice ale reginei s-ar fi afirmat pe deplin în nepotul ei[32]. „Toți trebuie să ne continuăm activitățile zilei".

Mai fragil din fire, Harry s-a străduit din toate puterile să se descurce fără mamă. În săptămânile de după moartea ei, încercând să-l înveselească, Charles și-a luat fiul mai mic la jumătatea semestrului școlar într-o călătorie de cinci zile în Africa de Sud, Swaziland și Lesotho, apoi l-a trimis într-un safari în Botswana alături de un grup condus de credinciosul său aghiotant de odinioară, și fost ofițer al Gărzii Țării Galilor, Mark Dyer, pe care l-a recrutat ulterior ca mentor al băieților. Dyer l-a făcut pe băiat să plutească de fericire la Johannesburg, făcându-i rost de o vizită în culise la concertul Spice Girls. Scriitorul Anthony Holden, care a însoțit grupul de jurnaliști acreditați în Africa de Sud, își amintește în memoriile sale că a așteptat să vadă dacă Harry va apărea la concert purtând un tricou și blugi, așa cum ar fi făcut dacă ar fi

mers cu mama sa, sau un costum și cravată, ceea ce însemna că genele Windsor învinseseră. Harry „și-a făcut apariția îmbrăcat în mod corespunzător într-un costum cu cravată", ceea ce înseamnă, a notat Holden, că „amintirea Dianei [era] deja ștearsă".

În felul său agresiv și nebunesc, prințul Charles a făcut toate eforturile posibile pentru a fi un tată atent. Le-a citit băieților povești de Rudyard Kipling înainte de culcare. I-a dus la Stratford-upon-Avon pentru a vedea producțiile Royal Shakespeare Company, mergând apoi în culise pentru a întâlni distribuția. Actorul și scriitorul Stephen Fry, care i-a însoțit la spectacolul *Furtuna*, mi-a povestit că a fost fermecat de cât de mult și-au tachinat băieții tatăl, ceea ce, considera el, este „un semn cu adevărat sănătos"[33]. La micul-dejun de la Highgrove, în timp ce inspecta bufetul, Fry a observat că o supieră era plină cu semințe de in, preferatele lui Charles. „Oh, nu, nu te apropia de hrănitoarea aia pentru păsări, Stephen, e doar pentru tata", l-a anunțat William.

În ciuda jurământului făcut de contele Spencer cum că băieții Dianei vor fi „călăuziți de familia lui de sânge", William și Harry au fost crescuți nu ca niște Spenceri, ci ca niște Windsori. Gata cu vacanțele școlare urmărite de paparazzi în stațiunile europene și insulele private din Caraibe! Prinții au fost aproape exclusiv în vacanță la Balmoral și Sandringham, unde prințul Philip îi distra cu povești despre istoria militară și îi învăța să tragă cu arma. Prietenii lor erau copiii din cercul de apropiați ai tatălui lor. Jane, sora mai sobră a Dianei, a devenit o prezență constantă în viața băieților, găzduindu-i în weekendurile la țară, în Norfolk, pe care le petreceau împreună cu verii lor. Datorită căsătoriei ei cu Robert Fellowes, care i-a rămas loial reginei pe tot parcursul vieții, chiar și după ce s-a retras din funcția de secretar particular al suveranei, Jane a devenit o Windsor prin osmoză.

În mare parte, Tiggy Legge-Bourke, care i se alăturase lui Harry în călătoria în Africa, a fost cea care i-a oferit căldură și o relație maternă. O blondă de o veselie

debordantă din mica nobilime, Tiggy îi era loială lui Charles până în măduva oaselor și credea că băieții ar trebui să fie distrași de „aerul proaspăt, o pușcă și un cal”[34]. În plus, ea a fost cea care a încasat atacurile presei – și pe ale lui Charles – când le-a permis băieților să coboare în rapel pe un baraj înalt de 50 de metri din Țara Galilor fără cabluri de siguranță sau căști[XXVII]. Charles nu a fost deloc amuzat să vadă în ziare o poză cu Tiggy la volanul mașinii, cu o țigară între buze, în timp ce Harry împușca iepuri prin geamul deschis. În 2006, Harry a invitat-o să-i urmărească defilarea „de absolvire” ca ofițer la Sand-hurst și, în 2019, a rugat-o în privat să-i fie nașă lui Archie. (Una dintre cele mai grave calomnii ale lui Bashir a fost să-i spună Dianei că Tiggy a avut o aventură cu Charles și că a făcut un avort. În 2021, lui Tiggy, acum doamna Charles Pettifer, postul de televiziune BBC a fost silit să-i plătească daune substanțiale.)

Un acord draconic încheiat cu Press Complaints Commission (Comisia de Reclamații a Presei, PCC) în cadrul procesului de remaniere morală post-Diana presupunea ca fotografii și reporterii care se ocupau de familia regală să aibă rareori acces în viețile private ale lui William și Harry, pe atunci doar niște copii. Înspăimântați de furia poporului după ce Diana a murit urmărită de paparazzi, unii redactori-șefi au fost aproape recunoscători pentru claritatea Codului de practică al editorilor întocmit de PCC, care i-a scutit de a lua decizii editoriale care ar fi putut produce o reacție publică. Potrivit lordului Black, pe atunci director al PCC, ziarelor li se ofereau în mod constant povești despre prinți, sosite pe filiera unor colegi ai acestora de la școală, și le plăcea faptul că le puteau respinge, invocând acel cod. Vacanțele prinților figurau, de asemenea, pe lista subiectelor interzise, cu excepția cazului în care Palatul decidea altfel.

Este ușor să pierzi din vedere acum faptul că faimoasele și atât de distractivele excursii ale băieților, alături de Diana, la Disney World, la cinema și McDonald's, au devenit emblematice doar pentru că presa era mereu

acolo, fotografiind, urmărind și făcând-o pe Diana să plângă. Contrastul a contribuit la consolidarea mitului potrivit căruia ceea ce ofereau cei din familia Windsor era o viață plictisitoare și plină de constrângeri. Dar, în realitate, tinerii prinți aveau mai multă libertate în interiorul coconului regal decât în afara lui: trasee cu biciclete de teren la Balmoral, în intimitatea celor 50 000 de acri de mlaștini și terenuri agricole; vânătoare de fazani pe cerul din Norfolk, de Crăciun; Anul Nou petrecut la Sandringham; vânătoare de vulpi într-un ritm palpitant, în weekenduri, la Highgrove. În serile petrecute la Balmoral, întreaga familie Windsor și oaspeții casei se distrau cu jocuri vesele de mimă.

În iunie 1997, pe când se afla în Manhattan pentru a-și scoate la licitație în scop caritabil mai multe rochii, eveniment organizat în colaborare cu vestita casă Christie's, prințesa Diana mi-a mărturisit că i-a fost greu să concureze cu ceea ce Charles le oferea băieților la nenumăratele sale reședințe regale. În luna iulie, chiar înainte de moartea ei, Diana i-a luat în ceea ce spera să fie o vacanță distractivă la locuința din Saint-Tropez a lui Mohamed Al Fayed, propietarului magazinului Harrods din Londra, ședere condimentată cu ieșiri pe mare la bordul lui *Jonikal*, iahtul în valoare de aproximativ 15 milioane de lire sterline al magnatului. Tinerilor prinți nu le-a plăcut însă prea mult. Strălucirea și excesul ospitalității lui Al Fayed – mesele pantagruelice și băile regești – l-au stânjenit în mod special pe William. Pe mare, acesta și-a petrecut o bună parte din timp sub punte, pentru a evita obiectivele lungi ale paparazzilor. Prezența presei a stricat, de asemenea, o excursie cu Diana la un bâlci local. Între timp, Harry a intrat într-o altercație cu fiul mai mic al lui Al Fayed, Omar, care a refuzat să renunțe la camera în care Harry dorea să doarmă. În anii de după moartea Dianei, băieții puteau dispărea de sub ochii și urechile presei în pădurile și câmpurile de pe moșiile regale. O dată, William a ales să rămână la Sandringham, vânând fazani împreună cu bunicul său, în

loc să meargă la schi cu Charles în Klosters, unde presa putea să-i urmărească pe pârtii.

Lumea Windsor i-a înghițit treptat pe băieți. Curând, contele Spencer și-a domolit elanul, lăsând-o mai moale cu promisiunea categorică din amvon referitoare la preeminența „familiei de sânge" a Dianei. Contele nu a devenit o figură centrală în cercul de influență al nepoților, iar viața sa privată a fost marcată de două divorțuri deloc comode. Când William a apelat la el pentru a-i spune lui Harry să nu se grăbească în a ajunge la altar cu Meghan, fratele mai mic a văzut asta ca pe o intruziune grosolană a lui William în viața sa intimă[35]. Amintirea Dianei a devenit atracție turistică la Althorp[XXVIII], unde un ansamblu oarecum ciudat și slab luminat de artefacte, cum ar fi fabuloasa ei rochie de mireasă, desprinsă parcă dintr-un basm, fotografii din copilărie și scrisori înduioșător de obișnuite de la internat au fost etalate în fața publicului plătitor de bilete, sumele câștigate astfel fiind ulterior donate către Fondul Memorial „Diana, Prințesă de Wales".

Fostul cerc de apropiați al Dianei a fost șters din viața băieților. Deși Harry a apelat adesea pentru sprijin la incredibil de discreta prietenă din școală a mamei sale, psihoterapeutul specializat în experiențe traumatice Julia Samuel, ceilalți apropiați ai prințesei, precum onorabila Rosa Monckton, alături de care Diana și-a petrecut ultima vacanță „între fete" în Grecia, și Lucia Flecha de Lima, soția ambasadorului Braziliei, care era una dintre cele mai intime amice, au fost îndepărtați din peisaj. Rosa a fost considerată un personaj care avea potențialul de a turna informații presei, deoarece o mai făcuse și în alte împrejurări, dezvăluind jurnaliștilor amintiri despre Diana. Chiar dacă era președinta comitetului care s-a ocupat de instalarea fântânii dedicate Dianei din Hyde Park, iar Domenica, fiica ei cu dizabilități, era fina Dianei, scrisorile ei către prinți, trimise cu prilejul unor evenimente importante, precum zilele de naștere, au rămas fără răspuns. Lucia nu s-a aflat pe lista invitaților la nunta lui William și Kate, în 2011, urmărind ceremonia la

televizor. Nici jurnalistul Richard Kay, de la *The Daily Mail*, corespondentul regal favorit al Dianei, care avusese întotdeauna acces la informații din interior și care a vorbit cu prințesa la telefon în ultima ei zi de viață, nu a primit permisiunea de a se apropia de fiii ei[36].

Până la începutul noului secol, apele păreau – în sfârșit! – să se liniștească peste peisajul carbonizat lăsat în urmă de anii Diana.

Familia regală credea că această criză dureroasă, care zguduise instituția, era ceva peste care se putea trece. Exact așa a fost! Dar universul media care a produs și a amplificat fenomenul Diana era abia la începutul transformării sale din secolul al XXI-lea. Dacă moartea prematură a Dianei a fost primul eveniment acoperit în timp real la nivel global, este de-a dreptul înfricoșător să ne imaginăm de cât intens ar fi astăzi. Interviul lui Martin Bashir cu Diana, la fel ca acela oferit de Meghan și Harry celebrei Oprah, avea să fie redat în buclă la nesfârșit, în secvențe devastatoare pe YouTube. Imaginile și filmările interzise cu prințesa dându-și sufletul în mașina contorsionată din tunelul Alma din Paris ar fi prezentate peste tot pe ceea ce se numește, cu o ironie în mare parte inconștientă, rețelele de socializare. Multiplele teorii ale conspirației, care au câștigat adepți în lunile următoare, ar fi fost dezlănțuite instantaneu și ar fi dezvoltat o credibilitate mortală în rândul unei hoarde globale de adepți. Dacă mulțimii furioase din Mall i s-ar fi spus pe Twitter că prințesa a fost înlăturată de MI6 la ordinul prințului Philip, ar fi putut scandările pentru a coborî steagul în bernă să devină un semnal pentru căderea monarhiei? „Nu vă plângeți niciodată, nu explicați niciodată", dictonul care a funcționat atât de mult timp pentru membrii familiei regale, pare acum un semnal îndepărtat de la un vas naufragiat.

Dar toate acestea aveau să vină mai târziu. Deocamdată, furia acuzațiilor formulate de mass-media și a cenzurii publice s-au diminuat. În intimitate, regina a rămas zguduită de ceea ce asistenții ei au numit „revoluția".

Majestatea Sa nu avea să uite momentul în care ipotetica sa distanțare de durerea poporului britanic în urma decesului Dianei i-a făcut pe supuși să se întoarcă împotriva ei. Și nici gestul pe care a fost obligată să-l facă atunci când sicriul Dianei a trecut pe lângă Palat: pentru prima și singura dată, cu excepția primirii șefilor de stat, a așteptat. Apoi, și-a plecat capul.

Niciodată nu se va repeta!

[V] Edward Brian Seago (1910–1974), artist britanic cunoscut pentru operele sale realizate în ulei sau acuarelă. Considerate impresioniste sau postimpresioniste, tablourile lui Seago reprezintă peisaje marine, parcuri, grădini, scene citadine sau portrete (n. tr.).

[VI] Cursa anuală de cai care are loc la începutul lunii aprilie, la Aintree, în apropiere de Liverpool, începând din 1839 (n. tr.).

[VII] St George's Chapel (Capela Sfântul Gheorghe) este capela regală, în stil gotic, a Castelului Windsor (n. red.).

[VIII] Fostul valet al reginei-mamă Elisabeta (1900–2002), pentru care a lucrat vreme de cinci decenii (n. tr.).

[IX] Stradă din centrul Londrei, recunoscută pentru numărul mare de specialiști în medicină, chirurgie și stomatologie care se găseau aici încă din secolul al XIX-lea (n. red.)

[X] Posibilă referire la *The Forest of Hands and Teeth* („Pădurea Mâinilor și a Dinților", 2009), romanul post-apocaliptic cu zombie al scriitoarei americane Carrie Ryan (n. red.).

[XI] (În mitologia germanică și scandinavă) Zeiță, mesagera lui Odin care hotăra soarta războaielor și a combatanților, potrivit voinței zeilor. (n. red.).

[XII] *Lightning in a bottle* (în orig.), expresie care se referă la un succes improbabil. Joc de cuvinte care pornește de la următoarea întâmplare: la 10 iunie 1752, Benjamin Franklin a încercat să demonstreze natura electrică a fulgerului, înălțând un zmeu în timpul unei furtuni, cu scopul de a colecta încărcătura electrică într-o butelie de Leyda (un recipient de sticlă, căptușit cu metal la exterior și interior) atunci când zmeul avea să fie lovit de fulger. Experimentul a fost unul reușit (n. tr.).

[XIII] Prințul Andrew a luat parte la războiul din 1982, purtat împotriva Argentinei pentru posesia Insulelor Falkland (Malvine), ca pilot de elicopter într-o escadrilă a Marinei Regale Britanice la bordul portavionului *Invincible* (n. red.).

[XIV] Prințul Albert de York (1895–1952), cunoscut drept „Bertie", a devenit rege al Marii Britanii sub numele de George al

VI-lea (1936–1952), succedându-i lui Eduard al VIII-lea, fratele său (n. red.).

[XV] Este vorba despre regina Mary, văduva regelui George al V-lea (n. red.).

[XVI] Nancy Astor, politician britanic, prima femeie care a devenit membru al parlamentului (n. red.).

[XVII] Constantin I (1868–1923) a fost regele Greciei în două rânduri, între 1913–1917 și 1920–1922. A fost comandant al armatei grecești în Războiul greco-turc din 1897 și în Războaiele Balcanice din 1912–1913 (n. red.).

[XVIII] Prințul Andrei al Greciei și Danemarcei (1882–1944) a fost cel de-al șaptelea copil al regelui elen George I și al reginei Olga. Bunicul său a fost regele Christian al IX-lea al Danemarcei (n. red.).

[XIX] După nobilul intrigant din comedia TV omonimă, personaj interpretat de Rowan Atkinson (n. tr.).

[XX] Unitate de măsură a suprafeței, un acru având 4,047 de metri pătrați (n. red.).

[XXI] Maica Tereza, pe numele ei real Anjezë Gonxhe Bojaxhiu (1910–1997) a fost o călugăriță catolică de origine albaneză, întemeietoare a ordinului „Misionarele Carității" și laureată a Premiului Nobel pentru pace în 1979. În 2003 a fost beatificată, iar în 2016 a fost canonizată de către Biserica Romano-Catolică (n. red.).

[XXII] De origine scoțiană, Sir Anthony (Tony) Blair a fost prim-ministrul Marii Britanii în perioada 1997–2007, din partea Partidului Laburist (n. red.).

[XXIII] Stradă din Westminster, care găzduiește sediul oficial al prim-ministrului britanic, aceasta găsindu-se la numărul 10 (n. red.).

[XXIV] *Discursuri care au schimbat lumea*, cu o introducere de Simon Sebag Montefiore, trad. din limba engleză de Irina Negrea, Editura Trei, București, 2016, p. 254 (n. tr.).

[XXV] *Ibidem*, p. 254 (n. tr.).

[XXVI] *Ibidem*, p. 253 (n. tr.).

[XXVII] Coborârea în rapel reprezintă alunecarea controlată, cu ajutorul unei coarde, de pe o înălțime (n. red.).

[XXVIII] Reședința seculară a familiei Spencer. În apropierea clădirii principale, Althorp House, se află lacul a cărui insulă adăpostește mormântul Dianei (n. red.).

Capitolul 2

SEX ȘI SENSIBILITATE

De ce Charles o iubește pe Camilla?

Important de reținut în ceea ce o privește pe Camilla: declarația acesteia, potrivit căreia nu și-a dorit niciodată să se mărite cu prințul Charles. Însă acum, ea este soția lui. De asemenea, a spus că nu va fi o persoană publică, iar acum participă la mai mult de 200 de evenimente regale pe an. A spus (sau, mai degrabă, Clarence House a făcut-o) că, după încoronarea lui Charles ca rege, va fi cunoscută drept prințesă-consoartă, dar s-a renunțat și la acest plan, iar în viitorul Marii Britanii se întrevedea o regină Camilla încă de când Elisabeta a II-a era în viață.

Între timp, deși avea tot dreptul să fie cunoscută drept prințesa de Wales[XXIX], Camilla a ales să fie numită ASR ducesa de Cornwall. Era suficient de isteață pentru a ști că ar fi de rău augur să-și asume un titlu care va rămâne de-a pururi asociat cu Diana, o prințesă atât de iubită. Deși, până în momentul de față, Camilla a fost căsătorită cu prințul Charles mai multă vreme decât Diana.

Camilla a fost întotdeauna un sprijin sexual și emoțional pentru prințul de Wales. Farmecul ei simplu, pe care și l-a păstrat din momentul în care l-a întâlnit pentru prima dată, pe când avea 24 de ani, în 1972, a mai relaxat atitudinea rigidă a prințului. Camilla are gena amantei regale în sânge: străbunica ei, Alice Keppel, a fost timp de 12 ani, până la moartea acestuia, favorita regelui Eduard al VII-lea[XXX]. Alice, o ființă fermecătoare, desăvârșită din punct de vedere social și deosebit de spirituală, a fost ultima aventură importantă a suveranului, după o viață în care jonglase cu o distribuție neîntreruptă de amante

provenind din rândurile aristocrației și al prostituatelor. În momentul în care Alice a intrat în viața sa, la vârsta de 29 de ani, Bertie, așa cum era cunoscut regele, avea 57 de ani, o respirație șuierătoare, urât mirositoare, era dependent de trabucuri și atât de obez, încât uneori trebuia să fie legat ca să poată penetra[37]. Alice era de o frumusețe răpitoare. Fiica ei, Violet Trefusis, devenită celebră mai târziu pentru furtunoasa poveste de dragoste cu scriitoarea și designerul de grădini Vita Sackville-West, și-a amintit că mama ei poseda o „calitate strălucitoare, asemănătoare zeițelor"[38], minunându-se de „curbele apetisante" ale celei care i-a dat viață, de pielea ei de „alabastru", de ochii albaștri, părul castaniu, sânii mari, bunătatea și farmecul ei".

Faptul că Alice a rezistat atât de multă vreme în viața lui Bertie poate fi pus pe seama inteligenței și a vicleniei, dar și a frumuseții acesteia. „Invariabil, știa cele mai noi scandaluri, prețul acțiunilor, cele mai recente mișcări de pe scena politică; nimeni nu îl putea amuza mai bine pe [atunci] prinț în timpul meselor lungi și plictisitoare pe care le presupunea eticheta"[39], ne spune Consuelo Vanderbilt, ducesa de Marlborough. De asemenea, Alice a înțeles cum să joace rolul amantei cu cea mai mare cuviință, mai ales în ceea ce o privește pe regina Alexandra. Astfel, l-a ajutat pe Bertie să comande cadouri plăcute, cum ar fi figurine bătute în pietre scumpe pentru colecția Fabergé a soției sale. O fotografie cu autograf a reginei a fost afișată cu ostentație pe șemineul salonului ei. Întotdeauna inteligentă în privința banilor, Alice a apelat la consilierul financiar al suveranului pentru a-și transforma cadourile regale în investiții profitabile. La ceas de seară, „era strălucitoare, împodobită mereu cu o diademă"[40], și-o amintește fiica ei, Violet. Două slujnice strângeau cele patru ținute pe care le schimba peste zi, înlocuindu-le cu una dintre numeroasele ei rochii de mătase Worth[XXXI], împodobite cu șiraguri lungi de perle și coliere strălucitoare de diamante.

În cercurile aristocratice eduardiene, adulterul regal era o mișcare isteț pusă la cale. Cele mai multe dintre

amantele lui Bertie aveau soți îngăduitori, care erau fericiți, de altfel, cu statutul pe care li-l conferea legătura soțiilor lor cu regele, cum a fost și onorabilul George Keppel. Una dintre amantele preferate ale lui Bertie, Daisy Brooke, contesa de Warwick – cunoscută și sub numele de „Trăncănitoarea Brooke" –, s-a dovedit a nu fi de prea mare încredere și, după moartea regelui, a încercat să vândă către *The Daily Express* vechi scrisori ale suveranului, operațiune împiedicată însă de Coroană.

Bârfele din interiorul familiei Keppel susțineau că, epuizat și cu un nivel scăzut de testosteron, George a părăsit patul lui Alice la începutul căsătoriei. Când tânăra l-a fermecat pentru prima dată pe prințul de Wales, în 1898, aceasta dezvoltase un flux fidel de musafiri de după-amiază, în timp ce indiferentul ei soț își răsucea mustața dată cu ceară la clubul din Piccadilly, pe care îl frecventa pentru a se distra cu jocuri de noroc. Acum, poate că Alice Keppel o fi fost fala înaltei societăți, dar, așa cum a punctat o fostă servitoare a gospodăriei, era și „o dezmățată"[41]. Acest lucru i se potrivea ca o mănușă libidinosului Bertie, care avea o mulțime de descendenți nelegitimi, precum și șase copii recunoscuți cu îndelung suferinda regină Alexandra. Au existat zvonuri insistente cum că fiica mai mică a lui Alice Keppel, Sonia, bunica maternă a Camillei, era, de fapt, fiica regelui, făcând astfel din ducesa de Cornwall o posibilă rudă de sânge a prințului Charles.

Un secol mai târziu, există nenumărate asemănări în ceea ce privește circumstanțele și dinamica relației dintre Alice și Bertie și, respectiv, Camilla și Charles. La fel ca Bertie, Charles a trebuit să aștepte decenii pentru a urca pe tron. Regina Victoria a părăsit în cele din urmă scena după ce domnise vreme de 63 de ani, timp în care, convinsă fiind că fiul ei reprezenta o cauză pierdută, îl exclusese fără milă din orice discuții legate de problemele statului. Deși Charles nu a fost niciodată ranchiunos, așa cum s-a întâmplat cu Bertie în relația cu regina Victoria, insistența lui de a căpăta un rol mai însemnat în viața familiei regale a dus în trecut la tensiuni între propriul birou și Palatul

Buckingham. Este de notorietate faptul că regina Elisabeta a II-a le-a dezvăluit consilierilor că fiul ei „o scotea din sărite" și că abia în ultimul deceniu, când a depins de el pentru a împărți povara de pe umeri, l-a văzut ca fiind mai mult decât un copil recalcitrant.

Când a devenit regele Eduard al VII-lea, la 59 de ani, Bertie a simțit că era prea târziu. „Nu mă deranjează să mă rog părintelui veșnic"[42], a mormăit el în timpul unei slujbe bisericești care marca Jubileul de diamant al reginei Victoria, „dar mă deranjează să fiu singurul bărbat din țară care are parte de o mamă veșnică". La rândul său, Charles s-a simțit adesea frustrat și uneori disperat din pricina vieții de culise. Charles a fost cel mai longeviv moștenitor din istorie, cel mai longeviv duce de Cornwall și cel mai longeviv duce de Rothesay (cum este cunoscut în partea de nord a graniței). De altfel, el și-a exprimat clar dezamăgirile în 1992, după înmormântarea tatălui Dianei, contele Spencer, într-o conversație cu fiul și moștenitorul acestuia, pe atunci în vârstă de 28 de ani. „Nu părea să remarce felul în care mă simțeam după pierderea mea"[43], s-a confesat tânărul conte Spencer familiei sale. „Tocmai îl înmormântaserăm pe tata, iar el îmi tot spunea cât de norocos sunt că am moștenit atât de tânăr!"

La fel ca Bertie, Charles s-a simțit rănit în copilărie și în timpul nefericitelor zile de școală, neînțeles de tatăl său dominator și lipsit de o legătură emoțională cu mama sa. Cea mai puternică legătură de care a avut parte a fost cu fosta sa dădacă, foarte tradiționalista Mabel Anderson, despre care se spune că se aseamănă cu ducesa de Cornwall ca două picături de apă. La fel ca Bertie, Charles este un estet natural, supus sentimentalismului, dar și crizelor de furie, având nevoie să fie liniștit și amuzat de o femeie care poate fi atât animată de instincte materne, cât și subtilă în timp ce controlează totul cu mână forte. La fel ca în cazul lui Alice, pentru Camilla, cartea câștigătoare a fost întotdeauna capacitatea ei de a întreține atmosfera. Un loc lângă ea la cină este apreciat printre oaspeții de la Highgrove, care o găsesc deopotrivă sofisticată și cu

picioarele pe pământ, lumească și directă, dar și minunat de amuzantă. Un bărbat care îi frecventa cercul de prieteni mi-a mărturisit că una dintre cele mai apreciate calități ale ei este aceea că te face să te simți cea mai importantă persoană din încăpere. „Am insistat să stai lângă mine", îți spune ducesa cu vocea ei gravă și încrezătoare. „Camilla are extraordinara abilitate de a te face să simți că locul tău e acolo", a adăugat invitatul. „Multă vreme, ea și cu mine am fost singurii fumători de la aceste evenimente, iar ducesa a reușit să transforme asta într-un fel de secret simpatic". La fel ca Alice, Camilla nu a contestat niciodată statu-quoul. Fiind bine ancorată în viața aristocrației, nu a avut nevoie de instruire în privința etichetei care trebuie respectată în preajma familiei regale. La fel ca Alice, Camilla a avut în maiorul Andrew Parker Bowles *un mari complaisant*, nederanjat, se pare, de glumele din oraș, cum că era „bărbatul care și-a sacrificat soția pentru patrie". Și, la fel ca în cazul lui Eduard al VII-lea în ceea ce o privea pe Alice, prințul Charles nu poate trăi fără Camilla.

II

Lucia Santa Cruz, fiica ambasadorului chilian și fosta iubită a lui Charles de pe vremea studiilor la Cambridge, a fost cea care le-a făcut cunoștință viitorilor amorezi în vara anului 1971, când el avea 22 de ani, iar Camilla tocmai împlinise 24. Roy Strong, directorul National Portrait Gallery, l-a cunoscut pe Charles în această perioadă și îl descrie drept „un tânăr plăcut, serios, cu un zâmbet copilăresc și un simț al umorului nesofisticat, pus pe farse, grijuliu, amabil și timid. Se îmbrăca asemenea unui bărbat de vârstă mijlocie, purtând revere înguste, cămăși cu gulere mititele și cravate subțiri"[44]. Ca student la Cambridge, unde a întâlnit-o pe Lucia, Charles și-a făcut apariția în prima zi de semestru purtând un costum și o cravată impecabil croite. Era octombrie 1967, anul mișcării „Vara Iubirii". Deloc surprinzător pentru un prinț care avusese parte de prea puțină expunere socială, Charles avea probleme în a stabili relații sentimentale autentice.

Lucia și Camilla locuiau în același bloc de apartamente din Cundy Street, Belgravia, pe Grosvenor Estate, un loc numai bun pentru fiicele afaceriștilor care se ocupau de fonduri fiduciare și pentru băieții de bani gata. Camilla era dezordonata colegă de apartament a Virginiei, fiica lordului Carrington, ministru conservator, și locuia la parter. Lucia a povestit că prințul „venea să bea ceva sau să mă ia, iar eu i-am spus «Poate să vină și Camilla?»”[45]. Tânăra știa că prințul se simțea singur. Camilla era „fata” potrivită pentru el, i-a spus, căci avea „o enormă compasiune și căldură și era naturală”[46]. Charles s-a simțit imediat atras de ea. Când a făcut prezentările, Lucia a făcut și o glumă: „Acum, voi doi, fiți foarte atenți. Aveți antecedente genetice. Atenție, ATENȚIE!”[47] O introducere jucăușă, care pare mult mai probabilă decât replica adesea citată ca făcând parte din presupusa îmboldeală a Camillei: „Străbunica mea a fost amanta stră-străbunicului tău – ce zici de asta?”[48]

Camilla nu avea nevoie să-și aducă în discuție trecutul. Soții Shand erau o familie cu adânci rădăcini aristocratice și cu o carismă personală considerabilă.

Tatăl Camillei era maiorul Bruce Shand, un chipeș erou de război, în vreme ce mama ei era onorabila Rosalind Cubitt, fiica mult iubită a celui de-al treilea baron Ashcombe. Maiorul Shand, care era maestru de vânătoare la domeniul Southdown, din East Sussex, era admirat atât pentru frumusețea care amintea întrucâtva de cea a lui Jason Robards[XXXII], cât și pentru impresionatele fapte eroice săvârșite pe câmpul de luptă în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Shand a fost prizonier de război timp de trei ani la nemți și a primit două cruci militare pentru ingeniozitatea sa plină de curaj și sângele-rece dovedite sub tirul inamicului. „Una dintre cele mai mari nemulțumiri ale sale cu privire la faptul că fusese prizonier nu era că fusese maltratat de naziști, ci că la închisoarea pentru ofițeri de la Castelul Spangerberg[XXXIII] era ca și cum s-ar fi întors la internat”[49], a povestit scriitorul James Fox, a cărui familie frecventa aceleași cercuri aristocratice.

Fox își amintește de vijeliosul maior Shand ca fiind „opusul imaginii de tip tabloid a colonelului Mustard”[XXXIV]. Vorbea o franceză excelentă, datorată pregătirii sale timpurii în domeniul vinificației la Bordeaux, iar după război a devenit partener al elegantei afaceri cu vin Block Grey & Block din Mayfair. Atunci când dezaproba ceva, avea mai degrabă un „aspect” laconic decât o izbucnire de reproș. Ulterior, a adoptat o atitudine de tipul „trăiește și lasă-i și pe alții să trăiască” față de viața complicată a Camillei.

Rosalind Shand, mama Camillei, a fost o frumusețe celebră în epocă, fiind încoronată drept „Debutanta anului” în 1939[XXXV]. Aceasta era stră-stră-strănepoata arhitectului-șef din secolul al XIX-lea, Thomas Cubitt, care a lăsat în urmă câteva dintre cele mai râvnite proprietăți imobiliare din Londra: uriașele conace asemănătoare cu niște torturi de nuntă din Belgravia, terasele cu stuc alb din Pimlico, de lângă Camera Comunelor, precum și fațada de est și balconul extins al Palatului Buckingham. George al VI-lea și consoarta sa, Elizabeth, au participat la balul de ieșire în societate al lui Rosalind, eveniment găzduit la maiestuoasa Holland House din Kensington, de fapt și ultimul eveniment de gală ținut acolo înainte ca proprietatea să fie distrusă în blitzkrieg[XXXVI]. Rosalind fuma adesea trabucuri mici, avea un bust generos, era plină de viață și spirituală. Camilla își amintește de ea ca fiind „destul de înverșunată”[50] când venea vorba de maniere.

Rosalind era neobișnuit de animată de spirit civic. Două sau trei zile pe săptămână, făcea voluntariat ca asistentă medicală pentru copiii afectați de thalidomidomanie[XXXVII] la Chailey Heritage, o școală pentru persoane cu dizabilități aflată în apropierea reședinței familiei Shand din Plumpton, East Sussex. Avea obiceiul de a-i invita pe micuții cu probleme să înoate în piscină și chiar le-a cerut unora dintre învățăceii săi să participe la nunta ambelor fiice.

Camilla, împreună cu sora ei, Annabel, care a devenit un decorator prețuit de înalta societate, și fratele mai mic, Mark, erau cunoscuți la Londra drept „frații Shand cei sexy". Adevărata frumusețe a trioului era însă Mark. În anii '70, acesta a fost unul dintre cei mai râvniți burlaci din capitală, un zeu blond și musculos care își dădea întâlniri pe bandă rulantă cu modele de top și fete la modă. La fel ca prietenul și colegul lui, Peter Beard (dar mai puțin ciudat), a fost un aventurier, un fel de Sir Richard Burton[XXXVIII] din secolul al XIX-lea, care a rătăcit prin lume, bucurându-se de relații extravagante și de un fond fiduciar pe măsură. Și-a descris memorabila călătorie pe elefant preț de 1 200 de kilometri, de la Konarak, în Golful Bengal, până la Sonepur, pe Gange, într-un volum de memorii care a ajuns bestseller, *Travels on My Elephant* („Călătorii pe elefantul meu"). Din grupul său de prieteni exaltați făceau parte și fiul contelui de Westmorland, Harry Fane, alături de care a împărțit o casă în Bali și a început o afacere cu antichități; fotoreporterul Don McCullin; fermecătorul campion la cricket Imran Khan, care mai târziu avea să devină premierul Pakistanului. Unele dintre cele mai colorate năstrușnicii ale lui Shand au fost consemnate de multiplele sale tatuaje: „un șarpe[51], pe antebraț, făcut pe vremea când lucram în camera de ambalare de la Sotheby's, crabul de pe umăr, amintire din Texas, și un tigru pe care mi l-am descoperit pe trup după ce m-am trezit alături de o grămadă de soldați algerieni. Pe picior am niște semne făcute de daiaci[XXXIX] în Borneo, în timp ce eram într-o stare de ebrietate indusă de consumarea a orice îmi pica în mână", i-a povestit el scriitoarei Camilla Long. O admiratoare a sa l-a numit chiar „un Indiana Jones din viața reală"[52]. A murit subit, la vârsta de 62 de ani, la New York, în 2014, în urma unei căzături în fața celebrului Rose Bar al hotelului Gramercy Park, după o strângere de fonduri Sotheby's în beneficiul fundației sale dedicate protejării elefanților. Moartea sa a îndurerat-o profund pe Camilla, care le mărturisea apropiaților: „Când auzeam vocea [a lui Mark] la telefon

spunându-mi *Camillsy*[...] știam imediat că vrea ceva. Dar, Doamne, mi-e dor de el!”[53].

Copiii familiei Shand au fost crescuți cu genul de afecțiune care generează o siguranță de sine absolută. Acasă era pentru ei o fostă casă parohială, *The Laines*. Amintiri de familie se îmbinau armonios cu o abundență de obiecte eclectice, kilimuri marocane țesute manual și canapele adânci, pe care domnea nestingherit părul de câine. Casa avea o priveliște minunată, dând spre South Downs. Unul dintre aspectele sale cele mai fermecătoare era reprezentat de o suită de grădini secrete îngrijite de Rosalind, a cărei pasiune pentru grădinărit era evidentă, casa fiind plină de legume și de aranjamente nepretențioase din flori proaspete. Neobișnuit pentru categoria ei socială și epoca în care a trăit, Rosalind nu a angajat o dădacă. Le lua ea însăși pe fete de la școala Dumbrells, aflată în Ditchling, în fiecare după-amiază, iar vara le ducea pe plajă, la Hove. Rosalind le-a lăsat pe Camilla și pe Annabel să plece în excursii călare, să meargă cu cortul în Downs și să își petreacă nopțile în saci de dormit. La cină, Bruce le turna copiilor un pahar de vin și apă, așa cum fac francezii. În plus, le permitea celor mici să stea până târziu, petrecându-și timpul cu Rosalind în timp ce aceasta își savura *la crème de menthe*[XL]. Prietenii erau geloși pe părinții relaxați și abordabili ai familiei Shand.

Prin intermediul lui Rosalind, tinerii Shand aveau veri și rude peste tot în catalogul Burke’s Peerage[XLI], un ghem de legături împletite care le asigura accesul la petrecerile, balurile date cu ocazia vânătorilor, partidele de vânătoare din weekenduri și cinele unora dintre cele mai prestigioase familii britanice. Cu siguranță, era un „pedigri” mai puțin august decât în cazul prințesei Diana, a cărei descendență pudrată cu praf de aur se lăuda cu comitatul Spencer, din partea tatălui, și cu baronia de Fermoy, din partea mamei. Nu exista nicio casă impunătoare, așa cum era Althorp, în neamul Shand. Însă familia Dianei a fost atât de fracturată și de marcată de contradicții, încât aceasta nu și-a creat

niciodată rădăcini deosebit de adânci în viața rurală a aristocrației. Cu 14 ani mai în vârstă decât Diana, Camilla era mult mai adaptată la ce se petrecea în cercurile regale. Atât prin generația ei, dar și din punct de vedere social, era legată de mai mulți prieteni și de familii care formau lumea prințului Charles.

Încrederea în sine pe care o afișa în cadrul diverselor întruniri sociale i-a crescut atractivitatea în ochii sexului opus. Punctele forte ale Camillei erau vocea răgușită, aproape baritonală, ochii albaștri, sinceri, silueta cu forme, dar și faptul că era accesibilă și zâmbitoare.

În anul în care s-au cunoscut, prințul Charles era la începutul carierei sale în Forțele Armate ale Majestății Sale, instruindu-se pe un avion reactiv, înainte de a încheia un curs la Britannia Royal Naval College din Dartmouth. Nici regina, nici prințul Philip nu au venit la parada de absolvire din 1971. Pentru această ceremonie – piatră de hotar a cadeților – lordul Louis Mountbatten, fost vicerege al Indiei, Prim Lord al Mărilor și, mai important, cel mai apropiat confident și „bunicul onorific" al lui Charles, așa cum îl numea acesta cu drag, a zburat cu elicopterul de la reședința sa din Hampshire pentru a se asigura că familia regală este reprezentată la ceremonie.

HMS *Norfolk* – distrugător purtător de rachete ghidate – îl aștepta pe Charles la Gibraltar pentru prima sa misiune în cadrul Royal Navy, la fel cum se întâmplase și în cazul tatălui său, al bunicului și al doi străbunici înaintea lui. „Sărmanul Charles", a remarcat regina în fața unui oaspete venit la cină. „Un antitalent la matematică, iar ei l-au făcut ofițer-navigator!"[54] În următorii cinci ani, în ciuda statutului său regal, Charles era așteptat să urce pe scara ierarhică de la sublocotenent la locotenent. (Unul dintre avantajele de a fi membru al familiei regale este că prințul Charles a continuat să urce în grad, deși nu mai era în serviciul activ. Talent sau antitalent la matematică, acum este amiral și, în calitate de rege, comandant suprem al Forțelor Navale Regale.)

Scăpat de ochiul vigilent al presei, dar și de sub cenzura părinților, Charles a făcut tot posibilul ca în marină să fie „unul dintre ceilalți". Nu-i plăcea să împartă o cabină deja înghesuită cu alți doi ofițeri, dar a ajuns să îmbrățișeze spiritul vieții la comun suficient de mult încât să-și lase, pentru scurt timp, barbă în stilul lui George al V-lea. „Trebuia să fiu tratat ca oricare alt sublocotenent", a notat Charles în jurnalul său naval, „dar, evident, au existat unele diferențe și bănuiesc că nimeni nu era sigur cum mă voi comporta sau cât de înfumurat voi fi"[55]. Una dintre acele „diferențe" supărătoare avea legătură cu faptul că era ținut departe de avioanele și elicopterele antisubmarin, considerate a fi prea periculoase pentru moștenitorul tronului. În 1976, Charles a ajuns la comanda propriei nave, dragorul HMS *Bronington*. Din păcate, într-un incident demn de inspectorul Clouseau[XLII], relatat de Anthony Holden, Charles a ordonat coborârea ancorei fără să fi observat pe hartă un cablu subacvatic de telecomunicații care lega Marea Britanie de Irlanda. Acesta a fost agățat de ancoră, iar cei doi scafandri trimiși să rezolve problema aproape că s-au înecat. „Dacă distrugeam nenorocitul acesta de cablu, aș fi avut de-a face cu reproșurile celor de la OGP [Oficiul General al Poștei, pe atunci însă Agenția Națională de Telecomunicații] pentru tot restul vieții mele" s-a plâns el [mai târziu]. După 24 de ore, prințul a fost silit să treacă prin extrem de jenantul moment al recunoașterii faptului că a scăpat ancora, alegându-se cu o „mustrare aspră"[56] de la superiorii din Ministerul Apărării. Charles a părăsit Marina Regală în decembrie 1976 cu evidentă ușurare și și-a folosit indemnizația de trecere în rezervă, în valoare de aproximativ 7 400 de lire sterline, pentru a înființa prima sa organizație de caritate, *Prince's Trust*.

Cariera lui Charles în marină nu a fost la fel de ilustră precum a tatălui său și a lui Mountbatten, dar a dat bine în presă. Este greu de ignorat cât de fermecător era prințul de Wales la începutul și mijlocul anilor '70. Cel mai râvnit burlac din Marea Britanie avea o atitudine bărbătească, era

atrăgător, dar și moștenitorul a aproximativ 53 000 de hectare din ducatul de Cornwall, ceea ce îi aducea un venit anual de 80 000 de lire sterline. Un management financiar impresionant de perspicace i-a crescut portofoliul de terenuri, clădiri și investiții financiare la aproximativ 22 de milioane de lire sterline pe an. Fotografii casei regale îl imortalizau mereu în continuă mișcare, lansându-se cu parașuta din elicoptere, făcând windsurfing și galopând pe terenul de polo, în timp ce-și etala un bronz de milionar. Cu puțin timp înainte să o întâlnească pe Camilla, a reușit să scape cu viață dintr-un episod temerar când, sărind dintr-un avion militar, și-a prins picioarele în coardele unei parașute și a coborât cu picioarele în sus și capul în jos 1 200 de picioare (aproximativ 365 de metri), înainte de a ateriza în largul coastei Dorset.

Interesul publicului, în ceea ce-l privea, era enorm, astfel încât, în 1969, ceremonia de la Castelul Caernarfon, în cadrul căreia a fost investit prinț de Wales, a fost urmărită de 500 de milioane de persoane la nivel mondial. (Unul dintre cei care au urmărit evenimentul a fost Diana Spencer, pe atunci în vârstă de opt ani și care a fost fermecată de romantismul spectacolului, dar și de protagonistul acestuia). Înaintea lui Charles, 20 de prinți de Wales fuseseră investiți, începând din 1301, când regele Eduard I i-a conferit acest titlu moștenitorului său, prințul Eduard, după subjugarea brutală a Țării Galilor. Potrivit lordului Snowdon, care a proiectat decorul pentru eveniment, Charles era „speriat ca de dracu"'[57], dar a arătat incredibil de nobil în mantia sa din catifea violetă, țesută manual, și hermină, decorată cu paftale din aur masiv, purtând pe cap o coroană de aur, special realizată pentru eveniment, încrustată cu diamante și având în vârf un glob auriu care semăna cu o minge de golf lustruită. (De fapt, chiar era o minge de ping-pong aurită.) Privite astăzi, pare că fotografiile nu au fost făcute acum 50 de ani, ci acum 500 de ani. În timp ce regina îi coboară ușor pe cap coroana, se observă că prințul, în vârstă de 20 de ani, fotografiat din profil, are nas subțire, moștenire a

înaintașilor săi Plantagenet[XLIII], și o expresie rugătoare. Întotdeauna conștiincios, prințul își petrecuse cele nouă săptămâni de dinaintea ceremoniei cu un tutore de la Universitatea Aberystwyth pentru a-și pregăti discursul de acceptare în galeză. Sir John Betjeman[XLIV], poet britanic extrem de apreciat, a marcat această ocazie cu următoarele cuvinte: „Ai îngenuncheat băiat, te-ai ridicat bărbat / Și, astfel, viața ta mai însingurată a început”[58].

III

La scurt timp după ce a cunoscut-o pe Camilla, Charles a început să o curteze cu asiduitate. Așa a început o poveste de dragoste care a durat până când prințul a plecat pe mare, în decembrie 1972, pentru a se alătura fregatei HMS *Minerva*. A fost o perioadă cu apeluri telefonice pline de pasiune date târziu în noapte, seri de dans cu amorezii înlănțuiți la clubul de noapte Annabel's din Mayfair și cine *à deux* după spectacolele de operă de la Covent Garden.

Lui Charles îi plăcea să o distreze pe Camilla, imitând personaje din vechea comedie radiofonică BBC, *The Goon Show*, a lui Peter Sellers și Spike Milligan, iar ea era suficient de politicoasă încât să-l găsească teribil de amuzant. Prințul o plimba cu Aston Martinul albastru oferit de părinții lui la împlinirea vârstei de 21 de ani, cei doi petrecând weekenduri private lungi la Broadlands, reședința din Romsey a contelui Mountbatten. Un jurnalist i-a văzut, la un moment dat, participând la o întâlnire dublă la Annabel's, alături de prințesa Anne și de partenerul ei, Gerald Ward.

Uneori reușeau întâlniri pe furiș la casa bunicii Camillei, Sonia Cubitt, din Hampshire, care se afla la mică distanță de locul unde era andocată nava lui Charles, la Portsmouth. Să-i găzduiască pe prinț și pe Camilla trebuie să fi fost ceva picant pentru Sonia, căci îi alimenta amintirile din copilărie despre mama ei, Alice Keppel, distrându-l pe bărbatul robust și cu barbă pe care îl cunoștea doar drept „Kingy” („Regișorul”). Un majordom aflat în serviciul Soniei a povestit că într-o după-amiază,

după ce a observat că nepoata Camilla umblase toată ziua în blugi prinși în față doar cu un ac de siguranță, doamna Cubitt a vrut să știe dacă tânăra avea de gând să se schimbe în ceva mai potrivit pentru iminenta vizită a prințului de Wales. „Îți văd chiar și chiloții, Camilla”[59], se pare că i-ar fi reproșat bunica, la care Camilla ar fi răspuns: „Oh, cred că pe Charles nu îl va deranja”. Când prințul a sosit la 6 seara, îndrăgostiții „s-au făcut nevăzuți” împreună. În mod clar, prințul îi aprecia la *joie de vivre* în ceea ce privea sexul. „Prefă-te că sunt un căluț-balansoar”[60], se spune că l-ar fi îndemnat ea, într-o încercare de a-l ajuta să-și învingă neîncrederea la pat de la începuturile relației. Charles și-a arătat aprecierea față de discreția primitoare a bunicii Sonia dăruindu-i o cutie de argint pentru bijuterii, gravată cu blazonul Prințului de Wales[XLV].

Cele mai vechi fotografii reprezentându-i pe Charles și Camilla împreună sunt de la meciurile de polo de la Smith's Lawn, din Windsor Great Park. Ei sunt prinși într-o conversație intimă în timp ce stau în parcare sau la umbra unui copac, privindu-se în ochi – ea, într-un tricou roșu și blugi, iar el, bronzat și încă transpirat, în tricoul în dungi al echipei și pantaloni de jocheu. Camilla era înnebunită după ponei de la vârsta de cinci ani și devenise o călăreață pasionată sub îndrumarea tatălui ei. Îi plăceau absolut toate provocările sportului viguros și îndrăzneț pe care îl reprezenta vânătoarea de vulpi de la Southdown, goana nebună pe câmpurile deschise de la East Sussex, ceaiurile copioase de după aceea la casele prietenilor ei. Prințul îi adora nepăsarea și absența totală a lingușelii. Și a fost fermecat și de familia ei, a cărei căldură relaxată era opusul înghețului din propria familie. Supermodelul Marie Helvin, care s-a întâlnit cu Mark Shand vreme de câțiva ani, mi-a povestit că în weekendurile petrecute la țară, „Camilla umbla cu niște cizme butucănoase, pline de noroi, cu părul ciufulit și nemachiată, și reușea cumva să arate grozav. Avea murdărie sub unghii, dar asta nu o deranja. Asta era ceva atrăgător, dacă erai un om rigid

precum Charles"[61]. Când Camilla călărea alături de hăitași, cerințele tatălui ei în privința etichetei se impuneau. Camilla avea întotdeauna un aspect ecvestru impecabil, în pantalonii mulați pe coapse, cămașa de un alb strălucitor și șapca neagră.

Ușurința cu care cei din familia Shand puteau să treacă în revistă întregul registru stilistic era uneori năucitoare pentru ariviștii care puneau piciorul în lumea lor, unde cuvântul-cheie era *încredere*. Este de notorietate faptul că fiica cea mare a familiei Shand a apărut la o petrecere de prânz dată acasă într-o pereche de pantaloni scurți, zdrențuiți. Marie Helvin își amintește că s-a simțit teribil de jignită când, în dimineața de Crăciun, a coborât scările pentru micul-dejun festiv dat în casa familiei Shand, purtând un neglijeu Dior din satin alb și un halat asortat, doar pentru a găsi restul familiei mâncând ouă și bacon și purtând jachete de vânătoare vechi peste pijamale mototolite. Din câte se pare, fiii Camillei și ai lui Annabelle, pe atunci copii, nu au uitat niciodată momentul intrării ei.

Casa neostentativă a familiei Shand putea dobândi o strălucire bruscă, dacă se organiza o cină grandioasă. Caracterul relaxat al familiei se baza pe rigoarea socială. Camilla provenea din ultima generație de femei britanice care au fost instruite în necesitatea – și abilitățile – de a fi amuzante. În 2017, aceasta i-a amintit lui Geordie Greig despre cum mama îi târa pe ea și pe frații ei la parter și îi făcea să ia cina în compania unor vecini plictisitori:

> Ne plângeam adesea, întrebând: „Putem să stăm aici și să ne uităm la televizor în timp ce mâncăm batoane de pește?", iar mama ne așeza la masă și, în momentul în care se făcea liniște, spunea: „Vorbiți! Nu-mi pasă despre ce vorbiți, despre perușul sau despre poneiul tău, dar continuați conversația[...]. Și așa, nu am reușit niciodată să nu vorbesc. Este bine înrădăcinat în psihicul meu să nu las să se aștearnă tăcerea[62].

Pentru generația de fete din clasa superioară din care făcea parte Camilla, educația universitară era irelevantă. De la vârsta de 10 ani și până în adolescență, Camilla a urmat o școală de elită din Londra, Queen's Gate, aflată lângă casa familiei din South Kensington. Cu siguranță, a fost o rampă de lansare excelentă pentru sezonul în care a debutat în societate. Potrivit romancierului Penelope Fitzgerald, care a predat limba franceză la Queen's Gate, acesta era mai degrabă un loc „unde fetele erau învățate să scrie cecuri, să joace bridge și să recunoască o masă bine așezată”[63]. Camilla a părăsit școala cu un nivel mediu de cunoștințe teoretice și cu o agendă socială bună. A urmat apoi o instituție de învățământ superior elvețiană, situată pe malul lacului Geneva, unde studentele învățau să converseze în franceză, să deguste vinuri, să aranjeze florile și să capete abilitățile necesare pentru a conduce o casă mare, pregătirea de aici compensând lipsa de educație formală. Educația de care a avut parte Camilla a căpătat și mai multă strălucire odată cu plecarea acesteia în Franța, pentru o perioadă de șase luni, pentru a studia limba și literatura franceză la Institutul Universității din Londra de la Paris.

Anul 1965, în care Camilla și-a făcut debutul în societate, a reprezentat pragul a două lumi. Vechiul ritual al „sezonului de debut”, când „iepele tinere”, proaspăt ieșite de pe băncile școlii, așa cum le numea tatăl ei, erau prezentate la curte înainte de a fi lansate într-un vârtej de cocktailuri, evenimente legate de diferite curse și strălucitoare baluri de țară, se aflase pe un curent descendent încă de la sfârșitul anilor '50. Ultimele prezentări la curte, ținute întotdeauna la Palatul Buckingham, au avut loc în 1958. Din câte se pare, prințul Philip militase pentru renunțarea la acest ritual, pe motiv că era „o stupizenie”, un sentiment în acord cu atitudinea tot mai puțin binevoitoare a poporului britanic în ceea ce privește clasa conducătoare, precum și cu valul în creștere de satiră și conștiință socială. Nici prințesa Margaret nu era o susținătoare a acestui obicei. „A trebuit să-i oprim”, a

comentat ea. „Toate stricatele din Londra erau prezentate în societate"[64]. Balul Reginei Charlotte[XLVI], care lansa în mod oficial sezonul, a supraviețuit până în 1976, debutanții făcând o reverență în fața unui tort, nu a suveranei. (Câțiva tineri aleși pe sprânceană erau învățați cum să facă acest lucru de către Lucie Clayton, decana școlii omonime de bune maniere, cunoscută drept „securea de pe Bond Street".)

Până în anul în care și-a făcut debutul Camilla, anumite elemente ale unei mișcări de contracultură se strecurau pe ușile sălii de bal. Fetele se împărțeau în două categorii: cele care umblau în fuste mini Mary Quant, cizme până la genunchi, cu tunsori de spiriduș *à la* Twiggy, și colegele lor mai conservatoare, precum Camilla, care erau amatoare de cocktailuri Buck's Fizz, șiraguri de perle și petreceri la Guards Polo Club.

Anul ei a fost unul extraordinar, cu aristocrate elegante, printre care se aflau fiica ducelui de Northumberland, lady Caroline Percy, lady Mary-Gaye Curzon, fiica lui Edward Curzon, al șaselea conte Howe, și mai târziu mama iubitei pe care a avut-o prințul Harry înainte de Meghan, Cressida Bonas. Lady Mary-Gaye figura atât de des în articolele mondene, încât curând a apărut și un cocktail Curzon albastru (aluzie la sângele ei nobil), numit după ea, la Claridge's. O blondă strălucitoare, cu picioare uimitoare, aceasta întruchipa spiritul rebel al vremurilor, pozând cu chipul ei cu trăsături delicate mânjit cu ulei de motor (un omagiu adus bunicului pilot de curse) și multă piele la vedere pentru albumul *Birds of Britain*[XLVII].

După-amiaza, după o sesiune de cumpărături, un grup de debutante, între care și Camilla, avea obiceiul să-și dea întâlnire pe fotoliile din piele verde de la etajul bancar de la Harrods, apoi traversa strada pentru un prânz cu pui fript rece și mazăre la restaurantul Brief Encounter.

Camilla nu pare să regrete anii ei de formare. Nu și-a dorit niciodată o carieră. Timp de vreo 10 minute[65], a avut o slujbă la compania Colefax and Fowler, specializată în decorațiuni interioare, dar a fost concediată pentru că a

venit târziu după o noapte de dans. Și ce dacă? Exista o moștenire de 500 000 de lire sterline în posesia căreia avea să intre după moartea bunicii ei, Sonia Cubitt.

Astăzi, unii dintre contemporanii ei sunt profund nemulțumiți de faptul că fetelor din generația lor li s-a refuzat o educație bună și au fost închise în internate ale unor școli precum cea din Heathfield, Berkshire, pe care o absolventă din acea perioadă a descris-o drept „o instituție Jane Eyre care a mers prost". Camilla, acum o cititoare pasionată și o consumatoare avidă de cultură și de știri, este mai înclinată să aprecieze ce a învățat în cadrul unui sistem demult dispărut. „Slavă Domnului că am fost crescută cu principiile părinților mei și am fost învățată bunele maniere", i-a povestit ea lui Geordie Greig.

> Pare un snobism, mai ales în zilele noastre, dar terminam școala la 16 ani și nimeni nu mergea la universitate decât dacă avea cu adevărat mintea brici. În schimb, călătoream la Paris și la Florența, unde învățam despre viață, cultură și cum să ne comportăm cu oamenii, cum să vorbim cu ei. Acest lucru a fost bine înrădăcinat în educația mea și, dacă nu aș fi avut o astfel de educație, aș fi considerat mult mai dificilă viața în sânul familiei regale[66].

Într-adevăr, Camilla a fost atât de bine antrenată pentru viața alături de moștenitorul tronului, spre deosebire de cumplit de nepregătita Diana, încât astăzi pare de-a dreptul năucitor faptul că a existat o vreme când a fost considerată nepotrivită pentru acest rol. Dar lipsită de un titlu nobiliar de rezonanță ori de faima de a fi castă sau de un nume precum cel al prințesei Marie-Astrid a Luxemburgului, vehiculat pentru rolul de posibilă mireasă a prințului de Wales, șansele ca acesta să o ceară în căsătorie pe Camilla erau mici.

Regula nescrisă a sezonului era, așa cum a comentat la un moment dat Christopher Wilson, „Dacă fetele bune nu o fac, a făcut-o Camilla"[67]. Aceasta a avut o relație de un an cu Kevin Burke, fiul în vârstă de 19 ani al unui magnat al

aviației care străbătea orașul într-un Jaguar E-Type galben pe care ea îl numise „Oul", dar și cu elegantul Rupert Hambro, moștenitorul unui imperiu financiar-bancar.

Însă bărbatul care a revenit cu insistență în viața ei a fost Andrew Parker Bowles, descendentul unei familii înstărite, care deținea cai de curse și era cel mai dorit partener de cină din circuitul social. Niciunul dintre iubiții ei nu putea concura cu palmaresul sexual al lui Andrew, care era cu șapte ani mai în vârstă decât Camilla și avea o ținută impresionantă ca ofițer în Royal Horse Guards, un renumit regiment al cavaleriei britanice. Pentru Camilla, a fost dragoste la prima vedere atunci când fratele mai mic al lui Andrew, Simon, le-a făcut cunoștință în 1966. Cei doi și-au început relația în vara aceluiași an, la un dans în Scoția, iar curând după aceasta ea și-a petrecut noaptea în apartamentul lui din Portobello Road, de obicei plin de dovezi ale trecerii pe acolo a ultimei musafire.

Camilla a înțeles că pretenția dureros de arhaică a virginității în ceea ce o privește pe viitoarea mireasă a prințului de Wales era esențială pentru relația ei cu Charles. De asemenea, aceasta s-a dovedit a fi otrăvitoare pentru viitoarea lui fericire. Este posibil ca găsirea unei virgine abia trecute de 20 de ani printre contemporanele ei să fi părut un lucru ușor de realizat din punctul de vedere al reginei-mamă, dar în societatea londoneză a anilor '70, marcată de dorința de eliberare sexuală, era o întreprindere la fel de probabilă ca întâlnirea cu monstrul din Loch Ness. Așadar, nu e de mirare că, într-un final, Charles a ajuns să se însoare cu ingenua lady Diana Spencer, în vârstă de 20 de ani.

De asemenea, este puțin probabil și că tânăra Camilla ar fi acceptat oricum o eventuală cerere în căsătorie din partea lui Charles. Timp de șapte ani, ea l-a urmărit orbește pe Parker Bowles, care era mai sexy și mai periculos. De-a dreptul exasperant, stilul lui Andrew era să iasă cu ea la întâlnire și apoi să o trimită acasă după bunul plac. (La începutul anilor '70, Andrew a avut o aventură fierbinte cu tânăra prințesă Anne. De-a lungul timpului,

aceștia au rămas prieteni apropiați, iar el o însoțește în continuare la curse. În martie 2020, Andrew, în vârstă de 80 de ani și purtând o pălărie uzată, a fost văzut conducând-o pe Anne la Festivalul de la Cheltenham, unde o parte din mulțime, inclusiv el, a contractat COVID-19.) Adesea, Camilla îl „răsfăța" pe Rupert Hambro cu povești incredibil de amuzante despre aventurile lui Andrew cu două (sau chiar trei) femei în același timp. Nimeni nu se lăsa însă păcălit. Camilla Shand era obsedată de Parker Bowles.

Din câte se pare, flirturile ei cu Charles au fost un truc pentru a-l face pe Andrew gelos. De altfel, durata idilei cu prințul se potrivește cu cele șase luni în care maiorul s-a aflat în misiune în Irlanda de Nord și în Cipru. În ciuda distanței, zvonurile despre noul admirator al Camillei ar fi ajuns la tânărul Parker Bowles și l-ar fi impulsionat să o ceară în căsătorie.

Pentru a se asigura că Andrew îi va oferi fiicei sale inelul, maiorul Shand a conspirat cu tatăl lui Andrew, Derek Parker Bowles, anunțând vestea logodnei în publicația *The Times* la 15 martie 1973, înainte ca tânărul să fi făcut de fapt cererea în căsătorie, și pretinzând că nunta va avea loc în patru luni. A fost o mișcare riscantă, dar care a dat roade. Prințul Charles a fost zdrobit să afle veștile despre logodnă în timp ce se afla încă pe mare, la bordul ambarcațiunii HMS *Fox*, în Indiile de Vest. „După o relație atât de binecuvântată, pașnică și reciproc fericită, soarta a decis că aceasta ar trebui să dureze doar șase luni"[68], s-a tânguit el într-o scrisoare văzută de biograful Jonathan Dimbleby. Ceremonia romano-catolică de la 4 iulie 1973 (Andrew era catolic, Camilla nu s-a convertit) a fost un eveniment de anvergură al înaltei societăți și s-a bucurat de participarea a 800 de invitați – atât de mulți, încât o sută dintre ei au fost nevoiți să stea în picioare – la Capela Gărzilor din cadrul Cazărmii Wellington. Regina-mamă și prințesa Anne au fost prezente, prințesa Margaret alăturându-se la recepția de după, găzduită la Palatul St James. Încă îndrăgostită de Andrew, Anne se pare că

fusese „distrusă”[69] de vestea nunții și, la scurt timp după aceea, s-a logodit cu Mark Phillips, un căpitan și o versiune mai puțin virilă, dar și mai slabă din punct de vedere intelectual, a lui Parker Bowles, poreclit de Charles cu oarecare desconsiderare „Ceață”. Întâmplarea a făcut că prințul nu a putut participa la nuntă deoarece se îndrepta spre Nassau, pentru a o reprezenta pe regină la o ceremonie de reducere a imperiului. (Cu siguranță, nu i-a ajutat în niciun fel starea de spirit când, la predarea documentelor constituționale către proaspăt independentul Bahamas, un baldachin s-a prăbușit în timpul ceremoniei.)

Cel puțin a fost scăpat de corvoada de a fi martor la momentul în care Camilla, arătând strălucitoare în voaluri și cu sclipiri de diamant în păr, a fost condusă la altar de tatăl ei, pentru a fi încredințată chipeșului militar care o aștepta acolo. Mirii au părăsit, apoi, capela, pășind cu mândrie pe sub săbiile încrucișate ale ofițerilor din Regimentul de Cavalerie *Blues and Royals*. La cununie, martor principal, cu semnătura figurând în acte, a fost însăși regina-mamă.

IV

De-a lungul timpului, Andrew Parker Bowles a vădit oarece asemănări cu personajul imaginat de Jane Austen, George Wickham, ofițerul chipeș din romanul *Mândrie și prejudecată*, care se dovedește a fi un libertin deloc demn de încredere – cu mențiunea că iubita lui, Camilla Shand, spre deosebire de Elizabeth Bennet, personajul feminin al lui Austen, a știut întotdeauna de slăbiciunea lui Andrew pentru alte femei.

„Puterea lui asupra [lor] era extraordinară”[70], a povestit, la un moment dat, una dintre fostele lui ibovnice.

> Femeile nu ezitau să creadă ce le spunea. Părea cumva să le oblige să-l iubească, deși uneori le părăsea în doi timpi și trei mișcări. Din punctul acesta de vedere, putea fi de o cruzime incredibilă.

Cu toate acestea, a existat o femeie pe care Andrew nu a reușit să o cucerească niciodată: Rosalind Shand. Aceasta îl considera iritant de preocupat de relațiile mondene și credea că nu se va lecui niciodată de alergat după fuste.

Rosalind a avut dreptate. În timpul căsniciei sale de aproape 22 de ani cu Camilla, Andrew Parker Bowles s-a dovedit a fi la fel de infidel precum în cei șapte ani de relație care au precedat-o. „Când eram cu Andrew", a povestit lady Caroline Percy, „[Camilla] apărea la petrecerile pe care le dădeam și mă întreba ce fac cu iubitul ei. Întotdeauna le făcea asta fetelor la petreceri. Eu, una, m-am săturat de situația asta și i-am spus: «Poți să-l iei înapoi când termin cu el»"[71]. Iată o dovadă a optimismului ei înnăscut sau a faptului că era și a rămas îndrăgostită de el, nelăsând nimic să o descurajeze în încercarea de a-i deveni soție.

Cei doi au format un cuplu clasic, care locuia la țară. Când Camilla era însărcinată cu primul lor copil, Tom, în 1974, au stat la Bolehyde Manor, o casă din secolul al XVII-lea din Allington, lângă Chippenham, în Wiltshire. Din grupul lor de prieteni apropiați făceau parte câțiva conți sociabili, proprietari de reședințe impunătoare: Pembroke, Shelburne și Suffolk. Marie Helvin mi-a povestit cât de „uniți"[72] erau soții Parker Bowles, care formau un cuplu prietenos și deloc rezervat, vorbindu-și adesea în mod animat peste capetele oaspeților de la petreceri.

Caii au reprezentat pentru ei o legătură profundă. Andrew a concurat cu asiduitate la competițiile de polo și era implicat în lumea curselor de cai. În calitate de jocheu amator, participase împreună cu The Fossa, calul său, la cursa cu obstacole Grand National din 1969, deși avea o placă de oțel implantată în spate ca urmare a unei căzături la Ascot cu doi ani în urmă. Atât pentru Andrew, cât și pentru Camilla, principalul atu al conacului Bolehyde era faptul că făcea parte din domeniul vânătoresc Beaufort Hunt, unul dintre cele mai vechi, mai mari și mai prestigioase în ceea ce privește vânătoarea de vulpi din

Anglia. Un coleg călăreț a descris-o pe Camilla ca fiind formidabilă în șa: „Adeseori o auzi țipând când se apropie de un gard: «La naiba, dă-te dracului din cale!»”[73]

Sub toată această exuberanță se ascundea însă un adevăr inconfortabil, despre care prefera să nu aducă vorba. Chiar și după nașterea lui Tom și a Laurei, Camilla nu a știut niciodată pe unde sau cu cine umbla soțul ei în timpul săptămânii. Când nu era detașat în străinătate, își făcea de cap în stil mare la Londra, într-un apartament pe care îl împărțea cu Nicolas Paravicini, cumnatul său. Playboyul și scriitorul grec Taki Theodoracopulos își amintește că a avut o confruntare cu Andrew la începutul anilor ’80, când acesta din urmă umbla după o fată alături de care cel dintâi petrecea într-un club de noapte:

> I-am spus: „Mai mult noroc data viitoare, Andrew”, iar el mi-a răspuns: „Ești un tip de mâna a patra”. La care singurul răspuns a fost: „Fiind tu însuți un tip de categoria a șasea, normal că știi”[74].

Andrew și Paravicini inventaseră chiar și un cod constând în sticle de lapte plasate în afara ușii pentru a-și semnala unul celuilalt dacă erau cu vreo fată în dormitor[75]. Lordul Lichfield, care a împărțit odinioară un apartament cu Andrew în zilele de dinaintea mișcării echivalente #MeToo din anii ’90, a rezumat situația astfel: „Și-o trăgeau cu el și îl iertau”[76].

Femeile – și călăria – au stat la baza prieteniei puțin probabile dintre Andrew și Lucian Freud[XLVIII]. La începutul anilor ’80, controversatul artist a apelat la Andrew, care era comandant al Regimentului de Cavalerie, cu grad de locotenent-colonel, pentru ca acesta să-i facă rost de cai pe care să-i călărească și să-i picteze. Freud era obsedat de fiorul curselor, precum și de compania jocheilor, a pariorilor și a agenților de pariuri, dintre care pe mulți i-a și pictat. (Potrivit estimării lui Geordie Greig din lucrarea *Breakfast with Lucian*, artistul a pierdut între 3 și 4 milioane de lire sterline din cauza pariurilor neinspirate.)

Parker Bowles și Freud călăreau împreună prin Hyde Park, au călătorit la Paris pentru a participa la una dintre expozițiile lui Freud, dar și în Irlanda pentru a se întâlni cu agentul de pariuri al artistului. Cei doi împărtășeau dragostea pentru femeile frumoase, precum și pentru mesele copioase. Din 2003 până în 2004, Freud l-a folosit pe Andrew ca model, vrând să aducă un omagiu pictat și plin de ironie celebrului portret realizat de James Tissot, în 1870, șarmantului ofițer de cavalerie Frederick Burnaby, înfățișat întins pe o canapea și purtând cizme lucioase din piele lăcuită. Portretul acesta, înalt de doi metri, arată un bărbat odinioară atrăgător care stă pe un jilț, haina descheiată dezvăluindu-i burdihanul, în vreme ce pe fața plină de pete i se citește o expresie de indiferență lascivă. În 2015, tabloul, purtând numele *The Brigadier* („Generalul de brigadă”), a fost vândut de casa Christie's din New York pentru 34,9 milioane de dolari. Andrew a povestit pentru revista *Tatler* că, la momentul respectiv, nu avea trei sau patru milioane de dolari bani puși deoparte și că „în al doilea rând, un tablou de doi metri care mă arată mai degrabă gras și cu fața roșie nu era chiar pe gustul meu”[77].

Între timp, după nunta Camillei, prințul de Wales a hotărât să-și vadă de viață. De-a lungul anilor '70, s-a angajat într-o căutare frenetică a celei pe care nu și-o dorea cu adevărat, croindu-și drum prin crema blondelor din înalta societate. Fiicele conților, ale ducilor, ale amiralilor și ale ambasadorilor erau disperate să-i câștige favorurile. Au urmat aventuri trecătoare cu starlete de film și fete la modă, dar și întoarceri constante la soțiile unor prieteni binevoitori. Cele mai multe dintre idile nu au rezistat, fie din cauza hărțuirii constante a presei, fie din pricina faptului că fetele se simțeau tot mai iritate de atitudinea lui Charles, care considera că totul i se cuvine. Odată ce a depășit etapa amatorului neîncrezător în forțele proprii, Charles a înțeles puterea de atracție a rangului său și, curând, a considerat-o de la sine acceptată.

„Fără îndoială că a fi iubita prințului Charles te face să te simți foarte specială", mi-a povestit, în 2005, Sabrina Guinness, una dintre fostele lui ibovnice. „Deodată, toată lumea este foarte interesată de tine, iar propriul cerc te consideră deosebit de specială și plină de farmec". Sora cea mai mare a lui lady Diana Spencer, Sarah, una dintre partenerele lui Charles cu ocazia unui bal la țară, nu a apreciat faptul că a fost înghesuită pe bancheta din spate a mașinii coupé Aston Martin a lui Charles, pe drumul înapoi spre Londra, în timp ce o frumusețe columbiană pe care tocmai o cunoscuse jubila lângă el, pe scaunul din față. Alte tinere s-au plâns că nu li s-a oferit nicio protecție din partea presei. La momentul respectiv, exista un soi de egoism în disprețul arătat de membrii familiei regale pentru invadarea intimității lor. Fetelor nu li se oferea niciun pic de apărare în fața voyeurilor și a vânătorilor de știri, dar erau aruncate ca un cartof fierbinte dacă ajungeau prea des subiecte de bârfă mondenă în presă.

Cu pricepere, Camilla a știut să-l includă pe prințul de Wales în viața ei matrimonială alături de Andrew. Exista sentimentul că tânăra juca la dublu, menținând vie încărcătura sexuală a relației ei cu Charles ca joc de putere împotriva soțului ei. Practic, era o poliță de asigurare pentru propria dragoste. La fel ca Alice Keppel cu Bertie, Camilla a rămas cel mai bun ascultător al prințului de Wales, fiind întotdeauna empatică atunci când venea vorba de aventurile lui romantice și frustrarea în fața constrângerilor pe care le presupunea funcția înaltă. Într-un fel, ea își asumase rolul jucat în viața lui Charles de regina-mamă, femeia care îl considerase mereu centrul universului. Cu alte cuvinte, turtița cu unt asezonând porția de broccoli gătit la abur de pe masa sentimentelor regale. Remarcați replicile pline de afecțiune din înregistrările ilegale, făcute în 1989, care au stat la baza așa-numitului scandal „Camillagate", când un fan radioamator a reușit să imprime un apel telefonic al lui Charles către Camilla, aflată la domiciliul conjugal din Wiltshire:

CAMILLA: Sunt atât de mândră de tine!

CHARLES: Marea ta realizare este să mă iubești.

CAMILLA: Oh, dragul meu, asta e mai ușor decât să cazi de pe scaun.

O scenă desprinsă parcă din scenariile lui Noël Coward[XLIX]! Un vizitator la Bolehyde a povestit, la un moment dat, că l-a văzut pe prinț „șezând răbdător ca un copil mic și amărât în bucătărie, așteptând ca gazda Camilla să-și ia rămas-bun de la oaspeți după o cină". Fără îndoială, exista un element de picanterie în faptul că, atunci când el îi povestea diferite lucruri despre părinții săi,Camilla avea parte de bârfe din interior despre regină și prințul Philip, dar, pe măsură ce au trecut anii, atenția pe care i-o acorda prințul de Wales a devenit mai mult decât măgulitoare. Devotamentul lui neclintit față de Camilla a fost o mângâiere profundă, iar legătura lor, o comoară emoțională care trebuia protejată cu orice preț. Deși distrasă în mod constant de Andrew, se prea poate ca tânăra Camilla să-l fi iubit pe Charles mai mult decât credea ea.

Cu câteva luni înainte de nunta lui Charles cu Diana în 1981, am vizitat familia Parker Bowles la Bolehyde, împreună cu fotograful Derry Moore, pentru un articol solicitat de revista *Tatler* despre marile reședințe din Wiltshire. Țin minte că am fost fascinată de dinamica acestui cuplu, pe care aș caracteriza-o drept un fel de indiferență electrică. În vârstă de 41 de ani, Andrew avea un comportament neliniștit și oarecum dictatorial, precum și o atitudine milităroasă extrem de rigidă.

— Vânezi? m-a întrebat el.

— Nu!

— Pescuiești?

— Nu!

— O intelectuală adevărată, nu-i așa? a comentat el, cu un râs patrician.

Camilla, mai blândă în comportament, dar bine antrenată în ceea ce privește autoapărarea, s-a mărginit la glume ușoare, hotărât dezarmante, spunându-ne povești despre fantoma unui „călugăr foarte excitat”[78]. Farmecul ei ținea de vocea profundă și de zâmbetul îngăduitor. Mi-a descris-o pe vecina ei, doamna Rupert Loewenstein, ca fiind genul „nu în seara asta, dragule”, o situație care, de altfel, ei i se aplica arareori.

În acel moment, prințul de Wales și Camilla erau din nou iubiți sau, mai bine zis, se știa că așa sunt. Poate că, de fapt, cei doi nu și-au întrerupt relația niciodată. Dovezi care să susțină această teorie au fost oferite de regretatul Sir Martin Charteris, pe atunci secretarul particular al reginei, care a pretins că în 1973, anul în care Camilla s-a căsătorit cu Andrew, ar fi înștiințat-o pe suverană că „prințul Charles avea relații intime cu doamna Camilla Parker Bowles, soția unui coleg ofițer din cadrul Brigăzii de Gardă, iar Brigăzii de Gardă nu îi plăcea acest lucru”. Regina, a adăugat Charteris, nu a spus nimic. „Expresia nu i s-a schimbat în niciun fel”[79], dar angajaților de la palatul regal li s-a comunicat să nu o mai includă niciodată pe doamna Parker Bowles pe lista de invitați a evenimentelor oficiale viitoare.

Asemenea lui George Keppel, Andrew a fost deopotrivă amuzat și flatat că prințul era încă îndrăgostit de soția lui. Când Charles a acceptat să fie nașul lui Tom Parker Bowles, a fost un semn al statutului de care Andrew părea să se bucure. De obicei, prințul se alătura grupului atunci când cuplul mergea la Birkhall să o viziteze pe regina-mamă, o veche prietenă de familie a lui Andrew. Din câte se pare, aventura celor doi [Charles și Camilla] avea diferite grade de intensitate, impuse de Camilla când detecta o potențială rivală prin preajmă.

V

Camilla era cu ochii pe o femeie anume. Este vorba despre Dale Harper, poreclită „Kanga”, o australiană seducătoare cu păr blond-platinat și buze ademenitoare, fiica unui editor bogat din Melbourne și soția lordului

Tryon, prietenul amator de sport al lui Charles. Camilla mi-a dezvăluit sentimentele pe care le nutrea față de rivala sa atunci când a făcut aluzie la un articol publicat de *Tatler* despre Dale cu câteva luni înainte de vizita mea. „Toate aceste lucruri despre lady Tryon... cum că ar fi atât de bună prietenă cu lady Diana", mi-a spus ea, arcuindu-și sprâncenele. „Nici măcar nu a întâlnit-o pe Diana Spencer", a adăugat. „Sunt teribil de amuzante toate comentariile astea despre Dale, cum că e o fată de la țară!"

Charles o întâlnise pe fermecătoarea Dale la o petrecere dansantă organizată în campusul Timbertop al Geelong Grammar School din Victoria, instituție frecventată de prinț vreme de șase luni, la vârsta de 17 ani. După ce Dale s-a mutat la Londra și s-a căsătorit cu lordul Tryon, aceasta a devenit o confidentă de încredere a moștenitorului Coroanei. Sinceritatea, căldura și talentul lui Dale în tot ce însemna distracție la țară erau calitățile pe care Charles le admira și la Camilla. Se presupune că Dale și-a consolidat puterea asupra prințului când Camilla „părăsise baricadele" fiind însărcinată. De altfel, aceasta din urmă nu a fost tocmai fericită atunci când Dale a povestit în cercurile de prieteni că prințul Charles o declarase „singura femeie care m-a înțeles vreodată", un compliment pe care îl rezerva de obicei reginei-mamă și surogatului acesteia, doamna Parker Bowles.

La mijlocul anilor '70, ambele femei căsătorite erau la cheremul prințului, în timp ce soții lor priveau în partea cealaltă. O colegă australiană, Lyndall Hobbs, l-a descris pe lordul Tryon drept „extrem de elegant și de rece, dar și oarecum plictisitor"[80], în vreme ce toată lumea o iubea pe exuberanta Dale. Aceasta s-a lansat în modă cu o linie de rochii diafane, numită *Kanga*. De altfel, prințesa Diana a purtat una dintre ele la concertul Live Aid de pe stadionul Wembley, în 1985, doar pentru a o scoate din minți pe Camilla. Este vorba despre o rochie din poliester cu mai multe tipuri de imprimeuri.

Soții Tryon erau adesea invitați la Balmoral, unde Dale mergea în plimbări călare, împreună cu regina, pe care,

pare-se, o amuza nesăbuința invitatei sale. Charles a fost și nașul fiului mijlociu al cuplu-lui, băiețelul primind evident prenumele Charles. Vara, prințul stă-tea adesea la cabana de pescuit a soților Tryon din Islanda, ceea ce îi oferea posibilitatea de a petrece timp cu Dale departe de ochii curio-șilor. De altfel, Charles se afla în compania ei la 27 august 1979, când a aflat de asasinarea adoratului său unchi, lordul Mountbatten, de către IRA, la moșia acestuia din Irlanda, primind de la Dale consolarea pe care ar fi trebuit să i-o ofere, ca de obicei, Camilla.

Diana nu s-a temut niciodată de Dale așa cum s-a temut de Camilla, și aceasta pe bună dreptate, întrucât Dale nici nu se compara cu doamna Parker Bowles. Este nevoie de nenumărate „straturi" de educație aristocratică pentru a ști cum să joci rolul amantei regale și să câștigi. Trebuie doar să aștepți ca intrusa să facă greșeli. Dale a devenit prea evident copleșită de atenția lui Charles, vorbind prea mult despre el și lăsând să se știe că ea este favorita lui. Așa se face că prințul a părăsit-o sau, mai degrabă, a „impus distanță", așa cum numai membrii familiei regale știu să o facă.

Dale a continuat să creadă că, odată încheiată căsnicia prințului cu Diana, el avea să se întoarcă în brațele ei primitoare. În schimb, Charles s-a apropiat de Camilla. Dale s-a prăbușit. În urma nenumăratelor probleme medicale, între care și un cancer uterin, femeia a devenit dependentă de analgezice, după care a căzut în gol de la aproximativ opt metri înălțime, de la fereastra clinicii de dezintoxicare Farm Place din Surrey. În urma accidentului care i-a șocat pe apropiați, Dale a paralizat de la brâu în jos, devenind prizoniera scaunului cu rotile. Situația s-a înrăutățit și mai mult când Dale a susținut că a fost împinsă. Soțul ei a cerut mai întâi divorțul și apoi a internat-o într-un azil. Cunoștințele din înalta societate s-au îndepărtat. În iulie 1997, Dale a apărut la un meci de polo din Tidworth, unde, deși imobilizată în scaunul cu rotile, l-a urmărit frenetic pe prințul Charles. După ce povestea bizară a ajuns în presă, prințul a făcut o declarație

rece, spunând că nu mai sunt prieteni așa cum erau cândva.

Dale a murit de septicemie la trei luni după dispariția Dianei, în 1997, la vârsta de 49 de ani, lăsând în urmă mister și tăcere. Într-un interviu dur din 2011, acordat tabloidului *The Daily Mail*, fiica ei a vorbit despre trauma și durerea de a fi fost copilul unor părinți care trăiau într-un „aranjament" sexual chipurile civilizat: „Durerea de atunci nu a dispărut pentru noi ca familie doar pentru că mama a murit, iar Charles s-a căsătorit cu Camilla Parker Bowles"[81], a declarat lady Victoria Tryon. „Pentru unii, ar putea părea un scandal demult uitat, însă noi, familia Tryon, suntem siliți să trăim cu efectele sale".

VI

Pe măsură ce presiunile venite din partea părinților de a-și găsi o soție potrivită au devenit imposibil de ignorat, relația lui Charles cu Camilla a luat amploare, dobândind chiar și o tentă ușor disperată. Amândoi păreau să-și dorească să fie prinși în fapt. Mulți dintre prietenii prințului cred că moartea cutremurătoare a lui Mountbatten a fost cea care l-a destabilizat pe Charles și i-a crescut elanul sexual, dar și Camilla a avut propriile motive pentru a ridica miza. După șase ani de căsnicie și doi copii, Andrew avea din nou „ochi alunecoși". În 1979, a fost trimis în Rhodesia ca ofițer superior de legătură pe lângă lordul Soames, care era guvernator al Rhodesiei de Sud în timpul tranziției acestei colonii către statul independent Zimbabwe. Sarcina lui Andrew era să lucreze cu armatele lui Mugabe și Nkomo și să ajute în procesul de menținere a păcii înainte de alegeri. Se pare că a excelat în ceea ce privește sarcinile primite. Ca atare, a câștigat o medalie pentru „curaj excepțional" atunci când a înfruntat 400 de rebeli din Armata Africană de Eliberare Națională din Zimbabwe și a reușit să-i aducă în zona delimitată fără victime de ambele părți. Totuși, mai relevant în ceea ce o privea pe Camilla, el a găsit și timpul necesar pentru un flirt pe față cu Charlotte Soames, nimeni alta decât frumoasa fiică a guvernatorului.

Doamna Parker Bowles nu se temea însă de intrigi conjugale. Așa se face că a zburat în Rhodesia, devenită acum Zimbabwe, în compania prințului de Wales, pentru ceremoniile de transfer [a autorității politice – n. red.], comportându-se pe toată durata călătoriei ca însoțitoare oficială. Potrivit relatării lui Christopher Wilson, Ministerul de Externe britanic a fost revoltat de această situație indecentă. „Coborârea drapelului britanic era o situație suficient de umilitoare în sine și fără ca toată lumea să afle că trimisul regal și-a adus cu el ibovnica"[82], s-a plâns o sursă diplomatică. Giugiuleala amorezilor în compartimentul privat al prințului a fost observată cu stupoare de toți cei care făceau parte din grupul regal. La fel și comportamentul său fățiș în timpul cinei oficiale de la sediul guvernului, din 16 aprilie 1980, unde au fost prezenți atât ofițerul Parker Bowles, cât și familia Soames, cu tot cu Charlotte. „Christopher Soames a avut lipsa de înțelepciune să-l așeze pe Charles lângă Camilla, probabil la cererea lui Charles"[83], mi-a povestit fostul secretar de presă al reginei, Michael Shea. „S-au comportat atât de ostentativ, încât a fost dezgustător." Dându-și seama că aceasta va fi o cină de coșmar, lady Soames, fiica lui Winston Churchill, s-a uitat înspre cer și a comentat sec: „Să ne rugăm Domnului ca vinul să fie bun"[84].

Nesăbuința comportamentului lui Charles a fost, fără îndoială, alimentată de panică. Devenise imperativ să-și găsească o soție. Avea de acum 31 de ani, cu un an mai mult decât vârsta despre care spusese odinioară că e cea mai bună pentru însurătoare. Era suficient de inteligent pentru a înțelege absurdul situației în care se afla, trimis în toată lumea pentru a urmări coborârea steagurilor în avanposturile Imperiului Britanic, în timp ce singurul scop al existenței sale era să producă un moștenitor, astfel încât dinastia să poată continua. În august 1980, Charles a folosit fondurile ducatului de Cornwall pentru a cumpăra Highgrove House. Moșia de 347 de acri din apropierea orășelului Tetbury, din Gloucestershire, a fost și încă este un fermecător și deopotrivă romantic conac din secolul al

XVIII-lea. Lui Charles îi plăceau îndeosebi ramurile întinse ale magnificului cedru, bătrân de 200 de ani, din partea de apus a reședinței. Prințul a achiziționat proprietatea în schimbul a aproximativ un milion de dolari.

Presa a presupus că acesta ar fi gestul unui bărbat care se pregătește să se așeze la casa lui. Sora lui preferată, prințesa Anne, locuia la doar 11 kilometri distanță, la Gatcombe Park. Charles intra, ușor-ușor, în rolul unui burlac bogat și răsfățat, ai cărui cai erau înșeuați dimineața, ale cărui scule de pescuit erau mereu gata, căruia i se pregăteau cu o seară înainte jacheta de tweed și pantalonii de catifea și a cărui amantă locuia la 22 de kilometri depărtare. Cei din interior știau că acesta era, de fapt, punctul forte al moșiei Highgrove: apropierea de Camilla. (În 1985, după ce copiii au plecat la internat, ea și Andrew s-au mutat într-o casă mai mică, la Middlewick House, din Corsham, rămânând în continuare aproape de Highgrove.)

Era limpede că prințul Charles se îndrepta către haos emoțio-nal. În vreme ce Palatul era tot mai nerăbdător să o prindă pe lady Diana Spencer, în vârstă de 19 ani, în plasa căsătoriei, iar prințul Philip îi cerea – pentru numele lui Dumnezeu! – să nu mai ezite, prințul de Wales s-a implicat pe neașteptate într-o nouă relație. Acesta a cunoscut-o pe atrăgătoarea, blonda și trufașa Anna „Whiplash" („Bici") Wallace, fiica în vârstă de 25 de ani a unui bogat proprietar de terenuri din Scoția, la o vânătoare de vulpi, în timp ce se afla la Castelul Belvoir de pe moșia ducelui de Rutland. Vânătoare? Un detaliu biografic al Annei deloc pe placul Camillei. Femeile care adoră viteza și pericolul vânătorii sunt susceptibile de a fi aventuroase sexual. Chiar în momentul în care toți prietenii ei aflaseră că Andrew era îndrăgostit de Charlotte Soames, Camilla, acum în vârstă de 33 de ani, a început să se simtă amenințată de înclinația prințului de Wales către rivale mai tinere.

Camilla a învins-o pe Anna Wallace într-o noapte fierbinte de iunie, în 1980, în timpul unui șir de baluri de

vară. Până atunci, circulaseră zvonuri că Charles ar fi cerut-o deja în căsătorie pe Wallace. Aceasta l-a însoțit la un eveniment important al familiei regale, respectiv balul oferit cu prilejul celei de-a 80-a aniversări a reginei-mamă și găzduit de regină la Castelul Windsor. Doamna Parker Bowles l-a ademenit pe Prințul de Wales pe ringul de dans și l-a ținut acolo toată noaptea. Anna nu și-a ascuns iritarea. „Nu mă ignora așa iarăși”[85], i-a șuierat printre dinți. „Nimeni nu mă tratează așa, nici măcar tu”. Dar el era prințul de Wales și a făcut-o, chiar și o săptămână mai târziu, când tânăra l-a însoțit la Stowell Park, la un bal pentru iubitorii de polo găzduit de moștenitorul unei averi în domeniul carmangeriei, lordul Vestey. Focurile de artificii sexuale au continuat. Soții Parker Bowles aveau locuri la masa prințului. Comportamentul Camillei și al lui Charles pe ringul de dans a fost în mod evident ostentativ. „Au mers și mai departe, sărutându-se, săruturi franțuzești, adică, dans după dans[...][Au] depășit toate limitele”[86], și-a amintit Jane Ward, o fostă iubită a prințului. Chiar și Rosalind și maiorul Shand au fost dezamăgiți de o astfel de manifestare flagrantă a intimității în fața soțului Camillei. Nu ar fi trebuit să-și facă griji. Rostind o vorbă care ar fi putut, la fel de bine, să fie spusă de George Keppel în 1898, Andrew Parker Bowles i-a mărturisit unui invitat: „Alteței Sale Regale îi place foarte mult de soția mea. Și se pare că și ea îi împărtășește sentimentele”[87]. Anna nu a rămas mult prin preajmă ca să-și exprime indignarea. Aceasta a împrumutat BMW-ul lui lady Vestey și a ieșit în trombă pe porțile de la Stowell Park, dar și din viața lui Charles.

Speriată din pricina episodului cu Anna Wallace, Camilla a adoptat o nouă strategie. Aceasta a început să insiste la fel de mult ca regina și prințul Philip ca prințul de Wales să-și găsească o soție – o persoană tânără, flexibilă și, cu puțin noroc, veșnic însărcinată. La urma urmei, supremația lui Alice Keppel ca amantă de neînlăturat a lui Eduard al VII-lea a fost susținută de

eleganța liniștită a reginei Alexandra. Prezența ei a împiedicat ambițiile periculoase ale tinerelor pretendente.

În timp ce prințul șovăia cu reticență și nehotărâre, Camilla a aprobat varianta pe care o reprezenta inocenta lady Diana Spencer. Charles a observat cu neliniște că, la 19 ani, Diana încă era o copilă, „desăvârșit de drăguță, păpușa perfectă... dar o copilă"[88]. „Mai bine!" a remarcat Camilla, căci Diana nu obișnuia să meargă la vânătoare, ceea ce le oferea ei și lui Charles o mulțime de ocazii să se întâlnească.

Din punctul de vedere al Palatului, Diana trecea testul fără probleme. Origine? Bifat. Mai tânără? Bifat. Virgină? (Diana s-a lăudat că a știut întotdeauna că trebuie „să mă păstrez neprihănită"[89] pentru viitorul soț.) Tânăra Spencer avea legături de familie de lungă durată cu Casa Regală. Bunica Dianei, lady Fermoy, fusese una dintre cele mai iubite doamne de onoare ale reginei-mamă. Tatăl ei, contele Spencer, fusese aghiotant atât al regelui George al VI-lea, cât și al reginei Elisabeta a II-a. Dianei îi era, așadar, cunoscut modul de viață al celor din familia Windsor. Asta însemna că știa cum se fac lucrurile și nu avea să se plângă.

Regina avea însă unele rezerve. „Nu s-a atașat niciodată de nimic"[90], a remarcat ea în legătură cu CV-ul subțire al Dianei, dar, odată ce a apărut vestea logodnei, prințesa Margaret a vorbit în numele întregii familii când i-a mărturisit unui prieten: „Suntem extrem de ușurați, dar [Camilla] nu are nicio intenție să renunțe la el"[91]. Ca pentru a confirma starea de fapt, Andrew Parker Bowles a fost desemnat de prințul de Wales ca șef al securității la nuntă.

Ce păcat că regina, atât de înzestrată să citească liniile genealogice ale cailor, a interpretat greșit capacitatea celor din neamul Spencer de a se alătura familiei regale! Da, în ceea ce privește originea, nu li se putea reproșa nimic. Generații la rând fuseseră curteni și slujitori ai Coroanei. Dar puterea și independența lor erau de așa natură, încât considerau că au dreptul de a-și alege monarhul pe care

să-l slujească. Cei din neamul Spencer erau făuritori de regi, dar și de intrigi. Bărbații erau irascibili și colerici, în vreme ce femeile erau caracterizate, în limbajul misoginiei din clasa superioară, drept „scăpate de sub control". Iată ce a declarat, la un moment dat, o sursă din apropierea familiei:

> Cei din neamul Spencer sunt dificili... Ca familie, le place să trăiască din dramă în dramă. Nu există niciodată un moment în care să-și vorbească toți între ei. Nu seamănă cu nimeni altcineva. Nu sunt sinceri[92].

Într-un discurs ținut în 1993, cu prilejul „Săptămânii europene a prevenirii a consumului de droguri", Diana a vorbit despre „supraviețuitorii abili" ai familiilor disfuncționale. S-a presupus atunci că prințesa transmitea mesaje codificate privind educația rece și strictă primită de soțul ei, în care nu era loc de afecțiune, dar, la o adică, ar fi putut la fel de bine să vorbească despre propria experiență. Divorțul părinților ei nu a fost doar dur, ci și marcat de trădări fără seamăn.

La 18 ani, mama ei, bogata și aristocrata Frances Roche, a fost una dintre cele mai tinere mirese care s-au îndreptat vreodată spre altarul de la Westminster Abbey, atunci când s-a căsătorit cu moștenitorul moșiei Althorp, John Spencer, în vârstă de 30 de ani. Din păcate, în spatele manierelor sale impecabile și a măștii amabilității, Johnnie s-a dovedit a fi un tip agresiv, cu mentalitate patriarhală, care devenea violent după câteva pahare. Pentru a căpăta un moștenitor, acesta a silit-o pe Frances să treacă prin șase sarcini în doar nouă ani, dintre care doar patru au fost duse la termen, și i-a respins categoric dorința de a avea chiar și cea mai mică independență.

Ascunsă în spatele ușii salonului, Diana, în vârstă de cinci ani, asculta certurile părinților, care uneori erau atât de violente, încât sora ei, Sarah, era nevoită să dea gramofonul foarte tare pentru a le estompa cât de cât. Unul dintre cele mai nefericite momente din viața lui Frances a fost acela când soțul i-a respins dorința de a-și

vedea pruncul care se stinsese la scurt timp după naștere. Frances s-a zbătut și s-a repezit din pat, bătând frenetic cu pumnii în ușa încuiată a camerei din care bărbatul o luase cu forța. „Copilul a fost luat de la mine și nu i-am văzut niciodată chipul. Nici viu. Nici mort. Nimeni nu mi-a spus niciodată ce s-a întâmplat”[93], și-a amintit Frances. Abia mulți ani mai târziu, femeia a reușit să vadă certificatul de deces al bebelușului, pe care era trecută mențiunea „malformație congenitală extinsă”[94].

Frances își considera deja căsnicia de nesuportat atunci când l-a cunoscut pe Peter Shand Kydd, moștenitorul unei afaceri cu tapet, care a fermecat-o. Când ea și Johnnie s-au despărțit în 1968, nu s-a așteptat nicio clipă ca soțul ei să câștige custodia copiilor. Mărturia împotriva ei dată de o viperă rafinată, nimeni alta decât propria mama, lady (Ruth) Fermoy, care prețuia mai presus de orice poziția de care se bucura la curte, alături de regina-mamă, a fost un factor decisiv. Ruth a ales să o catalogheze pe Frances drept „nărăvașă” decât să înfrunte un personaj atât de respectabil precum Johnnie Spencer. Frances a încercat să recâștige custodia în 1971, dar a pierdut din nou.

„Mărturia mamei sale a fost pentru Frances o rană deschisă, o durere de nedescris”[95], mi-a povestit Barbara Gilmour, soția unuia dintre nașii Dianei. „A creat între ele o ruptură care nu s-a vindecat niciodată. Nu voi putea să înțeleg niciodată ce a mânat-o pe Ruth să se comporte așa”.

Durerea provocată lui Frances de lady Fermoy a fost drama decisivă din spatele rănii sufletești care a modelat viața Dianei. Copiilor nu li s-a spus adevărul privind motivul pentru care Frances a plecat de acasă. Diana a considerat întotdeauna această ieșire din scenă drept un abandon crud. Luni mai târziu, când Frances s-a întors la Park House, pentru a încerca din nou să-i ia pe Diana și pe fratele ei mai mic, ușa i s-a închis în față. „Casa era atât de mare, încât copiii, aflați în interior, nu m-au auzit strigându-i”[96], și-a amintit Frances.

Pentru copiii Spencer, mutarea mamei cu Peter Shand Kydd, pe îndepărtata Isle of Seil, pentru a scăpa de bârfele

nobilimii din Norfolk, a echivalat cu o dublă privare. Golul sumbru lăsat de mama ei, o persoană plină de viață, i-a insuflat pentru totdeauna Dianei sentimentul de nesiguranță și teama de a fi cel care pierde. Înainte de a-l întâlni pe prințul Charles, o furie revoltată, bine ascunsă, de altfel, sub aspectul desăvârșit de doamnă, dădea naștere unor scene explozive ori de câte ori se simțea disprețuită.

La 15 ani, Diana a fost îngrozită când tatăl ei s-a recăsătorit cu extravaganta Raine Legge, fosta soție a celui de-al nouălea conte de Dartmouth. Copiii Spencer au aflat știrea din ziare. Evenimentul matrimonial a fost sărbătorit printr-un strălucitor bal la Althorp, la care însă niciunul dintre ei nu a fost invitat. În mod deloc întâmplător, Diana, pe atunci o adolescentă inocentă, a fost desemnată de frații ei să preia sarcina unei așa-zise răzbunări. Fiind favorita tatălui, tânăra s-a simțit cea mai ignorată. Confruntarea cu Johnnie a avut loc la Althorp, la întoarcerea ei de la școală. În timp ce înainta pentru ceea ce tatăl ei credea că avea să fie o îmbrățișare caldă, ea și-a tras mâna înapoi și l-a lovit cu duritate peste față. „Asta e din partea tuturor pentru că ne-ai rănit"[27], i-a strigat ea cu obrajii în flăcări.

Și asta nu a fost tot! În 1989, în ajunul nunții fratelui ei Charles cu fotomodelul Victoria Aitken, Diana a fost atât de furioasă din pricina tratamentului disprețuitor al lui Raine față de Frances, încât și-a împins mama vitregă pe scări și a privit-o căzând grămadă pe palier. „[Mi-a] oferit o imensă satisfacție"[28], i-a mărturisit Diana, doi ani mai târziu, profesorului care o ajuta să-și conceapă discursurile, Peter Settelen. „Am fost atât de supărată! Îmi venea să o sugrum pe mama vitregă... Iar ea îmi tot spunea: «Oh, Diana, dar ești atât de nefericită în căsnicia ta. Ești, pur și simplu, geloasă pe relația mea cu tatăl tău»". În replică, Diana i-a strigat: „Noi toți te-am urât mereu!".

Uau! Probabil că nu a existat niciodată o candidată mai periculoasă decât Diana pentru a intra, fără voia ei, într-o căsnicie lipsită de dragoste. Incapacitatea lui Charles de a renunța la Camilla avea să-i aducă la suprafață cele mai

cumplite spaime de respingere din copilărie. Violența panicii ei s-a exprimat mai târziu în autovătămare. Ducele de Marlborough i-a povestit fiicei influentului om politic Woodrow Wyatt, Petronella, că, la un moment dat, Diana i-a tăiat toate cravatele prințului Charles și s-a înjunghiat cu o foarfecă.

Dar niciunul dintre aceste semne neliniștitoare nu a putut fi depistat în ochii mari și albaștri ai tinerei Spencer, pe atunci în vârstă de 19 ani. Britanicii s-au îndrăgostit de prospețimea Dianei din momentul în care i-au văzut poza în *The Sun*, în care apărea ținând timid doi copii mici în brațe, în fața grădiniței Young England. Purta o fustă de vară înflorată și cam transparentă, care, iluminată din spate, îi dezvăluia fără voie picioarele lungi și zvelte. Fotografia a devenit emblematică, la fel cum se întâmplase și cu cea reprezentând-o pe Marilyn Monroe, cu zeci de ani în urmă, doar că ipostaza în care se afla Diana era una castă.

Doi ani mai târziu, înțepata doamnă Parker Bowles se întreba cum Dumnezeului se înșelase atât de mult în privința „păpușii perfecte".

[XXIX] După decesul bunicii sale, prințul William a primit titlul de prinț de Wales, deținut anterior de tatăl său vreme de mai bine de 50 de ani, iar soția lui, Catherine, a devenit prințesă de Wales (n. tr.).

[XXX] Eduard al VII-lea (1841–1910), a fost regele Marii Britanii și Irlandei din 1901, când i-a succedat mamei sale Victoria, până la decesul din 1910 (n. red.).

[XXXI] Charles Frederick Worth (1825–1895) este considerat părintele designului vestimentar, cel care a dat tonul creațiilor *haute couture*, dar și creatorul de modă adorat de capetele încoronate și nobilimea europeană. Printre clientele sale fidele s-au numărat împărăteasa Elisabeta a Austriei, prințesa austriacă Pauline von Metternich și Virginia Oldoini, contesă de Castiglione (n. tr.).

[XXXII] Jason Robards (1922–2000), celebru actor american de teatru și film, apreciat pentru diversitatea rolurilor abordate, dar și pentru interpretările desăvârșite. Cel mai cunoscut rol al său a fost cel al lui Cheyenne, din pelicula *A fost odată în Vest*, unde a avut-o ca parteneră pe Claudia Cardinale (n. tr.).

[XXXIII] Castel medieval fortificat situat în orăşelul german Spangerberg, care în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost folosit drept închisoare pentru ofiţerii britanici. La sfârşitul lui martie 1945, clădirea a fost distrusă complet de un raid aerian american. În prezent, castelul a fost reconstruit şi găzduieşte un hotel cu restaurant și un muzeu cinegetic (n. tr.).

[XXXIV] Personaj fictiv, erou al unui joc Cluedo (n. tr.).

[XXXV] În cazul de față, prin debut se înțelege intrarea oficială în societate a unei domnișoare ajunsă la vârsta majoratului (n. red.).

[XXXVI] Propriu-zis, *blitzkrieg* înseamnă război-fulger (lb. germană). În cazul de față, se face referire la Bătălia Angliei din vara-toamna anului 1940, în timpul căreia mai multe orașe din sudul insulei, inclusiv Londra, au fost devastate de bombardamente aeriene (n. red.).

[XXXVII] Anomalie congenitală constând în atașarea directă a labelor mâinilor și picioarelor la trunchi (n. tr.).

[XXXVIII] Sir Richard Francis Burton (1821–1890) a fost un explorator, scriitor și soldat britanic, faimos pentru călătoriile și explorările sale din Asia, Africa și cele două Americi și pentru vasta sa erudiție (n. red.).

[XXXIX] Populație sălbatică din Borneo, marea insulă indoneziană (n. red.).

[XL] Lichior de mentă (n. red.).

[XLI] Catalog genealogic înfiinţat în 1826 de genealogul irlandez John Burke cu scopul de a inventaria familiile aristocratice britanice (n. tr.).

[XLII] Personaj fictiv din seria *Pantera Roz*, concepută de Blake Edwards, renumit pentru stângăciile și gafele sale (n. red.).

[XLIII] Dinastia care a condus Anglia în perioada 1154–1485 (n. red.).

[XLIV] Sir John Betjeman (1906–1984), poet traducător, scenarist, critic literar și prezentator TV din Marea Britanie, comandor al Ordinului Imperiului Britanic, recompensat de-a lungul carierei cu nenumărate premii literare de prestigiu (n. tr.).

[XLV] Blazonul prinţului de Wales reprezintă trei pene de struț albe ieșind dintr-o coroană de aur, sub care se poate observa o panglică purtând deviza *Ich dien* („Eu servesc", în limba germană) (n. tr.).

[XLVI] Balul Reginei Charlotte este o un eveniment anual ce marchează debutul în înalta societate britanică. Balul a fost inițiat în 1780 de către regele George al III-lea, pentru a sărbători ziua de naștere a soției sale, Charlotte de Mecklenburg-Strelitz (n. red.).

[XLVII] În primăvara anului 1966, fotograful britanic John D. Green a creat Birds of Britain, un fel de elogiu sub formă de

album al celor mai atrăgătoare și recognoscibile 58 de vedete feminine din Marea Britanie. Publicat în 1967, Birds of Britain s-a vândut în 60 000 de exemplare (n. red.).

[XLVIII] Lucian Freud (1922–2011) a fost un pictor și grafician englez, originar din Germania, nepotul psihanalistului Sigmund Freud. Opera sa este reprezentată în mod special de portrete (n. red.).

[XLIX] Noël Coward (1899–1973) actor, cântăreț, romancier, poet, dramaturg, compozitor, regizor și pictor englez, care s-a bucurat de mare succes nu doar în țara natală, ci și la Hollywood (n. tr.).

Capitolul 3

ANII SĂLBATICI

Cum a rezistat Camilla

Nefericirea din sânul cuplului format din prinții de Wales, precum și rolul Camillei în aceasta au fost negate până în momentul în care au explodat două bombe. Una a fost detonată chiar de Diana, cealaltă a fost „Camillagate”, scandalul iscat de înregistrarea ilegală a convorbirii de șase minute dintre Charles și amanta lui, într-o blestemată seară de decembrie din 1989, și divulgată public patru ani mai târziu.

Cartea lui Andrew Morton, *Diana: Povestea unei prințese spusă de ea însăși*[L], în esență, memoriile-revanșă ale prințesei, a fost publicată în iunie 1992. Patrick Jephson, fostul ei secretar particular, a descris tensiunea de la Palat în zilele de dinaintea lansării: „A fost ca și cum ai avea sub ochi o baltă de sânge care se răspândește încet de sub o ușă încuiată”[92].

Morton a smuls cortina de deasupra complotului discret care a permis anii de adulter ai lui Charles cu Camilla, dezvăluind-o pe aceasta din urmă drept amanta lui. Cartea a făcut-o de ocară, indicând-o drept distrugătoarea de facto a mitului „fericiți până la adânci bătrâneți”, care învăluia căsnicia lui Charles cu o adorată prințesă desprinsă parcă din basme. Camilla nu avea nicio mașinărie a Palatului care să o protejeze și să lucreze pentru ea, așa cum aveau membrii familiei regale. Curând, a fost inundată de scrisori pline de ură. Soții Parker Bowles au fost nevoiți să-și schimbe numărul de telefon. Presa s-a instalat în fața ușii lor. „Devenise o normalitate să fii urmărit cu o viteză amețitoare de oameni pe

motociclete sau în mașini”[100], a mărturisit fiul ei, Tom. „Jumătate dintre ei erau huligani și te scoteau din minți.”

În ziua apariției în foileton a primei părți a cărții lui Morton, soții Parker Bowles au apărut împreună cu Tom la meciul de polo „Cupa Reginei” de la Windsor Great Park, fiind oaspeți în loja suveranei. „Cu siguranță nu mă voi închide în casă din cauza a ceea ce scriu ziarele”, le-a declarat sfidătoare Camilla reporterilor. „Categoric nu. De ce să fac asta?”[101] Cuplul trebuia să arate cât este de unit nu doar de dragul copiilor, ci și pentru ei înșiși. Recent promovat din funcția de colonel comandant al Cavaleriei de Gardă (Household Cavalry) și de *Baston de Argint*[LI] al reginei Elisabeta a II-a, la cel de general de brigadă, Andrew nu prea s-a bucurat de glumele făcute pe la spatele lui despre cât de des era bastonul lui de argint silit să-și aștepte soția. Câteva zile mai târziu, la cursa de la Ascot, el a fost batjocorit de Charles Spencer-Churchill, care l-a poreclit „Ernest Simpson”[102], după soțul încornorat al lui Wallis.

Dezvăluirile lui Morton au fost de două ori șocante pentru Tom, în vârstă de 17 ani, elev la Eton, și pentru Laura, în vârstă de 14 ani, elevă la o școală cu internat de la țară. Aceștia fuseseră mai puțin expuși decât William și Harry la discuțiile lipsite de armonie dintre părinții lor. Camilla a trebuit să se confrunte cu durerea și confuzia a doi adolescenți sensibili. Familiaritatea plăcută a infiltrării prințului de Wales în viața mamei și a tatălui lor s-a transformat acum dintr-o sursă de mândrie într-una de jenă dureroasă. Laura, mai ales, a simțit că trebuie să-și protejeze tatăl. Așa se face că a refuzat să-i transmită mamei ei mesajul când prințul a sunat. Din câte se pare, Laura ridica receptorul extensiei când amanții stăteau de vorbă și striga: „De ce nu încetezi să o mai suni pe mami și nu ne lași familia în pace?”[103] Singurul mod de a ieși cu oarecare demnitate din această situație era fie să nu spui nimic, fie să etichetezi totul drept minciună. Răspunsul stoic al lui Andrew Parker Bowles a fost: „Este ficțiune, ficțiune. Nu am nimic de declarat”[104].

Una dintre cele mai dăunătoare acuzații ale lui Morton a fost că relația dintre Camilla și prinț nu a încetat niciodată după căsătoria cu Diana. Printre numeroasele indicii oferite era faptul că Charles se îndepărta uneori pe furiș cu (nu putem să nu ne imaginăm asta) unul dintre acele prime telefoane mobile uriașe de la începuturi, pentru a vorbi cu doamna Parker Bowles din baia de la Highgrove.

Pentru amanta flatată a fost ușor să mențină vie flacăra pasiunii, dezvoltând aceleași abilități pe care le folosise și în primii ani ai căsniciei cu Andrew, mai exact împărtășind toate pasiunile prințului de Wales și rămânând ascultătoarea sa constantă la orice oră din zi ar fi sunat-o. Michael Shea mi-a povestit că prințesa Anne i-ar fi dezvăluit că, la ceva timp după nașterea lui Harry, cei trei frați ai lui Charles se gândeau să-i scrie acestuia, dojenindu-l pentru comportamentul lui. „Regina și prințul Philip erau de aceeași părere"[105], mi-a declarat Shea. Dacă într-adevăr i-au scris – ei bine! – nu a avut niciun efect. „Charles era hipnotizat sexual de Camilla", a spus Shea.

Oricare ar fi fost suspiciunile Dianei, este probabil că Charles nu s-a întors în patul Camillei decât după nașterea prințului Harry, în septembrie 1984, ceea ce înseamnă cu doi ani mai devreme decât a recunoscut prințul de Wales, dar mai târziu decât credea Diana. Cele mai multe indicii sunt că a urmat tradițiile adulterului din clasa superioară, făcând o pauză în perioada în care venea pe lume moștenitorul. Odată ce și-a îndeplinit datoria regală, furnizând un moștenitor și un moștenitor de rezervă, s-a întors la ale lui. „S-a întâmplat ceva în capul lui"[106], i-a mărturisit Diana lui lady Colin Campbell despre comportamentul prințului la acel moment. („O, Doamne, este băiat… și mai are și părul roșu!"[107] ar fi exclamat Charles când l-a văzut pentru prima oară pe bebelușul Harry. Prințul de Wales își dorise și se aștepta la o fată.)

După cum vedea prințesa Margareta de Hesse lucrurile: „Într-o zi, el s-a săturat. Nimic mai simplu de atât! Ceva s-a întâmplat într-o zi – o zi pe care nici ea [Diana], nici nimeni altcineva nu o poate identifica – și l-a împins peste

linia aceea invizibilă. Nu și-a dat seama atunci, dar Diana îl făcuse să treacă dincolo de punctul de rezistență. După aceea, el s-a retras în sine”[108]. Toată viața lui, nevoile lui Charles fuseseră satisfăcute de alții. Nevoile Dianei erau atât de nestatornice, încât prințul nu avea nici capacitatea, nici înclinația de a încerca să i le satisfacă. Părerea vechilor săi prieteni era că prințesa de Wales îl transformase pe Charles într-o epavă din punct de vedere emoțional. Prințul se retrăgea în grădina lui de la Highgrove, în timp ce Diana îl urmărea și îl mustra pentru comportamentul său insensibil. Au fost cu adevărat sentimentele pe care prințul le nutrea pentru Camilla – s-au întrebat prietenii săi – cele care au transformat-o pe soția lui în ceea ce ei considerau a fi o „zgripțuroaică de necontrolat”? Sau Diana fusese instabilă emoțional în tot acest timp?

Foștii angajați spun că Diana nu a fost întotdeauna victima care plângea încetișor din paginile cărții lui Morton, ci o prințesă-celebritate răsfățată care a închiriat fără discernământ un Mercedes roșu în valoare de 130 000 de dolari într-un moment în care țara se lupta cu șomaj la scară largă, devenind singura membră a familiei regale pe care oamenii și-o amintesc că a condus o mașină străină. Sau care, din ranchiună, i-a ținut pe băieți departe de soțul ei când veneau acasă de la internat, cerând cina pe o tavă pentru ei la etaj, în timp ce Charles stătea trist, așteptându-i la masă. Prințesa își trecea angajații prin dușuri ba calde, ba reci, din cauza capriciilor, încât aceștia habar n-aveau cum să-i facă pe plac.

Ronnie Driver, jucător de polo și prieten al lui Charles, și-a amintit de o scenă petrecută într-un weekend în care prințul a plecat să călărească la Beaufort Hunt, inevitabil alături de Camilla, care purta pantaloni albi, strâmți, și cizme negre, strălucitoare. „Diana l-a văzut pe Charles strecurându-se afară din casă, după ce acesta promisese că își va petrece ziua cu ea și cu William... și a început să țipe... acuzându-l că este egoist, ticălos și aruncându-i câteva cuvinte din patru litere”[109]. Cei din cercul de apropiați ai prințului au susținut că ar fi fost înțelept ca

prințesa de Wales să se apuce de vânătoare. Sau de grădinărit. Sau să-i accepte, mai degrabă decât să-i alunge, pe vechii lui prieteni, dar astfel de tactici sunt mai ușor de aplicat atunci când recunoști că te afli într-o căsătorie aranjată, decât atunci când crezi cu naivitate că te-ai căsătorit din dragoste. Vicleșugul iese la iveală când durerea este atât de profundă.

Camilla era ferm convinsă că Diana era distrusă din punct de vedere emoțional. Când unchiul Dianei, lordul Fermoy, s-a împușcat după o luptă cruntă cu depresia, în 1984, la Glou-cestershire, s-a vorbit mult despre „sângele rău"[110] al familiei. Verișoara reginei, lady Kennard, a recunoscut într-un documentar oficial realizat de BBC: „Regina, sau oricine altcineva, nu ar putea înțelege niciodată problemele Dianei. Aceasta a fost foarte afectată – de trecutul și copilăria ei – și este foarte greu de judecat"[111]. Din păcate, exista și o glumă crudă cum că prințesa, la fel ca multe dintre bovinele din Insulele Britanice la acea vreme, suferea de boala vacii nebune.

Preocuparea pentru cât de rău a fost distrusă reputația lui Charles în urma manipulării presei de către Diana a făcut-o pe Camilla să simtă că este singura lui apărătoare. Andrew nu avea nevoie de ea, însă Charles, da. Salvarea prințului aflat în suferință devenise acum misiunea ei. În sfârșit, sentimentele pe care le nutrea pentru Andrew se stinseseră, iar acum era trup și suflet alături de Charles. Nu există altă explicație pentru felul în care Camilla a reușit să îndure umilințele succesive care au năpădit-o la mijlocul anilor '90, când se părea că era disprețuită de întreaga națiune. Statornicia ei în vremuri de restriște a ajutat-o să câștige puncte în fața tuturor prietenilor lui. „Camilla a fost constantă și neclintită. Nu a încercat niciodată să se apere și nici nu a cedat tentației de a clarifica lucrurile"[112], a povestit vechiul ei vecin din Sussex, William Shawcross. „Cred că acesta a fost unul dintre punctele ei forte și pentru această demnitate a câștigat multe laude. Oamenii au spus: «Doamne, multe îndură femeia asta» și chiar așa au stat lucrurile".

Pe măsură ce căsnicia Camillei se deteriora, aceasta și Charles s-au agățat unul de celălalt din ce în ce mai mult.

II

În ianuarie 1993, la șapte luni după publicarea cărții lui Andrew Morton, așa-numitele înregistrări Camillagate i-au propulsat pe cei doi îndrăgostiți pe orice copertă [de revistă] posibilă. Pentru prima dată, moștenitorul tronului nu avea unde să se ascundă. Probele nu puteau fi tăgăduite. Orice urmă de indignare a clasei superioare cu privire la apariția în presă a unui astfel de document, precum și orice încercare de a dezaproba cu demnitate erau inutile. „Ghem, set și meci”[113], i-a spus pe un ton triumfător Diana ofițerului însărcinat cu protecția ei, Ken Wharfe, ținând în mână un exemplar al ziarului *The Mirror* în care se afla transcrierea conversației telefonice. Episodul, care a venit la șapte luni după scandalul Morton, a mâhnit-o pe Camilla dincolo de cuvinte. Expunerea brutală a relației a pus capăt oricărei reprezentări mistice șoptite a statutului său de „amantă regală”, reducându-l la ceva care părea ascuns și sordid, și care i-a atras batjocura lumii întregi:

CAMILLA: Ești îngrozitor de priceput să-ți croiești drumul...

CHARLES: Oh, oprește-te! Vreau să fiu pe lângă tine, peste tine, în sus și în jos, înăuntru și afară.

CAMILLA: Oh!

CHARLES: În special înăuntru și afară.

CAMILLA: Oh, exact de asta am nevoie în acest moment...

CHARLES: Aș vrea să pot locui în pantalonii tăi sau așa ceva. Mi-ar fi mult mai ușor!

CAMILLA: În ce să te transformi, într-o pereche de chiloți?

CHARLES: Sau, Doamne ferește, un Tampax. Norocul meu...

Glumele despre Tampax au ajuns să facă deliciul oricărui spectacol de comedie. Desene animate îl prezentau pe Charles vorbindu-le murdar plantelor din grădină. În Italia, a fost numit prințul Tampacchino. Camilla Parker Bowles era acum un personaj popular urmărit de presă. Aceasta s-a retras la Middlewick House și a tras podul mobil. Niciodată nu se simțise atât de izolată! De acum îi era aproape imposibil să se vadă cu Charles, fiind atât de supravegheată, și se temea să-l sune, în cazul în care telefoanele le erau ascultate.

Fără a identifica motivul celor 12 luni de recluziune, Camilla i s-a confesat lui Geordie Greig 24 de ani mai târziu, în 2017:

Chiar nu puteam merge nicăieri. Dar copiii veneau și plecau ca de obicei – pur și simplu, s-au descurcat cu asta –, și la fel au făcut și prietenii mei buni. Mi-am petrecut timpul citind – m-am gândit că, dacă tot sunt blocată aici, aș putea să-mi folosesc timpul făcând ceva pozitiv, cum ar fi să citesc toate cărțile pe care vreau să le citesc și să învăț să pictez, deși cu asta n-am prea avut succes! – și, după o vreme, viața a mers mai departe[114].

Viața a făcut-o, dar Camillei i-au trebuit câțiva ani buni pentru a-și recâștiga respectabilitatea. Prietenii își făceau griji în privința modului în care presiunea la care era supusă îi putea afecta starea de sănătate. „Sunt cu adevărat îngrijorat pentru ea”[115], i-a mărturisit unul dintre apropiați lui Christopher Wilson. „Scânteia din viața ei s-a stins, iar ea pare bântuită și vânată”[116]. Spre deosebire de Charles, care îi avea pe paznicii castelului și pe ofițerii de protecție să-l apere, în Wiltshire, Camilla avea doar ușa de la intrare care să o izoleze de restul lumii. „Nu își dorește să fie celebră sau populară”, a declarat Mark Bolland în 2004.

Perioada în care a fost demonizată și calomniată în paginile ziarelor a mâhnit-o mult și l-a supărat enorm și

pe el [Charles], pentru că se simțea responsabil pentru tot ce se întâmpla.

Un umăr pe care Camilla să se sprijine în aceste vremuri grele a fost cel al tatălui ei, maiorul Shand. „Îmi amintesc că, odată, când stătea cu mine la Middlewick", mărturisea Camilla, la împlinirea vârstei de 70 ani, în paginile ziarului *The Daily Mail*, „presa era afară. La fiecare două minute [ziariștii] zdrăngăneau la ușă, coborau pe horn și loveau în fereastră[...] După un timp, tatăl s-a dus calm la ușa din față și i-a chemat pe toți. S-au adunat în jur, crezând că e pe cale să li se facă o declarație grozavă despre mine, dar el a spus doar: «Domnilor, în familia noastră, nu ne băgăm nasul unde nu ne fierbe oala, vă mulțumesc foarte mult»[117], și a intrat din nou în casă. A închis ușa zâmbind și asta a fost tot. Cred că jurnaliștilor nu le-a venit să creadă ce au auzit, dar așa am fost educați: să nu ne plângem niciodată și să nu oferim explicații niciodată. Nu te plânge, doar mergi mai departe."

Cât de supărată s-a simțit cu adevărat Camilla se poate observa într-o fotografie grăitoare publicată de cotidianul *The Mirror* în martie 1993 și care o arată conducând spre Middlewick House, purtând o basma mohorâtă de babușcă și părând descurajată: fără paznici, fără protecție, doar o femeie vulnerabilă. A existat prea puțină consolare din partea celor care erau cunoscuți ca făcând parte din cercul aristocratic al îndrăgostiților. Înregistrarea a scos la iveală un cod de morală conjugală absolut cinic, care era deranjant din punct de vedere social pentru apropiații care aveau, adesea, propriile aranjamente. Camilla și Charles nu se umiliseră doar ei, ci și o întreagă clasă socială.

În trecut, amantele regale fuseseră tolerate și chiar de așteptat să existe, dar asta se întâmpla în epoca deferenței, când intimitatea putea fi întotdeauna păstrată. La o cină de la Londra, verișoara reginei, prințesa Alexandra de Kent, a abordat subiectul cu Woodrow Wyatt. Acesta a notat în jurnalul său, în dreptul datei de 16 februarie 1993, că Alexandra „m-a întrebat pe un ton destul de nervos...

dacă sunt de părere că monarhia va supraviețui. Evident, toți sunt foarte zguduiți”[118].

Charles însuși se temea de răspunsul la această întrebare – precum și de faptul că se ajunsese în situația ca o astfel de întrebare să fie adresată. Dacă se putea muri de rușine, cu siguranță ar fi făcut-o. Prințul era profund conștient că dezonorase instituția monarhică și că ridiculizarea constantă avea să-i submineze munca depusă cu sârguință în beneficiul numeroaselor sale organizații filantropice. Cota sa de popularitate ajunsese la un amărât de 4% . Când a încercat să-și facă apariția discret la un azil pentru bolnavi mintal din estul Londrei, a fost apostrofat: „Nu îți este rușine?”[119]. Regina, care fusese întotdeauna reținută în privința dezaprobării ei față de Camilla, era înghețată de dezgust. Prințul Philip a cugetat că Charles „nu ar fi bun de rege”[120]. Poporul britanic a fost de acord cu Philip: 42% dintre supușii reginei credeau că Charles nu ar trebui să devină niciodată rege, iar 81%, întrebați dacă prințul ar trebui să urce pe tron „în următorii doi ani”, au spus „Nu”. Acest lucru era un real motiv de îngrijorare pentru părinții săi.

Cu siguranță, nu le scăpase amănuntul că cinci regi și regine din Europa care participaseră la înmormântarea lordului Mountbatten cu 15 ani în urmă se aflau acum cu toții în exil. Chiar dacă și Diana tocmai fusese dată în vileag într-un mod umilitor cu ajutorul unei discuții telefonice (înregistrate în mod fraudulos) cu admiratorul ei James Gilbey, care o alinta „Squidgy”[LII], aceasta rămânea cel mai popular membru al familiei regale. Cu o totală lipsă de eleganță, presa a remarcat că, la slujba de pomenire pentru contele de Westmorland, în noiembrie 1993, Diana a arătat strălucitor de frumoasă, în timp ce Camilla părea suficient de bătrână pentru a-i fi mamă.

La nouă luni de la Camillagate, istoricul și celebrul memorialist James Lees-Milne nota în jurnal, în dreptul datei de 4 septembrie 1993, despre felul în care își petrecuse timpul la Chatsworth, în compania soților Parker Bowles și a copiii lor, ca oaspeți ai unora dintre cei

mai apropiați prieteni ai lui Charles, ducele și ducesa de Devonshire. Camilla, a scris el, „nu este frumoasă și și-a pierdut veselia și strălucirea. Fără îndoială, dărâmată de necazurile suferite. Femeile o scuipă prin supermarketuri, cameramanii o caută la Târg. Merge având capul plecat și își coafează părul bogat astfel încât să-i acopere obrajii"[121].

În perioada respectivă, prietenii aristocrați ai lui Charles au primit de la el încă și mai multe telefoane chinuite în miez de noapte. Prințul părea să fi dezvoltat un alarmant interes pentru sinuciderea din 1889 a arhiducelui Rudolf, moștenitorul tronului Imperiului Austro-Ungar, găsit mort după ce se împușcase împreună cu iubita sa în cabana de vânătoare de la Mayerling, un mic sat la sud-vest de Viena. „Nu s-ar alege toată presa cu o mare pleașcă dacă aș urma aceeași cale de a ieși din scenă?"[122] se întreba el morocănos.

Au existat chiar și zvonuri cum că era în căutare de proprietăți în Toscana, un semn de rău-augur, dată fiind reputația acestor meleaguri de a fi „paradisul exilaților"[123]. Regina-mamă a fost atât de consternată de această idee, încât l-a invitat pe prinț la prânz la Clarence House și (fără a menționa Toscana) l-a îndemnat să-și amintească de vizita făcută tristului duce de Windsor, aflat la apusul vieții și exilat de ani buni la reședința lui din Bois de Boulogne, în apropiere de Paris. Acesta a fost modul ei subtil de a-i aminti de zădărnicia vieții lui Eduard al VIII-lea după abdicare, precum și de consecințele unui gest cum ar fi fost abandonarea datoriei.

III

O altă dezamăgire s-a ivit curând la orizont: este vorba despre apariția catastrofală a prințului de Wales, la 29 iunie 1994, într-un documentar TV realizat de prietenului său, Jonathan Dimbleby, în care și-a confirmat adulterul. Intitulat *Charles: The Private Man, The Public Role* (Charles, viața personală și rolul său public), filmul a precedat distinsa biografie oficială așternută pe hârtie de Dimbleby. Această sincronizare a fost în mod clar o greșeală atât pentru autor, cât și pentru subiectul său. Și

asta pentru că un volum de 620 de pagini foarte bine documentat și foarte lăudat a fost pentru totdeauna încadrat la categoria documentar exploziv.

Charles cooperase cu fermecătorul descendent al familiei de realizatori BBC într-un mod nesăbuit, oferindu-i acestuia 10 000 de scrisori și jurnale personale, precum și interviuri lungi și introspective. Regina și prințul Philip au fost îngroziți de naivitatea fiului lor și s-au considerat jigniți de conținutul materialului final. „Se pare că regina a oftat, și-a strâns buzele și a murmurat: «Așadar, s-a ajuns la asta»”[124]. Părinții prințului nu au avut timp pentru povești lacrimogene despre brutalitățile pe care le-a îndurat Charles la Gordonstoun. (Un episod memorabil a fost acela că băieții din camera lui de cămin l-au bătut peste cap cu perne toată noaptea pentru că sforăia.) La urma urmei, frații săi mai mici păreau să fi frecventat școala fără cicatrici emoționale nejustificate. Regina a fost mâhnită de portretizarea ei drept un părinte distant și insensibil. Philip nu a apreciat portretul său de tiran de o mare cruzime, amintindu-și foarte diferit de copilăria lui Charles: picnicuri vesele la Balmoral, când îi citea din *Cântecul lui Hiawatha*[LIII] înainte de culcare (obicei remarcat de Dimbleby, dar ignorat de presă) și vacanțele de vară petrecute în croazieră pe iahtul de 12 metri *The Bloodhound*, alături de sora lui Charles, Anne.

Pentru Camilla, momentul care i-a rănit cel mai tare sentimentele a fost acela când, în discuția ajunsă către final și purtată pe o canapea acoperită cu creton de la Highgrove, Dimbleby l-a întrebat pe Charles dacă, după ce s-a căsătorit cu lady Diana Spencer în 1981, a încercat „să fie credincios și să se poarte cu onoare față de soția [lui]”[125]. „Da, absolut”, a răspuns prințul, cu precizarea finală că, „până când relația a devenit iremediabil afectată, amândoi am încercat”. Bingo, adulter! Pentru presa tabloidă, a fost mană cerească! Jurnalistul Piers Morgan, de la tabloidul *The News of the World*, a făcut o ediție specială cu știrea-șoc: „Charles: Nu am iubit-o niciodată pe Diana”.

James Lees-Milne a fost unul dintre numeroșii membri ai nobilimii locale care au urmărit interviul cu neîncredere. Condamnarea universală a mărturisirii lui Charles, care își recunoștea vina, a precedat oprobriul care avea să cadă asupra prințului Andrew după interviul dezastruos cu Emily Maitlis, de la BBC, în 2019, în care a dorit să clarifice natura relației sale cu pedofilul milionar american Jeffrey Epstein, dar și cu Virginia Roberts, în vârstă de 17 ani. „Am văzut doar câteva minute din interviul prințului Charles"[126], a notat Lees-Milne în jurnalul său, în dreptul datei de 28 iunie, „dar a fost suficient pentru a mă face să deplâng întregul exercițiu. Acest bărbat idealist de vârstă mijlocie s-a chinuit să scoată cuvintele și s-a zvârcolit din pricina deficienței intelectuale, încruntându-se și făcând grimase. A făcut o mare greșeală recunoscându-și infidelitatea conjugală. Ar fi trebuit să refuze discutarea unor astfel de chestiuni, indiferent de presiunea la care era supus".

Fostul purtător de cuvânt al reginei, Dickie Arbiter, a fost de acord. „Emisiunea a fost o smiorcăială totală, un autogol groaznic, care nu doar că a afectat relațiile dintre prinț și prințesă, ci și dintre Palatul St James [unde își avea biroul Charles] și Palatul Buckingham"[127], a explicat el. A fost un dublu ghinion faptul că, în noaptea difuzării interviului, Diana a participat la petrecerea *Vanity Fair* de la Serpentine Gallery, purtând o rochie de cocktail neagră, creată de Christina Stambolian și care a primit rapid supranumele „rochia răzbunării".

În timpul acesta, Camilla avea de luptat cu articolele negative care, pare-se, îi erau dedicate cu și mai multă înverșunare după declarația lui Charles de confirmare a adulterului, dar și cu o profundă suferință cauzată de problemele de sănătate ale mamei ei, Rosalind. Asemenea Soniei Cubitt înaintea ei, doamna Shand era chinuită de osteoporoză severă. Pierduse aproape 20 de centimetri în înălțime și devenise atât de aplecată de spate, încât nu mai putea digera cum trebuie mâncarea. „A fost groaznic, pentru că nu știam nimic despre asta"[128], a povestit

Camilla într-un documentar BBC în 2021. „Ocazional, când se mișca sau o atingeai, efectiv țipa. Îmi amintesc de ziua când o prietenă a ei a vrut să o îmbrățișeze și i-a rupt coasta." Rosalind s-a stins din viață în iulie 1994, la vârsta de 72 de ani. Din poziția de președintă a Societății de Osteoporoză, prima ei funcție de conducere a unei organizații filantropice, pe care și-a asumat-o la șapte ani după moartea lui Rosalind, Camilla a vorbit despre „durerea și ticăloșia bolii... Viața ei a devenit atât de mizerabilă, iar suferința ei, atât de greu de suportat, încât a renunțat la luptă și și-a pierdut dorința de a trăi"[129].

Durerea morții mamei ei a fost apoi agravată de dorința soțului ei, Andrew, de a divorța.

Mulți dintre prietenii familiei Parker Bowles cred că, dacă nu ar fi fost Dimbleby, Andrew și Camilla nu și-ar fi încheiat niciodată căsătoria, din motive de obișnuință, prestigiu și bani – chiar dacă Andrew era prins într-o aventură încă din 1986 cu fosta soție a unui vechi prieten de armată. Totuși, faptul că prințul Charles și-a recunoscut infidelitatea în fața camerelor de filmat ar fi fost ultima picătură pentru Andrew. Cineva s-ar putea întreba de ce a durat atât de mult până când domnul Baston de Argint a tras, în sfârșit, linie. Nu fusese suficientă cartea lui Morton? Discuția despre Tampax? Se pare că în codul de adulter al clasei superioare, singurul lucru cu adevărat dezonorant pe care îl poți face este să spui adevărul. În trei luni, Andrew a convocat un avocat specializat în probleme matrimoniale și, până în decembrie, procedurile de divorț au fost demarate. Procesul a început în ianuarie 1995 cu viteza luminii și a fost finalizat în luna martie a aceluiași an. Noroc că s-a întâmplat așa! Diana a ripostat la interviul lui Dimbleby cu un interviu cu potențial letal difuzat la 20 noiembrie 1995. În discuția cu Martin Bashir, din cadrul emisiunii *Panorama*, prințesa a dezvăluit – vrând parcă să rănească și mai mult – motivele pentru care căsătoria ei cu Charles se destrămase.

Un ultim scandal a fost legat de cuplul Andrew-Camilla. Aceștia au fost trădați de unul dintre membrii

personalului lor din Middlewick. Este vorba despre Margaret Giles, care locuia într-o cabană la capătul drumului. Andrew mersese personal să-i spună despre iminentul divorț și să o avertizeze cu privire la posibilele hărțuiri ale presei. Răspunsul ei a fost să fure fotografii de familie din albumele personale ale angajatorilor săi și să le trimită la *The Sun*. Familia Parker Bowles a dat în judecată ziarul, iar cazul s-a soluționat în afara instanței, publicația acceptând să plătească daune în valoare de 25 000 de lire sterline, sumă care a fost ulterior direcționată către acțiuni caritabile.

Copiii cuplului Parker Bowles, Laura și Tom, nu reușeau să gestioneze prea bine episoadele jenante succesive care îi aveau drept protagoniști pe părinții lor. Laura l-a învinuit pe Charles pentru destrămarea căsniciei părinților ei și s-a certat pe tema acestui subiect cu prințul William. Publicația britanică *The Sunday Express* a relatat că un prieten de familie ar fi spus: „William o învinovățea pe Camilla pentru toate rănile provocate mamei sale, ceea ce a înfuriat-o pe Laura... Aceasta nu a acceptat acuzația. A adoptat o atitudine dură, contrazicându-l pe William: «Tatăl tău mi-a distrus viața»”[130]. În aprilie 1995, Tom, încă student la Oxford, a fost arestat pentru posesie de canabis și tablete de ecstasy, după ce fusese percheziționat la plecarea dintr-un club londonez. „Nu puteam să mă abțin să nu mă bag în tot felul de belele, nimic serios până la urmă, să fac doar ce mă tăia capul, mânjindu-mă, picând mereu de prost cu orice aș fi fost prins”[131], a povestit Tom pentru un post de televiziune australian în 2015, când era deja un critic culinar de succes. Tom a reușit să nu fie exmatriculat de la Oxford, dar a primit un avertisment din partea poliției.

În februarie 1996, Andrew s-a căsătorit cu amanta sa, foarte bogata și extrem de înflăcărata Rosemary Pitman, la oficiul Stării Civile din Chelsea, în prezența tuturor copiilor. Poate că voia doar puțină liniște și să tragă o linie sub nefericitul și nedemnul scandal conjugal al Camillei, care făcuse vreme de atâția ani deliciul presei. Fosta

doamnă Parker Bowles a rămas fragilă, vulnerabilă, navigând în ape tulburi și confruntându-se cu perspectiva de a împărți dintr-odată cuibul gol din Wiltshire cu doi câini din rasa Jack Russell Terrier.

IV

Pentru prima dată, Camilla simțea că pierde teren. Dacă prințul o părăsea acum, statutul ei social, precum și siguranța financiară pe termen lung ar fi serios diminuate. De fapt, Camilla își făcea deja griji din pricina banilor. În urma partajului făcut la divorțul de Andrew, Middlewick House a fost rapid scoasă din peisaj. (Conacul a fost cumpărat apoi de bateristul trupei Pink Floyd, Nick Mason.) Cuplul a împărțit veniturile rezultate în urma vânzării, iar partea Camillei a mers către Ray Mill House, o reședință care ar putea fi ușor catalogată drept o grămadă de pietre de la mijlocul secolului al XIX-lea, întinsă pe 17 acri și izolată de restul lumii, la capătul unui drum care pare că nu se mai termină. Achiziția a fost făcută în mai 1995 și a costat-o pe Camilla 850 000 de lire sterline. Aceasta a decorat casa într-un stil fermecător și intim, expunând ici-colo obiecte moștenire de familie, precum și un portret grandios al lui Alice Keppel, care domina camera de zi. Senzația de cămin primitor pe care o transmitea noua reședință era perfectă, la fel și zona, mai exact orășelul Chippenham, din Wiltshire, adică destul de aproape de Highgrove, însă cheltuiala a lăsat-o pe Camilla strâmtorată financiar. S-a zvonit chiar că, destul de curând după ce a cumpărat casa, aceasta a făcut o descoperire de cont de aproape 130 000 de lire sterline la bancherii de la Coutts. Ray Mill era într-o stare destul de proastă, dar proaspăta proprietară nu își putea permite să o renoveze. Unul dintre planurile ei era să-și aducă tatăl văduv să locuiască într-un hambar transformat de pe proprietate, astfel încât să-și țină companie unul altuia, dar i s-a refuzat autorizația de construcție, iar venerabilul domn a fost silit să locuiască alături de cealaltă fiică, Annabel. În aceste condiții, singurul bun al Camillei era un teren familial din

Lincolnshire, care fusese împărțit între frați. Cota ei îi oferea un venit de 15 000 de lire sterline pe an.

La dificultățile financiare s-au adăugat și pierderile pe care le suferise la mijlocul anilor '90 ca investitor, sau „nume", în compania Lloyd's din Londra, cea mai importantă companie de asigurări din lume. „Numele", așa cum sunt cunoscute, oferă finanțare grupurilor de subscriere și împart profiturile. A fi un nume era ceva, la fel cum era și să te lași pe mâna bancherilor de la Coutts. Dar când situația se înrăutățea, grupurile trebuiau să plătească, așa cum au comentat jurnaliștii de la *The Guardian,* „până la ultimul nasture". Multe dintre aceste nume erau ale unor aristocrați deloc iscoditori, obișnuiți să-și încaseze cecurile fără a citi ce scria cu litere mici în contracte. Așa se face că s-au trezit dintr-odată răspunzători pentru sume uriașe, deoarece, între anii 1988 și 1992, Lloyd's a acumulat pierderi în valoare de opt miliarde de lire sterline, în principal din cauza politicilor privind azbestul și poluarea din Statele Unite, dar și a furtunilor cumplite care au făcut ravagii în nordul Europei. Printre cei afectați s-au numărat prințul Michael of Kent, cu un milion de lire sterline; mama prințesei Diana, Frances Shand Kydd, cu 1,3 milioane de lire sterline; tatăl ducesei de York, Ronald Ferguson, cu un milion de lire sterline; și fostul prim-ministru Edward Heath[LIV], cu 1,4 milioane de lire sterline. Camilla a pierdut 400 000 de lire sterline, lăsate moștenire de bunica ei, în două consorții care au eșuat. Pentru a o proteja și a nu risca să ajungă de vânzare la Lloyd's, proprietatea Ray Mill a fost plasată într-un fond de investiții.

Ceva din strâmtorarea financiară a Camillei a fost, probabil, și o chestiune de strategie. Ideea din spate ar fi fost că nefericitele mărturisiri pe care prințul i le făcuse lui Dimbleby îl determinaseră pe Andrew să ceară divorțul. Acum, doamna Parker Bowles avea nevoie de o casă mare în care să locuiască, pentru a-și menține stilul de viață demn de o amantă a prințului de Wales. Era, așadar, de datoria prințului să aibă grijă de ibovnica lui. Desigur, era

limpede că ea va rămâne fără bani, iar prințul trebuia să rezolve problema. „Camilla este o jucătoare de poker foarte inteligentă", a remarcat un prieten al ei care a îmbrățișat această teorie.

Camilla a început să adune de pe urma prințului tot felul de beneficii menite a-i îmbunătăți viața de după divorț. A găzduit și o cină la Ray Mill, unde bucătarul de la Highgrove a fost chemat să gătească pentru invitați. Bernie Flannery, majordomul din Highgrove, îi făcea cumpărăturile la Sainsbury's, iar nota de plată era trecută în contul prințului. „Cazarea" calului ei, Molly, la Highgrove i-a redus costurile legate de vânătoare. Un transport de flori, arbuști și copaci a fost trimis într-o remorcă de cai de la moșia prințului pentru ca iubita lui să-și poată înfrumuseța proprietatea. La personalul ei s-au adăugat curând doi grădinari și două menajere. Prințul i-a înlocuit mașina stricată cu un Ford Mondeo Estate nou și strălucitor. Când drumul de pe proprietatea ei a fost inundat, Charles i-a dăruit un Range Rover. Având în vedere cât de critică fusese presa cu privire la aspectul ei, Camilla a primit și o indemnizație de îmbrăcăminte din fondul de urgențe al Țării Galilor. Desigur, toate acestea ar putea părea niște nimicuri, având în vedere averea personală a lui Charles, dar cei din familia regală tind să nu fie conștienți de nevoile financiare ale altor oameni.

Camilla a început să exercite un control din ce în ce mai mare asupra agendei lui Charles. În 1996, una dintre cele mai vechi prietene ale ei, Virginia Carrington, s-a alăturat personalului prințului pentru a-i gestiona programul personal. Adesea, Camilla participa la cele mai importante ședințe de organizare a agendei de la Palatul St James. În perioada respectivă, o replică preferată din briefingurile lui Bolland pentru presă a fost: „Deși prințul este nerăbdător să-și îmbunătățească imaginea publică, problema doamnei Parker Bowles nu este negociabilă"[132]. Membrii echipei sale s-au amuzat de o altă replică adesea repetată și care o descria pe Camilla drept „femeia care a așteptat". Un fost coleg al său a spus că „Bolland a fost cel

care a venit cu această idee. A fost o campanie destul de agresivă".

Într-o seară, în iunie 1997, în timp ce se afla la volanul mașinii în drum spre Highgrove, pentru a lua cina cu prințul, un accident dătător de bătăi de cap i-a adus Camillei o altă schimbare. Pe un drum îngust de țară, în apropiere de Malmesbury, în Wiltshire, Camilla a lovit frontal mașina Volvo a lui Carolyn Melville-Smith, în vârstă de 53 de ani, smulgându-și propria roată din față și răsturnând automobilul Volvo într-un șanț. Doamna Parker Bowles „apăruse ca o rachetă"[133] în Fordul său Mondeo, a susținut domnișoara Melville-Smith, care a suferit răni la nivelul pieptului. Deși amețită și cu o entorsă la încheietura mâinii, Camilla a reușit să sune la poliție și la serviciul de ambulanță. L-a sunat, apoi, pe prinț, la Highgrove, de pe telefonul ei mobil, părăsind locul accidentului în căutarea unui loc mai înalt de unde să aibă un semnal mai bun la telefon. Nu a fost o idee grozavă, având în vedere că Melville-Smith rămăsese imobilizată cu capul în jos în mașina răsturnată din cauză că fusta i se blocase în portieră.

Charles și-a trimis imediat propriul bodyguard la fața locului cu doi dintre valeți și alți doi membri ai personalului. Când au sosit polițiștii locali, tulburată, Melville-Smith a susținut că doamna Camilla Parker Bowles a părăsit locul accidentului. Prima explicație oferită și deloc plauzibilă a fost că fusese instruită în tehnici antitero care spuneau că trebuia să părăsească imediat locul. „Cred că atunci când ești în stare de șoc faci lucruri ciudate. Chiar îmi pare rău pentru ea! Nu a fost deloc frumos că nu a venit să mă ajute"[134], a comentat Melville-Smith pentru Associated Press. O lună mai târziu, Serviciul Procuraturii Coroanei a decis că nu existau dovezi suficiente pentru a aduce acuzații. Melville-Smith a refuzat să depună o plângere oficială, considerând probabil că termenul „Coroană" din titulatura „Serviciul Procuraturii Coroanei" însemna, de fapt, mama prințului de Wales. „Nu vreau să fie urmărită penal Camilla, pentru

că asta nu o să mă ajute în niciun fel”[135], a declarat ea pentru cotidianul *The Independent*, cu finalul vag amenințător:

> Atât timp cât treaba asta nu mă lasă lefteră, sunt bucuroasă să o dau uitării... Ar fi chiar o ticăloșie dacă aș continua pentru că, oricum, Camilla a trecut prin momente destul de grele și ar avea parte de și mai multe articole negative în presă.

Dar dacă această coliziune s-ar fi dovedit fatală? Efectul asupra opiniei publice ar fi pus capăt cu siguranță oricărei șanse a prințului de Wales de a o aduce oficial pe Camilla în viața sa. Acesteia trebuia să i se asigure protecție. Așa se face că prințul a aranjat ca o echipă de șoferi – soț și soție – să fie găzduită nonstop undeva, lângă proprietatea iubitei sale.

Pentru a menține impulsul, era nevoie de o demonstrație încă și mai clară a angajamentului prințului. Petrecerea de 50 de ani a Camillei, la 18 iulie 1997, a reprezentat ocazia perfectă și a fost precedată de un documentar măgulitor realizat de Channel 5 TV. Sfidând o încercare a lui Robert Fellowes de a solicita dreptul de veto al reginei, prințul de Wales l-a instruit pe Michael Fawcett, cel mai apropiat ajutor al său și, totodată, un maestru al punerii în scenă, să organizeze un banchet elegant, cu cinci feluri de mâncare, pentru doamna Parker Bowles la Highgrove. Evenimentul avea să fie urmat, în septembrie, de prezentarea Camillei drept o femeie profundă, animată de un excepțional spirit filantropic, care, împreună cu sora ei, Annabel, prezida o strângere de fonduri în beneficiul Societății Naționale de Osteoporoză. Prezentată ca o „seară a fascinației”, gala de caritate avea să-i evidențieze latura umană, determinând-o să vorbească plină de emoție despre declinul îndelungat al mamei sale. Peste 1 500 de invitații, însoțite de bilete la prețul de 100 de lire sterline bucata, fuseseră deja trimise VIP-urilor și personalităților media de top. Momentul nu a fost nefavorabil nici pentru Charles. Aureola fostei soții nu mai strălucea la fel de tare.

Diana atrăgea tot mai multe articole nefavorabile, distrându-se în sudul Franței pe iahtul lui Mohamed Al Fayed.

În antiteză, Bolland a plantat articole liniștitoare, în care se afirma că prințul și Camilla plănuiau împreună o vacanță în septembrie, la Birkhall. (Cuvânt-cheie: cimpoaie) Pe măsură ce se apropia petrecerea aniversară, Robert Fellowes și aliații săi de la Palat nu erau singurii care aveau unele îndoieli. Maiorul Shand, de asemenea, a spus clar că i se părea „complet greșit”[136], a declarat un prieten al Camillei.

Totuși, Camillei nu avea să i se nege momentul ei de triumf, unul care a fost susținut cu îndrăzneală de prințul de Wales. În seara aniversării, nu avea să existe nicio strecurare în mare taină pe o intrare laterală de la Highgrove. Adunați la un loc de Bolland, reprezentanții presei au avut acces limitat. În timp ce mașina cu șofer oprea în fața reședinței de la Highgrove, camerele de filmat au surprins-o pe Camilla zâmbind bucuroasă pe bancheta din spate, purtând o fermecătoare rochie din mătase bleumarin și un fenomenal colier cu diamante și perle, pe care editorii de modă adoră să-l descrie ca fiind „piesa centrală” a ținutei. Colierul a reprezentat cadoul oferit de prinț sărbătoritei cu ocazia împlinirii vârstei de 50 de ani. S-a vehiculat chiar că bijuteria îi aparținuse cândva lui Alice Keppel și fusese achiziționat de Charles dintr-o colecție privată.

Grădina de la Highgrove era plină de harpiști care le cântau celor 80 de oaspeți care se delectau cu șampanie într-un cort decorat potrivit temei alese de organizatori, „O mie și una de nopți”. Impresia de apropriere culturală de dinaintea erei Instagram a fost oferită de imaginea chelnerilor purtând dishdasha[LV] albe și turbane stacojii. Nu au participat alți membri ai familiei regale și nici fiii lui Charles, dar au fost acolo toți prietenii apropiați ai cuplului și rudele Camillei. Prințul și doamna Parker Bowles au dansat toată noaptea cu intimitatea relaxată a unui cuplu soț-soție.

Până când s-a lăsat complet întunericul.

V.

Șase săptămâni mai târziu, lumea era înnebunită de durere.

Bolland a fost cel care i-a comunicat Camillei la primele ore ale zilei de 31 august 1997 că Diana a murit. Până în acel moment, ea crezuse că prințesa fusese doar rănită în accident. Prima ei replică a fost cea a unei mame: „Sărmanii, sărmanii băieți!". Următoarea ei grijă a fost legată de Charles. Avea să cedeze? Nu trebuia, de dragul băieților. Camilla îl cunoștea suficient de bine, încât să înțeleagă cât de aspru avea să se învinovățească prințul pentru această tragedie.

De acum nu mai era nicio posibilitate să i se alăture lui Charles la Birkhall în septembrie. Uitată avea să fie acea strălucitoare strângere de fonduri, „seara fascinației" care urma să o promoveze drept o femeie animată de sentimente nobile! Cu Diana canonizată de public, Cealaltă Femeie, cea care îi provocase atât de multă durere, devenise asemenea unui material radioactiv. Camilla s-a lăsat la pământ, ascunzându-se în casa ei din Wiltshire. Biroul lui Charles a trimis doi polițiști să stea afară, într-o mașină, în cazul în care vreun nebun tulburat de durere din pricina morții Dianei ar fi încercat să intre. Chiar și pentru amanta care știa mai bine decât oricine cum să joace jocul pe termen lung, așteptarea se prelungise îngrozitor.

În timp ce lumea o plângea pe Diana, Camilla a avut timp suficient să se gândească la efectul pe care l-ar putea avea moartea prințesei asupra viitorului ei. Charles o suna în permanență, măcinat de panică și disperare. Ca de obicei, amanta era pentru el un balsam liniștitor. Mi s-a spus că prințul era chinuit de o combinație toxică de tristețe, speranță zădărnicită și autocompătimire. Plimbările solitare și îndurerate prin pădurea de la Balmoral nu i-au putut alina sentimentul de vinovăție. Când încă mai exista speranța că medicii din Paris i-ar putea salva viața Dianei, Charles s-a torturat cu gândul că

mama copiilor săi ar putea să fie adusă la Londra cu leziuni cerebrale sau paralizată. Tandrețea îngropată de la începuturile relației lor s-a adăugat la durerea care îl chinuia. Era atât de tânără când se căsătorise cu ea! „Întotdeauna am crezut că Diana se va întoarce la mine, având nevoie să fie iubită", cugeta el într-o revărsare de gândire magică, una care ștersese parcă toți anii de furie și acuzații.

Ce speranță exista acum pentru finalizarea cu succes a ceea ce Mark Bolland numea Operațiunea PB (sau Operațiunea Parker Bowles)? Diana se aflase în vacanța aceea nesăbuită cu Dodi Al Fayed la Paris doar pentru că fusese respinsă de *el*, de Charles. Oamenii credeau că lucrurile ar fi stat diferit dacă nu ar fi existat obsesia lui pentru amanta „cu față de cal", Camilla. Prințul se temea că nu va fi iertat niciodată. Cum avea să-i afecteze acest lucru statutul de viitor rege? Avea 48 de ani și încă se lupta să obțină acceptarea publică, fiind mereu în penumbra onestității suverane a mamei sale. Și acum această catastrofă! Avea să fie aruncat în întuneric? Avea să ajungă oare ca ducele de Windsor, împins în exil din cauza iubirii sale încăpățânate pentru o femeie căsătorită, care îi distrusese fericirea Dianei, recent devenită o sfântă? Singurătatea de călugăr avea să fie singura alternativă în timp ce încerca să-și crească fiii rămași orfani de mamă.

Retrasă în locuința ei din Wiltshire, Camilla a urmărit la televizor înmormântarea prințesei, așa cum au făcut-o alte 2,5 miliarde de persoane. Nu îi era clar cât timp trebuia să stea ascunsă, vreme în care presa avea să găsească alt vinovat pentru cele întâmplate. În clipa aceea însă, Camilla era Inamicul Public Nr. 1, cea mai pură anatemă. Dar asta se putea schimba. Dacă se purta cu grijă, moartea Dianei se putea dovedi a fi ceva ce numai regina-mamă îndrăznise să rostească în șoaptă: un lucru „providențial" pentru viitorul monarhiei, dar și pentru ea însăși.

Opt luni mai târziu, campania „Camilla" pornise din nou. În 1998, Charles a mandatat pentru doamna Parker Bowles o indemnizație anuală de 120 000 de lire sterline,

plătită trimestrial din fondurile sale private, cu toate avantajele care decurgeau de aici. El a fost de acord cu sfătuitorii săi că, în cazul în care banca avea să ipotecheze Casa Ray Mill, adică locuința partenerului nenegociabil al lui Charles, Camilla Parker Bowles, acest lucru avea să-i afecteze și mai mult imaginea. Se prea poate ca acest gând să-l fi îndemnat pe prințul de Wales să se ocupe de descoperirea ei de cont de la Coutts. Apoi, datorită eforturilor lui Mark Bolland, imaginea prințului de Wales a fost transformată curând în cea a unui tată singur și plin de compasiune, adorat de cei doi fii ai săi. Până la sfârșitul anului 1998, Charles îl depășise pe Tony Blair în sondajul BBC Radio 4 la categoria Omul Anului.

[L] Andrew Morton, *Diana. Povestea unei prințese spusă de ea însăși*, traducere din limba engleză de Alina Bâltâc, Editura Corint, București, 2021 (n. tr.).

[LI] Poziție echivalentă cu cea de însoțitor al suveranei la evenimentele oficiale (n. tr.).

[LII] „Umed, zemos" (n. tr.).

[LIII] *The Song of Hiawatha* (Cântecul lui Hiawatha) este un poem epic din 1855, scris în tetrametru trohaic de Henry Wadsworth Longfellow și care are ca subiect lumea amerindiană (n. red.)

[LIV] Membru al Parlamentului timp de 51 de ani, Sir Edward Heath (1916–2005) a fost prim-ministrul Regatului Unit în perioada 1970–1974, din partea Partidului Conservator (n. red.).

[LV] Veșmânt bărbătesc tradițional din Orientul Mijlociu, constând, de obicei, într-o robă lungă și albă (n. red.).

Capitolul 4

MAMA NAȚIUNII

Durerile de cap ale reginei

Începutul celui de-al treilea mileniu[LVI] a fost o perioadă plină de neliniște pentru regina Elisabeta a II-a. În mod normal, aceasta s-ar fi aflat în Norfolk, înconjurată de familie și de prieteni, pentru a sărbători, ca în fiecare an, Revelionul la Sandringham House. În schimb, în noaptea de 31 decembrie 1999, suverana s-a aflat la Castelul Windsor și a mers la culcare profund nemulțumită. Ea și prințul Philip fuseseră obligați să li se alăture premierului Tony Blair și soției acestuia, Cherie, la sărbătoarea dezastruoasă de Anul Nou care marca marea deschidere a Domului Mileniului. Structura enormă din fibră de sticlă albă, construită pe 48 de acri de teren abandonat în Greenwich, a fost concepută atât pentru a reînvia o parte abandonată a Londrei, cât și pentru a găzdui o expoziție de tip Festivalul Marii Britanii menită să trezească optimismul național în ajunul secolului al XXI-lea.

Chiar dacă planul a fost început în timpul mandatului deținut de predecesorul lui Blair, John Major[LVII], Domul, proiectat de celebrul arhitect Sir Richard Rogers[LVIII], devenise un proiect emblematic al premierului Blair și al ethosului *Cool Britannia* al Noilor Laburiști. Blair l-a prezentat în mod deloc înțelept drept „un triumf al încrederii asupra cinismului, al îndrăznelii asupra sfielii, al excelenței asupra mediocrității" și, prin urmare, – poate în mod inevitabil – a devenit un subiect de batjocură pentru presa britanică. Construcția sa pe ascuns și cu termenul de execuție mereu amânat s-a transformat într-un adevărat război al părților culturale interesate aflate în conflict, al

sponsorilor aroganți și al activiștilor interconfesionali. Pentru cei care îl urau pe Blair, de acum tot mai mulți, Domul Mileniului a fost curând privit ca o metaforă nu pentru *Cool Britannia*, ci pentru promisiunile goale ale Noilor Laburiști sau pentru realizările abandonate la jumătate. Când Robert Fellowes a participat la o întâlnire cu funcționari publici, consilieri din Downing Street și alți oameni cu funcții însemnate ai instituției unde s-a discutat despre pericolele Y2K[LIX] – și temerile exagerate, privind retrospectiv, că toate computerele lumii se vor prăbuși odată cu trecerea de la anul 1999 la 2000 –, acesta a fost întrebat care erau planurile reginei pentru Revelion. „Ei bine, cred că probabil va dori să meargă la biserică", a spus Fellowes. Întreaga masă a fost redusă la tăcere, deoarece toată lumea și-a dat seama că noul mileniu însemna și 2 000 de ani de la venirea lui Hristos pe pământ.

Cum era de așteptat, marea inaugurare a Domului în ajunul Anului Nou a fost un fiasco, unul dintre cele mai mari din istoria relațiilor publice. În partea de sud a tunelului Blackwall (sub dom) a existat o amenințare cu bombă, iar întregul eveniment a fost la un pas de a fi anulat. Liderii din presă și VIP-urile ar fi trebuit să ajungă la dom cu metroul, însă un blocaj la casele de bilete din stația Stratford a însemnat că principalii directori de televiziuni și ziare din Anglia au rămas blocați ore întregi pe o vreme incredibil de rece. În memoriile sale, Tony Blair a povestit că a țipat la lordul Falconer, secretarul de stat pentru Justiție (poreclit de presă *Dome Secretary* atunci când i se încredințase supravegherea blestematului de proiect): „Te rog, nu-mi spune că nu contează dacă [invitații] sunt sau nu aici la miezul nopții, Charlie, sau te voi ciomăgi aici, pe loc"[137]. Îndelung-promovatul spectacol pirotehnic River of Fire de pe Tamisa a fost o catastrofă, „niște amărâte de petarde, abia vizibile"[138], a comentat și Alastair Campbell, așa-numitul guru media al lui Blair. Umilitor de-a dreptul, evenimentul de la Londra a fost în mod clar depășit de cel de la Paris, unde ideea pe care s-a mers a fost de prezentare a frumuseții simple a Turnului

Eiffel, pus în valoare de 20 000 de lumini stroboscopice și un foc de artificii în privința căruia echipa lui Blair ar fi putut lua lecții.

Regina și prințul Philip au ajuns cu o ambarcațiune la Green-wich după o seară deja obositoare. Fuseseră siliți să inspecteze un adăpost din Southwark, eveniment urmat de o slujbă la catedrala din Southwark, înainte de a se îmbarca pe *Millennium of Peace* la Bankside Pier pentru a ajunge în Greenwich. În seara aceea, toți membrii familiei regale au fost trimiși să viziteze diferite stabilimente demne de interes ale Insulelor Britanice. Prințul Charles a fost trimis în Scoția pentru a vizita Infirmeria Regală din Edinburgh și un cămin al Armatei Salvării, dar și pentru a participa la o slujbă la Catedrala St Giles din Edinburgh. Prințului Andrew i s-au repartizat sarcini nautice la Muzeul Național Maritim din Greenwich, acesta având și sarcina de a lua cina în compania administratorilor instituției. Prințesa Anne a fost trimisă la un eveniment dedicat persoanelor fără adăpost din Westminster. Prințul Edward, devenit conte de Wessex după căsătoria sa cu directorul de relații publice Sophie Rhys-Jones, a trebuit să viziteze sediul poliției din Surrey și stația de pompieri Guildford, înainte de a aprinde farul care marca începerea noului mileniu din vârful turnului Catedralei Guildford.

Trecuse deja de ora obișnuită de culcare când regina și prințul Philip, însoțiți de prințesa Anne și de cel de-al doilea soț al ei, comodorul Timothy Laurence, au ajuns la debarcaderul Queen Elisabeth II. În interiorul domului, au fost întâmpinați de rânduri întregi de scaune goale. Alastair Campbell a notat în jurnalul său, *Power and Responsibility,* că membrii familiei regale erau în mod clar „enervați să se afle acolo”:

> TB [Blair] s-a ocupat de ei [...], dar Anne era ca granitul. Cherie [soția lui Blair] i-a făcut chiar și o reverență reginei, pentru prima dată cred, dar gestul nu a părut să aibă vreun efect. [...] [Ei] au încercat să-i facă pe membrii familiei regale să ia parte la o scurtă plimbare odată ce s-a cântat „Auld Lang Syne”[LX], dar era destul de

clar că aceștia ar fi preferat să stea sub pledurile lor la Balmoral. Regina l-a sărutat pe Philip și a luat mâinile lui și ale lui TB într-ale ei [cu o reticență evident glacială, după cum a remarcat presa] pentru „Auld Lang Syne", dar nimeni n-a părut să se simtă confortabil. TB a susținut că Philip l-a asigurat că evenimentul a fost „splendid", dar limbajul corpului său a arătat altceva[139].

Blair însuși a mărturisit că, la momentul respectiv, era obsedat de ideea că numărul acrobatic cu artiști zburând prin aer fără hamuri avea să se încheie cu unul dintre ei aterizând în capul suveranei.

Cuplul regal nu l-a îndrăgit în mod deosebit pe Blair nici în cele mai bune momente ale lui (cu toate că soția politicianului a susținut că regina ar fi ajuns să-l simpatizeze după nouă weekend-uri petrecute la Balmoral). În perioada de după moartea Dianei, când Blair abia preluase șefia guvernului, regina a considerat că mult-mediatizatele eforturi ale premierului în vârstă de 44 de ani de a mijloci răspunsul ei la reacția poporului au fost exagerate. Robert Lacey[LXI] a relatat că, în 2001, participanții la ședința de informare din Downing Street au auzit cum pre-mierul, aflat în audiență la regină pentru a discuta despre „Jubileul de Aur", a fost corectat de aceasta, care a ținut să precizeze că era vorba despre „Jubileul meu de aur"[140].

Relațiile lui Blair cu familia regală s-au răcit odată cu decizia din 1997 a guvernului său de a nu înlocui iahtul regal *Britannia*, vechi de 43 de ani și cu un echipaj format din 20 de ofițeri și 220 de marinari. Acesta era un subiect delicat, moștenire a guvernului John Major, iar Blair simțea că nu avea de ales decât să ia taurul de coarne pentru a-i liniști pe stângiștii din propriul partid. Philip se plânsese în mod deschis de hotărârea guvernului. În decembrie 1997, la ceremonia de retragere a navei, lucru rar întâlnit, regina a vărsat o lacrimă. *Britannia* fusese martora nu numai a numeroase vizite de stat deopotrivă însemnate și pline de farmec, ci și a unora dintre cele mai fericite momente petrecute în familie. Atât Elisabeta, cât și

Philip se implicaseră personal în realizarea lui de la zero, vasul fiind, de fapt, singura casă pe care o proiectaseră pentru a se potrivi nevoilor lor. În plus, era singurul mod în care regina putea să fie în vacanță în privat. În fiecare vară, prima etapă a călătoriei lor anuale către Balmoral începea cu o croazieră în jurul coastei insulelor de vest până la Aberdeen, ancorând la Caithness pentru a o invita pe regina-mamă, aflată la Castelul Mey, la un picnic. Un oaspete își amintește că a văzut schița mesajului trimis de regina-mamă către *Britannia*: „Dragă Lilibet [numele de alint al familiei pentru Elizabeth], adu lămâi, s-au terminat"[141].

Un alt motiv de iritare creat de Noii Laburiști a fost înlăturarea, în 1999, a tuturor membrilor Parlamentului britanic din Camera Lorzilor numiți pe cale ereditară, cu excepția a 92 de persoane. Au fost măturați 658 de nobili din vechea gardă aristocratică, punând astfel capăt a opt secole de istorie parlamentară. Și asta nu e tot – au mai existat interdicția enervantă a vânătorii de vulpi, propusă de laburiști, și o solicitare lipsită de tact venită din partea unuia dintre miniștrii favoriți ai lui Blair, dr. Mo Mowlam, pentru ca familia regală să se mute din Palatul Buckingham într-o clădire modernă, care să reflecte mai mult vremurile. Când prințul Philip a fost întrebat, la începutul anilor 2000, dacă este un spirit modern, acesta a răspuns (cu nu mai puțină lipsă de tact decât Mowlam): „Nu, nu, nu de dragul modernizării, nu de dragul de a încurca lucrurile în stilul Blair"[142].

Domul Mileniului reprezenta tot ceea ce îi displăcea mai mult și mai mult reginei – era fantezist, costa enorm (a fost finanțat cu sute de milioane de lire din banii Loteriei Naționale) și reprezenta un surogat de emoție patriotică. În plus, îi sporea neliniștea cu privire la adoptarea tonului potrivit la iminentul ei Jubileu de Aur din 2002. Pentru prima dată de când urcase pe tron, regina se simțea nesigură. Cele întâmplate după moartea prințesei Diana – când judecase greșit starea de spirit a poporului – îi afectaseră încrederea în mod normal de nezdruncinat. Și

ea fusese rănită în timpul așa-numitului *annus horribilis* 1992, așa cum ea însăși l-a numit, când căsătoriile a trei dintre cei patru copii ai săi s-au destrămat, mult iubita casă a copilăriei, Castelul Windsor, a luat foc, iar poporul britanic, nemulțumit de nesfârșitele scandaluri din familia regală, a manifestat reticență în a contribui financiar la reparații. „Nicio instituție – orașul, monarhia și așa mai departe – nu ar trebui să se aștepte să fie scutită de controlul celor care îi acordă loialitatea și sprijinul lor", a declarat cu modestie regina în cadrul discursului ținut pentru a marca a 40-a aniversare a urcării pe tron, la 24 noiembrie 1992. Tonul ei liniștitor a ajutat la redobândirea stimei de sine, la fel și faptul că monarhia s-a oferit să plătească impozitul pe venit pentru prima dată, dar și să finanțeze reparațiile Castelului Windsor prin deschiderea Palatului Buckingham pentru public.

Ca pentru a-i spori parcă incertitudinile, toate scandalurile care au tulburat anii '90 au pus paie pe focul unei mișcări republicane din Australia[LXII], totul culminând cu un referendum în noiembrie 1999 – prezidat de avocatul și bancherul Malcolm Turnbull – privind abolirea monarhiei în această parte a lumii. (Titlul australian al reginei este Elisabeta a II-a, prin grația lui Dumnezeu, regina Australiei și a celorlalte tărâmuri și teritorii ale ei, șef al Commonwealthului.) Până în 1999, un număr tot mai mare de australieni considera că întregul concept este un anacronism groaznic, mai ales când s-a ajuns la concluzia că, în curând, oamenii se puteau trezi înclinându-se în fața Majestății Sale regele Charles al III-lea (pe care mulți australieni îl considerau un personaj excentric). Toate sondajele australiene indicau faptul că monarhia va pierde referendumul, iar regina se pregătea de o abordare filosofică în privința faptului că trebuie să-și ia adio. De fapt, era de preferat ca asta să se întâmple în timpul propriei domnii, mai degrabă decât în timpul celei a fiului ei. O nouă republică australiană putea avea un efect de domino în Canada și în restul

Commonwealthului, ceea ce ar fi fost un început umilitor pentru domnia lui Charles.

Spre surprinderea tuturor, australienii au spus „nu" republicii, în procent de 55% . Politica internă a complicat procesul referendumului și a oferit o victorie Coroanei. În martie 2000, regina a vizitat Australia pentru a arăta că nu există resentimente. Discursul ei de la Opera din Sydney a avut nota potrivită de smerenie, un ton pe care trebuia să și-l perfecționeze în perioada aceea. Suverana le-a reamintit oamenilor că angajamentul ei față de Australia „va fi cuprins aproape jumătate din viața acestei țări ca națiune federală"[143], dar că „viitorul monarhiei în Australia este în mâinile voastre, ale poporu-lui australian, și numai voi puteți decide asupra lui prin mijloa-ce democratice și constituționale". Cincisprezece ani mai târziu, Turnbull, liderul republican, a devenit prim-ministru. Cu siguranță este un omagiu adus abilităților diplomatice ale reginei faptul că acesta a jurat să renunțe la republicanism cât timp va fi ea monarh. Dezarmat de maniera elegantă în care regina a gestionat criza referendumului australian, Turnbull s-a declarat chiar „elisabetan"[144].

O preocupare din ce în ce mai mare la Palat era cea legată de imaginea tot mai proastă a monarhiei în propria țară. Regina se temea că apropiatul ei Jubileul de Aur va fi, asemenea inaugurării Domului, un eșec răsunător. A fost înființat un comitet de planificare, iar în septembrie, un fost director de comunicare extrem de inteligent de la British Airways, Simon Walker, a venit cu o echipă proprie ca să pună umărul la conceperea proiectului, sub conducerea lui Robin Janvrin, succesorul lui Robert Fellowes în funcția de secretar particular al Reginei. După 22 de ani de serviciu, Fellowes a renunțat în cele din urmă la slujbă, din pricina unei înscenări în *The Mail on Sunday*. Ziarul l-a acuzat că era „unul dintre principalele instrumente care au contribuit la distrugerea stimei pe care poporul o arăta monarhiei"[145], o afirmație care nu este întru totul adevărată. Fellowes a pus articolul pe seama lui Bolland, care împărtășea convingerea prințului de Wales

că secretarul particular al regineiera cel care bloca acceptarea Camillei la Palatul Buckingham. Regina și-a arătat recunoștința față de credinciosul ei angajat, asigurându-se că i se acordă titlul nobiliar de baron Fellowes din Shotesham, comitatul Norfolk, și trecându-l pe lista ei de onoruri acordate cu prilejul zilei ei de naștere din 1999.

Într-adevăr, suverana avea nevoie de un nou agent. Robin Janvrin era o prezență mult mai simpatică decât predecesorul său și se putea avea încredere că va îmbunătăți relațiile cu biroul prințului de Wales. Palatul are multe defecte, dar se pricepe foarte bine când vine vorba de planificare. Animați de Janvrin, toți consilierii reginei au îmbrățișat ideea ca jubileul să aibă mai degrabă atmosfera unei uriașe petreceri naționale decât a unei sărbători solemne. După cum a spus un fost consilier regal, „Jubileul de Aur a fost punctul culminant al mai multor ani de reflecție: de ce ar fi nevoie pentru a închide ușa anilor '90?"[146]

Luna iunie a fost aleasă pentru weekendul cu aniversar. A existat un lobby entuziast pentru ca Majestatea Sa să facă o plimbare cu celebrul London Eye, roata-punct de observație de pe malul sudic al Tamisei, pe care Tony Blair a inaugurat-o în cadrul festivităților dedicate noului mileniului. Răspunsul suveranei: „Eu nu sunt turist".

Sugestia organizării unui impresionant concert pop în grădina Palatului Buckingham, numit „Petrecerea la Palat", a mers oarecum mai bine. Singura preocupare a reginei a fost legată de posibila deteriorare a peluzei. Întrebată, cu o oarecare teamă, dacă ar fi de acord cu includerea pe lista artiștilor a lui Ozzy Osbourne, extravagantul rocker, fost solist al trupei heavy metal Black Sabbath, suverana a răspuns: „Oh, e în regulă atât timp cât nu mușcă de cap vreun liliac". Echipa care se ocupa de organizarea evenimentului jubiliar a fost surprinsă de faptul că Majestatea Sa era familiarizată cu acest crâmpei al istoriei culturii pop. (Osbourne făcuse acest gest la un concert din Des Moines, în 1982. Când și-a dat seama că liliacul

aruncat pe scenă de un fan nu era din cauciuc, a fost dus de urgență la spital pentru a i se administra vaccinul antirabic. În 2019, Osbourne a marcat cea de-a 37-a aniversare a incidentului cu un mesaj pe Twitter: „Astăzi se împlinesc 37 de ani de când am mușcat un liliac de cap! Sărbătoresc cu acest [liliac de] pluș comemorativ cu cap detașabil”[147].

În cea mai mare parte, regina l-a delegat pe prințul Philip să-i întâlnească pe cei din grupul organizatoric. A fost o modalitate deja testată de a se degreva de lucrurile care nu o interesau cu adevărat, cum ar fi chestiuni legate de apariții publice, pasându-le soțului ei, mult mai orientat spre detalii. Ca de obicei, acesta și-a oferit răspunsurile cu prea puțină toleranță pentru superficialitate, spunând că trebuie să se consulte cu regina în weekend, pentru ca în final să rezulte că aceasta era de acord cu toate sugestiile lui.

O decizie care pare să fi fost a suveranei a fost aceea de a consimți să pozeze pentru un portret pictat de Lucian Freud, care avea să fie prezentat public cu puțin timp înainte de jubileu. Totul a fost intermediat de Robert Fellowes, care pozase el însuși pentru Freud. Deși faima de care se bucura Freud în lumea artistică britanică a făcut ca alegerea să fie considerată oarecum îndrăzneață, unii au spus că regina își asuma riscul de a se lăsa pe mâna unui artist celebru pentru nudurile sale durdulii și țepene. Încălcând o regulă pe care a respectat-o de-a lungul vieții, aceea de a insista ca modelele să vină la atelierul său, Freud s-a deplasat până la Studioul de păstrare a imaginilor de la Friary Court, aflat la Palatul St James, unde, din mai 2000 până în decembrie 2001, regina a pozat pentru 15 ședințe de pictură. Se pare că cei doi „s-au distrat de minune”[148] și au vorbit neîncetat despre cai și curse de cai.

Portretul final a fost la fel de neiertător pe cât ne-am putea aștepta de la Freud: sumbru, cu trăsături grosolane și impunător. Există o hotărâre clară a maxilarului suveranei și o greutate a coroanei așezate pe capul ei. Un critic a

susținut că regina ar trebui să-l trimită la pușcărie pe Freud pentru o imagine atât de urâtă. Editorul revistei *The British Art Journal* a comentat: „O face să arate ca unul dintre câinii ei Corgi care tocmai a suferit un accident vascular cerebral”[149], dar, spre deosebire de Winston Churchill care s-a înfuriat imediat ce a văzut deloc flatantul portret pe care i l-a făcut Graham Sutherland în 1954, cu prilejul celei de-a 80-a aniversări a prim-ministrului, regina și-a afișat bine-cunoscuta indiferență vanitoasă la dezvelirea portretului lui Freud. „Foarte interesant”[150], a remarcat ea pe un ton oficial. Poate că a ajutat faptul că era de mici dimensiuni (38,7 cm x 59,3 cm). În 2017, recunoscând importanța pe care o avea acest portret pentru portofoliul artistului, suverana a aprobat expunerea lucrării în Galeria Reginei de la Palatul Buckingham. (Gyles Brandreth observă că, la o expoziție de artă, la câțiva ani după ce a pozat pentru Freud, regina reușise să se sustragă în mod agil obiectivului unui fotograf care aproape că o surprinsese privind scrotul ferm al unui nud semnat de Freud. Gazda ei a întrebat-o: „Nu a fost și Majestatea Voastră pictată de Lucian Freud?”[151] Ea a zâmbit și a răspuns sotto voce: „Ba da, dar nu așa”.)

Pe măsură ce planificarea evenimentului jubiliar avansa, Majestatea Sa a fost distrasă de chestiuni mai îngrijorătoare. Relația ei cu moștenitorul tronului era în declin. Rar își vorbeau fără intermediari. Invitația la cea de-a 50-a aniversare a lui Charles la Highgrove[152], la doi ani după cea a Camillei, nu a venit de la prinț, ci de la prietenul și vecinul său, contele de Shelburne. Când regina a aflat că va fi prezentă și Camilla, a refuzat să participe (la fel și cei trei frați ai lui Charles). În ultimii ani, nici ea, nici regina-mamă nu îngăduiseră să se afle vreodată în aceeași cameră cu doamna Parker Bowles. La petrecerea oficială oferită la Palatul Buckingham în cinstea celei de-a 50-a aniversări a lui Charles, Camilla nu a figurat pe listă. Regina a purtat multe discuții cu Robert Fellowes pe această temă și a ajuns la concluzia că primirea doamnei Parker Bowles ar implica o recunoaștere a faptului că

aceasta face parte din familia regală, iar frenezia media rezultată ar fi scăpat cu ușurință de sub control.

Cu toate acestea, era clar că Mark Bolland gestiona încet, dar sigur reapariția Camillei în peisaj: facilitându-i participarea la petrecerile de weekend ale prințului de Wales la Sandringham sau alăturând-o lui Charles într-o croazieră de o săptămână în Marea Egee. O „întâlnire cu totul întâmplătoare" între Camilla și William a avut loc (și, spre furia lui William, informația a ajuns în presă) chiar înainte ca tânărul să împlinească 16 ani, în iunie 1998. Camilla urma să-și petreacă noaptea la Palatul St James când William s-a întors de la școală pentru o scurtă vizită și, ca de obicei, s-a dus direct în apartamentul lui situat în aripa învecinată, York House. Prințul de Wales și-a luat inima în dinți și a însoțit-o pe Camilla la întâlnirea de 30 de minute cu William, pentru a sta de vorbă la un pahar, primul dintre cele câteva prânzuri și ceaiuri pline de tact ce aveau să urmeze. Se spune că împotrivirea lui William ar mai fi scăzut în intensitate. Avea să mai dureze ceva până să se spargă gheața în ceea ce-l privește pe prințul Harry. Un angajat mi-a povestit că, atunci când mezinul a fost în cele din urmă convins să se afle în prezența doamnei Parker Bowles, el a tratat-o cu tăceri lungi și priviri în care mocneau ura și resentimentele.

Cu regina încă fermă în privința chestiunii Camilla, Charles a fost de acord cu soluția propusă de Bolland, care a sugerat că varianta cea mai bună ar fi să refacă relația cu presa. Cei doi au decis să se folosească de ocazia celei de-a 50-a zile de naștere a surorii Camillei, Annabel, eveniment sărbătorit la hotelul Ritz, pentru a demara campania de revenire. Presa avea să fie informată de Palatul St James în legătură cu momentul în care îi putea surprinde pe prinț și pe doamna Parker Bowles părăsind în mod deschis evenimentul împreună, la scurt timp după miezul nopții. Scări pentru a obține cea mai bună vedere au început să apară în afara Ritzului cu două zile înainte. Când cuplul a ieșit de la petrecere, iar Charles a condus-o pe Camilla către mașină, peste 200 de fotografi i-au orbit cu blițurile.

„Nu mai există niciun secret în privința relației lor acum, nu mai e posibil”[153], a spus un prezentator de știri BBC. „Fotografia pe care oamenii au așteptat-o atât de mult!” Evenimentul a fost urmat o grămadă de alte „apariții în cuplu” – seri la teatru, o vizită în Scoția pentru a le mulțumi susținătorilor unei acțiuni de caritate și o cină cu strângere de fonduri la care Camilla a purtat simbolul puternic al intimității lor, o broșă cu blazonul prințului de Wales.

II

Regina știa că este presată și nu îi plăcea absolut deloc. Problemele ei cu Charles erau mai adânci decât cele legate de Camilla. Cartea lui Dimbleby, care a transmis sentimentul pe care îl avea fiului ei, respectiv că regina era o mamă distantă din punct de vedere emoțional, a mâhnit-o profund, probabil pentru că știa că există ceva adevăr în ea.

Da, treburile de stat interveniseră în viața tinerei mame atunci când acesta a urcat pe tron în 1952, la vârsta de 25 de ani, dar, de multe ori, chiar și când avusese șansa să fie cu fiul ei, ea alesese să nu fie. În lunile fericite pe care le-a petrecut ca soție a unui ofițer de marină în Malta, alături de prințul Philip, înainte de a deveni regină, Elisabeta a ales să facă două călătorii de șase săptămâni fiecare – una de Crăciun –, lăsându-l pe Charles, pe atunci în vârstă de 12 luni, în grija bonei și a reginei-mamă. La sfârșitul primei șederi în Malta (în timpul căreia a fost concepută prințesa Anne), în loc să se grăbească la Sandringham să-l vadă pe Charles, așa cum s-ar putea aștepta cineva, ea a zăbovit câteva zile la Londra în compania administratorului de la Clarence House, punându-se la curent cu informațiile ratate în perioada cât fusese plecată, și a participat la un eveniment hipic la Hurst Park, unde avea un cal înscris în competiție. Apoi a ratat al doilea și al treilea Crăciun, precum și a treia aniversare. Charles i-a mărturisit biografului Anthony Holden că cele mai timpurii amintiri ale copilăriei sunt legate de primul său cărucior, „zăcând în imensitatea lui, umbrit de laturile sale

înalte”[154], o metaforă la fel de bună ca oricare alta pentru a descrie măreția regală sumbră. Crescând, prințul își petrecuse adesea săptămânile la Holkham Hall, reședința familiei contelui de Leicester, a cărui fiică a devenit lady Anne Glenconner. Aici rămânea ori de câte ori contracta o boală a copilăriei precum varicela, pentru că regina, care nu fusese niciodată la școală, nu fusese expusă la așa ceva.

Pentru o tânără mamă în anii ’50, care era și suveran, echilibrul dintre viața profesională și viața privată nu a fost o problemă care să suscite prea multe discuții. În plus, regina folosea adesea pretextul problemelor de stat pentru a se retrage din situațiile pe care prefera să le ignore. „Struțul” era porecla pe care i-o acordase familia din pricina obiceiului de a evita confruntările, de obicei retrăgându-se să lucreze printre acaparatoarele ei cutii roșii – servietele din piele stacojie care conțineau depeșe și documente cu un caracter secret trimise monarhului de către guvern. Graham Turner, fostul secretar particular al lui Charles a comentat pentru *The Telegraph:*

> Dacă ar fi petrecut ceva mai puțin timp citind mapele acelea roșii idioate – și, la ce bun? s-ar putea întreba cineva – și și-ar fi luat mai în serios rolul de soție și de mamă, ar fi fost mult mai bine. Da, se poate descurca excelent când vine vorba de premieri, dar se poate descurca și cu fiul ei cel mare – ce este mai important?[155]

Există un iz de misoginie cruntă în aceste judecăți, care este puțin probabil să fi fost adresate vreodată unui bărbat. Deși Majestății Sale i se cerea să fie neutră din punct de vedere politic, monarhul își păstra dreptul de a fi consultat și de a-i „sfătui și avertiza” pe premierii săi, eventualitate pentru care îi plăcea să se pregătească în mod riguros. Discreția le interzice acestora să dezvăluie momentele când se întâmpla asta. Nu i se putea reproșa suveranei faptul că își lua slujba în serios.

Există o amărăciune profundă pe care orice mamă o simte într-o povestioară relatată de Gyles Brandreth în biografia sa, *Philip and Elizabeth*: Când era mic, Charles a

mers în biroul reginei și a întrebat-o dacă vrea să se joace, iar ea a închis ușor ușa, spunându-i: „Dacă aș putea".

Regina își iubea meseria și se pricepea la aceasta. Mintea ei ascuțită savura detaliile activității guvernamentale. Un prim-ministru străin care a avut o audiență la regină în iulie 2017 mi-a povestit că Alteța Sa poseda o înțelegere de criminalist a fiecărui detaliu din spatele tragediei de la Grenfell Tower, care avusese loc cu o lună înainte. Incendiul catastrofal ce cuprinsese un bloc cu 24 de etaje din North Kensington a ucis 72 de oameni, declanșând o dezbatere națională plină de pasiune despre inechitățile locuințelor sociale. „Dacă ar fi fost membru al cabinetului", a spus premierul aflat în vizită, „ai fi considerat-o neobișnuit de bine informată".

Absorbită de îndatoririle ei și deloc ostentativă din punct de vedere al temperamentului, regina a dezvoltat o legătura maternă slabă cu Charles, situație care a continuat toată viața. În 1976, un fost angajat de vază al casei regale și-a amintit că prințul le-a telefonat părinților săi în timpul cinei la Balmoral. Prințul Philip a răspuns, iar regina a întrebat ce a spus fiul ei. „Va ieși din Marină săptămâna viitoare"[156], a răspuns Philip.

„Oh", a spus regina, „credeam că asta se va întâmpla abia primăvara viitoare".

O bună parte a acestei ignoranțe era tipică pentru clasa ei și, fără îndoială, fusese transmisă din generație în generație. Războiul a dus la apariția unui tip de parenting bazat prea puțin pe sentimente, dar este întotdeauna uimitor din perspectivă modernă să auzi cât de neglijente fuseseră învățate să fie unele mame de viță nobilă din epoca reginei. Lady Pamela Hicks, temuta fiică a lordului Mountbatten, de aproape aceeași vârstă cu regina, a povestit cu veselie cum, în iulie 1935, când Mussolini se pregătea să invadeze Abisinia, s-a decis ca toate familiile ofițerilor de marină să părăsească Marea Mediterană. După un sărut rapid, mama ei, lady Edwina Mountbatten, și-a cazat cele două fiice – Pamela, pe atunci în vârstă de șase ani, respectiv Patricia, în vârstă de 11 ani –, alături de

dădacă și de guvernantă, într-un mic hotel din munți, situat la două ore est de Budapesta și înconjurat de pini, apoi a plecat într-o vacanță cu mașina, un Hispano-Suiza, alături de iubitul ei, locotenent-colonelul Harold „Bunny" Phillips. Din păcate, lady Mountbatten a pierdut bucata de hârtie pe care era scris numele hotelului, așa că nu a mai revenit timp de patru luni. Când am întrebat-o pe lady Pamela ce simțea legat de acel moment, mi-a răspuns: „Ei bine, când vremea s-a răcit, stăteam cam prost la capitolul haine, deoarece rămăseserăm fără bani. Teribil de amuzant, într-adevăr"[157].

Lady Anne Glenconner ne încântă cu o altă poveste de groază, pe care însă a luat-o cu inima ușoară, în cartea ei de memorii din 2020, *Lady in Waiting.* La izbucnirea războiului, în 1939, când Anne avea șapte ani, mama ei, lady Elizabeth Coke, a plecat după soțul ei, care era membru al Gărzilor Scoțiene în Egipt. Femeia nu s-a mai întors timp de trei ani. Ea le-a lăsat pe Anne și pe sora ei, Carey în vârstă de cinci ani, în Scoția, cu verii lor din familia Ogilvy și cu o guvernantă abuzivă, domnișoara Bonner, care o lega pe Anne de pat în timpul nopții. În cele din urmă, mătușa fetelor a concediat-o pe domnișoara Bonner, însă nu pentru cruzimea ei, ci pentru că era romano-catolică și o dusese pe Anne la liturghie. Nu e de mirare că aceste doamne erau dure sau, în orice caz, obișnuite să nu fie întrebate – așa cum se aștepta Meghan Markle să facă oamenii după ce s-a căsătorit cu prințul Harry – dacă „se simțeau bine".

În schimb, regina-mamă a fost un părinte afectuos și atent pentru tinerele Elisabeta și Margaret, dar un implacabil agent al infailibilității regale. Fotograful Cecil Beaton a numit-o în mod memorabil „o bezea făcută cu un aparat de sudură"[158].

Regina-mamă a rămas de neclintit când a venit vorba de căsătoria lui Margaret cu Peter Townsend. În noaptea cumplită în care Margaret și-a repudiat dragostea vieții ei, regina-mamă a plecat la un eveniment, povestește Hugo Vickers, „fără să se gândească sau să-și facă griji că fiica ei

va lua cina singură"[159]. Nici măcar relația ei specială cu Charles și prietenia îndelungată cu soții Parker Bowles nu au schimbat atașamentul reginei-mamă față de formă în detrimentul sentimentelor. Odată ce a devenit public faptul că amanta prințului de Wales era Camilla, regina-mamă a refuzat să o mai primească – cu sau fără el.

Chiar și așa, Charles și-a adorat bunica, iar evidentul său devotament față de aceasta o scotea uneori din minți pe regină. O doamnă de onoare și-a amintit că atunci când Charles ajungea la un picnic la Balmoral, îi spunea reginei-mamă: „Oh, Majestate, sunt onorat să vă văd!"[160] Ea îi răspundea [aproape că îi putem auzi tonul blând și cochet]: „I-ar plăcea Alteței Voastre Regale să bea ceva?" Apoi el îi săruta mâinile până la cot.

Rareori se întâmpla ca cei doi să se afle la reședințele lor din Londra și Charles să nu vină să-și vadă bunica, dacă nu de dimineață, atunci la un pahar în timpul zilei. Regina simțea că bătrâna cea neastâmpărată amplifica tensiunile dintre Philip și Charles și că stilul ei de viață pe picior mare încuraja excesele financiare ale prințului de Wales.

Extravaganța a fost întotdeauna o spaimă pentru regină. Ea și prințul Philip au fost educați să facă economie în timpul războiului. O fostă iubită a lui Charles mi-a mărturisit că, pe vremea când ieșea cu prințul de Wales, în 1979, a venit la Castelul Windsor la un ceai, „regina era tulburată pentru că răsfoise facturile la încălzire și susținea că este suprataxată". Se știe că suverana se plimba noaptea pe holurile Palatului Buckingham stingând luminile și că solicita ca feliile de lămâie rămase neatinse să fie duse înapoi la bucătărie pentru a se evita risipa. Cherie Blair a remarcat că, atunci când a stat la Balmoral, apartamentul premierului era încălzit cu o aerotermă care nu se deosebea prea mult de cea pe care o folosea bunica ei din clasa muncitoare la Liverpool.

Biroul prințului Philip din apartamentele sale private de la Wood Farm, casa de pe domeniul Sandringham unde și-a petrecut o mare parte din anii de după retragerea din viața publică, era la fel de minimalist decorat și aerisit

precum camera de comandă a unei nave. De altfel, biroul lui a fost întotdeauna biroul cu activitatea cea mai restrânsă din marele angrenaj al Palatului, având nevoie de doar doi secretari particulari, un aghiotant și un bibliotecar cu ajutorul cărora să-și îndeplinească sutele de îndatoriri regale pe care le avea anual. În ciuda stilului său poruncitor, Philip era de departe cel mai popular membru al familiei pentru care să lucrezi – „foarte modest și știe că nu este întotdeauna la fel de ușor să faci ceva precum este să ceri ca acel lucru să fie făcut", după cum a explicat un angajat al Palatului Regal. În 2008, i-a trimis croitorului său de pe Savile Row (John Kent, de la Norton & Sons) o pereche de pantaloni veche de 51 de ani pentru a fi modificați.

Din păcate, prințul de Wales a ales să-și imite bunica în ceea ce privește cheltuielile mari, regina-mamă insistând să trăiască în grandoare eduardiană și întreținând cinci case cu personal complet. Angajații cu funcții importante au înțeles că prințul dorea să-și „depășească bunica" în privința eleganței vechii lumi. Când vizita casele de la țară ale prietenilor, un camion sosea cu o zi mai devreme, aducându-i patul, mobilierul și chiar și tablourile, în privința cărora asistentul său însărcinat cu răsfățul, Michael Fawcett, se asigura că vor fi agățate în dormitorul rezervat prințului, în locul bunurilor gazdei. Spre deosebire de regină, care mânca întotdeauna ceea ce i se servea, prințul își anunța preferințele culinare dinainte și ajungea uneori la cină însoțit de agentul însărcinat cu protecția sa având deja un martini pre-amestecat și gata să fie predat majordomului pentru a-i fi servit în pahar. Charles avea un întreg personal la Palatul St James și la Highgrove , alcătuit din 90 de persoane (inclusiv 10 grădinari la moșia de la țară). „Cred că are opt camere!"[161], ar fi exclamat consternată regina când a vizitat Sandringham împreună cu Diana. Majestatea Sa s-a plâns, de asemenea, de modul în care Charles le cerea membrilor din conducerea personalului său să-l ducă cu mașina pe

drumul de trei ore de la Londra la Highgrove pentru întâlniri, lăsându-i apoi să aștepte vreme de jumătate de zi.

Adevărul regretabil era că prințul, cu al său caracter materialist, pur și simplu nu era genul de persoană care să aibă parte de admirația reginei. „Charles este absolut disperat să obțină aprobarea mamei sale și știe că nu o va primi niciodată cu adevărat”[162], a spus un musafir obișnuit de la Highgrove. „Nu este genul ei – prea multe nevoi, prea vulnerabil, prea copleșit de emoții, prea complicat, prea egocentric, genul de persoană pe care regina nu o poate suporta. Artele, cauzele caritabile care nu sunt învăluite într-un sentiment rigid al datoriei – acestea sunt un adevărat blestem pentru ea.”

Obsesia neîncetată a fiului ei pentru Camilla a fost însă cea mai mare supărare dintre toate. Regina a gestionat problema așa cum a făcut cu mai toate problemele de natură emoțională: a ignorat-o. În mod succesiv, trei dintre secretarii ei particulari au dorit ca regina să insiste înainte și după căsătoria lui Charles cu Diana ca prințul de Wales să nu se mai vadă cu doamna Parker Bowles. Regina insuflase suficientă teamă dinastică fiului ei, încât, dacă i-ar fi cerut-o, acesta ar fi sfârșit probabil prin a se conforma dorinței mamei sale. Cu toate acestea, ea s-a înfrânat, poate dintr-un sentiment primordial că nu era înțelept să se interpună între un om și pasiunile lui. Sau poate pentru că se temea că fiul ei, pus în fața unei alegeri pe care trebuia să o facă, ar fi ales-o – întocmai ca unchiul Eduard al VIII-lea – pe femeia iubită.

Philip detesta mizeria de orice fel și, după moartea Dianei, a vrut doar să-l vadă pe Charles curățând-o. Practic, tatăl nu avea nimic împotriva amantei, ci împotriva tumultului emoțional. Romantismul „erotic” al lui Charles versus propria abordare scrupuloasă a vieții private a fost întotdeauna o sursă de conflict, dar, până în anul 2000, noul secretar particular al reginei, Sir Robin Janvrin, și-a dat seama că eliminarea Camillei nu va avea loc niciodată și că regina trebuia să-și repare cu orice preț relația cu moștenitorul tronului. Până și arhiepiscopul de

Canterbury se mai împăcase cu privire la idila de lungă durată – un factor important pentru regină. Prelatul se întâlnise cu doamna Parker Bowles în secret, la casa fiului său din East Peckham, pentru a evita presa în încercarea plină de servilism de a o cunoaște pe amantă – spre amuzamentul lipsit de evlavie al acesteia.

Janvrin a făcut toate demersurile necesare pentru ca regina să participe la un prânz informal la Highgrove, sâmbătă, 3 iunie 2000, dat de Charles în cinstea fostului rege Constantin al II-lea al Greciei, cu ocazia împlinirii a 60 de ani. Tino, așa cum îl alinta Charles, un personaj neconflictual și prietenos care a fost silit să plece în exil în 1967, după o lovitură de stat dată de o juntă militară răzbunătoare și, în cele din urmă, alungat de pe tron în 1973, este vărul prințului Philip și nașul prințului William. Având o sumedenie de rude în diferite familii regale europene, Tino a fost întotdeauna liantul extrem de abil în menținerea unor relații de familie cordiale. Fusese în tinerețe un bărbat atrăgător, câștigând în 1960, la Jocurile Olimpice de la Roma, o medalie de aur la iahting – prima medalie de aur olimpică a Greciei după 48 de ani. Și-a trăit cei 46 de ani de exil într-un conac al Bursei, din suburbia londoneză Hampstead Garden, împreună cu soția sa, prințesa Anne-Marie a Danemarcei, până în 2013, când guvernul grec i-a permis în sfârșit să revină în țara natală în calitate de simplu cetățean. În anii '90, prințesa Diana își lăsa adesea băieții la joacă alături de cei cinci copii ai cuplului. Toți membrii familiei regale britanice îl iubeau pe Tino, așa că ce altă împrejurare mai potrivită de a se insera în familie s-ar fi ivit pentru Camilla, alta decât petrecerea de aniversare a lui Tino?

Un indiciu al relației glaciale dintre Charles și mama lui este faptul că prințul a aflat vestea că regina a acceptat să vină la petrecere nu de la ea, ci de la Tino. Charles a fost cu adevărat uimit. „Ești sigur?" a întrebat el.

În termeni de apropiere însă, putem spune că a fost doar un succes parțial. Pe deplin conștientă de semiotica acceptării, regina a refuzat să fie prezentată în mod oficial

doamnei Parker Bowles – practic, i-a recunoscut existența, dar nu a dorit să meargă până la capăt – și a făcut cunoscut faptul că trebuie să fie așezate departe una de cealaltă (un fel de reprezentație Kabuki, dat fiind faptul că o cunoștea pe Camilla de zeci de ani în calitate de soție a lui Andrew Parker Bowles). Bolland a încercat să facă valuri în presă cu această presupusă *perestroika* regală, dar, câteva săptămâni mai târziu, suverana a zădărnicit orice expunere mediatică excesivă. Astfel, la 21 iunie 2000, Elisabeta a II-a a găzduit ceea ce a fost numit „Dansul deceniilor" la Castelul Windsor, cea mai mare sărbătoare a familiei regale de la balul oferit cu ocazia aniversării nunții ei de aur cu prințul Philip. Opt sute de invitați au participat la o cină extrem de elegantă și la dans pentru a sărbători centenarul reginei-mamă, cea de-a 40-a aniversare a prințului Andrew, cea de-a 70-a aniversare a prințesei Margaret și cea de-a 50-a aniversare a prințesei Anne.

Castelul a fost decorat cu un aranjament floral lung de aproape nouă metri, realizat din florile preferate ale reginei-mamă. Prințul de Wales a sosit cu Aston Martinul său decapotabil, purtând o uniformă completă de polo. (Prințul William, care împlinise 18 ani chiar în acea zi, a fost marele absent, însă invitații au toastat în cinstea lui în timp ce acesta se pregătea pentru un examen de nivel A la Eton.) Regina a fost într-o formă grozavă pentru dans. Graham Dalby, care a cântat la petrecere cu trupa sa de swing, Grahamophones, a povestit:

> Nu am văzut-o niciodată pe regină atât de animată. Avea un zâmbet minunat, purta o rochie splendidă de un albastru pudrat și arăta absolut uimitor. Pur și simplu, prindea oamenii de braț și îi trăgea pe ringul de dans. Aproape că m-a prins și pe mine și m-am gândit: „Ah, să nu pună mâna pe mine, că nu știu să dansez", dar l-a luat pe bărbatul de lângă mine și nici el nu știa să danseze[163].

Doi dintre oaspeții prințului Andrew au fost vechea sa prietenă, fiica magnatului media, Ghislaine Maxwell, și însoțitorul ei, finanțatorul american Jeffrey Epstein, două relații care aveau să-l coste.

Un alt oaspete neașteptat a fost ducesa de York, căreia i s-a permis accesul după un exil de trei ani. Încă de când apăruseră fotografii în presa tabloidă în 1992, care o arătau în timp ce „consilierul ei financiar", omul de afaceri din Texas, John Bryan, îi sugea degetele de la picioare pe o plajă din sudul Franței, unde făcea topless, fosta ducesă Sarah Ferguson primise interdicție de a apărea la evenimentele familiei regale la insistențele prințului Philip. A fost o mare jignire pentru Camilla să fie exclusă de la eveniment, dar, din câte se pare, invitarea simultană a partenerelor celor doi frați – Charles și Andrew –, deloc văzute cu ochi buni la curte, ar fi fost o provocare prea mare pentru regină și, fără îndoială, pentru regina-mamă.

Cu o seară înainte, Camilla fusese „pedepsită" în schimb să participe alături de prințul de Wales la un eveniment de categoria a doua: o cină plictisitoare pentru lansarea fundației prințului în Shoreditch, unde a purtat un colier-șarpe cu diamante, care poate că îi reflecta starea de spirit. În timpul evenimentului de la Castelul Windsor, a fost silită să scrâșnească din dinți și să-l aștepte pe Charles în apartamentul ei de la Palatul St James, în timp ce o adunare formată din mai multe capete încoronate și toți prietenii ei aristocrați au sărbătorit la miezul nopții cu un festin alcătuit din șampanie, ouă, cârnați, slănină, caltaboș și kedgeree[LXIII], în fermecătoarele apartamente de stat de la castel, și au dansat pe muzica a trei trupe live și a unui DJ. Regina-mamă ceruse să fie așezată „doar lângă cei tineri", lucru de înțeles având în vedere că majoritatea prietenilor ei erau morți. O veritabilă pasăre de noapte, aceasta a rezistat mai mult decât prințesa Margaret, care era bolnavă, deși își petrecuse toată ziua la cursele de la Ascot, dăruind zâmbete pe sub pălăria ei roz, de tip cartwheel[LXIV], așezată invers. Trupa i-a făcut o serenadă la împlinirea a

100 de ani, cântându-i melodia ei preferată din timpul războiului, „A Nightingale Sang in Berkeley Square".

Lui Charles i-a revenit sarcina de a toasta în cinstea bunicii sale, dar a plecat devreme pentru a i se alătura Camillei, femeia exclusă. După aceea, și-a dus iubita într-o croazieră în sudul Franței, la bordul unui iaht, donație a unui irakian, lucru care a provocat și mai multă consternare în rândul părinților lui. Philip, cel mai nativist[LXV] dintre membrii familiei regale, detesta cultivarea financiară nepotrivită de către fiul său a „lingăilor străini", fie pentru acțiuni caritabile, fie pentru orice altceva. Reginei i s-a părut deosebit de enervant faptul că atât de multe dintre călătoriile lui Charles în străinătate au fost în țări arabe, în căutare de noi sponsori, acesta arătând prea puțin interes pentru țările iubitului ei Commonwealth. Fostul viceprim-ministru al Noii Zeelande, Don McKinnon, care a fost o perioadă secretar general al Commonwealthului, i-a povestit biografului Tom Bower că s-a lovit de o „îngrozitoare respingere britanică"[164] atunci când a încercat să-l convingă pe viitorul rege să-și concentreze mai mult atenția asupra Commonwealthului. „De ce preferă să îi întâlnească pe dictatori și nu pe liderii aleși democratic ai Commonwealthului?" s-a plâns el de fascinația lui Charles față de fraternitatea regală din Golf.

III

Pe măsură ce situația cu Charles o lua din nou la vale, regina s-a confruntat cu mai multe repercusiuni ale atitudinii ei de struț, venind, de data aceasta, din partea prințului Edward. Se prea poate ca Andrew să fie copilul preferat al reginei, dar ultimul ei născut, Edward, ocupă un loc important în sufletul mamei. Un prieten de-ai lui Edward, consilierul pe probleme de relații publice, newyorkezul Peter Brown, mi-a povestit: „Odată, când eram noi doi acasă, i-am spus: „Deci Edward, cine este favoritul mamei tale?"[165] A urmat o pauză. „Ei bine, eu sunt", a spus el. Edward a fost singurul dintre frați a cărui fotografie a fost afișată în biroul prințului Philip. Acesta

din urmă a vrut ca Edward să-i moștenească titlul, respectiv cel de duce de Edinburgh, la moartea reginei, dar, în iulie 2021, Charles – mai degrabă din răutate – a făcut în așa fel încât să se știe că are alte planuri. Edward se ocupa deja de Premiul Ducelui de Edinburgh. Pentru a marca aniversarea lui de 55 de ani, în 2019, regina, care de multe ori împărțea titluri nobiliare neașteptate rudelor pe care le agrea, i-a oferit lui Edward titlul scoțian suplimentar de conte de Forfar.

Problemele iscate de amabilul Eddie au fost ultimele lucruri la care se aștepta cineva în anul Jubileului de Aur. Acesta provocase oarece complicații încă din 1987, când renunțase la Marina Regală după doar patru luni și fusese ridiculizat cu brutalitate în presa tabloidă. (De fapt, acesta dăduse dovadă de mare curaj. Potrivit directorului fostei sale școli pregătitoare, Edward „a fost hărțuit și tachinat pe tema presupusei sale «homosexualități», până când nu a mai suportat. Din punct de vedere fizic, nu avea nicio problemă, deoarece era foarte dur, în ciuda înfățișării angelice”[166].) Regina fusese profund nemulțumită de hotărârea lui Edward, pe care o catalogase drept o neglijare a datoriei, însă, în mod neașteptat, prințul Philip îl susținuse. El însuși militar, acesta era de părere că Edward nu ar fi trebuit niciodată să se alăture Marinei Regale. Și apoi, și-ar fi dorit ca Edward, mare iubitor al artei, să facă un lucru care, din punctul de vedere al tânărului, era chiar mai rău: să devină contabil.

Căsătoria lui Edward, în iunie 1999, cu Sophie Rhys-Jones, o tânără care semăna într-o oarecare măsură cu prințesa Diana, a fost întâmpinată cu o anumită ușurare. „Dintr-o mulțime de femei, nu ai alege-o pe ea”[167], a fost primul comentariu sec al reginei după întâlnirea cu Sophie, fiica unui vânzător de anvelope din Kent, dar curând a ajuns să-i aprecieze și să-i respecte lipsa de pretenții. Toți au căzut de acord că experiența în relații publice a lui Sophie, comportamentul plăcut și dorința neabătută de a respecta protocolul regal („Practic, s-a mișcat în sus și-n jos tot timpul”, mi-a povestit un invitat la

Balmoral despre reverențele constante ale lui Sophie în fața mai multor membri ai familiei, care o precedau în rang) ar fi atuuri utile moștenitorului de rezervă Windsor.

Din păcate, Edward, în vârstă atunci de 35 de ani, avea aspirații în domeniul media. O vreme, încercările lui de a intra în domeniul televiziunii constituiseră un subiect stânjenitor. După ce o scurtă perioadă se iluzionase că ar putea fi actor și lucrase ca asistent de producție la Really Useful Group, compania deținută de Andrew Lloyd Webber[LXVI], Edward a înființat, în 1993, Ardent Productions, o companie de televiziune finanțată de el și de alți câțiva donatori cu sânge regal, cum ar fi sultanul din Brunei. Aceasta a realizat documentare precum *Edward on Edward* („Eduard despre Eduard"), despre strămoșul său, ducele de Windsor, în care Eddie a fost atât de crispat în fața camerei, a remarcat Andy Beckett de la *The Guardian,* încât nu s-a putut aduna să-l întrebe pe singurul martor ocular al unei celebre întâlniri dintre duce și Hitler despre ce se discutase, de fapt, cu acel prilej. Ardent a ajuns curând un subiect de glumă în domeniu, producând spectacole de nevizionat pe subiecte precum: sportul medieval considerat a fi strămoșul tenisului, meditații fade asupra navelor de război engleze, a reședințelor regale și a incendiului care cuprinsese Castelul Windsor. Beckett a rezumat experiența de a viziona câteva zeci de ore din producțiile companiei Ardent drept „un regat ciudat în care toți bărbații din Marea Britanie încă poartă cravată, în care secvențele în fața camerelor sunt filmate în pulovere de cricket, în care oamenii își țin mâinile la spate ca niște paznici [...] Femeile sunt numite «fete». Vocile din studio sunt regale, pline de reverență sau cu accente din vechiul Commonwealth [...] Pauzele comerciale sunt pline de reclame pentru campaniile de recrutare ale armatei".

În septembrie 2001, echipele de filmare ale companiei Ardent s-au prezentat la Universitatea St Andrews din Scoția, unde prințul William, în vârstă de 19 ani, tocmai sosise ca student-boboc. Știind că presa avea interzis –

lucru de care se ocupaseră lordul Black și PCC-ul – să îl fotografieze sau să îl filmeze la facultate fără permisiune, William și-a contactat tatăl pentru a i se plânge de această situație. Tatăl și fiul au fost uimiți să afle că echipa aparținea nimănui altcuiva decât nefericitei companii de televiziune conduse de unchiul Eddie.

Mark Bolland a înștiințat presa că prințul Charles fierbea de mânie[168] atunci când a aflat de trădarea fratelui său și a profitat din plin de situație pentru a-l prezenta pe moștenitorul Coroanei drept un tată protector. Astfel, s-a scurs informația că Charles și-a numit fratele „idiot nenorocit"[169]. Edward se confruntase deja cu acuzații cum că s-ar fi folosit de vizitele regale oficiale în străinătate pentru obține contracte pentru Ardent. Producțiile sale – un exemplu este afacerea siropoasă cu E!, canalul de televiziune american al NBC, în vederea producerii unei emisiuni intitulate *The A to Z of Royalty* („Regalitatea de la A la Z"), pentru care Edward filma la St Andrews – storceau cu nerușinare bani de pe urma familiei regale. Toate aceste lucruri nu au făcut decât să scoată în evidență convingerea prințului de Wales că membrii activi ai familiei regale nu ar fi trebuit să-și urmeze propria carieră, o poziție trufașă care i-a iritat pe frații săi, întrucât ei nu beneficiau de veniturile comode furnizate de ducatul de Cornwall.

Agravarea afrontului adus bunei-cuviințe de către Edward a fost precedată de o gafă încă și mai gravă, petrecută cu câteva luni înainte, a inofensivei Sophie. Noii contese de Wessex i s-a permis să-și mențină funcția ca director al companiei sale de relații publice, RJH. În mod uimitor, ea căzuse pradă unui acțiuni grosolane comise de un celebru escroc cunoscut sub numele de Fake Sheikh („Falsul șeic"), pe numele său adevărat Mazher Mahmood, un reporter de investigații pentru publicația *The News of the World* a lui Rupert Murdoch[LXVII]. Prezentându-se drept reprezentantul unui nou client profitabil, care deținea un complex de agrement în Dubai, șarlatanul cu barbă care purta dishdasha și fotograful său îmbrăcat în mod similar

au înregistrat-o la hotelul Dorchester în timp ce făcea o serie de declarații indiscrete și supărătoare. Astfel, Sophie a declarat despre Tony Blair: „Oricum cu toții îi spunem președintele Blair pentru că el chiar crede că este președinte"[170]; despre Charles și Camilla a spus că sunt „numărul unu pe lista persoanelor nepopulare"; și a catalogat cel mai recent buget al ministrului de finanțe, Gordon Brown[LXVIII], drept „o porcărie".

Și mai rău de atât, într-o întâlnire separată, partenerul ei de afaceri a discutat cu „șeicul" despre cum să-i găsească șefului acestuia niște băieți „drăguți" pentru distracție, răspunzând la întrebarea privitoare la homosexualitatea prințului Edward: „Cred cu tărie că nu iese fum fără foc". Din ambele conversații a reieșit fără putință de tăgadă faptul că, pentru a obține un contract de relații publice în valoare de 500 000 de lire sterline, compania lui Sophie își vindea legăturile cu familia regală fără nicio remușcare. Când a aflat că a fost păcălită, contesa a intrat în panică și a înrăutățit situația. S-a negociat o înțelegere pentru a schimba transcrierea discuției cu Fake Sheikh cu un interviu „sincer" cu Sophie Wessex în *The News of the World*. Momentul publicării acestui interviu a fostextrem de potrivit, aproape de 1 aprilie – Ziua Păcălelilor –, cu titlul „SOPHIE: Edward al meu NU este gay". Interviul nu a făcut decât să realimenteze zvonurile, ceea ce nu poate fi considerat decât un dublu ghinion. După o săptămână de scurgeri de informații senzaționale de pe aceste înregistrări în *The Daily Mail*, *The News of the World* a renunțat la acordul său și a publicat întregul material realizat de Fake Sheikh.

Acest scandal-uragan i-a amintit reginei prea mult de acel *annus horribilis* pe care îl credea dat uitării. Era oare posibil să „se închidă ușa anilor '90"[171], așa cum se străduia atât de mult Palatul să o facă? În acel deceniu turbulent, nu numai prințesa Diana a fost urmărită de mass-media. Aproape toți membrii familiei regale – precum și toți cei care s-au asociat cu ei – au fost luați la

țintă și încolțiți. Intruziunile în viața personală și batjocura erau necruțătoare și neîncetate.

O imagine în timp real a barbariei în acțiune a presei din acea epocă poate fi găsită în jurnalele editorialistului fanfaron Piers Morgan, devenit în ultima vreme spaima matinalului *Good Morning Britain,* precum și năpasta lui Meghan Markle. Piers a primit postul de redactor la *The News of the World* în ianuarie 1994, la uimitoarea vârstă de 28 de ani, dar s-a mutat rapid la *The Daily Mirror*, unde a publicat mizerii nerușinate pe seama familiei regale din epoca Diana. A fost concediat în 2004, pentru că nu a arătat nicio remușcare după publicarea unor imagini false cu oameni torturați în Irak.

La vremea respectivă, Morgan a fost tânărul lord al haosului, care găsea desfătare în nelegiuire. Cumpăra uneori ponturi de la o sursă pe nume „Benji Gunoierul", care scotocea prin gunoiul celebrităților în căutarea unor informații care să poată fi vândute. Când *The Sunday Times* – ziarul-frate din grajdul lui Murdoch – a achiziționat un fragment din biografia lui Jonathan Dimbleby despre prințul Charles, Morgan a trimis o jurnalistă, pe Rebekah Wade, îmbrăcată într-o uniformă de femeie de serviciu, ca să fure un exemplar din tipografie, în timp ce era tipărită prima ediție. Morgan a piratat apoi cu bucurie cele mai bune titluri pentru a doua ediție a *The News of the World.* Rupert Murdoch s-a mărginit să râdă când a aflat de furtul de proprietate intelectuală.

Citind azi articolele lui Morgan, este uimitor cât de intim au fost implicați membrii familiei regale, precum și secretarii lor de presă, în încercările zilnice de a gestiona problema sau de a fi mai isteți decât Morgan și restul presei tabloide. Exista o mare intimitate cu torționarii de la tabloide. La un an după moartea Dianei, Morgan a descris cum mama acesteia, Frances Shand Kydd, l-a sunat în lacrimi, „distrusă de-a dreptul", când a publicat un articol senzațional despre Mohamed Al Fayed, care acuza familia regală că i-a ucis fiica. „Cui îi pasă de băieți în

mijlocul a toate astea, Piers?”[172] a plâns ea. „Cui?... Am vorbit cu tine cu o zi înainte să faci asta și nu mi-ai zis nimic de intențiile tale!”

În timpul așa-numitului Război al prinților de Wales, tabăra lui Charles s-a făcut vinovată de la fel de multe scurgeri și informări precum cea a Dianei, prin intermediul tabloidelor pe care amândoi pretindeau că le detestă. Charles se rotea în loc furios; pur și simplu, nu era la fel de bun în acest război. Apoi noi scandaluri regale autoprovocate au ajuns sub nasul presei. Necazurile conjugale și pașii greșiți în materie de afaceri ai lui Fergie și ai prințului Andrew în anii ’90 au fost afișate cu o asemenea indiscreție, încât au oferit o nesfârșită și oribilă intrigă secundară pentru *opera buffa* a regalității.

Oricât de nobilă ar fi fost atitudinea în fața publicității, toată lumea a concurat cu furie – și încă o face – pentru o acoperire pozitivă a evenimentelor sau, în cazul membrilor mai puțin importanți ai familiei regale, pentru a obține pur și simplu acoperire. Există o regulă nescrisă conform căreia nu-și vor călca în picioare unul altuia momentele mediatice din respect față de ierarhia regală din cadrul familiei, deși, în cazul prințului Charles, știrile-bombă despre dramele familiale anormale au tendința să explodeze ori de câte ori acesta este pe cale să iasă la rampă. Adevărul umilitor este că, fără presa populară – deși mult mai puțin semnificativă de la apariția rețelelor de socializare –, monarhia nu este vizibilă decât prin aparițiile publice, care, la rândul lor, fără acoperire media, trec la fel de neobservate ca un copac care cade în pădure. După cum a comentat odată regina, când consilierii au încercat să-i reducă angajamentele: „Trebuie să fiu văzută pentru a fi crezută”.

În anii ’90, purtătorii de cuvânt succesivi ai reginei au fost uimiți de sângele ei rece în fața necruțătorului măcel mediatic. Unul dintre oamenii care au ocupat la un moment dat această funcție mi-a povestit:

> Oamenii mi-au spus: „Probabil că aceasta este cea mai îngrozitoare slujbă posibilă”, iar eu am răspuns: „Ei bine,

există și momente dificile, dar, de fapt, lucrez pentru cineva care este imposibil de clintit". Nu contează dacă lucrurile merg prost sau greșit. Ea se va trezi dimineața, se va uita la mapa ei, va primi un telefon sau va avea o întâlnire cu cineva cu adevărat îngrozitor. Și apoi, 10 minute mai târziu, va ieși la plimbare... vorbind cu oamenii de pe stradă de parcă nu ar avea nicio problemă.

Se prea poate ca regina să fi fost de neclintit, dar cicatricile anilor '90 nu puteau fi redeschise. Încurcătura provocată de conții de Wessex cu Fake Sheikh a necesitat o acțiune rapidă. Ca de obicei, Majestatea Sa a apelat la Philip pentru a ajuta la rezolvarea unei probleme care avea să-i bântuie pe cei din neamul Windsor în următoarele două decenii: cum ar trebui ca moștenitorii mai îndepărtați să combine privilegiile cu o profesie și să nu compromită integritatea (și demnitatea) Coroanei? Într-o discuție cu Edward și Sophie la Windsor, Philip a fost categoric. Nu este posibil. Ești înăuntru sau ești afară. Nu există membru al familiei regale cu jumătate de normă!

Când deciziile erau în sfârșit luate, politica struțului promovată de regină devenea letală; asta s-a întâmplat chiar și atunci când l-a folosit pe Philip pentru a lansa bomba. Am văzut aceeași soluție dură în criza iscată de idila dintre prințesa Margaret și căpitanul Peter Townsend, dar și în problema divorțului dintre Charles și Diana. Forța furiei care o anima pe regină în ceea ce privește presa a fost evidentă în declarația transmisă de Palatul Buckingham la doar câteva zile după izbucnirea scandalului Fake Sheikh. A fost una dintre cele mai puternice salve de tun trase vreodată de pe meterezele acestei instituții marcate de prudență. S-a spus că regina „deplânge capcana, subterfugiile, insinuările și neadevărurile" la care au fost supuși contele și contesa de Wessex în ultimele zile. Desfășurând un meșteșugit joc la dublu, Majestatea Sa și-a exprimat sprijinul puternic pentru Edward și Sophie, care își urmează carierele independente alese: „Nu este o opțiune ușoară, iar ei

descoperă noi orizonturi, dar este corect ca în vremurile noastre să li se permită să procedeze astfel"[173] – pentru ca, mai departe în aceeași declarație, să pună cuplul să declare că făcea invers.

Sophie și-a cerut nenumărate scuze pentru orice situație jenantă pe care o provocase, cedând subterfugiului „șeicului". Ea a adăugat că, deși a fost recunoscătoare pentru sprijinul oferit de Majestatea Sa și pentru faptul că putea continua să lucreze, după ce „a discutat situația cu regina", a decis să se „retragă" din funcția de președinte al companiei ei de PR pentru a-și „reevalua propriul rol". Declarația preciza și că atât contele, cât și contesa „neagă categoric" faptul că au profitat de statutul lor regal pentru a-și urmări interesele în afaceri. Nimeni nu a avut nicio îndoială că astfel s-a tras cortina peste carierele celor doi Wessex. La fel de remarcabil, „incidentul" i-a pus în gardă pe membrii de mai mică importanță ai familiei regale care nutreau ambiții prezente sau viitoare. În iulie 2001, Palatul a dezvăluit noi linii directoare menite să prevină conflictele de interese dintre afacerile membrilor familiei și îndatoririle lor regale.

Dovedindu-se o afacere păguboasă pe termen lung, compania Ardent a fost lichidată. Cu o mină spășită, prințul Edward, a explicat: „Este destul de evident că în acest an, al Jubileului de Aur, ni se cere mai mult ca niciodată să o susținem pe regină și să ne ajutăm familia, asumându-ne unele dintre responsabilități, precum și volumul de muncă tot mai mare în viitor"[174]. Pentru a compensa pierderea de venit, regina și-a mărit sprijinul financiar pentru conții de Wessex la aproximativ 250 000 de lire sterline pe an.

Suverana spera acum că această problemă obositoare pentru Palat era lămurită. Și poate că așa ar fi stat lucrurile, dar într-o altă eră. Așteptările moderne în ceea ce privește libertatea fac însă ca – în absența unui venit din afară – această dependență infinită de mama ta-suveran să fie atât infantilă, cât și periculos de nerealistă. Iată o

problemă care avea să explodeze și să zdruncine monarhia din nou și din nou!

[LVI] De fapt, mileniul al III-lea a început la 1 ianuarie 2001 (n. red.).

[LVII] Sir John Major a fost prim-ministrul Regatului Unit în perioada 1990–1997, din partea Partidului Conservator (n. red.).

[LVIII] Sir Richard Rogers (1933–2021) reputat și distins arhitect britanic, membru al Camerei Lorzilor din Parlamentul de la Londra, s-a remarcat prin stilul său modernist în arhitectură. Printre cele mai cunoscute obiective la care a participat se numără Centrul Pompidou (Paris), clădirea Curții Europene pentru Drepturile Omului (Strasbourg) și Domul Mileniului (Londra) (n. red.).

[LIX] Y2K, „problema anului 2000", cunoscută și sub denumirea de „problema Y2K", „Y2K Scare", „Y2K bug", „Y2K bug", „Y2K glitch" sau „Y2K error", se referă la potențiale erori de computer legate de formatarea și stocarea datelor din calendar pentru datele din și după anul 2000 (n. tr.).

[LX] „Auld Lang Syne" este un cântec popular scoțian, de obicei intonat în momente solemne și asociat, în special, cu celebrarea Anului Nou (n. red.).

[LXI] Reputat istoric și biograf britanic, autorul mai multor biografii, precum cea a lui Henry Ford sau cea dedicată reginei Elisabeta a II-a (n. red.).

[LXII] În câteva state din Commonwealth, precum Australia, Noua Zeelandă, Canada, conducătorul de iure este suveranul Marii Britanii. Acesta este reprezentat de un guvernator general, dar statele sunt conduse, de facto, de parlamente și guverne naționale (n. red.).

[LXIII] Fel de mâncare originar din India, foarte apreciat în Regatul Unit, care constă în orez fiert amestecat cu bucăți de pește dezosat (de obicei eglefin afumat), ouă fierte tari, pudră de curry și pătrunjel (n. red.).

[LXIV] Cu o formă rotundă și aproape plată, dar și cu boruri largi și rigide, pălăria *cartwheel* are câteva denumiri populare destul de amuzante, cum ar fi *pălăria-platou* sau *clătită* (n. tr.).

[LXV] Concepție proprie mișcării social-politice a autohtonilor din colonii, care revendică revenirea la puterea local-tradițională (n. tr.).

[LXVI] Compozitor și impresar muzical englez, realizator al mai multor compoziții muzicale de succes, precum muzica producțiilor *Cats* sau *Fantoma de la Operă.* Compania sa, Really Useful Group, este una dintre cele mai mari din domeniul teatrului din Regat (n. red.).

[LXVII] Om de afaceri american de origine australiană, deținător al imperiului media News Corporation, unul dintre cele mai mari la nivel mondial. Printre publicațiile deținute se numără *The Sun*, *The Times*, *The Wall Street Journal* (n. red.).

[LXVIII] Politician scoțian, Gordon Brown (n. 1951) a îndeplinit ulterior și funcția de prim-ministru (2007–2010), succedându-i lui Tony Blair (n. red.).

Capitolul 5

O CHESTIUNE DE INDEPENDENȚĂ

Cum au făcut Elisabeta și Philip ca lucrurile să funcționeze

Combinația dintre căsătorie și datorie a fost un subiect familiar reginei, silită să danseze, de-a lungul multor decenii, propriul menuet conjugal complicat. Totul a început în 1953, în tăcerea fremătătoare și plină de noblețe a încoronării ei ca regina Elisabeta a II-a, la Westminster Abbey. Philip Mountbatten, duce de Edinburgh, în vârstă de 31 de ani, și-a scos propria coroană, a îngenuncheat la picioarele tinerei pe care o luase de soție cu șase ani în urmă și a rostit un jurământ de credință: „Eu, Philip, duce de Edinburgh, devin vasalul tău de-o viață, trup și suflet, închinându-mă ție pe pământ... Așa să-mi ajute Dumnezeu!”[175]

Faptul că Philip și-a respectat jurământul în următorii 68 de ani – și regina a găsit o modalitate de a-l face să vrea asta – este un miracol nu numai al monarhiei moderne, ci și al căsătoriei moderne.

Dumnezeu știe, lui Philip nu i-a fost tocmai ușor să-și asume un rol care presupunea să meargă întotdeauna la doi pași în spatele soției sale! Ducele a fost întruchiparea tulburătoare a unui mascul alfa complet: devastator de frumos, viguros de sigur de sine, nerăbdător cu proștii – și nu doar cu ei. Când se apleca de la înălțimea lui impresionantă pentru a aborda o întâmplare neplăcută sau un personaj recalcitrant, putea fi o experiență îngrozitoare pentru oricine greșise cu ceva.

Biograful său, Gyles Brandreth, mi-a povestit că a avut parte de un aprig schimb de replici cu prințul cu privire la un pasaj din manuscris referitor la perioada în care Philip servise în timpul războiului la bordul navei HMS *Ramillies* (Philip îi oferise autorului independență editorială totală, mai puțin în ceea ce privește erorile):

PHILIP, furios: Ce vrei să spui cu „am servit pe HMS *Ramillies*"?

BRANDRETH: Ați făcut-o, domnule! Știu că ați servit. V-am dat jurnalele ca să vedeți.

PHILIP: Nu am făcut-o!

BRANDRETH: Ați făcut-o, domnule! Ați servit pe HMS *Ramillies*!

PHILIP: Nu am servit pe HMS *Ramillies*. Nu locuiești *pe* casa ta, omule, nu-i așa? Am servit *în* HMS *Ramillies*! *În* HMS *Ramillies*! Mărginește-te la fapte![176]

„Regina trebuie să fi înțeles de la bun început că avea de-a face cu un personaj foarte, foarte puternic, cu o coloană vertebrală dreaptă și care nu avea să accepte vreo nerozie", mi-a povestit Sir Nicholas Soames, un prieten al prințului Charles, în 2021.

În ceea ce-i privește pe Elisabeta și Philip, aceștia au avut o poveste de dragoste adevărată, nu artificială, precum dezastruosul mariaj al lui Charles cu Diana. A fost o poveste de iubire de la bun început. Regina era înnebunită după el încă din 1939, când avea 13 ani, iar prințul Philip al Greciei și Danemarcei, pe atunci ofițer de marină cadet, în vârstă de 18 ani, a însoțit-o în timpul vizitei de la Colegiului Naval Regal din Dartmouth.

Cu timpul, s-a îndrăgostit de ea „complet și fără rezerve" și i-a mărturisit acest lucru într-o scrisoare din 1946, citată în biografia scrisă de Philip Eade. Când a cerut mâna Elisabetei, în vârstă de 20 de ani, la Balmoral, nici tatăl ei, regele, nici mama ei nu au crezut că Philip va fi un pariu sigur. Era Philip rudă cu jumătate dintre capetele

încoronate ale Europei, dar familia lui fusese trimisă în exil, iar el era prințul fără avere care venea de nicăieri.

Timida și fina observatoare prințesă Elisabeta nu a fost descurajată. Ea a văzut în Philip personajul neclintit care avea să-i fie – după cum l-a numit în mod tandru, cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a casătoriei lor – „puterea mea și sprijinul meu în toți acești ani". Cei doi erau legați de un simț al datoriei și de o dorință de a sluji care le fuseseră inculcate de cel de-Al Doilea Război Mondial. Philip a fost menționat în depeșe pentru servicii excepționale la bordul cuirasatului britanic HMS *Valiant* și a fost distins cu Crucea de Război a marinei grecești.

Copleșită cu respect, Elisabeta a avut încredere în nerăbdarea subversivă a lui Philip. Înconjurată de un formalism chinuitor, putea să fie sigură că o va face să râdă. „Regina a fost întotdeauna îndrăgostită pasional de el", a povestit un membru al cercului regal. „O parte din acea dragoste se datorează faptului că știa că va primi întotdeauna un răspuns sincer din partea lui."[177] Darul lui pentru ea a fost mărturisirea împărtășită în taină cum că formalitățile îi păreau deopotrivă incredibil de absurde și absolut necesare. În schimb, ea i-a oferit lui Philip siguranța emoțională care îi lipsise în copilărie.

Căsnicia a reușit nu doar din punct de vedere strategic, cât și sentimental. Provocarea reginei a fost să învețe să valorifice remarcabila energie a soțului ei în slujba Coroanei, fără a-l face să se simtă secătuit.

Nicio bătălie nu a fost mai dureroasă – sau mai publică – pentru Philip decât întrebarea cu privire la numele de familie al copiilor săi. Era de maximă importanță pentru el ca Charles, Anne și, mai târziu, Andrew și Edward să fie botezați ca Mountbatten, mai degrabă decât cu numele dinastic Windsor. Regina-mamă și consilierii suveranei, inclusiv Winston Churchill, s-au împotrivit ferm. Au insistat că cei mici trebuie să rămână cu numele popular Windsor. Regele George al V-lea îl alesese – pentru vecie – în locul numelui de familie Saxa-Coburg-Gotha, care devenise riscant din pricina sentimentului antigerman din

timpul Primului Război Mondial. Spre amărăciunea lui Philip, soția lui a capitulat – deși nu imediat – în fața consilierilor. „Sunt singurul bărbat din țară care nu are voie să-și dea numele copiilor săi”[178] este faimoasa replică pe care a rostit-o mânios. „Nu sunt altceva decât o afurisită de amibă.” Existau puține modele pe atunci despre cum să construiești o căsnicie în care balanța puterii înclina în fața soției, cu excepția căsniciei dintre regina Victoria și prințul Albert.

Conflictul conjugal referitor la această chestiune a continuat, aducând-o pe regină „în pragul lacrimilor”[179], a povestit politicianul conservator R.A. „Rab” Butler, care a fost la curent cu situația. După o audiență la Majestatea Sa, care pe atunci era însărcinată cu prințul Andrew, premierul Harold Macmillan[LXIX] a consemnat în jurnalul său că „regina nu dorește decât (în mod corespunzător, de alt-fel) să-i facă pe plac soțului ei – de care este îndrăgostită nebunește. Ce mă enervează… este atitudinea aproape brutală a prințului față de regină în privința acestor lucruri”[180]. S-a ajuns în cele din urmă la un compromis prin care toți descendenții care nu aveau dreptul la titlul de „Alteță Regală” să fie numiți Mountbatten-Windsor.

Cu priceperea ei obișnuită, regina a găsit modalități șirete de a gestiona problemele pe care le avea cu soțul în timp ce se chinuia să descurce dificile chestiuni de stat. Așa se face că l-a desemnat pe Philip să se ocupe de administrarea tuturor moșiilor și a caselor regale, pe care el le supraveghea – așa cum observa cu amărăciune regina-mamă – ca un „junker german”[181]. În 1993, la câteva săptămâni după ce s-a mutat cu regina la Palatul Buckingham (însoțit de secretarul său particular, Mike Parker), Philip a inspectat fiecare dintre cele peste 600 de camere și a ordonat o modernizare imediată a sistemului de comunicații interne, precum și renovarea apartamentelor private.

Acceptând că a fost exclus din luarea deciziilor guvernamentale, Philip s-a aruncat într-o furtună de

acțiuni caritabile. Unul dintre cele mai însemnate succese ale sale în domeniul patronajului a fost felul viguros în care a condus World Wildlife Fund. Philip era neîntrecut când venea vorba de strângerea de fonduri pentru proiecte precum conservarea habitatelor tigrilor din India, văzute astăzi drept cauzele *cool* și evidente ale lui William și Harry. El a creat programul Duke of Edinburgh's Award, care recunoaște eforturile adolescenților și ale tinerilor adulți în domeniul voluntariatului, al activităților fizice al sau planificării de expediții pline de aventură – adoptat acum de peste 140 de țări.

În ciuda dezechilibrului de putere din viața lor privată, regina și soțul ei și-au asumat rolurile tradiționale de gen. După cum mi-a rezumat una dintre prietenele suveranei, „modelul ei pentru a fi femeie a fost mama ei, iar modelul ei pentru a fi suveran a fost tatăl ei: el mergea la vânătoare. Ea aducea prânzul". La cinele oficiale, regina aștepta întotdeauna să vadă dacă Philip alegea să vorbească mai întâi cu femeia din stânga sau cu cea din dreapta lui, apoi se întorcea și ea în aceeași direcție pentru conversație.

Elisabeta l-a lăsat să ia deciziile importante cu privire la copii. Regina-mamă a insistat vehement și având parcă un presentiment ca prințul Charles, pe atunci în vârstă de 13 ani, să meargă la Eton, unde avea să cunoască mulți băieți și să-și cultive interesul pentru arte și cultură. Dar Philip a dorit ca fiul lui să meargă la austerul Gordonstoun, din Scoția, instituție pe care o frecventase el însuși. „Ar putea la fel de bine să meargă la școală în străinătate. Va fi teribil de izolat și singur în nordul îndepărtat"[182], a protestat regina-mamă. Dar regina l-a susținut pe Philip, iar Charles a fost trimis la Gordonstoun pentru cinci ani în care a fost supus unui tip de intimidare nefericit de inventiv.

Philip avea obiceiul de a-l trata pe moștenitorul tronului ca pe un proiect căruia trebuia să-i dea formă. În documentarul postum BBC, *Prince Philip: The Royal Family Remembers* (Prințul Filip: Amintiri din familia regală), difuzat în 2021, este emoționant să vezi că

amintirile prințului de Wales sunt în bună măsură despre cât de des își dezamăgea părintele:

> Îmi plăcea să joc polo cu el. Striga la mine la nesfârșit. „Ridică-te! Încetează să mai pierzi timpul!" Îmi amintesc că jucam un meci de fotbal, îmi dădea instrucțiuni [...]„Ridică-te! FĂ CEVA." [...] A încercat să mă învețe să conduc o trăsură, dar asta nu a durat foarte mult. [inaudibil] ... cu el devenind din ce în ce mai enervat că nu mă concentram așa cum trebuie. Cu siguranță voiai să-i faci pe plac tatălui meu când ți se dădeau instrucțiuni[183].

Și regina a vrut să-i facă pe plac lui Philip, astfel că l-a încurajat în orice activitate care îl ajuta să se simtă cu adevărat independent. Așa se face că Philip și-a obținut brevetul de pilot privat în 1959. Asemenea lui William, care a ales să devină pilot de căutare și salvare, lui Philip i s-a părut eliberator să zboare pe cerul singuratic. Niciun afurisit de reporter și niciun curtean care îl privea dezaprobator nu aveau să-l urmărească printre nori.

Aceiași afurisiți de reporteri l-au etichetat drept o mașină de făcut gafe, dar majoritatea comentariilor sale lipsite de tact reflectau ceea ce credea el, de fapt, variind de la observația directă „Țara dumneavoastră este unul dintre cele mai cunoscute centre de tranzacționare a speciilor pe cale de dispariție din lume"[184], făcută gazdelor sale care i-au acordat un premiu pentru protejarea mediului în Thailanda în 1999 și care s-au simțit jignite, până la de-a dreptul ofensatoarea „Cum îi feriți pe nativi de băutură suficient de mult timp pentru a trece testul?"[185], întrebare pe care i-a adresat-o unui instructor auto scoțian în 1995. Figura inexpresivă a reginei în public nu reprezenta un indiciu pentru felul în care și-ar fi putut mustra soțul în particular.

Alte comportamente rebele ținând de sfera privată au rămas, de asemenea, neîmblânzite.

Infidelitățile zvonite (dar negate cu fermitate) ale lui Philip cu un șir de frumuseți din înalta societate, precum

și actrițe ar fi putut foarte bine să constituie singurul mod prin care un soț cu sânge fierbinte și-ar fi putut afirma autonomia masculină în mijlocul frustrărilor pe care le crea obligativitatea loialității. Philip a avut norocul să se nască într-o epocă mai protectoare față de spațiile din penumbră ale monarhiei. Așa de mare era respectul unilateral pentru regină, încât presa – chiar și în aceste vremuri mai puțin reverențioase – s-a mulțumit cu sugestii în detrimentul investigației. Când răposatul meu soț, Sir Harold Evans, a devenit redactor al *The Sunday Times* în 1967, directorul executiv al Times Newspapers, Sir Denis Hamilton, un bărbat bine încadrat în sistemul britanic, i-a atras atenția să fie atent la modul în care publicația scria despre prințul Philip, întrucât viața sa privată era de interes pentru MI6.

O seducătoare blondă din lumea mondenă, care era o prezență obișnuită în Mustique[LXX], mi-a povestit că în 1977, atunci când regina și prințul Philip au vizitat-o pentru prima dată pe prințesa Margaret pe insulă, undeva, spre sfârșitul turneului ocazionat de Jubileul de Argint în Indiile de Vest, se afla pe plajă când una dintre bărcile de pe *Britannia* a adus la mal grupul regal. Femeia se apucase să-i facă poze reginei a cărei piele albă ca zăpada începuse să fie devorată de țânțari – „Ți-am spus că nu vreau să vin pe afurisita asta de insulă", a auzit-o spunând –, când Philip, care arăta deosebit de chipeș într-o cămașă bleu cu nasturi pe spate, a văzut-o și i-a făcut cu ochiul. Mai târziu, la recepția oferită de lordul Glenconner la hotelul Cotton House, aghiotantul lui Philip a venit și i-a dat o carte de vizită cu un număr privat. „Ducele spune să păstrați legătura!" a zis aghiotantul. „Aproape că am leșinat", și-a amintit frumoasa doamnă, „dar, din păcate, am pierdut nenorocitul de cartonaș. Era atât de chipeș, încât îmi va fi mereu necaz că nu am dat curs invitației".

În 1971, simțindu-se prea bătrân pentru polo, Philip a devenit interesat de competițiile cu trăsuri. Cocoțat pe locul unui vechi „docar Balmoral" modernizat de mecanicii de la Sandringham, biciuia un atelaj de patru cai

la galop prin golfurile din Cleveland. A devenit atât de pasionat, încât a avut o mare influență în recunoașterea condusului de atelaje drept sport și a concurat în echipa britanică la campionatele mondiale și europene. (Ultima oară când a fost văzut trecând pe moșia de la Sandringham în trăsură și însoțit de două consiliere de sex feminin a fost la vârsta de 98 de ani.)

De cele mai multe ori, partenera sa de sport în ultimii săi 25 de ani de viață a fost lady Penelope Romsey, o blondă înaltă și zveltă, mai tânără cu 31 de ani, care își dăduse odinioară întâlniri cu prințul de Wales. Charles a fost cavaler de onoare când Penelope Eastwood, așa cum se numea ea pe atunci, s-a căsătorit cu unul dintre cei mai apropiați prieteni ai prințului, Norton Romsey, nepotul lordului Mountbatten. (Lady Romsey a fost una dintre puținele cunoștințe care i-au spus lui Charles că o credeau pe Diana mult prea puerilă pentru el ca viitoare soție.) Penny a devenit contesă Mountbatten în 2017, când soțul ei a moștenit titlul. Fiind prieteni de familie de multă vreme, se spune că Philip i-a sugerat tinerei să învețe să conducă atelajul când avea 35 de ani, ca o metodă de a-și abate atenția de la durerea pe care i-o adusese moartea fiicei sale, în vârstă de cinci ani, în 1991.

Indiferent de evoluția prieteniei lor, Romsey poseda frumu-sețea, echilibrul și simțul umorului necesare pentru a-i atrage atenția lui Philip mai mult decât oricine altcineva, evident cu excepția soției. În fotografii, este evident că el râdea mereu când erau împreună. „Flirtul la vârsta lui îi face bine”[186], a spus cu precauție unul dintre cei mai vechi prieteni ai reginei (în 2015). „Îl menține în formă.” În weekendurile de vară din ultimele două decenii, cei doi puteau fi văzuți la evenimente dedicate condusului de atelaje din toată Anglia.

Din când în când, apăreau bârfe despre Romsey. Răspunsul reginei a fost să o invite să meargă împreună cu mașina la biserică duminica, moment când au fost fotografiate discutând ca între prietene. Se pare că Majestatea Sa a aprobat tăria de caracter a contesei și, în

special, modul în care aceasta a gestionat criza matrimonială din 2010, când Norton Romsey a părăsit-o după 30 de ani pentru o atractivă creatoare de modă din Bahamas. Fără să se lase o clipă doborâtă, Penny și-a asumat administrarea moșiei de 6 000 de acri din Broadlands și îndatoririle oficiale ale soțului ei ca Înalt Administrator al domeniului Romsey, până când acesta s-a întors la conacul conjugal cu coada între picioare. Ea l-a alungat într-un grajd transformat, invitându-l înapoi în casă numai după ce bărbatul s-a confruntat cu probleme de sănătate.

Din câte se părea, regina decisese că prezența lui Romsey era necesară pentru buna dispoziție a soțului ei. O sursă din apropierea familiei regale a povestit în 2015: „Ea ridică din umeri și spune: «Lui Philip îi place să o aibă prin preajmă»”[187]. Curând, suverana a absorbit-o cu brio pe contesă în cercul ei personal, iar numele lui Romsey figura frecvent pe lista de invitați la Castelul Windsor și uneori Penny chiar făcea parte din grupul care apărea în balconul Palatului Buckingham pentru ceremonia Trooping the Colour. „[Regina] a acceptat faptul că Philip o găsea foarte amuzantă”, i-a mărturisit o persoană apropiată lui Richard Kay în 2015. „Întotdeauna am simțit că nevoia lui de distracție în afara căsniciei a avut ceva de-a face cu faptul că este un consort atât de activ și de pretențios, silit să ia un loc în spatele soției lui. Totuși, loialitatea lui față de ea este de necontestat.”

Poate, așa cum spunea ducesa de Devonshire despre mariajul ei de 63 de ani cu ducele cel infidel, regina ajunsese pur și simplu în „momentul minunat în care îți dai seama că ești anesteziată”[188]. Regina provine dintr-o clasă și o generație de femei crescute să creadă că ar trebui să supraviețuiești distracțiilor soțului tău sau, în caz contrar, să le accepți. Orice altceva ar fi obositor și deplasat. Suverana știa că, poate, ochii soțului ei sunt alunecoși, însă devotamentul acestuia pentru ea nu putea fi pus la îndoială. Philip însuși a răspuns cu o privire lungă și tăcută când o jurnalistă de la *The Independent* a

îndrăznit la un moment dat să ridice problema relațiilor extraconjugale. În cele din urmă, prințul a izbucnit: „Doamne, femeie! Nu știu în ce companie umbli”[189].

Un fost membru al personalului reginei mi-a dezvăluit că, la 90 de ani, Philip a spus: „Vrei niște sfaturi în căsătorie? Petreceți suficient timp separat și asigurați-vă că nu vă pasionează aceleași lucruri!”.

II

Regina a împărtășit cu altcineva cea mai mare pasiune a vieții ei. În ciuda dragostei lui Philip pentru sporturile ecvestre, acesta nu împărtășea obsesia soției sale pentru cai. Bloodstock este subiectul care o înviora cel mai mult pe regină, iar acesta a fost domeniul de necontestat al celui mai apropiat prieten bărbat al său, Henry George Reginald Molyneux Herbert, al șaptelea conte de Carnarvon.

„Porchey”, așa cum era alintat datorită titlului anterior de lord Porchester, a fost managerul de curse al reginei din 1969 până la sfârșitul vieții lui, în 2001. Nimeni, în afară de familie, nu s-a bucurat de același tip de intimitate cu suverana. Acesta era unul dintre puținii oameni care aveau numărul de telefon mobil al Majestății Sale și o suna aproape zilnic pentru a o pune la curent cu știri de ultimă oră despre cai, deseori ținând telefonul la vânzările de pursânge unde licita în numele ei, astfel încât suverana să poată auzi ce se petrece. I-a fost însoțitor la aproape toate cursele, consilierul ei în vizitele private la hergheliile din Kentucky, precum și partener în obsesia pentru reproducerea și menținerea în formă a cailor. Legătura lor era mult mai profundă decât cea pe care o presupune relația dintre managerul de curse și monarh. Îi unea pasiunea sportivă care i-a oferit îndatoritoarei suverane o plăcere nelimitată.

Prietenia lui Porchey cu regina a durat șase decenii. George al VI-lea i-a cerut adolescentului să-i însoțească tânăra fiică la curse, unde s-au împrietenit rapid, uniți de dragostea lor pentru cai. Porchey s-a alăturat corului de madrigale al tinerelor prințese la Palatul Buckingham după război.

Se prea poate ca regina-mamă să-l fi considerat pe Porchey un pretendent de mâna a doua pentru mâna Elisabetei după ducii eligibili de pe lista ei. Căminul familiei lui a fost Castelul Highclere, din Hampshire, folosit ca decor în serialul TV de mare succes *Downton Abbey*, regizat de Julian Fellowes. Porchey era unul dintre acei aristocrați modești, care, în realitate, sunt mult mai bogați decât te-ai aștepta. Bunicul său, al cincilea conte de Carnarvon, l-a sponsorizat pe arheologul Howard Carter în căutarea mormântului regelui Tutankhamon în Egipt și a murit după o mușcătură de țânțar în 1923, la doar patru luni după ce a găsit intrarea în mormânt.

La scurt timp după ce și-a asumat titlul de conte în 1987, Porchey a aflat de la un majordom al familiei că un tezaur de aproximativ 300 de antichități aduse din excursiile bunicului său în Egipt zăcea neatins în dulapuri și camere nefolosite de la Highclere de mai bine de 70 de ani. A fost o scuză bună pentru a se servi de castel spre a-și plăti datoriile și a face profit, așa încât, în 1988, ușile de la Highclere au fost deschise larg publicului. (Turlele de inspirație italiană ale castelului își fac treaba mai mult decât eficient astăzi, având în vedere filmările și toate produsele de promovare *Downton.*)

O mărturie asupra încrederii unice care îi lega pe regină și pe Porchey se găsește în jurnalul unuia dintre cei mai apropiați prieteni ai lui, lordul laburist Bernard Donoughue. În dreptul zilei de marți, 7 aprilie 1998, Donoughue consemnează că lordul Carnarvon i-a spus „două povești emoționante despre regină”:

> Prima a fost când a mers la curse în Normandia în timpul unei vizite oficiale în Franța pentru a aniversa debarcarea din 1944[190]. Henry a dus-o la un restaurant franțuzesc din Honfleur. Ea nu știa cum să-și comande mâncarea. I-a spus că nu mai comandase niciodată din meniu. A doua a fost când a mers recent într-un pub pentru prima dată în viața ei. I-a plăcut, dar, din nou, nu știa că trebuie să comanzi băutura de la bar. Așa că a stat acolo și a tot stat, așteptând să sosească o băutură pe o

tavă. A spus că i-ar fi plăcut un gin martini, dar că nu i se adusese nimic. Asistenții ei ar fi trebuit să-i spună să meargă la bar și să comande – nu era vina ei.

Ultima propoziție dezvăluie multe. Carnarvon a spus povestea cu afecțiune evidentă, dar s-a grăbit să sublinieze că de vină pentru comportamentul reginei nu a fost faptul că ar fi fost răsfățată sau neghioabă, ci pentru că acei curteni care ar fi trebuit să știe mai bine au dezamăgit-o. „Majestatea Sa este cea mai bună prietenă a mea dintotdeauna”[191], i-a mărturisit el lui Donoughue.

Afinitatea reginei pentru Porchey era atât de profundă, încât existau zvonuri că între ei ar fi existat ceva mai mult. Pe vremuri, bârfitorilor londonezi le plăcea să vorbească despre o asemănare puternică între frumusețea grosolană a prințului Andrew și cea a lui Carnarvon, dar, în ceea ce mă privește, nu văd nici vreo asemănare, nici vreo probabilitate ca lucrurile să stea așa. Porchey aducea mai mult cu un Alfred Molina[LXXI] rafinat și cu pălărie, și care a fost cu adevărat furios când au început să umble primele zvonuri despre presupusa idilă. El era slujitorul devotat al reginei, gata să o apere până la ultima suflare și, fără îndoială, o sursă de forță atunci când frustrările neîncetate ale lui Philip o făceau să se simtă vulnerabilă.

III

Regina a fost întotdeauna fericită la Balmoral. În ajunul înmormântării lui Philip, aceasta a ales să publice o fotografie făcută de Sophie Wessex în 2003, cu ei doi relaxându-se împreună pe dealurile din Coyles of Muick. Philip stă întins pe pătura de picnic, cu pălăria așezată lejer pe genunchiul drept, iar regina, zâmbitoare, poartă o ținută informală formată dintr-o fustă de tartan, bluză, cardigan și un șir de perle. Aerul de mulțumire nealterată spune totul.

Balmoral este atât de departe de lume, încât, în vremurile pre-COVID, familia se putea retrage aici într-o veritabilă buclă temporală, care o ducea cu aproape 50 de ani în urmă. În timp ce regina își acorda timp pentru

propriile plăceri, iar un oaspete studia cu atenție enormul puzzle așezat permanent pe masă, era ușor să-ți imaginezi că tocmai ai ajuns în 1969, într-un moment surprins din documentarul BBC, *Royal Family*. Există un motiv clar pentru care este posibil ca suverana să se fi simțit atât de profund detașată de starea de spirit a poporului britanic în timpul isteriei în masă cauzate de moartea Dianei. Moșia Highland, care este înconjurată de dealuri sălbatice, este literalmente o lume în sine. Achiziționat de prințul Albert pentru regina Victoria în 1848, castelul, cu turnurile și turlele sale, este o mică bucată din Bavaria aruncată într-o pădure scoțiană. Regina a fost văzută uneori mânuind o plasă de fluturi în încercarea de a prinde liliecii care pândesc în partea superioară a castelului. Noaptea își îngăduia plăcerea de a privi stelele. De la fereastra dormitorului ei, suverana putea distinge fiecare detaliu aparținând Ursei Mari. Odată și-a îndemnat garderobiera, pe nume Angela Kelly, să meargă în fața castelului cu puțin timp înainte de miezul nopții pentru a putea admira cum se cuvenea peisajul[192].

Regina a petrecut trei luni pe an la Balmoral, în fiecare an, începând cu prima vară a vieții ei, în 1926. Când Range Roverul verde-închis al Majestății Sale intra pe alee, întregul personal al proprietății, inclusiv 17 grădinari, cinci bucătari și patru servitoare, o saluta în cor la intrare. Era momentul în care suverana putea respira liniștită, bucuroasă că, în sfârșit, e eliberată de supărătoarele angajamente regale și poate fi ea însăși.

Regina putea părea o femeie de la țară, judecând după cizmele ei de cauciuc mult umblate. Până la vârsta de 85 de ani, a fost renumită pentru faptul că era o „culegătoare" desăvârșită la vânătoare, nesfiindu-se să frângă gâtul păsărilor rănite sau lovindu-le în cap cu un „preot", un fel de baston de poliție în miniatură cu o greutate la capăt. Uneori își trimitea câinii cu un repertoriu destul de vast de fluierături pentru a recupera prada rănită. La un moment dat, i-a povestit lui Lucian Freud că a fost doborâtă de un fazan rănit, care a zburat dintr-un gard viu, în timp ce

„culegea” vânatul la o partidă pe moșia unui prieten. Cel care avea să-i devină ofițer însărcinat cu protecția, văzând sângele, a crezut că regina fusese împușcată și s-a aruncat asupra ei pentru a-i face resuscitare gură la gură. „Consider că am ajuns să ne cunoaștem destul de bine”[193], i-a mărturisit ea lui Freud.

Verișoara și prietena ei de-o viață, regretata Margaret Rhodes, a povestit cât de mult îi plăcea tinerei Elisabeta să se târască pe burtă prin tufișuri –, „cu nasul până la tălpile cizmelor călăuzei”[194] – până când ajungea suficient de aproape pentru a ținti. Fiara urma să fie eviscerată, legată de spatele unui cal, dusă în cămară pentru jupuire și servită săptămâna următoare la cină, după ce carnea stătuse atârnată suficient de mult pentru a deveni fragedă. (Majestatea Sa a ucis ultimul său cerb în 1983.)

Unul dintre cei mai buni curteni ai Reginei a fost foarte amuzat de o scenă importantă din filmul *The Queen*, nominalizat la Oscar în 2006 și regizat de Stephen Frears, când suverana, interpretată de Helen Mirren, este arătată aproape în lacrimi în timp ce se plimba singură prin pădurea de la Balmoral în zilele groaznice de după moartea Dianei. Deodată, un cerb nobil apare pe un deal în fața ei, iar expresia i se transformă în bucurie, mirare, o epifanie care pare să-i dea putere. Curteanul a râs. „Regina l-ar fi împușcat”, m-a asigurat el.

Câinii erau unele dintre puținele ființe în privința cărora își arăta sentimentele. La moartea unuia dintre Corgii preferați ai Majestății Sale, lady Pamela Hicks i-a trimis o scrisoare în care își exprima compasiunea și a primit înapoi de la regină un răspuns de șase pagini. Un fapt incredibil, având în vedere că, atunci când tatăl Pamelei, contele Mountbatten, a fost ucis de IRA, nici ea, nici sora ei, Patricia, nu au primit o scrisoare personală de condoleanțe din partea reginei. „Un câine nu este important, așa că regina poate să-și exprime sentimentele cu adevărat profunde pe care altfel nu le poate exprima”[195], a sugerat Lady Pamela, dar este mai probabil că lucrurile stau exact invers. Câinii și caii au fost adevărații ei semeni

care i-au stârnit emoțiile. Nu aveau niciun interes pentru rangul ei, o iubeau așa cum era și nu o plictiseau niciodată întrebând-o cum era în realitate Winston Churchill.

IV

Regina se uita rar la televizor după-amiaza, cu excepția cazului în care se difuza o cursă de cai. Dar la 11 septembrie 2001, se afla în sufrageria ei de la Balmoral, hipnotizată de imaginile cumplite de la New York. Ultima dată când văzuse ceva apropiat de distrugerea World Trade Center fusese în timpul războiului și în fotografiile care urmaseră atacului japonez asupra Pearl Harbor din 1941, un eveniment care l-a determinat, în cele din urmă, pe președintele Roosevelt să vină în ajutorul lui Winston Churchill în război. Avea oare pierderea a aproape 3 000 de vieți – dintre care 67 ale unor supuși britanici – să atragă Marea Britanie într-un război străin?

Scenele de coșmar ale atacurilor teroriste au coincis cu un apel telefonic care i-a adus reginei vești devastatoare în plan personal. Contele de Carnarvon, Porchey, în vârstă de 77 de ani, suferise un atac de cord fatal la Castelul Highclere. Soția sa, o moștenitoare din Wyoming, Jeannie Wallop, a declarat că și Carnarvon urmărise știrile despre atacuri. A devenit agitat și s-a prăbușit, stingându-se din viață în ambulanță.

Încă o dată, la fel ca în cazul morții Dianei, distanța magică de lume a Castelului Balmoral a fost străpunsă de durerea umană inevitabilă. Regina nu avea să mai primească apeluri telefonice exuberante de la Porchey care să-i înveselească după-amiezile pline de îndatoriri. Nenumăratele pierderi de vieți omenești de pe cealaltă coastă a Atlanticului s-au ciocnit cu doliul intim al reginei, însă datoria publică de suverană i-a lăsat puțin timp pentru a jeli.

Atacurile teroriste din Statele Unite au reprezentat o șansă de a arăta aliaților Marii Britanii o monarhie mai atentă și mai plină de compasiune. Se învățaseră ceva lecții din moartea Dianei. Regina nu se mai putea ascunde de istorie la Balmoral. Sir Malcolm Ross, inspectorul Biroului

lordului șambelan, era deja la telefon cu o sugestie inspirată. Educat la Eton şi Sandhurst şi ulterior în retragere din armată cu gradul de locotenent-colonel, Ross a fost în spatele celor mai multe detalii memorabile ale procesiunii funerare a Dianei. Se prea poate să fi avut aerul unui bătrânel aflat în slujba instituției, însă flerul său organizatoric, simțul fastului și meticulozitatea erau de-a dreptul geniale.

Regina a fost imediat de acord cu sugestia lui în ceea ce privește schimbarea gărzii de la Palatul Buckingham. La 12 septembrie, Regimentul Coldstream al Majestății Sale a mărșăluit pe The Mall, pe selecțiuni din lucrările compozitorului militar american John Philip Sousa. Omagiul adus victimelor s-a deschis cu „The Star-Spangled Banner[LXXII]", interpretat pentru mii de expatriați americani în doliu, adunați în fața Palatului. S-a încheiat cu „God Save the Queen[LXXIII]", a cărui linie melodică seamănă cu aceea a cântecului american „My Country, 'Tis of Thee", oferind o rezonanță deosebit de puternică. Regina a sosit apoi de la Balmoral pentru a-i oferi condoleanțe ambasadorului american William Farish, dar și pentru a participa la slujba de comemorare de la Catedrala St Paul, unde prințul Philip a citit un pasaj emoționant din Epistola Apostolului Pavel către romani: „Dacă Dumnezeu este cu noi, cine va fi împotriva noastră?". Recunoașterea oficială a tragediei Americii a fost o mișcare perfectă atât din punct de vedere emoțional, cât și diplomatic.

Șase zile mai târziu, am participat la o slujbă de pomenire a evenimentelor de la 11 septembrie la Biserica St Thomas, din New York, un edificiu gotic înalt de pe Fifth Avenue. Ploua tare și m-am ghemuit sub o umbrelă cât se poate de britanică, împreună cu istoricul Simon Schama, în timp ce am traversat în grabă bulevardul. În Biserica Episcopală se aflau 700 de britanici, dintre care mulți pierduseră persoane dragi în atacuri. Durerea lor era palpabilă. Regina nu era acolo, dar premierul Tony Blair, părând dintr-odată foarte tânăr și împovărat de sarcinile

sale, a citit un pasaj emoționant despre supraviețuirea iubirii din romanul *Puntea Sfântul Ludovic,* de Thornton Wilder. Printre cei care făceau parte din congregația în lacrimi se aflau fostul președinte Bill Clinton, primarul Rudy Giuliani și secretarul general al Națiunilor Unite, Kofi Annan, vizibil emoționați. Schama a făcut câteva comentarii despre ironia de a găsi alinare în a auzi „The Star-Spangled Banner" și „God Save the Queen" unul după altul. La urma urmei, imnul american fusese scris pentru a sărbători o despărțire mândră, dar, în ziua aceea, distanța dintre Marea Britanie și America a fost la fel de mică precum cea dintre Brooklyn și Manhattan.

De obicei, elocvența lui Blair câștiga audiența, dar, în mod neobișnuit, regina a fost cea care a exprimat cel mai memorabil gând în încheierea mesajului pe care l-a trimis din Anglia, „atât de înțelept și atât de adevărat, încât i-a făcut cumva pe oameni să se simtă mai bine" [196], a declarat ulterior Bill Clinton. Cuvintele reginei au fost citite din amvon de către sobrul ambasador Christopher Meyer:

> Acestea sunt vremuri întunecate și chinuitoare pentru familiile și prietenii celor dispăruți sau care au suferit în urma atacurilor – mulți dintre voi prezenți aici, astăzi. Gândurile și rugăciunile mele se îndreaptă către voi toți acum și în zilele grele care urmează. Nimic din ce vom spune nu poate înlătura angoasa și durerea acestor momente. Durerea este prețul pe care îl plătim pentru iubire[197].

Regina a dăruit mângâiere rudelor victimelor terorii când a oferit acele cuvinte neobișnuit de expresive, dar tind să cred că propoziția finală a fost determinată de o pierdere deopotrivă privată și publică, cea a lui Porchey, tovarășul și alinarea ei vreme de 60 de ani.

Durerea este prețul pe care îl plătim pentru iubire.

[LXIX] Harold Macmillan (1894–1986) a condus guvernul Regatului Unit din anul 1957 până în 1963, politicianul

conservator fiind recunoscut pentru pragmatismul său politic (n. red.).

[LXX] Mică insulă privată din Caraibe, aparținând statului Sfântul Vincențiu și Grenadinele (n. red.).

[LXXI] Actor britanic, cunoscut pentru rolurile sale din filme precum *Indiana Jones și căutătorii arcei pierdute*, *Codul lui da Vinci* ori *Frida* (n. red.).

[LXXII] Imnul național al SUA (n. red.).

[LXXIII] „God Save the King" sau „God Save the Queen", în funcție de genul suveranului, este imnul național al Regatului Unit, fiind folosit și în alte teritorii aparținând Commonwealthului (n. red.)

Capitolul 6

CÂNTECE DE LEBĂDĂ

Despărțirea de Margaret și de regina-mamă

Când a fost evident că abdicarea lui Eduard al VIII-lea, în 1936, însemna că tatăl lor timid și bâlbâit avea să devină în mod neașteptat rege, Margaret, pe atunci în vârstă de șase ani, și-a întrebat sora, în vârstă de 10 ani, dacă asta însemna și că Elisabeta va deveni într-o bună zi regină.

Lilibet i-a răspuns: „Da, într-o bună zi"[198].

„Săraca de tine!" a venit răspunsul lui Margaret.

Indiferent dacă a existat compasiune sau invidie înăbușită în răspunsul lui Margaret, felul în care viețile celor două surori aveau să se despartă fusese decis cu mult timp în urmă. Dinamica relației dintre ele nu s-a schimbat niciodată cu adevărat. *Rațiune și simțire* în stil regal – fermecătoarea și agera Margaret Rose și mai grava și mai convenționala Elisabeta, protejându-și și mustrându-și sora mult mai captivantă. Un ofițer din garda regală, prieten al lui Margaret, a remarcat:

> Regina a fost întotdeauna capabilă să se ocupe de sora ei cu mult mai multă pricepere decât s-a descurcat cu propriii copii[199]. Dacă Margaret nu voia să facă ceva, regina îi spunea, zâmbind: „Oh, bine", ca și cum ar fi spus „Nu o să-ți simtă nimeni lipsa". Asta o determina, de obicei, să-și revizuiască atitudinea.

Fostul aghiotant, maiorul Colin Burgess, își amintește de un incident petrecut de Crăciun la Sandringham, când o lumânare de pe masă i-a aprins părul lui Margaret. Elisabeta a privit uimită și a comentat sec: „Oh, uite! Margo este în flăcări!"[200]

Chiar și după ce regina a devenit din ce în ce mai mult – și, pentru Margaret, mai dureros – prizoniera îndatoririlor ei de monarh, surorile încă vorbeau la telefon în fiecare zi. Margaret a fost singura persoană de pe planetă care a cunoscut-o întotdeauna pe Elisabeta ca egală, făcând schimb de bârfe, plângându-se de mama lor și înțelegând lumea prin aceeași prismă regală ciudată. Când Margaret călătorea în străinătate, avea întotdeauna în bagaje o fotografie mică, cu ramă argintie, a reginei, pe care să o atârne pe perete sau să o așeze pe măsuța de toaletă. Jane Stevens, una dintre doamnele de onoare care au lucrat cel mai mult în serviciul lui Margaret, își amintește de inevitabilele vânători de cadouri pentru Elisabeta din timpul călătoriilor.

Elisabeta invidia uneori talentul lui Margaret de a se distra, spunând: „Oh, este mult mai ușor când Margaret este acolo – toată lumea râde de ceea ce spune”[201]. Sora mai mică se putea bucura de libertăți care inevitabil erau excluse în ceea ce o privea pe suverană. Se pare că Elisabeta a fost deosebit de invidioasă pe o călătorie pe care Margaret a făcut-o cu mama lor, în 1959, pentru a vizita obiectivele turistice din Roma și Paris. „În toți anii în care a fost regină, nu a avut niciodată o vacanță în străinătate ca la carte și nu a putut spune: «Oh, este o zi minunată, hai să mergem undeva și să facem un picnic»”[202], a povestit verișoara reginei, Margaret Rhodes.

Oricare ar fi fost diferența de rang dintre ele, ambele surori trăiau într-o lume în care tot ce le înconjura era controlat de termostatul regalității. Viața lui Margaret, deși aparent mai deschisă către lume decât cea a reginei, a fost, într-un fel, mai liberă. Ea nu a avut un angajament puternic față de politică și de afacerile publice la fel ca sora ei, în calitate de șef de stat. Poziția-i privilegiată, când venea vorba de orice scop tangibil, însemna că nimic nu era mai exotic pentru Margaret decât banalul. Unul dintre visurile ei de-o viață a fost să meargă cu autobuzul. Când a rugat-o pe lady Anne Glenconner să o însoțească la cumpărături, a ales cu entuziasm cel mai plictisitor dintre

magazinele de pe High Street. S-a bucurat ca un copil când a curățat mașina lui Anne, atunci când aceasta a venit să stea cu ea în Norfolk împreună cu Roddy Llewellyn. În Mustique, nu era niciodată mai fericită decât atunci când strângea și spăla scoici. După ce înota, îi plăcea să-i descâlcească părul lui Anne, așa cum ar face „o soră mai mare”[203].

Există momente în *Lady in Waiting*, memoriile lui Glenconner, când visurile lui Margaret de a ieși din cușca imperială ies la lumină cu o sfâșietoare emoție. În 1999, Margaret a suferit un accident traumatizant în Mustique, atunci când a deschis robinetul de apă caldă în loc de cel de apă rece din baie și și-a opărit grav picioarele. În timp ce prințesa se afla în convalescență pe insulă, se simțea în siguranță doar cu Anne dormind în camera ei. În cele din urmă, Anne s-a mutat în patul de o persoană de lângă ea și s-au uitat la videoclipuri. „Margaret a fost încântată și a întrebat: «Oh, Anne, este ca la internat?»”[204] Foamea ei disperată de a afla cum e, de fapt, în lumea reală a rămas nepotolită.

Faptul că i s-a refuzat o educație adevărată a fost unul dintre cele mai mari regrete ale lui Margaret. Ambele prințese au făcut carte cu guvernante, însă Elisabeta a primit lecții stimulante despre istoria și constituția britanică de la prorectorul de atunci de la Eton, Sir Henry Marten, în timp ce Margaret a fost amăgită cu franceza și pianul. Regina a afișat o oarecare vinovăție legată de cursul vieții lor definit de dreptul accidental al primului născut. Înainte ca fratele său mai mare, Eduard, să abdice, George al VI-lea a simțit pe pielea lui ce înseamnă discriminarea în raport cu moștenitorul tronului. În aceste condiții, era hotărât ca Margaret să nu se lovească de același dispreț pur și simplu din cauza datei ei de naștere, așa că a tratat-o ca și cum ar fi fost favorita lui. Este celebră declarația lui cum că Lilibet era mândria lui, dar Margaret, în vârstă de patru ani, era bucuria lui. Când Elisabeta, în vârstă de 21 de ani, a plecat de acasă pentru a se căsători cu Philip, tatăl ei a scris plin de melancolie: „Plecarea ta a lăsat un mare gol în

viețile noastre”[205], adăugând: „Familia noastră, noi patru, «Familia Regală» trebuie rămână împreună, cu adăugiri, desigur, în momentele potrivite!”. Elizabeth era atât de conștientă de nemulțumirile lui Margaret, care se considera un „cal necâștigător”, încât a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a o liniști. Robert Lacey notează cum un bucătar din Piccadilly 145, reședința familiei în perioada 1927–1937, înainte de mutarea la Palatul Buckingham, a povestit că prințesa Elisabeta făcea tot posibilul pentru a o scuti pe Margaret de cele mai rele îndatoriri casnice care făceau parte din formarea fetelor, asumându-și-le în locul ei. Mai târziu, regina a simțit cu intensitate rolul pe care a fost silită să-l joace în repudierea șovăitoare de către Margaret a primei iubiri, Peter Townsend, și a fost profund întristată când căsătoria lui Margaret cu Tony Snowdon s-a destrămat.

Cu toate acestea, Margaret a considerat supărător faptul că, după divorțul lor, Snowdon a rămas în relații bune cu regina și că mama ei l-a adorat. Prințesa a simțit că sora și mama ei nu erau suficient de jignite de infidelitățile lui Tony, din simplul motiv că, spre deosebire de idila ei cu Roddy, el reușise să le țină ascunse. Mai priceput în ceea ce privește presa și fiind el însuși un personaj fascinant pentru jurnaliști în calitate de fotograf celebru, Snowdon a reușit să o prezinte pe Margaret în fața publicului drept partea vinovată, deși i-a fost infidel încă din prima zi. În luna de miere, fosta lui iubită i-a adus pe lume copilul. Divorțul de Margaret, 18 ani mai târziu, a devenit o chestiune care nu mai putea aștepta din cauza sarcinii amantei sale, Lucy Lindsay-Hogg, cea care i-a devenit mai apoi cea de-a doua soție. Abia în ultimii ani a ieșit la iveală adevărata amploare a comportamentului îngrozitor al lui Snowdon.

La 10 februarie 2002, cronicile poveștii tulburi a lui Margaret au inundat mass-media. Aceasta murise în somn cu o dimineață înainte, la vârsta de 71 de ani, la Spitalul King Edward VII din Londra, din pricina problemelor cardiace căpătate în urma unui accident vascular cerebral.

Alături de ea au fost fiul ei, vicontele Linley, în vârstă de 40 de ani, David Armstrong-Jones, și fiica ei, lady Sarah Chatto, în vârstă de 37 de ani, copiii rezultați în urma căsătoriei ei cu Snowdon.

După opărirea accidentală din Mustique, infirmitatea ei a fost agravată de primul dintre atacurile cerebrale (a suferit două începând cu anul 1998) și nu și-a mai recăpătat niciodată complet mobilitatea. Era pe deplin conștientă de pierderea aspectului ei fizic plăcut și a refuzat să-și vadă majoritatea vechilor prieteni, în special bărbații. O cunoștință care a vizitat-o în timpul verii, la Balmoral, în 2001, și care a trebuit să treacă pe lângă camera ei în drumul spre cină, mi-a spus că prințesa era tristă, izolată și apărea rar, ca o mătușă nebună închisă în pod.

În ultimele ei zile, vederea i s-a deteriorat foarte mult și a suferit o pareză pe partea stângă. Odinioară cunoscută drept marea „petrecăreață", acum, din păcate, se liniștise. Pentru cei care și-o aminteau din zilele ei de glorie – cu silueta micuță și cu forme, buzele cărnoase și senzuale, ochii de pisică de un albastru strălucitor care spuneau parcă atât „vino-ncoace", cât și „atinge-mă, dacă îndrăznești" –, declinul ei fizic a fost șocant. David Griffin, care i-a fost șofer timp de 26 de ani, a fost îngrozit să vadă cât de rău arăta când a venit să o ia de la aeroport în urma accidentului. Picioarele opărite îi erau bandajate de la laba piciorului până la genunchi, iar el a trebuit să o ridice cu prudență într-un scaun cu rotile. A fost șoc public ultima dată când a fost văzută afară, cu fața umflată și ochelari fumurii, la petrecerea dată cu ocazia centenarului ducesei văduve de Gloucestershire.

Necrologurile pentru Margaret au fost în cea mai mare parte omagii obraznice sau siropoase aduse unei vieți neîmplinite. Presa știa prea multe despre singura persoană a generației sale de membri ai familiei regale care și-a trăit viața privată în văzul lumii. Ea și Snowdon se mișcaseră în cercuri animate de scriitori și artiști, întotdeauna cei mai neloiali când vine vorba de scurgeri de informații picante

către presă. Prietenii plictisitori din cercurile aristocratice sunt singura alegere prudentă pentru a păstra discreția regală – sau, așa cum ar fi spus regina-mamă, pentru ca totul să rămână „între stridii”[206] – dar, spre meritul ei, Margaret, ale cărei pasiuni erau muzica, teatrul și baletul, nu a dorit niciodată să fie plictisitoare. Mintea ei activă a căutat mereu o companie inteligentă, iar la întrunirile private nu rezista să nu facă pe șefa.

În Mustique, la un picnic găzduit de familia Glenconner, cu care m-am împrietenit în anii în care am lucrat pentru revista *Tatler*, am asistat la un moment marca Margaret, care spune multe nu doar despre impactul absurd pe care regalitatea îl are asupra tuturor celorlalți, cât și despre importanța pe care și-o dădea prințesa. „Poftim, fără muștar?”[207] a strigat deodată prințesa. „Cum se așteaptă cineva să mănânc cârnați fără muștar?!” Întregul grup prezent la petrecere a sărit în picioare consternat. La ocaziile neoficiale, Margaret avea grijă să introducă brusc în conversație o amintire a faptului că e apropiată de regină. Penny Mortimer, văduva regretatului avocat și scriitor Sir John Mortimer, mi-a povestit că soțul ei a fost așezat alături de Margaret la o cină de la Wadham College, găzduită de directorul Sir Claus Moser, cu puțin timp înainte ca prințesa să împlinească 60 de ani, în 1990, și relatează următorul schimb de replici:

MARGARET: Ce părere ai despre mărcile poștale din zilele noastre?

MORTIMER: Ei bine, doamnă, nu le acord prea multă atenție.

MARGARET: Eu, una, cred că sunt îngrozitoare. Clădiri, păsări și lucruri. Vreau să văd poze cu sora mea![208]

II

Regina era singură la Castelul Windsor când a aflat de moartea lui Margaret. Afacerile de stat o ținuseră departe de sora bolnavă aproape o lună. Având în vedere modul în

care regina invoca adesea pretextul îndatoririlor sale pentru a evita interacțiunile emoționale dificile, se prea poate că nu a suportat să vadă declinul final și nefericit al surorii alături de care trecuse prin atât de multe.

În ciuda cunoscutului ei stoicism public, moartea lui Margaret, tocmai când domnia Majestății Sale ar fi trebuit să intre pe un făgaș mai activ, la numai cinci luni după moartea celui mai bun prieten al ei, Porchey, a însemnat o lovitură personală grea. Oricare ar fi fost nemulțumirile ei de-a lungul vieții în ceea ce o privește pe Margaret, acum era lipsită de cel mai intim însoțitor și de sora sa iubită, cea care o ajutase să umple golul pe care îl reprezenta singurătatea ei de monarh. Lilibet și mama ei, în vârstă de 101 ani, erau acum rămășițele din celebrul „noi patru" și, în mod clar, asta nu avea să mai dureze mult timp. De curând, regina-mamă căzuse de mai multe ori și toată lumea se așteptase să se stingă din viață prima.

Prințul Charles s-a urcat la volanul mașinii și a venit direct la Norfolk pentru a-și mângâia bunica, aflată la Sandringham, unde zăcuse chinuită de o răceală la plămâni încă de la Crăciun. „Este o zi teribil de tristă pentru toată familia mea"[209], a spus el într-o adresă televizată. „Ea a iubit viața și a trăit din plin... Tuturor ne va fi îngrozitor de dor de ea!" Charles o iubea cu adevărat pe mătușa „Margo", așa cum o alinta, chiar dacă aceasta îi luase partea Dianei în timpul dificultăților lor conjugale. Cu imprevizibilitatea și eleganța de care dăduse dovadă, Margaret fusese Diana zilelor ei și știa cum este să fii jucăria de mestecat a câinelui de pază care este presa. Ea îi spusese lui Charles că își va continua prietenia cu Diana chiar și după divorțul acesteia din urmă, o hotărâre care a fost însă dată uitării după interviul acordat de prințesa de Wales lui Martin Bashir, gest pe care Margaret l-a considerat o mare lipsă de loialitate față de suverană.

Regina-mamă i-a mărturisit lui Charles că moartea lui Margo „a fost probabil o eliberare milostivă"[210] și, după ce s-au rugat împreună în capelă, ea a rămas în Sandringham să-și plângă singură pierderea fiicei sale. De-a lungul vieții,

Margaret și mama ei se luptaseră și se ciondăniseră, având „o relație complicată[211], după cum a numit-o lady Anne Glenconner. „Una deschidea toate ferestrele, iar cealaltă mergea să le închidă. Sau una sugera o idee, iar cealaltă o respingea imediat. Poate că erau prea asemănătoare", și-a amintit ea. Ambele iubeau lumina reflectoarelor și se întreceau în a atrage atenția celor din jur; erau femei cărora le plăcea să flirteze, deși regina-mamă era mai cochetă (în conformitate cu vremurile ei), iar prințesa Margaret, mai modernă. Se întreceau una cu cealaltă la șarade. Lady Glenconner își amintește cum, într-un weekend de vară, la Glen, reședința scoțiană de la Glenconner, prințesa Margaret s-a îmbrăcat în Mae West[LXXIV] și a cântat „Come Up and See Me Sometime".

Atât Margaret, cât și mama ei au fost șocate când Elisabeta a urcat pe tron la vârsta de 25 de ani. Blocate una cu cealaltă, au simțit că anii lor cei mai plini de provocări au fost cei care au urmat încoronării, când au fost nevoite să se mute de la Palatul Buckingham la Clarence House, o reședință mult mai mică. Regina știa cât de marginalizate se simt: „Mami și Margaret au de îndurat cea mai mare durere pentru că viitorul lor trebuie să li se pară foarte gol, în timp ce eu am o slujbă și o familie la care să mă gândesc"[212]. Anne Glenconner și-a amintit cum un film privat, comandat de regină, a surprins-o pe Margaret, în vârstă de 22 de ani, tristă în mijlocul tuturor râsetelor și al fericirii de culise de după încoronare (eveniment la care Anne a jucat rolul uneia dintre doamnele de onoare). „Desigur că eram tristă"[213], i-a povestit Margaret mai târziu lui Anne. „Tocmai îmi pierdusem tatăl, pe care l-am idolatrizat, și, într-adevăr, tocmai îmi pierdusem și sora, pentru că avea să fie atât de ocupată."

Cu cât Elisabeta devenea mai ocupată ca regină, cu atât Margaret se simțea mai exclusă și cu mai puține lucruri pe care să le aibă de făcut. Pentru a-și umple zilele care curgeau pline de apatie, Margaret a devenit o petrecăreață care mergea la culcare târziu, o veritabilă pasăre de noapte, jignind astfel părerea de nezdruncinat a mamei ei despre

muncă. Regina-mamă nu îi permitea lui Margaret să se retragă în pat decât după ce un eveniment se termina complet, chiar dacă tânăra se simțea cu adevărat rău. La apogeul dramei legate de Peter Townsend, tensiunea dintre cele două a crescut atât de mult, încât Margaret a azvârlit cu o carte în capul mamei.

La rândul său, regina a considerat în mare parte accesele de depresie și consumul excesiv de alcool din primii ani drept o încercare a lui Margaret de a capta atenția celor din jur. Odată, când cineva din cercul lui Margaret a sunat-o pe suverană, spunându-i că sora ei amenința că se aruncă pe fereastra dormitorului, a primit următorul răspuns: „Continuați cu petrecerea! Dormitorul ei este la parter”[214].

Rareori bolnavă, regina considera vigoarea drept un atribut deopotrivă moral și fizic. Un oaspete la Balmoral mi-a povestit că atât regina, cât și prințul Philip au fost în mod clar iritați de accidentul lui Margaret din Mustique, văzând în el un semn clar de neglijență. Mai târziu, când Margaret s-a confruntat cu depresia ca urmare a accidentelor vasculare cerebrale, reginei i s-a sugerat că ar fi indicat ajutorul unui terapeut. „Poate că atunci când va fi mai bine, am putea lua în considerare asta”, a venit răspunsul suveranei.

Aceasta considera scaunul cu rotile al surorii ei drept un răsfăț, aproape o reprezentație teatrală. În timpul vizitelor mamă-fiică la Palatul Buckingham, a avut loc chiar un duel verbal pe această temă: la ieșirea din lift, Margaret se îndrepta direct spre scaunul cu rotile pregătit de un lacheu pentru regina-mamă. „Pentru numele lui Dumnezeu, Margaret, ridică-te! E pentru mami!”[215] i-a spus regina. Dinamica pasiv-agresivă dintre cele două sugera că nici una, nici cealaltă nu voiau să accepte care era starea lui Margaret în realitate. Când regina a venit să o viziteze pe Margaret la un ceai, sora ei a refuzat să închidă radioul, la care asculta serialul *The Archers*. Regina a făcut apel la Anne Glenconner pentru a arbitra. „De fiecare dată când încerc să spun ceva, nu face decât să zică *Șttt*”,[216] s-a plâns regina. Anne a trebuit apoi să o însoțească pe Margaret în

dormitor și să spună pe un ton categoric: „Doamnă, regina este aici și nu poate sta atât de mult. Doriți să vă ajut să turnați ceaiul?", apoi a oprit radioul.

Personalul lui Margaret a suferit cu adevărat la moartea acesteia. Era o șefă decentă, iar oamenii fuseseră în serviciul ei zeci de ani. În timpul călătoriilor oficiale, se asigura întotdeauna că persoana care se ocupa de garderoba ei, precum și camerista aveau camere frumoase și că li se aranjau excursii de vizitare a obiectivelor turistice în afara orelor de program. Șoferul David Griffin mi-a povestit că dădea dovadă de loialitate atât timp cât respectai regulile de politețe de modă veche. (Margaret a mustrat-o odată pe prințesa Diana pentru că i s-a adresat șoferului cu „David" nu cu „Griffin"[217].) Bărbatul și-a amintit:

> Prințesa Margaret era bună cu toți... Îi trata corect și nu era meschină [...] Îți făcea întotdeauna un cadou de Crăciun, dar, în mod ciudat, nu îl împacheta niciodată. Dacă, de exemplu, voiai un fier de călcat, te chema la ea. Zicea doar: „Mulțumesc foarte mult! Să ai un Crăciun fericit!"[218]

Uneori însă dădea greș în dorința ei de a oferi un articol util. Odată, i-a oferit unei doamne de onoare o perie de toaletă pentru că, atunci când a venit în vizită, a observat că „nu avea așa ceva"[219]. Să sperăm că a fost împachetată!

În mod surprinzător poate pentru o persoană atât de individualistă, Margaret a avut un succes incontestabil ca mamă, fiind afectuoasă și distractivă în ceea ce-i privește pe copiii ei. Sarah Chatto și David Linley (acum conte de Snowdon, care a moștenit aspectul tatălui său, dar nu și latura sa nestatornică) i-au fost devotați. Într-un moment de deprimantă autocompătimire, prințesa i-a spus reginei: „Poate că nu am reușit prea multe, dar cel puțin simt că viața mea nu a fost irosită, pentru că am crescut doi copii fericiți și bine adaptați"[220].

În remarca lui Margaret se simțea obișnuitul și bine ascunsul ei sarcasm, dar era adevărat ce spunea. În ciuda

turbulențelor din timpul căsătoriei cu Snowdon, Sarah și David au fost mult mai puțin afectați de drame emoționale decât copiii prințului Philip și ai reginei: Sarah a devenit o pictoriță apreciată, având un mariaj fericit cu un actor devenit pictor, Daniel Chatto, iar David, un designer de succes și producător de mobilier de mare calitate, având o căsnicie solidă cu fiica unui coleg înstărit. (S-au separat cu discreție în 2020, după 26 de ani de căsătorie.) În cadrul emisiunii *Desert Island Discs* de la BBC Radio 4, fiul ei a ales *Concertul pentru pian nr. 24 în do minor* al lui Mozart pentru a-și omagia mama. El a mărturisit că aceasta i-a inspirat dragostea pentru artă, ducându-i pe el și pe Sarah la Galeria Națională pentru a aprecia pur și simplu câte o fotografie, pentru a le stârni apetitul de a descoperi mai mult. David a fost la fel de nefericit la școală precum prințul Charles la Gordonstoun, dar, spre deosebire de regină și de prințul Philip, care au insistat ca Charles să înghită și să facă față, Margaret a răspuns fără ezitare, retrăgându-l pe David și trimițându-l la o altă școală, unde a fost mai fericit.

În timpul fazei terminale a bolii, David s-a mutat înapoi la Palatul Kensington, împreună cu soția și cu fiul său, micuțul Charles, pentru a-i fi aproape. Cu doar câteva zile înainte de a se stinge din viață, Margaret a participat la cea de-a treia aniversare a celui de-al doilea fiu al lui Sarah, având agățat de scaunul cu rotile un balon cu heliu.

Ultimul ei portret oficial, care urmează să fie inclus într-o carte dedicată Jubileului de Aur, a fost lansat în ajunul înmormântării. Prințesa fusese fotografiată de Julian Calder, care folosise lumină redusă și lumânări pentru a nu-i răni ochii. La început, Margaret ezitase să pozeze, apoi s-a răzgândit brusc, poate dându-și seama că mai are doar foarte puțin timp de trăit. Solemnă și cumva încordată într-o bluză din brocart negru, prințesa a ales să poarte însemnele Ordinului Imperial al Coroanei Indiei cu diamante, perle și turcoaze prinse vizibil pe o panglică albastră. Acestea îi fuseseră oferite de tatăl ei, George al VI-lea, pe atunci împărat al Indiei, cu doar câteva luni

înainte de declararea independenței Indiei față de Imperiul Britanic și, evident, de dispariția ulterioară a ordinului. Faptul că a ales să poarte acest mare simbol al unei epoci dispărute nu a făcut decât să sublinieze și mai mult călătoria extraordinară care a fost, de fapt, existența ei pe pământ. O călătorie care a început cu Margaret ca a doua fiică a Imperiului și a sfârșit cu aceasta fiind stigmatizată pentru că a fost primul membru de rang înalt al familiei regale de la Henric al VIII-lea încoace care a divorțat. În felul ei adesea extravagant de a se comporta, Margaret a întruchipat într-o oarecare măsură călătoria Marii Britanii de la un trecut imperial încrezător la un prezent mai umil și mai popular. *The Guardian* a considerat că „viața lui Margaret, mai presus de toate, a pus acea întrebare esențială la care a încercat și Diana, în felul ei, să răspundă: care este, mai exact, rolul unei prințese?”[221] La asta se rezumaseră, până la urmă, căutările ei turbulente și rămase fără răspuns.

Înmormântarea – în interiorul St George's Chapel de la Castelul Windsor, la 15 februarie 2002 – a fost un eveniment demn și înconjurat de discreție. Trecuseră exact 50 de ani de când regina-mamă, cu o Margaret devastată lângă ea, privise cum noul suveran, în vârstă de 25 de ani, luase o mână de pământ roșu dintr-un vas de argint și o împrăștiase cu un aer solemn pe sicriul lui George al VI-lea înainte de a fi coborât în criptă. O jumătate de secol mai târziu, sicriul fiicei lui mai mici, învăluit în propriul stindard regal și împodobit cu flori, a fost purtat de opt militari din regimentul al cărui era colonel era – Royal Highland Fusiliers, Batalionul Regimentului Regal al Scoției. Prințesa alesese muzica, iar *Lacul lebedelor* al lui Ceaikovski a răsunat când cei îndoliați au intrat în capelă.

Cei 450 de membri ai congregației au inclus doar membri ai familiei, prieteni și personal, inclusiv un David Griffin profund întristat. Atât lordul Snowdon, cât și Roddy Llewellyn au fost prezenți. În ciuda sfârșitului dureros al relației ei cu Roddy, când acesta nu a mai putut face față tensiunii, prințesa a păstrat o legătură bună cu el

și a primit-o pe noua lui soție, Tatiana Soskin, în cercul ei de prieteni. Mulți dintre apropiații care au participat la înmormântare erau din lumea teatrului, a filmului și a muzicii, printre aceștia numărându-se Dame Judi Dench, Felicity Kendal, Dame Cleo Laine, Johnny Dankworth, Bryan Forbes și Nanette Newman. Dintre cele peste 80 de patronaje regale de care se ocupa Margaret, asociațiile care susțineau lumea teatrului și a baletului au fost cele pe care le prețuia cel mai mult.

După aceea, regina a ținut cu blândețe brațul nepoatei sale tulburate, lady Sarah, și a ajutat-o să coboare treptele capelei. În timpul slujbei, regina a arătat puțină emoție, dar la vederea sicriului surorii ei urcat în mașina mortuară, a lăcrimat. „Nu am mai văzut-o niciodată atât de tristă pe regină"[222], a spus unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Margaret, Reinaldo Herrera.

Rupând tradiția familiei, Margaret a cerut să fie incinerată, iar cenușa ei să fie îngropată alături de tatăl ei în Capela Memorială King George VI de la St George's Chapel. Sicriul ei fost condus aproximativ 15 kilometri până la un crematoriu municipal din cărămidă pătată aflat în Slough, unde incinerarea prințesei a fost a șasea operațiune a zilei. Pentru această ocazie, porțile crematoriului au fost vopsite în alb. Altfel, nu ar exista alte indicii despre ultima călătorie a fiicei unui rege. Ultimul omagiu pe care prietenii și familia l-au auzit înainte ca mașina mortuară să plece a fost un cântec galic de jale interpretat de un duo de cimpoieri. Acesta fusese ales de fiica prințesei și se intitula „The Desperate Struggle of the Bird" (Lupta disperată a păsării).

III

Era tipic pentru sentimentul datoriei împlinite pe care îl avea regina-mamă ca înmormântarea prințesei Margaret să fie ultima sarcină pe care era hotărâtă să o ducă la bun sfârșit. Aceasta declarase adesea că spera să trăiască pentru a fi martoră la Jubileul de Aur al lui Lilibet, dar mai mare decât speranța era teama ei de a nu perturba evenimentul stingându-se din viață chiar înainte de acesta.

În timp ce regina și prințul Philip au plecat aproape imediat du-pă înmormântarea lui Margaret într-un turneu de două săptămâni în țările Commonwealthului, care i-a purtat până în Jamaica, Noua Zeelandă și Australia, regina-mamă s-a întors la Royal Lodge, casa ei de pe domeniul Windsor Great Park, și și-a continuat lista de angajamente, găzduind o petrecere în grădină pentru Eton Beagles (clubul câinilor beagle de la Eton) și o petrecere pentru a marca Grand Military Race Meeting de la Sandown Park. A fost extaziată când calul ei, First Love, a câștigat cursa. Cu seninătate, a început apoi să dea telefoane și să ofere mici cadouri personalului și prietenilor, gest care indica faptul că își lua rămas-bun. O serie de ouă de Paște au fost aliniate pentru a le fi dăruite nepoților, strănepoților și angajaților. În tot acest timp, regina-mamă a fost pe deplin lucidă.

Biograful ei, Hugo Vickers, crede că instinctele reginei-mamă pentru *devoir* – „datorie" – erau atât de adaptate la calendarul regal, încât a ales să se stingă în singura zi a anului în care familia nu avea planuri externe. Erau toți la Windsor, sărbătorind Paștele, cu excepția prințului de Wales și a prinților William și Harry, care schiau în Klosters.

Regina se afla la călărie în Windsor Great Park în sâmbăta Paștelui, când doctorul a chemat-o la căpătâiul mamei ei. Preotul John Ovenden, capelanul reginei-mamă, s-a rugat cu voce tare și a citit un cântec de jale din Scoția în timp ce venerabila, în vârstă de 101 ani, și-a pierdut cunoștința. Fiică a unui conte scoțian, aceasta și-a pierdut un frate în Primul Război Mondial și a devenit un simbol al rezistenței naționale în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. A fost ultima împărăteasă din istoria Marii Britanii. Potrivit numerologiei magice, a murit la 50 de zile după Margaret și la 50 de ani de la începutul domniei reginei.

Spre deosebire de moartea lui Margaret, care fusese atât de plină de regrete, moartea reginei-mamă a fost ultimul ei dar pentru Lilibet, permițându-i credincioasei fiice mai

mari să devină, la vârsta de 75 de ani, cea mai importantă figură *regală* în anul ei de aur, neaglomerat de legende ale trecutului.

„Noi patru" devenise acum Unul, care este, de fapt, ceea ce Elisabeta a II-a fusese încoronată să fie. După un întreg sezon marcat de durere, consilierii suveranei au remarcat la aceasta un indiciu perceptibil al eliberării. Influența pe care mama o avusese asupra ei chiar și în anii declinului fusese întotdeauna mai dominantă și mai împovărătoare decât știau oamenii. Vocea ei îi răsuna Elisabetei în urechi în fiecare zi, plantând îndoieli peste îndoieli legate de hotărârile luate. Regina-mamă s-a opus cu fermitate ca Palatul Buckingham să fie deschis publicului. Era îngrozită de ideea că monarhia plătește impozit pe venit. Era încredințată că regina ar fi trebuit să lupte pentru a păstra iahtul regal și că nu ar fi trebuit sub nicio formă să fie de acord ca miniștrii și alți demnitari să folosească trenul regal. Și a simțit mai mult decât un regret atunci când țările coloniale și-au declarat succesiv independența. „Africa s-a dus la fund de când am părăsit-o"[223] a fost sentimentul excepțional și des exprimat la Clarence House.

Insistența puternică a reginei-mamă pentru conservatorismul instituțional contravenea încercărilor prințului Philip de a moderniza a statului, iar această tensiune „internă" nu a făcut decât să sporească și mai mult caracterul deja precaut al reginei. „La vremea potrivită" era expresia pe care regina o rostea inevitabil de îndată ce consilierii îi prezentau posibilitatea oricărei schimbări a modului tradițional de a face lucrurile. Foarte probabil, acest răspuns venea după ce stătea de vorbă cu mama ei. „Imaginea reginei privind rolul ei era derivată din cea a tatălui ei, fiind foarte mult consolidată de mama ei"[224], a povestit un fost angajat al Casei Regale, acum pensionar. Regina-mamă „părea să îmbrățișeze imaginea monarhiei așa cum fusese înainte de război și nu era deloc încântată de ideea de a schimba lucrurile".

Dezaprobarea ei inițială față de prințul Philip ca viitor soț pentru Elisabeta s-a bazat nu numai pe elementele de nestatornicie din trecutul lui și pe lipsa unei averi, ci și pe impresia ei că era „periculos de progresist”[225]. Influența plină de încredere a „hunului”, așa cum îl numea ea pe Philip, asupra tinerei regine îndrăgostite însemna că avea un rival puternic pentru atenția fiicei sale. Prea deșteaptă pentru a porni un război cu ginerele, regina-mamă a găsit modalități indirecte de a-i zădărnici acestuia planurile, uneori din pură răutate.

În calitate de președinte al Comisiei de încoronare, Philip l-a susținut pe prietenul său, baronul Sterling Henry Nahum, fotograf specializat în evenimente regale și mondene și al cărui pseudonim profesional era „Baron”, în defavoarea celui preferat de multă vreme de regina-mamă, Cecil Beaton, pentru râvnita slujbă de a face fotografiile la încoronare. Din senin, în mai 1953, Beaton a aflat că slujba i-a revenit lui. „Am avut o scurtă ocazie să-i mulțumesc reginei-mamă pentru ceea ce sunt sigur că trebuie să fi fost ajutorul ei în realizarea acestei veritabile «lovituri de stat» în favoarea mea”[226], a menționat el. „Ea a râs cu subînțeles, cu un deget sus în aer.” Philip s-a obișnuit cu acest gen de sabotaj subtil și a avut mereu grijă să-și trateze soacra cu o impecabilă curtoazie. Totuși, în timpul unui interviu cu Philip, pe atunci în vârstă de 79 de ani, cu prilejul centenarului reginei-mamă, Gyles Brandreth a încercat să-l facă să spună ceva călduros despre soacra sa. „În afară de a insista că el nu-și dorește să trăiască atât de mult”[227], a povestit Brandreth, Philip „a refuzat să intre în joc”.

În primele zile ale domniei fiicei sale, faptul că regina-mamă se adapta cu greu la a fi doar un personaj de fundal era o supărare bine-cunoscută la Palatul Buckingham. Stând alături de Martin Charteris, pe atunci secretarul ei particular adjunct, la Clarence House – la doar trei săptămâni de la urcarea pe tron –, regina a văzut mașina mamei sale trăgând în fața casei, s-a întors către Charteris și a murmurat: „Și iată cum vine o problemă”[228].

Între cele două s-a declanșat aproape imediat o bătălie a voințelor din cauza reticenței reginei-mamă de a se muta de la Palatul Buckingham. Regina-mamă se aștepta și cerea să-și înființeze propria curte în impunătorul conac regal Marlborough House din St James. Din păcate, acesta era deja ocupat de o altă văduvă regală, regina Mary, în vârstă de 85 de ani, soția regelui George al V-lea, slujită de un personal format din 80 de persoane, iar nepoata ei, noua suverană, nu avea de gând să-i ceară să părăsească locuința. Sugestia de a împărți Marlborough House ar fi făcut să pară, a spus Graham Turner, jurnalist la *The Telegraph*, că aveam de-a face cu „un loc unde se abandonează reginele pensionare”[229]. În plus, casa avea disperată nevoie de reparații, iar o renovare extinsă, precum cea propusă de regina-mamă, ar fi fost considerată inacceptabil de costisitoare de către contribuabilii britanici.

În schimb, regina-mamă a acceptat cu plăcere ceea ce a numit „o casă îngrozitoare”[230], splendida reședință Clarence House, din secolul al XIX-lea, cu trei etaje, aflată lângă Palatul St James. Prințesa Elisabeta și prințul Philip trăiseră acolo suficient de mulțumiți înainte ca Elisabeta să urce pe tron și, într-adevăr, după ce au petrecut mult timp și multă energie renovând amintita locuință la standardele moderne, le-a părut rău să o părăsească. Prințul de Wales și ducesa de Cornwall au locuit acolo în stil mare. După moartea reginei Mary, Elisabeta a dat dovadă de o neasemuită șiretenie și a făcut în așa fel încât Marlborough House să nu ajungă pe mâna mamei sale, donând-o, în 1959, Secretariatului Commonwealth pentru a-i servi drept sediu. Regina-mamă a ripostat, cheltuind o avere pentru a renova din nou Clarence House. Comentarii nemulțumite din partea Parlamentului cu privire la costuri au provocat replici de genul „Poate că ar dori să mă retrag decent la Kew și să conduc o breaslă a brodezelor de aici”[231].

Elisabeta era sensibilă la nefericirea mamei sale, înțelegând cât de umilitor era să vadă cum fostul personal

al regelui îi întorcea spatele pentru a se orienta către noul regim, lucru care o făcea să se simtă izolată și irelevantă – ea, care, timp de un deceniu și în toate orele întunecate ale războiul, fusese pivotul puterii suverane. Căsătoria ei cu Bertie fusese un parteneriat simbiotic în care ea exercitase o influență incalculabilă, alăturându-se adesea suveranului și lui Winston Churchill în timpul războiului, pentru prânzurile săptămânale la Palat, când premierul venea să prezinte situația țării.

Fire conciliantă, regina nu a protestat atunci când mama i-a cerut să primească telegrame de la Ministerul de Externe după ce făcuse un pas în spate, ceea ce înseamnă că deținea mai multă putere decât orice regină-consoartă dinaintea ei. Și nu a spus nimic nici când mama ei a continuat să se semneze „Elizabeth R"[LXXV], de parcă regele ar mai fi fost în viață. Atât de mare era antipatia reginei față de orice tip de confruntare, încât aceasta a simțit întotdeauna nevoia să se pună la adăpost. Un angajat al casei regale își amintește că, la un moment dat, suverana i-a spus pe un ton îngrijorat: „Mami este cea care contează. Nu trebuie să facem nimic care să-i rănească sentimentele"[232]. Charteris i-a povestit lui Gyles Brandreth că „a existat o oarecare stânjeneală în privința precedenței, regina nedorind să meargă în fața mamei sale"[233], care era „obișnuită să fie prima". Elisabeta era conștientă că mama ei avea doar 51 de ani când a rămas văduvă și că, în ciuda stării de sănătate a regelui, își imaginase cel puțin încă un deceniu în care va fi puterea din spatele tronului.

Bertie o curtase pe miniona și zâmbitoarea lady Elizabeth Bowes-Lyon – pe atunci asediată de pretendenți – timp de doi ani și jumătate și o ceruse de trei ori în căsătorie, înainte ca ea să accepte în cele din urmă. Pentru Bertie, căldura, strălucirea și frivolitatea vieții de familie a lui lady Elizabeth în ambianța vechiului castel Glamis din Scoția (devenit celebru datorită dramei *Macbeth*) făceau un contrast încântător cu rigidele constrângeri ale propriei educații regale. „Totul la Glamis era frumos, perfect"[234], și-a amintit unul dintre pretendenții respinși de lady

Elizabeth. „Să fii acolo era ca și cum ai trăi într-un tablou de van Dyck[LXXVI]. Timpul, bârfele, lumea care se perinda pe acolo, toate stăteau în loc. Nu se întâmpla nimic, dar magia ne cuprindea pe toți."

La acea vreme, lady Elizabeth era îndrăgostită de chipeșul aghiotant al lui Bertie, onorabilul James Stuart, și avea de ceva vreme ambiții mult mai mari pentru căsătorie decât să devină mireasa dureros de timidului moștenitor „de rezervă".

Mai exact, lady Elizabeth pusese ochii pe fratele lui mai mare, viitorul rege Eduard al VIII-lea, dar gusturile lui la femei se îndreptau către tinere sofisticate, cum ar fi alunecoasa Freda Dudley Ward și, mai târziu, ispititoarea și experimentata Wallis Simpson. Eduard pare să fi fost singura persoană din Insulele Britanice care a rămas insensibilă la farmecul lui Elizabeth Bowes-Lyon. Refuzul, fără îndoială, a întărit răceala neînduplecată pe care aceasta avea să le-o arate ducelui și ducesei de Windsor în clipa exilului.

Să se declare mulțumită cu Bertie a fost, fără îndoială, cea mai bună decizie din viața ei. Deși, în ceea ce o privește, nu a fost niciodată o căsătorie din pasiune, devotamentul lui pentru ea a fost necondiționat. Elizabeth a avut, practic, șansa să modeleze un bărbat care a ajuns suveran în mod accidental. „El (Bertie) avea nevoie să se însoare cu o femeie puternică și încrezătoare"[235], a povestit actrița Evelyn Laye, o prietenă apropiată a lui Bertie. „Mulțumesc lui Dumnezeu, din fericire pentru el și pentru țară, a găsit fata potrivită [...] Ea l-a transformat într-un mare rege într-un mod în care nimeni altcineva nu l-ar fi putut face. Puterea și hotărârea care au făcut posibil acest lucru au fost ale ei."

În cei 15 ani de domnie ai lui George al VI-lea, consoarta, care l-a susținut întotdeauna, a fost bucuria Casei de Windsor, revitalizând imaginea șubrezită a monarhiei după descurajanta abdicare a lui Eduard al VIII-lea și aducând speranță și echilibru poporului britanic în timpul războiului. Se spune că Hitler a numit-o

„cea mai periculoasă femeie din Europa” din cauza efectului însuflețitor pe care l-a avut asupra moralului poporului după ce a refuzat să părăsească Londra când au căzut bombele naziste și chiar și după ce Palatul Buckingham a fost lovit în 1940.

După moartea regelui, această femeie nespus de optimistă i-a scris poetei Edith Sitwell că a fost „înghițită de uriași nori negri de nefericire și durere”[236]. A cedat luminile rampei unei fiice iubite, da, dar uneia despre care știa că va fi o tânără regină reticentă, care nu-i va putea niciodată egala naturalețea. Și fiica știa asta. Contesa Patricia Mountbatten, o prietenă prețuită de când erau copile, își amintește că regina i-a povestit înainte de un turneu în Commonwealth: „Dacă mama ar fi aici să facă asta... O face atât de bine! Nu sunt spontană ca mami”[237].

Winston Churchill a fost cel care a scos-o pe văduva îndurerată din depresia care amenința să-i transforme doliul într-o reluare obositoare a poveștii reginei Victoria. În timpul vizitei anuale pe care premierul o făcea la Balmoral, acesta a decis să treacă neanunțat pe la Birkhall, cabana rustică de pe pământurile moșiei în care se mutase regina-mamă, dat fiind că acest castel îi aparținea acum fiicei sale (o altă lovitură de statut). Churchill era dornic să o aibă pe regina-mamă, mai demodată, ca aliată în spatele tronului, pentru a acționa ca un tampon împotriva influenței prea mari din partea lui Philip, atât de dornic de modernizare.

Orice i-ar fi spus Churchill, ei bine, a funcționat. I-a lăudat „marea delicatețe a simțirii”[238] a bătrânului leu, prietenului ei, lordul Salisbury. Doamna ei de onoare, Jean Rankin, a povestit că „(Churchill) trebuie să fi spus lucruri care au făcut-o să-și dea seama cât de important era pentru ea să continue, cât de mult doreau oamenii să facă lucrurile așa cum erau făcute înainte”[239]. Și mai important de atât este că, în mod clar, politicianul i-a oferit și un strop din bârfele legate de putere care îi lipseau. „Mi-am dat seama dintr-odată cât de mult sunt acum izolată de

informațiile «din interior»”[240], i-a mărturisit ea lordului Salisbury.

În cel mai scurt timp, Elizabeth s-a reinventat ca bunica extravagantă, sclipitoare și mereu zâmbitoare a națiunii, dând premii, botezând corăbii, inspectând regimente, dezvelind monumente, oferindu-și mult râvnitele patronaje culturale și perfecționând arta de a fi adorată de toată lumea.

Problema era că, în familia regală, văduvia însemna că această artistă înnăscută își pierdea nu numai platforma publică, ci și autonomia pe parcursul întregii vieți. Fiica ei, în vârstă de 25 de ani, avea acum un cuvânt de spus în ceea ce privește reședința mamei, cheltuielile acesteia, precum și rolul, dacă i se accepta vreunul, pe care avea voie să-l joace pe scena națională. În conformitate cu Lista Civilă[LXXVII] aprobată de guvern, veniturile ei anuale erau de 643 000 de lire sterline pe an, adică doar o fracțiune din ceea ce simțea ea că ar avea nevoie. Regina-mamă găzduia petreceri udate cu alcool la Royal Lodge din Windsor, petreceri de pescuit la Birkhall și sindrofii elegante pe tot parcursul anului, cu ținută de gală și bijuteriile prețioase aferente. Clarence House era o luxoasă capsulă a timpului, cu un personal format din 60 de oameni, trei lachei care puteau servi ceaiuri pentru o navă de croazieră și încă trei sau patru chelneri la prânz. În dormitorul ei, cei doi heruvimi de pe patul cu baldachin aveau straiele lor îngerești spălate și apretate în fiecare lună. Flota ei formată din cinci sau șase mașini cu numere speciale de înmatriculare se afla în garajul de la Palatul Buckingham.

Numai grajdul cu cai de curse reprezenta o cheltuială uimitoare. La un moment dat, Elizabeth aproape că a ratat începutul splendidei ceremonii anuale a Ordinului Jartierei de la Castelul Windsor din cauza unei curse deosebit de captivante. Jurnaliștii de la *The Daily Mail* au relatat că regina-mamă se afla într-o sufragerie privată îmbrăcată în ținuta pentru eveniment, cocoțată pe grătarul căminului și urmărind cursa la televizor. „Striga la ecran:

«Intră, intră, la naiba cu tine, intră!»"[241], în timp ce calul ei refuza să intre în boxa de pornire.

Ținutele ei erau o altă cheltuială bugetară mare. De când Norman Hartnell îi creasе garderoba complet albă pentru Paris, cu prilejul primei ei vizite de stat în 1938, el și succesorii săi au produs un flux constant de creații Fragonard diafane și vaporoase. Șifon, rochii din voal georgette pentru ceai, crinoline strălucitoare cu broderie din mărgele de cristal și strasuri, rochii de bal, paltoane din catifea și rochii pentru grădină – toate cu pantofi (prefera tocul de cinci centimetri) și genți de mână asortate – umpleau dulap după dulap la Clarence House. Niciun auster rever de haină nu a rămas neîmpodobit cu ceea ce numea *un mic Mmmm*[242], o bijuterie năucitoare din fenomenala ei colecție. Pălăriile ei, decorate cu pene de struț de culoarea piersicii, liliacului și *Eau de Nil*[LXXVIII], soseau în cutii cu dungi alb-negru. O pălărie cu pene pe care o iubea în mod deosebit avea în lateral niște clopoței care zăngă-neau în adierea vântului.

Regina a trebuit să majoreze venitul mamei din fondurile personale și să garanteze o descoperire de cont în valoare de patru milioane de lire sterline pe an. Suverana a „sugerat cu afecțiune ca mama ei să nu mai cumpere atâția cai de rasă într-un anume an"[243], a povestit un prieten al reginei-mamă, „și totuși o factură uriașă a sosit la momentul potrivit. Tot ce a simțit regina că poate face a fost să-i trimită mamei ei un bilet care a scris doar «Oh, Doamne, mami!»". Când valoarea descoperirii de cont a bunicii sale a ajuns în cele din urmă în presă, prințul Charles a remarcat că „dacă deficitul raportat ar fi doar o zecime din suma reală, presa ar ținti cel puțin în direcția corectă". („Într-adevăr", a spus regina la un moment dat, „ce mi-e cu mama mea și caii ei de curse, ce mi-e cu soacra mea și cu mănăstirile ei de maici"[244].) Renta în valoare de 643 000 de lire sterline a fost cheltuită de opt ori în fiecare an și reprezenta mai puțin de jumătate din ceea ce costa doar angajarea servitorilor de la Clarence House.

În vara anului 1952, dintr-un capriciu, în timp ce se afla cu prietenii în nordul Scoției, regina-mamă și-a cumpărat un vechi castel în Caithness. Dominând un promontoriu bătut de vânt de pe coasta Scoției, acesta are vedere la Orkney. Elisabeta i-a redat numele inițial, Mey, și a cheltuit o altă mică avere pentru a-l res-taura. (Spre surprinderea tuturor celor care credeau că este o nebunie a văduviei, castelul a devenit unul dintre cele mai îndrăgite locuri de evadare pe timpul verii, vreme de aproape cinci decenii.) Pelerina de ploaie albastră și cizmele de cauciuc pe care regina-mamă le purta întotdeauna când mergea pe domeniu încă o așteaptă să vină în holul din față.

Până la sfârșitul vieții, regina-mamă a fost solicitată să găzduiască strângeri de fonduri la Clarence House. Oaspeții se adunau în salon în timp ce ea aștepta în încăperea alăturată și dădea peste cap un Martini. Apoi ușile se deschideau, iar ea trimitea o ceată de Corgi urât mirositori pentru a stârni ceva tulburare și a anunța că micuța doamnă era pe aproape. Urmau replici familiare și vesele, precum: „O, domnule Branson, ce mai fac avioanele dumneavoastră zilele acestea?"

Deși dragostea cu țepi a mamei sale putea fi o provocare, legătura reginei cu aceasta, precum și recunoștința pe care regina o manifesta față de etica profesională a mamei sale erau profunde. Mamă și fiică, aveau în comun același simț al umorului, aceeași dragoste pentru cai și câini, aceeași rezistență fizică formidabilă. (Una dintre regulile de viață ale reginei-mamă a fost să nu recunoască niciodată oboseala, frigul sau că avea temperatură.)

Stăteau de vorbă în fiecare dimineață, după micul-dejun, schimbând sfaturi despre curse și știri despre armăsari pursânge. În lunga ei istorie de pasionată de cai, regina-mamă a avut 462 de câștigători care au concurat în culorile ei personale, auriu și albastru. Asemenea reginei, a savurat întreaga gamă de activități de la țară, inclusiv pescuitul la muscă. În timpul șederilor ei la Birkhall, putea fi găsită, până pe la 80 de ani, echipată cu cizme pescărești,

cu undița în mână, în apa rece ca gheața a râului Dee. Biografa Ann Morrow povestește cum, odată, la Balmoral, când „regina-mamă nu era de găsit pe nicăieri până pe la opt seara, au fost trimise grupuri de căutare, iar curând a fost găsită târând acasă, pe întuneric, un somon de vreo nouă kilograme"[245]. („Aceasta este răzbunarea somonului", a glumit ea mai târziu, când un os de pește i-a rămas în gât la cină, în 1982.)

De obicei, putea să dezghețe starea de spirit a reginei, făcând-o să izbucnească în râs. La un moment dat, când protestatarii studenți au aruncat cu role de hârtie igienică spre ea, regina-mamă le-a luat și le-a dat înapoi, spunând: „Sunt cumva ale voastre?"[246]. Regina-mamă avea talentul de a-și tachina fiica așa cum nimeni altcineva nu reușea. „Ai domnit astăzi, Lilibet?" întreba ea, tărăgănând cuvintele, când fiica ei se întorcea istovită de la vreun eveniment. Uneori, regina își surprindea mama cu câte un act de generozitate, cum ar fi instalarea, nesolicitată, a unui lift pentru ea la Birkhall. „Acum aveți o formă de asistență mecanizată pentru a urca *les escaliers*"[247] fără ca picioarele Majestății Voastre să atingă podeaua", i-a scris prințul Charles bunicii sale în felul său ciudat, fără a uita vreodată să-i folosească titlul regal, chiar și într-un mesaj privat.

În ceea ce privește atmosfera, nici că putea exista o diferență mai mare între casa mamei și cea a fiicei. Era mult mai distractiv să lucrezi la Clarence House decât la Palatul Buckingham, care era plin de oameni înțepați și care se pricepeau la toate. Când regina-mamă a părăsit Palatul pentru a se stabili în noua ei casă, unii dintre servitorii mai însuflețiți au vrut să meargă cu ea. Se prea poate ca regina-mamă să fi fost o imagine a tăriei de caracter în timpul războiului, dar perioada care i-a definit natura amuzantă a fost cea a anilor '20.

Văduvia a însemnat că, în privat, regina-mamă putea reveni la propria epocă a jazzului. Eliberată de banchetele rigide ale unei consoarte regale, a devenit o gazdă inspirată și adesea amuzantă pentru oameni de cultură,

personalități din lumea curselor, precum și pentru marea și vechea aristocrație. (Unul dintre oaspeții care reveneau iar și iar era inspectorul fotografiilor regelui – și mai târziu ale reginei –, Anthony Blunt, care, potrivit unor dezvăluiri incomode, s-a dovedit a fi un spion sovietic din celebra rețea de spionaj Cambridge, care îi includea și pe Guy Burgess, Harold „Kim" Philby, Donald Maclean și John Cairncross.)

Era faimoasă pentru toasturile ei necuviincioase, când își ridica paharul sus-sus-sus pentru oamenii pe care îi plăcea și îl lăsa jos-jos-jos sub masă pentru cei pe care nu-i plăcea, un gest întâmpinat cu hohote de râs și însoțit de cantități copioase de alcool. La fel ca regina, care putea face răutăcioase imitații la minut ale oricărei persoane pe care tocmai o cunoscuse, regina-mamă a fost o imitatoare vicleană. Se spune că felul în care îi imita pe actorii din *Blackadder* era excepțional, dar și mai bine se descurca atunci când venea vorba de Ali G, o parodie foarte apreciată de prințul Harry. „Dragă, prânzul a fost minunat, respect"[248], era replica ei.

Timp de zeci de ani, petrecerile ei au fost puse în scenă de neprețuitul ei valet William Tallon – colegul meu de bancă la slujba în memoria lordului Lichfield –, care prezida ca maestru de ceremonii purtând frac și cravată albe. „Backstairs Billy" s-a alăturat Casei Regale la vârsta de 15 ani și a rămas în serviciu până la moartea reginei-mamă. Partenerul său, Reginald Wilcock, era valetul. Conacul *grace-and-favor*[LXXIX] în care locuiau era scena centrală a petrecerilor pentru subcultura gay a Palatului. Tirania din culise a lui Billie era de necontestat, deoarece era mâna dreaptă și indispensabilă a reginei-mamă.

După cum se povestește în biografia captivantă scrisă de Tom Quinn, ziua lui începea la 6 dimineața, când cobora în bucătării pentru a inspecta cu „o privire foarte serioasă"[249] tava cu micul-dejun al reginei-mamă, iar apoi „părăsea încăperea ca un stârc elegant și posomorât!." Tallon punea discurile cu muzica lui Gershwin, plimba câinii corgi, se îngrijea de oaspeți și, când era cazul,

reumplea paharul reginei-mamă cu ginul ei preferat și cu Dubonnet înainte de prânz. Dacă un oaspete cerea o băutură fără alcool, îi servea oricum vin, pentru a se asigura că totul merge ca la carte.

La Birkhall, Billie anunța oamenii să coboare la prânz sunând dintr-un clopoțel și legănând o cădelniță ca un preot catolic. Era partenerul de dans al reginei-mamă la balul anual Ghillies de la Balmoral, oferit personalului și, uneori, cu cinci minute înainte ca oaspeții de la prânz să sosească la Clarence House, o învârtea pe regina-mamă într-un vals, în sufrageria ei privată. William a susținut că regina-mamă putea să-l danseze până la epuizare până și la cei 80 de ani ai ei. „Suntem într-adevăr o pereche de fete bătrâne, nu-i așa, William?”[250] spunea ea.

Unul dintre distinșii ei prieteni de sex masculin mi-a dezvăluit că, după o seară la balet, când regina-mamă avea 82 de ani, a ajutat-o să coboare din mașină pentru a lua cina la restaurantul pescăresc Wiltons. Domnul în cauză a avut un ajutor pe cealaltă parte, astfel încât picioarele ei mici abia au atins pământul. I-a șuierat chelnerului să nu-i servească reginei-mamă clești de crab la fel ca altor persoane din grup, pentru că tocmai își revenise după incidentul cu osul de somon înfipt în gât. Dar ea s-a uitat în jur și a spus: „Oh! Toată lumea are clești de crab. Eu de ce nu am?”, așa că a mâncat trei.

Pe măsură ce deceniile treceau, iar regina devenea un monarh desăvârșit și experimentat, regina-mamă s-a amestecat tot mai puțin și și-a savurat tot mai mult rolul care presupunea să fie pe placul mulțimii. A fost considerată unul dintre puținii membri ai familiei nepătați de scandaluri și divorț, păstrându-și aerul mistic regal chiar și în timpul celor mai aspre atacuri tabloide din anii ’90. Longevitatea ei plină de spirit a devenit o sursă de admirație națională. Lady Elizabeth Longford a povestit cum, după botezul prințului William, care a coincis cu cea de-a 82-a aniversare a reginei-mamă, aceasta s-a urcat pe un ghiveci de flori răsturnat, astfel încât mulțimile să o poată vedea cum salută în dimineața zilei de naștere:

Mai târziu a fost prezentată la televizor salutându-i pe măcelarii în haine albe de la Smithfield – o siluetă mică în perpetuă mişcare, râzând, gesticulând, întorcându-se când într-o parte, când în alta, hotărâtă să-i adune pe toţi în cercul ei magic[251].

Când acea mişcare perpetuă s-a oprit pentru totdeauna, întrebarea pe care şi-au pus-o cei care se ocupau de planificarea funeraliilor din partea Palatului Buckingham a fost cât de mult ar dori poporul britanic să o jelească. Să mori la 101 ani nu trezeşte acelaşi fel de emoţie ca atunci când se întâmplă la 36 de ani, vârsta la care s-a stins prinţesa Diana, frângând inima lumii întregi. Exista îngrijorarea că celebrarea naţională a unui vechi simbol regal – atât de curând după moartea prinţesei Margaret şi cu doar trei luni înainte de punctul culminant al Jubileului de Aur din iunie – va fi un eveniment destul de neinteresant şi fără cine ştie ce participare publică.

Consilierii Palatului s-au întrebat: Ar trebui ca sărbătorirea jubileului să fie amânată? Ştiind ce părere ar avea mama ei în legătură cu asta, regina a fost fermă pe poziţii, solicitând ca totul să meargă conform planului. Pentru a preveni orice false aşteptări, biroul de presă al Palatului şi-a luat precauţia de a redacta eventuale declaraţii în cazul în care poporul va ridica din umeri cu privire la moartea reginei-mamă.

După cum se temea, presa a fost mai puţin politicoasă. Au apărut reacţii aprinse din partea monarhiştilor, deoarece prezentatorul ştirilor BBC, Peter Sissons, cel care a anunţat moartea reginei-mamă, a făcut-o purtând o cravată neconvenţională (şi, se spune, lipsită de respect) vişinie, mai degrabă decât cea tradiţională neagră pentru doliu, iar într-un program special la radio BBC, în loc să comemoreze zilele remarcabile din viaţa vechii regine, James Cox a întrebat-o pe lady Pamela Hicks dacă regina-mamă „şi-a depăşit utilitatea"[252]. Elementele republicane, care au compensat prin gălăgie ceea ce le lipsea la capitolul sprijin, au condamnat rechemarea Parlamentului de către

guvern în semn de omagiu adus reginei-mamă drept „un spectacol jenant”[253].

Un titlu din *The Guardian* proclama: „Un adio șovăielnic dezvăluie o națiune divizată”. Jurnalistul Jonathan Freedland scria că, spre deosebire de revărsarea de emoție din cazul morții prințesei Diana, acum, în fața Palatului Buckingham, nu se adunaseră cine știe ce mulțimi, iar mesajele din cartea de condoleanțe erau aproape inexistente. El a atribuit scurtarea perioadei oficiale de doliu de la 13 la nouă zile îngrijorării Palatului că durerea națiunii nu se va întinde atât de mult. Piers Morgan a consemnat în rubrica sa:

> Împlinesc 37 de ani și așteptam cu nerăbdare o noapte splendidă de divertisment în tripourile din Londra, când, în mijlocul după-amiezii, am primit un telefon prin care am fost anunțat că regina-mamă a murit. Mi-aş dori să pot spune că prima mea reacție a fost să-mi plec capul și să aduc un omagiu tăcut Majestății Sale pentru tot ceea ce a făcut pentru această țară de-a lungul uimitoarei sale vieți, înainte de a alerga în redacție pentru a începe lucrul la ziarul de luni. Dar nu m-am putut gândi decât la faptul că a murit într-o sâmbătă[254].

În timp ce echipa lui Tony Blair dezbătea dacă să încerce să-l introducă sau nu pe prim-ministru în proceduri, Sir Malcolm Ross a fost în elementul său. Doar dusese acasă, în servietă, noapte de noapte, vreme de 17 ani, planurile operațiunii „Tay Bridge”, așa cum primise numele de cod înmormântarea reginei-mamă. Ross avea fiecare detaliu stabilit, până la ultimul corist. Sir Roy Strong, care a participat la repetiția funerară de la Westminster Abbey, a scris în jurnalul său că a fost uimit de meticuloasa organizare.Ross a ordonat inclusiv ca piatra cubică din afara catedralei Westminster să fie aspirată.

Înainte ca întregul cortegiu să părăsească Windsor, preotul Ovenden a condus-o pe regină și familia ei în rugăciune duminică, lângă sicriului reginei-mamă. Acesta

a fost depus timp de patru zile la Westminster Hall, așezat pe un catafalc și acoperit cu stindardul ei personal. După ce a privegheat alături de ceilalți trei nepoți ai reginei-mamă – ducele de York, contele de Wessex și vicontele Linley – prințul de Wales s-a întors singur pentru 20 de minute private de rugăciune în tăcere. Cu emoție, acesta a spus națiunii, în omagiul său, că bunica lui a servit Regatul Unit cu „eleganță, stil și o demnitate de neclintit"[255] timp de aproape 80 de ani:

> Într-un fel, nu m-am gândit niciodată că va veni acest moment. O vedeam ca pe o persoană grozavă, de neoprit și, de când eram copil, am adorat-o... O, cât de dor îmi va fi de râsul ei și de înțelepciunea minunată, izvorâtă din atâta experiență, dar și dintr-o sensibilitate înnăscută față de viață. A fost, pur și simplu, cea mai magică bunică pe care ar putea să o aibă cineva și i-am fost cu totul devotat.

Abracadabra! Bunica magică și-a fluturat bagheta pentru ultima oară. A existat vreodată o ocazie în care aceasta să nu atragă mulțimea? A crezut oare cineva cu adevărat că va dezamăgi la ultima mare reprezentație din viața ei? Înfrângând toate previziunile sumbre, o mulțime uluitoare, formată din 200 000 de britanici, a trecut cu solemnitate pe lângă sicriul reginei-mamă expus pentru public, înainte ca acesta să fie coborât în criptă la Windsor, alături de cel al regretatului ei soț și de urna prințesei Margaret. Peste un milion de oameni au ieșit pe străzi pentru ultima ei călătorie de la Westminster Abbey la Windsor, un număr similar cu cel al participanților îndoliați care au venit să le prezinte un ultim omagiu lui George al VI-lea și Winston Churchill. BBC (și alții) au fost umiliți. *The Daily Mail* a trâmbițat barometrul eșuat al sentimentului național prezentat de *The Guardian* cu titlul „Ziarul care a greșit atât de grav"[256].

„A fost un amestec uriaș de tineri și bătrâni"[257], a povestit Strong din mulțime, când a mers la Westminster Hall pentru a-și aduce omagiul, „oameni de toate felurile

și condițiile, tăcuți, respectuoși, mormăind, adesea neștiind prea bine cum să se comporte la un eveniment de acest fel". În semn că trecerea în eternitate a mamei sale însemna că ar putea începe o eră mai relaxată, regina i-a spus lui Charles că doamna Camilla Parker Bowles ar putea participa la înmormântare, dacă nu în calitate de parteneră de viață a prințului, atunci ca „prietenă a reginei-mamă"[258].

În ziua friguroasă de primăvară a înmormântării, Biserica, Armata și Coroana și-au unit forțele, oferind o imagine unică a măreției, fastului și frumuseții britanice. Slujba a fost precedată de 101 dangăte ale clopotului-tenor de la catedrală, câte unul pe minut, pentru fiecare an din viața reginei-mamă. Printre cei 2 100 de invitați de la Westminster Abbey se aflau și un grup de 12 capete încoronate din Europa (care au tratat totul ca pe un uriaș cocktail regal), opt venerabili premieri, toți bărbații și femeile care i-au fost loiali reginei-mamă în impresionanta ei activitate caritabilă, o forfoteală de duci și ducese, conți și contese vorbind în șoaptă, precum și alte personalități care au umplut rând după rând.

Pentru slujbă, regina alesese versuri populare scrise de poetul și pictorul englez David Harkins (care își câștigă astăzi cea mai mare parte a banilor vânzând nuduri ale soției sale pe internet). Majestatea Sa citise mai întâi textul tipărit pentru înmormântarea vicontesei văduve De L'Isle și se pare că fusese mișcată de emoția acelor versuri, precum și de „tonul ușor optimist"[259].

Un purtător de cuvânt al Palatului Buckingham a precizat că versurile reflectau „gândurile suveranei despre modul în care națiunea ar trebui să celebreze viața reginei-mamă. Și să meargă mai departe"[260]. Harkins a fost uluit să afle că umilele sale versuri au fost incluse în ceremonie. La fel au fost și criticii literari, pentru că, din punct de vedere artistic, sunt la fel de bune ca picturile lui nud:

Poți vărsa lacrimi pentru că ea a plecat
sau poți zâmbi pentru că a trăit.

Poți să închizi ochii și să te rogi ca ea să se întoarcă
sau poți deschide ochii, să vezi ce a lăsat în urmă.

Datorită utilizării lor într-un asemenea moment și beneficiind de o astfel de expunere, versurile au devenit curând ceea ce poate fi considerat un clasic imn funerar modern.

Regina a fost calmă pe tot parcursul slujbei, dar nu și prințul Charles, care a fost aproape de a izbucni în lacrimi și a însoțit sicriul bunicii sale la Castelul Windsor. Moștenitorul tronului a urmărit înmormântarea de la St George's Chapel înainte de a zbura în Scoția, la Birkhall, pentru a fi consolat de Camilla.

În testamentul ei, regina-mamă lăsase refugiul ei favorit nepotului ei favorit, alături de Castelul Mey, care a fost plasat într-un fond. Tot la dorința ei, prințul Charles s-a mutat la Clarence House. În 1994, regina-mamă a pus deoparte două treimi din averea ei pentru strănepoți, din care prinții William și Harry împart 14 milioane de lire sterline. (O parte mai mare din această moștenire a fost alocată cu delicatețe lui Harry, despre care știa că nu se va bucura niciodată de nivelul de bogăție al fratelui mai mare.) Royal Lodge, de la Windsor, a fost încredințată prințului Andrew pentru uzul personal. Prințul Charles a creat un memorial pentru bunica sa la Stumpery, Highgrove, o poiană încântătoare unde cioturile de copaci sunt sculptate în structuri naturale deosebit de interesante printre ferigi și frunziș. Acolo a ridicat un mic altar asemănător unui templu, care include un basorelief din bronz al reginei-mamă împodobit cu perlele și pălăria ei de grădinărit.

Înainte ca sicriul ei să fie scos din catedrală, numeroasele titluri ale reginei-mamă au fost citite într-un limbaj care amintea parcă de legenda lui Artur:

> Astfel i-a plăcut lui Dumnezeu cel Atotputernic să o smulgă din această viață trecătoare și să o ducă la îndurarea Sa Divină pe Prea Înalta, Prea Puternica și Prea Minunata răposată Prințesă Elizabeth, Regina

Văduvă și Regina-Mamă, Doamnă a Ordinului Cel mai Nobil al Jartierei, Doamnă a Celui mai vechi și mai nobil Ordin al Ciulinului, Doamnă a Ordinului Imperial al Coroanei Indiei, Mare Maestru și Mare Doamnă a Crucii Ordinului Regal Victorian, căreia i-a fost conferit Colanul Regal Victorian, Doamnă a Marii Cruci a Excelentului Ordin al Imperiul Britanic, Doamnă a Marii Cruci a Prea Venerabilului Ordin al Spitalului St John, Văduvă a Majestății Sale Regele George al VI-lea și Mamă a Excelentei Sale Majestăți Elisabeta a II-a, prin grația lui Dumnezeu, a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și regina celorlalte tărâmuri și teritorii ale ei, conducătoare a Commonwealthului, apărătoare a credinței, suverană a celui mai nobil Ordin al Jartierei, pe care Dumnezeu să o păstreze și să o binecuvânteze cu viață lungă, sănătate, onoare și toată fericirea lumească.

În afara catedralei Westminster erau grămezi mari de buchete lăsate de popor. Un omagiu anume părea deosebit de potrivit pentru mica și nestăpânită regină care îl sfidase pe Hitler în război. Era adresat pur și simplu „Angliei”[261].

[LXXIV] Mary Jane „Mae” West (1893–1980) a fost o actriță, scenaristă, cântăreață și comediană americană, fiind un adevărat sex-simbol al vremurilor sale (n. red.).

[LXXV] R provine de la cuvântul latin *regina.* Semnătura cu inițiala R, de la *regina* sau, după caz, *rex* („rege) este o tradiție veche de secole (n. tr.).

[LXXVI] Discipol al lui Rubens, Antoon van Dyck (1599–1641) a fost unul dintre cei mai importanți pictori flamanzi, reprezentant al barocului. A fost pictorul curții regelui Carol I Stuart al Angliei (n. red.).

[LXXVII] Lista Civilă reprezintă suma alocată anual, prin lege, din bugetul public, pentru acoperirea cheltuielilor legate de îndeplinirea funcțiilor oficiale ale suveranului. Ea include salariile personalului, cheltuielile pentru vizite de stat, angajamente publice, diferite ceremonii, precum și întreținerea Casei Regale (n. tr.).

[LXXVIII] O nuanță de culoare verde-deschis (n. red.).

[LXXIX] Termenul *grace-and-favor* se referă la o reședință aflată în proprietatea monarhului, dar care o oferă ca locuință, fără

obligații financiare, unui angajat sau în semn de mulțumire pentru serviciile prestate în trecut (n. tr.).

Capitolul 7

SĂRBĂTORITA JUBILEULUI

Bisul reginei

După doliul ținut la moartea lui Margaret, revărsarea de emoție pe care o stârnise dispariția reginei-mamă a pregătit perfect terenul pentru memorabila sărbătoare patriotică organizată pentru a marca Jubileul de Aur al Reginei, rezultatul a doi ani de planificare. Palatul Buckingham a fost extaziat de neașteptata reacție plină de căldură a poporului. Un fost secretar de presă al reginei mi-a povestit că, după ce fusese martor la ranchiuna și pozițiile slabe în sondajele de opinie de care avusese parte monarhia în anii '90, cei marcați de scandal, creșterea spiritului regalist a fost pur și simplu un miracol:

> A fost ca și cum, confruntați cu golul lăsat de moartea reginei-mamă, oamenii s-au gândit: „Doamne, o avem pe regină, care se află pe tron de 50 de ani și a făcut treaba asta în liniște, s-a descurcat cu sarcina asta și nu s-a plâns niciodată [...] Avem, așadar, ceva minunat, pe care alte țări nu îl au". Iar oamenii erau cu adevărat dornici de vești bune și să sărbătorească faptul că sunt britanici.

Când regina a părăsit catedrala după înmormântarea reginei-mamă pentru a se întoarce la Palatul Buckingham, privitorii care se aliniaseră de-a lungul străzilor, fluturând drapelul, au izbucnit în aplauze călduroase. Regina era acum plină de bucurie. Căldura primirii ei i-a ridicat în mod vizibil moralul. Trecuse prin atât de multe în ultimele trei luni, dar acum i se lua parcă povara de pe umeri și începea să aibă tot mai multă încredere. Oamenii o iubeau

încă. Eliberată în sfârșit de strălucirea eclipsantă a mamei ei, a surorii ei și a zeiței eterne, Diana, putea să iasă în fața națiunii pentru a se bucura de 50 de ani de succes. Cu sprijinul ei statornic, prințul Philip, alături în balconul Palatului Buckingham, a transmis mulțimilor adunate o imagine a constanței, a stabilității și a virtuții răsplătite. Iar nepoții ei, William (care împlinea în curând 20 de ani și tocmai își termina primul an la St Andrews) și Harry (17 ani și pe cale să-și înceapă ultimul an la Eton) au oferit un plus de entuziasm în ceea ce privește viitorul monarhiei.

Regina a vizitat 70 de orașe mari și mici din Anglia, Scoția, Țara Galilor și Irlanda de Nord – din 50 de regiuni, timp de 38 de zile –, din mai până în august, într-un singur turneu în anul jubiliar. Trenul regal a străbătut aproape 5 630 de kilometri în Anglia, Scoția și Țara Galilor – de la sud, în Falmouth, Cornwall, și până în nord, la Wick, Caithness. Suverana a primit peste 30 000 de e-mailuri de felicitare și a primit și a răspuns la aproape 17 500 de scrisori de felicitare pentru Jubileul de Aur. Au existat 28 de milioane de accesări pe site-ul dedicat jubileului în doar șase luni. Presupusa lipsă de interes pentru petrecerile stradale despre care a scris presa a fost o eroare. S-au ținut mii de astfel de evenimente în Regatul Unit, inclusiv unul în Antarctica, unde 20 de oameni de știință de la British Antarctic Survey au organizat o petrecere la minus 20 de grade Celsius.

Peste 800 de kilometri de cabluri au fost instalate în Londra, astfel încât evenimentele din weekendul jubileului să poată fi transmise în țări de pe tot globul. Un răspuns indiferent din partea presei? 3 521 de membri ai presei din peste 60 de țări au fost acreditați pentru a transmite de la Londra, în timpul weekendului dedicat Jubileului de Aur. Un milion de oameni s-au adunat pe The Mall pentru a urmări festivitățile de la începutul lui iunie 2002. Spectaculoasa paradă jubiliară de pe The Mall din după-amiaza zilei de 4 iunie a inclus 20 000 de persoane, inclusiv un cor gospel de 5 000 de oameni, 2 500 de participanți la Carnavalul de la Notting Hill și 4 000 de

oameni reprezentând țările Commonwealthului. Palatul s-a asigurat că fiecare comunitate multiculturală a fost reprezentată. Regina a făcut vizite în toate cele patru principale comunități necreștine, mergând să vadă o moschee din Scunthorpe, un templu hindus din nordul Londrei, un templu sikh din Leicester și Muzeul Evreiesc din Manchester. La o recepție multiconfesională de la Palatul Buckingham au participat peste 700 de reprezentanți ai diferitelor culte. Liderul Bisericii Romano-Catolice din Anglia și Țara Galilor, cardinalul Cormac Murphy-O'Connor, a predicat pentru prima dată la Sandringham, iar slujba de duminică din weekendul Jubileului de Aur a avut caracter ecumenic.

The Guardian, cel mai acru dintre ziarele care au comentat cu agresivitate evenimentul înainte ca acesta să aibă loc, a fost silit să accepte că se întâmplase ceva incontestabil de puternic. „Trebuie să recunoaștem faptele"[262], au încuviințat jurnaliștii:

> Evenimentele care au avut loc cu ocazia Jubileului de Aur al reginei din 2002 au fost, din toate punctele de vedere, mai reușite decât s-au temut organizatorii sau au sperat criticii [...]Acesta a fost, fără îndoială, un weekend grozav pentru Casa de Windsor și pentru regină, în mod special. Ar fi un neadevăr să susținem că popularitatea membrilor familiei regale nu a fost niciodată mai mare, dar este, fără îndoială, de netăgăduit că aceasta este una dintre cele mai bune dimineți pe care monarhia le-a avut vreodată.

Lăsând la o parte toată această strălucită afirmație, trebuie reținut că a existat un eveniment central care a ajuns să fie echivalent cu succesul Jubileului de Aur al Reginei Elisabeta a II-a: Party at the Palace („Petrecere la Palat"), concertul rock din incinta Palatului Buckingham la care au participat 12 000 de spectatori. Un canal de știri a numit evenimentul „cea mai bună petrecere dintr-o curte din istoria națiunii". Tonul serii a fost dat de Brian May, membru al emblematicei trupe Queen. Într-o

splendidă singurătate pe acoperișul Palatului Buckingham, cu părul său lung și creț în bătaia vântului de seară, zeul rockului a oferit o îndrăzneață variantă solo la chitară a imnului „God Save the Queen". Au urmat trei ore și jumătate de zeități ale muzicii, de la Paul McCartney la Elton John, Eric Clapton, Phil Collins, Aretha Franklin [preînregistrată], Brian Wilson, Ricky Martin, Annie Lennox, Joe Cocker și alții. Ozzy Osbourne, care crezuse că este victima unei farse când a auzit prima dată că a fost invitat, s-a ridicat la înălțimea evenimentului. Când actorul de comedie Lenny Henry a început să-l prezinte, Ozzy a năvălit pe scenă, strigând mulțimii: „Rock'n'roll, rock'n'roll". Acesta a interpretat apoi imnul Black Sabbath „Paranoid", pe acordurile unor chitare asurzitoare, în timp ce alerga de colo, colo pe scenă, cântând și mestecând gumă în același timp. Triumfători, prințul Harry și prințul William au putut fi văzuți aplaudând cu mâinile ridicate deasupra capetelor în loja regală.

Party at the Palace a fost unul dintre cele mai urmărite concerte pop din istorie, atrăgând în jur de 200 de milioane de telespectatori la nivel internațional. O sută de mii de copii ale CD-ului au fost vândute în prima săptămână de la lansare. Regina Elisabeta a II-a a devenit primul membru al familiei regale care a primit un disc de aur din partea industriei muzicale. De asemenea, a devenit, poate pentru prima dată în timpul domniei sale, *cool*, reinventându-și imaginea ca fenomen al culturii pop, care conecta trecutul cu un prezent mai relevant și care a culminat cu apariția ei alături de James Bond la Jocurile Olimpice din 2012. Sir Roy Strong a scris în jurnalul său:

> Jubileul de Aur a părut să încheie ceea ce a început odată cu înmormântarea reginei-mamă, o redescoperire și o renaștere a Insulei și a patriotismului ei [...] Prin asta vreau să spun că fastul grandios a întâlnit cultura pop într-o alianță a trecutului cu prezentul, ceea ce oferă Coroanei o formulă pentru a continua în acest secol... colaborarea dintre conservare și inovare[263].

Era clar că moștenitorul tronului nu arătase niciodată mai fericit. Zâmbindu-i binevoitor, de data aceasta, mama lui îi oferise cel mai bun semn dintre toate că monarhia intrase într-o nouă eră. Așezată în al treilea rând, alături de restul familiei regale, se afla Camilla Parker Bowles. Ea a condus aplauzele în timp ce Phil Collins și bateristul Queen Roger Taylor au urcat pe scenă pentru a interpreta o melodie clasică Motown, „You Can't Hurry Love".

Capitolul 8

PROBLEMELE SLUJITORILOR

Ce a văzut majordomul

În culisele monarhiei mustea un scandal incipient care amenința să arunce în aer prețioasa comoară a bunăvoinței naționale restaurate cu atâta grijă.

Pericolul era cauzat de problema endemică a distanței regale față de necesitățile din lumea reală – mai simplu spus, era vorba de zgârcenia față de membrii personalului. Cultura Palatului a fost întotdeauna orientată instinctiv către ieftin. Elegantă când venea vorba de maniere, fermecătoare când venea vorba de scrisorile de mulțumire și micile cadouri, dar meschină când venea vorba de bani. O posibilă explicație ar fi că, încă de la izbucnirea Revoluției Franceze, familia regală a simțit că ar putea fi atacată de populație în orice moment, motiv pentru care ar avea nevoie de proprietăți mobile. Există povești potrivit cărora regina Mary i-ar fi spus tinerei Elizabeth Bowes-Lyon: „Asigură-te că păstrezi bijuteriile pe care le ai! Nu le vinde sub nicio formă! S-ar putea să ai nevoie de ele!". Exemplul de la începutul secolului al XX-lea oferit de sfârșitul catastrofal al familiei Romanov a transmis un fior de gheață care a ajuns până la verii de la Palatul Buckingham.

O explicație mai bună, bănuiesc, este incapacitatea familiei regale de a-și imagina cum este să-ți faci griji pentru bani. Onoarea de a lucra la oricare dintre reședințele regale pentru un salariu de nimic a fost mult timp considerată o recompensă suficientă pentru a atrage o loialitate resemnată și îndelungată din partea subalternilor. Într-adevăr, după 10 ani petrecuți la Palat,

un majordom sau un lacheu putea transforma blazonul regal într-o referință pentru o slujbă profitabilă înaintea unui șeic sau a unui star rock, dar, de cele mai multe ori, munca în slujba familiei regale producea un fel de sindrom Stockholm servil. Unul dintre prietenii din showbiz ai prințului Charles mi-a povestit că angajații familiei regale sunt precum costumierii de la teatru. „Uniforma de deferență în fața stăpânilor lor, combinată cu o gură spurcată în culise. De obicei, se termină cu un gin cald într-un pat înconjurat de fotografii cu autograf." În ciuda faptului că Palatul ar fi trebuit să treacă printr-o serie de modernizări, se simte încă atmosfera feudală dacă ne gândim pur și simplu la titlurile angajaților: „yeoman al cămărilor", „intendentă-șefă a cămării cafelelor", „pajul pasajului din spate", cunoscut și sub numele de „pajul scărilor din spate". (La o cină găzduită de prințul Charles la Palatul Buckingham, cu câțiva ani în urmă, un oaspete își amintește că aghiotantul desemnat să-i facă turul i-a împărtășit un punct de vedere memorabil: „Dacă vrei ca o cină importantă, un eveniment important ca acesta, să meargă bine la Palat, este absolut esențial să rămâi de partea yeomanului cămărilor".) Mulți dintre angajați au rămas prea mult timp la Palat, cu resentimentele mocnind.

Valetul devotat al reginei-mamă, William Tallon, a fost o victimă tipică. În 2006, în fața capelei unde a avut loc slujba de pomenire a lordului Lichfield, s-a plâns că, atunci când bătrâna matriarhă s-a stins și nu a mai fost nevoie de serviciile lui, a fost dat afară din apartamentul său *grace-and-favor* cu doar trei luni de preaviz. Desigur, orgiile alimentate de alcool ale lui Tallon cu membri zburdalnici ai personalului scăpaseră de sub control. Dar nu se putea nega faptul eroic că, timp de cinci decenii, fusese de serviciu la Clarence House sau Birkhall, sau Royal Lodge, sau Castelul Mey din momentul în care marea (și mereu pretențioasa) regină-mamă se trezea dimineața și până în momentul în care aceasta mergea la culcare noaptea. Tallon mi-a povestit că, de ani buni, ardea de nerăbdare să-și dea demisia, dar regina-mamă nu se putea descurca

fără el și, la o adică, de unde să fi știut el că aceasta va trăi până la 101 ani? După evacuarea sa, pentru că așa o vede Tallon, s-a mutat în apartamentul cu un dormitor al răposatului său partener, Reginald Wilcock, într-o casă mizerabilă din sudul Londrei, mai exact în modestul cartier Kennington. „Dacă rostesc cuvântul repede, oamenii cred că spun Kensington”[264], mi-a mărturisit el printre hohote de râs.

Tratamentul mai puțin elegant de care a avut parte Tallon din partea Palatului nu este însă neobișnuit. David Griffin, șoferul de încredere al prințesei Margaret vreme de 26 de ani, a fost extrem de nemulțumit când angajatoarea sa s-a stins din viață. După ani la rând în care s-a „zbătut cu ea de colo-colo în scaunul cu rotile”[265], după cum s-a exprimat, s-a simțit „tras pe sfoară” din cauza sumei care i-a fost plătită la concediere și a rămas cu un gust amar când i s-a spus să părăsească ceea ce fusese casa lui vreme de atâția ani. „Nu îi durea nici în cot de personal”[266], a conchis Griffin.

Parcimonia regală și supravegherea neglijentă de la Palat au creat un soi de cultură a libertății în aripa servitorilor. Practic, s-a acceptat în mod tacit ca grămezile de ceasuri extravagante, pahare, rame pentru fotografii, ouă Fabergé, cravate Hermès și zorzoane suflate cu aur oferite membrilor familiei regale de către demnitarii străini și organizatorii de evenimente promoționale și filantropice să fie adesea pasate angajaților care le puteau vinde și face astfel rost de bani de buzunar. De exemplu, majordomul prințesei Margaret, Harold Brown, a stabilit o legătură intensă cu Spink and Son, galeria de artă plastică și casa de licitații din imediata apropiere a Palatului St James. În apartamentul lui Tallon din Kennington, am văzut un șirag de perle despre care spunea că îi aparținuseră reginei-mamă, înfășurat în jurul unei statuete, precum și mese gemând de medalii, obiecte gravate și bibelouri abandonate. Dăruite sau furate, oricine e liber să creadă ce vrea.

Prințul de Wales își conducea reședința și biroul într-un mod deosebit de relaxat. Regina fusese multă vreme supărată că Charles era un șef deplorabil. Ea însăși întruchipa un stil de conducere clar, având grijă să-și stabilească prioritățile cu maximă scrupulozitate în celebrele ei cutii roșii. Încă de la vârsta de 25 de ani, suverana a fost instruită de o serie de secretare particulare extrem de competente pentru a deveni un CEO eficient al problemelor regale. Prințesa Diana a fost, de asemenea, un director cu deosebite calități. Problemele ei emoționale nu au împiedicat-o însă niciodată să răspundă rapid la corespondența primită. Politețea ei neabătută presupunea obiceiul de-o viață de a scrie de mână biletele de mulțumire de îndată ce se întorcea de la un eveniment noaptea și de a le lăsa angajaților ei pentru a fi trimise la poștă dimineața. Totuși, prințul Charles nu a vrut sau nu a putut să fie educat de secretarele sale particulare. Întotdeauna întârzia cu răspunsurile la scrisorile care îl așteptau în tăvița pentru corespondență. Prințul folosea un amestec de angajați care își pasau responsabilitățile, iar numeroasele sale inițiative nu erau altceva decât o caracatiță de entități bine-intenționate, dar dezorganizate, cu misiuni suprapuse și ținte individuale de strângere de fonduri, care luptau pentru aceiași donatori. Oboseala donatorilor însemna că prințul era permanent în căutare de noi surse de bani, uneori de la personaje îndoielnice, cum ar fi Cem Uzan, un om de afaceri turc vinovat de numeroase infracțiuni financiare și care, în cele din urmă, a fugit din Turcia.

Sir Malcolm Ross știa în linii mari ce înseamnă să-l ai pe Charles ca angajator atunci când și-a părăsit postul de la Palatul Buckingham, în 2006, pentru a prelua postul de intendent al prințului de Wales. Potrivit autorului Tom Bower, regina i-a spus lui Ross: „Trebuie să fii destul de supărat [...] Să lucrezi pentru Charles? Ei bine...”[267] Ross a înțeles mai târziu ce a vrut să spună suverana:

> În 18 ani, am primit trei apeluri de la regină în afara orelor de program. Am primit șase sau opt de la prințul

> de Wales în primul meu weekend [...] Am avut parte de insulte pe care nu le-am mai auzit de pe vremea primelor mele zile de armată[268].

Problema nu este că Charles ar fi leneș. „Nu încetează niciodată să lucreze”[269], s-a plâns Camilla după ce s-a mutat cu el la Highgrove. Prințul Harry a descris cum tatăl său se întorcea în birou în majoritatea serilor, după cină, și adormea adesea cu capul pe masă, trezindu-se cu hârtiile lipite de frunte. Doar că părea mereu copleșit de chestiunile administrative și chinuit de cele de management. „Nu aș fi lucrat niciodată pentru prințul Charles, nici să-mi fi dat salariu dublu”[270], a spus fostul aghiotant al reginei-mamă, maiorul Colin Burgess.

Curtea prințului de Wales era înghițită de intrigi. Ceea ce contribuia la atmosfera bizantină era loialitatea perseverentă a lui Charles față de nepopularul maestru al vieții sale particulare, Michael Fawcett. Cel mai apropiat asistent al prințului, acesta supraveghea fiecare detaliu care avea legătură cu diferitele reședințe ale prințului, de la greblarea pietrișului la Highgrove, până la alegerea florilor proaspete la Clarence House. Fawcett a câștigat devotamentul lui Charles cu darul său fără egal de a se ocupa de decorul evenimentelor. De pildă, pentru o cină la Highgrove,Fawcett a răvășit pivnițele Palatului St James și a găsit lăzi cu farfurii, sfeșnice și șervețele oferite cadou monarhilor încă din vremea împărătesei Ecaterina cea Mare[LXXX].

Când Charles călătorea pentru a participa la o petrecere de weekend, Fawcett supraveghea accesoriile care soseau înaintea angajatorului său, așa cum se întâmpla cu bagajele curții în vremea Tudorilor. Printre acestea figurau patul ortopedic al prințului, colacul de closet și hârtia igienică Kleenex Velvet, plus două peisaje din Scoția. (Un lucru care l-a derutat întotdeauna pe Charles a fost faptul că mama lui nu părea interesată de înfrumusețarea reședințelor ei. În ceea ce-l privea, abia aștepta „să pună mâna” pe grădinile Palatului Buckingham, despre care credea că arată ca un sens giratoriu municipal, și era

absolut îngrozit de decorul mesei de Crăciun de la Sandringham. Regina nu avea nevoie de față de masă, ci doar de o crăciuniță plasată în mijloc.)

Fawcett și-a început serviciul regal în 1981, ca lacheu al reginei, trecând apoi la o poziție superioară (sergeant footman). Ulterior, a devenit valetul-asistent al lui Charles la Palatul Kensington, pregătindu-i, în fiecare dimineață, costumele și cămășile croite la comandă și împachetând în hârtie pantofii lustruiți, batistele și cravatele pentru evenimentele de noapte. Pentru petrecerile de weekend, avea grijă să ascundă într-o pungă de plastic ursulețul din copilărie al lui Charles, pe care Mabel Anderson, fosta dădacă, îl peticea ori de câte ori era nevoie și care îl însoțea pretutindeni. Fawcett cunoștea atât de bine gusturile prințului – planificator de evenimente, consultant, catalizator social și „dădacă" a donatorilor bogați care cotizau pentru fundațiile prințului –, încât Charles se simțea paralizat la orice sugestie de a-l îndepărta. „Mă descurc fără aproape nimeni, cu excepția lui Michael"[271], ar fi spus Charles.

„N-am putut niciodată să înțeleg cum un simplu valet s-a putut ridica la acest nivel de autoritate, pentru că, în ierarhia angajaților casei regale, slujba lui nu era de mare însemnătate"[272], a comentat maiorul Colin Burgess. „Dar cumva a reușit, desigur beneficiind de încrederea, cunoștința și cooperarea deplină a prințului, să-și construiască o putere uriașă, care amenința întreaga structură a angajaților de la Palatul St James." Fawcett a câștigat notorietate în presă odată cu dezvăluirea că, după ce prințul și-a rupt brațul la polo, în 1990, asistentul său devotat îi storcea pasta de dinți din tub pe periuță și îi ținea eprubeta atunci când trebuia să facă sumarul de urină.

Fawcett a trebuit să demisioneze temporar în 1998, după ce a fost acuzat de hărțuire, dar a fost repus în funcție în decurs de o săptămână – și promovat. A primit atât de multe recompense din partea prințului Charles, încât a fost poreclit de către personal „Fawcett Plasa".

Înconjurat de ajutoare, Charles a devenit nepăsător la pericolele pe care le reprezentau angajații. Cutia Pandorei s-a deschis odată cu incredibila arestare a fostului majordom al prințesei Diana, Paul Burrell. Polițiștii au acționat pe baza unui pont furnizat de majordomul prințesei Margaret, Harold Brown, care fusese arestat în urma unei informații primite de Scotland Yard. Aceasta se referea la vânzarea dubioasă a unei ambarcațiuni arabe, decorate cu bijuterii din argint și aur și având o lungime de aproape 60 de centimetri, obiect comandat special de la Garrard, bijutierul Coroanei, drept cadou de nuntă pentru Charles și Diana de către emirul Bahrainului. Brown, descris în *The Guardian* drept un „Jeeves tipic", care se îmbrăca întotdeauna într-o haină neagră și pantaloni cu dungi, a îndesat macheta din aur a *dhow*[LXXXI]-ului într-o pungă de plastic și l-a vândut către Spink and Son pentru 1 200 de lire sterline. După ce a fost arestat și, mai apoi, eliberat, Brown a început să dea informații referitoare la persoanele care îl aprovizionau cu obiecte din reședința Dianei.

Arestarea lui Paul Burrell a fost o veritabilă bombă de presă. Până în acest moment, publicul – și familia regală – crezuseră în povestea majordomului care se prezentase drept „stânca" Dianei, cel mai apropiat confident, apărător și intermediar al ei în ultimii și deopotrivă tulburii săi ani de viață la Palatul Kensington. Adesea fotografiat la doi pași în spatele prințesei, el era servitorul supus care se presupune că arătase ceea ce prețuiește cel mai mult familia regală: discreția absolută. Burrell a fost cel care s-a grăbit să meargă la Paris după tragicul accident de mașină și a îmbrăcat-o cu grijă pe Diana într-o rochie de seară oferită de soția ambasadorului britanic. A făcut parte din cercul restrâns care a participat la înmormântarea Dianei pe insula privată de la Althorp. Regina i-a acordat Medalia Regală Victoriană. A fost numit administrator al Fondului Memorial Diana și a primit sarcina de a sorta bunurile prințesei.

La 18 ianuarie 2001, ofițerii Scotland Yard au apărut la ușa casei lui Burrell din Cheshire pentru o descindere matinală și au pus o întrebare simplă: „Aveți obiecte de la Palatul Kensington în această casă?”[273]

„Nu”, a răspuns Burrell.

O percheziție a casei l-a dat în vileag imediat. Locuința majordomului era un veritabil depozit regal de picturi, fotografii, desene și obiecte din porțelan aparținându-i prințesei de Wales. Poliția a descoperit 2 000 de negative, inclusiv o fotografie a lui Charles în baie, alături de copiii săi, și multe altele care îi arătau pe tinerii prinți goi. Existau, de asemenea, și o grămadă de scrisori personale către și de la William, din vremea când acesta era la școală. Într-una dintre ele, prințesa folosise porecla preferată pentru fiul ei, scriind: „Dragul meu Wombat... A fost minunat să am parte de un sărut și o îmbrățișare de la tine în această dimineață, chiar dacă aș vrea să fug departe cu tine”[274]. Până și biroul de mahon pe care îl folosea Burrell era inscripționat „Alteța Sa Regală”[275].

Stăpânirea de sine a lui Burrell nu a durat mult. S-a prăbușit repede pe un scaun, plângând. A susținut că primise totul cadou de la Diana, dar a rămas fără cuvinte când i s-a arătat o schiță în creion a prințului William în copilărie. În timp ce Burrell nu făcea decât să se bâlbâie din ce în ce mai tare, a relatat Tom Bower, un ofițer a strigat din pod: „Este plin de cutii, din perete în perete!”[276] Oamenii legii au spart cutiile, dând la iveală un depozit uriaș de lenjerie intimă, bluze, taioare, rochii și cămăși de noapte ale Dianei. Poliția a încărcat într-un camion 2 000 de articole despre care se crede că fuseseră scoase ilegal din Palatul Kensington. În timp ce o altă mașină îl ducea către secția de poliție, Burrell a spus: „Vreau crini albi pe sicriul meu!”[277].

Din transportul Scotland Yard lipseau câteva obiecte importante: conținutul unei cutii mari din mahon în privința căreia sora Dianei, lady Sarah McCorquodale, îi avertizase pe polițiști să aibă grijă. Lucrurile erau potențial explozive[278] – scrisori de la prințul Philip care îi oferea

Dianei sfaturi maritale și înregistrări secrete pe care prințesa le făcuse cu dezvăluirile senzaționale ale unui fost valet, pe nume George Smith, împotriva lui Michael Fawcett. (Smith era un fost militar cu probleme psihice care suferea de coșmaruri și avea flashbackuri legate de bombardamentul de la bordul RFA *Sir Galahad,* pe care servise în Războiul Falkland.) Din câte se pare, după ce îi ascultase poveștile, prințesa, cu Burrell alături, îl sunase pe Charles și îl îndemnase să-l concedieze pe Fawcett, spunând: „Omul acesta este un monstru”[279]. Charles refuzase, riscând acuzații potențial incendiare de mușamalizare dacă informațiile aveau să iasă la iveală vreodată.

Posibilitatea ca toate aceste rufe murdare să se spele acum în public l-a făcut pe prințul de Wales să intre în panică. Pe măsură ce se gândea mai mult la poveștile pe care Burrell le putea face publice, se simțea tot mai copleșit. Burrell fusese la curent cu toate dramele năucitoare din culise legate de idila dintre prinț și Camilla, precum și cu întâlnirile prințesei înainte de divorț sau după acesta.

Majordomul fusese dintotdeauna în serviciul regal. Fiul unui șofer de camion din Derbyshire, Burrell răspunsese la un anunț, în 1976, pentru postul de lacheu la Palatul Buckingham, după ce absolvise un curs de management hotelier. În mai puțin de un an, combinația de muncă perseverentă, farmec și lingușeală vicleană i-au adus slujba de lacheu personal al reginei. În această calitate, i-a însoțit pe suverană și pe Philip în numeroase turnee regale. Regina îl numea „Little Paul” (Paul cel Mic), pentru a-l deosebi de un alt lacheu, mai înalt, Paul Whybrew, cunoscut sub numele de „Tall Paul” (Paul cel Mare), care încă se află în serviciul reginei. În 1987, Burrell și soția sa, Maria, care lucra ca menajeră pentru prințul Philip, au fost de acord să accepte funcțiile de majordom și, respectiv, de servitoare și garderobieră pentru prinții de Wales, la Highgrove. După separarea din 1992 și spre marea suferință a Mariei, cei doi au părăsit Highgrove la cererea

Dianei, pentru a lucra exclusiv pentru ea la Palatul Kensington.

Una dintre cele mai suspecte afirmații ale lui Burrell a fost că i-a transmis reginei, în cadrul unei conversații private de trei ore care a avut loc la Palatul Buckingham, îngrijorarea lui că sora Dianei, Sarah, ar fi aruncat fără judecată unele dintre bunurile prințesei. Bărbatul a explicat apoi că el încă mai avea în păstrare unele dintre „hârtiile" fostei sale angajatoare. Regina, a spus el, a fost de acord cu acțiunile sale.

Oricare ar fi fost motivul, Charles a dorit să se renunțe rapid la acuzațiile împotriva lui Burrell. Secretarul său particular, Stephen Lamport, i-a mărturisit unui coleg că „prințul de Wales este supărat. Acesta va spune că el i-a dat (majordomului) lucrurile respective și că Burrell nu a făcut nimic greșit"[280]. Problema a fost că moștenitorul tronului nu avea niciun cuvânt de spus în această problemă. Nu el era executorul testamentar al averii fostei sale soții. Mama și sora ei erau.

Cele două doamne Spencer aveau de multă vreme bănuieli cu privire la loialitatea plină de melancolie și cam bătătoare la ochi a lui Burrell față de Diana. Acestea deveniseră din ce în ce mai enervate de faptul că majordomul devenea o celebritate, era invitat la emisiuni TV, apărea pe covorul roșu la premiile Oscar. Burrell făcea o avere din devotamentul său infailibil. Cartea lui, *Entertaining with Style*, se vânduse în 100 000 de exemplare. Era extrem de solicitat ca speaker pe vasele de croazieră și avea o rubrica săptămânală la ziar despre etichetă. „Burrell suferă de o febră cronică a covorului roșu și va muri din cauza asta"[281] a apreciat Ken Wharfe, ofițerul care a fost însărcinat cu protecția Dianei.

Și alți angajați ai casei regale s-au simțit la fel de dezamăgiți de comportamentul lui Burrell. David Griffin mi-a povestit că îl auzise pe majordom vorbind la telefon cu presa și susținând că Diana îl numise „stânca mea"[282], iar apoi asigurându-se că acesta va fi modul în care va fi descris cititorilor. Colin Tebbutt, șoferul loial al Dianei[283],

care a rămas mâhnit până ziua de astăzi că nu a condus el mașina în noaptea fatidică de la Paris, a fost înfuriat la culme de afirmația lui Burrell că a fost singura persoană din afara familiei care a participat la înmormântarea Dianei la Althorp. Tebbutt, căruia Frances Shand Kydd i-a fost îndatorată, s-a aflat, de asemenea, la mormântul prințesei, dar s-a hotărât să facă public acest amănunt doar după ce a citit declarațiile lui Burrell. Chiar și căsătoria îndelungată a majordomului cu Maria a fost o șaradă. Acesta avusese atât de multe aventuri cu paznicii, încât bucătarul Dianei îl poreclise „Barrack-Room Bertha" (Bertha de la baracă)[284]. În 2016, Maria și Burrell au divorțat, în cele din urmă, după 32 de ani de mariaj, bărbatul fiind liber astfel să îl ia în căsătorie pe avocatul Graham Cooper în cadrul unei ceremonii care a avut loc în Lake District și în timpul căreia a purtat kilt.

Lady Sarah McCorquodale a declarat că în niciun caz Burrell nu a fost autorizat să scoată bunurile Dianei din casă și și-a amintit în mod explicit momentul în care, oferindu-i-se câteva obiecte, majordomul a refuzat: „Nu pot lua nimic. Am destule. Toate amintirile ei sunt în inima mea"[285]. Cele două doamne Spencer au făcut presiuni pentru urmărirea lui. Hotărârea lor a fost, fără îndoială, întărită de zvonul (neconfirmat) că Burrell fusese fotografiat purtând una dintre rochiile Dianei. Frances Shand Kydd, mereu directă, a proclamat: „Sper să-i ard ouăle".

Sir Robin Janvrin, secretarul particular al reginei, a intrat în panică atunci când a fost luat la întrebări cu privire la această problemă de către Scotland Yard și avocatul CPS (Crown Prosecution Service, Serviciul de Urmărire Penală al Coroanei). El a spus că o va informa imediat pe Majestatea Sa, iar răspunsul reginei către secretarul ei particular a fost să adopte politica struțului. Nu a spus un cuvânt. După ce și-a îndeplinit datoria de a informa, Janvrin s-a spălat pe mâini. Aceasta era mizeria lui Charles, iar Janvrin avea de rezolvat probleme de stat.

În următoarele 12 luni, în esență, Coroana a purtat un război ascuns împotriva propriului serviciu de urmărire penală. Echipa juridică a prințului de Wales a încercat fără succes orice strategie posibilă pentru a determina CPS să renunțe la dosar.

Însă echipa care se ocupa de acuzarea lui Burrell era de neoprit. Tot acest cocktail de majordomi, lachei, infracțiuni și motive de jenă regală devenise un spectacol comic și de-a dreptul irezistibil pentru tabloide. Cele mai multe dintre ele, care huleau din instinct Palatul, l-au preferat pe Burrell lui Charles. Gazetarii i-au cântat în strună majordomului ani la rând, în speranța de a obține vreun subiect gras despre familia regală. Richard Kay, de la *The Daily Mail*, l-a rugat pe Burrell să fie nașul unuia dintre copiii săi. Piers Morgan, de la *The Daily Mirror*, credea că Burrell a fost vizat în mod nedrept. În rubrica sa din 17 ianuarie 2001, Morgan a notat: „Ce este în capul lui [Burrell] valorează milioane dacă ar avea vreodată nevoie de bani; de ce ar trebui să fure ceva?"[286]. Jurnalistul a văzut și pericolul pe care îl reprezenta un proces pentru Palat. „Un Burrell încolțit ar putea fi o fiară foarte periculoasă."[287] Majordomul rănit făcea deja amenințări voalate. „Vreau să subliniez faptul că nu am vrut să încalc clauza de confidențialitate"[288], a spus el într-o declarație către poliție. Un Mark Bolland exasperat, încercând să învârtă pe degete presa și să obțină articole pozitive în mijlocul tuturor acestor lucruri, s-a trezit silit să intermedieze cam fără tragere de inimă un armistițiu secret între majordom și moștenitorul tronului. Cu totul întâmplător, Charles a căzut de pe cal în timp ce juca polo și a ajuns la spital.

II

În august 2002, Charles era atât de frustrat, încât l-a înlocuit pe Stephen Lamport cu un nou secretar particular, încă și mai grozav – Sir Michael Peat, în vârstă de 52 de ani, un fost contabil KPMG chel și întotdeauna îmbrăcat impecabil, care, la nevoie, era când mână de fier, când alunecos ca peștele. La Palatul Buckingham, lui Peat i se încredințase deja o putere atât de mare, încât unii îl

porecliseră „Bideul": „Știi cum se numește, dar nu știi la ce folosește"[289]. Funcționarul școlit la Eton și la Oxford făcuse deja minuni pentru sănătatea fiscală a Palatului Buckingham în rolul său de Păstrător al Tezaurului Coroanei și Trezorier și de administrator general al Ducatului de Lancaster. Peat a instituit mai multe politici de economisire la Palat și a redus la jumătate cheltuielile în mai puțin de cinci ani. Aceasta i-a adus câțiva prieteni. Peat[290] i-a eliminat pe membrii familiei regale cu roluri minore de pe Lista Civilă, i-a respins pe angajații „cu termenul de valabilitate expirat" – pe el l-a acuzat David Griffin pentru propriul tratament neceremonios – și a oprit subvențiile pentru personal. După ce a auzit că fiecare călătorie costa 35 000 de lire sterline, a tăiat de pe listă trenul regal. În același timp, era abil când venea vorba de a face PR regal. Peat a fost cel care a convins-o pe regină să plătească impozit pe venit pe averea ei privată. O statistică pe care o folosea cu succes a fost cea potrivit căreia suverana îi costa pe fiecare dintre supușii ei doar 58 de pence pe an.

Peat a trecut și „testul Camilla" când prințul l-a așezat lângă ea la cină. „Michael era farmecul în persoană"[291], a spus un prieten. „Este singurul membru în vârstă dintre angajații reginei care se poartă în mod corespunzător cu doamna Parker Bowles, iar asta înseamnă mult pentru ea și pentru prinț."

Majestatea Sa a fost, fără îndoială, fericită să i-l lase moștenire fiului ei împrăștiat pe cel mai priceput și bătăios curtean. Suverana știa că Peat era pregătit să facă ordine în ograda prințului și să negocieze un armistițiu între facțiunile de la palatele St James și Buckingham, care se înjunghiau pe la spate. Cu puțin noroc, avea să găsească și o modalitate de a-l scoate din scenă pe Mark Bolland, în care regina încă nu avea încredere. (Peat a reușit acest lucru în patru luni. În decembrie 2002, în urma unui apel telefonic aprig, Charles și Bolland au căzut de comun acord că era timpul ca iscusitul lui consilier media să plece.)

Totuși, un lucru pe care Peat nu a reușit să-l realizeze a fost închiderea urmăririi penale în cazul lui Paul Burrell. De fapt, se prea poate chiar să fi înrăutățit lucrurile, devenind antipatic polițiștilor când le-a vorbit de sus la prima lor întâlnire. Practic, l-a invitat pe ofițerul superior care se ocupa de caz, inspectorul-șef Maxine de Brunner, să se așeze pe un scaun, astfel încât să o poată privi cu dispreț, și apoi, dând dovadă de un deja clasic comportament abuziv și misogin, și-a îndreptat toate întrebările către subalternul tânăr care o însoțea. Ambii ofițeri au fost consternați de faptul că Peat, la fel ca prințul Charles și echipa sa de avocați, părea să uite că Burrell fusese acuzat pentru furtul unor obiecte care îi aparțineau Dianei, nu prințului de Wales, și au respins sugestia că ar fi trebuit, cu orice preț, să oprească urmărirea penală.

În mod inevitabil, procesul a continuat. În momentul în care majordomul devastat a stat în banca acuzaților de la Old Bailey, la 14 octombrie 2002, acesta era cu nervii la pământ și avea un aspect pământiu. Burrell a fost acuzat că a furat 310 articole în valoare totală de 4,5 milioane de lire sterline aparținând moștenitorilor regretatei prințese de Wales. Alte articole au fost lăsate în afara acuzațiilor, deoarece aparțineau fie prințului de Wales, fie prințului William, și niciunul dintre ei nu a acceptat să depună mărturie. În zilele precedente, personaje mondene se aliniaseră la tribunal pentru a garanta că Burrell fusese într-adevăr stânca Dianei. Două dintre doamnele din înalta societate care puteau să depună mărturie în favoarea lui au fost lady Annabel Goldsmith, văduva miliardarului Sir James Goldsmith, și prietena apropiată a Dianei, Lucia Flecha de Lima. Printre cei chemați în numele acuzării s-au numărat Frances Shand Kydd, lady Sarah McCorquodale și Colin Tebbutt, care urma să fie chemat ca martor, lucru care nu s-a mai întâmplat[292]. Tebbutt încă mai are înregistrarea mărturiei sale neauzite într-una dintre cutiile depozitate în casa lui din Chichester.

La 8.30 a.m., în a 11-a zi a procesului, s-a întâmplat ceva remarcabil, care poate fi descris doar ca un episod al

realismului magic în Marea Britanie a secolului al XXI-lea. Procesul lui Paul Burrell a fost oprit printr-o intervenție a suveranei. William Boyce, procurorul Coroanei, își citea actele într-o cameră alăturată sălii de judecată, când a primit vizita neașteptată a comandantului John Yates de la Scotland Yard. Acesta din urmă l-a anunțat pe Boyce că tocmai avusese o conversație cu Sir Michael Peat, care îi spusese: „Majestatea Sa și-a amintit”[293].

În vinerea anterioară, regina trecuse cu totul întâmplător pe lângă Old Bailey împreună cu prințul Charles și prințul Philip în drum spre o slujbă de pomenire la Catedrala St Paul pentru cei 28 de cetățeni britanici victime ale atentatelor teroriste din Bali. Observând o mulțime în fața tribunalului, Majestatea Sa l-a întrebat pe Charles despre ce este vorba. Acesta i-a explicat că Paul Burrell era judecat pentru furt, iar regina, din câte se părea, habar n-avea. Când totul i-a fost explicat celui mai bine informat monarh din lume, acesta și-a amintit de o întâlnire care avusese loc cu cinci ani în urmă, la scurt timp după moartea Dianei, când Burrell îi solicitase o audiență pentru a-i explica faptul că avea grijă de unele dintre „hârtiile” Dianei.

Națiunea a rămas cu gura căscată de uimire când această dezvăluire a devenit publică. Lăsând deoparte faptul că regina citește ziarele cu religiozitate în fiecare zi și că titlurile țipătoare despre Burrell le împodobiseră luni de-a rândul. Lăsând deoparte și faptul că fusese informată de Sir Robin Janvrin în anul precedent și că în timpul acestei călătorii întâmplătoare cu mașina a fost pentru prima dată când cei trei membri ai familiei regale au discutat despre perspectivele penibile ale unui proces cu Burrell și nemaipunând la socoteală că impresionanta cantitate de trofee pe care pusese mâna majordomul nu se potrivea deloc cu „a avea în grijă” câteva cutii discrete cu „hârtiile” Dianei.

Nimic din toate acestea nu a contat. Problema relei intenții s-a aflat în centrul procedurii de urmărire penală a lui Burrell. Curtea avea acum, ca variantă oficială, faptul că

suverana știa totul dinainte. *The Guardian* a rezumat că regina a fost „vedeta non-martor în procesul Regina vs Burrell. Dacă știa, atunci nu a fost furt. Așadar, domnul Burrell nu ar fi putut să fure absolut nimic"[294]. Ca de obicei, când era vorba de familia ei, regina evitase problema cât putuse și apoi o eliminase cu o lovitură de grație letală.

Familia Spencer a fost revoltată. Frances Shand Kydd considera că regina stătuse în umbră până în ultima clipă, permițând apoi ca familia Dianei să fie umilită în instanță. Singurele cuvinte dinspre Casa de Windsor fuseseră rostite în spatele ușilor închise ale Palatului, tensionând și mai mult relația și așa inflamată dintre cele două familii.

Procurorul Coroanei, William Boyce, era cunoscut drept unul dintre membrii baroului britanic care dădeau dovadă de cea mai puțină emotivitate. Discursurile sale din sala de judecată fuseseră la un moment dat comparate cu „a fi lovit peste ochi cu un pește mort"[295], dar vestea pe care comandantul Yates i-a dat-o l-a uimit atât de mult, încât a pălit în mod vizibil și și-a scos peruca. Acum era sarcina lui să predea versiunea oficială a umilinței sale unui tribunal uluit:

> Deoarece proprietatea personală a reginei nu a fost implicată și din cauza preocupărilor de a evita orice sugestie că Palatul Buckingham ar fi încercat să interfereze cu anchetarea acestui caz, regina nu a fost informată cu privire la modul în care a fost pregătit cazul împotriva domnului Burrell.
>
> Prin urmare, Majestatea Sa nu a avut niciun mijloc de a afla decât după începerea procesului relevanța pentru acuzare a faptului că domnul Burrell i-a menționat că a luat obiecte pentru a fi păstrate în siguranță.
>
> În urma unor clarificări suplimentare cu Regina, au fost luate măsuri pentru a aduce informațiile în atenția poliției.[296]

Un jurnalist de investigații a spus: „Doar un glonț de aur ar fi putut opri procesul. Și l-au inventat"[297]. Procesul se terminase. Când Burrell a ieșit din tribunal, le-a declarat reporterilor: „Regina a intervenit pentru mine"[298]. Ce e de-a dreptul năucitor este faptul că, după oprirea procesului, Palatul nu a reușit să-l oblige pe Burrell la tăcere din punct de vedere legal. Majordomul triumfător mai avea încă în tolbă toate informațiile pe care urma să le folosească fără nicio constrângere, vânzându-le ziarelor. L-a angajat rapid pe agentul celebrităților, Dave Warwick, care a condus un război frenetic al licitațiilor pentru povestea lui Burrell. Aceasta a fost vândută ziarului *The Mirror* într-o afacere în valoare de până la 300 000 de lire sterline, o lovitură de maestru pentru Piers Morgan, care a furat-o chiar de sub nasul *The Daily Mail*.

Nicio ofensivă de PR nu putea repara prejudiciul adus reputației prințului de Wales. Bomba a explodat. Publicistul Max Clifford a obținut cumva întreaga declarație picantă a lui Burrell, precum și dovezile, între care detalii explicite despre relațiile Dianei cu numeroșii ei iubiți, inclusiv cu Hasnat Khan, care fusese introdus în Palatul Kensington pentru a o vedea, ascuns sub o pătură în portbagajul unei mașini. Burrell a descris cum a anulat planurile oficiale ale prințesei de Wales, astfel încât aceasta să poată rămână cu Hasnat în pat. El a oferit, de asemenea, dezvăluiri condamnabile despre Charles, inclusiv despre modul în care batjocorea ținutele Dianei și o numea „stewardesă"[299].

The News of the World a făcut publice toate detaliile, ieșind la înaintare cu dezvăluirea că Diana îl sedusese pe Khan purtând doar cercei cu safire și diamante și o haină de blană. Burrell a răsucit apoi și mai mult cuțitul în rană, descriind pentru *The Mirror* cât de reci erau cei din familia Spencer. „Cei din neamul Spencer o considerau pe Diana inacceptabilă cât era în viață [...] Nu este ironic cum a devenit ea brusc acceptabilă după moarte?" a comentat el. „Eu, unul, nu aș fi defilat niciodată cu viața ei într-un muzeu și taxând cu 10,50 de lire sterline biletul."[300]

Pe val fiind, Burrell a călătorit până în America pentru a-și dezvălui secretele principalelor posturi de televiziune. Chiar și George Smith, valetul reabilitat, a făcut publică povestea sa în *The Mail on Sunday*, iar Michael Fawcett a câștigat o hotărâre judecătorească, la 31 octombrie 2003, pentru a-și ține numele departe de acest scandal. După 11 zile, *The Guardian* a reușit să obțină ridicarea hotărârii judecătorești. Se întâmplase ce era mai rău. Familia regală pierduse controlul asupra situației.

Cartea lui Burrell, *A Royal Duty* („În serviciul Casei Regale"), a fost publicată în foileton în *The Mirror* timp de 10 zile. Începea cu o scrisoare melodramatică redactată de Diana, în care își mărturisea teama că avea să fie ucisă într-un accident de mașină, ceea ce a dus la titluri explozive în întreaga lume.

Prințul de Wales s-a trezit din nou mânjit de genul de dezvăluiri și zvonuri groaznice pe care încercase atâta vreme să le combată. Într-un sondaj BBC Radio 4, ascultătorii au fost întrebați pe ce britanic doreau cel mai mult să-l deporteze. Charles a figurat pe locul al patrulea. La o cină, de furie, acesta a spart o farfurie pe podea. Gestionarea de către Palat a cazului Burrell, a declarat Mark Bolland într-un interviu ulterior pentru *The Guardian*, a fost „o nenorocire absolută care nu ar fi trebuit să se întâmple niciodată"[301]. Ascuțindu-și cuvintele împotriva prințului Charles, în mod special, Bolland a remarcat că prințul de Wales „ar fi trebuit să facă mai mult pentru a o opri. Dar nu este o persoană teribil de puternică [...] Îi lipsește încrederea". (Ca pentru a pune sare pe rană, în 2003, Bolland a început să scrie o rubrică pentru *The News of the World,* un ghimpe săptămânal în coasta prințului Charles. A fost cel puțin tulburător pentru acesta din urmă să-l aibă pe fostul său asistent de încredere nu de partea, ci împotriva lui.)

În noiembrie 2002, prințul a făcut o ultimă încercare de a curăța lucrurile, încredințându-i lui Sir Michael Peat sarcinile de a conduce o anchetă privind conduita necorespunzătoare din propria gospodărie și de a stabili

dacă procesul lui Burrell se încheiase sau nu în mod corespunzător. Deloc surprinzător, raportul a fost clar, dar documentul de 112 pagini a reprezentat o lectură jenantă pentru Charles, întrucât trecea în revistă o litanie de neglijențe în păstrarea evidențelor, dovezi ale unei administrări permisive și o sumedenie de greșeli birocratice, toate săvârșite sub conducerea sa, precum și practica încălcării regulilor impuse personalului în ceea ce privește acceptarea de cadouri de la furnizorii regali. Nouăsprezece dintre cele 180 de cadouri oficiale aduse prințului dispăruseră.

S-a descoperit că Fawcett încălcase reglementările, acceptând produse gratuite în valoare de mii de lire de la furnizori. Acesta a demisionat, dar, în deja cunoscuta manieră practicată la Clarence House, a fost imediat reangajat pentru a se ocupa de activitățile independente ale prințului, sub masca unei noi agenții de planificare a evenimentelor. Raportul a evitat să lămurească dacă acuzațiile aduse de George Smith lui Fawcett erau adevărate, dar a subliniat că valetul era un fantezist tulburat. Nefericitul valet a murit în 2005, la vârsta de 44 de ani, doborât de depresie și alcoolism.

Loială lui Charles, Tiggy Legge-Bourke a fost de părere că tacticile de intimidare ale lui Fawcett au împiedicat ancheta lui Peat. Ea și alți șase s-au plâns prințului Charles de Fawcett la momentul respectiv, dar au refuzat să coopereze pe deplin în timpul anchetei lui Peat, de teama unei eventuale răzbunări din partea lui Fawcett. „Nimeni nu a îndrăznit să spună nimic, pentru că nimeni nu putea garanta că Michael va pleca”[302], a declarat ea pentru *The Mail on Sunday* în 2005. „A demisionat, apoi... s-a întors. Toată lumea era îngrijorată că, dacă spuneai ceva împotriva lui, puteau să scape de tine.”

Bineînțeles, Fawcett a primit, pe lângă plata sa de 500 000 de lire sterline și dreptul de a rămâne în casa lui, încă 100 000 de lire sterline pe an pentru muncă garantată în favoarea prințului de Wales. Potrivit *The Mail on Sunday*, bărbatul a fost recompensat cu cel puțin 120 000 de lire

sterline pe an pentru organizarea calendarului social al lui Charles (sumă plătită prin compania sa, Premier Mode Events). A primit 50 000 de lire sterline pentru servicii de strângere de fonduri pentru fundația prințului, 40 000 lire sterline în calitate de „consultant în decorațiuni interioare", 25 000 de lire sterline pentru „administrarea acuarelelor prințului", 20 000 de lire sterline pentru că s-a ocupat de achiziționarea de cadouri în numele prințului, și un rol onorific de „director de creație" pentru afacerile lui Charles la Highgrove. Până în iunie 2003, s-a ocupat de organizarea petrecerii prințului William, la împlinirea a 21 de ani, eveniment care a avut loc la Castelul Windsor, iar în 2006, i-a revenit onoarea și mai mare de a organiza petrecerea dată cu ocazia celei de-a 80-a aniversări a reginei la Palatul Kew.

După cum au comentat jurnaliștii de la *The New York Times*:

> Sir Michael Peat a precizat că anticipa acuzații cum că raportul său ar fi o mușamalizare, dar a susținut că acesta a dezvăluit „erori grave" în practicile regale și, ca rezultat, vor avea loc reforme semnificative: „Nu am de gând să caut scuze... Lucrurile nu au fost bine gestionate în acest birou. Prințul de Wales a spus că dorește ca toate aceste chestiuni să fie rezolvate – își dorește ca biroul său să fie condus la cele mai înalte standarde posibile"[303].

Când raportul a fost dat publicității, prințul de Wales se afla într-un turneu prin Bulgaria, la o distanță confortabilă de presa britanică – și de orice judecată a mamei sale. Și cu asta, bună parte din josnicia afacerii Burrell a fost măturată sub covoarele Aubusson ale Palatului St James. Un oficial al Asociației Deținătorilor de Mandate Regale a declarat: „Michael Peat a făcut tot posibilul să elimine cuibul de vipere, dar nu a reușit"[304].

Burrell a continuat să-și construiască o carieră profitabilă de comentator regal și concurent la diferite reality show-uri în Statele Unite, lansând și o colecție „regală" de mobilier, veselă și argintărie. Și-a pierdut

popularitatea în Marea Britanie abia după ce *The Sun* a publicat transcrierea unei înregistrări sub acoperire în 2008, la momentul anchetei Dianei. Ca răspuns la articolul de ziar în care se vorbea despre faptul că acuzarea îi distrusese credibilitatea atunci când se aflase în boxa martorilor, majordomul a răspuns magistral: „Quite frankly, Britain can fuck off!"[305].

Inevitabil, Charles a rămas sclavul lui Fawcett. În 2018, Fawcett a fost numit director executiv al Prince's Foundation, organizația caritabilă aflată sub umbrela prințului de Wales. Scandalurile l-au urmărit însă din nou pe problematicul asistent. În 2021, au fost ridicate întrebări cu privire la faptul că Fawcett a tras sforile pentru ca un miliardar saudit să primească un titlu onorific de Comandor al Imperiului Britanic în schimbul unor donații în valoare totală de 1,5 milioane de lire sterline, un scandal „bani contra acces" despre care Charles susține că nu a știut nimic, dar care i-a atras organizația caritabilă într-o anchetă jenantă a Poliției Metropolitane. După ce Fawcett a demisionat temporar – din nou – în septembrie 2021, Camilla ar fi hotărât ca, de data aceasta, asistentul să nu se mai întoarcă. „Va fi nemiloasă când îl va da pe Michael pe ușă afară "[306], a declarat o sursă pentru *The Times*. În noiembrie 2021, Fawcett a mușcat, în sfârșit, din țărână ca alter ego al prințului de Wales. Pentru cât timp, este greu de ghicit.

[LXXX] Ecaterina a II-a, supranumită „cea Mare" (1729–1796), a fost împărăteasa Rusiei între 1762 și 1796. Domnia sa a fost marcată de reforme și de o adevărată înflorire culturală (n.red.).

[LXXXI] *Dhow*, navă de mici dimensiuni cu unul sau două catarge, folosită în principal în regiunea arabă (n. red.).

Capitolul 9

CAMILLA TRAGE LINIE:„PÂNĂ AICI!”

O nouă ducesă în țarcul câștigătorilor

Doamna Parker Bowles era agitată. În primăvara lui 2004 se împliniseră deja nouă ani de când divorțase de Andrew și șase de când sfânta silfidă Diana murise și fusese îngropată. Camilla și Charles locuiau acum în cea mai mare parte a timpului la Clarence House, unde Camilla avea propriile apartamente. Charles renovase această bijuterie arhitecturală din secolul al XIX-lea, proiectată de John Nash, cu o meticuloasă grijă pentru fiecare detaliu istoric în parte.

Când prințul era plecat în călătorii, Camilla scăpa de plictiseala vieții regale, programând escapade vesele la Ray Mill House, locul ei preferat de hoinăreală din Wiltshire, bine ascuns și aflat la mai puțin de jumătate de oră de Highgrove. Ea refuzase să renunțe la acesta, pentru că măcar aici putea să piardă vremea după pofta inimii, să mănânce mazăre direct din grădină, să se bucure de o țigară fără a fuma pe furiș lângă șemineu, așa cum făcea când Charles era prin preajmă, și să ia mese gălăgioase în bucătărie alături de copiii ei, acum deveniți adulți.

Viața i se îmbunătățise foarte mult, comparativ cu anii sălbatici, dar se simțea și părăsită. În ciuda tuturor învârtelilor și a șireteniei lui Mark Bolland, care plecase din serviciu de mai bine de un an, în ciuda manevrelor răbdătoare pentru a dobândi acceptarea regală, care părea să ia avânt după moartea reginei-mamă și după sărbătorirea Jubileului de Aur, în ciuda dulcegăriilor venite din partea unei succesiuni de secretari particulari ai

reginei și ai prințului de Wales, în ciuda tuturor pașilor atenți de a se apropia de prințul William, încă circumspect, și de îmbufnatul prinț Harry, exista întotdeauna o nouă catastrofă care nu i se datora și care o afunda la loc.

Nu era o sarcină ușoară să fie consoarta neoficială a prințului de Wales. Să ofere încurajări pline de optimism, acesta fusese dintotdeauna rolul ei de amantă. În cei 33 de ani de când se cunoșteau, Camilla nu spusese niciodată nici măcar un cuvânt în public despre relația lor. Cunoștea bine nuanțele etichetei regale și, chiar și după atât de mult timp petrecut împreună ca un cuplu, se referea întotdeauna la iubitul ei cu „prințul", nu „Charles", când găzduiau cine la Highgrove, și cu „Sir", când i se adresa în public. Ea era îmblânzitoarea nevoilor lui emoționale și știa cum să ofere dragoste cu năbădăi și farmec. Fiul unuia dintre prietenii reginei mi-a povestit: „Camilla oprește toată eticheta atunci când e cu Charles. Nu-l lasă să-i spună servitorului să-i pregătească un gin tonic. Zice: «Oh, nu fi caraghios! Lasă-mă să torn eu gin tonic!»".

În cazul în care Camilla ar avea un motto de familie, cu siguranță, acesta ar fi „Să nu te văicărești". Evident, nu i-a fost întotdeauna ușor să-și susțină partenerul cu sânge regal. Una dintre marile ei provocări: să-i fie alături lui Charles când acesta suferea de sindromul de stres posttraumatic cauzat de Diana. „Îmi amintesc că în primele zile în care lucram pentru Charles, aveam aceste cine în trei cu doamna Parker Bowles"[307], mi-a povestit Mark Bolland în 2005, când am vorbit cu el pentru *The Diana Chronicles*:

> Charles vorbea la nesfârșit despre Diana și despre cum aceasta învârtea presa pe degete. Îi spuneam: „Trebuie să mergem mai departe, domnule", iar el îmi răspundea: „Pentru a mă înțelege, Mark, trebuie să auzi asta". Apoi îmi spunea și Camilla: „Trebuie să facă asta, Mark".

La un moment dat, Bolland încercase să-i sugereze prințului o modalitate elegantă de a accepta ceea ce Diana lăsa în urmă, dar Charles îl trimitea mereu la Camilla. „Nu eu sunt cea care-l blochează”[308], i-a spus ea. „Uită de asta, nu mai încerca să-l determini să o facă! Încă are prea multă durere și furie în suflet! E prea copleșitor!”

De-a lungul timpului, paranoia plină de autocompătimire a lui Charles, legată de faptul că nu a fost niciodată suficient de apreciat, a ajuns să fie considerată de toți o mare plictiseală. Prințul se văicărea la nesfârșit că era subevaluat de mama lui, de națiune și de presă. Se plângea că viața lui e insuportabilă când avea în birou o temperatură care nu-i era pe plac. În 2004, ar fi izbucnit: „Nimeni nu știe ce iad este să fii prinț de Wales”[309]. O replică nu tocmai inspirată, venind din partea unui multimilionar viitor monarh, cu o grămadă de case impunătoare pe care le putea exploata după bunul plac. Următoarele vizite ale consilierului media al Partidul Laburist, Peter Mandelson, la Highgrove, în 1997, când i-a spus lui Charles că, uneori, miniștrii britanici îl considerau a fi „mai degrabă ursuz și descurajat”, au creat o adevărată panică. Prințul era atât de neobișnuit să audă adevărul, încât apoi a întrebat-o pe Camilla pe un ton chinuit: „Este adevărat? E adevărat?”[310]. Camilla a răspuns fără ezitare: „Nu cred că vreunul dintre noi îți poate face față atunci când îți pui această întrebare de atâtea ori într-o lună”.

Prințul nu greșea când susținea că numeroasele sale realizări erau rareori recunoscute. În ciuda spectacolului public chinuitor viza anumite părți ale vieții sale, Charles reușise să transforme terenul de 900 de acri de la Highgrove într-un model timpuriu de agricultură durabilă, ignorându-i pe cei care îl ridiculizau considerându-l un moștenitor care își pierdea timpul vorbind cu plantele. Cu decenii înainte ca organicul să fie *cool*, Charles a avut viziunea de a converti complet Home Farm la această filozofie ecologică. Utilizarea pesticidelor a fost interzisă, iar vizitatorii erau întâmpinați cu următoarele cuvinte: „Avertisment: acum intrați într-o

zonă fără OMG (organisme modificate genetic)". O sursă de mândrie princiară a fost păstrarea fondului genetic al raselor rare, cum ar fi porcii Tamworth și vitele irlandeze. Charles dădea dovadă și de spirit antreprenorial în ceea ce privește inovațiile sale agricole. În 1990, moșia Highgrove House a început să producă o linie de produse ecologice surprinzător de căutate, pe care prințul a numit-o Duchy Originals. (Cu prilejul celei de-a 70-a aniversări, în 2018, regina a toastat în cinstea fiului ei, apreciind că este „în toate privințele un *duchy original*[311]".) Din 2009, datorită unui acord de licență și distribuție cu lanțul de alimente Waitrose, care i-a sărit în ajutor după criza economică din 2008, Duchy Originals (acum redenumit Waitrose Duchy Organic) a strâns peste 30 de milioane de lire sterline pentru Fondul de Caritate al Prințului de Wales. În felul său idiosincratic, Charles s-a dovedit a avea fler pentru afaceri durabile.

Prințul a făcut și alte eforturi pentru a combina afacerile cu pasiunile sale pentru mediu. La sfârșitul anilor '80, el a donat terenul ducatului de Cornwall din Dorset pentru a construi satul experimental Poundbury. Planul reflecta viziunea lui retro-arhitecturală a ceea ce ar trebui să fie viața rurală britanică: străzi joase, adaptate omului rural, trăind într-o comunitate integrată de magazine, afaceri și reședințe, o treime dintre ele fiind locuințe la prețuri accesibile. Au urmat căscăturile nepoliticoase, iar ridicolul s-a revărsat asupra lui Poundbury, văzut ca un Disneyland feudal, un „Oraș al jucăriilor"[312] și o „fantezie retro-kitsch". De-a lungul anilor însă, acesta a înflorit, devenind o comunitate puternică de 3 000 de oameni. În 2005, prințul a făcut turul așezării pentru emisiunea *60 Minutes*, oprindu-se în mod special asupra magazinului din apropiere și remarcând că este „foarte mândru de el (în condițiile în care toată lumea spunea că nu va funcționa"[313], dar și de cârciumă, de care „din nou, nimeni nu voia să se atingă". Pe obișnuitul său ton melancolic, prințul a adăugat: „Sper doar că, atunci când voi fi mort de-a binelea, [poporul britanic] îl va aprecia un pic mai

mult”[314]. În 2012, Poundbury și-a prezentat primul digestor anaerob la scară largă, care transformă deșeurile alimentare și porumbul de la fermele din jur în energie locală, regenerabilă și durabilă. Evident, subiectul a generat o multitudine de articole extrem de entuziaste în presă.

Charles a avut dreptate când a simțit că mult-batjocoritele lui previziuni vor fi validate din nou și din nou. La urma urmei, avea doar 21 de ani când a ținut primul său discurs de referință la conferința „Countryside in 1970”[315] despre „efectele îngrozitoare ale poluării sub toate formele ei canceroase”.

În 2018, când i s-a servit o cafea cu gheață la o cafenea din Atena, în timpul unei vizite în Grecia, prințul a ajuns pe prima pagină a gazetelor pentru că a refuzat un pai de plastic, subliniind în același timp că plasticul este dăunător pentru mediul înconjurător. Reporterii nu au menționat faptul că Charles a vorbit pentru prima dată despre amenințarea pe care o reprezintă plasticul pentru mediu încă din 1970 și că a fost în bună măsură ignorat.

Charles a fost îndrăzneț și în ceea ce privește alte subiecte. În 1993, cu opt ani înainte de atacurile de la 11 septembrie, a ținut o alocuțiune înflăcărată la Centrul Oxford pentru Studii Islamice despre necesitatea unei mai bune înțelegeri a islamului de către Occident, exprimându-și indignarea față de decimarea arabilor din mlaștinile din sudul Irakului[LXXXII]. Citindu-i astăzi discursurile, se poate spune că acestea sunt în mod clar, în mare parte, propriile sale idei, pline de paranteze specifice lui Aiurel, dar și de declarații autocritice. Este greu de imaginat că vreunul dintre fiii săi va îmbrățișa o astfel de varietate de cauze inedite.

Nicăieri nu și-a simțit Charles eforturile mai puțin apreciate decât în domeniul organizațiilor sale caritabile pentru promovarea tinerilor. The Prince's Trust a avut o creștere semnificativă de-a lungul timpului. Poate pentru că Charles însuși s-a simțit atât de lipsit de orizont în anii de după ce a părăsit marina, eforturile filantropice ale

fundației sale au fost concentrate asupra unor copii pe care toți ceilalți îi ignorau: copii fără adăpost, care aveau cazier sau care se drogau, copii care trăiau din ajutorul de șomaj sau care nu se vedeau niciodată renunțând la el. La momentul lansării organizației sale caritabile, exista puțin interes pentru tinerii de 17 ani care abandonau școala. Charles a simțit o afinitate reală pentru ei și a vrut să ajute.

Actorul Idris Elba, care a crescut într-un cartier sărac din Hackney, a mulțumit organizației pentru că i-a oferit posibilitatea – și cele 1 500 de lire sterline – de a participa la audiția de care avea nevoie pentru a-și lansa cariera. Potrivit unui raport recent, Prince's Trust a ajutat peste 86 000 de tineri să înceapă o mică afacere.

De ce nu a fost Charles mai lăudat pentru progresismul său neobosit și pentru munca sa dovedită în folosul comunității? În mod ironic, prințului îi păsa de multe dintre lucrurile pe care „biblia liberală" *The Guardian* le susținea și la care presa lui Murdoch era instinctiv ostilă. Dar, în calitate de moștenitor al tronului, nu avea de gând să devină imaginea cauzelor liberale, mai ales având în vedere antipatia lui morocănoasă față de orice îi mirosea a dogmă culturală de stânga. După cum a spus premierul Tony Blair: „[Prințul Charles] era un amestec curios de tradițional și radical (la un anumit nivel era, oarecum, un nou laburist; în alte privințe însă, cu siguranță nu), de princiar și de nesiguranță"[316].

Lipsa lui de precauție regală adecvată era uneori admirabilă și principială. În timp ce Blair încerca să stabilească relații mai bune cu China, Charles a găzduit înadins o recepție la Palatul St James pentru Dalai Lama, exprimându-și cu această ocazie sprijinul ferm în favoarea Tibetului. De asemenea, și-a exprimat rezervele profunde cu privire la războiul din Irak și efectul acestuia asupra relațiilor anglo-islamice, dar, în acest caz, opoziția sa s-a bazat probabil pe un raționament greșit: relațiile sale confortabile cu regatele din Golf, care îi furnizau fonduri pentru acțiunile caritabile pe care le susținea.

Ceea ce i-a provocat cea mai mare disperare a fost însă industria nesfârșită a cărților, a documentarelor și a articolelor de tabloid dedicate Dianei și care lui i-au păstrat vie imaginea negativă. Evident, era o situație frustrantă, dar, cumva, parcă și prințul invita la un ridicol care putea fi evitat. Consumat de ceea ce credea că sunt poverile biroului său, adesea prințul nu avea nicio idee despre cât de distorsionată era viziunea lui asupra lumii. După o vizită în India, în octombrie 2003, el a oferit ca exemplu inspirațional de locuință „mahalalele din Bombay”[317], unde o populație de aproape un milion de persoane avea o singură baie fetidă la fiecare 1 500 de locuitori, care se înghesuiau pe o suprafață reprezentând jumătate din dimensiunea moșiei Highgrove. Stilul său iremediabil învechit de a se adresa oamenilor a făcut aproape imposibil accesul prințului de Wales la mintea și sufletul publicului modern. Iată ce mi-a povestit Ken Wharfe în 2006:

> Problema cu prințul Charles este că el nu este ca noi, ceilalți, nu-i așa? Zilele trecute, el era la știri, îmbrăcat în costum, cu o șapcă de pânză și cizme de cauciuc verzi, bine lustruite, pe moșia ducatului Cornwall, vorbind despre minunile agriculturii ecologice. A spus cu vocea [lui] inconfundabilă: „Ceea ce mă enervează la culme, desigur, este modul în care supermarketurile de astăzi expediază morcovii. Când eram copil, îmi amintesc de morcovii care se bălăngăneau dintr-o parte în alta”[318].

Un crâmpei din perspectiva lui neclară a fost dezvăluit într-un proces de concediere abuzivă în care a fost implicată și Elaine Day, o fostă asistentă personală de la Clarence House. În martie 2002, aceasta a văzut din întâmplare ceea ce Charles scrisese despre ea într-una dintre adnotările sale necumpătate de pe un memoriu. „Ce este în neregulă cu oamenii din zilele noastre?”[319] mâzgălise Charles pe margine despre Day. (Aceasta avuse curajul să sugereze că asistenții ar trebui să aibă

oportunitatea de a se pregăti pentru funcții de conducere în cadrul biroului.) Nota continua:

> De ce toți par să aibă impresia că sunt calificați să facă lucruri cu mult peste capacitățile lor? Toate acestea au de-a face cu acea cultură a învățării din școli. Este o consecință a unui sistem de învățământ centrat pe copil, care le spune oamenilor că pot deveni vedete pop, judecători la Înalta Curte, prezentatori de televiziune străluciți sau șefi de stat infinit mai competenți decât cei actuali, fără să depună vreodată munca necesară sau să fie înzestrați cu necesarele capacități naturale. Este un rezultat al utopismului social care crede că umanitatea poate fi modificată genetic pentru a contrazice lecțiile istoriei.

Având în vedere că autorul acestei declarații deține gradul de amiral al flotei în Marina Regală, feldmareșal în armata britanică și mareșal al Forțelor Aeriene Regale, fără să fi luptat nici măcar o singură zi, simțindu-se îndreptățit să-și dea cu părerea asupra designului arhitectural și al produsului intelectual al fiecărui minister din Whitehall, fără a avea măcar o diplomă de licență de la Royal Institute of British Architects (Institutul Regal al Arhitecților Britanici) sau un stagiu în serviciul public, nu este de mirare că observațiile lui au fost prost primite de presa britanică. Nota sa concluziona: „Ce naiba să-i spun lui Elaine? E atât de PC (politicaly correct), încât mă paralizează". Day a pierdut procesul, dar inevitabil a câștigat războiul mediatic.

Pentru un viitor rege care ar fi trebuit să fie neutru în chestiuni de politică publică, Charles și-a generat o suferință inutilă atunci când s-a folosit de poziția sa pentru a sabota reputații. În 1984, în timp ce se afla la o gală care marca a 150-a aniversare a Royal Institute of British Architects, el a numit planurile arhitecturale pentru extinderea National Gallery din Trafalgar Square drept „un furuncul monstruos pe fața unui prieten foarte iubit și elegant"[320]. Designul imaginat de Ahrends, Burton și Koralek a fost, în mod justificat, considerat realmente

hidos de multe alte persoane mai puțin dispuse la sinceritate decât Charles. Patrick Jenkin, pe atunci secretar de stat pentru mediu din partea conservatorilor, care a fost prezent în timp ce Charles a rostit aceste celebre comentarii, a mormăit că discursul lui Charles „l-a salvat de la luarea unei decizii dificile". Designul „furuncul" a fost respins și considerat pentru totdeauna un indiciu al faptului că prințul putea fi extrem de nemilos atunci când sensibilitățile sale erau jignite.

Disperat după influență, statut și atenție, Charles a turnat un șuvoi de sugestii și reclamații pline de înfumurare la adresa lui Tony Blair și a miniștrilor din cabinetul acestuia. *The Guardian* a pus mâna pe un lot de documente din 2004 și 2005, pline cu detalii picante, a căror publicare a fost îmbrăcată în haina libertății de informare. Scrisorile lui Charles au devenit cunoscute drept notele „păianjenului negru" din cauza faptului că extinsele comentarii ale prințului erau scrise de mână cu cerneală neagră. Subiectele variau de la antipatia lui față de Legea drepturilor omului din 1998 și „gradul în care viețile noastre devin guvernate de un nivel cu adevărat absurd de interferență corectă din punct de vedere politic"[321], până la neglijarea Angliei rurale de către guvern și lipsa de resurse pentru forțele armate din Irak – remarcând în special „performanțele slabe"[322] ale elicopterului Lynx.

Blair și miniștrii săi au primit scrisori-capcană în care se cerea sacrificarea bursucilor din Marea Britanie și au avut parte și de un protest față de pescuitul ilegal al peștelui mic din Patagonia. Într-o scrisoare din aprilie 2002, pe care se pare că sfătuitorii săi l-au rugat să nu o trimită (și care cu siguranță l-ar fi „eliminat" astăzi), prințul s-a asociat cu opiniile unui fermier din Cumbria, care a afirmat: „Dacă noi, ca grup, eram negri sau homosexuali, nu am fi victimizați sau atacați"[323].

Tonul era mai degrabă cel al unui bădăran inflamat care aruncă cu „vorbe grele", protestând din fotoliul său de acasă, către pagina dedicată scrisorilor din *The Telegraph.*

În februarie 2005, când și-a exprimat îngrijorarea cu privire la viitorul spitalelor într-o notă către parlamentarul John Reid, secretar de stat pentru sănătate, prințul a avut cel puțin suficientă conștiință de sine pentru a recunoaște că „risca să fie incredibil de plictisitor”[324].

Ceea ce este interesant și paradoxal în ceea ce îl privește pe Charles este faptul că au existat, de asemenea, momente în care a fost mai aproape de sentimentele britanicilor de rând decât de acelea ale presei sau ale politicienilor, momente în care nu a greșit în esență, chiar dacă a fost iritant – și profund demodat – în exprimare. Multe dintre izbucnirile sale la adresa politicienilor au reluat cu exactitate resentimentul tot mai mare resimțit în regiunile rurale față de multiculturalismul urban și de condescendența din Whitehall, o divizare tot mai acută a populației care a contribuit la votul în favoarea Brexitului în 2016.

Angajamentul guvernului Blair de a interzice vânătoarea de vulpi în Anglia și Țara Galilor a fost una dintre cele mai aprinse probleme de acest fel. Practic, aceasta a ajuns să exprime, pentru locuitorii țării, cât de puțin înțelegea elita liberală insulară valorile rurale. Charles a făcut lobby cu fermitate, cerându-i lui Blair să renunțe la ceea ce considera a fi un atac asupra tradiției, explicând că vânătoarea este „prietenoasă cu mediul”[325] și „se bazează în întregime pe relația străveche și, într-adevăr, romantică a omului cu câinii și caii”. Vânătoarea nu era, s-a străduit el să explice, ceea ce își imaginau atât de mulți orășeni: o activitate dominată de filfizoni care se bucurau să sfâșie în bucăți un animal îngrozit (deși erau, desigur, mulți dintre ei pasionați de procesul de urmărire). Susținătorii vânătorii insistau că acest sport crea legături între comunitatea satului, proprietarul terenului și fermier. Generații la rând, bărbați și femei deopotrivă încălecau în același loc, printre vecinii lor, care considerau cu toții că sacrificarea vulpilor este o necesitate de natură ecologică. Am intuit asta chiar eu însămi când *The Daily Mail* m-a trimis în Gloucestershire, în 1983, să scriu un articol

despre snobii călare. Nu am găsit niciunul. „În cea mai mare parte, cei care vânau erau oameni de la țară relaxați, politicoși și în niciun caz aristocrați cu toții”[326], am scris atunci, urmărind parada pestriță a fermierilor, a cârciumarilor, a medicilor locali și a nobilimii de țară.

> Bărbații erau galanți, ridicându-și pălăriile la cea mai mică provocare, femeile, demne și puternice. Vorbirea lor vânătorească își croia drum până la mine în timp ce se opreau să-și mângâie armăsarii. „Tocmai m-am întors din Quorn. Înfricoșătoare meleaguri.” „Da, traseul este dificil și stresant de la un capăt la altul”

Această viziune pro-vânătoare, desigur, era în totală contradicție cu sensibilitățile urbane ale reformatorilor, care au făcut din interzicerea vânătorii de vulpi cel mai elementar fel de război cultural.

Blair ar fi preferat să amâne subiectul, dar presiunea membrilor Partidului Laburist și a activiștilor a fost puternică. Premierul a abordat chestiunea pentru a-și liniști dificila aripă stângă și, pe măsură ce controversa a început să ia amploare, a ajuns să aibă decizii mai importante de apărat, cum ar fi Războiul din Irak. Dintr-un anume motiv, mulți militanți pro-vânătoare au dat vina pentru această interdicție pe Cherie Blair, care a fost întotdeauna considerată ca fiind mai de centru-stânga decât soțul ei. În septembrie 2004, câteva sute de militanți pro-vânătoare au blocat drumurile, împiedicându-i astfel să se deplaseze pe invitații care încercau să ajungă la petrecerea dată la Chequers [reședința rurală a prim-ministrului - n. red.] cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a doamnei Blair. Unul dintre manifestanții de atunci nu purta nimic altceva decât o mască Tony Blair și o pancartă plasată strategic. „Ca să fiu sinceră, nu am fost niciodată foarte interesată de interdicția de vânătoare, în ciuda a ceea ce credeau toți”, mi-a dezvăluit Cherie Blair în 2020. „Dacă mă întrebi pe mine, sunt perfect fericită dacă o să ucidă o haită întreagă de vulpi. Nici măcar nu-mi plac animalele.”

În memoriile sale, Blair a dezvăluit că Legea privind vânătoarea, adoptată în cele din urmă în 2004, a fost „una dintre măsurile legislative interne pe care le regret cel mai mult”[327] și a mărturisit că „nu avea cunoștințe despre acest sport” atunci când și-a luat „angajamentul neplăcut” de a interzice vânătoarea de vulpi. Blair susține că a devenit mai disperat să evite această interdicție pe măsură ce a aflat mai multe despre sportul în cauză. „Prințul Charles cunoștea cu adevărat lumea de la țară și simțea că eu nu o înțelegem, iar aici există un sâmbure de adevăr”, a scris el.

II

În mod ironic, această problemă – un subiect asupra căruia Charles și Camilla (și întreaga familie regală, inclusiv William și Harry, care vânau la Beaufort) erau de acord în viața lor privată – a fost cauza unei explozii rare în acest cuplu, de altfel armonios.

Camilla era mai mult decât dornică să se alăture tatălui ei (care fusese maestrul vânătorii cu ogari din Southdown), surorii ei și prietenilor lor la marșul organizației Countryside Alliance's Liberty and Livelihood prin centrul Londrei, în septembrie 2002. Charles i-a spus că nici nu se pune problema, deoarece ar fi fost interpretat „ca un atac direct și inacceptabil asupra guvernului lui Tony Blair”[328]. Camilla nu s-a lăsat. „(Charles) a trebuit să pună piciorul în prag”, a povestit un prieten pentru *The Times*.

În cele din urmă, Camilla a cedat, dar și-a pus sfidător un autocolant pro-Countryside Alliance pe mașină. Resentimentul ei a crescut atunci când marșul s-a dovedit a fi o expresie de proporții epice a furiei rurale, cu 400 000 de oameni venind cu autobuzul din comitate pentru a protesta față de interdicție, acțiune la care i-ar fi plăcut foarte mult să ia parte. Era din nou Dansul Deceniilor, în cizme de cauciuc.

Ambivalența poziției pe care trebuia să o adopte devenea insuportabilă pentru Camilla. O vreme, fusese încredințată că exista un avantaj în a nu fi soția lui Charles. Întotdeauna urâse să călătorească folosind avionul, să

vorbească în public, să se îmbrace elegant și să primească atenție din partea presei. Nu avusese niciodată un calendar plin cu lucruri pe care nu voia să le facă, ceea ce definește, în esență, modul de viață al celor din familia regală.

Camilla se pricepea în mod firesc la lucrurile la care trebuia să fie bună – flecăreală, fermecarea demnitarilor și a donatorilor, înțelegerea mediului regal și a modalităților sale de manifestare –, dar începuse să se simtă deranjată de restrângerea libertăților fără a se bucura de demnitatea de a fi consoarta oficială a lui Charles. Pentru o femeie obișnuită să-și conducă timp de decenii propria gospodărie în timp ce soțul ei militar servea în străinătate sau la Londra, i s-a părut dezamăgitor să fie un oaspete permanent în nenumăratele reședințe ale lui Charles, cu toți acei servitori siniștri, care îi dădeau tot timpul târcoale și trăgeau cu urechea.

Nici măcar nu se bucura de rolul distractiv de castelană care să poată decora după pofta inimii, întrucât Charles și Michael Fawcett erau baronii pretențioși ai gustului ei supraveghind fiecare detaliu estetic. Camilla găsea Highgrove iritant de perfect. „Este prea mic și prea Charles”[329], le-a mărturisit ea prietenilor. „Nu pot modifica nimic.” Când designerul de interioare Dudley Poplak, care decorase Palatul Kensington și Highgrove pentru Charles și Diana în nuanțe luminoase, s-a plimbat pe la Highgrove după despărțirea prinților de Wales, a remarcat că gustul lui Charles redevenise cel din copilărie. „Îți poți da seama că acum este camera unui bătrân”, a spus el, uitându-se la noile draperii roșu-închis și la canapeaua tapisată. „Prințul se retrage în pântece. Este la fel ca una dintre camerele de la Sandringham.” Celelalte două dintre casele sale, Birkhall și Castelul Mey, încă păreau niște altare pentru regina-mamă. Camilla ura în special draperiile grele, mâncate de molii de la Birkhall, pe care Charles refuza să le schimbe pentru că erau preferatele bunicii lui.

Rutina prințului era necruțătoare. Nu mânca niciodată de prânz și lua același mic-dejun cu semințe și fructe descojite în fiecare dimineață. Punctualitatea nu fusese

niciodată un atu al Camillei, dar Charles se aștepta ca ea să fie pregătită pentru angajamente în ritmul lui marcat de rigiditate. Când ea îl întreba unde se duc, el o repezea: „N-ai citit dosarul?”[330] (După ce s-a alăturat Firmei, ritmul militar și zborurile, adesea în elicoptere, pe care ea le ura, nu au mai fost o opțiune pe care să-și permită să o refuze.)

Istorioare despre felul în care se descurca au ajuns în presă, iar Camilla a început să simtă că nu poate avea încredere în oameni. Îi displăceau polițiștii și cei din personalul de securitate care nu făceau parte din cercul ei de prieteni aleși și care îi bârfeau aspectul neîngrijit atunci când era departe de ochii poporului. „Camilla este nervoasă și îi lipsește vitalitatea; nu a lucrat niciodată în viața ei și este îngrozită să fie sub ochii publicului”[331], a scris Mark Bolland în *The Times,* în aprilie 2005.

Una dintre prietenele ei de la acea vreme mi-a spus chiar că începuse să simtă o oarecare empatie față de multiplele nemulțumiri ale Dianei.

Când regina l-a trimis pe Sir Michael Peat să facă ordine în haosul din gospodăria lui Charles în 2002, mandatul său venit de sus, în ciuda semnelor de acceptare de la jubileu, a fost să respingă ascensiunea Camillei. „Instrucțiunile lui au fost să întrerupă relația lui Charles cu doamna Parker Bowles pentru că era un dezastru și îl ținea din muncă”[332], a relatat bine informata Penny Junor.

> Cu siguranță, așa au văzut situația cei de la Palatul St James care lucrau cu Peat în primele luni... Pentru un om care avea să conducă într-o bună zi Biserica Anglicană, aceasta era o situație incomodă, în cel mai bun caz. Camilla trebuia să plece.

După cum a scris *The Independent,* Peat a împiedicat-o pe Camilla să meargă cu prințul Charles într-o călătorie oficială în India și i-a redus aparițiile publice alături de el. A ținut-o departe de întâlnirile cruciale din agenda lui Charles. Un articol din revista *Hello!* susținea că, de la o vreme, Camilla și familia ei începuseră să se refere la Peat ca fiind „Inamicul” – termen pe care îl folosise și Diana

pentru fostul secretar particular al prințului. În mai 2004, Clarence House a trebuit să nege informațiile potrivit cărora Camilla „ar fi fost exclusă din viața regală de către curteni al căror nume nu a fost dat publicității”[333]. Intervenția a survenit după informații conform cărora „doar în situația în care Camilla ar fi dată deoparte, prințul de Wales ar putea recâștiga popularitatea după afacerea Paul Burrell și afirmațiile neplauzibile că Diana, prințesa de Wales, a fost ucisă”.

Peat însă nu era decât pragmatic. După ce a observat cât de puternică era relația dintre Charles și Camilla, și-a dat seama că încercarea de a o împiedica era un exercițiu inutil. Așadar, a început să susțină opusul în fața Palatului și a șefului său: Charles ar trebui să se însoare cu ea și să se termine cu povestea aceasta. Un „angajat de încredere al palatului regal”, care era de acord cu Peat, avea să declare pentru *The Times* nouă luni mai târziu:

> Prințul va fi Guvernatorul Suprem al Bisericii și Apărătorul Credinței atunci când va deveni Rege. Am dori să evităm ca succesiunea să fie umbrită de orice controversă legată de subiectul acesta, dacă noul monarh ar trebui sau nu să se însoare cu femeia pe care o iubește de multă vreme[334].

Peat a fost susținut în zelul său privind căsătoria de noul secretar pe probleme de comunicare al lui Charles, Paddy Harverson, care a fost, de asemenea, însărcinat să-i reprezinte și pe tinerii prinți. Harverson a fost o alegere inspirată pentru acest rol, definiția unei guri de aer proaspăt – 1,95 metri înălțime, încrezător, modern, relaxat, dar un apărător hotărât al unui client în necaz. El a pus capăt comunicatelor de presă trimise prin fax, lansând un cont de Twitter Clarence House, ținând briefinguri de presă și mergând la televizor în calitate de purtător de cuvânt fermecător și cu o atitudine „întreabă-mă orice” pentru toate lucrurile pe care vechea gardă de la Buckingham nu le considerase niciodată potrivite. În plus,

a definit rolul de comunicare, pur și simplu, ca promovare și protejare.

Harverson avea o experiență solidă în presă ca fost jurnalist la *Financial Times* și trei ani de experiență ca director de comunicare la clubul de fotbal Manchester United. Peat l-a invitat la un interviu pentru un post liber care apăruse la Clarence House. Se credea că era nevoie de mai mulți angajați din sectorul privat. Harverson a crezut că slujba nu i se potrivește, dar i-a plăcut Peat (care, în mod lingușitor, s-a descris ca fiind un fan al fotbalului). În timp ce se gândea la provocarea de a deveni creatorul de imagine al prințului Charles și al băieților, Harverson și-a dat seama că munca sa la Manchester United se putea dovedi o calificare utilă. Asemenea celui mai mare club de fotbal al Angliei, Palatul era o instituție globală aflată în inima vieții englezilor, cu tineri jucători celebri: prințul William, în vârstă de 21 de ani, care termina facultatea, și prințul Harry, în vârstă de 19 ani, care tocmai părăsise Eton. Protecția oferită de Codul de practică al PCC urma să dispară în curând. Așadar, era dornic să le arate băieților că au pe cineva de partea lor.

Văzându-l pe William la o slujbă de la Westminster Abbey care marca împlinirea a 50 de ani de la încoronarea reginei, Sir Roy Strong a notat în jurnalul său că „prințul William ar putea deveni noul David Beckham, un adevărat fotomodel, proaspăt, dulce și timid”[335]. În aceste condiții, cine ar fi mai potrivit să-l reprezinte pe noul David Beckham decât Harverson, care îl reprezentase pe adevăratul David Beckham? Jurnalistul a trecut rapid testul Camillei la un ceai. „Am crezut că este fantastică”[336], a spus el. Fără să se sperie de toate complicațiile și dramele din trecut, el a considerat că relația ei cu Charles ar putea fi un atu pentru modul în care mass-media îl portretiza pe prinț: „În turneele în străinătate era extrem de vizibil acest lucru: (Charles) părea singur. Și apoi, îi vedeai în privat și erau fantastici împreună – amuzanți –, iar ea era atât de potrivită pentru el, îți puteai da seama de asta”[337].

Cu Peat îndemnându-l să-și oficializeze relația cu doamna Parker Bowles, prințul s-a tot frământat în obișnuitul lui stil chinuit, gândindu-se iar și iar ce efect ar avea acest pas asupra popularității sale. În mai 2004, eliberat din funcție, Mark Bolland a acordat un interviu răutăcios pentru *The Times* în care spunea că Charles a ratat trenul pentru o lua în căsătorie pe Camilla: „Cred că a existat un moment în anul de după moartea reginei-mamă... când totul era favorabil acestui pas. Nu cred că lucrurile mai stau așa acum. El este mai mult învăluit de controverse"[338]. Bolland a mai declarat și că, în ciuda dorinței sale de a fi cu doamna Parker Bowles, Charles a fost mult timp precaut în ceea ce privește ideea unei noi căsătorii:

> Din când în când, ziarele făceau câte un sondaj despre o eventuală căsătorie, iar unii editori au fost de părere că ar trebui să începem o campanie... Iar el îmi spunea întotdeauna: „Te rog, fă tot ce poți pentru a-i opri să meargă mai departe cu asta! Nu vreau să fiu încolțit. Voi ști dacă este momentul potrivit".

Articolele mondene au început să sugereze că interesul lui Charles pentru Camilla era în scădere. Au existat o mulțime de referiri la des citatul aforism al lui Jimmy Goldsmith, potrivit căruia „când te căsătorești cu amanta, creezi un loc de muncă vacant".

Din fericire pentru Camilla, fostul arhiepiscop de Canterbury și sicofant regal George Carey a venit o lună mai târziu cu o știre liniștitoare. „El este moștenitorul tronului și o iubește"[339], a declarat Carey pentru *The Times*.

> Lucrul natural pe care ar trebui să-l facă este să se căsătorească [...] Credința creștină îndeamnă la iertare. Cu toții facem greșeli. Eșecul face parte din condiția umană și nu există nicio îndoială că între ei a existat o relație de dragoste puternică, probabil de când erau foarte tineri, care a rezistat de-a lungul anilor.

Și alți clerici au început să se alăture acestui punct de vedere, exprimându-și aprobarea în cor. În culise, Michael Peat acționa cu viteză maximă, încercând să armonizeze punctele sensibile ale bisericii și ale constituției.

III

În cele din urmă, nu părerile auguste ale fețelor bisericești l-au împins pe Charles să treacă linia de sosire matrimonială, ci un incident revoltător, petrecut în noiembrie 2004. Fiul în vârstă de 29 de ani al lui Hugh van Cutsem, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai prințului, proprietar de terenuri și crescător de cai din Norfolk, și al soției sale, Emilie, o olandeză dornică de a urca pe scara socială, urma să se însoare cu fiica ducelui de Westminster la Catedrala Chester. Edward van Cutsem, mirele, fusese paj la nunta lui Charles cu Diana. Era finul prințului de Wales, așa că nunta avea toate datele pentru a fi evenimentul monden al anului. Pe lista celor 650 de invitați figurau regina și prințul Philip, Charles și Camilla, dar și William și Harry. Cei doi tineri prinți erau prieteni apropiați ai băieților van Cutsem și aveau să-i conducă pe invitați la locurile lor.

Charles și Camilla au fost informați cu privire la locurile care le fuseseră rezervate în weekendul de dinaintea nunții. Aranjamentele au dezvăluit că doamna Parker Bowles era plasată la ceea ce am putea numi marginile sociale ale evenimentului.

Camilla se așteptase să stea exact în spatele lui Charles, care, conform protocolului, avea să se alăture reginei și prințului Philip în față. Dar, nu! „Vaca aia olandeză” (cum ar fi numit-o Camilla pe Emilie van Cutsem) o plasase în partea cealaltă a catedralei, lângă prietenii miresei, undeva, în spate, și o anunțase că nu poate intra sau ieși pe ușa principală.

„Problema este că Charles nu se concentra cu adevărat la toate detaliile nunții”[340], a povestit un angajat al curții regale unui reporter de la *The Daily Mail*. „Cred că William a fost cel care l-a informat cu privire la ceea ce se întâmplă. Iar asta a făcut-o pe Camilla să se enerveze la

culme. Prințul a mormăit că acest lucru nu s-ar fi întâmplat niciodată dacă Michael [Fawcett] ar fi fost încă aici".

Ceea ce a făcut ca umilința să ia proporții de-a dreptul explozive a fost că exista deja o relație tensionată între Camilla și familia van Cutsem. Doamna Parker Bowles se declarase revoltată când cei doi soți îi spuseseră lui Charles că fiul ei, Tom, cunoscut consumator de droguri, avea o influență proastă asupra lui William și a lui Harry. Soții van Cutsem au crezut că Bolland se răzbună, întorcându-i împotriva propriilor fii, și au adus în luptă avocați până când a fost declarat un armistițiu destul de instabil. (Armistițiu și nu prea, mai degrabă, de vreme ce Hugh nu a mai figurat pe lista de invitați la vânătoare a prințului și niciunul dintre membrii familiei van Cutsem nu s-a mai calificat pentru a primi felicitarea anuală de Crăciun de la Clarence House.)

Pretinzând o loialitate strictă față de protocolul regal, Emilie van Cutsem a rezistat cererilor lui Charles de a muta mai în față locul Camillei în catedrală, la nunta lui Edward. Hugh era un îngâmfat pe care prințesa Diana îl considerase întotdeauna „o piesă de mobilier" atunci când îl avea partener la cină. Antipatia față de Emilie, fiica trufașă a unui bancher din Amsterdam, a fost, de altfel, unul dintre puținele puncte de vedere pe care Camilla și Diana le-au împărtășit. Un punct în defavoarea ei era faptul că se numărase printre cele șase confidente cărora Charles le oferise o broșă specială când se căsătorise cu Diana, sugerând o apropiere care n-a fost nici pe placul soției, nici al amantei.

De data aceasta, Camilla a refuzat să fie înțelegătoare. Nu avea să fie umilită în fața întregului cerc de prieteni snobi ai lui Charles și, mai important, a familiei regale. Prințul trebuia să aleagă între a participa la nuntă fără ea sau a-și refuza cei mai apropiați prieteni și finul. Basta! Poziția Camillei era fermă: Până aici!

Din fericire, există întotdeauna o ieșire când ești prințul de Wales.

În ziua nunții, datoria l-a chemat pe neașteptate. Charles s-a trezit obligat să viziteze cazarma de la Warminster, în Wiltshire, pentru a se întâlni cu familiile soldaților din Batalionul Black Watch, care lupta în Irak. Trei membri ai regimentului fuseseră uciși într-un atac sinucigaș lângă Fallujah.

Între timp, Camilla era „de altfel, logodită". Absența de la nuntă a nașului cu sânge regal al mirelui a reprezentat un eșec social devastator pentru Hugh și Emilie van Cutsem, dar pe care au fost siliți să-l suporte cu un rictus superior rigid. Ghem, set și meci pentru doamna Parker Bowles! Prințul de Wales făcuse o demonstrație de susținere fără precedent pentru femeia pe care o iubea.

A fost satisfăcător, dar nu și suficient pentru Camilla. În acest moment, ea a simțit că va exista întotdeauna un motiv pentru care nu va fi niciodată momentul potrivit pentru a oficializa parteneriatul ei cu prințul de Wales. Sentimentele ei au fost susținute de cel mai blând dintre bărbații cu cele mai puternice principii: tatăl ei, maiorul Shand. În vârstă de 87 de ani, acesta era din ce în ce mai îngrijorat de faptul că iubita lui fiică era pusă într-o poziție delicată. „Deși îl iubea mult pe prinț, el (maiorul Shand) îl credea slab și era îngrijorat de cât de vulnerabilă o făcuse pe Camilla, silind-o să trăiască într-un soi de limb"[341], este de părere biograful regal Penny Junor. Maiorul a decis să facă o intervenție rară. „L-a luat pe prinț deoparte și i-a spus: «Vreau să mă duc la Cer știind că fiica mea rămâne cu o situație clară». Vorbea pentru întreaga familie extinsă. Charles, care nutrea un profund respect și o mare afecțiune pentru bătrânul erou de război, s-a simțit suficient de vinovat, încât să-i acorde atenție. O umilință de genul celei generate de familia van Cutsem nu se putea repeta. „Este o prostie, este o insultă"[342], a recunoscut Charles. „Și nu o voi mai pune pe Camilla să treacă prin așa ceva." Ce s-ar întâmpla, de exemplu, dacă William s-ar căsători mai întâi? Doamna Parker Bowles ar fi din nou alungată în fundul bisericii?

În cele din urmă, de Anul Nou, la Birkhall, Charles a îngenuncheat în fața Camillei și a cerut-o de soție. Fiecare dintre ei își petrecuse Crăciunul în propria familie, iar Charles își informase mama, fiii și restul familiei lui la Sandringham despre ceea ce plănuia să facă. Un sondaj Populus din 2004 a arătat că mai mulți supuși britanici susțineau o căsătorie Charles-Camilla decât se opuneau acesteia, și încă și mai mulți declarau că nu le pasă (ceea ce lui Charles i-a fost mai util decât s-ar părea, căci îi dezarma pe cei care se temeau de opoziție din partea poporului față de recăsătorirea lui). Regina, înmuiată de opiniile prelaților și de aprobarea publică, de stratagemele constituționale ale lui Sir Michael Peat și de eliberarea ei de obiecțiile reginei-mamă, a fost de acord că lămurirea „afacerii Camilla" – „regularizarea"[343] rolului ei, în limbajul regal – era cursul firesc, singurul cu sens, în eficientizarea activității Firmei. „A fost foarte urât, nu-i așa?" i-a spus unul dintre cei mai vechi prieteni ai reginei lui Gyles Brandreth. „Reginei îi place ca lucrurile să fie ordonate și, în ciuda a ceea ce s-a spus, nu este deloc răzbunătoare. Deoarece Camilla nu are de gând să plece, ar putea la fel de bine să fie binevenită. Asta pare să fie perspectiva." Din câte se zvonește, ducele de Edinburgh era de părere că, dacă „vor face asta, s-ar putea să le și iasă". La rândul lor, William și Harry nu ar fi acceptat-o niciodată pe deplin pe Camilla și nici nu ar fi priceput de ce este atât de atractivă în ochii lui Charles, dar, asemenea tuturor celorlalți, au înțeles că această femeie nu este „negociabilă" în viața tatălui lor. Dacă la început relația lor cu ea fusese încordată, în acest moment devenise cordială.

Regina a fost de acord ca prințul Charles să aleagă inelul de logodnă pentru Camilla dintr-o colecție a reginei-mamă. Este vorba despre o bijuterie Art Deco, cu un diamant cu tăietura smarald de cinci carate în centru și trei diamante cu tăietura baghetă pe fiecare parte, mai valoroasă decât inelul de logodnă oferit Dianei. Camillei i-au plăcut întotdeauna bijuteriile moștenite, iar lui Charles i-a plăcut să i le ofere. Cu puțin timp înainte de despărțirea

conjugală din 1992, Diana a fost deosebit de supărată când a descoperit că un costisitor colier cu diamante fusese ales de Charles pentru a-i fi dăruit Camillei de Crăciun, în timp ce ei i se rezervase o colecţie de bijuterii obişnuite. „Nu vreau bijuteriile lui false!" a strigat furioasă în fața personalului de la Highgrove. „Credeam că soții care înșală au mare grijă să-și păstreze soțiile mulțumite cu lucruri valoroase, păstrând chestiile de prost-gust pentru târfele lor!" Bunica lui Charles s-ar fi întors în mormântul ei de la Castelul Windsor dacă ar fi știut cine avea să-i poarte peste ani diamantele cu tăietură smarald.

Pentru Camilla, inelul de pe deget era inelul de foc prin care tot sărise vreme de 30 de ani tumultuoși. Era legată de Charles ca o viță-de-vie rusească, în care se împletiseră dragoste, dorința de ocrotire și clipe grele ale trecutului. De ce a îndurat totul? Unii dintre prietenii ei cred că, prin temperament și dragostea de independență, Camilla ar fi preferat rolul lui Alice Keppel, dar numai în epoca discretă în care a trăit înaintașa sa. Doamna Keppel nu a trebuit niciodată să suporte bârfele tabloidelor britanice, umilința înregistrărilor din scandalul Camillagate, demonizarea de după moartea prințesei de Wales și insecuritatea financiară a divorțului. Și nu exista nici cea mai îndepărtată șansă ca doamna Keppel să ajungă vreodată regină. Camilla avusese răbdare, dar nu fusese niciodată pasivă în avansarea ei lentă. Era pe cale să devină a doua cea mai importantă femeie din Anglia, după regină. „Vaca olandeză" trebuia să facă o reverență în fața ei acum!

De fapt, au fost mai multe victorii. Camilla s-a asigurat că prințul a înființat un fond fiduciar „substanțial"[344] pentru copiii ei și că acesta s-a împotrivit sfatului juridic primit, renunțând la contractul prenupțial, chiar dacă simțea că „a luat plasă" data trecută[345]. Având în vedere că nu a încetat niciodată să-și arate dezamăgirea pentru obligația de a-i plăti Dianei la divorț 17 milioane de lire sterline, absența unui contract prenupțial în a doua căsătorie a prințului l-a ajutat să câștige puncte în fața

Camillei. Aceasta văzuse destulă parcimonie regală pentru a se asigura că își protejează viitorul.

În 2005, cei doi au ales Ziua Îndrăgostiților ca dată pentru a anunța vestea logodnei, precum și noul titlu al Camillei, acela de Alteța Sa Regală ducesa de Cornwall, dăruit de regină. Clarence House a precizat că, atunci când prințul avea să urce pe tron, se „intenționa" (un cuvânt ambiguu bine ales) ca soția sa să beneficieze de un titlu asemănător celui de prințesă-consoartă. Regina și-a dat acordul regal pentru nuntă după consultări cu premierul Tony Blair. Acesta și-a exprimat aprobarea și încântarea printr-un mesaj de felicitare din partea întregului cabinet. Clarence House s-a hotărât să plănuiască o nuntă cât mai diferită de nefericitele asocieri care inevitabil aveau să fie făcute cu prima nuntă a prințului de Wales la Catedrala St Paul. O ceremonie civilă desfășurată la Castelul Windsor, vineri, 8 aprilie 2005, a evitat toate controversele religioase. O slujbă de rugăciune și dăruire condusă de arhiepiscopul de Canterbury la St George's Chapel a adus prestanța bisericească. Cuplul a decis să evite fotografiile de logodnă și pericolul unui interviu prenupțial, care să amintească de replica oribilă „ce-o însemna «să fii îndrăgostit»", rostită atunci când lui Charles i s-a spus că el și Diana păreau „foarte îndrăgostiți". Nu avea să existe o lună de miere plină de farmec pe iahtul regal (oricum fusese casat). În schimb, cuplul proaspăt căsătorit a ales să stea câteva zile liniștite în frigul de la Birkhall. Totul avea să fie foarte discret, foarte elegant, foarte potrivit vârstei.

Doar că nu a fost! Cum putea fi, când mirele regal era versiunea masculină a lui Calamity Jane? În primul rând, în ceea ce poate psihiatrii americani ar vedea un gest care i-a dezvăluit adevăratele sentimente ce îl frământau, a existat o criză de furie la adresa tabloidelor în ianuarie 2005, din cauza unor imagini scurse cu prinţul Harry purtând o uniformă nazistă a trupelor din Afrika Korps al generalului Rommel la o petrecere costumată. Un Charles supărat, care era cu nervii la pământ înainte de „Marele Anunț", i-a cerut lui Harry să-și ceară scuze lui Jonathan

Sacks, rabinul-șef al Congregațiilor Ebraice Unite ale Commonwealthului. Prințul Charles i-a reproșat și lui William, care se presupune că s-ar fi îmbrăcat într-un costum negru mulat, cu labe și coadă de leopard, că i-a permis fratelui său mai mic să facă o alegere atât de nechibzuită. House of Commons Public Accounts Committee (Comitetul pentru Conturi Publice al Camerei Comunelor) a lansat o anchetă cu privire la standardele și responsabilitățile consilierilor de la Clarence House. Ducesa de York, mereu afonă când vine vorba de astfel de chestiuni delicate, a contribuit la festivalul din presă, oferindu-i public lui Harry deplina sa susținere.

Apoi, reporterului regal Robert Jobson, de la *The Evening Standard*, i-a trecut pe la urechi vestea nunții, presând astfel Clarence House să anunțe planurile mai devreme, la 10 februarie. La început, a părut în regulă. În seara cu pricina, Charles și Camilla trebuiau să participe la un eveniment caritabil la Castelul Windsor, ceea ce a oferit un moment prietenos afară, în bătaia blițurilor. Camilla a fost strălucitoare în rochia ei roz, creată de Jean Muir. Ea și-a arătat inelul și le-a spus jurnaliștilor că „abia a coborât cu picioarele pe pământ!”[346] Ca un gest festiv, regina a luminat Turnul Rotund al castelului.

Și iată o problemă la orizont: Echipa de obicei meticuloasă condusă de Michael Peat a făcut o greșeală nefericită!

Un articol publicat cu literele mărunțele din Legea căsătoriei din 1994 permitea oficializarea căsătoriilor în anumite „incinte aprobate”[347]. Altfel spus, dacă i s-a acordat Castelului Windsor o licență pentru a găzdui căsătoria civilă a lui Charles cu doamna Parker Bowles, aceasta însemna și că orice bătrân derbedeu putea solicita să se căsătorească în casa reginei. Locul unde Charles și Camilla au făcut schimb de jurăminte a trebuit să fie schimbat de la castel la Guildhall. Regina, în calitate de șef suprem al Bisericii Anglicane, a simțit că funcția ei nu îi permite să participe la o cununie civilă, în special una care îl implica pe moștenitorul tronului. Suverana avea să

participe doar la binecuvântarea de la St George's Chapel. Problema legalității ceremoniei civile a apărut imediat. Sir Michael Peat a trebuit să-i ceară ajutorul lui Tony Blair, care l-a trimis pe Lordul Cancelar, lordul Falconer. Acesta din urmă a pus problema în mod înțelept, spunând că Legea drepturilor omului din 1998 (cea împotriva căreia se revoltase Charles în episodul „păianjenul negru") întrecea în importanță, de fapt, Legea căsătoriei și a afirmat că proaspăta căsătorie este legală.

Toate acestea au constituit subiecte irezistibile pentru presă. Capetele roșii, așa cum sunt uneori cunoscute tabloidele britanice datorită culorii cu care sunt scrise titlurile, fierbeau deja din cauză că *The Evening Standard* le luase fața, publicând știrea legată de logodnă. Titlurile au fost brutale: „O farsă sângeroasă!", „Regina refuză participarea la nunta lui Charles!", „Umilit!", „Mireasa de la primărie!", „Fiascoul de la nuntă adâncește ostilitatea față de Charles!".

În martie 2005, în timpul vacanței de Paște, Charles i-a dus pe băieți la schi în stațiunea elvețiană Klosters. Fără tragere de inimă, prințul a acceptat o întâlnire cu presa în zăpadă, care le oferea lui William și lui Harry șansa de a-și exprima entuziasmul în privința nunții. Băieții s-au comportat cu jurnaliștii ca niște veritabili experți media. Charles i-a întrebat pe fiii săi: „Vă cuprind cu brațele pe după umeri? Ce facem?[348]. William a spus blând: „Continuă să zâmbești". Întrebat dacă așteaptă cu nerăbdare să devină martor, „modelul Beckham" a răspuns cu istețime: „Atât timp cât nu pierd inelele; aceasta este singura mea responsabilitate!".

Charles a fost furios totuși când Nicholas Witchell, un experimentat corespondent regal al BBC, a strigat ceea ce părea a fi previzibila întrebare nevinovată „Cum vă simțiți?" cu opt zile înainte de nuntă. „A simți" este întotdeauna un cuvânt deloc înțelept pe care să-l folosești în preajma unui important membru al familiei regale, deoarece aduce în discuție emoțiile, un subiect în privința căruia au fost instruiți să nu facă niciun fel de comentarii.

Uitând că are microfonul deschis, Charles și-a exprimat pentru urechile întregii lumi adevărata lui părere despre Witchell. „Nenorociții”[349], a mormăit el în barbă. „Nu-l suport pe omul ăsta! Este atât de îngrozitor! Chiar este.” Reacția a surprins pe toată lumea, deoarece singura pretenție de faimă a nesemnificativului Witchell până în acel moment fusese faptul că stătuse de vorbă cu o demonstrantă lesbiană[350] în timpul unei „invazii de protest” a studioului BBC *Six O'Clock News* în 1988. A fost nevoie de câteva zile de comentarii negative despre Charles – că era „irascibil”, „îngâmfat” etc. – pentru ca acea gafă să fie dată uitării.

La sfârșitul lunii martie, episcopul de Salisbury, care a prezidat comitetul liturgic al Bisericii Anglicane, a intrat în scenă. Acesta făcea parte din aripa anglo-catolică înaltă și părea să vorbească în numele celor care nu erau mulțumiți de dorința Arhiepiscopului de Canterbury de a sancționa recăsătorirea viitorului guvernator suprem și apărător al credinței. Într-o declarație, ursuză și deopotrivă teatrală, înalta față bisericească a insistat ca prințul Charles și Camilla să-și ceară scuze fostului soț al Camillei pentru rolul lor în destrămarea căsătoriei, înainte de a li se permite să primească o binecuvântare a bisericii. Clarence House nici măcar nu s-a obosit să răspundă la această sugestie cu un comentariu, deși a oferit un subiect de amuzament celor care cunoșteau istoria sexuală colorată a presupusului nedreptățit, generalul de brigadă Andrew Parker Bowles.

Charles era tulburat de modul în care avea să fie primită nunta. Acesta a dat telefoane frenetice prietenilor săi. Unii dintre ei au fost de părere că el și Camilla ar fi trebuit să plece în Scoția, așa cum procedase prințesa Anne când se căsătorise cu cel de-al doilea soț al ei, comandorul de marină Timothy Laurence, fost aghiotant al reginei, la Crathie Kirk, lângă Balmoral. Nicholas Soames, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Charles, nu a fost de acord. „Poate că a fost în regulă pentru prințesa Anne… să o facă de parcă ar fi încheiat o afacere și apoi să se ducă

pentru un sandvici cu brânză la Gatcombe[LXXXIII] sau orice au făcut pe urmă, dar Camilla este alt soi"[351], a declarat el pentru *The Spectator*. „Ea își dorea prietenii acolo, pentru numele lui Dumnezeu." Charles l-a învinuit pe Peat pentru problemele de protocol, iar Peat, la rândul său, l-a învinuit pe adjunctul său, Kevin Knott, că a dat-o în bară în ceea ce privește locul de desfășurare. Cu o experiență profesională de 20 de ani în spate, Knott și-a dat demisia de onoare. Ea însăși atât de stăruitoare când venea vorba de detalii, regina era exasperată de încă mai numeroasele umilințe care explodau în jurul lui Charles. Chiar și Camilla s-a întrebat cu voce tare în fața personalului ei: „O să se termine vreodată toate răutățile astea?"[352]

Viața doamnei Parker Bowles începea deja să se schimbe. Acum avea un agent de protecție înarmat lângă ea, fără de care nu mai putea ieși nici la cumpărături. Adoptarea unui comportament „regal" avea să presupună întotdeauna un anumit efort din partea Camillei. Un prieten și-a amintit că a văzut-o cu Charles în Qatar, când erau cazați la hotelul Four Seasons. „Urc în lift și urcă și Camilla, purtând doar un halat de baie. I-am spus «Ești o femeie curajoasă!» – imaginează-ți dacă oamenii i-ar fi făcut o poză!" O trăsătură pe care Camilla o are în comun cu familia regală este faptul că nu arată niciodată cât este de stresată în realitate. La o slujbă de pomenire pentru soțul prințesei Alexandra de Kent, Sir Angus Ogilvy, Camilla a stat alături de familia regală, iar Gyles Brandreth a remarcat că arăta „foarte bine"[353]:

> A slăbit și a câștigat încredere în sine. Zâmbește mult și neforțat. Singurul semn care trădează o oarecare nesiguranță este obiceiul de a se ține de pălărie. Având în vedere anii pe care a trebuit să-i petreacă în umbră, Camilla pășește în lumina reflectoarelor cu o siguranță considerabilă.

În timp ce prințul Charles a plecat într-un turneu care a inclus Australia, Noua Zeelandă, Fiji și Sri Lanka, unde a vizitat victimele devastatorului tsunami, Camilla și-a

petrecut timpul în compania surorii ei, făcând probe pentru cele două ținute de nuntă – una pentru Guildhall și alta pentru binecuvântare – la atelierul celor două creatoare de modă Antonia Robinson și Anna Valentine. A mers la coafor, deși nu exista pericolul de a-și schimba stilul, și a făcut yoga pentru a reduce anxietatea. Turneul lui Charles în Australia a fost răsplătit cu un sondaj care spunea că 59% dintre australieni erau de părere că ar trebui să facă un pas în spate și să-i lase tronul lui William.

Cu șase zile înainte de nuntă, papa s-a stins din viață. Și nu orice papă. Ioan Paul al II-lea, care avea să fie canonizat în 2014, a fost cel mai important pontif al epocii moderne. El a ajutat la îndepărtarea guvernării comuniste în Polonia natală și, în cele din urmă, în toată Europa. Cu prilejul înmormântării sale s-a întrunit cea mai augustă adunare a șefilor de stat care să nu fie ocazionată de o ședință de lucru a Națiunilor Unite. Milioane de îndoliați s-au adunat la Roma. Dr. Rowan Williams a fost primul arhiepiscop de Canterbury în serviciu care a participat la înmormântarea unui papă de la despărțirea Bisericii Anglicane de cea a Romei în 1534. Pe lista invitaților la funeralii au figurat 70 de președinți și prim-miniștri, patru regi, cinci regine și mai mult de 14 lideri ai altor culte.

Regina a insistat ca prințul Charles să o reprezinte în ziua stabilită pentru înmormântare, care s-a întâmplat să fie chiar data la care ar fi trebuit să se căsătorească. „Se mai poate întâmpla ceva rău?" a urlat *The Daily Mail*, ca răspuns la această catastrofă de proporții cosmice din viața lui Charles și a Camillei.

Nunta a fost amânată pentru 24 de ore. Corectitudinea religioasă și politică o cereau. Pe lângă sarcina herculeană și cheltuielile de repunere la punct a fiecărui detaliu al aranjamentelor, binecuvântarea televizată era acum programată în așa fel încât se ciocnea de cursa cu obstacole Grand National, considerată a fi „perla Coroanei"[354] în ceea ce privește evenimentele sportive de la BBC. Soluția a fost mutarea startului cursei de la ora 15.40

la 16.10, permițând astfel telespectatorilor să urmărească ambele evenimente.

Camilla, de felul ei fermă, era în pragul unei crize nervoase. Probabil că a simțit toată această înlănțuire de evenimente ca și cum Diana și regina-mamă și-ar fi unit forțele de dincolo de mormânt pentru a face să plouă torențial în ceea ce ar fi trebuit să fie ziua ei specială. A făcut o criză de sinuzită și și-a petrecut săptămâna la Ray Mill cu un grup de prietene, încercând să-și calmeze nervii greu puși la încercare. Vechea ei prietenă, Lucia Santa Cruz, cea care i-a prezentat-o lui Charles, a sosit din Chile și i-a adus Camillei supă de pui făcută în casă. „Era foarte bolnavă, stresată"[355], a remarcat Lucia, îngrozită că prietena ei nu o va scoate la liman. În ziua nunții, relatează Penny Junor, a fost nevoie de patru persoane pentru a o convinge pe Camilla să se ridice din pat la Clarence House: „Efectiv, nu a putut să se ridice din pat"[356]. Jacqui Meakin, cea care se ocupa de ținutele Camillei, a fost acolo împreună cu sora Camillei, Annabel, și fiica acesteia, Laura, împreună cu o menajeră. În cele din urmă, Annabel a fost cea care a rezolvat problema: „Bine, e în regulă! O voi face pentru tine! Mă îmbrac eu cu hainele tale". Abia atunci Camilla a reușit să se ridice din pat. Concurența a fost întotdeauna cea mai bună modalitate de a o dinamiza pe femeia care, în curând, avea să nu mai fie niciodată doamna Parker Bowles.

Odată ce Camilla a reintrat în joc, aceasta a arătat mai bine ca niciodată. Radiind o bucurie ușor ezitantă, a pășit în Rolls-Royce-ul Phantom VI al reginei pentru a i se alătura lui Charles în călătoria către Guildhall. A fost imposibil de evitat comparația ucigătoare cu cealaltă mireasă, încântătorul „miel dus la sacrificare" în vârstă de 20 de ani, care urcase treptele Catedralei St Paul într-o rochie de tafta amintind de o păpușă, completată de o trenă șifonată și extravagantă. A avut și Camilla însă propria strălucire, dar mai discretă, în ziua cu pricina. În vârstă de 57 de ani, neînfrumusețată, neîmbujorată și nu tocmai zveltă, era persoana care Diana nu fusese niciodată:

femeia pe care prințul de Wales și-o dorise în tot acest timp.

Presa dedicată modei a fost de acord că Robinson Valentine[LXXXIV] a obținut o dublă victorie cu ținutele pregătite pentru eveniment: o rochie delicată din șifon crem sub o haină din mătase de culoarea stridiei, la care s-a asortat o pălărie Philip Treacy cu boruri largi și pene albe, pentru ceremonia civilă; o rochie din șifon albastru-porțelan și o haină asortată, brodate cu cinci tipuri de fir de aur care au strălucit în lumina St George's Chapel, unde s-a oficiat ceremonia binecuvântării. Maestrul pălărier Treacy a excelat pentru a doua oară cu un acoperământ de cap din pene aurii care amintea de unduirea porumbului în adierea vântului la recoltare și aducea un accent rural șic pentru o mireasă care iubea viața la țară.

Mulțimile care s-au adunat pe străzile înguste și întortocheate din Windsor nu au fost de neglijat – deși doar 20 000 de persoane față de cele 600 000 la nunta Dianei, în 1981 – și, cel puțin, nu au fost ostile. La jurămintele schimbate de Charles și noua sa ducesă în modestul salon Ascot de la Guildhall, decorat cu un singur candelabru de alamă și flori proaspete, culese din grădinile de la Highgrove și Ray Mill, au asistat 28 de oaspeți, inclusiv prințesa Anne, prințul William și prințul Harry.Charles a arătat impecabil într-un costum de dimineață cu o vestă gri porumbel. Mirii au schimbat verighete realizate din aur galez. Când a fost cerută o bucată din rezerva de la mina Clogau a familiei, regina a remarcat: „A mai rămas foarte puțin din ea – nu va fi suficient pentru o a treia nuntă”[357]. Darul suveranei pentru Charles a fost o iapă de prăsilă pentru care avea să acopere ea cheltuielile.

La St George's Chapel, 800 de invitați au așteptat cu nerăbdare sosirea proaspeților căsătoriți. Energia era puternică, la limita euforiei. Cei prezenți formau echipa Camilla-Charles, alcătuită din nenumărații prieteni și susținători care le oferiseră cămine sigure pentru a se

întâlni în secret. Aceștia ascultaseră cu răbdare plângerile lui Charles, păstraseră secretele Camillei, îi apăraseră în presă și acționaseră ca avocați pe lângă regină. A fost Party in the Pews[LXXXV], dar fără Ozzy Osbourne, cu vechi favoriți, cum ar fi ducesa de Devonshire, oameni puternici și credincioși țării, cum ar fi Palmer-Tomkinson, foștii suverani ai Greciei, Nicholas Soames, Stephen Fry și o serie de foste iubite ale prințului, cum ar fi lady Amanda Ellingworth și fiica ducelui de Wellington, lady Jane Wellesley. Andrew Parker Bowles părea misterios de mulțumit. „Se purta de parcă era mama miresei", mi-a povestit unul dintre invitați. Doi musafiri a căror absență a făcut să se ridice întrebător din sprânceană au fost Hugh și Emilie van Cutsem. Încă erau în doliu pentru papă, s-a spus.

Proaspăt coborât dintr-un avion care l-a adus de la Roma, arhiepiscopul de Canterbury, dr. Rowan Williams, a oficiat binecuvântarea. Cu măiestrie, el a condus cuplul într-o rugăciune considerată a fi cel mai puternic act de pocăință din Biserica Anglicană. Aceasta a fost scrisă de Thomas Cranmer, arhiepiscopul de Canterbury, pentru regele Henric al VIII-lea, care avea suficiente motive să se căiască:

Recunoaștem și ne plângem păcatele noastre felurite

și răutatea,

pe care noi, din vreme în vreme, cu tristețe

am comis-o,

cu gândul, cuvântul și fapta, împotriva Majestății Tale divine,

provocând cu cea mai mare dreptate mânia și indignarea Ta împotriva noastră.

Ne pocăim cu sinceritate,

și ne pare rău din toată inima pentru aceste greșeli[358].

Întrebată dacă îl va sprijini pe prinț în jurămintele maritale și îi va arăta loialitate pentru tot restul vieții sale, congregația a strigat la unison: „DA!".

Regina a trecut prin toate acestea cu expresia ei obișnuită de nuntă (adică, fără nicio expresie), dar unul dintre invitați mi-a spus că a remarcat o diferență semnificativă în comportamentul ei la petrecerea de după, unde a arătat o afecțiune autentică pentru Camilla și fiul ei. Să fi fost oare anii lungi de excludere o expresie a formei mai degrabă decât a sentimentului? Cea de-a doua soție necomplicată și înțelegătoare a prințului are calități pe care regina le-a admirat dintotdeauna – constanță, discreție, stoicism în momentele de criză. Totuși, nimic nu a ținut-o pe Majestatea Sa departe de prima ei dragoste. Când Charles și Camilla au apărut în urale în soarele care scălda capela, regina a dispărut într-o cameră laterală pentru a urmări Grand National. Ea a reapărut la gălăgioasa recepție care avea loc în apartamentele de stat de la Castelul Windsor pentru a face un toast neobișnuit de inspirat, care a ținut prima pagină a ziarelor în ziua următoare:

> Am două anunțuri importante de făcut. Știu că veți dori să știți cine a fost câștigătorul Grand National. A fost Hedge-hunter. [Pauză lipsită de expresie.] În al doilea rând, după ce au sărit cu succes peste Becher's Brook și The Chair[LXXXVI] și tot felul de alte obstacole teribile, au mers mai departe, sunt foarte mândră și le doresc numai bine. Fiul meu este la casa lui cu femeia pe care o iubește. Ei sunt acum pe ultima sută de metri; fericitul cuplu se află acum în țarcul câștigătorilor[359].

Apoi regina a dispărut din nou în camera alăturată pentru a vedea o reluare a cursei.

Camilla și Charles s-au plimbat prin încăpere cu un aer de jubilație uimită. Paddy Harverson își amintește că aceasta a fost una dintre cele mai vesele nunți la care a participat vreodată și în timpul căreia s-au eliberat anii de

tensiune reținută din cadrul familiei regale și al întregului lor cerc de prieteni comuni. Stephen Fry își amintește:

> A fost un moment când eram între mai mulți oameni și vorbeam cu David Frost. La un moment dat, m-am întors și, deodată, am văzut că regina apăruse lângă mine. Și a spus: „Nu-mi aduce nimeni tort?" Și m-am gândit: „Uau". Eram acolo, la Castelul Windsor, și, într-adevăr, fusese adus tortul. Oamenii îl împărțeau, mulți începuseră să mănânce, dar ea, nu. I-am spus: „Rămâneți aici, *Ma'am*. Mă duc să vă aduc". Așa că m-am simțit ca și cum aș fi cel mai important mesager dintr-o piesă de Shakespeare, spunând: „Faceți loc, regina cere niște tort!"[360]

În timp ce Majestatea Sa și prințul Philip se îndreptau spre ieșire, au trecut pe lângă Michael Fawcett. Regina s-a întors către Philip și a spus cu voce tare: „Oh, uite, este Fawcett. E atât de gras!"[361] Venind la scurt timp după farmecul rafinat al toastului ei pentru Charles și Camilla, a fost un moment în care s-a dezvăluit duritatea pe care o avea regina în afara scenei.

William și Harry s-au grăbit afară să atârne pancarta cu „Proaspăt căsătoriți" de bara din spate a Bentley-ului tatălui lor, înainte ca mirii să plece la Birkhall. „Era clar că William era fericit pentru ei"[362], a spus un fotograf care era aproape de Penny Junor, „și Harry era, dar mai mult William. Vedeai că pentru el ceea ce conta era fericirea tatălui său și cât de potrivită era Camilla pentru acesta".

Ceea ce gândea fiul mai mic al Dianei, doar el ne poate spune și, fără îndoială, o va și face.

[LXXXII] O zonă mlăștinoasă din sudul Irakului a fost asanată complet în 1990, la ordinul președintelui Saddam Hussein, care i-a acuzat de trădare în timpul războiului cu Iranul (1980–1988) pe cei care trăiau acolo. Astfel, s-au pus baraje, s-au secat mlaștinile, s-au incendiat sate și s-a otrăvit apa, într-o încercare de pedepsire a populației (n. tr.).

[LXXXIII] Reședința prințesei Anne (n. tr.).

[LXXXIV] Casă de modă britanică, fondată în 1986 de către Anna Valentine și Antonia Robinson. După plecarea celei din urmă, casa poartă denumirea de Anna Valentine (n. red.).

[LXXXV] Festival muzical caritabil (n. tr.).

[LXXXVI] Obstacole cu grad sporit de dificultate din cadrul curselor Grand National (n. tr.).

PARTEA A DOUA

Capitolul 10

PRINȚESA DE LÂNGĂ NOI

Realitățile concurente ale lui William și Harry

Până să-și piardă părul, prințul William a fost probabil cel mai adulat moștenitor al tronului de la preobezul Henric al VIII-lea încoace.

William împrumutase mai mult decât o adiere din strălucirea Dianei. Avea zâmbetul ei firesc și accesibil, indiciu al unei timidități care sugera o nevoie (poate chiar o insistență) de a fi apărat. Avea trăsăturile familiei Spencer în toate accentele potrivite: îmbujorarea ușoară și nuanța tomnatică a părului, în contrast cu morcoviul lui Harry. Și, până să ajungă la vârsta de 16 ani, William a avut înălțimea „spenceriană" – 1,85 de metri înălțime –, ceea ce îi dădea un aspect princiar chiar și în adidași.

„Nu puteai să nu zâmbești când intra într-o cameră, pentru că era mereu plin de veselie"[363], a povestit fosta secretară de presă a prințului Charles, Sandy Henney, despre William. „Nu era deloc ca atunci când intra prințul [de Wales] și te gândeai: «O, Doamne, oare ce vine azi peste noi», bună dispoziție, proastă dispoziție sau orice altceva?".

De la o vârstă fragedă, William a fost remarcabil de stăpân pe sine. Era pregătit pentru camerele de luat vederi încă de la nouă luni, când i-a însoțit pe Charles și pe Diana în primul lor turneu în Australia, în 1983. A rostit primele sale cuvinte în public în anul următor, filmat într-o cămașă cu dungi și o salopetă albastră, în timp ce lovea cu piciorul o minge în grădina palatului Kensington.

„Este foarte interesat de camere"[364], a declarat prințul Charles pentru *The Times* în iunie 1984.

Un cameraman ITN s-a simțit obligat să-l lase pe prințul William să se uite în interiorul ocularului [camerei], în timp ce îndrepta obiectivul către restul presei.

„Sunt oameni acolo, oooh", a spus prințul Charles, în timp ce ochii fiului său s-au deschis larg către această nouă jucărie.

Îndreptându-și atenția către un microfon lung, prințul William a întrebat: „Ce este asta?".

„Este un cârnat mare care preia tot ce spui – și începi devreme", i-a spus tatăl său.

William cucerise poporul britanic chiar înainte de a împlini cinci ani. În iunie 1987, a participat la prima lui Trooping the Colour, parada militară care marchează ziua oficială de naștere a monarhului. A călătorit într-o trăsură deschisă alături de regina-mamă și de prințesa Diana și a urmărit cu atenție restul paradei de la o fereastră care dădea către Parada Gărzilor Călare. Abilitățile sale media s-au perfecționat observând întâlnirile frecvente ale Dianei cu presa, atât cea prietenoasă, cât și cea ostilă, fie că era vorba de „informații oficiale", „neoficiale" sau „de fundal". Era curios (și puțin îngrijorat) de fiarele gălăgioase pe care le numea „tografi". Când i-a spus mamei sale în drum spre grădiniță: „Tata spune că trebuie să fiu foarte atent cu ei"[365], Diana i-a răspuns: „Nu, doar își fac treaba. Fii politicos, zâmbește și te vor lăsa în pace!".

În afara camerelor, William nu era chiar atât de cuminţel. În copilărie, a fost un motiv de îngrijorare pentru regină când a dat semne că era răsfățat. Suverana s-a plâns soțului ei că nepotul lor este „scăpat de sub control"[366] și că are nevoie de o dădacă mai strictă. Nu era deloc amuzată că lui William îi plăcea să spună: „Când voi fi rege, voi stabili o nouă regulă care să..."

Diana însăși a recunoscut – după ce ea și Charles s-au întors dintr-un turneu de 18 zile în Canada fără William, în iunie 1983 – că Wombatul ei se transforma într-o

„sfântă teroare – năvălind în camere, lovindu-se de mese și de lămpi, spărgând tot ce îi ieșea în cale”[367]. Până la vârsta de patru ani, avea obiceiul deloc atrăgător de a țipa la dădaca lui, Barbara Barnes: „Nimeni nu-mi spune *mie* ce să fac! Când voi fi rege, te voi pedepsi!”. Gărzilor din Highgrove li s-a părut mai puțin amuzant când un William necruțător le stropea cu un pistol cu apă. Diana îl numea cu drag „mica mea tornadă”. La grădinița doamnei Mynors, William era considerat un mic monstru și era cunoscut sub numele de „Basher Wills”[368] („Bătăușul Wills”).

În acele vremuri, prințul Harry era fiul protejat și sensibil al Dianei. „Harry este mai tăcut și doar privește”[369], a declarat ea unui jurnalist. Harry rămânea adesea acasă, prea bolnav pentru a merge la școală, poate ca o modalitate de a-și avea mama numai pentru el. „Tu ai grijă de moștenitor, mă ocup eu de restul”[370], îi spunea Diana lui Darren McGrady, bucătarul de la Palatul Kensington, care uneori era recrutat pentru a fi cu ochii pe băieți.

Camera de joacă a prinților de Wales era un fel de regat în interiorul regatului. Într-adevăr, fostul secretar particular al Dianei, Patrick Jephson, care a fost angajat când ambii băieți aveau sub șapte ani, o numea „aproape o curte în sine”:

> Erau dormitoare, săli de joacă, o bucătărie și o sufragerie confortabilă sub streașina Palatului Kensington. Erau bone cu normă întreagă și bone cu jumătate de normă, polițiști, un șofer comun… În fiecare vineri dimineață, aproape întregul personal se muta la aproape 160 de kilometri spre vest, pentru a petrece weekendul la Highgrove, în Gloucestershire. Acolo aștepta un set dublu de camere, împreună cu toate atracțiile și diversiunile vieții pe o mică proprietate de țară, desprinsă parcă dintr-o carte poștală[371].

Diana, spre meritul ei, nu a vrut ca William și Harry să fie crescuți neștiutori precum micul lord Fauntleroy[LXXXVII]

în pantofi cu nasturi Start-Rite. Și nici nu îi plăcea felul în care personalul de la Balmoral îi răsfăța. La Highgrove, îi lăsa să-și petreacă timpul în compania copiilor Burrell, pe care prințul Charles îi considera a fi prost-educați. În concluzie, i-a spus Dianei că băieții sunt prinți și că ar trebui să fie crescuți ca atare. „Poate că sunt prinți, dar sunt și copiii mei", a replicat Diana. „Și trebuie să aibă o viață normală, altfel vor sfârși la fel de iremediabil pierduți ca tine."

Când se întâlnea cu prietenii la prânz, la San Lorenzo, restaurantul ei preferat din Knightsbridge, îi lăsa pe băieți să se joace fericiți în jurul localului, înăuntru, afară și printre mese.

În jurul vârstelor de patru și, respectiv șase ani, cei doi frați păreau să-și înțeleagă destinele prestabilite. Era ca și cum educația a intervenit asupra naturii, iar băieții au făcut schimb de trăsături de personalitate. Datoria și responsabilitatea au fost fixate asupra moștenitorului tronului – supunându-i zbuciumul –, în timp ce Harry a devenit un drăcușor slăbănog, exuberant și dezordonat.

Pentru anii pregătitori, ambii băieți s-au integrat în decorul confortabil de țară de la Ludgrove, în Berkshire. Keith Critchlow, unul dintre numeroșii profesori pe care Charles i-a angajat pentru a lucra cu băieții, l-a numit pe William „un caracter extraordinar de natural"[372], cu „un simț impecabil al adevărului și al corectitudinii". Aura cavalerească a lui William a fost sporită și mai mult de cicatricea Harry Potter de pe frunte, o amintire căpătată în urma unui accident petrecut la golf, când avea opt ani. „Uneori strălucește"[373], i-a spus el, în 2009, unui tânăr pacient suferind de cancer în timp ce își acorda sprijinul pentru deschiderea unui nou centru oncologic pentru copii și adolescenți la spitalul Royal Marsden.

Au fost însă și momente în care avea atitudinea că i se cuvenea totul.

Un fost angajat al Dianei mi-a povestit că, atunci când avea opt ani, în avion, la întoarcerea din prima sa călătorie oficială în Țara Galilor, William a întins furculița și a

străpuns un ou fiert tare din farfuria angajatului. Era ca și cum băiatul ar fi spus: „Voi fi rege. Tu, nu, așa că voi lua din farfurie ceea ce îmi place... Ce o să faci în privința asta?”[374] Când Diana l-a certat, a spus angajatul, William – a fost în pragul unei crize de furie, pe care angajatul a atribuit-o tensiunilor din timpul plimbării de Ziua Sfântului David[LXXXVIII] prin Cardiff.

În timp ce băiatul vrăjitor și-a acceptat din ce în ce mai mult destinul manifest, prințul mai tânăr a început să simtă că are libertatea de a se distra. „O să fii rege într-o zi. Eu, nu. Așa că pot face ce vreau”, l-a tachinat Harry, în vârstă de patru ani, pe William, replică amintind de „sărmana de tine” a tinerei Margaret aruncate unei Lilibet mai în vârstă și mai grave. În concluzie, alerga în goana mare în jurul posturilor de gardă și prin odăile servitorilor, cu o claie de păr roșcovan care sălta în toate părțile. Ken Wharfe, care le-a asigurat protecția și băieților prințului moștenitor, aproape că a suferit un atac de cord când i-a permis lui Harry, pe atunci în vârstă de șase ani să se joace cu stația lui radio. Abia când a auzit numele locului unde se afla Harry, „Tower Records, terminat”[375], și-a dat seama că al treilea membru în linia succesiunii la tron se afla la jumătatea Kensington High Street, la vreo 800 de metri dincolo de gardul palatului. Cu altă ocazie, după ce s-a rostogolit prin padoc și a sfârșit acoperit din cap până-n picioare cu bălegar de oaie, Harry și-a atacat tatăl din spate exact în momentul în care acesta se urca într-un elicopter pentru o călătorie oficială. Spinarea prințului era acum acoperită cu pete verzi și negre. „Uită-te la mine!” s-a plâns tatăl. „Sunt *acoperit* din cap până-n picioare de rahat de oaie!” Charles a trebuit apoi să fie uscat cu un foehn.

Diana și-a răsfățat fiul mai mic. „Știți, unul dintre sfaturile ei pentru mine a fost «Poți fi cât de obraznic vrei, dar să nu fii prins»”[376], a povestit Harry în documentarul despre Diana realizat de Nick Kent în 2017.

Harry știa că poate conta întotdeauna pe William pentru a face rost de un alibi atunci când dădeau de necaz. Când găinușa-de-baltă preferată de la Highgrove i-a fost

împușcată, prințul Charles a avut bănuiala că „afurisiții de băieți” erau responsabil și a cerut să se descopere vinovatul. Purtătoarea de cuvânt Sandy Henney a fost însărcinată să-l sune pe directorul de la Eton, Andrew Gailey, cu solicitarea de a-l face pe unul dintre băieți să mărturisească. Mai târziu, ea i-a povestit episodul lui Penny Junor, biografa lui William:

> Câteva ore mai târziu, conduc spre acasă, iar Andrew [Gailey] sună și începe să chicotească înainte de a povesti. Îmi zice: „I-am chemat în birou și am spus: «William și Harry! M-a sunat Sandy; tatăl vostru este foarte supărat pentru că i-a împușcat cineva găinușa». S-au privit unul pe altul și au întrebat: «I-a împușcat găinușa? I-a împușcat găinușa?»” Apoi William s-a întors către Andrew și a zis: „Despre ce găinușă este vorba, dr. Gailey?” Și Harry a răspuns: „Cea în care mi-ai spus să nu trag!” „Eu [atunci] am zis: «Spune-i lui Harry că are la dispoziție 24 de ore» , și el, dragul, și-a sunat tatăl și i-a mărturisit: «Îmi pare atât de rău, tată, eu am fost, nu ar fi trebuit să o fac»”. Băieții sunt atât de apropiați – loialitatea, năzdrăvăniile, simțul onestității, faptul că nu vor să spună vreo minciună[377].

Exista o alianță fraternă strânsă în înăbușitoarea bulă regală. Împreună, coborau în viteză pârtiile de schi din Klosters, se aruncau în piscina de la Highgrove și se băteau reciproc la jocul de cărți Racing Demon. Răsfățurile lor obișnuite erau lucruri la care alți copii puteau doar să viseze. În perioada Crăciunului, băieții mergeau cu mama lor să-l vadă pe Moș Crăciun la Harrods. Magazinul se deschidea înainte de venirea cumpărătorilor de rând, astfel că prinții îl aveau pe Moș Crăciun doar pentru ei. William, deja priceput când venea vorba de scoaterea la înaintare a rangului, le-a spus, la un moment dat, elfilor: „Nu vă spun ce vreau de Crăciun. Vorbesc doar cu Moș Crăciun”[378]. În faimosul Regat al jucăriilor din interiorul magazinului, goneau nebunește pe culoarele etajului al patrulea cu două minimotociclete.

William era un protector înverşunat al lui Harry. La Ludgrove, a reuşit să facă mai uşoară acomodarea fratelui mai mic, având deja un avans de doi ani și asumându-și rolul de mână călăuzitoare. Harry a rămas cu un an în urmă la Eton din cauza notelor proaste obținute la examene, ceea ce nu s-a dovedit a fi un lucru foarte rău. Să sosească aici ca elev nou în septembrie 1997, la o lună după moartea mamei sale, ar fi fost un stres imposibil de îndurat.

Între timp, rafinamentul pe care Eton îl cultivă elevilor săi se adăugase la echilibrul lui William. Combinația de bogăție extremă și o selectivitate academică extremă la școală face ca o „rasă" care se consideră a fi „Cea mai bună din categoria sa" să capete o fenomenală încredere în forțele proprii. Aflat la o scurtă distanță de mers pe jos, dincolo de podul de la Castelul Windsor, Eton a dat societății 20 de prim-miniștri, de la Sir Robert Walpole[LXXXIX], primul care a deținut acel titlu, până la Boris Johnson[XC]. Boris însuși a urmat unui alt etonian, David Cameron[XCI], având-o între ei pe Theresa May[XCII], reprezentantă a clasei de mijloc, pe care amândoi o priveau condescendent.

Trimiterea celor doi băieți la Eton a fost unul dintre puținele lucruri asupra cărora Charles și Diana au fost de acord, deși era clar că Harry nu se va ridica la înălțimea standardelor academice. „Dacă nu merge acolo"[379], i-a mărturisit Diana autoarei Ingrid Seward, „toată lumea va crede că este prost". Uneori se uită faptul că Prințesa Poporului a fost mai mult prințesă decât o reprezentantă a „poporului". Generații întregi de bărbați Spencer, inclusiv tatăl și fratele ei, studiaseră la Eton. Gusturile și așteptările ei sociale erau în esență aristocratice. Charles însă nu a vrut să le impună băieților nimic, chinuindu-i cu o experiență precum avusese el la Gordonstoun, acel „Colditz[XCIII] cu kilturi"[380].

Etonienii sunt organizați în grupuri numite case, fiecare dintre ele având caracter distinct și fiind supravegheată de un stăpân omnipotent care oferă mentorat și disciplină,

susținut de un fel de surogat matern, cunoscut sub numele de Dame. Manor House, căruia i se alăturase William, se afla sub conducerea lui Gailey, un cărturar anglo-irlandez și un om extrem de cald și cu un umor sclipitor, care a vegheat cu un ochi atent asupra progresului făcut de tânărul prinț. Fiecare băiat are o cameră a sa, pe care o poate decora și mobila după bunul plac. William, în vârstă de 17 ani, avea un afiș cu un rastafarian dezorientat, zburând printre nori cu un joint în gură, alături de sloganul „Nu bea și conduce, fumează și zboară". Un student viclean a oferit jurnaliștilor de la *The Mirror* o fotografie cu decorațiunile lui William. Fascinat preț de o clipă de oportunitatea de a sugera că William se droghează, Piers Morgan a renunțat în cele din urmă la un articol pe această temă, din cauza clauzelor de confidențialitate privind minorii din Codul de practică al PCC.

Colegii de școală ai lui William, obișnuiți cu un număr mare de părinți mediatizați, nu au fost uimiți de prezența moștenitorului tronului în mijlocul lor. Alături de fiii aristocraților britanici, la Eton învățau și băieți cu bursă, moștenitori ai oligarhilor străini și ai regatelor din Golf, precum și urmașii meritocraților aflați în căutarea statutului suprem pe care îl oferă o educație la Eton. Fostul editor al *The Daily Mail*, Paul Dacre, un baron obscur din Middle England, și-a trimis fără rușine fiul la Eton. Tot în anul lui William a fost și viitorul actor de Oscar, Eddie Redmayne.

În concordanță cu instinctul de autoprotecție al lui William, cercul său social era format din tineri lipsiți de un spirit aventuros, care cu siguranță își doreau discreție. Băieții alături de care își petrecea timpul erau reprezentanți ai unor mărci aristocratice recurente din trecutul prinților de Wales și al neamului Windsor: William van Cutsem, fiul lui „nu mai poți scăpa de ei" Emilie și Hugh, Thomas van Straubenzee, descendentul nobilimii din Spennithorne, și James Meade, fiul

campionului olimpic medaliat cu aur la echitație, faimosul fost iubit al prințesei Anne, Richard Meade.

Membru al familiei regale sau plebeu, William ar fi fost o vedetă la orice școală ar fi mers. La Eton a fost căpitanul echipei de înot și, pe lângă rugby, fotbal și canotaj, sporturi practicate pentru casa lui, s-a alăturat Combined Cadet Force și a câștigat Sabia de Onoare. Ulterior, a fost ales pe o poziție fruntașă în cadrul concursului de popularitate pentru elite de la Eton, mai exact în clubul prefecților din ani terminali, cunoscut sub numele de Pop, ai cărui membri beneficiau de permisiunea de a purta veste concepute de ei pe sub sacoul uniformei. William, în vârstă de 18 ani, a ales să aibă brodat pe piept un frumos steag al Angliei, care transmitea mesajul ironic: *l'état c'est moi*. Din punct de vedere academic, a învățat suficient cât să evite să le ofere satisfacție celor care criticau faptul că se bucura de privilegii speciale. Cu 12 GCSE și trei niveluri A cu note medii, William a fost un laureat al Premiului Nobel în comparație cu mama sa – și poate chiar și cu tatăl său. „Băiatul meu are o minte bună”[381], a remarcat Diana cu mândrie, „având în vedere cât de lipsiți de speranță într-ale învățăturii au fost ambii părinți”.

Lui Harry i-a fost greu la Eton. S-a luptat din punct de vedere al învățăturii și a fost printre ultimii din clasă. În ciuda încercărilor lui William de a-l ajuta să se acomodeze, el s-a dat în spectacol pentru a-și ascunde neliniștea de a fi acolo și, fără îndoială, dorul de mama lui. Istoricul Juliet Nicolson a participat la un eveniment de Ziua Mamei la Eton, în 1999, și și-a amintit cât de vulnerabil arăta Harry și cât de mic. „Adulții erau în partea de sus a capelei, iar dedesubt erau băieții”[382], mi-a povestit ea. „Singurul roșcat din întregul grup se afla la doar două sau trei rânduri sub mine și era Harry. A fost a doua sărbătoare dedicată mamei de după moartea Dianei. Îmi amintesc că am simțit că întreaga capelă era dispusă să-i ofere dragoste acestui căpșor”.

Harry a excelat însă pe terenurile de sport. A fost un jucător de top la polo, cricket și rugby și a fost ales căpitan

de echipă. Chemarea sa a fost confirmată atunci când s-a alăturat Combined Cadet Force de la Eton și a fost ales comandant de paradă, ordonându-le celorlalți cadeți pasul militar.

Mai distractiv, mai drăguț, mai abordabil, Harry a fost întotdeauna cel mai iubit dintre frați. Recunoașterea darurilor cu care a fost înzestrat William scapă uneori din vedere faptul că, de la vârsta de șapte ani, Harry era un călăreț, schior și vânător mai bun decât fratele său mai mare. William a considerat uneori acest lucru ca fiind deranjant. Ken Wharfe a observat cum moștenitorul l-a disprețuit pe Harry într-o excursie la poligonul de tragere Lippitts Hill, în 1991. „Chiar nu înțelege cum stă treaba"[383], l-a batjocorit William. „Oh, mai taci, William", l-a pus la punct Diana. „Vom vedea imediat cine s-a concentrat și cine nu."

„S-a dovedit că instinctul ei a fost bun", a observat Wharfe.

> Ambii băieți erau buni, dar Harry era vedeta. A lovit centrul țintei iar și iar, și a primit cadou ținta lovită aproape perfect, pe care a prețuit-o enorm. Sunt sigur că succesul său în acea zi l-a făcut și mai hotărât să urmeze o carieră militară.

Sensibilizată de luptele cu sora ei mai mică, regina a avut întotdeauna o slăbiciune pentru Harry. Întreaga familie i-a simțit de la cea mai fragedă vârstă fragilitatea din spatele personalității gălăgioase. „Afecțiunea pe care Majestatea Sa o nutrește pentru Harry nu este o născocire a presei", mi-a spus un fost consilier. „Este reală. Îl iubește incredibil de mult, la fel și tatăl lui, care și-a făcut mereu nenumărate griji în privința felului în care se va descurca (Harry). Adesea își făcea griji pentru diverse lucruri în cel mai frumos mod. Mănâncă oare cum trebuie toată ziua? Are destule de făcut? Este suficient de fericit?" Diana încercase să-și facă fiii pe deplin conștienți de ceea ce avea să le rezerve viitorul. „Prințesa credea că pregătirea lui William și, într-o mai mică măsură, a lui Harry, pentru

rolurile lor publice era principala ei datorie”[384], a remarcat Wharfe, dar pregătirea lor pentru statutul inegal a fost o problemă mai nuanțată și mai greu de abordat.

Diana nu a pus niciodată la îndoială destinul de drept al lui William de a fi rege. Chiar și în cele mai amare momente ale relației sale cu familia regală, a fost întotdeauna o monarhistă. Regina a fost singura persoană pe care Diana a respectat-o. În ciuda obiceiului său de a arunca în direcția lui Charles bombe care loveau și monarhia, Diana a vrut să modernizeze instituția și să o aducă mai aproape de public. Prințesa era totuși hotărâtă în privința unui lucru: băieții ei urmau să aibă libertatea de a trăi într-un mod în care soțului ei nu îi fusese îngăduit. Până au plecat la Ludgrove, Diana îi ducea și îi lua ea însăși de la grădinița lor din nordul Londrei. I-a lăsat să meargă la întâlniri alături de colegii de clasă. A încercat să-i facă să înțeleagă ce înseamnă privilegiile regale de care se bucură, arătându-le cum trăiește 99,9% din populație. Ea a subliniat că „nu toată lumea este bogată, are patru vacanțe pe an, vorbește limba engleză standard sau conduce un Range Rover”[385]. I-a dus pe băieți în numeroase vizite informale caritabile pentru a-i întâlni pe oamenii pe care ea încerca să-i ajute. William a descoperit ce înseamnă cu adevărat să trăiești fără un acoperiș deasupra capului la vârsta de 11 ani, atunci când a vizitat un centru social al Catedralei Westminster, numit Pasajul – un loc dur, intimidant și supraaglomerat. Sora Bridie Dowd, care conducea adăpostul, spune că William a fost foarte timid și a rămas aproape de mama lui. Obișnuit să trăiască într-o lume în care fiecare om pe care îl întâlnea mărturisea că este mai mult decât încântat să-l vadă, a fost șocat când un bețiv scoțian a făcut un comentariu înțepător legat de apariția la centru a unui membru al familiei regale. A fost un exercițiu util. Ulterior, Harry i s-a alăturat lui Wharfe într-o vizită la centrul de noapte, unde au jucat șah cu cei de acolo.

A fost numai turism în lumea săracilor? Se poate, dar, cel puțin, Diana a încercat. „Vreau ca ei să înțeleagă

emoțiile oamenilor, nesiguranța în care trăiesc oamenii, suferința lor, speranțele și visurile lor”[386], a declarat ea. Vizitele la adăposturile sumbre pentru cei care aveau diferite dependențe, precum și în îngrozitoarele secții dedicate bolnavilor de SIDA au făcut o impresie puternică asupra băieților, chiar dacă apoi erau conduși acasă de un șofer. „Dormitul pe unde apuci, lipsa confortului de bază pe care mulți dintre noi îl considerăm de la sine înțeles. Asta m-a impresionat cu adevărat la o vârstă fragedă, ținând cont de prăpastia existentă între acești oameni și mine, care am crescut într-un palat”[387], a spus William în 2015. Experiența i-a impresionat suficient pe ambii băieți pentru ca William să obțină patronajul uneia dintre cauzele preferate ale Dianei, Centrepoint, o organizație caritabilă care îi sprijină pe tinerii adulți fără adăpost, iar Harry să ducă mai departe lupta prințesei împotriva SIDA, odată cu înființarea Sentebale (care înseamnă „nu mă uita”[388]) în Lesotho, organizație care-i ajută pe orfanii infectați cu HIV. A fost ideea lui William, în 1997, să scoată la licitație celebrele ținute ale Dianei la Christie's pentru a strânge fonduri pentru organizațiile de caritate care luptă împotriva SIDA.

Cei doi prinți ai secolului al XXI-lea au crescut într-un simulacru tentant, uneori insuportabil, de normalitate. În adolescență, au devenit adepți în a simula banalitatea, învârtindu-se de colo-colo în ținutele lor *cool* și contemporane, când nu participau la evenimente oficiale, și vorbind cu accente pseudo-Essex care erau la modă. Camuflajul nu putea ascunde, cu atât mai puțin să schimbe, faptul că mama lor era cea mai faimoasă femeie din lume, faptul că ofițerii de protecție nu-i scăpau din ochi, fiind încartiruiți în aceeași clădire, iar când bunica lor era acasă, stindardul regal flutura deasupra Turnului Rotund al Castelului Windsor.

La 14 ani, colegii lui William de la Eton au trecut împreună prin confirmarea religioasă la College Chapel, dar a lui a avut loc separat, la St George's Chapel, eveniment la care au participat mama sa, prințul Charles și

regina. Băieții au fost mereu afectați de perspectiva a două realități care, în ceea ce îi privea, păreau că se bat cap în cap – „unicitate" profundă, pe de o parte, iar, pe de alta, eforturi obositoare de a părea ca toți ceilalți. „Întotdeauna mi-am dorit să fiu normal. Să fiu doar Harry, nu prințul Harry. Era o viață năucitoare"[389], i-a mărturisit el lui Oprah în 2021, în serialul ei dedicat sănătății mintale, *The Me You Can't See*. Scriitorul Anthony Holden a fost surprins de bula în care trăiau prinții după un prânz cu Diana și fiii ei, când un prieten al mamei lor a dat fiecărui băiat câte o bancnotă de 50 de lire sterline. „Oh, uite, băieți, bunicuțe roz!"[390], a gângurit Diana.

La vârsta de 18 ani, în ultimul său an la Eton și la trei ani de la moartea mamei sale, William s-a străduit din greu să transmită ideea că, de fapt, era un tânăr ca toți ceilalți. Astfel, el a permis unei echipe ITN să-l filmeze jucând fotbal și pierzând o placare, scriind la computerul școlii, bălăcindu-se în timpul antrenamentelor de polo pe apă, înghesuindu-se în bibliotecă și încercând să gătească o paella obișnuită. A fost o strategie de comunicare inteligentă. A fost sfătuit să-și minimizeze interesul pentru polo și să se lase entuziasmat de fotbal – obsesia națională a compatrioților săi. Nu este nevoie să evidențiem faptul că fereastra camerei lui William era dotată cu sticlă antiglonț sau că, la școală, cursurile pe care le urma erau verificate de o cohortă de polițiști ai Palatului, de profesioniști în comunicații, de prințul Charles, de regină și de prințul Philip – cu un episcop sau doi mereu gata de a lămuri problemele pastorale complicate.

Chiar și cea mai mică decizie cu privire la viața lui William era examinată de Palat și de presă. La Eton, prințul s-a obișnuit până la nonșalanță ca trimiși ai presei europene – neconstrânși de regulile presei britanice privind minorii – să stea pe malul râului având camerele pregătite, privindu-l cum vâslește și așteptându-l să cadă în apă.

Spontaneitatea nu a fost niciodată o opțiune pentru moște-nitorul tronului. Singura persoană care a înțeles cu

adevărat cum stăteau lucrurile și alături de care și-a împărtășit privilegiile pe care, de altfel, nu le alesese pentru sine – cătușele de aur – a fost fratele său mai tânăr și din ce în ce mai rebel. La 50 de ani după ce prințesa Margaret a susținut că visul ei de libertate este să se plimbe cu un autobuz londonez, William și Harry aveau să-și găsească propria cușcă abia un pic mai mare. „Normalitatea" nu poate fi invocată după bunul plac, așa cum ai proceda cu un duh, sau produsă de un angajat al Palatului care se pricepe la toate.

II

Încă din fragedă pruncie, tinerii prinți au fost victime colaterale în războiul rece dintre părinții lor, unul care se putea încinge chiar în fața lor, în moduri alarmante. Diferența de vârstă de doi ani dintre băieți a fost esențială în formarea viziunilor lor distincte asupra lumii, precum și în modelarea percepțiilor despre mama lor. Prințul Harry a idolatrizat-o pe Diana mai mult și a înțeles-o mai puțin. El avea să fie mereu puiul ei, o pușlama care era „slabă" la învățătură și „obraznică, la fel ca mine". Emoțiile lui, ca și ale ei, erau mereu pe punctul de a da în clocot.

William a înțeles-o mai mult pe Diana, dar a idealizat-o mai puțin. Era la curent cu viața ei amoroasă marcată de nestatornicie. Știa că tabloidele îi făceau zilele un iad, dar și că adesea Diana complota cu jurnaliștii. Până să-și înceapă adolescența, William a devenit cel mai de încredere confident al mamei sale. Ea îl descria drept „micul meu bătrân înțelept"[391]. „Era atât de înțelept, încât ne făcea de rușine pe noi, ceilalți", și-a amintit Simone Simmons, medium și prietenă a Dianei. „Nu a fost niciodată un adolescent obișnuit și părea întotdeauna mult mai în vârstă decât anii lui... Acest lucru s-a datorat în mare măsură faptului că [Diana] a fost atât de directă cu el". Păcat că prințesa nu i-a ascultat mai cu luare aminte sfaturile! „Mami, [Bashir] nu este o persoană bună"[392], este unul dintre avertismentele lui William care sugerează că antenele lui erau mai bune decât ale ei.

La fel ca multe femei ale căror relații cu soții au devenit disfuncționale, Diana și-a folosit fiul mai mare atât ca înlocuitor, cât și ca scut, aducându-l la întâlnirile cu jurnaliștii. Piers Morgan a descris într-unul dintre articolele sale un uimitor de revelator prânz cu Diana și William, pe atunci în vârstă de 13 ani, la Palatul Kensington, în 1996. Atunci, spune el, prințesa i-a permis fiului ei să ceară „absolut orice"[393]. William a insistat să bea un pahar de vin chiar și atunci când Diana a spus nu și părea să fie la curent cu toate zvonurile tabloide despre iubiții mamei sale. „El este în mod clar la curent cu cea mai mare parte din lumea ei bizară și, în special, cu diferiții bărbați care fac parte din ea din când în când", a remarcat cu uimire Morgan.

Cea mai recentă aventură romantică a Dianei era cea cu robustul Will Carling, căpitanul echipei de rugby a Angliei, pe care îl întâlnise în 1995, în timp ce făcea sport la Chelsea Harbour Club. William îl idolatriza pe Carling și îl întâlnise de mai multe ori, alături de Diana. Când Carling a vizitat Palatul Kensington pentru o întâlnire romantică, acesta le-a dăruit ambilor băieți câte un tricou de rugby. Nu este clar când William și-a dat seama că eroul său era un vizitator sportiv în mai multe privințe. Soția lui Carling, vedeta de televiziune Julia Carling, l-a luminat în mod concludent pe el – și pe toți ceilalți – când a divorțat de Will și a arătat clar că prințesa a fost cel puțin unul dintre motive. „Asta cu [Diana] s-a întâmplat înainte"[394], i-a declarat Julia unui reporter. „Speri că nu va mai face aceste lucruri, dar evident că o face în continuare."

Diana a fost furioasă când a aflat de comentariile doamnei Carling. „Femeia asta mulge povestea din toate puterile"[395], i-a spus ea lui Morgan în timpul prânzului. „Sincer, nu l-am mai văzut pe Will [Carling] din iunie '95." William a intervenit: „Am o fotografie cu Julia Carling pe ținta mea de darts la Eton".

Schimbul de replici dezvăluie multe despre dinamica relației mamă-fiu. Ca Diana să-l includă pe viitorul moștenitor al tronului la o întâlnire cu unul dintre cei mai

nesăbuiți călăi din presă ai familiei regale și să se refere atât de liber la o aventură întâmplătoare a fost, de-a dreptul uimitor. (Încercați să vă imaginați că soția lui William, fosta ducesă de Cambridge și un prinț George, devenit adolescent, fac același lucru astăzi!) Acest lucru sugerează că Diana nu mai avea limite și nici judecată. La 13 ani, William a dat dovadă de viclenie când și-a provocat mama să-i refuze cererea de a comanda vin în fața unui jurnalist. William înțelegea deja că statutul lui îi oferea un anume avantaj chiar și în fața mamei sale. Nu numai că era obișnuit să audă despre iubiții ei, după cum a notat Morgan, dar găsise și o modalitate de a se descurca la școală cu asta. Lipirea fotografiei cu Julia Carling pe ținta de darts a fost un gest de loialitate față de mama lui, care anunța, de asemenea, și că știa exact ce șușoteau pe la colțuri ceilalți băieți.

William a învățat devreme să-și ascundă emoțiile. Era mai sensibil decât sugera bravada lui. Întotdeauna ura să se întoarcă la Ludgrove la începutul semestrului. Plângea în hohote, urmându-și tatăl printre straturile de flori și magaziile cu ghivece de la Highgrove, în timp ce Charles încerca să-l calmeze cu povești despre cum, în copilărie, și lui îi era teamă să revină la școală. Charles i-a mărturisit unui membru al personalului că viața lui William a fost mereu mai grea pentru că era cine era.

Se prea poate să fi adăugat și că îi era foarte greu și acasă. A fost oare o coincidență faptul că, înainte de publicarea cărții pline de revelații a lui Andrew Morton, când puteai tăia tensiunea dintre părinții lor cu cuțitul, William, în vârstă de 10 ani, se simțea atât de nefericit la Ludgrove, încât Diana, cu Harry de mână, a trebuit să se grăbească să-l consoleze? La începutul anului următor, înregistrările Camillagate au fost lansate și este chinuitor să ne imaginăm ce fel de glume legate de Tampax și tatăl său a avut de îndurat William. O vreme după aceea, nu i-a mai stat mintea la studii. Școala a fost martora reapariției „Bătăușului Wills". Prințul a fost implicat într-un incident

violent, agresându-și un coleg, deoarece băiatul respectiv îi jignise părinții aflați pe picior de război.

Cel puțin în această situație, William și Harry erau la fel ca mulți alți băieți din școala lor. Părinții își adorau copiii, dar se urau între ei. În weekendurile petrecute acasă, William se chinuia să poarte o conversație la masă, la Highgrove, întrerupând astfel tăcerile de gheață ale părinților săi. Diana vărsa lacrimi amare în fața băieților. După un ostil schimb de vorbe, William a urmat-o sus și i-a împins șervețele pe sub ușa băii ei, spunându-i: „Urăsc să te văd tristă". Harry, la rândul său, a lovit, la un moment dat, cu pumnii în picioarele tatălui său, strigându-i: „Te urăsc, te urăsc, o faci pe mama să plângă!"[396]

Cu toate acestea, relația băieților cu Charles a fost bună și așa cum ar trebui să fie o relație între copii și tatăl lor. Când ateriza cu elicopterul la Highgrove vinerea după-amiază, îi învârtea în aer în timp ce Tigger și Roo, cei doi Jack Russell Terrieri ai săi, îi lătrau la picioare. Băieții se bucurau să pornească în adevărate expediții pe urmele lui Charles, trăgând la țintă, spionându-l sau privindu-l cum joacă polo. Dragostea lor pentru viața la țară a fost o adevărată legătură cu Charles. Niciunul dintre ei nu s-a simțit tulburat de iepurii pe care îi prindea Tigger și nici de capcanele pentru coțofene în care găseau păsări rănite. Lui Harry îi plăcea mai ales să-și țină tatăl de mână în timp ce acesta îi arăta grădina. „Harry iubește animalele și plantele"[397], a observat Charles. „Îi povestesc totul despre ele și că au și ele sentimente." Astfel de scene tandre erau străine Dianei în ceea ce-l privește pe Charles. Mama pe care băieții o adorau și-a văzut soțul drept Inamicul Public Numărul Unu – fără inimă, rece și perfid.

Războiul dintre Charles și Diana a sfâșiat familia. Băieții vedeau furia și suferința tatălui lor când Diana îi ținea departe de el la etaj, în weekendurile când veneau de la școală, dar simțeau o bucurie vinovată să se ghemuiască alături de ea pe canapea, urmărind episoade cu Mr. Bean. Crăciunurile de la Sandringham au fost deosebit de sumbre din pricina absenței jenante a mamei lor la

adunările de seară ale reginei. Diana a început să comande cina pe o tavă și să plângă în camera ei.

Cel mai neliniștitor pentru băieți a fost că, ani la rând, nu au avut nicio idee despre ce anume o rănea pe mama lor. Tot ce știau provenea din aluzii și șoapte, trântirea ușilor, lacrimile pe ascuns și zgomotele pe care le făcea Diana când vomita în baie, până când ieșea de acolo îmbujorată și sedată. („Îți dă o senzație de confort. E ca și cum ai avea o pereche de brațe în jurul tău"[398], a spus ea odată despre bulimia cu care se chinuia.) Încă nu erau conștienți de prezența de neînlăturat din culise a doamnei Parker Bowles, care bântuia gândurile Dianei. Băieții nu știau că, după ce se întorceau la școală duminică seara, iar Diana era în drum spre Londra, tatăl lor lua cina devreme, dădea liber personalului, încercuia emisiunile TV de duminică seara din ghidul *Radio Times* – emisiuni pe care nu avea nicio intenție să le urmărească – și împrumuta mașina bucătarului pentru a conduce incognito până la casa amantei sale.

Mama ostilă și înlăcrimată pe care o vedeau când tatăl lor era prin preajmă nu le amintea aproape deloc de tovarășa de joacă plină de voioșie care le însenina zilele. „Îmi amintesc că am fost s-o văd pe Diana la Palatul Kensington când lucrurile nu erau deosebit de ușoare în viața ei de femeie căsătorită"[399], a povestit prietenul ei, Harry Herbert.

> Dintr-o dată, amândoi băieții au venit în goana mare de după colț, îmbrăcați în halate, asta era înainte de culcare, și într-o clipă fața i s-a luminat, trecând de la o discuție tristă la buf! Știi, nu voi uita niciodată acel moment cu ei târându-se peste ea și cu lucruri zburând peste tot. Și în ciuda tuturor lucrurilor dificile cu care se confrunta în acel moment, puteai vedea limpede că băieții erau cel mai important lucru din viața ei.

Diana i-a dus în parcuri tematice, la poligonul de tragere, la film. În vacanțele la Marea Mediterană și în Caraibe, o îngropau până la gât în nisip și aruncau cu

baloane cu apă în jurnaliștii care-i deranjau. Când William a început să se intereseze serios de fete, Diana a aranjat ca un trio de supermodele – Naomi Campbell, Cindy Crawford și Christy Turlington, nici mai mult, nici mai puțin – să-l aștepte în capătul scărilor când a ajuns acasă de la școală. „Cred că aproape am căzut pe trepte în timp ce urcam", și-a amintit mai târziu William în documentarul din 2017. Harry prețuiește amintirile când a condus cu ea în „BMW-ul ei de modă veche" pe străzile de la țară, cu plafonul decapotat, „ascultând-o pe Enya, cred că a fost, Doamne, o amintire de demult! Toate acestea au făcut parte din ceea ce a însemnat ea ca mamă".

În ziua dedicată sportului de la grădinița lui Harry, Diana și-a dat jos pantofii și a alergat desculță în cursa mamelor. „Venea să ne privească jucând fotbal și ne strecura pe ascuns dulciuri în șosete. Și vreau să spun că mă întorceam de la un meci de fotbal cu vreo cinci pachete de Starburst", și-a amintit Harry.

Nicăieri nu au format un trio mai lipsit de griji decât pe Isle of Seil, insula abruptă și bătută de vânturi de lângă Oban, Scoția. Aici Diana îi ducea adesea pentru a-și petrece timpul cu mama ei, care locuia acolo singură și ducea o viață foarte simplă de când a doua ei căsătorie, cea cu Peter Shand Kydd, se destrămase. În ciuda faptului că Diana s-a simțit abandonată când Frances l-a părăsit pe contele Spencer, mama și fiica au păstrat o relație complicată. S-au certat și s-au luptat, dar au și râs și și-au făcut destăinuiri. În memoriile sale, Anthony Holden își amintește că Diana lua prânzul cu Frances într-un moment în care toate tabloidele spuneau că cele două nu își mai vorbeau. Cele două femei impunătoare semănau foarte mult: blonde, înalte, pline de spirit, revoltate. (Pentru a marca festiv ceea ce ar fi fost cea de-a 85-a aniversare a lui Frances, în ianuarie 2021, actualul conte Spencer a postat pe Instagram o fotografie cu pictura reprezentând-o pe frumoasa, tânăra și cu osatură fină Frances, portret care este acum agățat în biblioteca de la Althorp. Asemănarea cu Diana i-a uimit pe membrii

familiei regale. Cu ochii lor albaștri uriași și tunsorile bob blonde, mama și fiica arată aproape identic.)

La căsuța îndepărtată de pe Isle of Seil, lui Frances – sau Supergran („Superbuni"), cum o numeau băieții – îi plăcea să-i îmbarce pe toți în mașina ei veche pentru a-i duce la Sanctuarul Sea Life. Fără servitori regali care să spioneze, Diana se simțea atât de relaxată, încât spăla vasele și călca hainele băieților.

Dar a existat și o latură distructivă a maternității Dianei. Nesiguranța agresivă dicta că ea trebuia să fie întotdeauna prima în inimile băieților. Așa se face că prinții s-au obișnuit ca oamenii pe care-i iubeau să dispară sau să cadă brusc în dizgrație. În prima zi de grădiniță a lui William, bona Barnes – Baba, cum îi spunea el – pur și simplu a dispărut. Băiatul se obișnuise să se strecoare în patul ei dimineața pentru a se ghemui un pic înainte de a se duce să-și trezească mama. După ce i-a spus lui Barnes că ar fi „mai bine"[400] să plece, Diana i-a interzis orice ultimă îmbrățișare cu băieții și chiar să le trimită vreo carte poștală. Diana a fost o „mamă foarte geloasă", a observat dădaca adjunctă Olga Powell, care a înlocuit-o ulterior pe Barnes. După 24 de ani, cavalerul William și-a arătat profunzimea sentimentelor sale atunci când nu numai că a invitat-o pe Barnes la nunta sa cu Kate Middleton, dar i-a și oferit un loc de prim rang la Westminster Abbey.

Modelul Dianei de a elimina oamenii la care țineau băieții a continuat de-a lungul copilăriei acestora. Verișoarele preferate ale băieților, cele două fete ale lui Fergie, Beatrice și Eugenie, au fost alungate când Diana și-a scos de la inimă cumnata pentru că acesta a dezvăluit că s-a ales cu o ciupercă după ce a împrumutat pantofii Dianei. Din cauza resentimentelor Dianei față de afecțiunea pe care i-o purtau băieții, dădaca Tiggy Legge-Bourke, iubita lor „soră mai mare", a fost exclusă de la ceremonia de confirmare a lui William din martie 1997.

Sporind și mai mult gelozia Dianei, William a invitat-o pe Tiggy în loc de oricare dintre părinții săi la picnicul anual în familie de la Eton, din 4 iunie, mai târziu în

același an. Diana a fost atât de supărată, încât l-a pus pe secretarul ei particular, Michael Gibbins, să-l sune pe Piers Morgan și s-o încondeieze pe invitata fiului ei pentru că „fuma și bea”[401] în fața camerelor. Morgan o auzea dictându-i din fundal lui Gibbins ce să spună. Felul în care presa s-a ocupat ulterior de subiect a oferit încă un spectacol plin de tristețe pentru un adolescent care își dorea mai presus de toate să fie văzut ca normal. William a fost atât de furios, încât „s-a luat [la harță cu ea]”[402], a aflat Richard Kay.

Supergran, de asemenea, a fost exclusă de la confirmarea lui William pentru un oarecare delict minor. Participarea ei a fost redusă la publicarea unui anunț festiv în buletinul informativ al catedralei Oban. Întrebată de ce nu a fost la confirmare, mama Dianei a răspuns cu amărăciune: „Nu sunt persoana potrivită pe care să o întrebați asta. Ar trebui să întrebați la birourile părinților lui William”[403].

„Una dintre senzațiile tari pe care ți le oferă calitatea de membru al familiei regale este că poți face ca oamenii să înceteze să existe”[404], mi-a povestit Patrick Jephson. „Este cu adevărat, foarte ușor. Și întotdeauna există cineva care să o facă pentru tine.”

[LXXXVII] Personajul principal din romanul omonim pentru copii, publicat în 1886 de scriitoarea anglo-americană Frances Hodgson Burnett (n. red.).

[LXXXVIII] Sfântul David este sfântul protector al Țării Galilor, fiind sărbătorit la data de 1 martie (n. red.).

[LXXXIX] Sir Robert Walpole (1676–1745) a fost prim-ministru al Marii Britanii în perioada 1721–1742, din partea grupării Whig, precursorul Partidului Liberal (n. red.).

[XC] Boris Johnson (n. 1964) a fost primar al Londrei timp de opt ani (2008–2016) și prim-ministru din 2019 până în 2022 (n. red.).

[XCI] David Cameron (n. 1966) a fost prim-ministrul Regatului Unit între 2010 și 2016, ca lider al Partidului Conservator. Acesta a demisionat după rezultatele referendumului pentru Brexit, organizat în 2016, în care militase pentru rămânerea regatului în Uniunea Europeană (n. red.).

[XCII] Theresa May (n. 1956) a fost liderul Partidului Conservator și totodată prim-ministru al regatului între 2016 și 2019, succedându-i lui David Cameron în ambele funcții (n. red.).

[XCIII] Aluzie la celebrul lagăr de prizonieri de război de la castelul german Colditz, din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Acesta era „dedicat" ofițerilor Aliați de „needucat", care evadaseră în mod repetat, din alte lagăre (n. tr.).

Capitolul 11

BĂIEȚII PIERDUȚI

Cum au supraviețuit prinții copilăriei lor

Pentru William și Harry, nefericirea pe care o aducea discordia dintre părinților lor a fost amplificată de o presă necinstită, partizană, nemiloasă. Tatăl lor era descris în mod obișnuit fie ca fiind țeapăn, fie ca fiind un monstru. Care era adevărul? De ce a fost crud cu mama lor? Pe cine ar trebui să iubească mai mult? Cei din tabăra prințului credeau că este imposibil să câștigi în fața a ceea ce considerau a fi *parentingul artistic* al Dianei. Nu avea niciun rost să încerce să depășească în vreun fel fotografiile Dianei cu băieții, care erau mărturii clare ale iubirii unei mame și ale inadecvării unui tată. Eforturile lui Charles de a proteja intimitatea copiilor și afecțiunea lui autentică în afara camerelor de filmat nu aveau să echivaleze niciodată un ziar răspândit în întreaga lume. „Nu mă pricep foarte bine să fiu o maimuță de circ”[405], spunea prințul de Wales, morocănos, admițând că are un handicap letal în era mass-media.

Războiul dintre prinții de Wales, așa cum era numit, se purta acum cu o înverșunare crescândă. După cum se întâmplă adesea, subalternii au fost mai răi decât protagoniștii înșiși: cele două tabere de consilieri regali erau la fel de vinovate precum cuplul pentru animozitatea existentă, fiecare parte punând în mod constant în circulație povești care puteau să o înfunde pe cealaltă.

La 9 decembrie 1992, prim-ministrul John Major a anunțat în Parlament vestea despărțirii lui Charles de Diana. Cei doi prinți au ascultat cu tristețe când părinții lor i-au informat în prealabil în biroul directorului de la

Ludgrove. „Sper că veți fi amândoi mai fericiți acum”[406], a spus William, cu o maturitate sfâșietoare, după ce ambii băieți vărsaseră lacrimi grele.

Jurnaliștii cărora fuseseră antrenați să le zâmbească se transformaseră într-un inamic rapace. După despărțirea conjugală, parcă toate granițele au căzut și tot respectul s-a evaporat. Urmărirea lui „Greta Garbo Di”, așa cum o numeau tabloidele, a devenit sportul deopotrivă sângeros și profitabil al paparazzilor. Premiul suprem era să o facă să plângă. În *Dicing with Di*, volum publicat cu un an înainte de moartea Dianei, coautorii, paparazzii Mark Saunders și Glenn Harvey, au batjocorit în mod deschis suferința vânatului lor. Saunders a povestit cum Diana făcuse apel la decența lor în numele intimității fiilor ei: „Lentilele voastre sunt foarte înfricoșătoare, foarte înfricoșătoare... Copiii le găsesc atât de înfricoșătoare”[407]. La care Saunders scrie: „[Înfricoșător.] Diana învățase un cuvânt nou în acea zi.”

Ieșirile cu mama lor au devenit insuportabil de grele. Într-o după-amiază de vară din 1993, Diana i-a dus pe băieți la o reprezentație matinală a filmului *Jurassic Park* la Odeon Leicester Square. O grămadă îngrozitoare de paparazzi a așteptat să se năpustească asupra lor la ieșire. Harvey a scris că „un fulger negru a apărut dintr-odată înaintea ochilor [lui]”:

> Era Diana, dar aceasta era o Diana pe care nu o mai văzuserăm niciodată. Era fața ei, dar acum era roșie și schimonosită. Alerga spre noi prin mulțime. Ochii îi erau ațintiți asupra noastră și apoi scos un țipăt ca de animal sălbatic[408].

Ea i-a confruntat pe fotografi, strigându-le în mod repetat: „Îmi faceți viața un iad”.

Imagini ca aceasta aveau să-i bântuie pe William și Harry și în anii următori. „Unul dintre sentimentele care apar mereu este neputința”[409], a spus Harry. „Să fii prea tânăr, să fii bărbat, dar prea tânăr pentru a putea ajuta o femeie. În acest caz, mama ta. Și asta s-a întâmplat în

fiecare zi." Bântuitoare au fost și revelațiile care le tot zguduiau credința în ceea ce le spuseseră părinții lor. Legătura lor fraternă a fost întărită printr-un izvor de profundă neîncredere în toți, mai puțin unul față de celălalt. Toată pregătirea pe care o înduraseră pentru a prezenta o lume regală perfectă în care domnea decența a fost subminată de secretele murdare ale părinților lor.

Băieții au fost îndurerați când tatăl lor a recunoscut în fața lui Jonathan Dimbleby că a fost forțat să se însoare cu Diana de către prințul Philip și că i-a fost infidel soției sale cu doamna Parker Bowles. În dimineața zilei de 17 octombrie 1994, băieții au fost chemați în biroul directorului pentru o întâlnire cu Diana, care dăduse fuga încă o dată la Ludgrove pentru a micșora daunele. Evident, au vrut răspunsuri. Potrivit lui Andrew Morton, William, pe atunci în vârstă de 12 ani, a întrebat-o: „Este adevărat, mamă? Este adevărat că tati nu te-a iubit niciodată?"[410]

Aproape simultan, au fost mâhniți de consecințele publicării volumului *Princess in Love*, o poveste senzațională scrisă de Anna Pasternak, jurnalistă la *The Daily Express*. Bazată îndeaproape pe 64 dintre scrisorile de dragoste ale Dianei către fostul ei iubit, James Hewitt, cartea le-a oferit băieților relatarea palpitantă a poveștii de dragoste pe care mama lor a trăit-o din 1986 până în 1991.

Hewitt fusese adoratul lor instructor de călărie. Căpitanul cel roșcat din armata britanică era un fel de versiune mai slabă, mai moale, a prințului Charles și avea dicția unui bărbat care părea să fi înghițit o pastilă de naftalină. „Unchiul James" era un vizitator obișnuit în weekenduri la Highgrove – împreună cu Jester, câinele lui – când tatăl băieților era plecat. Se bucurase imediat de mare succes în fața copiilor, captivându-l pe Harry cu povești despre viața militară. Ken Wharfe a fost mai puțin încântat. El a crezut că Hewitt era „un adevărat idiot". Când doamna de onoare a Dianei i-a oferit un cârnat rece, el l-a mâncat și a spus: „Pot să spun, doamna mea, că acesta a fost, probabil, cel mai bun cârnat pe care l-am gustat vreodată?"[411]) Hewitt i-a dus pe băieți într-un tur

ghidat la cazarma Combermere și le-a oferit un cadou inspirat, comandând două jachete în miniatură, două perechi de pantaloni de culoare kaki și două berete. I-a învățat cum să mărșăluiască, cum să salute și cum să țină pușca. Și mai frumos pentru ei, le-a permis să urce într-un tanc. Îi ducea uneori cu mașina la Devon, împreună cu Diana, pentru petreceri în pijamale vesele la care participa și mama lui.

Odată cu apariția cărții, s-a dovedit că el era iubitul Dianei. Cei de la Ludgrove au făcut tot ce le-a stat în putere pentru a-i proteja pe băieți de potopul de rufe murdare care se spălau în public. Chiar dacă elevii școlii erau încurajați să citească ziarele pentru un test săptămânal legat de știrile momentului, anumite exemplare din sala comună erau adesea subtilizate cu tact. Stratagema nu l-a păcălit însă pe William, care se strecura în camera agentului său de protecție pentru a urmări felul în care problemele părinților lui erau prezentate la știrile TV.

Publicarea volumului *Princess in Love* a avut un efect nefericit pentru Harry. Mai exact, a amplificat zvonurile potrivit cărora căpitanul roșcavan Hewitt ar fi fost adevăratul său tată, chiar dacă datele conceperii lui Harry nu se potrivesc defel cu aventura Diana-Hewitt. (Propriul meu scepticism cu privire la paternitatea lui Harry a fost alungat în urma unei călătorii la Althorp, unde portretele de pe pereți dovedesc faptul că Harry nu avea nevoie de genele lui Hewitt pentru a avea părul roșcat. Un strămoș Spencer deosebit de vivace din secolul al XIX-lea era cunoscut sub numele de Contele Roșu din cauza impresionantei sale bărbi roșcovane.) Înainte de primul său trimestru la Eton, în toamna lui 1998, Charles a avut o discuție cu Harry și i-a spus categoric că el (Charles) este tatăl lui, nu Hewitt. Harry a ascultat cu atenție și nu a spus nimic. Asta însă nu a oprit nici zvonurile, nici tachinările de la Eton. Până în 2002, se zvonea că *The News of the World* era disperat să cumpere o șuviță din părul lui Harry pentru a face un test ADN comparativ cu o probă de la

Hewitt. Harry a trebuit să îndure întrebările-capcană de genul „Îi vei călca pe urme tatălui tău și te vei dedica armatei?", venite din partea presei. „Marinei, de fapt", răspundea el cu o privire dură.

Interviul lui Martin Bashir cu Diana pentru emisiunea *Panorama* a provocat și mai multe răni. William, care începuse de doar două luni primul său semestru la Eton, a ales să vadă emisiunea singur în biroul lui dr. Gailey. După un an de frământări pe frontul de acasă, prințul era deja destul de sensibil. Regina a mărturisit chiar unei surse de la Palat că se temea că William ar putea avea o criză de nervi. Directorul școlii era și el îngrijorat. Potrivit lui Ingrid Seward, atunci când dr. Gailey a auzit că interviul avea să fie difuzat, acesta a sunat-o pe Diana și a îndemnat-o să-l pregătească pe William pentru ceea ce avea să urmeze. „Chiar este necesar?"[412] s-a văicărit ea, poate temându-se de cum avea să reacționeze „bătrânul ei înțelept". Multe se schimbaseră de când se repezise la Ludgrove pentru a-și mângâia fiul cel mare, rănit emoțional, după interviul cu Dimbleby. Intrigile pe care le țesea o mistuiau, iar Diana prefera să nu ia în considerare consecințele pe care aceste intrigi le aveau. Abia când Gailey a sunat din nou și a încolțit-o, a fost de acord să se confrunte cu aceste consecințe.

În ajunul interviului cu Bashir, Diana l-a așteptat pe William în fața capelei gotice din secolul al XV-lea de la Eton, în timp ce elevii plecau de la slujba de duminică, îmbrăcați în fracuri negre și cu cravate albe. Ultimul care a ieșit, William, avea capul plecat, o atitudine împrumutată de la Diana, pe care, în ultima vreme, începuse să o adopte din ce în ce mai mult. Când ea l-a strigat, el i-a răspuns cu o privire îmbufnată.

Evident, în această misiune, Diana a fost urmărită. Paparazzo Mark Saunders a văzut totul. Acesta s-a cățărat pe capota unui Ford Escort pentru a obține o fotografie cât mai bună când, după o conversație aparent rugătoare, Diana l-a luat pe William în spatele unui gard viu pentru a vorbi cu el în privat. „După câteva clipe, William s-a

îndepărtat de Diana, fără nicio încercare de a o săruta sau de a-și lua rămas-bun de la ea”[413], și-a amintit Saunders. „Am privit cu uimire cum Diana s-a urcat în mașină și a plecat, lăsând un William trist, care se uita după ea din pragul ușii.”

William i-a mărturisit unui coleg de clasă că, de îndată ce a văzut chipul mamei sale apărând pe ecran la interviu, a fost cuprins de un sentiment de groază. E jalnic să te gândești la el stând acolo singur, privind cum mama lui oferea spectatorilor informații despre momentul extrem de intim în care o consolase după publicarea cărții lui Hewitt. (Ea a povestit că William i-a dăruit o cutie cu bomboane de ciocolată însoțită de mesajul: „Mami, cred că ai fost rănită. Acestea ar trebui să te facă să zâmbești din nou.”[414]) Harry, încă la Ludgrove, a refuzat să urmărească emisiunea, dar mai târziu s-a supărat pe Bashir pentru întrebările sale iscoditoare, nu pe decizia mamei lui de a le răspunde.

Când dr. Gailey s-a întors în biroul său de la Eton pentru a-l lua pe William, l-a găsit, după cum a consemnat Robert Lacey, „prăbușit pe canapea, cu ochii înroșiți de plâns”[415]. S-a adunat repede pentru a se întoarce în camera lui. Dar după o oră, când Diana l-a sunat, William a refuzat să preia apelul.

La întoarcerea acasă, mama a simțit cât de tare își rănise fiul. William a fost furios că Diana îi denigrase tatăl și că pomenise de Hewitt. S-a simțit umilit că totul fusese difuzat la televizor, lucru care, știa bine, avea să ducă inevitabil la un mare chin din partea prietenilor săi.

A doua zi, William i-a adus flori, dar Diana era convinsă că băiatul nu o va ierta niciodată și o tot întreba pe Simone Simmons: „Ce le-am făcut copiilor mei?”[416]

II

Dacă frumoasa ta mamă, în vârstă de 36 de ani, își pierde viața într-un accident de mașină și este plânsă – canonizată, chiar – de o lume întreagă, o imagine fără de pată a acesteia rămâne parcă încremenită în timp. William, pe atunci în vârstă de 15 ani, și Harry, în vârstă de 12 ani,

au crezut – și încă mai cred – că mama lor a fost martirizată de paparazzi.

Că Diana a fost urmărită este de netăgăduit. Dar în ultima ei călătorie la Paris, au existat mulți alți factori fatali. Impulsionat de celebritatea Dianei, iresponsabilul ei iubit, Dodi Al Fayed, neobișnuit să fie în ochiul furtunii celebrităților, a fost supraexcitat de fiorul urmăririi. A fost alegerea Dianei – nu a Palatului – să renunțe la protecția nonstop a Scotland Yardului. În ancheta din 2008 cu privire la moartea Dianei, lordul Condon, fost comisar de poliție, a mărturisit că, în decembrie 1993, când Diana a refuzat protecția suplimentară a poliției, și în următorii doi ani, au existat întâlniri cu prințesa și biroul ei particular pentru a încerca să o convingă să reconsidere această decizie. Dar Diana a fost de neclintit, a spus el, prințesa susținând că nu vrea protecție. Ea credea că ofițerii o spionau și îi puneau bețe în roate în ceea ce privește viața amoroasă.

Trevor Rees-Jones, bodyguardul care a lucrat pentru tatăl lui Dodi și a călătorit cu ei în mașină, nu s-a putut asigura că femeia cea mai faimoasă din lume purta centura de siguranță. Avea mai puțină experiență decât Henri Paul, șoferul ei în acea noapte, care timp de aproape 11 ani făcuse tot felul de comisioane pentru familia Al Fayed. Niciun ofițer însărcinat cu protecția familiei regale nu i-ar fi permis prințesei de Wales să urce într-o mașină cu un șofer ca Paul, care nu se calificase niciodată pentru un permis de conducere pentru o limuzină privată și care s-a dovedit a fi beat. Rees-Jones nu a avut puterea de a contracara insistențele lui Dodi ca Paul să conducă sau de a-l împiedica pe Paul să-i tachineze în mod nesăbuit pe paparazzi. „Nu încercați să ne urmăriți! Nu o să ne prindeți!” a strigat acesta călcând accelerația până la pământ, pentru a porni în viteză spre apartamentul lui Dodi de pe Rue Arsène Houssaye, în timp ce intra în tunelul Alma.

Agenții însărcinați cu protecția Dianei, dar și șoferii acesteia au acționat adesea ca intermediari neoficiali cu

fotografii pentru a negocia articole mai sigure despre celebra lor pradă. „Este tragic să spun așa ceva”[417], mi-a povestit Mark Saunders, speculând, „dar dacă ar fi fost Ken Wharfe sau Colin Tebbutt cu Diana în noaptea în care a murit, nu s-ar fi întâmplat nimic din toate astea. Ei ar fi vorbit cu jurnaliștii și le-ar fi oferit o scurtă descriere a ceea ce urma să se întâmple, ceea ce ar fi împiedicat urmărirea”.

În inimile și mințile celor doi tineri prinți, vânarea mamei lor de către paparazzi a luat proporții, mai ales în ceea ce-l privește pe Harry. William era atât de supărat din pricina cascadei de dezvăluiri sordide din mass-media în anul de după moartea ei, încât aproape că a refuzat să meargă la serviciul de comemorare a primei aniversări de la Crathie Kirk, deoarece presa s-ar fi aflat și ea acolo[418].

Aproape la fel de greu de procesat a fost și idolatria postumă a „Sfintei” Diana. Harry a recunoscut asta într-un interviu pentru documentarul lui Nick Kent.

„A fost foarte, foarte ciudat după moartea ei – revărsarea de dragoste și emoție din partea atâtor oameni care nici măcar nu o cunoscuseră”, a reflectat el.

> Iar eu și William ne plimbam prin grădinile Palatului Kensington și prin marea de flori care se întindea de la porți până la Kensington High Street. Și mă gândeam în sinea mea: Cum se face că atât de mulți oameni care nu au întâlnit-o niciodată pe această femeie, mama mea, pot plânge și arăta mai multă emoție decât simt eu de fapt?[419]

La un an după moartea ei, cei doi băieți au emis o declarație comună neașteptată în care au spus că au „găsit enormă mângâiere în compasiunea și sprijinul public care le-au fost dăruite”[420]. Dar au insistat că a sosit momentul să nu mai jelească. „Băieții cred că mama lor ar dori acum ca oamenii să meargă mai departe”, a declarat purtătoarea de cuvânt a tatălui lor, Sandy Henney. „Pentru că (Diana) ar fi știut că a li se aminti în mod constant de moartea ei nu poate aduce decât durere în sufletele celor pe care i-a lăsat

în urmă. Prin urmare, ei speră din toată inima că mama lor și memoria ei vor fi lăsate în sfârșit să se odihnească în pace."

A fost însă o rugăminte zadarnică. Fiilor Dianei nu li s-a permis niciodată să meargă mai departe. Un șuvoi constant de scandaluri, teorii ale conspirației, cărți, filme și acțiuni în justiție a făcut ca băieții să nu poată privi niciodată în altă parte. Trădarea lui Burrell a fost de o cruzime incredibilă. William, în vârstă de 21 de ani, și Harry, în vârstă de 19 ani, au fost atât de uimiți că presupusul majordom devotat le-a vândut mama, încât au făcut o altă declarație comună:

> Nu putem crede că Paul, căruia i s-au încredințat atât de multe, ar putea abuza de poziția sa, făcându-se vinovat de o trădare atât de rece și fățișă. Nu a fost doar profund dureros pentru noi doi, ci și pentru toți ceilalți afectați, iar gestul lui ar mâhni-o pe mama noastră dacă ar mai fi în viață astăzi[421].

Aniversările au fost chinuitoare. Când s-au împlinit 10 ani de la moartea Dianei, în 2007, William i-a cerut secretarului său particular, Jamie Lowther-Pinkerton – fără succes – să facă tot ce îi stă în putință pentru a opri un documentar de la Channel 4 care arăta imagini explicite de la locul accidentului din Paris. Lowther-Pinkerton a trimis o scrisoare către Channel 4:

> Chiar dacă nu o arată pe prințesă de aproape, aceste fotografii sunt încărcate de atmosfera și tragedia ultimelor sale clipe de viață.
>
> Ca atare, dacă vor fi prezentate publicului, vor cauza prinților o mare tulburare și îi vor afecta nu doar pe ei, ci și imaginea mamei lor în sensul că pătrund în intimitatea și demnitatea ultimelor ei minute.
>
> [Așa cum au precizat în declarația lor de anul trecut, după prima publicare a imaginilor într-o revistă italiană], „...Simțim că, în calitate de fii ai ei, am eșua

acum în îndatorirea față de ea dacă nu am proteja-o – așa cum odinioară și ea ne-a protejat pe noi”[422].

Diana i-a protejat? Nu este o dezbatere la care William și Harry vor să participe.

Povestea este mai complicată. Din când în când, după cum am văzut, Diana a ales să-și invadeze propria intimitate, adesea din capriciul de a-i face geloși pe bărbații din viața ei. Cea mai de neuitat fotografie „furată” din ultima vacanță a Dianei a fost celebra poză cu „sărutul” dintre ea și Dodi, la bustul gol, în largul coastei Corsicii. Prințesa a fost cea care i-a dat pontul fotografului italian Mario Brenna – pentru a trimite un mesaj menit să-l necăjească pe Hasnat Khan, bărbatul pe care-l considera la acel moment iubirea vieții ei.

Nicholas Coleridge, fostul președinte al Condé Nast International, a povestit în memoriile sale că, în 1996, a invitat-o pe Diana la un prânz în sala de consiliu de la sediul companiei. Cu o zi înainte, o imagine cu prințesa făcând plajă topless apăruse în paginile ziarului *The Mirror*, provocând furie din pricina intruziunii în viața privată. Coleridge se aștepta ca prințesa să anuleze, dar ea și-a confirmat prezența, solicitând să nu se facă publicitate pe tema vizitei sale. Cam pe la jumătatea unui savuros prânz confidențial, Diana a spus:

— Nicholas, pot să te întreb ceva? Te rog să fii sincer! Ai văzut fotografia cu mine în *The Daily Mirror*? Cea topless.

— Hm, Alteța Voastră Regală, da, primim toate ziarele în biroul meu. Cred că m-am uitat la ea... Nu că ar fi fost foarte clară.

— William m-a sunat de la Eton. Sărmanul băiat, are doar 14 ani! Era supărat. A spus că unii dintre băieți l-au tachinat, spunând că sânii mei sunt prea mici.

Prințesa m-a prins de cot.

— Nicholas, te rog să fii sincer, vreau să știu părerea ta adevărată. Crezi că sânii mei sunt prea mici?

Am rămas fără suflare, aveam nevoie de oxigen. Mă înroșisem mai ceva ca tunica unui gardian. M-am bâlbâit:

— Ei, Alteța Voastră Regală, din câte văd pe sub taiorul dumneavoastră, par, ăăă... perfecți, din punctul meu de vedere. Nu mi-aș face griji.

— Mulțumesc, Nicholas. Știam că îmi vei spune adevărul. Mulțumesc, mă simt mai bine acum[423].

La sfârșitul prânzului, Coleridge a condus-o până la mașina ei, parcată în față la Vogue House, unde prințesa a fost asediată de paparazzi, care i-au făcut mii de fotografii.

După aceea, Coleridge a sunat un prieten de la ziar, pentru a afla cine dăduse informații despre vizita Dianei. A fost sunat înapoi cinci minute mai târziu. Coleridge a notat că sursa lui i-a spus: „Tocmai am vorbit cu Departamentul foto. Diana i-a sunat (pe paparazzi) din mașină, în drum spre prânz. Adesea îi informează cu privire la locul în care va fi".

Aceasta este Diana clasică și autentică – complicată, seducătoare, jucând la două capete. Mogulul telefoanelor fără fir, Gulu Lalvani, mi-a dezvăluit că, în cele patru luni ale relației lor din 1997, au luat mereu masa discret la el acasă sau la Palatul Kensington. Într-o seară, ea a sugerat să cineze la Harry's Bar și să danseze după aceea la Annabel's. Chiar dacă nimeni nu știa dinainte de plan, paparazzii așteptau la ușă când au părăsit clubul de noapte. Lalvani mi-a spus: „Dacă cei de la Harry's Bar i-au sunat sau ea i-a informat, nu știu"[424]. (Cred că noi știm...) Acum Lalvani își dă seama că Diana îl folosea pentru a-l necăji pe adevăratul obiect al afecțiunii ei, Hasnat Khan. Pozele cu Gulu și Diana care au apărut a doua zi erau esențialul.

Încă și mai neliniștitor este adevărul din spatele aparentei trădări a lui Hewitt în ceea ce privește cooperarea sa cu Pasternak pentru volumul de dezvăluiri.

Ca tot ceea ce o privea pe Diana, și această chestiune s-a dovedit a fi extrem de complicată. Diana a pretins că este revoltată când volumul *Princess in Love* a dezvăluit detalii picante ale aventurii lor. „M-a vândut!”[425] i-a strigat ea lui Simone Simmons. „Bărbații nu ar trebui să le facă asta femeilor. Sper să i se zbârcească penisul!” Hewitt a plătit scump, la fel și autoarea cărții. Tabloidele l-au etichetat pe el pentru totdeauna drept „iubitul ticălos”, iar Pasternak a fost jupuită de presă pentru că ar fi vândut fantezii nebunești. (Avocatul lui Hewitt, Mark Stephens, s-a simțit obligat să-l avertizeze că Actul Trădării din 1351 stipulează că a face sex cu soția moștenitorului reprezintă o infracțiune capitală. „Am văzut cum mărul lui Adam îi tremură”[426], mi-a spus Stephens. „S-a înroșit din cap până-n picioare”.) Echipat ca un veritabil cavaler-reporter *Mirror*, Piers Morgan a închiriat un cal alb și a mers acasă la Hewitt ca să-l confrunte cu acuzațiile de trădare.

Totuși, în 2019, Pasternak a făcut o dezvăluire uluitoare în *The Daily Mail*, potrivit căreia Diana l-a încurajat – de fapt, l-a îndemnat – pe Hewitt să coopereze la scrierea cărții *Princess in Love*. „Mi-a spus că Diana era îngrijorată de faptul că cea de-a doua carte a lui Andrew Morton, care avea să apară în acea toamnă și la realizarea căreia nu cooperase, le va expune aventura în termeni deloc măgulitori”[427], a scris Pasternak. „Era îngrijorată și dorea controlul asupra situației. A fost fermă în ceea ce privește ideea că, dacă aventura lor ar fi prezentată într-o carte drept o adevărată poveste de dragoste, lumea nu ar condamna cuplul, ci ar înțelege de ce au fost împreună așa cum au făcut-o.” În 2021, Pasternak mi-a povestit că ea și Hewitt „s-au întâlnit la jumătatea distanței dintre Devon și Londra într-un câmp, iar el a spus: «Diana vrea povestea spusă, dar cu două condiții. Prima, trebuie să apară înainte de cea de-a doua carte a lui Morton, iar a doua, trebuie să fie o poveste de dragoste»”. Pentru a o îndatora, Pasternak spune că a avut-o gata în cinci săptămâni.

Odată ce *Princess in Love* a fost publicată, Diana le-a făcut vânt atât lui Hewitt, cât și lui Pasternak. Îndrăgostit

până la sfârșit, soldățelul ei de jucărie lăsat la vatră nu a dezvăluit niciodată dacă i-a respectat sau nu porunca. Mai mult, nu a făcut niciun comentariu cu privire la dezvăluirea lui Pasternak.

Este greu de înțeles cum o mamă atât de devotată precum Diana ar alege în 1995, la un an după apariția cărții lui Hewitt, să-și târască din nou aventura cu el în public, cu prilejul interviului ei exploziv cu Martin Bashir. Diana știa prea bine cât de devastați au fost băieții de mărturisirea făcută de tatăl lor în fața camerei de filmat pentru documentarul lui Dimbleby privind relația cu doamna Parker Bowles și cât de mâhniți s-au simțit când a apărut *Princess in Love*. Mi s-a spus că Diana a ales să vorbească despre Hewitt pentru că acesta era singurul dintre foștii ei iubiți care nu era căsătorit. Cu greu putea să spună adevărul despre aventura ei cu elegantul dealer de artă Oliver Hoare, a cărui soție se săturase atât de mult ca Diana să stea în fața casei lor, în mașină, dând telefoane nocturne și apoi închizând, încât ajunsese să facă plângere la poliție, raportând faptul că primea apeluri neplăcute. Acestea fiind spuse, în timp ce presa se delecta cu aceste incidente, Diana – cu un important ajutor din partea lui Charles – i-a făcut pe băieții ei iubiți să treacă printr-un sfâșietor iad emoțional.

Când lordul Dyson, unul dintre cei mai respectați judecători pensionari din Anglia, și-a publicat raportul din 2021 care demasca întreaga amploare a mușamalizării de către BBC a șmecheriei făcute de Bashir pentru a-și asigura interviul cu Diana, acest lucru măcar le-a oferit celor doi prinți anumite motive care să justifice de ce prințesa alesese să facă ceva atât de distructiv pentru fericirea lor. William a decis ca, pe un ton grav, să facă o declarație în fața camerei de filmat, o declarație care nu putea să ascundă furia unui fiu încă bântuit. „Părerea mea este că modul înșelător în care a fost obținut interviul a influențat substanțial ceea ce a declarat mama mea”[428], a spus el lumii întregi. „Interviul a avut o contribuție majoră la înrăutățirea relației dintre părinții mei și a rănit

nenumărate alte persoane. Îmi aduce o tristețe de nedescris să știu că eșecurile BBC au contribuit semnificativ la frica, paranoia și izolarea ei, pe care mi le amintesc din acei ultimi ani alături de ea."

Cuvintele „tristețe de nedescris" nu pot decât să sugereze încercarea teribilă prin care au trecut fiii ei în intimitate, dar nu oferă o imagine completă. Nu subscriu la narațiunea acum omniprezentă conform căreia Diana a fost o victimă vulnerabilă a manipulării mass-media, o simplă marionetă în mâinile unor forțe maligne aflate în afara controlului ei. Deși sunt foarte înțelegătoare față de durerea fiilor ei, mi se pare jignitor să o prezint pe Diana cea inteligentă și abilă ca pe o femeie fără putere, ca pe un copil nătâng, păcălit, sau ca pe o victimă nefericită a unor nenorociți răuvoitori.

Când Anna Wintour, redactorul-șef al revistei *Vogue*, și cu mine, în calitate de editor al *The New Yorker*, am luat prânzul cu Diana în Manhattan, în iulie 1997 – cu șase săptămâni înainte de moartea ei –, am fost surprinsă de felul încrezător și priceput în care ne-a fermecat. Diana a fost întotdeauna mai frumoasă în persoană decât în fotografii – ochii uriași și de un albastru limpede, pielea ca o perlă de apă dulce, înălțimea de supermodel, care era și mai impunătoare datorită pantofilor Manolo Blahnik cu tocuri de șapte centimetri. Ne-a depănat povestea ei, marcată de singurătate și suferință din pricina lui Charles, cu o irezistibilă deschidere a sufletului care ne-a captivat, apoi a trecut la o viziune uimitor de sofisticată a modului în care plănuia să se folosească de celebritate pentru a veni în sprijinul cauzelor pe care le susținea. Am fost uimită în acea zi de claritatea viziunii ei asupra a ceea ce ar fi considerat acum un „contract pentru acoperire mediatică largă" – un film la fiecare doi ani, fiecare dintre aceste producții fiind piesa centrală a unei campanii umanitare discrete. Mai întâi, a spus ea, va crește gradul de conștientizare a unei probleme, apoi va produce un documentar în parteneriat cu unul dintre canalele de televiziune și, în cele din urmă, va lansa o structură pentru

a-și menține implicarea în cauza respectivă. Problema cu care voia să înceapă era combaterea analfabetismului. E posibil ca Diana să se fi considerat cu tristețe „o nătângă", dar adevărul este că a fost mereu înaintea vremurilor. Planul ei este oarecum asemănător cu ceea ce Meghan și Harry încearcă să facă astăzi cu proiectele lor în domeniul divertismentului. Există însă și o diferență centrală: planul Dianei a fost mai bine gândit.

Nu există nicio îndoială că deplorabilul Martin Bashir a exploatat cu succes neîncrederea însinguratei Dianei în toți cei din jurul ei. Dar prințesa a fost pe deplin complice – și mulțumită, așa cum mi-a povestit Gulu Lalvani, de tot ce a declarat în cadrul interviului pentru *Panorama*: „Mă bucur că am făcut-o, știu că familiei nu i-a plăcut, dar mă bucur"[429], i-ar fi mărturisit ea. Ba, mai mult, ar fi împrumutat chiar și replici precum „Eram trei în această căsătorie", de la prietenul ei scriitor, Clive James.

„Diana mergea pe frânghie în relațiile ei cu presa"[430], mi-a dezvăluit Saunders. „Nu presa a avut o aventură cu James Hewitt. Nu presa a avut o aventură cu Oliver Hoare și stătea în fața casei lui în miez de noapte… Era o persoană normală, cu sentimente și emoții. Dar era și cea mai faimoasă femeie din lume și făcea lucruri care îi determinau pe paparazzi să vrea să o fotografieze."

Toate deciziile nebunești ale Dianei aveau sens pentru ea în acel moment. În furia ei rănită, prințesa și-a pierdut capacitatea de a înțelege efectul acțiunilor ei. La câteva săptămâni după interviu, în timp ce dezastrul îi consuma în egală măsură pe cei pe care îi iubea și pe cei pe care îi ura, a avut loc un incident ciudat, descris de perseverentul Mark Saunders. Potrivit acestuia, prințesa, aflată la volanul mașinii personale, gonea înaintea lui pe autostradă, pe sensul de ieșire din Londra. „Prada" lui îi cunoștea bine mașina, iar jurnalistul o putea vedea pe Diana privindu-l în oglinda retrovizoare:

> Ea a dat semnal stânga și s-a îndreptat spre banda din mijloc, încetinind considerabil și forțându-mă să o depășesc și apoi, într-un moment de nebunie… a mărit

> brusc viteza și a intrat pe banda de urgență, venind direct în spatele meu. Mergeam cu aproximativ 150 de kilometri la oră când am simțit că bara de protecție a mașinii Dianei atinge spatele mașinii mele. Dacă aș fi încetinit sau aș fi pus frână în acel moment, lumea nu ar mai fi avut o prințesă de Wales[431].

Când a scris aceste cuvinte în 1995, Saunders habar n-avea ce prevesteau parcă acestea. În acea ultimă urmărire sfârșită tragic în tunelul Alma, l-a îndemnat oare Diana pe Henri Paul să le ofere paparazzilor cursa vieții lor?

Ar fi nerezonabil să cerem ca William și Harry să-i ierte pe paparazzii care și-au îndreptat aparatele de fotografiat pentru a surprinde ultimele momente de viață ale iubitei lor mame în tunelul din Paris, clicul înfometat al declanșatorului lor fiind poate ultimul sunet pe care ea l-a mai auzit. Sau să uite cât de des în prezența lor unul sau altul dintre membrii acelei bande de ticăloși o făcuse să plângă. Sau să recunoască faptul că, deși propriii fii se aflau printre acele „nenumărate alte persoane" pe care le-a îndurerat emisiunea lui Bashir, Diana a avut motive viclene și pragmatice pentru a accepta interviul. Aparatul de fotografiat a exercitat o atracție fatală asupra Dianei și a fost, de asemenea, și cea mai puternică armă a ei – sursa unei enorme puteri obținute cu prețul unei enorme suferințe. Prințesa și-a jucat mereu șansele.

Astăzi, fiii ei își exprimă nesmintitul dispreț față de presă în diferite moduri: William, prin obsesia lui sumbră și neclintită pentru control, iar Harry, prin condamnare chinuită, vocală, adesea prost gândită și, în cele din urmă, cu un gest care pare să spună „arde totul până la temelii" pe care mama lui – care, în ciuda dorinței de a fi liberă, s-a agățat strâns de diadema de prințesă – l-ar fi înțeles foarte bine. Dar niciunul dintre ei nu a fost încă auzit reflectând asupra unui alt aspect, respectiv cât de mult îi plăcea Dianei să cocheteze cu pericolul.

Capitolul 12

KATE INTRĂ ÎN SCENĂ

William întâlnește o fată neobișnuit de obișnuită

În 2011, întrebarea care a tot planat asupra lui Kate Middleton a fost dacă o fată cu origini atât de umile s-ar putea transforma cu succes într-o viitoare regină. Acum, singura întrebare este cum ar putea supraviețui Casa de Windsor fără ea.

Dacă există o trăsătură esențială pentru a putea încheia o căsătorie în cadrul unei familii regale, aceasta nu este frumusețea, nici originea nobilă și, cu siguranță, nici mintea ascuțită. Este capacitatea de adaptare. Cea mai mare parte a vieții în sânul familiei regale este zdrobitor de plictisitoare. E ca și cum ai fi o găină crescută în baterii la Waldorf Astoria. Prințul Charles era întotdeauna disperat pentru că știa care îi era programul exact cu un an înainte. De-a lungul a 70 de ani, regina a ratat doar de patru ori vizita ei anuală din ianuarie la filiala Sandringham a Women's Institute din West Newton Village Hall, Norfolk. (În timpul vizitei sale din 2019, suverana a provocat o emoție de nedescris când a devenit căpitanul uneia dintre cele două echipe ale institutului care au participat la o versiune live a emisiunii-concurs *Pointless*, una dintre preferatele ei.)

Fără capacitate de adaptare, este imposibil să-ți păstrezi identitatea în fața mașinăriei inexorabile a Palatului. Prințul Philip a trebuit să lupte cu „bărbații în costume gri" care au încercat să-i diminueze influența asupra reginei. Și-a păstrat echilibrul, susținând într-un mod care poate fi catalogat drept hiperactiv cauzele și interesele. Succesul său ca prinț consort a fost cu atât mai remarcabil,

având în vedere sângele lui fierbinte și fragilitatea propriei familii risipite, care i-a oferit atât de puțin sprijin.

Longevitatea relației dintre Camilla Parker Bowles și prințul de Wales se datorează în bună măsură încrederii statornice a Camillei. Siguranța sa absolută nu s-a clătinat niciodată, discuțiile intime nu au ajuns niciodată la urechile nepotrivite. Ducesa a fost întotdeauna izolată de intrigile de la curte prin loialitatea și discreția clanului Shand. Camilla are o bază solidă în constanța iubirii parentale primite la începutul vieții și la care știa că putea oricând să se întoarcă.

Diana nu a avut niciodată un astfel de sprijin din partea familiei disfuncționale din care făcea parte și vedem limpede cât de vulnerabilă a devenit din această cauză. Practic, prințesa căuta întotdeauna noi Mesia. Nu a avut niciodată încredere în oameni care ar fi putut cu adevărat să o ajute.

Prințul William știa bine toate acestea. Unii ar putea spune chiar că îngrozitor de bine. Dramele și durerea trecutului și-au pus amprenta asupra sufletului său – nu doar moartea șocantă a mamei, ci și tot ceea ce a precedat-o și apoi a urmat-o: urâțenia divorțului părinților săi, torentul de scandaluri josnice alimentate de diferiți angajați și băgători de seamă, implicarea nesăbuită a presei de către ambii părinți (ca să nu mai vorbim de geloziile și meschinăria existente în furnicarul Palatului). Acesta este motivul pentru care, mai târziu, și-a îndemnat fratele mai mic să mai aștepte o vreme și să nu se grăbească să se însoare.

William și-a făcut propria mireasă, pe Kate Middleton, să aștepte și iar să aștepte înainte ca spiritul său precaut să ajungă la concluzia că aceasta este cu adevărat o femeie puternică, pentru a putea purta pe umeri povara regală. Făcând acest lucru, el a demonstrat că există un avantaj pentru un viitor rege în a se căsători cu o fată care provenea din clasa de mijloc.

La fel ca Diana, Kate este neașteptat de înaltă, dar, spre deosebire de soacra ei, are un farmec aparte, strălucitor, nu

copleșitor, șuvițele lucioase din părul castaniu și unduios strălucirea subtilă a unei îngrijiri impecabile, luminițele din ochii ei zâmbitori verzi-căprui. Kate amintește întrucâtva de Mona Lisa. Nimeni nu își poate da seama cu adevărat ce este în mintea ei sau de ce, după ce a văzut îndeaproape ce înseamnă să trăiești în familia regală, și-a dorit atât de mult o viață care presupune o libertate limitată și un comportament impecabil, care nu poate fi negociat. Kate dă impresia de inteligență sinceră, fără a fi amenințător de livrescă, o dorință de a oferi sprijin, însoțită de un puternic sentiment de încredere în sine, o capacitate de a câștiga publicul de partea ei fără a-și pune în umbră soțul. Este ca și cum ar fi fost concepută pentru a fi reversul binecuvântat al Dianei.

În multe privințe, Kate pare desprinsă din paginile unui roman al lui Anthony Trollope, marele cronicar victorian al mobilității sociale. Ca poveste, efortul constant și progresul social treptat ale familiei Middleton sunt prea îndârjite și oneste pentru a fi trezit vreodată interesul unui romancier ca Charles Dickens, cu al său ochi pentru impostori de zile mari, șarlatani și avocați lipsiți de scrupule. Eroinele lui Dickens au fost, în cea mai mare parte, niște dulci aeriene, victime sau ceea ce odată purtau numele de „dame cu inimă". Femeile lui George Eliot[XCIV], în schimb, erau prea complicate și reflexive, deși Eliot ar fi putut vedea în familia Middleton simbolul tentant al unei ascensiuni tenace, pregătite pentru un secret vinovat. Acolo unde Dickens își ridiculizează personajele din clasa nobilă , zugrăvindu-le ca pe niște zombi, Trollope are un simț mult mai profund al vechii oligarhii, pe care o descrie ca fiind vulnerabilă, deschisă și cu o disperată nevoie de modernizare. Transformarea are loc, de multe ori, prin pătrunderea în cercurile aristocratice a unui suflu proaspăt, provenit din clasa de mijloc și datorat unui personaj feminin precum Isabel Boncassen din *The Duke's Children* („Copiii ducelui"), o tânără irezistibilă nu pentru că este bogată sau chiar frumoasă, deși așa era, ci pentru că întruchipează energia sănătoasă și sângele proaspăt:

Părul ei era castaniu-închis și bogat; însă nu-i sporea decât puțin farmecul, care depindea de alte chestiuni... Era... vitalitatea chipului ei, felul în care putea vorbi cu fiecare trăsătură, stăpânirea pe care o avea asupra patosului, a umorului, a compasiunii, a satirei, siguranța pe care o dădea prin fiecare privire, fiecare ridicare a frunții, fiecare mișcare a buzei, dând de înțeles că era vie în fața a tot ce se întâmpla[432].

Kate Middleton pare să fie modelul lui T – în orice situație socială, ea manifestă o implicare umană plină de dezinvoltură, care-i evidențiază virtuțile burgheze ale compasiunii și ale unui reconfortant bun-simț. Asemenea lui Kate, eroina prin excelență a lui Trollope are inimă și caută fericirea, dar își folosește și busola morală. Este o femeie care lasă în urma ei o anume strălucire atunci când intră într-o cameră.

Familia Middleton din Manor, Berkshire, este cea căreia Kate îi datorează hotărârea de neclintit când vine vorba despre aspirațiile ei. Trebuie doar să te uiți la traiectoria lor imobiliară din ultimii 30 de ani pentru a observa felul în care statutul lor social a crescut încet, dar sigur. S-au mutat dintr-o casă cuplată cu patru dormitoare din satul Bradfield, Southend, la aproape 80 de kilometri vest de Londra, în confortabilul și spațiosul Oak Acre din satul Bucklebury, Berkshire, cu cinci dormitoare și trei camere de recepție, iar apoi în *crème de la crème* a clădirilor de locuit, adică în The Manor de pe Pease Hill, construit pe 18 acri de pământ obținut cu greu de călugări după dizolvarea mănăstirilor de către Henric al VIII-lea. Există aici un spațiu de cazare separat pentru agenții de poliție însărcinați cu protecția familiei regale, atunci când este necesar.

Bogatul în vegetație Bucklebury are genul de farmec rural al serialelor polițiste, cu o biserică veche în sat, un pub și căsuțe pitorești, acoperite de plante cățărătoare. Până la vârsta de 13 ani, Kate a locuit în prima dintre cele trei case ale familiei Middleton, micuța casă cuplată din Bradfield. Un agent imobiliar în 2011 a remarcat că va

trebui să „ne întoarcem în timp până la coliba de noroi a Boudicăi[XCV] pentru a găsi o casă mai modestă care să fi fost cândva căminul unei viitoare regine"[433]. Mutarea părinților ei la The Manor în 2012 a coincis cu mutarea reședinței ducilor de Cambridge în actualul lor apartament cu 20 de camere și patru etaje de la Palatul Kensington.

Tatăl lui Kate, Michael Middleton, un bărbat manierat și blajin, este fost dispecer de zboruri la British Airways, vlăstar al unei familii cu vechime din West Yorkshire. Strămoșii săi au urcat centimetru cu centimetru pe scara socială, de la meseria de tâmplar de secol XIX până la nivelurile superioare ale profesiei de avocat în Leeds. Poziția familiei Middleton în societatea civică a fost pecetluită printr-o căsătorie cu un membru al înstăritei familii Lupton, deținătoarea unor afaceri în producția de lână și textile în anii '20, care, chiar și 60 de ani mai târziu, au lăsat suficientă avere pentru a-i trimite pe Kate și pe cei doi frați ai ei la școli private scumpe. Michael Middleton este un om cu o figură deschisă, comportament ales, păr argintiu, o judecată genială și o discreție incredibilă. „Simți întotdeauna că abia așteaptă să se întoarcă să tundă gazonul", mi-a spus o cunoștință a lui. Când vorbește despre cei trei copii ai săi, Kate, Pippa și James, o face ca și cum nu ar fi nicio diferență între ei. „Fiica mea m-a dat gata la tenis în acest weekend", spune, fără a preciza însă despre care dintre fiice este vorba.

Mama lui Kate, Carole, este recunoscută de toți drept dinamul familiei. Ea este fiica unei vânzătoare și a unui constructor-decorator. L-a cunoscut pe Michael când acesta era membru al personalului de la sol la British European Airways, iar ea, stewardesă. S-au căsătorit, iar Carole a muncit din greu, hotărâtă să-și perfecționeze felul în care făcea anunțurile pentru pasageri, înregistrându-le pe bandă și apoi ascultându-le. Originile ei sunt în clasa muncitoare deznădăjduită, într-o familie de oameni luptători care s-au mutat din comunitatea minieră a Durhamului în vestul Londrei și și-au câștigat existența ca

dulgheri. Carole a crescut într-un apartament cu chirie din Southall, un cartier dintr-o suburbie a Londrei cunoscut acum sub numele de Little Punjab. A moștenit avântul de la mama ei ambițioasă din punct de vedere social, Dorothy „Dot" Goldsmith, poreclită „Ducesa", care, potrivit unei rude arțăgoase, „a vrut să fie cărămida din vârful coșului de fum"[434] și o plimba pe Carole în „cel mai mare cărucior Silver Cross posibil". Fratele ei mai mic, Gary Goldsmith, a făcut bani dintr-o afacere de recrutare IT, s-a căsătorit de patru ori și s-a bucurat de o viață pe picior mare într-o vilă de vacanță din Ibiza pe care a numit-o Maison de Bang Bang. „Sunt un copil Thatcher[XCVI]"[435], a spus el. „Sunt Căpitanul Ambițios. Aparțin unei generații în care clasa nu există."

Carole Middleton a avut întotdeauna un stil natural și variat. Nu a arătat niciodată demodat purtând o pălărie de nuntă. Este o brunetă zveltă și plină de viață, cu picioare lungi, uneori îmbrăcate în blugi îndesați până la genunchi. Fratele ei a descris nunta ei cu amabilul Michael drept visul suprem al mamei lor, „Ducesa": „un eveniment natural, informal și elegant, dar [nu] pretențios sau ostentativ – spre deosebire de nunțile cu care eram obișnuit și care erau niște bețivăneli într-un hotel din Heathrow cu mese rotunde și discursuri dubioase".

Căsnicia confortabilă nu a oprit-o însă pe Carole. Și-a lansat o afacere de acasă, pe când era însărcinată cu James, cel mai mic dintre copiii ei, umplând pungi cu articole de petrecere pentru copii și vânzându-le prin poștă, o afacere pe care a botezat-o Party Pieces. Carole este una dintre acele mame manager care și-au dat seama cum să fie atât ființe pline de căldură, cât și femei cu o carieră de succes. O strategie de marketing Party Pieces cu pliante distribuite prin intermediul unui club de carte pentru copii s-a bucurat de un succes așa de mare, încât Michael și-a părăsit slujba și s-a alăturat efortului ei de a extinde o afacere evaluată acum la peste 30 de milioane de lire sterline. În epocă, era faimoasă pentru duritatea felului în care negocia. „De cele mai multe ori, ai crede că era

inocența întruchipată"[436], a spus unul dintre furnizorii săi, „dar era o negociatoare grozavă – și dacă tocmeala nu mergea după cum voia ea, atunci nivelul decibelilor creștea".

Carole a devenit milionară prin forțe proprii până să împlinească 30 de ani, lucru rar întâlnit la o tânără mamă dintr-un comitat din jurul Londrei în anii '80. Compania ei a funcționat mai întâi într-o baracă din grădină, iar mai târziu într-o combinație extinsă de hambare din cărămidă și șoproane de pe o proprietate din apropierea casei Middleton. Copiii au avut întotdeauna loc în viața ocupată a mamei lor. Carole nu a lipsit niciodată de la vreun spectacol de la școală și nu a părut prea stresată de găsirea unui echilibru între viața profesională și cea privată. Kate încă mai elogiază „uimitorul tort în formă de iepure alb din bezea"[437] pe care i l-a făcut Carole cu prilejul celei de-a șaptea aniversări. Părinții Middleton s-au prezentat la toate evenimentele sportive de la școală, organizând picnicuri scumpe și aplaudând echipele din care făceau parte fetele lor. În copilărie, Kate a lucrat uneori ca model pentru catalog și, mai târziu, a pus bazele „First Birthday"[XCVII], în timp ce Pippa s-a ocupat de blog, iar James a început o afacere cu prăjituri. Abilitățile dobândite în timp ce se ocupau de afacerea de familie le-au oferit copiilor posibilitatea să-și urmeze micile lor cariere.

II

Odată ce fetele Middleton au fost trimise la școli mixte de elită, cum ar fi micuța și rurala St Andrew, din Pangbourne, și apoi la internat la Marlborough College, din Wiltshire, o întâlnire între Kate și prințul William la evenimente sportive sau baluri școlare nu ar fi fost demnă de remarcat. Multe dintre școlile de fete socializau cu Eton. Kate l-a văzut pe prințul pe atunci în vârstă de nouă ani când acesta a venit de la Ludgrove pentru un meci de hochei împotriva Școlii St Andrew, iar ea a participat la un ceai după aceea. Cu sufletul la gură, presa a încercat mai târziu să vină cu o poveste asemănătoare cu cea a Dianei, potrivit căreia Kate, în vârstă de 10 ani, ar fi tânjit

dintotdeauna după prințul ei, dar Kate a respins această ipoteză în cadrul interviului dat cu prilejul logodnei. Inima ei tânjea după modelul Levi's din posterul lipit pe peretele dormitorului de la cămin, a insistat tânăra cu vioiciune, nu după William.

Marlborough este locul care a modelat-o pe Kate. Întinsă pe acri întregi de dealuri, la marginea unui târg deosebit de frumos din Wiltshire, clădirea din cărămidă roșie din secolul al XVIII-lea și capela care amintește întrucâtva de Hogwarts au un aer de opulență. Înființată în 1968 și considerată a fi una dintre primele și cele mai importante școli independente mixte, Marlborough încurajează un echilibru sănătos între sexe, având ca rezultat nu doar apariția unor tinere alfa, ci și a unor consoarte alfa. Soția premierului David Cameron, Samantha, director de creație al unei companii din lumea modei, a studiat la Marlborough. La fel și desăvârșita scriitoare Frances Osborne, fosta soție a fostului ministru de Finanțe George Osborne[XCVIII], dar și economista Diana Fox Carney, care s-a căsătorit cu fostul guvernator al Băncii Angliei, Mark Carney. O tânără care a absolvit recent Marlborough a declarat că, având în vedere că școlile independente britanice de băieți au fost pentru atât de mult timp un club masculin elitist, a studia aici, în condiții egale, generează încredere, un sentiment de confort al fetelor în preajma băieților și capacitatea de a se simți OK într-un parteneriat între colegi.

Atmosfera energică de la Marlborough i-a dat curaj lui Kate, care petrecuse două semestre în lacrimi la Downe House, un colegiu din Berkshire unde fetele răutăcioase făceau legea. Când Kate le-a cerut invitaților la nuntă să contribuie financiar pentru a susține BeatBullying, principala organizație caritabilă din Anglia care militează împotriva bullyingului, s-a presupus că necazurile ei de la Downe House, din anii '90, au fost cauza. Și, desigur, există ceva adevăr în asta. Downe House era o cuvă de estrogen care dădea în clocot. Tulburările de alimentație erau atât de frecvente, încât fetele trebuiau să fumeze în

toalete pentru a ascunde mirosul de vomă. O absolventă cu improbabilul nume Taffeta Gray și-a amintit pentru jurnaliștii de la *The Daily Mail* cum câteva dintre elevele mai mari au atacat-o ca la rugby când a ieșit de la duș, au ținut-o la pământ, i-au luat prosopul și au stropit-o în zona inghinală cu spray de păr albastru. Apoi au îmbrâncit-o pe coridor goală. „Fetele pot fi foarte crude”[438], a mărturisit o fostă elevă pentru *The Sunday Times*. „Trebuie să-ți amintești că este în mijlocul pustietății, sus, pe un deal. Nu ai unde să fugi și nici vreo modalitate de a te descărca sau de a scăpa. Răutatea se înmulțește în acest mediu propice, mai ales că unele dintre eleve nu se dau în lături de la nimic.”

Kate era timidă, sfrijită și mai înaltă decât semenele ei. Era elevă la zi într-un mediu predominant de internat și a început cursurile aici la 13 ani, cu doi ani mai târziu decât multe dintre colegele ei. La școala secundară fusese vedeta echipei de hochei, dar la Downe House i s-a cerut să joace lacrosse. „Ridici o bâtă de lacrosse și crezi că te pricepi la jocul ăsta”[439], a spus pe un ton de gheață fosta directoare Susan Cameron pentru *The Mail on Sunday*, „apoi cineva îți spune: «Nu așa ridici o bâtă de lacrosse» și te simți zdrobită”.

Fetele răutăcioase din grupul popular priveau de sus la fata din coliba de noroi a Boudicăi. „Era privită ca o nonentitate”[440], și-a amintit o colegă de clasă. „Toate fetele astea care practicau un soi de alpinism social – și erau multe la Downe – credeau că nu merită să se deranjeze cu ea.”

O altă absolventă și-a amintit de Kate că stătea pe scările căminului și plângea în hohote. Directoarea Cameron, care vorbește ca o versiune corporatistă a domnișoarei Trunchbull[XCIX] a lui Roald Dahl, a apărat școala în cuvinte care au făcut-o pe Kate să pară o acritură. Fetele, a spus ea, „au fost încurajate să-și pună în valoare punctele forte. Se poate dovedi dificil dacă ești un iepuraș fricos”[441]. Lucrurile erau atât de grave, încât Kate a dezvoltat o eczemă pe fond de stres. Carole și Michael Middleton au

retras-o repede de acolo, chiar dacă era în mijlocul anului şcolar.

Kate a reintrat în joc la Marlborough, o instituție de învățământ mixtă. Ea nu are gena de *bitch* de care ai nevoie pentru a fi un jucător adevărat la o şcoală pentru un singur sex. A devenit căpitanul echipei de tenis și vedeta celei de hochei și a strălucit la înot și netball. A fost remarcabilă la săriturile în înălțime. A câștigat un Premiu Ducele de Edinburgh pentru munca în comunitate și participarea la o expediție care s-a dovedit a fi o drumeție de patru zile sub o ploaie torenţială. Ce antrenament mai bun ar fi putut avea pentru vacanțele la Balmoral? Când şi-a primit premiul la Palatul Buckingham, nu ştia că dă mâna cu viitorul străbunic al copiilor ei.

Înfățișarea ei a înflorit în jurul vârstei de 16 ani, când un atrăgător fluture Kate a ieșit din palida crisalidă „Middlebum" (așa cum i se spusese la început). Nu a mai avut nevoie să poarte aparatul dentar și s-a întors dintr-o excursie cu echipa de hochei în Argentina, după promovarea examenelor GCSE, o frumusețe răpitoare, fiind inclusă în topul „Fit List" de băieții de la Marlborough,care îi acordaseră un punctaj scăzut când sosise aici prima dată. Ca elevă, a fost silitoare, dar fără a ieși prea mult în evidență, dobândind două note A și un B la examenele ei de nivel A. În ultimul an, a fost aleasă șefă de casă și a fost votată „Persoana cu cea mai mare probabilitate de a fi iubită de toată lumea" în anuarul din 2000. În Ziua Premiilor Marlborough, s-a plimbat neîncetat până la scenă și înapoi, primind atât de multe onoruri pentru conduita remarcabilă, încât, la un moment dat, se zice că nu s-a mai putut întoarce la locul ei din public și a trebuit să rămână pe scenă, îmbujorată, pe tot parcursul evenimentului.[442]

De acum era pe picior de egalitate cu fetele din „Glosse Posse" de la Marlborough, fete născute în familii bune din Gloucestershire și care încă fac parte din cel mai intim cerc al ei, fiind invitată să participe la petreceri la conace. Două dintre cele mai apropiate prietene ale ei, Emilia

d'Erlanger, acum nașă a prințului George, și Alice St John Webster, făceau parte și din cercul lui William. Educația pentru care familia Middleton a plătit atât de mulți bani a pus bazele saltului ei din punct de vedere social. În 1999, când Kate avea 17 ani, Emilia d'Erlanger a invitat-o la o petrecere acasă la ea. La eveniment a participat și William, dar se pare că nu a existat nicio scânteie. Parcă se învârteau unul în jurul celuilalt și înregistrau puncte pentru atracția viitoare.

Kate s-a îndrăgostit de vreo doi băieți și a trăit o poveste de dragoste cu chipeșul căpitan al echipei de rugby, dar și-a păstrat o rezervă princiară, de altfel remarcată de colegii săi. Rareori se îmbăta. Avea „o abordare destul de demodată, mai ales la Marlborough, unde jumătate dintre elevi făceau deja sex"[443], a dezvăluit una dintre colegele ei de școală, Gemma Williamson, părând ea însăși destul de demodată. „Deși a avut parte de câteva «săruturi» foarte inocente, pur și simplu nu era dispusă să experimenteze ca alte fete. Am avut impresia clară că tânăra Catherine voia să se păstreze pentru cineva special". Sau, așa cum a scris revista *The Spectator* într-un articol care îi analiza șansele de a deveni mireasă regală, Kate încă avea „plăcuțele intacte și, astfel, [satisfăcea] vechea cerință referitoare la viitoarele regine-consoarte"[444].

Sora ei mai mică, Pippa, a sosit cu o bursă sportivă în al doilea an al lui Kate și era cunoscută drept „Panface" („Față de tigaie") pentru trăsăturile ei plate. Erau cazate în aceeași casă și, la fel ca William și Harry, aveau mulți prieteni comuni. Pippa era considerată a avea o personalitate mai spumoasă decât Kate, deși aspectul strălucitor al ambelor a fost ceea ce le-a făcut pe surorile Middleton, așa cum mi-a spus un absolvent, să devină „ceva special la Marlborough". Mai bine pregătită decât Kate din punct de vedere al studiului și, de asemenea, o vedetă a atletismului, Pippa a dovedit că a moștenit ambiția și vivacitatea mamei ei. „Mă concentrez pe câștig și să mă asigur că părul meu – coafat după modelul Sporty Spice – este bine aranjat. I-am menționat cumva pe băieții

care se holbează?”[445] a scris ea cu cochetărie într-o rubrică tot în *The Spectator*. Despărțite de un singur an, a existat o mică rivalitate între frumoasele surori care aminteau întrucâtva de surorile americane Bouvier, Jackie Kennedy și Lee Radziwill. Deși Kate a fost un membru remarcabil al echipei de hochei de la Marlborough, Pippa a fost căpitanul și era în cărți să joace pentru Anglia. „Kate a fost întotdeauna destul de geloasă pe Pippa”[446], a dezvăluit un prieten de familie. „Am simțit că se temea să nu fie eclipsată de ea, pentru că Pippa are o efervescență naturală, se simte mult mai în largul său în societate și a fost întotdeauna populară cu toată lumea, în special printre prietenii [fratelui ei] James”.

Ascensiunea socială a Pippei pare mai calculată decât a lui Kate. Mai târziu, pe vremea când era studentă la Universitatea Edinburgh, a locuit în același apartament cu doi băieți ai căror tați erau duci. „De îndată ce Pippa a ajuns la Edinburgh, a fost hotărâtă să se alăture cercului social potrivit”, a povestit un absolvent. „Era extrem de fermecătoare, dar destul de nemiloasă când venea vorba de cultivarea prietenilor «potriviți»”. În 2017, s-a căsătorit cu James Matthews, în vârstă de 41 de ani, un bogat manager de fonduri speculative și moștenitor al titlului feudal scoțian de Laird of Glen Affric. Părinții lui, David și Jane Matthews, dețin hotelul Eden Rock, un loc de întâlnire al celebrităților pe insula St Barts, din Caraibe. Jane provine dintr-o familie înstărită din Rhodesia și are un stil „rock chic”, precum și un deosebit fler social, lucru care adaugă un stres suplimentar pentru Carole Middleton atunci când pune pe masă șervețelele pliate cu grijă și lumânările parfumate la cinele de la Bucklebury. Pippa a egalat scorul, aducând rapid pe lume doi copii fermecători. Mulțumită lui Carole Middleton, fetele ei s-au descurcat bine.

Este puțin probabil că tânăra Kate ar fi ajuns acolo unde se află astăzi fără ajutorul șiret al mamei ei în negocierea unei relații sentimentale cu un membru al familiei regale. Carole Middleton este de obicei caracterizată ca fiind o

încrucișare între doamna Bennet[C] și personajul de sitcom[CI] Hyacinth Bucket, o veritabilă alpinistă din punct de vedere al urcării pe scara socială, care răspunde la telefon cu „Reședința Bouquet". Niciunul dintre modelele amintite nu este precis. Carole are un fler considerabil în materie de strategii. Ori de câte ori Kate era însângerată în ring, se retrăgea la Bucklebury, unde antrenorul Carole îi pansa rănile, o sfătuia cu privire la următoarele mișcări și o îndemna să nu scape din ochi trofeul.

Așa se face că prima mișcare a lui Kate pe tabla de șah regală poartă amprenta lui Carole. În anul 2000, când a fost anunțată vestea că prințul William își va petrece anii universitari la mica universitate scoțiană St Andrews, Kate a renunțat brusc la Universitatea din Edinburgh, aflată la aproximativ 80 de kilometri distanță și s-a înscris la St Andrews. Andrew Neil, fost rector la St Andrews, mi-a explicat că nu este ceva neobișnuit ca studenții să se înscrie la ambele universități și să decidă în ultimul moment, adesea în funcție de alegerile prietenilor. „Este mai ușor pentru toți să păstreze legătura"[447], mi-a spus Neil. „În fiecare weekend, zeci de *poshos* (copii bogați)[448] pleacă de la St Andrews la Edinburgh pentru a-și petrece timpul cu prietenii (și uneori invers)." Dar cele mai bune două prietene ale lui Kate, Emilia și Alice, se înscriseseră și ele la Edinburgh. Trioul găsise deja o locuință pe care să o împartă. Kate studiase din greu la Marlborough pentru examenele finale și obținuse notele mari care o calificau pentru prima ei alegere, Edinburgh, la care Pippa și James au studiat ulterior.

Cele două universități scoțiene nu ar putea fi mai diferite. În termeni americani, este ca și cum ai avea de ales între o mare universitate din Ivy League[CII] și un colegiu obișnuit unde se studiază științele umaniste. Edinburgh este un oraș vibrant, cu o viață animată și o reputație excepțională în istoria artei, față de izolarea romantică a orașului medieval în care se află campusul St Andrews, înconjurat de pietre care marchează locul unde martirii protestanți au fost arși pe rug. Nu era stilul lui

Kate să arunce la gunoi ceva pentru care muncise atât de mult, apoi să ia plină de voioșie un an de pauză și să se înscrie din nou într-un loc exact opus din punct de vedere al ambianței. Până la urmă, Carole era cancelarul familiei, nu Kate.

„Dacă ai un loc la Edinburgh, te ții de el, dacă nu apare ceva la Oxford sau la Cambridge", mi-a spus un distins editor scoțian. „Sacrifica acel loc pentru St Andrews din doar două posibile motive: (a) există un curs la St Andrews care oferă exact ceea ce ai vrut și nu este disponibil la Edinburgh sau (b) ai auzit că moștenitorul tronului se duce la St. Andrews, și te-ai gândit...".

Kate și-a petrecut jumătate din anul liber participând la cursurile de italiană și de istoria artei preferate de fetele de bani gata la Institutul Britanic din Florența. A locuit timp de trei luni într-un apartament în centrul orașului cu verișoara ei, Lucy Middleton, luând cu modestie lecții de la personaje precum Lucy Honeychurch din *Camera cu vedere* a lui E.M. Forster și petrecând cu alți „poshos", așa cum i-ar fi numit Andrew Neil, în localuri unde se bea cappuccino. La cină, într-o seară, când părinții Middleton au venit în vizită, o prietenă a auzit-o pe Carole minunându-se în fața ospătarilor de aspectul fiicei ei. Strălucirea ei naturală, pletele bogate de un castaniu spre brunet! „Uită-te la trandafirul meu englezesc! Nu e așa că e frumoasă?"[449]

Bineînțeles, Kate avea o capacitate asemănătoare cu a lui Zelig[CIII] de a se insinua în viața lui William. Chiar și Raleigh International, programul de 10 săptămâni în sistem Outward Bound la care s-a înscris după ce s-a întors de la Florența și care sprijină dezvoltarea internațională durabilă în Chile, era cel pe care William tocmai îl finalizase. A fost o expediție dificilă, de formare a caracterului, unde se intra foarte greu fără acreditări precum Premiul Ducelui de Edinburgh și fără capacitatea de a strânge personal 3 000 de lire sterline pentru taxa de admitere. Provocarea a presupus trei săptămâni de drumeții în sălbăticie, trei săptămâni într-o barcă

gonflabilă pentru a cerceta viața marină și o vrajă care să ajute la construirea unei noi stații de pompieri pentru o comunitate săracă. Kate a fost considerată „unul dintre cei mai în formă și mai puternici membri ai grupului”[450] și care avea „o anumită aură”. Alții spun că a arătat întotdeauna bine și a arătat o lipsă vizibilă de dramatism.

III

Din ce în ce mai aproape. William trecuse și el pe la Raleigh International. Fusese împins să o facă de Mark Dyer, fostul aghiotant al lui Charles, care preluase slujba de a-i îndruma pe fiii prințului în anii lor de după școală. Poreclit de prieteni Marko, Dyer este un fost ofițer al Gărzii Galeze, are părul arămiu, peste 1,80 de metri înălțime, s-a întâlnit la un moment dat cu Tiggy Legge-Bourke, iar astăzi este nașul fiului lui Harry, Archie. Rezumatul lui Dyer pentru Palat în ceea ce privește organizarea anului de pauză pare să fi fost conceput după crezul prințului Philip de a le oferi băieților posibilitatea de a se mișca în aer curat, exerciții fizice și muncă în folosul comunității. Astfel, el recomanda antrenament macho intens în jungla din Belize, o perioadă de implicare într-un proiect marin în Mauritius, o perioadă în Kenya, lucrând pentru o rezervație, o lună de curățat staulul vacilor și muls animalele într-o fermă de lapte, precum și o expediție de 10 săptămâni alături de Raleigh International în Chile.

Conform planului, totul a mers prost. Grupul lui William din Chile a trebuit să treacă marea prin furtuni puternice, folosind caiacul. Apoi a naufragiat pe o plajă timp de cinci nopți într-o ploaie înghețată. Unul dintre tinerii participanți mai vulnerabili a devenit agitat, iar singura persoană care a putut să-l calmeze a fost William. Prințul a găsit o modalitate de a-l liniști și de a stabili o relație de prietenie cu el, fapt care ar fi făcut-o mândră pe Diana. În ultima etapă a călătoriei, prințul a muncit la o școală primară dintr-o comunitate locală cu probleme. Timp de două zile, ziarele britanice au fost pline de fotografii magice reprezentându-l pe băiatul frumos al

Dianei împărtășindu-și darul compasiunii cu acei copii defavorizați. Combinația lui William de aspect plăcut, dar sfios, rezistență și empatie plină de tandrețe nu a fost nicicând mai atrăgătoare, nici înainte, nici după acest moment.

Pentru a păstra discreția, a ajuns la St Andrews în septembrie 2001, după săptămâna de întâlnire a bobocilor. S-a întâmplat într-un moment sumbru la nivel internațional, la 12 zile după atentatele de la 11 septembrie. Exista îngrijorare cu privire la posibile atacuri suplimentare asupra aliaților americanilor, agravate de o alertă de antrax în campusul de la St Andrews în august. Prințul Charles l-a condus pe William la școală, însoțit de detectivi particulari. (William avea și el doi agenți care se ocupau de protecția lui.) Înainte de aceasta, au participat la câteva angajamente caritabile, mai întâi la Glasgow și la Edinburgh, unde au semnat în cartea de condoleanțe de la consulatul SUA. William a scris un mesaj de băiețel: „Cu cea mai profundă compasiune, cu dragoste de la William”[451]. Au luat prânzul cu „Gan-Gan” , adică regina-mamă, în vârstă de 101 ani, la casa ei din Highland. Cuvintele ei de despărțire au fost: „Dacă sunt petreceri bune, invită-mă și pe mine”[452].

Asemenea lui Kate, tânărul prinț alesese inițial Universitatea din Edinburgh, dar responsabilii însărcinați cu protecția sa au considerat că locul este prea expus pentru a-i asigura protecția. Brian Lang, directorul și vicecancelarul St Andrews, a purtat mai multe conversații cu Palatul privind cel mai bun mod de a-l proteja pe William. Prințul Charles a vizitat și el școala și a verificat reședința propusă, St Salvator's, sărind pe un pat de student. („Hmmn, asta e suficient”[453]) O înțelegere clară a fost negociată cu PCC. Potrivit acesteia, cât timp William era la St Andrews, presa avea să-l lase în pace până după absolvire. Acordul inițial pe care PCC îl încheiase cu editorii de ziare pentru Eton a fost extins pentru a-l proteja pe William până când acesta termina studiile. (În cea mai mare parte, înțelegerea a fost respectată, cu

excepția episodului cu acea companie de producție a unchiului său, prințul Edward.) Lordul Black, fostul director al PCC, mi-a povestit că nu va uita niciodată întâlnirea de la primărie pe care a avut-o cu studenții de la St Andrews, cu puțin timp înainte de sosirea lui William:

> Andrew [Neil] a spus că studenții erau îngrijorați că vor apărea în ziare dacă s-ar întâlni cu William sau ar fi văzuți în preajma lui. Așa că am mers acolo. Ne-am apropiat de biserica unde avea loc întâlnirea și am spus: „Ce e coada aia de oameni?" și a devenit rapid clar că încercau cu toții să intre într-o biserică de 500 de locuri, când eu mă așteptam doar la vreo 50 de persoane. Am fost bombardat cu întrebări, de exemplu, dacă un comportament indiscret în apropierea lui William va ajunge pe prima pagină a zilelor. Asta te făcea să-ți dai seama cum era pentru William ca oamenii care-i deveneau prieteni să aibă această problemă[454].

Prietenii adevărați ai lui William au trebuit să se obișnuiască să fie urmăriți și – a fost dezvăluit mai târziu – să aibă telefoanele ascultate în mod ilegal de jurnaliști. Prințul a avut norocul să rateze lansarea Twitter și Facebook în 2006, dar și toate chinurile ulterioare ale rețelelor de socializare care, fără îndoială, îl așteaptă pe fiul său, prințul George, când va merge la universitate.

Ultimul lucru pe care îl dorea William la St Andrews era singurătatea cocoloșită de care avusese parte tatăl său la Cambridge. Așadar, a anunțat că nu dorește ca toți ceilalți să i se adreseze cu Alteța Sa Regală sau cu „Domnule" și a fost înregistrat la Sallies – așa cum este cunoscut căminul St Salvator's Hall of Residence – sub numele de William Wales din Tetbury (orașul din Gloucestershire de lângă Highgrove House). Kate s-a trezit și ea acolo, la etajul de mai jos. Încă un capriciu al sorții? William era, de asemenea, dornic să studieze istoria artei. Este greu de imaginat că, din motive de discreție, studenții plasați lângă William nu au fost verificați cu atenție de agenții însărcinați cu paza și protecția sau că prințul nu le-a văzut numele. William era atât de paranoic cu privire la

persoanele în care putea avea încredere, încât, uneori, le oferea oamenilor noi din cercul său informații neadevărate și aștepta să vadă dacă acestea ajungeau în presă. „Oamenii care încearcă să profite de mine... Ei bine, îi depistez repede și mă îndepărtez”[455], a declarat el pentru Jennie Bond, de la BBC, în 2001. Evoluția lui era monitorizată îndeaproape de istoricul medieval David Corner, secretarul universității și grefierul care îl verifica în cadrul întâlnirilor pastorale desfășurate la fiecare trei sau patru săptămâni.

Având în vedere o asemenea prudență, era puțin probabil ca tiparele lui William în ceea ce privește întâlnirile romantice să se abată de la șirul fostelor sale cuceriri aristocratice, în mare parte fete de la polo sau fiice ale proprietarilor de pământ. (*The Times* le-a enumerat pe unele dintre ele: Natalie „Nats” Hicks-Löbbecke; Rose, fata căpitanului Ian Farquhar, maestrul de vânătoare de la Beaufort; Davina Duckworth-Chad, al cărei frate, James, era aghiotantul reginei; lady Katherine Howard, fata contelui de Suffolk; Emma Parker Bowles, nepoata Camillei; și Alexandra Knatchbull, strănepoata lordului Mountbatten). Cercul lui social abunda în posesori ai acelorași titluri vechi și scorțoase care se preumblau pe la Highgrove și ai căror părinți o plictisiseră pe Diana, iar lucrurile amenințau să continue după același tipar și în primul său an la St Andrews. Atunci William a trăit o poveste de dragoste cu Carly Massy-Birch, fiica plină de viață a unor fermieri din Devon, și apoi s-a întâlnit cu o frumoasă proto-Kate în vârstă de 21 de ani, pe nume Arabella Musgrave, al cărei tată conducea Cirencester Park Polo Club. Sentimentele pentru ea l-au atras în mod repetat înapoi la Londra.

Unii studenți l-au găsit a fi discret. „Timiditatea” perfecționată în vremea studiilor la Eton avea ca rol autoprotecția. William era perfect conștient că era vedeta campusului. Dacă apărea la pubul său preferat de la St Andrews pentru o halbă de bere, barul se umplea imediat de o ceată gălăgioasă de fete în așteptare. Corespondentul

regal Robert Jobson a povestit că „William cel timid”[456] era „o persoană pe care o inventase – o acoperire foarte eficientă pentru un băiat care căpăta tot mai multă încredere cu fiecare zi ce trecea”. Într-un interviu acordat la împlinirea a 21 de ani, William a spus că își ținea capul plecat, într-o încercare nereușită de a nu fi fotografiat. „De obicei, eram fotografiat privind printr-un ciuf mare și blond. A fost ceva extrem de prostesc..., dar sunt genul de om căruia căreia nu-i place să fie în centrul atenției.”[457]

Cum să pătrundă Kate în acest cerc? Cel puțin era ușor să se asigure că drumurile lor se încrucișau pe scările căminului. Pregătirea de la Marlborough privind modul de a construi prietenii masculine fără complicații a fost esențială pentru Kate când a venit vorba de a câștiga încrederea prudentă a lui William. Spre deosebire de turma de studente – în special americane – care se dădeau în mod flagrant la William, ea i-a câștigat încrederea părând neinteresată. (În primul semestru i-a ajutat faptul că era curtată de un chipeş student la drept din anul al patrulea, un anume Rupert Finch.) După alergarea ei de dimineață, Kate li se alătura uneori lui William și prietenilor lui la micul-dejun. (Gaşca lui, cunoscută sub numele de „băieții Sallies”, stătea mereu lângă masa principală, flancată de picturi în ulei ale filozofilor din Iluminismul scoțian.) Sau înotau împreună la Hotelul Old Course din St Andrews. În timpul orelor de istorie a artei, stăteau deseori în mod discret împreună. Ea îi dădea notițele când el nu participa la cursuri.

Întors acasă de Crăciun, după primul său semestru din 2001, William și-a îngrozit tatăl – și pe Mark Bolland – cu vestea că nu se mai întoarce. Se plictisise de St Andrews din toate motivele pentru care polițiștii care se ocupau de protecția lui apreciau acel loc. Era un orășel de pe litoral, unde se întâmplau foarte puține lucruri și unde iarna se întunecă la ora 16.

Momentul acestui anunț nici că putea pica mai rău. Palatul avea motive strategice pentru a dori ca moștenitorul tronului să studieze în nord. În 1998, Scoția

votase pentru deconcentrare, iar după adoptarea Legii Scoției, puteri importante de la Westminster au fost transferate unui organism parlamentar scoțian nou-înființat. La Palat, dar și printre conservatori în general, exista sentimentul că ruptura ar putea anunța ceva mai rău – alunecarea treptată a Scoției din ghearele Uniunii. Un maestru în arta retragerilor elegante și păstrând cumva aura suveranității, regina a ținut un discurs emoționant în fața noului parlament scoțian în 1999, lăudând „seriozitatea, hotărârea, umorul și sinceritatea scoțienilor"[458]. Să părăsească St Andrews avea să fie un dezastru în materie de relații publice pentru William, acesta urmând a fi înfierat în presă drept un laș răsfățat, așa cum se întâmplase cu bietul prinț Edward, atunci când renunțase la marină.

În acest moment critic, Kate Middleton a arătat că stăpânește arta *soft power*, amintind de modul în care regina-mamă l-a tratat pe George al VI-lea. Într-o serie de conversații serioase, ea l-a îndemnat pe William să renunțe la istoria artei, un subiect de care el nu era prea interesat sau, mai bine zis, nu era interesat deloc (și pe care îl alesese doar pentru că părea un opțional care nu îi va da bătăi de cap). „De ce să nu treci la subiectul captivant al geografiei?", l-a liniștit Kate. La urma urmei, i-a amintit ea, se descurcase atât de bine la Eton. Andrew Neil a povestit că le-a spus administratorilor universității care se opuneau acestei schimbări de curs: „Aveți idee ce prejudiciu de imagine va avea universitatea dacă [William] abandonează? Nu-mi pasă dacă vrea să studieze cum se țes coșurile în Țara Galilor, mă doare în cot. Poate studia tot ce își dorește"[459].

Odată criza prevenită, William i-a cerut lui Kate, într-o declarație de evidentă, dar nerostită încredere, să se mute, în timpul celui de-al doilea an de studii, în apartamentul său (pe care îl împărțea cu Fergus Boyd și cu o altă studentă, Olivia Bleasdale), aflat într-un loc de cazare din afara campusului, mai exact pe Hope Street, la numărul 13A, într-o *maisonette* din centrul orașului.

IV

Atracția sexuală a devenit evidentă la prezentarea de modă anuală a universității, „Don't Walk", un eveniment caritabil care a avut loc la St Andrews Bay Hotel în martie 2002. Directorul și vicecancelarul Lang, care stătea în spate, își amintește de aceasta ca de genul de ocazie simpatică în care toată lumea din campus râdea de un student care prezenta lenjerie intimă cu o șosetă îndesată în pantalonii scurți. Fondurile strânse erau destinate victimelor atacurilor de la 11 septembrie, iar încăperea era plină. Într-o scenă tip Bridgerton, William cumpărase una dintre cele mai scumpe mese din primul rând pentru el și pentru tinerii săi prieteni, ca să arunce o privire la fetele care defilau pe podium. Toată lumea a observat că a fost fascinat de o brunetă fermecătoare care a defilat pe catwalk într-o rochie diafană neagră cu auriu, cu cea mai scurtă dintre toate fustele scurte posibile, care îi punea în valoare silueta și picioarele lungi de supermodel.

Kate Middleton? Foarte drăguța sa viitoare colegă de casă? Cea cu care avusese discuția de la suflet la suflet despre virtuțile geografiei? Lui William i-a produs o impresie de neșters, asemănătoare celei pe care a încercat-o Vronski atunci când a văzut-o pentru întâia dată pe Anna Karenina în gara din Moscova. La petrecerea de după, William a încercat să o sărute pe vedeta spectacolului, dar ea era încă implicată într-o relație cu Rupert Finch și l-a împins. Unul dintre prietenii lor, care a remarcat legătura care se înfiripa între ei, i-a spus lui Katie Nicholl: „El i-a mărturisit că l-a făcut knock-out în acea noapte, ceea ce a făcut-o să roșească. Cu siguranță între ei a existat pasiune, iar Kate îl impresionase cu adevărat pe William. A jucat foarte tare"[460]. Cu toate acestea, tânăra luase și decizia să treacă pe lângă William în acea fustă transparentă, purtată ca rochie peste lenjeria intimă la vedere. Descris mai târziu drept momentul în care William a făcut prima sa mișcare, pare mai degrabă că a fost momentul în care Kate Middleton a făcut prima sa mișcare.

La apartamentul lor de la numărul 13A, de pe Hope Street, Kate a putut să vadă de aproape ce înseamnă lumea compartimentată a lui William. Dincolo de bula lor izolată, în noiembrie 2002, procesul Paul Burrell scăpa de sub control, iar secretele cumplite despre iubiții mamei lui William erau date în vileag. În primele zile ale prieteniei lor, în aprilie, tânărul prinț a trebuit să călătorească la Londra pentru a participa la înmormântarea reginei-mamă și a merge, alături de alți membri ai familiei regale, în spatele cortegiului funerar al străbunicii sale la Westminster Abbey. Amintirile colective legate de băiatul îmbujorat și trist care urma sicriul Dianei împreună cu frățiorul său pe străzile tăcute ale orașului erau inevitabile. A împărtășit William ceva din această durere înăbușită cu Kate pe măsură ce se apropiau sufletește? Firul istoriei leagă în mod inevitabil momentul de o altă înmormântare regală, a lordului Mountbatten, când lady Diana Spencer, în vârstă de 18 ani, a observat cu ochi plini de compasiune durerea profundă pe care o încerca prințul Charles după uciderea unchiului său. „Păreai atât de trist când ai mers pe alee la înmormântarea lui Mountbatten”[461], îi spusese Diana mai târziu, atingând o coardă sensibilă în timpul primei lor conversații semnificative.

William și Kate au devenit în secret un cuplu, protejați de prietenii lor. Fără gesturi de afecțiune în public. Cu sosiri și plecări la ore separate. Izolarea de la St Andrews face ca locul să fie perfect pentru a fi lăsat în pace. Fiind un fel de Mecca a golfului, locuitorii orașului erau obișnuiți să vadă celebrități locale precum Sean Connery cumpărând un ziar sau pe Michael Douglas comandând o băutură la pub. Lui Kate îi plăcea să gătească și să găzduiască mese. William a folosit o cabană de pe moșia Balmoral, unde se întâlneau la sfârșit de săptămână pentru a se plimba pe lângă mlaștini. William și-a pregătit prietena pentru ca aceasta să-i impresioneze rudele, învățând-o cum să tragă cu pușca.

Ceea ce este izbitor este cât de burghezi au devenit atât de repede. În al treilea an, s-au mutat împreună cu alți doi

prieteni ai lui William, Alasdair Coutts-Wood și Oli Baker, la Balgove House, o căsuță cu patru dormitoare de pe moșia Strathtyrum, care semăna cu un mini-Highgrove cu doi acri de pășune ascunși în spatele unui zid de piatră de aproape doi metri înălțime, deținută de un prieten al familiei regale. A fost casa lor în ultimii doi ani la St Andrews. William din intimitate nu era chiar un *homme ordinaire*. Acesta a instalat o masă de mahon lustruit care avea 17 locuri și un frigider pentru vinuri, bine-aprovizionat. La o vârstă la care majoritatea cuplurilor tinere vor să se relaxeze fără griji, ei doi erau înnebuniți să facă cumpărături la Tesco și să găzduiască cine elegante. Harry venea adesea să stea cu ei la sfârșit de săptămână, beneficiind de o invitație deschisă din partea lui Kate, lucru care l-a făcut să simtă că avea o nouă casă departe de casă.

Lipsa dramei i-a oferit lui William un spațiu emoțional sigur. Există în aceasta ecouri ale liniștii și ocrotirii pe care prințesa Elisabeta i le-a oferit lui Philip după anii săi de rătăcire însingurată prin Europa. Kate nu a făcut niciodată scene de gelozie. Rivalele se simțeau atacate de faptul că le ignora. La petrecerea dată la Castelul Windsor pentru a marca a 21-a aniversare a lui William, când prințul a așezat-o la o masă îndepărtată, iar el a stat alături de Jecca Craig, remarcabila fiică a unui cuplu de ecologiști din Kenya, Kate nu s-a arătat iritată de faptul că iubitul ei îi acorda altcuiva toată atenția.

Nu că nu ar fi fost vigilentă. „Kate scana pe toată lumea", mi-a povestit un membru al cercului ei de prieteni. „Vreau să spun, că îi lua în vizor și îi diseca, unul câte unul, cu privirea, pe toți cei care făcuseră parte din trecutul imediat al prințului sau care paticipau la petreceri și asupra cărora William își îndrepta atenția, traversând întreaga încăpere pentru a saluta." (În cele din urmă, Kate a scăpat de Jecca după o vizită la Lewa Wildlife Conservancy din Kenya alături de William, Jecca primind statutul de prietenă comună a cuplului.)

Ori de câte ori apărea câte o criză în iubirea lor, Kate se retrăgea la Bucklebury pentru sesiuni de strategie cu mama ei. Unitatea clanului Middleton a fost una dintre cele mai puternice arme din arsenalul lui Kate. Aceasta este la fel de apropiată de fratele ei, James, precum este de Pippa, și i-a fost întotdeauna de ajutor mezinului în lupta sa cu depresia. În ciuda statutului de celebritate de mică însemnătate, la fel ca toți cei din clanul Middleton, de altfel, James a respectat omertà familiei în tot ce avea legătură cu sora sa, acum membru al familiei regale.

După un an de relație William i-a adoptat întreaga familie. „Nu numai că s-a îndrăgostit de ea, s-a îndrăgostit și de *ei*", mi-a mărturisit unul dintre cunoscuții lor. „Un cuib cald, cu o familie completă, organizată în jurul unui nucleu și, aparent, minunat de necomplicată. Tatăl juca rolul tatălui, mama, pe cel de mamă-tigru a ținutului, dar a văzut și fetele și pe James înțelegându-se și dorind să se înțeleagă cu părinții lor. Ce contrast!" Prințul care își putea alege palatele și moșiile pentru a-și petrece weekendurile nu dorea nimic mai mult decât tenisul, televizorul și confortul lui Carole din casa familiei Middleton. A devenit un oaspete atât de obișnuit, încât și-a transferat bicicleta de la Highgrove la Bucklebury și li se alătura în vacanțele bine planificate în stațiuni de lux. Middletonii En Masse, așa cum îi numeau jurnaliștii, mergeau în mod regulat în Mustique. Carole, a povestit un alt insular, este genul de „femeie distractivă care, după un pahar sau două, te trage într-un colț de la Basil's Bar pentru o bârfă bună, în timp ce Kate se plimbă vreo 30 de minute, apoi dispare cu William devreme". Michael Middleton a devenit un fel de tată-surogat. „Dacă propriul tată găzduiește mereu cine pentru 50 de persoane care mănâncă în vesela de porțelan a Ecaterinei cea Mare sau ceva asemănător", mi-a spus un cunoscut mai vechi al lui William, „nu este foarte relaxant. În vremea asta, cei din familia Middleton erau cu o pipă în gură și în papuci, cu wireless-ul pornit, ceea ce este într-o oarecare măsură lumea lui William și a lui Kate". Prințului i-a plăcut chiar și de Gary Goldsmith, tatuat și cu un cap

mic, pe care l-a numit „Unchiul G". În 2006, el și Kate au plecat să stea cu Gary în Ibiza și au navigat spre Formentera pe un iaht pe care-l închiriase acesta.

Îndrăgostiții au fost atât de discreți și de bine protejați de prietenii lor, încât nu au fost depistați de presă decât în martie 2004. Abia când Kate a fost spionată în Klosters urcând pe munte cu teleschiul lângă un William plin de afecțiune, a fost clar că această brunetă radioasă ocupa o poziție bine stabilită în viața intimă a prințului.

V

Expunerea relației lor nu a fost de niciun folos pentru campania discretă pe care o voia Kate. L-a făcut pe William să dorească să-și demonstreze independența și să plece într-o excursie pe mare în Grecia, împreună cu prietenul său din copilărie Guy Pelly – a cărui prezență rabelaisiană însemna de obicei probleme – și un echipaj de fete. Două posibile formidabile rivale au apărut în scenă mai târziu în acea vară: o moștenitoare americană plină de viață, Anna Sloan, care l-a găzduit pe William solo pe moșia tatălui ei din Nashville în august, și Isabella Anstruther-Gough-Calthorpe, o superbă actriță blondă, fiică a unei frumuseți având la activ mai multe căsnicii, lady Mary-Gaye Curzon. William era fascinat de ea, dar Isabella era prea frumoasă și avea prea multe relații pentru a găsi interesantă bătaia de cap de a-i fi iubită. Mai târziu, s-a căsătorit cu o versiune mai amuzantă a unui moștenitor regal, Sam, fiul antreprenorului miliardar Richard Branson. Evenimentul a avut loc la cabana safari privată pe care miliardarul o deține lângă Parcul Național Kruger.

Miza era mult mai mare pentru Kate acum, că relația cu William era publică. Trebuia să echilibreze umilința de care urma să aibă parte dacă William o abandona cu regula de a nu forța niciodată lucrurile prea tare. Familia îi ajunsese sub lupă și era privită cu rânjete abia ascunse când venea vorba de originea mamei sale, care provenea din clasa de mijloc. O glumă nesărată, rostită în șoaptă, apărea în mod constant dinspre cunoscuți aflați la

adăpostul anonimatului sau dinspre funcționari oarecare de la Palat, care făceau aluzie la „ușile pe manual”[462], termen folosit de companiile aeriene înainte de aterizare, atunci când fosta însoțitoare de bord Carole socializa în cercurile clasei superioare. Se presupune că s-au dat mulți ochi peste cap când doamna Middleton a spus „Poftim?”[463] în loc de un „Ce?” lătrat pe un ton vioi și aprobat de bogătași. „La început, lui Carole i-a plăcut atenția”[464], a povestit un prieten de familie. „Părea să găsească totul destul de amețitor, dar înțepăturile constante din presă au ajuns să o calce pe nervi”.

Unele lucruri au fost probabil inventate de exagerații comentatorii regali, dar, în noiembrie 2018, după ce Carole a oferit un rar interviu pentru a marca festiv cea de-a 30-a aniversare a Party Pieces, un jurnalist de la ziarul conservator *The Telegraph* a scris despre ea:

> Cum vorbește, asta vrea toată lumea să afle. Ca o stewardesă. (Când avea 20 de ani a lucrat pentru British Airways) Ca o bună oratoare? Ca o Lynda Snell[CIV]? Nici una dintre cele de mai sus. Cea mai bună descriere a stilului ei de a vorbi este probabil „modern elegant” – neafectat, nu londonez[465].

Ca o stewardesă. Gary Goldsmith s-a înșelat când a spus că, în calitate de „copil Thatcher”, aparține „unei generații în care clasa nu există”. Margaret Thatcher însăși a fost răvășită de obsesia de clasă a Angliei. În viziunea mai marilor conservatori, cel mai longeviv prim-ministru britanic al secolului al XX-lea și prima femeie care a ocupat această funcție a rămas pentru totdeauna metaforic blocată în magazinul alimentar al tatălui ei din Grantham, „străduindu-se prea mult”.

Al patrulea an la St Andrews a fost o perioadă periculoasă pentru relația Middleton-prințul de Wales. În izolarea somnoroasă a Casei Balgove, atmosfera era agitată. William se purta ca un prinț răsfățat. Cum ar putea al doilea om în ordinea succesiunii la tron să fie altceva decât un bărbat un pic răsfățat de o lingușeală pe care nici

măcar nu o conștientiza? Umbra unei încăpățânate îndreptățiri îi traversa uneori fața plăcută și deschisă. Michael Choong, un prieten jucător de rugby care a vizitat cuplul, i-a povestit lui Andrew Morton că William „putea fi scurt și tăios cu ea… Se aștepta ca tânăra Kate să alerge după el și, cu cât se cunoșteau mai mult, cu atât părea să o țină mai strâns în lesă”[466]. Carole a sfătuit-o: „Lasă-i libertate”. În weekend, Kate a părăsit campusul pentru a merge la Bucklebury și a se chinui cu disertația sa despre Lewis Carroll[CV], care combina două subiecte care o fascinau tot mai mult: copilăria timpurie și fotografia. William s-a dedicat unui studiu de 10 000 de cuvinte asupra recifelor de corali din Rodrigues, o insulă aflată la 553 de kilometri în largul coastei Mauritius.

De fiecare dată când William era nervos pe Kate, descoperea rapid că nu era chiar atât de ușor pe cât i se părea să o substituie cu fetele pe care credea că le-ar vrea sau să găsească pe cineva în care să aibă încredere așa cum avea în ea. Au fost multe tinere cărora le-a plăcut să aibă o întâlnire cu el pentru emoția de a petrece o noapte cu un prinț, dar trebuiau să accepte în schimb perturbarea mediatică a vieții lor, riscând jena socială de a fi catalogate drept „una dintre numeroasele”. Există femei care, și 40 de ani mai târziu, sunt încă identificate sub numele de „fosta iubită a prințului Charles”, indiferent de realizările lor ulterioare. Evitarea presei devenea rapid obositoare. Idila cu Carly Massy-Birch s-a destrămat în parte pentru că fata s-a săturat să fie adusă în secret la întâlnire de garda lui de corp.

Orice tânără care avea o relație cu William se confrunta în mod constant cu probleme legate de statutul inegal. Prințul care dorea să fie „la fel ca toți ceilalți” avea să trăiască mereu cu cele două realități ale sale. Din cauza regulilor stricte de protocol, care acceptau numai soții, Kate nu a fost invitată la nunta dintre Charles și Camilla din aprilie 2005, deși îi întâlnise pe amândoi de nenumărate ori. În ziua absolvirii, William a reușit un 2:1 la geografie față de 2:1 al lui Kate în istoria artei. Regina și

prințul Philip, dar și Charles și Camilla au participat cu toții la ceremonie și la petrecerea festivă din grădină care a urmat, unde regina, într-o dispoziție deosebit de veselă, a fost însoțită de director și de vicecancelarul Lang. Familia Middleton, care a fost acolo pentru a o aclama pe Kate, a fost sfătuită să nu se apropie de familia regală. Iubita lui William nu a fost prezentată bunicii lui. A fost nevoie de încă trei ani pentru ca tânăra Kate să fie întâmpinată de regină la nunta fiului prințesei Anne, Peter Phillips, cu Autumn Kelly, consultantul canadian de management, în mai 2008.

Până în momentul anunțării logodnei, orice prietenă a lui William era atât o pradă pentru presă, cât și o nonpersoană pentru Palat. Acest lucru a devenit teribil de evident de îndată ce cuplul a părăsit coconul protejat pe care îl reprezenta St Andrews.

William a fost imediat înghițit de rolul său de monarh în pregătire. A dobândit un impresionant nou ghid pentru următorul său rol în persoana lui Jamie Lowther-Pinkerton, în vârstă de 44 de ani, care a fost numit primul secretar particular al prințului. Fost ofițer Special Air Service (SAS), atât de bine privit, încât era considerat potențial ofițer comandant, Lowther-Pinkerton, absolvent de Eton și Sandhurst, avea experiență în ceea ce privea munca în slujba familiei regale din zilele sale ca tânăr ofițer al Gărzii Irlandeze, fiind desemnat aghiotant al reginei-mamă. Acea slujbă însemna în mare parte deschiderea barului din spatele bibliotecii la 12.30 p.m., înainte de prânzurile bătrânei doamne la Clarence House, unde a fost tratat ca un fel de nepot surogat. Modul în care a trecut fără efort de la aceasta la conducerea unei operațiuni SAS, care a durat doi ani, împotriva cartelurilor de droguri columbiene, este un indice al capacității sale de a combina politețea cu ingeniozitatea. Nimeni nu putea fi o alegere mai bună atât pentru a înțelege cerințele particulare ale lumii regale, cât și pentru a proiecta modul în care băieții și-ar putea servi cel mai bine țara în anii lor

postșcolari și universitari. Imediat, cursul vieții lui William a fost trasat.

La 29 iunie 2005, moștenitorul tronului, în vârstă de 23 de ani, a fost trimis să o reprezinte pe regină în primul lui turneu regal solitar peste ocean, în Noua Zeelandă. Apoi, Lowther-Pinkerton i-a planificat 44 de săptămâni de pregătire printre ofițerii din armată la Academia Militară Regală Sandhurst, un an de serviciu în regimentul de cavalerie Blues and Royals și un „sejur" de doi ani alături de marină și de forțele aeriene.

Rolul lui Kate, între timp, era de „Adio, dar rămân cu tine!", fiind disponibilă atunci când William avea nevoie de ea. Întrebarea enigmatică este dacă viitoarea ducesă de Cambridge s-a autodistribuit cumva premonitoriu în acest rol încă de la început sau dacă a devenit atât de dornică să fie potrivită, încât era inevitabil să se comporte astfel. Testul cel mare era presa și cum avea să-i supraviețuiască.

[XCIV] George Eliot, pseudonimul lui Mary Anne Evans (1819–1880) a fost o romancieră din Anglia, unul dintre cei mai importanți scriitori victorieni. La fel ca și în cazul operelor lui Dickens, romanele sale reprezintă o analiză realistă a societății epocii în Anglia (n. red.).

[XCV] Boudica a fost regina icenilor, un trib de origine celtică aflat în estul Angliei, din secolul I d.Hr. Aceasta a condus o răscoală împotriva romanilor, dar, după câteva succese notabile, a fost învinsă (n. red.).

[XCVI] Margaret Thatcher (1925–2013) a fost prima femeie care a ocupat funcția de prim-ministru al Marii Britanii (1979–1990). Supranumită „Doamna de Fier" pentru stilul ei dur și lipsit de compromisuri, a avut o administrație reformatoare, cu multe schimbări în plan social și economic (n. red.).

[XCVII] O divizie a companiei Party Pieces care se ocupă de articole tematice pentru petrecerile dedicate bebelușilor (n. tr.).

[XCVIII] George Osborne (n. 1971), politician și editor de presă, a fost responsabil de Finanțe din partea Partidului Conservator în guvernul David Cameron, în perioada 2010–2016 (n. red.).

[XCIX] Personaj din cartea pentru copii *Matilda,* scrisă de autorul britanic de origine norvegiană Roald Dahl (1916–1990), întruchipând o directoare tiranică și dură, cu aspect fioros (n. red.).

[C] Nemuritorul personaj din romanul *Mândrie și prejudecată* de Jane Austen (n. tr.),

[CI] Este vorba despre *Keeping Up Appearances*, un sitcom britanic creat și scris de Roy Clarke (n. tr.).

[CII] Grupul celor mai importante universități de pe Coasta de Est a Statelor Unite (n. red.).

[CIII] Personajul principal al filmului omonim scris și regizat de Woody Allen. Leonard Zelig, interpretat chiar de Allen, este un veritabil om-cameleon, capabil să ia chipul oricărei persoane întâlnite în cale (n. tr.).

[CIV] Personaj al serialului radiofonic *The Archers* (n. red).

[CV] Lewis Caroll, pe numele să real Charles Lutwidge Dodgson (1832–1898), a fost prozator, poet, matematician și fotograf englez, opera sa principală fiind *Alice în Țara Minunilor* (n. red.).

Capitolul 13
REGINĂ ÎN AȘTEPTARE
Kate încheie afacerea

Kate a fost urmărită fără încetare la Londra. Era vânată când își părăsea apartamentul din Chelsea în moduri care aminteau de hărțuirea tinerei lady Di. La modul nevinovat, a fost fotografiată ducând gunoiul în apartamentul ei – „Bin There, Done That! William's Girl Mucks In"[CVI] (*The Evening Standard*) – și a fost vedeta știrilor de seară așteptând un autobuz. În mod neplăcut, se făcea din nou simțit excesul de zel al paparazzilor din anii '90. În timp ce trecea prin Gara Paddington sau prin aeroport, fotografi bădărani îi strigau „Târfă!" „Curvă!" „Boarfă, uită-te aici!"[467], încercând să obțină o reacție de la ea, așa cum făcuseră și cu Diana. În timp ce casa de lângă apartamentul părinților ei era în curs de renovare, Kate a descoperit schele pe care stăteau muncitorii plătiți pentru a transmite informații despre venirile și plecările ei unui anumit paparazzo. În octombrie 2007, în săptămâna în care a fost redeschisă ancheta privind moartea Dianei, a existat un episod oribil, care, ca o ironie a sorții, amintea atât de bine de zilele de odinioară: mai mulți fotografi au urmărit mașina în care se aflau Kate și William după ce părăsiseră un club de noapte.

Belle Robinson, fondatoarea liniei de modă Jigsaw, care aparținea segmentului de piață mediu și pentru care Kate a lucrat cu jumătate de normă ca agent-cumpărător de accesorii din 2006 până în 2007, a declarat pentru *The Evening Standard* că, în ciuda a ceea ce cred mulți oameni, tânăra nu a primit niciun fel ajutor oficial de la Palat pentru a respinge echipele de paparazzi care o așteptau să

iasă de la serviciu. „Numai dacă ar fi logodnică ar primi sprijin. Ne-a povestit că poate apela la cunoștința lui William din presă dacă există o problemă cu paparazzii, dar numai dacă problema este gravă."[468]

Nu este în întregime adevărat faptul că tânăra Kate nu a primit niciun ajutor. În culise, Paddy Harverson avea adesea intervenții neoficiale. Nefăcând niciodată lucruri care să nu-i stea în caracter, solicitările lui Kate erau rare și începeau întotdeauna cu vorbele „Nu vreau să fac tam-tam, dar..."[469] Se pare că William aranjase la secția de poliție locală ca un buton de panică să fie instalat în apartamentul ei pentru a o proteja de amenințările constante cu intruziunea. La Jigsaw, Robinson îi spunea lui Kate: „Ascultă, vrei să pleci pe ușa din spate?"[470], la care Kate spunea: „Ca să fiu sinceră, ne vor urmări până când vor avea poza. Așa că de ce să nu mă duc să fac poza și apoi ne vor lăsa în pace". Robinson a fost impresionată de modul în care tânăra sa angajată a gestionat totul. „Cred că e foarte pricepută atât la a nu curta presa, cât și la a nu le arăta două degete ridicate în aer la paparazzi. Nu cred că aș fi fost atât de politicoasă." „Fetele mele", a mai spus Robinson, „nu și-ar dori niciodată să fie iubita vreunui membru al familiei regale".

Identitatea lui Kate în mass-media era acum redusă la garderoba ei, rezultatul inevitabil al faptului că trebuia să zâmbească, dar nu și să vorbească. Ceea ce purta ea a avut un impact incredibil. „Efectul Kate" putea face ca un tricou monocrom Topshop în valoare de 40 de lire sterline sau o pereche de cizme cu franjuri Penelope Chilvers să dispară din magazine. Rareori îmbrăcându-se în ceva pe care publicul britanic nu și l-ar putea permite, Kate s-a prezentat drept prietena perfectă din conacul de alături, în rochii proaspete și moderne de pe High Street, blazere și fuste scurte. Singura dovadă că, în fundal, existau banii părinților era colecția aparent inepuizabilă de genți Longchamp. Netulburată, se pare, de anxietatea modernă de „a nu avea voce", Kate a devenit o icoană mută cu stil vestimentar corespunzător. Acest lucru i-a dezamăgit pe

prietenii ei. „Când am plecat prima dată de la St Andrews, a fost emoționant pentru noi toți să fim împreună la Londra"[471], a povestit un vechi prieten de la universitate pentru *The Observer*. „Dar, după cum s-a dovedit, nu am văzut-o prea mult pe Kate. Ea petrecea o grămadă de timp cu prietenii lui William și a încetat să mai vină la cinele fetelor noastre. Nici măcar nu cred că ne-a părăsit în mod deliberat."

Tabloidele au tachinat-o pentru aparenta ei lipsă de seriozitate în ceea ce privește natura locului de muncă, și chiar și regina, care și-a dat seama că existau mari șanse ca tânăra să rămână multă vreme în peisaj, s-ar fi gândit că ea ar trebui să-și ia o „slujbă adevărată"[472] sau să se alăture unei organizații caritabile cu vizibilitate. William era implicat într-un extenuant program de antrenament, iar Kate părea doar să se plimbe prin împrejurimi, în compania părinților ei, astfel încât să poată fi disponibilă când William venea acasă să se distreze. Disconfortul reginei a crescut după prăbușirea economică din 2008, când Majestatea Sa nu a fost deloc încântată de imaginile cu nepotul ei și iubita lui părăsind Boujis, locul fierbinte din Kensington pentru indecenți și drogați. „Locul unde se întâlnesc în weekend băieții din armată, o spoială de pierde-vară petrecăreți"[473] a fost modul în care *The Observer* a descris atmosfera localului, unde o sticlă de Dom Pérignon costa până la 360 de lire sterline.

Surse de la Palat au informat că Regina „era foarte conștientă de faptul că imaginea publică a prințului William ar putea avea de suferit dacă iubita lui nu ar avea o slujbă cum se cuvine"[474]. Au existat conversații, au spus sursele, cu „câțiva prieteni de încredere" despre cum ar trebui să fie abordată ceea ce se numea „problema Kate". În urma puținelor ocazii în care regina o întâlnise pe tânără, Majestatea Sa o considera o fată destul de drăguță, dar habar n-avea cu ce se ocupa, de fapt (probabil o interpretare exactă a frazei moderat de nimicitoare a reginei). Îngrijorat de situația prietenei sale, William a fost cel care a îndemnat-o să-și găsească un loc de muncă.

Când Kate a solicitat să lucreze la Jigsaw, „și-a dorit cu adevărat un loc de muncă”[475], și-a amintit Robinson. Dar tânăra i-a spus viitoarei sale șefe că „avea nevoie de un element de flexibilitate pentru a putea continua relația cu un bărbat foarte cunoscut și un stil de viață în care nu avea ea ultimul cuvânt”.

O asemenea claritate nedisimulată a misiunii romantice este rară la o tânără de 24 de ani din zilele noastre. Pippa a avut mai multe relații amoroase, slujbe palpitante și aventuri înainte de a se căsători. Dar lumea lui Kate era William – și numai William.

Rareori își forța mâna. Cu aproape două luni înainte de împlinirea vârstei de 25 de ani, zvonurile despre un anunț de logodnă la Palat încinseseră presa. Supermarketurile Woolworths comandaseră deja o serie de suveniruri pentru logodna lui William și Kate. Într-o palpitantă etalare publică a atașamentului față de iubita lui, William a invitat-o pe Kate, împreună cu părinții ei, alături de regină, prințul Charles și Camilla, la un eveniment important din viața lui: parada de absolvire de la Sandhurst, la 15 decembrie 2006. Kate a făcut senzație într-o haină stacojie peste un maiou negru, la care a accesorizat o pălărie Philip Treacy neobișnuită, împodobită cu ceea ce ar putea fi descrise drept niște enorme antene de emisie în formă de inimă. Soții Middleton au avut locuri rezervate în primul rând. Carole, care renunțase la fumat, a făcut monumentala gafă de a mesteca gumă cu nicotină pe tot parcursul ceremoniei și a fost criticată pentru acest gest în presă.

William, care urma să devină sublocotenentul Wales, a defilat alături de alți 223 de ofițeri proaspăt încadrați pentru a fi trecuți în revistă de bunica lui comandant-suprem. În timp ce trecea prin dreptul lui, Majestatea Sa a spus ceva care l-a făcut să renunțe pentru o clipă la privirea militară serioasă pentru un zâmbet abia schițat. La cei 1,90 de metri înălțime, moștenitorul tronului arăta spectaculos de strălucitor în uniforma lui albastru-închis, cu mănuși albe și centură roșie. Purta o pușcă și o baionetă

care indicau faptul că plutonul său format din 30 de oameni, parte a Companiei Blenheim, câștigase onoarea de a purta steagul reginei în timpul paradei. „Trebuie să fiți curajoși, dar generoși, lideri, dar și plini de grijă, încrezători, dar amabili”[476], le-a spus regina tuturor absolvenților în discursul ei. „Și trebuie să fiți toate aceste lucruri în unele dintre cele mai pline de provocări medii din lume.”

Cititorii de buze de la ITV au surprins-o pe Kate spunând după aceea: „Îmi place uniforma. Este atât de sexy!”.

Înainte de absolvire, William îi trimisese iubitei sale mult-râvnita invitație de a i se alătura la petrecerea anuală de Crăciun, dată de regină la Sandringham. Kate, reflectând parcă starea de spirit încrezătoare dată de pălăria ei Philip Treacy, și-a menținut hotărârea de a nu merge la o întrunire atât de importantă a familiei regale decât dacă va avea un inel pe deget. Așa se face că a refuzat invitația. William a primit decizia ei cu tăcere.

Kate s-a retras în Scoția pentru a fi cu părinții ei, care închiriaseră de sărbători o casă în Perthshire. După Crăciunul la Sandringham, William trebuia să vină pentru a petrece vacanța de Anul Nou cu Kate. Nu este greu să ne imaginăm pregătirile pe care mama ei le făcuse pentru a-l întâmpina cum se cuvine pe moștenitorul tronului la sărbătoarea de Anul Nou în sânul familiei Middleton și nici tweeturile de la petrecerile din nord pe care avea să le facă prințul în vârstă de 24 de ani în timp ce aveau să cânte, ținându-se cu toții de mâini, „Auld Lang Syne”.

El însă nu a venit.

În absența lui Kate la Sandringham, William profitase de ocazie pentru o întâlnire de suflet cu tatăl său și cu regina. Ca într-o reluare ironică a scenei dintre Charles și prințul Philip din 1981 – când Philip i-a reproșat că ezitările lui cu privire la Diana îi dăunează reputației –, Charles a considerat că este incorect să o expună pe Kate la atâta hărțuire din partea presei dacă logodna nu era iminentă. (Cu fiecare ocazie, soluția evidentă – de a oferi

iubitei mai multă protecție – părea mai puțin importantă decât decât implicarea vizibilă din partea Palatului.) Regina era de părere că nepotul ei ar trebui mai degrabă să aștepte decât să ia o decizie pripită. Dacă William avea să ia ceea ce prințul de Wales numea în zilele sale de burlăcie *la grande plonge*, avea să fie cea mai importantă căsătorie din sânul familiei Windsor de la Charles și Diana. Este un eufemism să spui că regina se temea de eșuarea oricărei căsătorii. Suverana își dorea atât de mult ca William să fie sigur că a ales femeia potrivită, încât a dat peste cap orice regulă tradițională referitoare la logodna în cadrul familiei regale, împrumutându-le cabane pentru întâlniri, permițându-le să trăiască împreună înainte de căsătorie la St Andrews și chiar permițându-le să stea împreună la Clarence House.

Pentru Kate, umilința absenței lui William la petrecerea de Anul Nou a fost uriașă, iar lucrurile doar s-au înrăutățit. Când a împlinit 25 de ani, la 9 ianuarie 2007, presa era atât de convinsă că logodna va fi anunțată chiar în acea zi, că s-a adunat în fața apartamentului ei din Chelsea. Obișnuitul ei zâmbet calm a fost înlocuit cu o privire urâtă. William a sunat să-și ceară scuze. Într-o declarație publică fără precedent, prințul s-a plâns că iubita lui este hărțuită și a spus că își dorește „mai mult decât orice”[477] ca aceasta să fie lăsată în pace. El a încurajat-o să-l angajeze pe avocatul Gerrard Tyrrell de la Harbottle și Lewis pentru a se plânge PCC. Chiar și liderul conservator David Cameron și-a exprimat „îngrijorarea cu privire la numărul de persoane aflate la ușa lui Kate Middleton”[478].

II

Pentru o fată atât de demnă și de rezervată, toate acestea au fost un iad. Kate nu voia un avocat. Voia un inel! „Ea a recunoscut deschis că se aștepta ca reprezentanții Clarence House să facă un anunț oficial”[479], a dezvăluit o sursă din apropierea lui Kate. În martie, Kate și William au schiat împreună destul de tensionați pe pârtiile din Zermatt, iar la întoarcere, în fotografiile cu ei de la cursele de la

Cheltenham, păreau plictisiți unul de celălalt și plictisitori, îmbrăcați în haine asortate din tweed de un verde vânătoresc. Nu a fost necesar să i se sublinieze lui William (deși presa a făcut-o) că își pierdea rapid elementul de *cool*, precum și părul, și se transforma în tatăl său. O sursă din cercul lui William a lăsat să scape informația umilitoare că, deși prințul o iubea extrem de mult pe Kate, totuși, nu a considerat-o niciodată ca fiind „aleasa". Era „prea tânăr pentru a se așeza la casa lui și voia să se dedice carierei sale de ofițer de armată"[480].

„Toată distracția a dispărut", s-ar fi plâns William. „Nu vreau să fiu bătut în cuie." Este greu să nu simți compasiune pentru el. Încă de la naștere, absolut totul fusese bătut în cuie pentru el.

Mutarea sublocotenentului Wales la Bovington Camp din Dorset pentru a începe antrenamentul cu vehiculele blindate de recunoaștere ale regimentului său, Blues and Royals (poreclit Booze and Royals, adică Bețivani și Regali), a fost momentul perfect pentru a arăta ce a vrut să spună. A fost fotografiat cu brațul în jurul unei atrăgătoare studente blonde, care mai târziu l-a descris drept un „gentleman perfect", dar și cu mâna cealaltă pe sânul unei brunete braziliene. A circulat un zvon că avea o aventură cu o altă „tânără cu relații". *The Sun* a citat o prietenă a lui Kate spunând că „în ceea ce o privește pe Kate, William pur și simplu nu i-a acordat suficientă atenție. Ea este blocată la Londra în timp ce el își vede de ale lui la popota ofițerilor, în Dorset. Kate se simte extrem de frustrată că relația lor pare să dea înapoi"[481].

Moartea unei colege și prietene apropiate de la Sandhurst, sublocotenentul Joanna Yorke Dyer, alături de care se antrenase în Plutonul Blenheim, l-a tulburat și mai mult pe William. Joanna, în vârstă de 24 de ani, se alăturase Structurii de Informații Militare și lupta în Irak. A fost unul dintre cei patru soldați uciși când vehiculul lor blindat a trecut peste o bombă de pe marginea drumului. A fost o reamintire tragică a sacrificiilor pe care colegii cadeți ai lui William le făceau, chiar dacă el era scutit de o

astfel de luptă. Nu exista nicio posibilitate să i se permită să lupte în prima linie, de teamă să nu-i transforme pe colegii soldați într-o țintă. Dacă nu își putea sluji țara și trebuia să fie în continuă pregătire, se considera un om fără misiune.

În aprilie, prin intermediul unui îngrozitor apel, William a aruncat bomba – „să punem punct” –, în timp ce Kate se afla la muncă, în biroul ei de la Jigsaw. A trebuit să se învoiască de la o ședință și să se plimbe prin parcare timp de aproape o oră, cu inima făcută bucăți[482]. Apoi a făcut ceea ce făcea întotdeauna când era distrusă: a fugit la Bucklebury. Plini de compasiune, cei de la Jigsaw i-au dat liber. Cu moralul fiicei sale la pământ, Carole Middleton a preluat conducerea. A dus-o pe Kate într-o excursie la expoziția de artă a unui prieten din Dublin. S-a creat imediat un loc de muncă la Party Pieces care consta în compilarea și editarea cataloagelor. Interesată de fotografie? Kate putea să-și ocupe timpul făcând poze cu brioșe decorative pentru site.

A fost concepută o strategie de revenire ale cărei linii, după cum a rezumat Stefanie Marsh în *The Times*, au fost următoarele:

> Recuperează-te într-o vacanță alături de celelalte foste iubite ale fostului tău iubit. Îți va admira lipsa de gelozie și se va simți cuprins de paranoia, închipuindu-și despre ce ați putea vorbi. Revizuiește-ți părerile despre intruziunea presei. Lasă-te fotografiată făcând toate cele de mai sus, cât mai des posibil[483].

Sora ei, Pippa, s-a dovedit a fi un conjurat util. Proaspăt absolventă a Universității din Edinburgh, ea a fost trimisă să cucerească orașul alături de Kate și să emane prin toți porii o atitudine amintind de „Girls Just Wanna Have Fun”. Dispărut a fost tweedul verde-vânător. Spre ciuda lui, William a văzut imagini cu Kate părăsind localurile unde ei se întâlneau de obicei, noaptea târziu, în fuste până la coapse. A existat chiar și un indiciu de răzbunare feministă atunci când Kate s-a înscris într-un echipaj de bărci-

dragon format doar din femei, numit Sisterhood, pentru o cursă de 34 de kilometri peste Canalul Mânecii, cu scopul de a strânge bani pentru organizații caritabile dedicate copiilor. (S-a dovedit o chestiune mai puțin dătătoare de emoții când fetele au trecut la exerciții. Printre colegele ei de vâsle erau un fotomodel, un *fashion buyer,* un consultant imobiliar și un manager de fonduri de investiții.) Malurile apei au fost curând pline de paparazzi care încercau să-i surprindă trupul tonifiat acoperit de un tricou strâmt în timp ce se antrena pentru a fi cârmaciul echipei.

Până în iunie, William a înțeles că fosta sa iubită era la fel de captivantă ca el. Frumoasă, sigură de sine și având acum și un soi de strălucire regală, Kate ar fi putut deveni soția unui duce sau a unui miliardar într-un minut. Prințul Harry, aflat în derivă romantică și implicat într-o relație haotică mai degrabă cu frumusețea din Zimbabwe, Chelsy Davy, a fost un aliat important al lui Kate, referindu-se la ea drept „sora mai mare pe care nu a avut-o niciodată"[484]. Destul de sigur, curând, William a implorat-o să revină în viața lui. Ea s-a ținut tare pe poziții, savurându-i regretul, înainte de a accepta, în cele din urmă, o invitație la petrecerea „Freakin' Naughty", care marca sfârșitul antrenamentului de la Bovington Camp, unde Kate a făcut senzație costumată într-o asistentă medicală sexy. Se spunea că moștenitorul tronului s-a ținut toată noaptea după ea ca un „cățeluș pierdut"[485], îmbrăcat într-un costum jalnic format din pantaloni foarte scurți și o cască de polițist. Curând, Audi-ul lui Kate a fost văzut venind la și plecând de la Clarence House. Iar cei de la En Masse Middleton au fost văzuți în loja regală la Concertul aniversar în memoria Dianei de la 1 iulie 2007, organizat de William și Harry pe stadionul Wembley. Prințul Harry a petrecut cea mai mare parte a nopții giugiulindu-se cu Chelsy. Dar Kate, așezată la câteva rânduri în spatele lui William, a păstrat distanța socială pentru a menține lumina reflectoarelor asupra moștenirii Diana, lăsând presa să-și dea cu presupusul.

III

Operațiunea „Kate cea liberă [de obligații]" a fost un succes de presă. O lovitură prea mare, se pare, pentru că Palatul a devenit precaut, dacă nu chiar paranoic. Era imposibil să nu simtă în Kate o celebritate în ascensiune, o celebritate scăpată de sub control, asemănătoare – Ferească sfântul! – prințesei comemorate pe scena stadionului Wembley. Clopotele de alarmă au sunat mai tare la Palat când Kate a apărut pe coperta revistei *Hello!*, datorită unui reportaj despre echipajul bărcii-dragon. A coincis, din păcate, cu publicarea unui raport de referință de către Comisia pentru cultură, mass-media și sport a Parlamentului, alimentat de plângerea lui Gerrard Tyrrell la PCC cu privire la mulțimea de fotografi din afara apartamentului lui Kate, în ziua în care aceasta a împlinit 25 de ani. Intitulat „Autoreglementarea presei", raportul a considerat că „hărțuirea clară și persistentă"[486] era evidentă. Victoria a provocat un val de comen-tarii răutăcioase despre standardele duble ale lui Kate.

În august, Palatul a anunțat încheierea escapadei cu barca-dragon. După săptămâni de antrenament și cu doar două săptămâni înainte ca echipajul să provoace Frăția exclusiv masculină în cursa de la Dover la Cap Gris-Nez, lui Kate i s-a cerut să arunce prosopul. Liderul echipei, Emma Sayle, fiică de diplomat, ar fi rugat-o pe Kate într-un apel telefonic emoționant: „Amintește-ți, acest lucru nu este doar pentru caritate, este pentru tine. Te rog să nu abandonezi! Este pentru prima dată în viața ta când faci, de fapt, ceva pentru tine"[487]. A fost, după cum a scris Andrew Morton, „în zadar". Justificarea oficială a anunțat motive de securitate, invocându-se temeri legate de punerea în pericol a siguranței colegelor lui Kate. Dar s-a sugerat pe scară largă că angajații palatului regali se temeau că această cursă se va transforma într-un eveniment media scăpat de sub control. Una dintre vâslașele echipei feminine i-a spus lui Richard Kay: „Fără îndoială că ne bazam pe ea. Era cârmaciul nostru, foarte puternică și foarte sportivă. Este o pierdere uriașă… Acum

avem două săptămâni și jumătate pentru a găsi pe cineva, ceea ce este probabil imposibil... Kate este foarte supărată”[488].

Era supărată? Un edict de la Palat însemna că îi aparținea din nou, în mod neoficial, lui William. Deci, ce se întâmpla dacă noua ei imagine modernă era erodată de capitularea în fața protocolului de la Palat, iar ea ar fi redevenit un apendice aurit pentru un prinț? Kate traversase Rubiconul regal. De acum înainte, Palatul avea să-i scrie scenariul vieții. Au existat – să fim sinceri – compensații. În loc să îndemne un echipaj de canotaj cu genunchi răniți peste un rece Canal al Mânecii, vâslea pe un caiac cu moștenitorul tronului în apele plăcute și răcoroase ale Oceanului Indian. William rezervase un bungalou de 750 de dolari pe noapte la un complex de lux din Seychelles. În intimitate, el i-a făcut promisiunea după care tânăra tânjise atâta amar de vreme. În schimb, ea avea să-l aștepte încă trei ani, până când el își va termina pregătirea militară, iar ea va trebui să fie văzută că își ia o slujbă „adevărată”. (Măcar o dată, discreția nu era de ajutor. A lucra în taină pentru Party Pieces însemna că toată lumea presupunea că este încă șomeră. Carole a remediat rapid această problemă, postând fotografia lui Kate pe site-ul web ca angajată.)

În octombrie 2010, la întoarcerea dintr-o călătorie în Kenya, William și Kate au fugit la o cabană retrasă de la poalele dealurilor și și-au oficializat dragostea. El i-a strecurat pe deget inelul de logodnă cu safir și diamant al mamei sale – „modul meu de a o ține pe [mama] aproape de toate”[489], a declarat el presei în interviul lor de logodnă. „Am petrecut puțin timp împreună cu niște prieteni și am decis că este momentul potrivit cu adevărat.” Lucrul de care oamenii își amintesc despre acel interviu, în afară de ceea ce purta Kate – o rochie Issa din satin albastru cobalt, care se potrivea cu inelul ei – era bucuria simplă și familiară a cuplului.

Kate câștigase respectând fiecare regulă de modă veche de la curte: răbdare, rezistență și oferindu-i iubitului ei

libertatea de care avea nevoie, un manual care o adusese pe această reprezentantă a clasei de mijloc din Bucklebury foarte aproape de a ajunge pe tronul britanic. Pentru William, a fost o recunoaștere a ceea ce știuse întotdeauna. Neîmplinirea, furia și confuzia cu care se luptase de la moartea mamei sale au fost alinate de o trăsătură demodată și rară a logodnicei lui: constanța ei. Kate avea gena vindecătoare după care tânjea el.

În 2020, unul dintre prietenii de la școală ai ducesei a insistat într-un interviu că statutul regal al lui William nu era important pentru Kate, aceasta nedorindu-și să-și construiască viața în jurul lui. „S-a căsătorit cu William în ciuda poziției sale, nu din cauza ei"[490], a spus prietenul respectiv. „Tot ce și-a dorit Catherine a fost un soț, o casă la țară, o mulțime de copii, un câine și o bucătărie cu un cuptor."

Se poate să fi fost așa. Dar, dacă va exista vreodată un parfum lansat de Kate Middleton, un nume bun pentru acesta ar fi *Dragoste și strategie*. O dorință de validare socială desprinsă parcă din cărțile lui Trollope și una ireprimabilă de a se căsători nu pot fi supraestimate, chiar dacă plutesc senin și discret la suprafață. Fetele alea care credeau că nu are ce căuta la Downe House? Expresiile aruncate în batjocură care arătau o oarecare parvenire a mamei ei? Glumele cu „Waity Katie" (Kate cea veșnic în așteptare) din ziarele tabloide? Dacă doamna Carole Middleton a parcurs un drum lung de la rădăcinile ei muncitorești, aspirațiile înalte au fost transmise primei sale fiice. Kate nu a așteptat timp de opt ani un bărbat bogat și cu relații. Ea l-a așteptat pe *bărbatul*, viitorul rege William al V-lea, prin grația lui Dumnezeu, al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și regele celorlalte tărâmuri și teritorii ale ei, șef al Commonwealthului, apărător al credinței – Majestatea Voastră pentru noi, ceilalți.

La mica ei petrecere-karaoke a burlăcițelor, organizată de Pippa și de câteva prietene vechi de școală, Kate a luat

microfonul și, cu o spontaneitate neobișnuită, a cântat cu toată inima „Fight for This Love" de Cheryl Cole:

> Să renunți iese din discuție
>
> Când devine greu, trebuie să continui să lupt (ohh)
>
> Trebuie să luptăm, să luptăm, să luptăm, să luptăm,
>
> Să luptăm pentru această iubire.

IV

La 29 aprilie 2011, am comentat nunta lui William și Catherine, așa cum trebuie să-i spunem de acum, pentru ABC News, împreună cu vedetele de atunci ale postului, Diane Sawyer și Barbara Walters, transmițând de la Palatul Buckingham, și cu Robin Roberts, căreia m-am alăturat în balconul îngust al Centrului „Regina Elisabeta a II-a", ale cărui ferestre dau spre Westminster Abbey. Sentimentul că făceam parte dintr-o operațiune cu un buget mare, ceva de amploarea unui război dus pe meleaguri străine, și-a pus amprenta asupra sprâncenelor noastre botoxate. Echipa de știri, care ieșea dintr-un ciclu obositor de transmisiuni despre Primăvara Arabă și despre cutremurul japonez, se confrunta acum cu o cascadă de informații absurde provenind din uriașele cărți de popularizare privind familia regală. Detalii indiscrete despre membrii de mai puțină importanță ai familiei Windsor și demnitari străini obscuri se revărsau asupra analiștilor americani derutați, cu la fel de multă intensitate ca veștile despre despoți a căror poziție politică se clătina și despre puternici politicieni tunisieni fugiți din țară. Dacă vrei să vezi știrile adevărate în acțiune, iat-o pe Cynthia McFadden, într-o dimineață înghețată de aprilie, îmbrăcată în trenci și punând în circulație informații suportabile din banalitatea vieții familiei regale, sau pe interminabilele discuții din timpul nopții cu Barbara Walters despre torturile de nuntă de la Palat din trecut, doar ca să poată face o prezentare retrospectivă a prăjiturii de 108 kilograme a lui Fergie și Andrew, stropite din belșug cu rom și coniac. Tortul

tradițional cu fructe și cu opt etaje al lui William și Kate a fost atât de mare, încât o ușă a palatului a trebuit să fie îndepărtată ca să poată încăpea. „Am auzit că mi-ai dezmembrat casa”[491], i-a spus regina cofetarului-șef Fiona Cairns.

La o conferință telefonică în noaptea de dinaintea ceremoniei, șeful de atunci al ABC News, Ben Sherwood, i-a reunit pe toți cei care făceau transmisiuni ale nunții pentru o discuție încurajatoare. „OK”, a tunat el prin difuzor, „aud «tradițional». Aud «mare». Aud «regal» de la voi, oameni buni. Dar există un lucru pe care nu îl aud aici: IUBIRE. Oameni buni, aceasta este o POVESTE DE IUBIRE! OK?”. S-a lăsat imediat o tăcere plină de smerenie în timp ce doamnele Walters, Sawyer, Roberts și Brown au cugetat la această nouă perspectivă. Este posibil ca americanii obișnuiți să nu aprecieze observațiile deștepte pe care le recitam despre soarta nefericită a reginelor anterioare numite Catherine: Aragon[CVII] – divorțată, Howard[CVIII] – decapitată. Toți cei din spatele camerelor au fost de acord că singurele evenimente de la nuntă la care ne-am fi dorit cu adevărat să putem participa erau discoteca privată a mirilor de la Palatul Buckingham, organizată de Pippa, și micul-dejun cu șuncă al prințului Harry de după petrecere.

Toate nunțile includ momente care nu sunt trecute în scenariu. William și-a petrecut ajunul agitatei sale nunți la Clarence House susținut de solidaritatea plină de bucurie a fratelui său mai mic. După ce au luat masa cu Charles, cei doi prinți și-au făcut apariția în mod spontan pentru a saluta mulțimile care campaseră pe străzile din fața catedralei. Trecând printre rândurile de oameni, băieții adulți ai Dianei păreau uluitor de înalți, strălucitori și fermecători. „Uneori încă mă gândesc la ei ca la copiii de 15 și 13 ani care au fost... Adolescenți obraznici îngrozitori și, iată-i, tineri pe cale să înceapă un nou capitol din viața lui William. Cât de palpitant”[492], a declarat fostul secretar de presă regal Colleen Harris în fața camerei.

În onoarea căsătoriei lui William, regina i-a conferit moștenitorului tronului titlul de Alteța Sa Regală ducele de Cambridge, conte de Strathearn și baron Carrickfergus. Spre dezamăgirea RAF (având în vedere serviciul său de locotenent la acea vreme), în ziua nunții, William a purtat haina de un stacojiu-aprins și auriu a Gărzii Irlandeze. La fel ca în cazul atâtor decizii aparent personale din viața lui, nu a fost vorba de o alegere, ci de un ordin din partea comandantului suprem, regina. „Nu întotdeauna obții ceea ce îți dorești, hai să spunem așa”[493], a glumit el. În mai puțin de trei săptămâni, Majestatea Sa avea să facă prima ei călătorie istorică în Republica Irlanda. Uniforma Gărzii Irlandeze purtate de mire era o demonstrație de *soft power* regal.

Peste noapte, Kate Middleton a devenit ducesă regală. Rochia ei, concepută de Sarah Burton, designer al casei de modă Alexander McQueen, a fost expresia desăvârșită a noii încrederi regale. A existat un veritabil extaz TV pe îngustul nostru podium de transmisiune la dezvăluirea rochiei ei din satin alb și ivoar, cu aplicații din dantelă pe corset și fustă, realizate manual de Royal School of Needlework de la Hampton Court Palace, și trena de aproape trei metri. Corsetul strâns și umerii bine definiți îi dădeau aspectul medieval al unei regine Guinevere[CIX]. Nu a existat o coafură înaltă și la modă. Kate a vrut să-și păstreze pletele lungi și strălucitoare libere, astfel încât William să o „recunoască”[494], a spus ea. Voalul moale, din tul de mătase, a fost fixat de tiara Cartier „Halo”, împrumutată de la regină și achiziționată inițial de George al VI-lea pentru regina-mamă. Perfecțiune, da, dar într-o ultimă victorie a concursului dintre surori, Pippa a fost cea care a dat gata internetul într-o rochie de domnișoară de onoare din satin periculos de strâmtă, care i-a venit perfect pe mult-lăudatul posterior.

Așa cum fiecare milenial a postat poze cu posteriorul legendar al Pippei pe Facebook, fiecare mamă din țară și-a dorit să semene cu Carole Middleton. Ținuta ei Catherine Walker în culoarea oului de rață, croită la comandă și

alcătuită din rochie și mantou, s-a remarcat prin aerul modern, dar adecvat. Pălăria înclinată asortată nu a fost excepțională, dar nici ridicolă, cum au fost multe dintre cele cu pene și cu un echilibru periculos de precar, precum cea cât o navă de croazieră a ducesei de Cornwall și ceea ce părea a fi o mare caracatiță din pâslă roz – sau erau coarne? – de pe capul prințesei Beatrice. Michael Middleton a arătat elegant ca o vedetă de matineu în fracul lui negru și vesta gri din satin. Dacă soția lui, Carole, a fost catalizatorul, el a fost piatra pe care s-a zidit această zi.

Cu o noapte înainte, familia Middleton rezervase pentru rudele și prietenii apropiați toate cele 69 de camere de la hotelul Goring, aflat vizavi de Palatul Buckingham. Acest lucru a fost enervant pentru aranjamentele reginei, deoarece așa-numitul Boring Goring, folosit întotdeauna pentru petrecerile personalului de la Palat sau pentru șuvoiul de oaspeți, era locul unde erau de obicei găzduite rudele regale de mai mică însemnătate, cunoscute sub numele de Hon și Von, precum și diverși demnitari străini. În aceste condiții, suverana a trebuit să înghesuie la ea cât de mulți oaspeți a putut, precum și să cazeze la Mandarin Oriental din Hyde Park figurile regale nelipsite din Spania, Danemarca, Belgia și Norvegia. Demnitarii mai imprevizibili au fost alungați la o recepție cu șampanie și cârnați la Lancaster House. (Colegii aviatori ai lui William au primit câte o cană Kate și o pernă Kate și Wills.)

Unul dintre motivele pentru care nunta a fost o operă de artă din punct de vedere logistic a fost că echipa de la Palat s-a aflat sub conducerea lui Jamie Lowther-Pinkerton, care avea experiență în provocări operaționale mult mai descurajante pe vremea când activa în SAS. Billy, fiul în vârstă de 10 ani al secretarului particular, a fost unul dintre cei doi băieți paji cu pantaloni albi și pantofi cu catarame care au stat chiar lângă regină, înveșmântată în galben-lămâie, în balconul Palatului Buckingham. În semn de recunoștință pentru că a oferit monarhiei o atât de mare strălucire evenimentului televizat la nivel global, regina l-a numit pe Lowther-Pinkerton locotenent al

Ordinului Regal Victorian. O onoare și mai mare i-a fost acordată de William și Kate, care l-au numit unul dintre nașii întâiului lor născut, prințul George. Dacă le cereți astăzi oamenilor de la Palat să numească amintirea cea mai remarcabilă legată de nuntă, vor vorbi despre cât de misterios de lipsit de dramă a fost totul. În 2007, în cadrul unui interviu, Sarah Goodall, care a lucrat ca secretar particular adjunct al prințului Charles timp de 12 ani, a făcut câteva considerații referitoare la felul cum o logodnă regală (în cazul în care se va întâmpla) o va schimba într-o zi pe Kate:

> Vor fi așteptări uriașe de la Kate. Când prințesa Diana s-a logodit, un angajat al Palatului s-a întors către ea și i-a spus: „În patru ani, vei fi o *bitch* completă și absolută". Nu spun asta despre Kate, dar viața ei va suferi cea mai radicală schimbare.[495]

Și totuși, Kate Middleton a fost cea mai de neclintit mireasă din lume – fără scene pline de lacrimi, fără panică de ultim moment, fără crize de furie la întâlniri pentru a reduce numărul de oaspeți la cei 1 900 care aveau loc în catedrală. Ea a avut o echipă dedicată, formată din două persoane, pentru a se ocupa de doleanțele ei. „Au lucrat pe brânci, dar au și râs mult și au sărbătorit cu Pinot Noir alături de Kate la sfârșitul zilei", a comentat cineva din interiorul echipei. Mi s-a spus că singura anxietate a miresei în ziua nunții a fost că zgomotul ei din stomac ar putea fi captat de microfon.

Arhiepiscopul de Canterbury, dr. Rowan Williams, care a oficiat căsătoria, mi-a povestit despre sentimentul de calm de la pregătirea religioasă a mirilor pentru ceremonie:

> Știau ce urma să se întâmple, se gândiseră la toate, se cunoșteau bine și, bineînțeles, au avut acea experiență care poate fi destul de importantă pentru cuplurile care s-au despărțit și apoi s-au împăcat. Și uneori asta chiar întărește relațiile, cred. Stai și te întrebi: „Este cu

adevărat ceea ce vreau? Este aceasta persoana cu care vreau să merg mai departe cu adevărat?"[496]

Regina a fost încântată, a spus el, că îndrăgostiții au ales să se căsătorească la Westminster Abbey, scena propriei nunți și a încoronării, mai degrabă decât în St Paul, unde se putea face asocierea nefericită cu nunta lui Charles și a Dianei.

Generații de socri regali s-au plâns de-a lungul timpului că au fost excluși din peisaj, odată ce s-a anunțat nunta, dar William, care îl numea acum pe Michael Middleton „tată", a spus clar și răspicat faptul că socrii săi nu vor avea aceeași soartă. Părinții lui Kate și-au întărit independența, insistând să împartă cu regina și prințul Charles costul nunții. (S-a spus că partea familiei Middleton s-a ridicat la aproximativ 250 000 de lire sterline.) Consilierii palatului au declarat pentru *The Telegraph* că familia Middleton și familia regală vor juca „un rol egal"[497] în viața cuplului. Chiar așa. Cu excepția faptului că familia Middleton a constatat că niciunul dintre oaspeții lor nu a figurat pe lista pentru recepția de după nuntă de la Palatul Buckingham, o situație jenantă pe care Carole a depășit-o cu pricepere, găzduind evenimente adiacente pentru musafiri mai puțin celebri.

O rudă de care Carole a avut grijă în mod deosebit a fost fratele ei, Gary. Cu doi ani înainte de nuntă, acesta fusese prins de reporterii sub acoperire prizând cocaină la Maison de Bang Bang. Carole a efectuat un control rapid al daunelor – cu Gary, nu cu presa. „În momentul în care a apărut povestea, Carole m-a sunat pentru a-și cere scuze în numele familiei, în special al lui Kate, că am fost aruncat brusc în lumina reflectoarelor"[498], a povestit Gary, fără să știe că era „manipulat" de inteligenta lui soră. Un Gary înstrăinat s-ar fi putut transforma într-un coșmar ambulant pentru familia Middleton, cum s-a întâmplat cu tatăl lui Meghan, Tom Markle, ale cărui sentimente de a fi părăsit s-au revărsat chiar înainte de nunta fiicei sale cu Harry. În schimb, clanul Middleton și-a strâns bine rândurile în jurul unchiului Gary, iar el nu numai că s-a

aflat pe lista cu invitați de la Westminster Abbey, dar a primit și un loc de prim rang. Ducesa de Cornwall, în mod clar bine informată cu privire la posibilele capcane, „a venit direct la mine", și-a amintit el. „Îmi pare rău pentru presa proastă", i-a spus Gary. „Nu te mai gândi la asta. Și eu am parte de același tratament", a răspuns Camilla, cu un farmec complice (și expert, căci știa despre ce vorbește).

Carole Middleton a fost foarte implicată în discuțiile despre recent comandata stemă a familiei Middleton. Trebuia comandat un blazon conform specificațiilor lui Michael către Garter Principal King of Arms and Senior Herald pentru a simboliza noul statut regal al lui Kate. Trei ghinde și crenguțe de stejar îi reprezentau pe fiecare dintre descendenții Middleton, dar semnul auriu din centru o reprezenta pe Carole Goldsmith, matriarha făcând parte din clasa de mijloc.

Legătura lui William cu Harry, cavalerul său de onoare, a fost înduioșător de clară pentru publicul britanic, fermecat în timpul nunții. Niciodată cei doi nu păruseră mai uniți decât în clipa aceea, înțelegându-se parcă din priviri. Durerea trecutului, povara datoriei, atenția presei – împărtășiseră totul. Mottoul de pe ecusonul caschetei negre a Gărzii Irlandeze pe care William a purtat-o în drum spre Westminster Abbey vorbea nu doar despre legătura lor fraternă unică, ci și despre codul de onoare militar: „Quis Separabit?" sau „Cine ne va despărți?"

Inelul care avea să pecetluiască jurămintele de căsătorie ale lui William și Kate aștepta în siguranță într-o ascunzătoare din jacheta lui Harry. Uniforma lui militară de la Blues and Royals era atât de strânsă, încât croitorului său i-a venit ideea unei manșete speciale brodate cu aur, cu un compartiment secret pentru prețiosul inel din aur galez pe care avea să-l înmâneze fratelui său.

Ziua nunții i-a adus o satisfacție deosebită reginei. Această nouă nepoată în vârstă de 29 de ani, viitoarea regină-consoartă, fusese, spre deosebire de copila-mireasă Diana, testată de-a lungul timpului, atât în ceea ce privește rezistența, cât și în viața regală. Originea lui Kate, care

făcea parte din clasa de mijloc, s-a dovedit un atu incalculabil. Aristocrații, prinții sau prințesele de sânge s-au dovedit a fi un pericol pentru căsătoria regală modernă. Există prea multă îngăduință în educație și secole de prea mult timp de nefăcut nimic, o rețetă pentru nemulțumire. Philip a fost probabil ultimul consort regal dispus să facă ceea ce trebuia. „A fost cu adevărat excelent, nu-i așa?”[499], i-a spus Majestatea Sa soțului ei după ceremonie, în modul ei rece și profesionist.

O lacrimă a strălucit la coada ochiului lui Carole Middleton când și-a văzut fiica la Marea Ușă de Vest a Westminster Abbey, la brațul mândrului ei tată. Asemenea Camillei, Kate ajunsese în „țarcul câștigătorilor”. Imnul de încoronare al lui Sir Hubert Parry „I Was Glad” a răsunat din ce în ce mai tare în timp ce tatăl și fiica înaintau pe un culoar străjuit de arțari englezești și arbori de carpen înalți de șase metri. Cu fiecare pas pe care îl făcea pe culoar, Kate se retrăgea și mai mult în lumea îndepărtată și înăbușitoare a Coroanei Britanice. Avea să merite sacrificiul făcut?

Așteptând-o la altar, William și-a mușcat buza într-un mod care amintea de mama lui. „Arăți minunat, iubito”, i-a spus el când i-a văzut de aproape chipul drag și atât de bine cunoscut.

[CVI] Joc de cuvinte pornind de la asemănarea fonetică dintre *bin* (coș de gunoi sau pubelă) și forma de participiu trecut *been* a verbului *to be*. S-ar traduce prin „Am fost acolo. Am făcut asta. Prietena lui William duce gunoiul” (n. tr.).

[CVII] Catherine (Caterina) de Aragon (1485–1536), fiica regilor spanioli Ferdinand de Aragon și Isabela de Castilla, a fost prima soție a regelui Henric al VIII-lea. Refuzul ei și al papei de a-i acorda divorțul l-a determinat pe monarhul englez să se rupă de Roma, să instituie Biserica Anglicană și să divorțeze în mod unilateral (n. red.).

[CVIII] Catherine Howard (1521–1542) a fost cea de-a cincea soție a lui Henric al VIII-lea. A fost executată prin decapitare, după ce s-a descoperit că a săvârșit un adulter cu Thomas Culpepper, unul dintre cei mai importanți curteni ai regelui (n. red.).

[CIX] Soția miticului rege englez Arthur (n. red.).

Capitolul 14

MAREA EVADARE

Eroul Harry își găsește calea

Din pârâitul unui schimb urgent de replici la radioul militar, prințul Harry a descifrat vestea de care se temea. La 10 săptămâni după începerea misiunii de patru luni în Afganistan, prezența sa pe front, până atunci ascunsă cu grijă, fusese reperată de presă. Inima lui Harry s-a frânt de dezamăgire.

Era februarie 2008, iar el era de serviciu lângă fosta fortăreață a talibanilor Musa Qala, în nordul provinciei Helmand, cu o echipă formată din șapte vehicule Spartan. Operațiunea a făcut parte dintr-un efort de a prelua controlul asupra unui sat și de a croi o rută către barajul Kajaki, unde, cu aproape doi ani în urmă, un soldat britanic fusese ucis și alți șase fuseseră grav răniți când au dat peste un câmp minat sovietic.

La câteva minute după ce secretul misiunii sale afgane a fost dat în vileag, Harry a simțit o bătaie pe umăr. Era comandantul lui. „Locotenent Wales, fă-ți bagajul. Pleci."[500]

Cuvintele au fost simple și cutremurătoare. În mai puțin de o oră, Harry a trebuit să-și abandoneze oamenii, să-și ia toate lucrurile și să alerge pe rampa elicopterului Chinook care executa o aterizare periculoasă pe timpul zilei pentru a-l recupera. La bord se aflau șase soldați SAS bine înarmați, precum și membrii echipei sale de protecție de rezervă a Poliției Metropolitane, care rămăseseră la Camp Bastion în timp ce Harry se afla în prima linie. Un elicopter de atac Apache i-a zburat pe deasupra capului, aparatul fiind descris pe bună dreptate drept „o fortăreață

zburătoare de 46 de milioane de lire sterline”[501], echipată cu rachete de ultimă generație ghidate cu laser pentru a proteja prețioasa țintă regală de focul taliban. De acolo a fost trimis înapoi la Camp Bastion, din provincia Helmand din deșert, și apoi la baza aeriană RAF Brize Norton din Oxfordshire.

Îngrădirea drastică a misiunii sale în Afganistan nu a fost prima dezamăgire a lui Harry. Cu 10 luni în urmă, fusese pregătit să se îndrepte spre Irak, alături de Blues and Royals, ca lider al unei grupe de 12 soldați și patru vehicule blindate de recunoaștere Scimitar, staționate în Basra. Marea Britanie era în război cu Irakul din 2003, când, încântat peste măsură de ideea de a juca rolul lui Winston Churchill dându-i replica lui Franklin Roosevelt – „jucat” de George W. Bush –, prim-ministrul Tony Blair a angajat trupele britanice să se alăture efortului Americii „de a-l îndepărta pe Saddam Hussein de la putere și de a dezarma Irakul de armele sale de distrugere în masă”[502]. A fost un război profund nepopular, care, probabil, a făcut cu atât mai important faptul că un prețios membru al familiei regale a fost văzut împărțind riscul de a-și pierde viața sau membrele cu britanicii obișnuiți.

De îndată ce Ministerul Apărării – în infinita sa lipsă de înțelepciune – a anunțat misiunea lui Harry în Irak, „GPS-ul presei tabloide” a stabilit exact unde este staționat acesta. Și, inevitabil, liderul religios radical Muqtada al-Sadr, a emis amenințări credibile la adresa vieții lui Harry pe baza acelei informații. Trupele britanice se confruntau deja cu atacuri crescute ale insurgenților. Cel de-al treilea membru al familiei regale în linia succesiunii la tron avea să fie privit ca un „magnet pentru gloanțe”[503] care i-ar putea pune în pericol pe toți ceilalți din jurul lui. În a treia săptămână a lunii aprilie 2007, șefii armatei s-au temut că un atac mortal cu bombă la marginea drumului asupra a doi soldați britanici ar fi fost, de fapt, o repetiție pentru un atentat la viața lui Harry. În mai, Ministerul Apărării i-a anulat brusc misiunea în Irak.

Prințul în vârstă de 22 de ani a fost distrus. Toate lucrurile pentru care se antrenase au dispărut în fum. Harry a arătat clar cât de intens simțea importanța serviciului activ. „Sper că nu-mi voi târî nenorocitul de fund prin Sandhurst... Nu m-aș fi alăturat armatei dacă mi s-ar fi spus că nu pot fi în prima linie”[504], a declarat el presei la ziua în care a împlinit 21 de ani.

El însuși ofițer decorat, Jamie Lowther-Pinkerton s-a simțit, de asemenea, profund frustrat. Lucrase neobosit luni întregi pentru ca misiunea în Irak să poată avea loc. Secretarul particular considera că era esențial ca tânărul prinț să facă „munca de jos”[505], dobândind experiență operațională. Avuseseră loc nesfârșite negocieri delicate cu Sir Richard Dannatt, șeful Statului Major al armatei britanice, pentru a-l duce pe Harry la Basra. Acum, că Irakul ieșea din discuție, exista o teamă îngrozitoare că Harry va renunța cu totul la armată. William a trebuit să dea o mână de ajutor și să-l aducă din nou pe linia de plutire. I-a spus lui Harry că, dacă va renunța acum, va anula tot ceea ce a realizat ca tânăr ofițer și va fi considerat un răzgâiat. Dacă nu ar fi fost creată o altă oportunitate de a pleca într-o misiune – de data aceasta în Afganistan –, a spus Lowther-Pinkerton, „am fi avut pe mâini un individ cu adevărat distrus, nemulțumit, slăbit din punct de vedere moral, care poate să se ridice și să fie periculos dacă vrea să fie așa”[506].

Au existat deja o mulțime de dovezi în acest sens. Din punct de vedere temperamental, Harry era un dispozitiv exploziv improvizat uman. La Eton, se implica adesea în bătăi crâncene, ajungând în cârje după ce a dat cu piciorul într-o fereastră în timpul unei dispute cu un alt student din cauza unei fete. Un fost director al școlii i-a povestit scriitorului Chris Hutchins: „Spuneam că Harry era ca o petardă, iar când alți oameni îl vedeau venind, se auzea imediat un avertisment de-acum familiar: «Nu aprindeți fitilul albastru!»” (Pasaj real din Instrucțiunile britanice despre cum să aprindeți artificiile.)[507]

Harry ar fi fost mult mai fericit în secolul al XIX-lea ca aristocrat gălăgios, agitându-și mereu pistolul, asemenea unui personaj desprins parcă din paginile cărților cu *Flashman* (cu excepția faptului că generalul de brigadă Sir Harry Paget Flashman, eroul romanelor lui George MacDonald Fraser, este un fudul și un laș desfrânat, ceea ce Harry categoric nu este). Analele familiei Spencer sunt pline de isprăvi ale strămoșilor săi roșcovani nesăbuiți și necumpătați. După o ceartă aprinsă, Sir William Spencer, la începutul secolului XVI, a ucis cu furie un cerb. Temperamentalul Charles Spencer, al treilea conte de Sunderland, a declarat în timpul unei dezbateri din Camera Comunelor că „spera să urineze pe Camera Lorzilor"[508]. Contele Roșu a îngrozit-o pe regina Victoria când a fost trimis să fie Lord Locotenent al Irlandei și a ajuns să se convertească la cauza independenței Irlandei. Isprăvile lor sunt cuprinse într-o istorie plină de culoare de către actualul conte Spencer, al cărui elogiu nesăbuit al Dianei se înscrie în totalitate în tradiția strămoșilor săi.

Pe măsură ce anii treceau, William devenea din ce în ce mai mult un Windsor, iar în venele lui Harry părea să curgă tot mai aprig sângele Spencer, lucru pe care, se pare, l-a încurajat. Cu ocazia celei de-a 10-a comemorări a morții Dianei, la slujba de pomenire ținută la Capela Gărzilor de la Cazarma Wellington, William s-a așezat (așa cum, fără îndoială, trebuia) alături de regină și de prințul Philip. Dar Harry a ales să stea cu familia Spencer. El și-a recunoscut afinitatea cu familia din partea mamei sale, în interviul său din 2021 cu Oprah: „Membrii familiei au spus: «Doar joacă așa cum ți se cântă, iar viața ta va fi mai ușoară». Dar am mult din mama în mine. Mă simt ca și cum aș fi în afara sistemului, dar sunt încă blocat acolo"[509].

Este corect să spunem că înrolarea în armată în 2006 l-a salvat pe Harry de la a o lua pe cărări greșite. În timp ce William era plecat la St Andrews, iar tatăl său călătorea frecvent, Harry bea prea mult și fuma iarbă cu prietenii săi în subsolul de la Highgrove, unde el și William aveau o vizuină pentru adolescenți pe care o numeau Club H.

Când frații erau acasă, erau clienți obișnuiți ai Rattlebone Inn, din apropiere, un pub din secolul al XVI-lea, aflat la doar câțiva kilometri de Highgrove. Specialitatea sa letală era „mușcătura de șarpe", un cocktail de bere și cidru care nu-l ajuta pe Harry cu abstinența. Câțiva reporteri gălăgioși se aflau în bar la o băută în 2001, când Harry, încă minor, a luat parte la o „închidere", o tradiție britanică ilegală, dar nu neobișnuită, în care băutorii petrec noaptea închiși în pub pentru a continua petrecerea. Harry, care băuse pahar după pahar, a început să se certe cu un angajat francez pe care, până să se trezească din beție, îl insultase numindu-l „afurisită de broască". Lucrurile au scăpat de sub control de acolo, iar Harry a fost dat afară. *The News of the World* a prezentat grosolanul incident într-un reportaj care se întindea pe mai multe pagini. Adolescența târzie a lui Harry și tinerețea timpurie au fost o înșiruire de nenorociri care au ținut prima pagină a ziarelor, incidentele variind de la lovirea cu pumnul a unui fotograf în octombrie 2004, când în mod clar era beat mort la 3 dimineața, în fața unui club de noapte din Piccadilly, până la purtarea acelei infame banderole naziste la o petrecere costumată în 2005, cu două săptămâni înainte de împlinirea a 60 de ani de la eliberarea Auschwitzului.

Chris Uncle, fotograful implicat în încăierarea cu paparazzii din 2004, a declarat pentru *The Evening Standard* că Harry „a ieșit brusc din mașină"[510] și „s-a aruncat" spre el în timp ce încă îi făcea poze. „S-a dezlănțuit și apoi mi-a împins în mod deliberat aparatul de fotografiat în față", a povestit Uncle. Agenții însărcinați cu protecția lui Harry l-au târât de acolo pe prinț, iar Paddy Harverson a transformat cu talent episodul într-un caz de hărțuire excesivă de către presă a unui tânăr cinstit. Cam în aceeași perioadă, la haosul care caracteriza viața prințului s-a mai adăugat un episod; mai exact, o profesoară de artă de la Eton pe nume Sarah Forsyth, recent concediată, a declarat unui tribunal pentru dreptul muncii că l-a ajutat pe Harry cu un proiect necesar pentru a trece unul dintre examenele de care avea nevoie pentru a

ajunge la Sandhurst. O comisie de examen l-a achitat de acuzația de înșelăciune, dar durerea din plânsul neconsolat al lui Harry se putea depista foarte ușor: „Poate că este, pur și simplu, o parte din ceea ce sunt eu. Trebuie să mă împac cu asta. Sunt multe lucruri de care oamenii sunt acuzați. Din păcate, în ceea ce mă privește, acuzațiile sunt făcute public”[511].

Sandhurst i-a oferit o ascunzătoare în care să scape de toate acestea – „cea mai bună evadare pe care am avut-o vreodată”[512], și-a numit Harry cariera militară. Niciodată nu a existat un temperament mai potrivit ca al lui Harry pentru viața de soldat. Era clar că totul îi venea în mod firesc, ca și la Eton, unde a fost ales comandant de paradă în cadrul Combined Cadet Force.

În picantul interviu acordat cu ocazia împlinirii a 21 de ani, Harry a declarat că a ales trupele terestre în detrimentul marinei, unde servise tatăl și bunicul său, pentru că „îmi place să alerg printr-un șanț plin de noroi și să trag cu arma. Așa sunt eu. Îmi place”[513]. „Marina este atât de tehnică acum”, mi-a declarat un ofițer în rezervă. „Majoritatea navelor de război sunt oarecum închise definitiv. Când ești pe mare, te afli într-un fel de cameră de operații întunecată, fără genul de chestii interesante de tipul Jack-Hawkins-pe-punte[CX] pe care și le imaginează oamenii.”

Să fie soldat a fost esențial pentru imaginea de sine a lui Harry. El a declarat, la un moment dat, că se poate „vedea cu ușurință” petrecând „35 sau 40 de ani” în armată.

Viața militară era pașaportul său pentru anonimat. Atât Clarence House, cât și Sandhurst au anunțat clar și răspicat că ofițerul cadet Wales va fi tratat la fel ca toți ceilalți: aceeași epuizantă tabără de pregătire de 44 de săptămâni, aceleași ore de trezire înainte de revărsatul zorilor, aceleași sarcini de a-și lustrui bocancii și de a-și face patul. Ca orice alt cadet, a trebuit să vină cu propria masă de călcat. La vremea respectivă, instructorul său a rostit o frază care a devenit celebră: „Prințul Harry îmi va spune «domnule».

Și eu îi voi spune «domnule». Dar el va fi cel care o va spune cu toată seriozitatea”[514].

Harry prefera oricând o zonă de război presupusei siguranțe a Londrei, unde avea un alt tip de țintă pe umeri. În timpul misiunilor în afara bazei din Afganistan, casca și ochelarii i-au ascuns chipul celebru. Legăturile „frățești” pe care le-a stabilit cu soldați din familii modeste au fost reale, nu creații ale specialiştilor în PR. La Forward Operating Base Delhi, un avanpost în deșert, într-un loc uitat de Dumnezeu, la 500 de metri de linia frontului talibanilor, a împărțit o cameră cu un contingent în continuă schimbare de soldați ai Artileriei Regale. „Despre asta este vorba”[515], le-a spus Harry reporterilor. „Să fiu aici, cu băieții, mai degrabă decât într-o cameră cu o grămadă de ofițeri… Este distractiv să fii doar cu un grup normal de băieți, ascultându-le problemele, ascultând ceea ce gândesc… Băieții cu care împart o cameră [fac] să merite totul.”

A fost un adevărat balsam pentru Harry, după experiența de la Eton, că armata punea preț pe abilitățile înnăscute, care nu depindeau de rezultatele la învățătură. A primit șansa asta extraordinară dintr-un motiv. „Are o coordonare ochi-mână naturală extraordinară și, drept consecință, se descurcă excelent în orice situație”[516], mi-a spus generalul-maior Buster Howes, fost atașat militar al ambasadei britanice la Washington. Howes și-a amintit cum, în timpul unei vizite la Academia Forțelor Aeriene din Colorado în 2013, lui Harry i s-a înmânat o minge de fotbal american și a aruncat două pase frumoase în spirală, iar mai târziu a lovit două mingi de baseball aruncate către el de un sportiv profesionist de la Boston Red Sox.

Armata a fost singurul loc în care dinamica dintre Harry și William l-a favorizat pe fratele mai mic. Harry a devenit ofițer la Sandhurst la doar câteva luni după ce William a absolvit St Andrews. Lui Harry i-a făcut nesfârșită plăcere faptul că fratele lui mai mare va trebui să-l salute. Relația lor s-a strâns, spune biograful Christopher Andersen, auzindu-i pe sergenți strigând la ei:

„Tu, prințișorule oribil!”[517] în timp ce se strecurau pe sub sârmă ghimpată și mărșăluiau până le sângerau picioarele. Era îmbucurător pentru Harry, un soldat mai experimentat, să fie un mentor militar pentru fratele care îl îndruma de obicei.

Dacă armata a fost o vocație pentru Harry încă din copilărie, pentru William, antrenamentul obositor a fost, în esență, un element pe care să-l treacă în CV, astfel încât calificările lui ca viitor monarh să fie mai strălucitoare. „Simt că este important pentru mine să înțeleg armata și să-i pot privi pe soldați în ochi, având măcar o idee despre ceea ce au de îndurat”[518], a declarat William unui reporter în 2005. Totuși, asemenea prințului Charles în marină, i se părea îngrozitor să se antreneze la nesfârșit, fără nicio speranță de a participa la o luptă reală.

Decizia lui William de a se alătura Forțelor de Căutare și Salvare a RAF în 2010 a fost o lovitură de geniu. Asta i-a oferit experiență operațională fără a pune pe nimeni în pericol, în afară de el însuși. Stabilit pentru trei ani în Anglesey, a zburat deasupra Atlanticului de Nord, salvând pasionați de iahting, coborând din înaltul cerului pentru a ridica alpiniști blocați pe munții Snowdonia și transportând pe calea aerului cadavrele rezultate în urma accidentelor auto de pe autostradă.În 2015, a trecut la Ambulanța Aeriană East Anglian, ducând o echipă de medici și alte cadre medicale către locuri unde suferința umană era acasă la ea – accidente, sinucideri, incendii. Aceasta i-a oferit tânărului moștenitor o perspectivă mai largă asupra provocărilor și a funcționării Serviciului Național de Sănătate decât avusese orice membru al familiei regale înaintea lui.

Cei doi frați și-au făcut antrenamentul de zbor cu elicopterul în același timp, în 2009, la RAF Shawbury, și au împărțit împreună o căsuță în afara bazei. „A fost pentru prima și ultima dată, vă pot asigura de asta”[519], a glumit Harry într-un interviu comun. Harry s-a descurcat atât de bine, încât armata l-a promovat la antrenament pentru a pilota un Apache – considerat a fi cea mai letală și mai

dificilă dintre aeronave, cântărind aproape 5,5 tone. A câștigat premiul pentru cel mai bun trăgător copilot din clasa sa. „Este un pilot și un copilot-trăgător excelent"[520], l-a lăudat Lowther-Pinkerton. După ce Harry s-a antrenat, acesta „și-a dat brusc seama: «Sunt genial la asta. Nu pot să susțin examene, nu pot face asta, nu pot face ailaltă»", a povestit cineva din cercul său militar. „Dar cei care știu, spun că a fost întotdeauna excepțional. A plecat în Afganistan și, din toate punctele de vedere, a fost absolut superb. Comandantul său s-a întors și a spus: „A fost cu adevărat, cu adevărat, cu adevărat de 24 de carate acolo".

O sursă de la Palat a remarcat că tipul de elicoptere pe care fiecare dintre ei îl pilota le rezuma destul de mult temperamentele complet diferite: unul era un militar excelent, celălalt era curajos și empatic:

> Harry pilota un elicopter blindat de atac Apache, care ar trebui să zboare cu aproximativ 200 de noduri la 3 metri deasupra solului, îndeplinind 39 de funcții deodată și trăgând cu arme în toate direcțiile. În timp ce William pilota o fiară mare de aeronavă de căutare și salvare, cu rezervoare suplimentare de combustibil, calculând rezerva de combustibil, mergând în linie dreaptă, croindu-și drum prin furtună, ridicând pe cineva din ocean și revenind. Iată o descriere clasică a celor doi bărbați.

Dacă Harry ar fi renunțat la armată după dezamăgirea din Irak, Lowther-Pinkerton este de părere că ar fi fost un dezastru nu doar pentru prinț personal, ci și pentru monarhie, aruncându-i în aer potențialul de a fi un atu vital pentru Coroană. Evident, la fel credea și bunica lui. Pentru regină, serviciul militar nu era o necesitate ornamentală. Ea este ultimul șef de stat care a servit în armată în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și ultimul, după cum afirma Robert Hardman, „cunoscând frica, spiritul, chiar și cântecele acelei generații"[521]. Suverana s-a alăturat, de îndată ce împlinise 19 ani, Serviciului Teritorial Auxiliar – echivalentul în Statele

Unite al Corpului Militar Feminin –, fiind prima femeie din familia regală care a urmat un curs alături de oameni obișnuiți, fără rang sau vreun privilegiu special, la porunca monarhului. A învățat aici să conducă o serie de vehicule, inclusiv o ambulanță, și să desfacă și să reconstruiască un motor. Îi plăcea să se murdărească sub unghii și să aibă unsoare pe mâini. A devenit o glumă de familie că, la cină, avea să discute cu toată seriozitatea despre pistoane și chiulase. Dacă ar fi existat vreo problemă mecanică în legătură cu Land Roverul ei de la Balmoral, ea ar fi sărit din mașină și s-ar fi vârât sub capotă. (În 2003, l-a șocat pe prințul moștenitor al Arabiei Saudite când l-a condus ea însăși în jurul proprietății Balmoral. Prințul, care nu a acordat niciodată femeilor dreptul de a conduce în timpul lungii sale domnii, a trebuit să-i ceară să încetinească. Trebuie să ne gândim că suverana îi transmitea un mesaj.)

De Ziua Victoriei, în mai 1945, ea și prințesa Margaret au fugit cu un grup de ofițeri tineri ai Gărzii și s-au alăturat mulțimilor jubilânde, braț la braț cu petrecăreții care se învârteau în jurul Palatului. Experiența războiului a fost fundamentală pentru modelarea noțiunii de datorie a reginei. Uniforma forțelor armate a avut întotdeauna o valoare emoțională profundă pentru ea. Până când i-a cedat responsabilitatea prințului Charles în 2017, suverana a considerat depunerea coroanei de flori la Cenotaph, în Ziua Comemorarii, în fiecare noiembrie, drept una dintre cele mai sacre și de neratat dintre îndatoririle sale regale.

O sursă de pe Downing Street era de părere că insistența reginei în discuțiile cu noul prim-ministru laburist Gordon Brown a dus la acordarea celei de-a doua șanse lui Harry de a pleca în misiune – de data aceasta în Afganistan –, în ciuda rezistenței puternice a armatei. Din câte se părea, regina era îngrijorată de faptul că fratele mai mic al lui William dădea toate semnele unei năucitoare și pline de nefericire derive emoționale. Elisabeta se mai confruntase cu asta – tinerețea recalcitrantă a prințesei Margaret și lipsa de scop a prințului Andrew. Știa, așadar, cât de important era pentru Harry să-și servească țara.

„Majestatea Sa era conștientă de limitările pe care le impune faptul că Harry este «moștenitorul de rezervă» și de lucrurile rele care se pot întâmpla atunci când ai un sentiment de inutilitate", mi-a povestit sursa mea. „Regina a făcut tot posibilul să găsească o soluție elegantă... Gordon Brown nu va vorbi niciodată despre acele discuții cu nimeni, dar este clar că i s-a dat un impuls." În calitate de comandant suprem, dar mai probabil în calitate de mândră bunică, a fost cea care i-a spus prințului Harry că avea să-și îndeplinească în sfârșit visul de a servi într-un teatru de război. Cu mai multe trupe în Afganistan decât în Irak și cu soldați britanici care servesc în vreo șase zone, șefii armatei erau de părere că îl puteau proteja – dacă mass-media tăcea.

Părea o propunere bizară. Cum să pui botniță unei haite de lupi media vorace și competitivi? Singura cale era să-i faci să coopereze.

Acesta este punctul în care o echipă întreprinzătoare formată din secretarul particular Lowther-Pinkerton și maestrul comunicării Harverson a lucrat impecabil. Serialul Netflix *The Crown* a venit cu o viziune învechită despre consilierii Palatului ca fiind niște reacționari scorțoși. Oamenii tind să-și imagineze că primul secretar particular al reginei, Tommy Lascelles, magistral interpretat de Pip Torrens, era ca un câine de luptă mustăcios care trăiește doar pentru a elimina orice idee progresistă și care conduce încă spectacolul regal. De fapt, o echipă de strategi sofisticați compune *think tank*-ul modern al Palatului. Lucrurile funcționează bine sau prost pentru membrii familiei regale, în funcție de cine este angajat în rolurile critice de secretar particular și de comunicare la un moment dat.

În iunie 2007, Lowther-Pinkerton și Harverson au decis să țintească direct burta fiarei. Au stabilit întâlniri cu tabloidul lui Murdoch, *The Sun*, și s-au așezat la masa negocierilor cu Duncan Larcombe, negustorul de știri regale care acționa ca o lipitoare, și cu Tom Newton Dunn, editorul care îți scotea peri albi când venea vorba de

probleme de apărare. După cum se povestește în cartea lui Larcombe, *Prince Harry: The Inside Story*, Harverson a deschis întâlnirea cu „Vrem să știm dacă voi credeți că va fi vreodată posibil ca Harry să lupte în război”[522].

„Te-ai gândit să încerci să obții o întrerupere a știrilor pentru orice viitoare misiune?” a întrebat Newton Dunn.

„Ar funcționa?” a vrut să știe Lowther-Pinkerton.

Larcombe a răspuns: „Ei bine, mi se pare că acesta este singurul mod în care Harry ar putea servi vreodată în prima linie. Dacă misiunea sa este mediatizată înainte de eveniment, nu va putea merge. Deci, poate că aceasta este singura opțiune disponibilă”.

Bingo! Strategia de cooptare a funcționat, iar Palatul chiar făcuse să pară că enervanții șefi ai tabloidului veniseră cu ea. Deși nici Larcombe, nici Newton Dunn nu s-au gândit că Palatul ar putea vreodată să alunge mass-media din preajma unei celebrități regale cu profilul și popularitatea lui Harry, Lowther-Pinkerton, Harverson și generalul Dannatt au intrat în joc, întâlnindu-se și cu alți editori și producători de știri pentru a vinde ideea.

Esențial pentru succesul schemei a fost Miguel Head, pe atunci șef al Departamentului de presă al Ministerului Apărării, care a negociat cu presa acorduri care au venit la pachet cu o recompensă. Dacă ziarele puteau fi convinse să păstreze tăcerea în legătură cu misiunea lui Harry, s-a angajat cu seriozitate Head, prințul va acorda interviuri înainte, în timpul și după misiunea sa, cu condiția ca aceste discuții să nu apară până nu se va întoarce din prima linie. Cu presa scrisă deja cooperantă, Head a convins apoi mass-media audiovizuală să treacă la blocarea știrilor. Au refuzat, în special cei de la BBC. A fost nevoie de cinci luni pentru ca generalul Dannatt să-i convingă să folosească șablonul din cazul răpirilor, când poliția are dreptul de a cere organizațiilor media să nu prezinte informații despre o răpire cât timp negocierile sunt în desfășurare, în cazul în care aceasta pune în pericol ostaticul. În schimb, poliția își asumă responsabilitatea de

a actualiza în mod regulat mass-media și de a face o „dezvăluire" în fața camerei odată ce situația este rezolvată.

Într-un interviu pentru *The Journalist's Resource*, Head a explicat cum a determinat presa de obicei rapace să renunțe la una dintre cele mai mari povești regale:

> Natura competitivă a mass-media a avut un efect invers: niciunul dintre ei să nu dorea să fie persoana rea. Prințul Harry este atât de popular și pe atunci era încă foarte tânăr. Trecuseră doar 10 ani de la moartea Dianei, prințesa de Wales. În țară, poporul încă mai avea o dorință foarte puternică de a-i ține pe cei doi tineri prinți în brațe și de a spune: «Vom avea grijă de ei! Și tu, presă, ar fi bine să ții mâinile departe de băieți. Nu îndrăzni să le faci ce i-ai făcut mamei lor!"[523]

În cele din urmă, sute de organizații de presă, inclusiv radiodifuzori din SUA, au fost aduse în ceea ce Miguel Head a numit „cercul încrederii". În mod remarcabil, acesta a fost un *gentlemen's agreement*, dar nu unul legal – motiv pentru care Head credea că embargoul va dura maximum 48 de ore. Reporterii atașați Casei Regale, care erau obișnuiți cu actualizările necruțătoare despre prințul Harry, nu au fost informați cu privire la fotografiile cu el mergând prin deșert cu o motocicletă ruginită către un loc misterios, al cărui nume nu a fost dat publicității. William a luat parte la subterfugiu, înscriindu-se pentru sarcinile armatei de Crăciun, în 2007, pentru a sprijini povestea potrivit căreia ambii frați au ales să-și petreacă ziua în baza militară, alături de unitățile lor. Din fericire, prințul Charles a oferit o știre utilă pentru abaterea atenției, strigând la un fotograf în timp ce exersa în galop cu calul său: „Dă-te din drum, ticălos enervant ce ești"[524].

În timp ce restul familiei regale se delecta cu budincă de Crăciun, iar prințesa Anne culegea păsări moarte la vânătoarea prințului Philip, Harry consuma carne de capră cu curry alături de soldații Gurkha în deșertul Afganistanului. În multe privințe, forțele destinului conspiraseră să-l scoată din războiul din Irak, pe care

oamenii îl urau, și să-l introducă, în schimb, într-un teatru de luptă – Afganistan – care era, la acea vreme, mai puțin controversat. Există o anumită melancolie legată de Afganistan printre forțele armate ale Marii Britanii, iar Harry părea să se potrivească perfect într-un loc despre care atât Kipling, cât și Churchill au scris atât de elocvent.

Nimeni nu putea spune că misiunea lui aici a fost o sinecură. În cea mai mare parte, a trăit fără apă curentă sau căldură în timpul nopților înghețate. Lucrând drept controlor aerian, urmărea fluxul de filmări în direct către un terminal de laptop, cunoscut sub numele de „Taliban TV" sau „Kill TV". Sarcina lui era să solicite ajutor aerian pentru trupele NATO aflate sub focul talibanilor, folosind numele său de cod Widow Six Seven. Piloții conectați auzeau mesajul „Cleared Hot" (permisiune de a trage) transmis cu inflexiuni etoniene, fără să aibă habar că acestea că aparțin nepotului reginei.

A fost nevoie de 10 săptămâni pentru ca acordul de anonimat cu presa să se destrame, ceea ce, luând în considerare toate lucrurile, a fost o mare realizare pentru mass-media, de obicei vorace, și o dovadă a popularității de care se bucura Harry. Acoperirea lui a fost dată în vileag după o lună, când o revistă australiană pentru femei, destul de puțin cunoscută de altfel, *New Idea*, a aflat cumva despre misiunea lui și, neștiind de acordul cu presa, a publicat un mic articol pe site-ul său despre prințul aflat în prima linie a frontului. (Redactorul și-a cerut mai târziu scuze și a demisionat, ceea ce nu a oprit mesajele de ură și amenințările cu moartea pe care le-a primit pentru că l-a dat în vileag pe prinț.) Din fericire pentru Harry, *New Idea* nu era urmărită, iar acordul a mai durat încă șapte săptămâni. Miguel Head avea dreptate. Presa britanică nu avea pofta de a fi considerată instituția de presă delincventă care arunca în aer acoperirea unui prinț războinic curajos care lupta pentru țara sa, dar bârfitorul american Matt Drudge, de la *Drudge Report*, nu avea astfel de îngrijorări. A difuzat știrea ca și cum ar fi obținut el însuși informația, trâmbițând: „(Britanicii) îi spun «Harry,

eroul!»”[525] Postarea s-a încheiat cu expresia de rău augur „În actualizare...” pe care o patentase în timpul scandalului Monica Lewinsky.

Se terminase. Când avionul de transport de trupe RAF TriStar care îl aducea acasă pe prinţul Harry a aterizat la RAF Brize Norton, acesta era întruchiparea nefericirii. Purta uniforma de camuflaj şi vesta antiglonţ, ambele murdare, iar în bocanci avea încă nisip din Afganistan. „Era foarte supărat”[526], şi-a amintit Miguel Head. „Era, într-adevăr, dezamăgit. Nu l-aş descrie ca fiind furios – este mult prea matur pentru asta şi a înţeles de ce s-a întâmplat ce s-a întâmplat. Era doar foarte trist.” Avusese parte de două luni şi jumătate de viaţă normală – şi asta doar pentru că fusese în război.

Zborul spre casă fusese traumatizant. La bord se aflau doi soldaţi britanici grav răniţi, care se aflau în comă indusă, cu tuburi de perfuzii ieşindu-le din braţe. Unul dintre bărbaţi era Ben McBean, un puşcaş marin în vârstă de 21 de ani, care îşi pierduse piciorul drept şi braţul stâng după ce călcase pe un dispozitiv exploziv improvizat plantat de talibani. În mâna celuilalt soldat era o eprubetă cu schijele care îi fuseseră scoase din gât.

Harry nu l-a uitat niciodată pe Ben McBean. Cinci ani mai târziu, prinţul a venit să-l încurajeze în timp ce concura – cu piciorul său protetic – într-o istovitoare cursă de 50 de kilometri în numele unei organizaţii caritabile a forţelor armate. McBean a povestit ulterior că a fost uimit să-l vadă pe Harry acolo. Curajul veteranilor răniţi din avion lăsase pentru totdeauna o amprentă asupra psihicului prinţului. Suferinţa lor tăcută l-a inspirat mai târziu să înfiinţeze Jocurile Invictus, care le permit veteranilor răniţi să-şi recapete sentimentul de valoare în competiţiile sportive.

La Brize Norton, la aterizare, tatăl şi fratele lui Harry au fost acolo să-l întâmpine. Miguel Head, care a fost şi el prezent, a spus:

> A fost prima dată când mi-am dat seama, pentru că am văzut cu ochii mei, cât de strânsă era relaţia dintre

> cei doi frați. Gândiți-vă la emoțiile contradictorii pe care cu siguranță trebuie să le fi încercat prințul William, pentru că nu avea voie... pentru că el nu ajunsese acolo. Pentru că nu știa cum se simțea prințul Harry și era foarte protector cu el[527].

La plecarea lui Harry, William îi trimisese o scrisoare în care îi spunea cât de mândră ar fi fost mama lor.

Acordul media pe care Miguel Head îl negociase era acum o perspectivă insuportabilă pentru prințul epuizat. Toți se așteptau să se așeze în fața reflectoarelor și să acorde un interviu grupului de presă. Măcar o dată, mass-media britanică a dat dovadă de moralitate. Scurgerea venise din America, nu de la britanici. Harry le-a mulțumit că au păstrat tăcerea.

„Este păcat"[528], a spus el cu o admirabilă stăpânire de sine. „Supărat ar fi un cuvânt nepotrivit. Sunt ușor dezamăgit. M-am gândit că o să pot rezista până la capăt și că o să mă întorc cu băieții noștri." Încă zguduit de vederea soldaților grav răniți din timpul zborului, Harry a recunoscut că a suferit un șoc și a simțit „că se sufocă". „Aceia sunt eroii. Băieți care au fost aruncați în aer de o mină despre care habar nu aveau, în timp ce își slujeau țara și făceau o patrulare normală."

William, privind din spatele camerei, a simțit cât de fragil era fratele său pe sub masca afișată presei. S-a ridicat brusc și și-a trecut mâna prin dreptul gâtului, într-un gest care spunea „Tăiați".

„A fost pur și simplu un frate care și-a dat seama că în acel moment nimic nu era mai important decât starea psihică [a fratelui său] și niciunul dintre celelalte acorduri nu a contat în clipa aceea"[529], și-a amintit Miguel Head.

> Asta spune ceva despre apropierea celor doi frați, dar și despre curajul lor: nu au de gând să se prefacă pur și simplu pentru a juca un rol sau pentru a le cânta în strună altora. Sunt incredibil de politicoși, loiali și vor respecta acordurile până la un punct. Dar va veni un moment în care vor spune: „Ei bine, de fapt, latura umană este mai importantă".

Producătorul BBC căruia i s-a promis un interviu a fost în pragul apoplexiei și i-a reproșat vehement lui Head încălcarea acordului. Mai târziu, frații au apreciat atât de mult modul în care s-a descurcat Miguel, încât l-au rugat pe Paddy Harverson să-l angajeze ca prim purtător de cuvânt comun, sarcină de care acesta s-a achitat admirabil.

Harry, Charles și William au părăsit rapid scena interviului. William a dus cele două genți de voiaj ale lui Harry într-o mașină care-i aștepta și au plecat. Ca orice familie care întâmpină un soldat iubit întors acasă în siguranță de pe front.

[CX] Aluzie la actorul britanic Jack Hawkins (1910–1973), care a devenit celebru datorită faptului că, de-a lungul cariei, a interpretat în mod special roluri de militar (n. tr.).

Capitolul 15

SPIONII

Cum i-a hărțuit presa pe membrii familiei regale

Persoana care a fost cea mai încântată că misiunea lui Harry a fost întreruptă a fost iubita lui, pe atunci în vârstă de 22 de ani, Chelsy Davy, fiica rebelă a lui Charles Davy, unul dintre cei mai mari proprietari de terenuri private din Zimbabwe. Relația lor cu suișuri și coborâșuri a durat patru ani, dar absența lui Harry a avut darul să reaprindă focul pasiunii. Atracția pe care Chelsy o exercita asupra lui Harry a avut legătură la fel de mult cu plăcerea de a se dedica activităților în aer liber, chefului nebun de petreceri, ca și picioarelor ei lungi și cascadei de păr platinat. Harry a iubit-o la nebunie timp de peste șapte ani.

La fel ca Harry, Chelsy era o rebelă. Exista un oarecare farmec în amintirea copilăriei ei petrecute în Zimbabwe sub domnia despotului cu chip de aligator Robert Mugabe. Chelsy străbătea Cape Town într-un Mercedes argintiu cu două locuri. Bogăția părinților ei i-a oferit o aură a hedonistei Happy Valley, plasată în Kenya anilor '20 și '30. Mama ei era o frumusețe celebră, Miss Rhodesia 1973, cu un chip recognoscibil, deoarece apăruse în reclamele la Coca-Cola de pe camioane.

Chelsy a crescut alergând desculță și vânând șerpi pe pământurile vastei ferme Davy. Într-un interviu acordat pentru *The Times* în 2016, tânăra a povestit că la grădiniță „erau maimuțe peste tot, care îți furau creioanele"[530].

În momentul în care Chelsy a ajuns la adolescență, Zimbabwe se dezlănțuia. Fata și-a bătut la cap părinții să o lase să meargă la școală în Anglia. Familia s-a oprit asupra exclusivistului colegiu pentru fete Cheltenham din

Gloucestershire. Tânăra a ajuns la această școală ale cărei eleve erau membre scorțoase ale clasei superioare, tocmai scoasă din mijlocul naturii, precum „Crocodile Dundee cu toți șerpii mei". Și-a continuat studiile la Stowe, o școală cu internat din Buckinghamshire mai puțin dezgustătoare și în mare parte cu elevi băieți, părinții sperând că instituția se va potrivi mai bine cu sensibilitatea ei.

Acasă, legăturile de afaceri pragmatice ale tatălui ei cu aliații lui Mugabe au ridicat întrebări din ce în ce mai incomode cu privire la motivul pentru care domeniul său de vânătoare HHK Safaris – care se adresează vânătorilor americani și europeni – a continuat să prospere în vreme ce regimul înhăța tot mai mult pământ. Cu atât de mulți fermieri albi evacuați de pe proprietățile lor de familie, au existat suspiciuni privind motivul pentru care Charles Davy a predat în cele din urmă doar 140 000 de acri. Povestea de dragoste dintre Harry și Chelsy a fost considerată o mișcare de propagandă de către Mugabe, nemulțumit, fără îndoială, după ce regina îl deposedase pe dictator de titlul de cavaler onorific în 2008, ca răspuns la informarea Ministerului de Externe britanic privind abuzurile sale asupra drepturilor omului. Afacerea de vânătoare a lui Charles Davy și dezintegrarea postcolonială a statului Zimbabwe ar fi fost în cele din urmă elemente explozive în povestea lui Chelsy dacă aceasta s-ar fi căsătorit cu un membru al Casei de Windsor. Pentru a evita dificultățile diplomatice, Harry a fost sfătuit de către Palat să nu o viziteze niciodată pe Chelsy acasă, în Zimbabwe, ci să se întâlnească în țările din apropiere.

Pasiunea lui Harry pentru Chelsy a fost întotdeauna indisolubil legată de dorința lui de a fugi de constrângerile vieții regale. „Mi-aș dori să pot petrece mai mult timp în Africa"[531], a declarat Harry pentru *Town & Country* în 2017, continuând să caracterizeze diversele popoare din 54 de țări ca pe un monolit moral și demografic, așa cum ar fi făcut-o și strămoșii săi în vremuri mai puțin iluminate. „Am acest sentiment intens de relaxare completă și de

normalitate, aici. Să nu fiu recunoscut, să mă pierd în peisaj alături de ceea ce aș numi cei mai realiști oameni de pe planetă, oameni [dedicați ecologiei] fără motive ascunse, fără planuri ascunse, care ar sacrifica totul pentru îmbunătățirea mediului." O vreme, a spus el, își dorise să fie pădurar într-un parc natural.

Harry a trăit pentru prima dată această seducție la doar câteva săptămâni după moartea mamei sale, când Charles și-a luat fiul suferind, pe atunci în vârstă de 13 ani, pentru a se conecta sufletește în acea călătorie oficială în Africa de Sud, Swaziland și Lesotho. Cele trei zile ale lui Harry în natura din Botswana, observând fauna sălbatică de pe un Land Rover decapotabil – în timp ce tatăl său și-a șlefuit imaginea publică în acest road-show regal – au făcut o profundă impresie asupra lui Harry, aflat într-un moment extrem de vulnerabil. Însoțit de neobosita Tiggy Legge-Bourke și de un coleg de școală, a stat într-un cort de pânză cu un acoperiș din stuf și a fost încântat de elefanții, leii și girafele din sălbăticie. Prințul Charles i s-a alăturat pentru o plimbare cu barca în inima teritoriului Zulu, unde au plutit pe lângă păsări flamingo, pelicani, hipopotami și crocodili. Pentru Harry, a fost o eliberare mistică de groaza și haosul provocate de pierderea mamei sale. Încă de la prima vizită, a rămas încântat de Africa, revenind din nou și din nou pentru a împărtăși pasiunea sa pentru acest continent cu persoanele pe care le-a iubit. Când s-a îndrăgostit de Meghan Markle, după doar două întâlniri, a dus-o în Botswana pentru a dormi sub stele. A inclus chiar și un diamant *conflict-free*[CXI] din Botswana în inelul ei de logodnă.

II

Anul de pauză al lui Harry din 2003 – între sfârșitul studiilor la Eton și începutul celor la Sandhurst – i-a adâncit sentimentul că Africa este un loc în care a înflorit. Și mentorul său, Mark Dyer, împărtășea pasiunea lui Harry în tot ceea ce privește Africa. Acesta a lucrat pentru organizația Salvați Copiii în Etiopia și Sudan. Dyer devenise aproape un al doilea tată pentru Harry și, cu

ciuful lui roșcat, putea fi ușor considerat astfel. Însărcinat cu organizarea anului sabatic al lui Harry, acesta a intermediat legătura cu Seeiso, prințul moștenitor din Lesotho – un mic regat montan fără ieșire la mare din apropiere de Africa de Sud, devastat de epidemia de SIDA.

S-a convenit ca Harry să petreacă opt săptămâni călătorind cu Seeiso și lucrând la Casa de copii Mants'ase, un orfelinat din Lesotho, unde numeroși micuți își pierduseră părinții din cauza SIDA. Cu aproape două decenii mai în vârstă decât Harry, prințul moștenitor a avut la început o oarecare neliniște cu privire la responsabilitatea pe care o presupunea să aibă grijă de musafirul în vârstă de 19 ani. Temerile s-au risipit curând, cei doi legându-se sufletește, întrucât își pierduseră amândoi mamele și simțiseră presiunea incredibilă de a fi al doilea fiu al familiei regale. Seeiso a remarcat că Harry avea o relație naturală remarcabilă cu cei mici și a fost un fel de Fluierarul din Hamelin pentru un băiețel care îl urmărea peste tot când făcea reparații și picta pereții. Harry l-a îndrăgit atât de mult pe acest băiețel, pe nume Mutsu, încât i-a oferit propria pereche de cizme albastre, a ținut legătura cu el prin scrisori și vizite, iar 14 ani mai târziu l-a invitat la nunta sa cu Meghan la Castelul Windsor. Seeiso a fost cofondator, alături de Harry, al Sentebale, organizația caritabilă care-i ajută pe copiii cu HIV, acesta fiind primul patronaj care nu i-a fost impus lui Harry de către tatăl sau de bunica sa.

Într-o seară, la cină, în Lesotho, Harry a dispărut în spatele anexei în care locuia, probabil pentru a fuma o țigară. „Am ieșit să iau un pahar cu apă", a declarat un martor, „și era acolo, în spate. Se strecurase aici pentru a spăla vasele cu doamnele. Și m-am gândit că va fi bine băiatul ăsta."

Paddy Harverson a venit și el pentru a se asigura că această etapă a anului sabatic al lui Harry merge mai bine decât prima, pe care prințul o petrecuse în Australia, la fermă din Tooloombilla Station, o proprietate de 39 500 de acri din centrul Queenslandului. Harry fusese urmărit tot

timpul de către reprezentanții presei. În loc să îndeplinească sarcinile prescrise de mânare a vitelor și de reparare a gardurilor, nefericitul Harry sfârșise închis în casă, în timp ce presa îl urmărea pe pământ și din aer. Un roi de paparazzi își stabilise tabăra chiar în afara fermei, iar elicopterele și avioanele agricole echipate cu camere video îi bâzâiau neîncetat pe deasupra capului. Un Mark Dyer livid le-a spus reporterilor: „Am un tânăr cu inima frântă. Nu-și poate face treaba aici, la fermă, nu poate ieși, nici măcar nu poate strânge vite în curțile din apropierea drumului fără să fie fotografiat”[532]. Pentru a agrava absurditatea, presa l-a numit „răsfățat și leneș”. „Harry este un tânăr cu totul oribil, care rar ridică vreun deget, cu excepția cazului în care pipăie vreo târfă ieftină într-un club de noapte sau împușcă vreo creatură inofensivă”[533], a pufnit un dinozaur de la *The Daily Express.*

Acesta însă a fost doar un mic antreu al viitorului iad. Săptămânile lui Harry în Lesotho au fost o oază rară de liniște (iar provocările logistice pe care regatul le punea paparazzilor au fost un motiv în plus pentru a iubi Africa). Acum, că Harry scăpase de restricțiile de la Eton și de codul PCC, ziariștii au considerat că imprevizibilul frate mai mic este o pradă sigură, mai ales când au auzit prima dată de Chelsy Davy, care îl captivase pe Harry într-o excursie din Lesotho la Cape Town.

Copoii de presă au adulmecat când cuplul încerca să se bucure de o escapadă romantică înainte ca Harry să intre la Sandhurst, urmărindu-i spre insula tropicală izolată Bazaruto, aflată în largul coastei Mozambicului. Charles Davy a plătit nota pentru avionul privat care i-a dus pe adolescenții îndrăgostiți la cuibușorul lor de nebunii aflat pe litoral, într-o minunată zonă interzisă de vreo cinci kilometri. Acest lucru nu i-a descurajat pe șefii publicației lui Murdoch, *The News of the World*, care i-au trimis în misiune pe reporterul Sarah Arnold și un fotograf, pozând în cuplu aflat în luna de miere, cu pălării de paie care să le ascundă mutrele bolnăvicioase de angajați la un tabloid. Șarada a funcționat până când guvernul a trimis opt

membri ai miliției care le-au cerut impostorilor demascați să părăsească insula în 15 minute.

Mult mai strigător la cer i s-a părut protectorului Harry modul în care fotografii îi urmăreau iubita când erau departe unul de celălalt, ținându-se după ea în timp ce încerca să meargă la cursuri la Universitatea din Cape Town și intensificând hărțuirea când Chelsy s-a mutat la Universitatea din Leeds pentru un masterat în drept. Chelsy a fost aproape o prezență constantă în tabloidele de pe Fleet Street, urmărită de armata invizibilă de motocicliști nelegiuiți. Ziarele din grupul de presă al lui Murdoch, *The News of the World* și *The Sun,* au fost cele mai rele, urmate îndeaproape de *The Daily Mail* și *The Mail on Sunday* ale vicontelui Rothermere.*The Daily Mirror*, *The Sunday Mirror* și *People*, publicații făcând parte din grupul *The Mirror*, în mod evident, nu erau nici ele cu mult mai prejos. La Londra, paparazzii așteptau mereu în adevărate haite, așa că, într-o noapte, i-au surprins pe Chelsy și pe Harry după un chef la care băuseră Crack Baby, un cocktail (cu un nume de prost-gust) din fructul pasiunii, vodcă și șampanie, la clubul de noapte Boujis. Articolele care au prezentat subiectul au creat o imagine distorsionată a lui Chelsy ca fiind nimic altceva decât o fată petrecăreață. În realitate, aceasta studia din greu la universitate, iar mai târziu a lucrat ore întregi în domeniul atragerii finanțării la Allen și Overy, o firmă de avocatură de top din Londra. „Dacă ieși o dată în club, imediat fac o poză, dar nu îți fac poză și când mergi la muncă în fiecare dimineață. Folosesc o poză cu unul dintre voi căzând la ieșirea dintr-un club de noapte la 4 dimineața. ”[534], a povestit ea ani mai târziu pentru *The Times.*

Prezența neîncetată în presă a creat tensiune între Harry și Chelsy. Când s-a întors în Africa de Sud, tânăra nu s-a bucurat să citească titlul „Dirty Harry” în *The Sun,* după ce Harry se distrase foarte bine în compania unei dansatoare la bară într-un club de striptease din Slough pentru a sărbători sfârșitul pregătirii sale ca ofițer la Sandhurst. Nici

nu a fost teribil de încântată de fotografia lui Harry părăsind o petrecere alături de o fostă iubită, prezentatoarea TV Natalie Pinkham, care a fost auzită de paparazzii care se ascundeau afară cerându-i prințului să-i dea un sărut.

Tabloidele au cheltuit incredibil de mulți bani și timp pentru ceea ce au considerat a fi idila regală sexy a momentului. În 2008, *The Sun* și-a trimis corespondentul regal și un fotograf să aștepte la granița Namibiei pentru a prinde momentul cu Harry și Chelsy plutind pe calea navigabilă Okavango, din nordul Botswanei, într-o barcă pe care o închiriaseră pentru un pic de odihnă și recreere în secret.

Chelsy a devenit din ce în ce mai înfuriată de prețul pe care îl avea de plătit pentru că se întâlnea cu Harry. „A fost o adevărată luptă: nebunesc, înfricoșător și incomod. Mi s-a părut foarte dificil când escaladaseră lucrurile. Nu am putut face față. Eram tânără, încercam să fiu un copil normal și a fost oribil "[535], a declarat ea pentru *The Times* în 2016. Comentariile convenționale (și sexiste) din tabloide că obiectivul lui Chelsy era „să pună gheara" pe prinț nici că puteau fi mai departe de adevăr. Spre deosebire de Kate Middleton, care și-a reorganizat în mod deschis viața și slujba în jurul programului lui William, Chelsy și-a propus clar să-și creeze propria identitate profesională, considerând aiurelile regale și intruziunea presei în viața ei drept o teribilă durere de cap.

Ceea ce o deruta și o înfuria – și la fel se întâmpla și cu Harry – era faptul că presa părea să știe întotdeauna unde să-i găsească. În aprilie 2006, Chelsy a avut precauția de a cumpăra un bilet de avion cu bani gheață la aeroport, astfel încât să nu existe nicio urmă electronică a zborului ei din Cape Town către Londra pentru a se alătura lui Harry la balul său de absolvire la Sandhurst. În zadar! *The Sun* a publicat un articol atribuit corespondentului regal Duncan Larcombe care se încheia cu: „Seara [Prințul Harry] își va sărbători reușita la luxosul Bal al Căderii pe sub Mese care va avea loc în curtea academiei. Iubita lui

Harry, Chelsy Davy, în vârstă de 20 de ani, a zburat de la Cape Town pentru a participa la bal. Ea a primit o escortă înarmată pentru prima dată ieri, când a aterizat la Heathrow, apoi i-a trimis un mesaj lui Harry pentru a-l înștiința că totul este bine”[536].

De unde au știut? Răspunsul este The Dark Arts, „Artele întunecate”, așa cum erau numite tehnicile dubioase de culegere de știri, care erau practicate într-o varietate de moduri inventive în special de tabloide.

Paddy Harverson își amintește de ziua crucială din 2005 când se afla în biroul lui Jamie Lowther-Pinkerton din spatele Palatului St James și a menționat că mesageria lui vocală se activase. „Jamie a spus că a observat același lucru”[537], mi-a povestit Harverson. „În același timp, *The News of the World* tipărise lucruri despre care nu puteam înțelege cum de ajunseseră în posesia lor. Erau banalități, dar, în același timp, chestii foarte precise.”

Până în noiembrie 2005, și prințul William a devenit suspicios. Observase că acel conținut al unui anumit mesaj vocal, pe care i-l lăsase un prieten apropiat și corespondentul ITN Tom Bradby, a apărut și în *The News of the World*. Mesajul era despre modul în care William avea să-i dea lui Bradby niște casete video, pe care acesta din urmă avea să le combine, creând niște știri false. Bradby urma să-i împrumute prințului niște echipamente de înregistrare.

Mai târziu, Bradby a declarat pentru *The Daily Express*:

> Povestea – o poveste stupidă, neinteresantă – a apărut în *The News of the World*. Îmi place William, am o relație bună cu el și am avut de-a face unul cu altul destul de mult în privat de-a lungul anilor. Știa că nu aveam cum să spun nimănui. Așa că a zis: „Uite, știu că nu ai fost tu, dar a fost ciudat”. Am încuviințat: „Da, a fost ciudat – cui i-ai mai spus?” Și nu spusese nimănui în afară de secretara lui, care în ruptul capului nu ar fi zis ceva. Așa că, deși William nu s-a gândit nici măcar un minut că sunt vinovat, a fost jenant pentru că doar noi trei știam, și dintr-odată știrea apare în ziar[538].

Acum erau două persoane – William și Harverson – care ridicau plângeri cu privire la aceeași problemă. După cum își amintește Harverson, „Am început să ne gândim că se întâmpla ceva”[539]. L-a consultat pe avocatul mass-media Gerrard Tyrrell, al cărui client, fotbalistul-vedetă David Beckham, fusese dat în vileag de Glenn Mulcaire, un fost jucător profesionist de fotbal devenit detectiv particular. Mulcaire fusese angajat cu un contract exclusiv de *The News of the World*. Unul dintre personajele subterane ale jurnalismului tabloid, Mulcaire vorbea cu un amestec de argou de spionaj și jargon de afacerist. El a început cu dezvăluiri despre infractori și fraude, dar, pe măsură ce ziarul a găsit articolele despre celebrități mult mai profitabile, investigațiile lui Mulcaire de „interes public” despre vedete pop, fotbaliști și actori i-au adus suma de 100 000 de lire sterline pe an. În 2004, el a livrat pentru *The News of the World* o uriașă exclusivitate rezultată din interceptarea telefoanelor despre presupusa relație extraconjugală a lui Beckham cu asistenta lui, Rebecca Loos.

Cum era de așteptat, Tyrrell le-a confirmat consilierilor Palatului că misterioasele erori înregistrate în cazul mesajelor vocale erau probabil dovezi ale faptului că telefoanele erau interceptate. „Evident, era o situație care trebuia adusă în atenția poliției pentru cercetări”[540], mi-a povestit Harverson. „Agenții de la operațiuni speciale au luat urma și nu au avut nevoie de prea mult timp ca să-și dea seama că apelurile duceau la birourile *The News of the World*.” Când Scotland Yard a examinat înregistrările lui Mulcaire, s-a descoperit că acesta vizase peste 6 000 de oameni în total. Și nu a fost singurul hacker, a spus Harverson. „Oamenii de la investigații care au cercetat cazul au descoperit și alte numere aparținând jurnaliștilor de la *The News of the World*.”

Povestea devenea mai mare – mult mai mare – și nu mai era doar despre prinții frați și cercul lor de prieteni. De fapt, urma să zdruncine Marea Britanie din punct de

vedere politic, dând naștere celui mai mare scandal media din istoria modernă a țării.

III

În mai 2021, când prințul Harry a declarat gazdei unui podcast american că viața lui a fost „un amestec între *The Truman Show* și viața într-o grădină zoologică”[541], este foarte posibil ca ascultătorii să fi crezut că prințul folosise o figură de stil. Dar nu era nimic altceva decât adevărul. Harry trăise propria versiune a filmului lui Jim Carrey despre un bărbat care habar n-are că toată viața lui este un reality-show TV, cu supraveghere aproape de 360 de grade, 365 de zile pe an. Spectacolul suprarealist despre familia lui Harry începuse înainte ca acesta să vină pe lume. El era doar cel mai recent personaj care s-a împiedicat fără să vrea de platoul invizibil.

Detectivii particulari începuseră să-și vândă serviciile către presa tabloidă la scară largă încă din 1985, în special pentru a stoarce până la ultima picătură de informație despre mama lui Harry. Prințesa Diana a crezut întotdeauna că Palatul și aliații fostului ei soț sunt cei care o spionează, dar acum este clar că tabloidele îi urmăreau apelurile.

Când cei de la *The News of the World* au suspectat-o, în 1995, că avea o relație cu vedeta rugbyului englez, Will Carling, l-au angajat pe fostul ofițer de poliție metropolitană, devenit între timp expert în supraveghere, Steve Clarke, pentru a verifica acest lucru folosind un scaner radio puternic. Potrivit unui fost coleg, dispozitivul – cunoscut în comerț drept „cutie neagră” – i-a permis lui Clarke să intercepteze apelurile live și, eventual, să identifice locurile de unde se făceau acestea. De îndată ce spionul de ocazie introducea numărul de telefon mobil al Dianei sau al lui Carling, dispozitivele din interior se conectau la semnalul lor. Imediat, a putut să asculte live în timp ce prințesa aranja să-l întâlnească pe Carling la Chelsea Harbour Club. Fotograful echipei *The News of the World*, Nick Bowman, a fost pus să supravegheze clubul. Și iată! Tabloidul a primit mult doritele poze „făcute din

întâmplare" cu Diana și Carling. Absența oricărei etici a tabloidelor a fost expusă când Bowman a fost răsplătit pentru intruziunea sa meschină cu premiul pentru fotograful anului din partea *UK Press Gazette,* în 1996.

Jurnaliștii de la *The Sunday Mirror,* aflați în căutarea unui subiect-bombă despre Diana, au găsit o modalitate nefastă de a da în vileag relația prințesei cu Hasnat Khan. Ziarul a plătit un detectiv particular pentru a fura datele de facturare detaliate de pe telefonul fix al medicului, ca dovadă că cei doi se sunau. Până în ianuarie 1996, *The Mirror* a intrat în posesia unui anumit număr de mobil despre care erau convinși că era al Dianei. Pentru a dovedi acest lucru, au însărcinat un detectiv particular să dea un telefon „blag".

Blagging, derivat din verbul francez *blaguer,* care înseamnă „a glumi" sau „a face glume", înseamnă obținerea de informații prin înșelăciune. În America, detectivii independenți se referă la astfel de înșelătorii folosind termeni ca *spoofing,* „mesaje falsificate" sau *punking.* Într-o încercare de a dobândi ceva respectabilitate, cei care se ocupă de *blagging* își spun „ingineri sociali" sau „cercetători creativi".

Numărul mare de nume diferite folosite pentru a minți pentru bani este o indicație clară a cât de răspândită și profitabilă a devenit fraudarea oamenilor pentru date. În termeni simpli, detectivii particulari fură identitatea unor oficiali și își folosesc falsa autoritate pentru a înșela personalul administrativ și a obține de la acesta informații confidențiale. Cel mai frecvent, escrocii se prefac a fi ingineri de telefonie care repară cablurile rupte „pe teren" pentru a înșela furnizorii de rețea să predea date de facturare detaliate. Uzurparea identității medicilor locali pentru a păcăli personalul spitalului să dea detalii medicale la telefon este un alt șiretlic preferat.

Dianei i s-a întins o cursă înfiorătoare de către un *blagger* pe nume Christine Hart, o femeie în vârstă de 31 de ani, care și-a câștigat experiența urmărind telefoane pentru o serie de agenții de detectivi particulari din

Londra. Pentru a verifica numărul de telefon al Dianei, Hart a sunat-o pe prințesă pretinzând că este recepționistă la Chelsea Harbour Club și dorind, chipurile, să știe dacă o anume bijuterie găsită îi aparținea. „Am sunat la numărul respectiv și mi-a răspuns o femeie care vorbea foarte elegant și avea o voce blândă”[542], a recunoscut ea pentru *Byline Investigates* în 2019.

> Părea că vorbea dintr-un dormitor. Era cu adevărat liniște. I-am spus: „Îți amintești că ne-am întâlnit atunci...” și ea a spus „nu”, că nu își amintea. Am continuat să-i spun „Diana” și i-am zis că cineva a predat un ceas din aur cu diamante și credem că ar putea fi al tău. Am spus că seamănă un pic la design cu un Chanel, dar nu chiar Chanel, iar ea a spus „nu”, că nu e al ei. Apoi a glumit că, dacă ar fi adevărat, ar putea să-l revendice.

Hart – care acum se declară „dezgustată” de ceea ce a făcut – a reușit să o facă pe Diana să vorbească timp de șapte minute, dovedind astfel fără îndoială că numărul de mobil îi aparținea cu adevărat. Analizând datele detaliate despre apelurile telefonice pe care le aveau deja, *The Sunday Mirror* a reușit să difuzeze o exclusivitate pe prima pagină despre contactele frecvente ale Dianei cu Hasnat și serile lor intime de întâlnire la un restaurant din afara Londrei.

Cum, v-ați putea întreba, a ajuns atât de jos jurnalismul tabloid – care, la o adică, nu a fost niciodată prea elevat?

Degradarea eticii a fost o cursă în hău, stârnită de o profitabilitate în continuă scădere. Strada ziariștilor, Fleet Street[543], din Londra a fost întotdeauna o adresă mai dubioasă decât Newspaper Row din New York. Jurnalismul britanic – mai dur decât al verilor săi din SUA și mai puțin împovărat de principii pretențioase – a fost văzut întotdeauna ca o meserie trudnică, nu o chemare solemnă. Un „hack” tipic, o etichetă pe care un jurnalist britanic o poartă cu o mândrie perversă, își învață meseria la serviciu, nu la o școală de jurnalism. (Cuvântul ar

ajunge să dobândească și o conotație ironică, așa cum urmau să demonstreze evenimentele.) O importanță deosebită este acordată abilităților practice: scrierea îndrăzneață a titlurilor, povestirea rapidă și scrierea de articole percutante, produse de redacții care sunt, până în ziua de astăzi, locuri în care se bea mult și domnește sexismul.

„Vocea" jurnalismului britanic este ireverențioasă. Jurnalismul american, în schimb, se ia mult mai în serios, mai ales după Watergate. Chiar și însângerat și afectat de epoca *fake news*, jurnalismul este considerat o profesie, chiar o preoție, la capătul de sus al scalei, încălcată doar de expunerile care sapă în gunoaie ale unor publicații de supermarket precum *The National Enquirer*. Niciun președinte al Statelor Unite – cu excepția lui Donald Trump – nu i-ar acorda un interviu unui jurnalist al revistei *The National Enquirer*. Un prim-ministru britanic, dimpotrivă, se va așeza la masă cu ușurință pentru un interviu cu tabloide care în America ar fi considerate dincolo de limita [decenței]. Cum altfel ajungi la clasa muncitoare – sau cel puțin să arăți că o curtezi?

Perturbarea digitală de la sfârșitul anilor '90 și informațiile puse în circulație de Google și Facebook au trimis ziarele britanice într-un meci competitiv mortal. Vulgaritatea naturală a culturii tabloide a devenit în mod deschis brutală și a coborât și mai mult. Redactorii de top au fost atrași din ce în ce mai mult din zona rubricilor de showbiz, nu din departamentele de știri. Pe măsură ce rolul tradițional de „câine de pază" al presei s-a erodat, o mentalitate din Vestul Sălbatic a preluat controlul, nevoia de a da lovituri din ce în ce mai rapide devansându-le pe toate celelalte.

Declinul accelerat al presei tipărite și al publicității din paginile sale a însemnat că redacțiile funcționau cu bugete reduse. Managementul a devenit obsedat de trafic și de vizualizările edițiilor lor online care pierdeau bani, ediții inevitabil alimentate de subiecte facile și senzaționale. Reporterii demoralizați au căzut în ceea ce Nick Davies de

la *The Guardian* numește „churnalism”, o reciclare a poveștilor postate de alții, care au fost verificate sumar. În cartea sa din 2008, *Flat Earth News* („Știri de pe Pământul plat”), Davies a citat studii ale cercetătorilor de la Universitatea Cardiff care au descoperit că „jurnalistul mediu de pe Fleet Street ocupă de trei ori mai mult spațiu decât în 1985”. Stilul de modă veche de a afla lucruri pe teren și dând telefoane nu se mai practica.

Iată o veste proastă pentru jurnaliștii de modă veche de la *The News of the World*, precum editorul regal Clive Goodman, o legendă la mijlocul anilor ’90 pentru că a dat publicității povești emblematice despre Diana precum „Nopțile mele secrete ca înger”, despre modul în care prințesa îi vizita noaptea pe pacienții bolnavi de cancer în stadiu terminal de la Spitalul Royal Brompton. (De fapt, a fost o momeală chiar din partea Dianei, pentru a acoperi vizitele nocturne la iubitul ei, dr. Hasnat Khan.) Goodman era cunoscut sub numele de „Flacăra Eternă”, deoarece era mereu la birou. Dar supremația lui la ziar avea să apună curând.

Diana era gâsca de aur de pe Fleet Street. Când a murit, tabloidele și-au îndreptat atenția către fiii ei adolescenți, dar aripile reporterilor au fost tăiate de cenzura post-Diana cu care s-a confruntat presa. Interdicțiile PCC nu au afectat însă metoda de lucru a unui anume director de ziar: nemilos de ambițiosul editor al *The News of the World*, Rebekah Brooks, născută Wade, una dintre marile dive ale jurnalismului tabloid din Londra. Este cea pe care am arătat-o mai sus, în 1994, îmbrăcată în uniformă de femeie de serviciu, în timp ce fura prima ediție a *The Sunday Times* de pe prese pentru a trage cu ochiul la știrea despre prințul Charles pentru colegii de la *The News of the World*.

Cu pletele roșcate și crețe revărsându-i-se pe umeri și cu o remarcabilă iscusință de a-și face relații, Brooks a reușit să pătrundă pe coridoarele politice și mediatice ale puterii. „Poate să-i dea peste cap pe oameni și să ia cina cu ei a doua zi”[544], a spus fostul editor al *The Sun*, David Yelland.

Asemenea celui care o plătea, Rupert Murdoch, Brooks a fost un cameleon politic care a vrăjit, într-o succesiune rapidă, un șir de prim-miniștri extrem de diferiți din punct de vedere ideologic, printre victimele ei numărându-se inclusiv Blair, Brown, Cameron și Johnson. În weekend, socializa cu așa-numitul „Chipping Norton set”[CXII], alți însetați de putere care aveau case de vacanță în Oxfordshire. Aceștia îi includeau pe David și Samantha Cameron, precum și pe fiica lui Murdoch, Elisabeth, căsătorită cu șeful suprem în materie de PR, Matthew Freud. Brooks era în relații atât de intime cu soția lui Gordon Brown, Sarah, încât a fost invitată să participe la „petrecerea în pijamale” organizată de soția premierului la Checkers, în 2008, alături de Wendi Deng, soția de atunci a lui Rupert Murdoch, și de fiica acestuia, Elisabeth.

Brooks își croise drum spre vârf, pornind de la postul umil de secretară la *The News of the World* pentru a deveni, în 2000, la vârsta de 31 de ani, cel mai tânăr redactor-șef al publicației. Trei ani mai târziu, s-a mutat la cel mai profitabil cotidian al lui Murdoch, *The Sun*, în calitate de prima femeie redactor-șef, lăsând *The News of the World* pe mâna adjunctului (și, din când în când, iubitului) ei, Andy Coulson.

Când lucrau împreună, Brooks și Coulson formau un duo periculos: Brooks, operatorul social extravagant; Coulson, fals respectabil în costum și cu ochelarii cu rame închise la culoare, care folosea tăcerea pentru a intimida pe oricine cu o întrebare incomodă.

Brooks a câștigat noi cititori la *The News of the World* exploatând furia populistă primordială, printr-o campanie extrem de iresponsabilă de a numi și de a face de rușine pedofilii, acțiune care a dus la formarea de grupuri de justițiari care îi terorizau pe suspecții de infracțiuni sexuale. Au existat mai multe cazuri de identitate greșită, inclusiv unul în care o doctoriță pediatru și-a văzut casa vandalizată de cititori inflamați care credeau că ocupația ei însemna că femeia este pedofilă. Ziarul a pornit, de asemenea, o operațiune de proporții pentru a distruge

viețile miniștrilor, jucătorilor de fotbal, vedetelor pop și membrilor familiei regale.

Brooks a perfecționat o practică pe atunci abia în curs de dezvoltare în lumea ziarelor: țintelor iminentelor articole *The News of the World* li se făceau oferte înainte de publicarea materialelor respective pentru a atenua lovitura prin eliminarea celor mai dăunătoare dezvăluiri în schimbul unor mărturisiri și interviuri spumoase. Criticii jurnalistei l-au numit „modelul șantajului". Brooks nu a pierdut timpul și a folosit această metodă revoltătoare din punct de vedere moral asupra prințului Harry, care la acea vreme studia pentru GCSE la Eton.

Sursa bârfelor despre Harry a rămas un secret până în ziua de azi. Dar, pe baza unui mesaj conform căruia prințul în vârstă de 16 ani o luase razna, consumând alcool și droguri, *The News of the World*, sub conducerea lui Brooks, a lansat una dintre cele mai urâte și mai revoltătoare operațiuni din istoria ziarului. În încercarea de a „demonstra" că Harry consuma cocaină, jurnaliștii l-au vizat cu o manevră cu o triplă lovitură. Cele mai mari obuziere au fost puse la lucru: însăși Rebekah Brooks, reporterul ei sub acoperire Mazher Mahmood – același Fake Sheikh, care o chinuise pe Sophie Wessex și care, mai târziu, avea să o prindă în capcană și pe Sarah Ferguson – și hackerul Glenn Mulcaire. Mai târziu, în încercarea de a se apăra în instanță în procesele de piraterie telefonică, Brooks a susținut că a folosit detectivi particulari pentru a-i depista pe infractorii sexuali în interesul public. Lauda s-a dovedit a fi neadevărată când Înalta Curte a aflat că femeia îl însărcinase pe detectivul particular Steve Whittamore să-i confirme suspiciunile potrivit cărora logodnicul ei de atunci o înșela cu o femeie pe care o cunoscuse la un pub.

La primele ore ale unei zile de vineri din august 2001, Harry a fost fotografiat „făcut praf", în fața unui club de noapte din Marbella, Spania. Mahmood a încercat să tragă de limbă personalul clubului de noapte, pentru a obține informații despre vizita lui Harry. În ciuda tuturor

încercărilor lui de a afla dacă barmanii și chelnerii îl văzuseră pe Harry bând sau drogându-se, jurnalistul a dat-o în bară.

La rândul său, Mulcaire a monitorizat înregistrările telefonice ale lui Harry și ale prietenilor săi. L-a urmărit pe confidentul prințului, Guy Pelly, precum și pe prietenii de băutură ai lui Harry de la Rattlebone Inn, pentru a afla dacă băieții solicitaseră serviciile unor traficanți de droguri. Din nou, nu au existat dovezi care să indice că așa stăteau lucrurile.

În cele din urmă, Brooks însăși a intervenit, hotărâtă să facă „lucrurile să meargă". Înarmată cu cel mai subțire „dosar" posibil, a reușit să-i convingă pe consilierii Palatului de faptul că ziarul avea mai multe dovezi decât în realitate – un vechi truc de pe Fleet Street. Femeia cultivase relații strânse cu Mark Bolland de pe vremea când acesta lucra pentru biroul lui Charles. S-a încheiat un acord de PR: dacă prințul Harry recunoștea că a fumat iarbă, *The News of the World* promitea că va omite ceea ce spunea că ar fi acuzațiile mai grave, despre drogurile grele. Acesta a fost un *home-run* pentru Brooks, deoarece materialul despre droguri grele era neadevărat, o simplă cacealma.

După cum a povestit redactorul de știri al *The News of the World*, Greg Miskiw, „Mazher nu avea nimic. Mulcaire nu avea nimic. Dar asta nu a oprit-o pe «Blagga Becka»[545]. Ea a reușit totuși să păcălească Palatul să vină cu o mărturisire completă și a fost publicat un articol".

Întreaga poveste inventată cu „Rușinea drogurilor" a avut dedicate șapte pagini în *The News of the World*. Linia de canabis – o mărturisire a lui Harry către tatăl său cum că luase parte la așa ceva – îi fusese oferită lui Brooks de către Bolland ca parte a înțelegerii. În schimb, *The News of the World* a manipulat cronologia evenimentelor, prezentând o vizită tată-fiu la una dintre fundațiile dedicate tineretului patronate de Charles, respectiv centrul de reabilitare Phoenix House's Featherstone Lodge, la începutul verii anului 2001, ca parte a unui turneu de

trezire a prințului Harry, când, de fapt, acuzațiile că a consumat droguri au fost făcute două luni mai târziu. Cronologia editată a fost o soluție de modelare a imaginii inventată de Bolland pentru a-l face pe Charles să arate ca un *pater familias* grijuliu pentru un Harry trist. (Bolland a declarat mai târziu că se simțea „stânjenit"[546] de afirmațiile „triumfaliste" și care „induceau în eroare" ale ziarului.)

O consecință imprevizibilă a poveștii a fost că în cercul lui Harry au fost infiltrați de Mulcaire hackeri în serie, precum și detectivul particular independent Gavin Burrows – și au trecut mulți ani până când acești oameni și-au eliberat strânsoarea. „A fost vorba despre facturi de telefon detaliate și apoi de înregistrarea prietenilor lui Harry. Acest lucru a continuat, cu unele întreruperi, vreme de mai mulți ani"[547], a povestit Burrows. În timpul anchetei, a susținut acesta, a fost vizată și Tiggy Legge-Bourke. Din înregistrările pe care le-a făcut, Burrows a înțeles că Harry va fi nașul copilului lui Tiggy și apoi a ajutat un fotograf să afle unde își petrec Harry și William Crăciunul.

Scandalul șocant „Rușinea drogurilor" a fost un episod nefericit pentru adolescentul Harry. Chiar dacă fratele său mai mare era un client fidel la Rattlebone Inn, Harry a fost pus la stâlpul infamiei ca fiind copilul cu probleme. Prietenii lui, inclusiv loialul Pelly, au fost târâți prin noroi. Iar el a fost determinat să arate pocăință, mergând la o clinică unde se tratează dependența de droguri pentru a susține o poveste falsă, înfrumusețând, în trecere, și imaginea tatălui său. Primea o lecție amară despre ceea ce însemna să fii al treilea în linia de succesiune la tron, iar atenția dăunătoare care i se acorda avea să se intensifice pe măsură ce se apropia de vârsta adultă.

IV

Chelsy Davy avea tot ce-și doreau reporterii care monitorizau Casa Regală – zvâc, tinerețe și era apropiată de Harry. În consecință, încă de la început, corespondența i-a fost spartă, iar ea a fost înregistrată ilegal mai mult decât oricare alt membru al cercului în care se învârtea

prințul. Între 2004 și 2010, mesajele ei vocale au fost interceptate în mod obișnuit. Peste o duzină de detectivi particulari de pe două continente au fost însărcinați în mod ilegal de diferiți reporteri și editori să-i obțină facturile telefonice, fișele medicale, itinerariile de călătorie, detaliile zborului, chitanțele de la hoteluri, conturile bancare și extrasele cardului de credit. Au fost plătite sute de mii de lire sterline, unele dintre acestea către și dinspre conturi offshore dubioase, operate de companii care se înființau peste noapte. Cel puțin un detectiv particular susține că a interceptat inclusiv telefonul fix al lui Chelsy, precum și telefoanele celor cu care vorbea aceasta – o activitate ilegală care ar impune, în mod normal, ca forțele de ordine să obțină mandat de la ministrul de interne.

În timp ce am scris această carte, călăuzitorul meu prin lumea hackingului a fost Graham Johnson, reporter la *The News of the World* în perioada 1995–1997, care a trecut la postul de redactor-șef de investigații la *The Sunday Mirror* între 1997 și 2005. În 2013, a fost singurul ziarist care a declarat de bunăvoie poliției că a spart un telefon timp de o săptămână în 2001. A fost condamnat la două luni de închisoare și la închisoare cu suspendare timp de un an, iar de atunci și-a răscumpărat păcatele, devenind unul dintre cei mai încăpăță-nați reporteri de investigații din Regatul Unit în ceea ce privește crima organizată, inclusiv hackingul. Acum este redactorul-șef al *Byline Investigates*, un apreciat site de știri din Marea Britanie.

Johnson mi-a povestit: detectivul particular Burrows, care se întâmpla să fie și un fost (autodenunțat) traficant de droguri, spune că a organizat interceptarea telecomunicațiilor prin pătrunderea în cutiile de joncțiune British Telecom aflate în afara caselor prietenilor lui Harry și Chelsy, și a vândut informațiile aflate publicațiilor lui Murdoch. În cazul lui Chelsy, zice că a practicat și „scormonirea coșului" (i-a căutat în gunoi) și a avut acces la facturile ei detaliate.

Burrows a operat la nivel internațional. El a susținut în fața lui Johnson că a folosit un subcontractant din Africa

pentru a „trage” facturile cardului de credit și pentru a „face rost” de telefonul fix din Cape Town de pe care Chelsy îl suna pe Harry. Burrows a obținut numeroase povești prin aceste metode, inclusiv un articol scurt, dar semnificativ, despre faptul că Chelsy a primit invitația de a-l vizita pe prințul Charles la Highgrove. Majoritatea articolelor sale bombă s-au dovedit a fi povești de sine stătătoare care au fost difuzate ca „episoade” în rubrici de ziar. Alternativ, mai multe fire interesante – dezvăluiri clare și îndrăznețe care ridicau întrebări despre proveniență – erau țesute laolaltă, adesea în mod absurd, în articole mai mari, pentru a le masca originile dubioase.

În 2006, supravegherea lui Chelsy în Africa de Sud a devenit mai sofisticată. Mișcările ei au fost monitorizate prin obținerea de informații de la companiile aeriene, de obicei prin mituirea personalului de la check-in sau a agenților de turism.

Deși Harry a fost principalul obiectiv, William și Kate au reprezentat, de asemenea, o miză importantă pe tot parcursul evenimentelor. „Nu a trecut mult până când familia Middleton a fost trecută și ea pe listă”[548], și-a amintit Burrows. „Singurul motiv pentru care Harry a căpătat mai multă atenție decât William a fost pentru că William era destul de plictisitor.” Cu toate acestea, se presupune că Burrows a spart corespondența de la casa studențească pe care prințul William și Kate o împărțeau la St Andrews și a pus dispozitive de înregistrare a telefonului fix la casa familiei Middleton din Berkshire.

Detectivul particular Steve Whittamore, după cum a aflat Johnson, a efectuat 14 verificări asupra familiei Middleton. Majoritatea au fost înregistrări ilegale pentru a obține numere de telefon ale „prietenilor și familiei”, înregistrate la British Telecom. Până la acel moment, s-au săvârșit aproximativ 50 de încălcări penale ale Legii privind protecția datelor din Regatul Unit.

Unul dintre cele 10 numere de pe lista celor mai des formate a fost mobilul lui Kate. Reporterul a sunat și a trecut direct în mesageria vocală. Ulterior, numărul a fost

transmis unui prieten jurnalist. Dar când a sunat, a răspuns o tânără cu inflexiuni specifice înaltei societăți. „Kate Middleton?" a întrebat el. „Nu. Nu sunt Kate. Sunt Catherine", a spus inteligent viitoarea regină.

În 2013, când adevărul nu a mai putut fi trecut sub tăcere, iar transcrierile înregistrărilor ilegale au apărut în instanță, publicul a aflat cât de flagrant au fost încălcate drepturile lui William și Kate. Dovezile au arătat că, vreme de câteva luni, în perioada 2005–2006, corespondența lui Kate a fost violată de 155 de ori, iar mesajele vocale ale prințului William au fost ascultate de 35 de ori. *The News of the World* a înregistrat în mod ilegal mesajele vocale lăsate de William pe telefonul lui Kate, inclusiv unul după ce „aproape că fusese împușcat"[549] în timp ce se afla la pregătirea militară. Un alt mesaj telefonic piratat a dus la o exclusivitate din 2006 care a dezvăluit porecla pe care o avea în particular William pentru Kate, „Babykins". (Țineți prima pagină!) Ulterior, *The News of the World* a primit ordin să elimine aceste povești de pe site.

Numiți-o karma, dar, în 2005, hackerii și șefii lor au început să facă greșeli vizibile. Stăpânii editoriali pocneau din bici. „Flacăra eternă" Clive Goodman era supusă la presiuni din partea nevăstuicii carieriste, Andy Coulson, care urcase pe fostul scaun al lui Rebekah Brooks ca redactor-șef al *The News of the World.* Coulson era de părere că agenda lui Goodman era cea a unui ramolit. Scria despre membri ai familiei regale care nu mai prezentau niciun interes și nu mai reușea să aducă exclusivități, un păcat capital pentru un „operator mare, de top" la ceea ce era cunoscut sub numele de „News of the Screws". Poveștile despre Charles, misterele Dianei, prințul Andrew, Sarah Ferguson – toate erau niște vechituri. „Cititorii îi doreau pe William, Harry, Kate Middleton, iubitele lui Harry"[550], a subliniat Greg Miskiw, de la *The News of the World.*

Goodman nu a reușit să se ridice la înălțimea pretențiilor editorului. Zilele lui erau numărate. La fel erau și cele ale lui Greg Mulcaire. Făcuse prea mulți bani.

Salariul îi crescuse până la 120 000 de lire sterline pe an, sporit de plățile generoase de la Goodman pentru „subiecte regale speciale", dar, în principal, încă pentru a suna și a intercepta mesaje vocale șase zile pe săptămână. Pentru a-și apăra pozițiile, Goodman și Mulcaire au început să-și asume riscuri mai mari. Scopul a fost să pună mâna pe câteva exclusivități suculente, care să le dovedească valoarea și să obțină puțină bunăvoință din partea superiorilor.

Goodman l-a însărcinat pe Mulcaire să intercepteze mesajele vocale a patru consilieri regali: Paddy Harverson, Michael Fawcett, secretara personală a prințului Harry, Helen Asprey, și Jamie Lowther-Pinkerton. Mesajele piratate au fost transcrise și transmise Departamentului de știri. Informațiile au oferit un flux constant de „episoade"[551] pentru rubrica săptămânală a lui Goodman, *The Carvery*. Potrivit lui Miskiw, pentru a-i arăta lui Coulson că era pe cai mari, Goodman a început să implementeze hackingul lui Mulcaire la scară industrială, împovărându-l de mai multe ori pe zi cu comenzi.

Deloc prost, Mulcaire a început să intre în panică, temându-se că va fi prins. De asemenea, era îngrijorat că ar putea fi înlocuit cu detectivi particulari mai ieftini, externalizați, care se înțelegeau mai bine cu regimul actual. Ambele griji îl tulburau în egală măsură. Intercepta prea des mesajele celor patru consilieri regali, folosind numere speciale „fantomă" care „apelează direct" drept în mesageriile lor. În mod obișnuit – și în toiul unor crize de paranoia – el schimba codurile PIN din patru cifre ale telefoanelor urmărite, o măsură de siguranță pe care o dezvoltase în încercarea de a-i împiedica pe Goodman și pe alți reporteri să facă ei înșiși piratarea și să-l scoată din joc. Dezavantajul a fost clar: cu cât Mulcaire intervenea mai mult în sistemul de mesagerie vocală, cu atât mai probabil existau erori vizibile și alarmante.

Goodman, la rândul său, rula sfaturile de hacking ale lui Mulcaire nu doar prea repede, ci și prea detaliat, fără a avea suficientă grijă și a le ascunde proveniența.

„Problema a fost aceasta”[552], i-a spus Mulcaire lui Graham Johnson. „Primeam de la Harverson și de la alții mesaje care nici măcar nu fuseseră ascultate. L-am sfătuit pe Clive să folosească informațiile cu precauție și să aștepte până când [erau dispersate] la Palat, astfel încât sursa să fie greu de depistat”. Din păcate, a spus Mulcaire, Goodman „era atât de disperat, atât de presat, încât a aruncat imediat aceste lucruri în ziar. De aceea am pățit-o. De aceea am fost prinși”.

V

Mi s-a spus că, atunci când prințul Harry și Chelsy Davy au aflat că au fost urmăriți ani la rând, în furia lor îndreptățită s-a simțit și o oarecare ușurare. În cele din urmă, exista o explicație pentru perverșii înspăimântători care stăteau lângă Chelsy în timpul zborurilor către Londra, pentru paparazzii care apăreau în mod misterios la întâlnirea lor secretă, pentru „cuplurile” ciudate care se cazau la hotelul unde stătea ea sau pentru falșii turiști care trăgeau cu urechea din spatele șezlongurilor. Știind cum au fost obținute informațiile private despre locurile în care urmau să se afle, paranoia tot mai mare a cuplului legată de persoanele în care ar putea avea sau nu încredere s-a mai domolit.

Ceea ce nu știau ei era că Goodman și Mulcaire, închiși pentru patru și, respectiv, șase luni, în ianuarie 2007, erau doar vârful aisbergului. Cei doi hackeri ai *The News of the World* fuseseră sacrificați, în timp ce furtul de date de către ziar a continuat nepedepsit. Poliția își „transmisese mesajul”, fără a-și deteriora relația sacrosanctă cu cei mai înalți conducători ai presei, iar ziarul scăpase de merele putrede. La câteva ore după ce Goodman și Mulcaire au fost închiși, Coulson și-a dat demisia de la *The News of the World*, dar curând a fost ales pentru un post de prestigiu pe Downing Street, ca director de comunicare al lui David Cameron, o numire pentru care politicianul avea să fie mai târziu aprig criticat.

Mitul mărului putred ar fi fost credibil dacă nu era Nick Davies, jurnalistul nonconformist al *The Guardian*, care a

început să sape aproape imediat ce Goodman și Mulcaire au fost arestați. Davies, susținut de editorul său, Alan Rusbridger, era sigur că nu „doar câțiva consilieri regali" fuseseră singurele victime. Restul presei britanice, intimidate de Murdoch, a închis ochii timp de doi ani. Numai Davies a urmărit indiciile operațiunii de piratare întreprinse de ziarele lui Murdoch printr-un labirint de surse, documente și bârfe, până când a descoperit că înțelegeri secrete de până la un milion de lire sterline erau încheiate cu mai multe celebrități cărora li se urmăriseră liniile telefonice.

Evrika! Primul articol al lui Davies, publicat la 8 iulie 2009, a dezvăluit la ce scară ajunseseră lucrurile, pirateria telefonică afectând miniștri, parlamentari, actori, sportivi etc. Ancheta jurnalistică a beneficiat de un parteneriat, căpătând expunere ulterioară în *The New York Times*, demers încurajat de Rusbridger. Aceasta a întărit protecția publicației *The Guardian* în fața represaliilor venite din partea lui Murdoch. După patru ani de liniște, bomba transatlantică a știrilor a reaprins scandalul.

Când vizezi atât de mulți oameni bogați și celebri, problema este că aceștia sunt bogați și celebri. Victimele care se bucură de celebritate, mijloace financiare și tenacitate tind să nu dea înapoi. În general, cei aflați în atenția opiniei publice se tem de puterea tabloidelor de a le crea sau, dimpotrivă, distruge carierele. Dar, începând din 2006, odată cu ascensiunea rețelelor de socializare, influența tabloidelor a început să se diminueze. Iar când vedetele aleg să vorbească, înțelegerile încheiate în secret nu mai reprezintă o opțiune. Numele victimelor celebre care au ieșit la iveală – actorii Hugh Grant, Sienna Miller și Jude Law,romanciera J.K. Rowling și fotbalistul Paul Gascoigne – reprezintă, cu siguranță, un barometru al uriașului scandal stârnit. Audierile de la Înalta Curte au devenit o adevărată mașinărie a dezvăluirilor. Ziarele care făceau parte din grupul de presă al lui Murdoch au fost forțate să predea cel puțin 35 000 de facturi provenind de la detectivi particulari și mii de solicitări de plată în

numerar. Fostul redactor al *The News of the World*, Dan Evans, care a pledat vinovat în 2013, a spus că hackingul era o practică absolut comună, încât până și „pisica de la birou”[553] știa despre asta.

Nick Davies a scris mai mult de o sută de articole în *The Guardian* despre infracțiunile din imperiul tabloidelor, precum și despre felul în care acestea se intersectau cu acele catastrofe din domeniul politicii și al presei. Lipsit de somn și chinuit de probleme cu nervii în timp ce presa lui Murdoch se mobiliza împotriva lui pentru a-i discredita reportajele, Davies a simțit că lupta pe care o ducea nu era doar pentru acest adevăr, ci și pentru restabilirea moralului scăzut al jurnaliștilor de investigații de pretutindeni.

Pe măsură ce a ieșit la iveală faptul că tot mai mulți membri ai personalului *The News of the World* au fost implicați în acest scandal, povestea s-a strecurat dincolo de pereții bine păziți ai sălilor de judecată și ai conștiințelor și a devenit publică. Dezvăluirea lui Davies potrivit căreia telefonul unei eleve ucise, în vârstă de 13 ani, a fost spart după dispariția ei – perturbând ancheta cu privire la moartea fetei și prelungind speranța părinților săi că aceasta ar putea fi încă în viață – a provocat un torent de indignare publică, influențând în mod fundamental starea de spirit a britanicilor, care au protestat față de infractorii din domeniul editorial.

La fel ca în cazul Watergate, scandalul în creștere al urmăririi ilegale a telefoanelor a fost, de fapt, o mușamalizare. Ascunderea dovezilor de la publicațiile lui Murdoch a durat ani la rând. Directorii au încercat să se asigure că pata rușinoasă nu se întinde și asupra altor jurnaliști. Mai preocupați însă au fost să oprească răspândirea scandalului pe verticală, către vârful piramidei, adică spre fiul mai mic al lui Murdoch, James, care conducea operațiunile tatălui său în Europa și în Asia, dar și spre Les Hinton, președinte executiv al Murdoch's News International, și spre Rebekah Brooks, favorita șefului. Cel mai important, au căutat să se asigure că nu se

pătrunde în ceea ce redacția numea „profunzime", mai exact interiorul tăcutului birou al lui Rupert Murdoch însuși.

Scandalul – de acum imposibil de stăpânit sau de oprit – a ajuns, în cele din urmă, și în sus-numitul sanctuar, târându-i, la 19 iulie 2011, pe Rupert Murdoch și pe fiul lui, James, în fața unei audieri parlamentare necruțătoare, experiență pe care Murdoch a numit-o „cea mai plină de smerenie zi din viața mea"[554].

Cel mai puternic baron al presei din lume a trebuit să recunoască, în sfârșit, că a avut loc o fraudă la scară astronomică. Când a susținut că el însuși a fost înșelat, puțini l-au crezut. Marca lui inconfundabilă era pretutindeni în cultura corporatistă de la *The News of the World.* Puterea și profitul, maximele lui Murdoch, au stat în spatele fiecărei decizii. Angajaților săi nu trebuia să li se spună ce dorea. Toată lumea știa. Sir Harold Evans, regretatul meu soț, a asemănat fenomenul de conformare instinctivă pe care Murdoch l-a generat printre subalternii săi cu sindromul celui de-Al Treilea Reich, „Lucrând pentru Führer". (Harold s-a luptat cu Murdoch pe problema independenței editoriale și a fost concediat de el din funcția de redactor-șef al cotidianului *The Times* în 1982.)

În ciuda văicărerilor teatrale ale lui Murdoch în fața Parlamentului, ceea ce credea el cu adevărat despre „smerenia" sa a fost surprins de o înregistrare secretă făcută publică în iulie 2013 și difuzată de Channel 4 News. Astfel, afaceristul a putut fi auzit susținând cu dispreț că anchetatorii sunt „total incompetenți" și că au făcut vâlvă „practic pentru nimic"[555], scuzând acțiunile ziarelor sale și considerându-le ca fiind „parte a culturii de pe Fleet Street"[556].

Raportul comisiei parlamentare restrânse, publicat în 2012, a conchis că James Murdoch a arătat „ignorare intenționată"[557] cu privire la amploarea urmăririlor telefonice, fiind găsit vinovat de „o uimitoare lipsă de curiozitate" în această problemă, și a stabilit că atât tatăl,

cât și fiul „ar trebui, în cele din urmă, să fie pregătiți să-și asume responsabilitatea" pentru infracțiunile comise de *The News of the World* și *News International*. Cel mai grav, în document se preciza că Rupert Murdoch „nu este o persoană potrivită să exercite conducerea unei mari companii internaționale".

Când Paddy Harverson și Jamie Lowther-Pinkerton au avut pentru prima dată suspiciuni cu privire la mesajele vocale greșite, în 2005, niciunul dintre consilierii Palatului nu avea idee că dăduseră startul unui proces care urma să aibă consecințe naționale dezastruoase. S-au făcut aproximativ 25 de arestări pentru infracțiuni de piraterie telefonică, care au dus la opt condamnări, plus demisiile lui James Murdoch, Les Hinton (mâna dreaptă vreme de 50 de ani a lui Murdoch) și comisarul Scotland Yard Sir Paul Stephenson, care fusese mânjit de relația sa strânsă cu personalul de la *The News of the World*.

Odinioară de neatins, Rebekah Brooks a fost arestată pentru obstrucționarea justiției în martie 2012, după ce poliția a descoperit un sac de gunoi care îi conținea laptopul, actele și un telefon, aruncat într-o parcare subterană din apropierea casei ei. Ea și Andy Coulson au fost trimiși în judecată la Old Bailey în 2013.

Coulson a fost condamnat la 18 luni de închisoare, retrogradat de pe Downing Street, ajungând la închisoarea Belmarsh. Brooks a scăpat în mod uluitor de toate acuzațiile, datorită priceperii avocatului Angus McBride, care a fost numit ulterior consilier general al imperiului Murdoch News UK în 2016. Juriul a acceptat o apărare primită cu ochii dați peste cap de colegii jurnalistei: că faimosul, implicatul și tenacele editor habar nu avea că este ilegal să intercepteze mesageria vocală. Ca dovadă a eternei admirații a lui Murdoch față de Brooks, în 2015, acesta a numit-o în funcția de director general al News UK – cea mai înaltă funcție din compania sa din Londra – un uriaș „*fuck you!*" adresat tuturor celor care așteptau un semn de pocăință autentică pentru faptele săvârșite.

Și mai uimitor, poate, a fost modul în care Murdoch a răspuns în momentul apogeului protestului public. În iulie 2011, agenții de publicitate au renunțat la un volum de contracte atât de mare, încât afaceristul a închis *The News of the World*, publicație veche de 168 de ani și cu un tiraj de 2,6 milioane de exemplare. Peste noapte, 200 de jurnaliști, buni sau răi, au fost concediați. Scandalul l-a lovit acolo unde conta cel mai mult, la portofel, costând nu doar venituri estimate la 38 de milioane de lire sterline pe an, ci, în cele din urmă, între 1 miliard și 3 miliarde de lire sterline despăgubire pentru victimele hackingului. Până în 2021, aceste reglări au afectat în asemenea măsură profitul cotidianului *The Sun*, încât Murdoch a fost nevoit să reducă valoarea fostei sale mașini de făcut bani la exact zero. (La momentul scrierii acestei cărți, în cazul ziarelor rivale din grupul *Mirror*, daunele în procesul de hacking se ridicau aproximativ 100 de milioane de lire sterline.)

În 2011, prim-ministrul David Cameron a ordonat o cuprinzătoare anchetă publică asupra abuzurilor săvârșite de presă, condusă de lordul-judecător Leveson. Publicat un an mai târziu, raportul de 2 000 de pagini care a rezultat a fost o critică răsunătoare a imprudenței presei de a considera drept priorități „povești senzaționale, indiferent de răul pe care îl pot provoca și de încălcarea drepturilor celor care ar fi afectați”[558].

Leveson a constatat că actuala PCC nu era suficientă și a recomandat înființarea unui organism nou, independent, cu puterea de a da amenzi substanțiale. Potrivit statutului noului organism, editorii activi nu mai au voie să facă parte din consiliul de administrație și sunt pasibili de amenzi substanțiale. Presa britanică a considerat acest nou mecanism de supraveghere propus drept o amenințare existențială. Jurnaliștii au ripostat cu putere și, în schimb, în 2014 a fost înființat un nou organism de autoreglementare, mai lipsit de dinți, numit Independent Press Standards Organization. Victimele hackingului au simțit că au fost trădate, iar Hugh Grant a devenit unul dintre cei mai tenace susținători ai dreptății pentru victime

și ai reformei presei. El a donat sume generoase lui Hacked Off, o alianță rebelă a victimelor abuzurilor de presă, formată din academicieni și politicieni care a continuat să mențină problema vie. Totuși, patru ani mai târziu, o Theresa May, din câte se pare înfricoșată, a revenit la angajamentul lui Cameron de a organiza o a doua anchetă Leveson pentru a cerceta infracțiunile săvârșite de presă.

În mod ironic, Leveson a scutit internetul de la reglementările propuse, declarând – ceea ce acum poate stârni doar un râs amar – că „oamenii nu vor presupune că ceea ce citesc pe internet este demn de încredere sau că are o anumită siguranță sau acuratețe”[559]. În doar câțiva ani, pe măsură ce rețelele de socializare au șters limita dintre adevăr și minciună, a fost clar că vrednicul judecător nici că se putea înșela mai mult.

Raportul Leveson și închiderea obscenei publicații *The News of the World* au fost, fără îndoială, o sursă de amară satisfacție pentru prințul Harry și pentru restul familiei regale. Acestea însă nu i-au salvat relația cu Chelsy Davy. Epuizată după șase ani în care fusese neîncetat urmărită și vânată, tânăra și-a dat seama că o viață alături de Harry nu era o perspectivă pe care să o poată lua în calcul. În ianuarie 2009, sufletul-pereche vibrant cu care prietenii lui Harry au presupus că se va căsători și-a schimbat statutul relației pe Facebook în „Singură”. În următorii doi ani, s-au tot împăcat și despărțit, dar intensitatea a dispărut. În noiembrie 2021, Gavin Burrows a ieșit din umbră și i-a acordat un interviu plin de remușcări lui Amol Rajan pentru documentarul său de la BBC,*The Princes and the Press*. „Practic am făcut parte dintr-un grup de oameni care i-au furat [lui Harry] anii de adolescență”[560], a spus detectivul particular.

Puțin spus. În general, mass-media îl crucificase pe primele pagini ale ziarelor pentru fiecare pas greșit de adolescent. Îi pusese capăt misiunii în Afganistan. Îi distrusese relația cu Chelsy. Furia lui arzătoare față de presă – în orice formă – a devenit neiertătoare și ireversibilă.

[CXI] Profiturile obținute din comercializarea unor astfel de pietre nu merg către finanțarea războaielor. În plus, diamantele de acest fel sunt extrase de lucrătorii tratați în conformitate cu anumite condiții etice. Doar diamantele certificate și a căror origine poate fi urmărită de la mină până la cumpărătorul final pot fi declarate „fără conflicte” (n. tr.).

[CXII] Grup de politicieni, personalități din lumea showbizului și oameni de afaceri care locuiesc în Chipping Norton, Oxforshire, la aproape 120 de kilometri distanță de Londra (n. tr.).

Capitolul 16
GLORIANA
Victoria Casei de Windsor

Dacă a existat o epocă de aur a monarhiei secolului al XXI-lea, aceasta a fost perioada de opt ani de după nunta lui William și Kate, mai exact din 2011 până în 2019. „Firma” se scălda în plăcuta bunăvoință națională. Ducesa de Cambridge asigurase succesiunea prin aducerea pe lume a doi copii irezistibil de fotogenici, prințul George și prințesa Charlotte. Harry devenise erou al națiunii ca pilot de elicopter Apache în a doua sa misiune în Afganistan. Charles era un bărbat nou, bucuros, de la căsătoria sa cu fosta doamnă Parker Bowles („Arăta vesel în timp ce urca scările spre camerele sale de la Clarence House, unde Camilla avea să-i facă o primire călduroasă”, după cum mi-a povestit unul dintre prietenii lui), iar regina se bucura de propria perioadă de glorie liniștită, ceva de tipul *Fii calm și mergi mai departe.*

Mașinăria monarhiei și reprezentanții familiei ei erau, în sfârșit, în perfectă sincronizare. Când inexorabil a venit încă un jubileu – Jubileul de Diamant din iunie 2012, care sărbătorește cei 60 de ani ai reginei pe tronul britanic –, nu a existat niciun fel de îngrijorare a Palatului, așa cum se întâmplase la precedenta celebrare. Un sondaj al *The Guardian*/ICM din ajunul jubileului a arătat că popularitatea personală de care se bucura monarhul ajunsese la o cotă pentru care „politicienii noștri disprețuiți ar fi dispuși să-și dea viața”[561]. O lună mai târziu, Majestatea Sa a fost propulsată pe un tărâm necunoscut – ca eroină a culturii pop – când și-a făcut apariția în videoclipul cu James Bond pe care regizorul

Danny Boyle l-a pregătit pentru deschiderea Jocurilor Olimpice din 2012.

Datorită mâinii ferme a unui formidabil de competent secretar particular al reginei, Sir Christopher Geidt, Palatul Buckingham era o navă care naviga lin pe apele de obicei schimbătoare ale familiilor regale concurente. Geidt fusese ofițer de informații al armatei. „Curtenitor și fermecător, educat, concis și britanic, cu un comportament milităresc, dar și cu un aer de spion"[562], așa cum l-a descris un coleg de la Palat.

Regina iubea figurile puternice și tăcute. Obișnuită să fie singura femeie la întrunirile unde se făceau adevărate demonstrații de forță și pricepere sportivă, ea nu fusese nicicând o fată care să facă echipă cu fetele și nu a avut niciodată o secretară particulară. „Îi place compania bărbaților alfa", mi-a dezvăluit unul dintre foștii ei consilieri. Îi plăcea în special precizia chirurgicală a lui Geidt de a trece la subiect. Acesta era hotărât să reconstruiască încrederea între angajații Palatului după rivalitățile nefericite din vremea lui Bolland și conducea în fiecare săptămână o ședință cu secretarii particulari de la Palatul Buckingham, Clarence House și Palatul Kensington, anterior blocați în certuri intestine. Geidt s-a asigurat că prințul Charles este ținut la curent pentru a-și potoli ambițiile din ce în ce mai agitate. Împreună cu adjunctul său, Edward Young, a supravegheat vizita de stat surprinzătoare – și fără de cusur – a reginei în Republica Irlanda, în mai 2011.

Este greu de exagerat importanța istorică și diplomatică a unei vizite de stat într-un loc în care ranchiuna față de Coroană a fost atât de profundă vreme îndelungată. Regina era deopotrivă îngrijorată și încântată de această perspectivă și mai mult decât conștientă de toate elementele politice care precedau simbolismul puternic al prezenței ei pe pământ irlandez. Ultima dată când un monarh britanic a vizitat Irlanda a fost în 1911 – este vorba de George al V-lea. Apoi, nici Elisabeta a II-a, nici tatăl ei, George al VI-, nu au pus piciorul vreodată în

republica separatistă. Așa-numitele *Troubles* (Conflictul nord-irlandez) au curmat peste 3 500 de vieți. Printre victime s-au aflat și 13 demonstranți irlandezi care au fost împușcați cu brutalitate de trupele britanice în 1972, în ceea ce a devenit cunoscut sub numele de Duminica Sângeroasă. Răspunsul a fost atacarea ambasadei britanice din Dublin. Trei sicrie au fost drapate în negru și plasate pe treptele instituției, iar două steaguri britanice și o efigie a unui soldat britanic au fost incendiate.

Conflictul a afectat-o în mod personal pe regină. În august 1979, IRA[CXIII] l-a ucis pe bărbatul considerat a fi unul dintre reprezentanții supremi ai sistemului britanic, lordul Mountbatten, vărul de gradul al doilea al reginei și fost șef al personalului Apărării. Bătrânul om de stat a fost ucis împreună cu nepotul său în vârstă de 14 ani și alți doi participanți în timpul unei petreceri organizate la o casă de vacanță. Victimele se bucurau de o ieșire la bordul bărcii de pescuit a lui Mountbatten în golful Donegal, aproape de reședința irlandeză de vară a familiei de la Castelul Classiebawn, când teroriștii au detonat o bombă de aproape 25 de kilograme pe care o plasaseră cu o seară înainte. „Barca era acolo în secunda unu, iar în secunda doi s-a transformat într-un morman de așchii fumegând pe apă"[563], și-a amintit un martor.

Chiar și după Acordul din Vinerea Mare din 1998[CXIV], creat prin încordarea mușchilor diplomatici ai lui Tony Blair și Bill Clinton, resentimentele erau încă prea puternice pentru ca regina să călătorească în Irlanda. O fereastră a fost deschisă odată cu publicarea mult-așteptatului raport Saville din 2010, care a conchis că victimele Duminicii Sângeroase erau neînarmate, nevinovate și fuseseră împușcate de soldații britanici fără avertisment. În ziua în care raportul a fost publicat, noul prim-ministru conservator, David Cameron, s-a ridicat în Camera Comunelor și a emis scuze oficiale, denunțând crimele ca fiind „nejustificate și nejustificabile"[564].

Terenul politic era acum pregătit pentru ca regina să ofere personal spectacolul relaxării. În dimineața vântoasă

de primăvară a zilei de 17 mai 2011, avionul regal a aterizat pe aerodromul Casement din afara Dublinului. Majestatea Sa a ieșit din aeronavă, răspândind un splendid aer local, într-o ținută formată din haină și pălărie smarald care aduceau un omagiu mult iubitei culori a țării-gazdă. Chiar și alegerea aerodromului a avut o nuanță conciliantă. Roger Casement, al cărui nume îl poartă, a fost unul dintre liderii revoltei din 1916 care a declanșat Războiul de Independență al Irlandei împotriva britanicilor. Regina s-a îndreptat direct către reședința președintelui irlandez, unde a semnat în cartea de onoare „Elizabeth R", semnătura oficială cu înflorituri a suveranei.

Guvernul britanic a trimis un Bentley verde-trifoi peste Marea Irlandei pentru folosința suveranei în timpul vizitei sale. Străzile din Dublin au fost păzite de cordoane de poliție, formate din aproximativ 8 000 de agenți. La începutul vizitei, a fost găsită o bombă într-o geantă de umăr, într-un autobuz. Tensiunea era în creștere în condițiile în care, peste o săptămână, urma să aibă loc vizita în Irlanda a președintelui american Barack Obama și a primei doamne, Michelle Obama. Consilierii de la Palat aveau anumite îngrijorări, temându-se că vizita cuplului american ar putea pune în umbră momentul istoric al Marii Britanii, dar Obama a fost nevoit să-și scurteze călătoria când un nor de cenușă neagră a întunecat cerul după erupția unui vulcan islandez, amenințând să țină la pământ Air Force One. (Mi s-a spus că înțepata echipă a Palatului nu a rezistat și a simțit o satisfacție, neexprimată însă, când Cadillacul prezidențial, cunoscut sub numele de „Fiara" datorită trăsăturile sale impenetrabile, a rămas blocat pe o rampă și nu a reușit să iasă din ambasada SUA la Dublin.)

În următoarele trei zile importante, monarhul a făcut toate gesturile tradiționale de bunăvoință, cu excepția sărutării Pietrei Blarney[CXV], urmărind cum se toarnă o halbă perfectă de Guinness la Guinness Storehouse Gravity Bar, minunându-se de vechiul manuscris *Book of Kells* de la Trinity College, vizitând Rock of Cashel din

County Tipperary și zâmbind din mijlocul unui moment fulminant de dans irlandez. Majestatea Sa s-a alăturat distribuției pe scenă și a primit ovații în picioare timp de cinci minute, cu urale și fluierături din partea celor 2 000 de spectatori. Într-un gest simbolic desprins parcă din manuale, și-a plecat capul în timp ce a depus o coroană de flori la Garden of Remembrance (Grădina Amintirii), care îi onorează pe toți cei care au murit luptând pentru libertatea Irlandei. În timpul ceremoniei, ansamblul artistic al armatei irlandeze a intonat „God Save the Queen", o situație de o improbabilitate de-a dreptul suprarealistă cu doar câteva decenii înainte, când salvarea reginei ar fi fost ultimul lucru la care să se gândească irlandezii. „Mulți dintre noi am presupus că va fi un eveniment complicat, prudent, marcat în mod reciproc de suspiciune"[565], și-a amintit omul de radio și autorul Andrew Marr, dar, până în ultima zi a vizitei sale, entuziasmul irlandez era atât de mare, încât măsurile de securitate au fost relaxate, iar miile de oameni veseli au primit permisiunea să se înghesuie pe străzile orașului Cork. Regina a insistat să încalce propriul protocol mergând pe jos să-i salute. „Au primit-o ca pe Beyoncé", mi-a spus unul dintre consilierii ei. La piața engleză, suverana a discutat cu ghidușul negustor de pește irlandez Pat O'Connell, care a amuzat-o atât de mult, încât l-a invitat ulterior la Palatul Buckingham.

Lordul laburist Donoughue mi-a povestit că prietenii săi irlandezi au fost extrem de uimiți de vizita reginei la Croke Park, stadionul de fotbal galic din Dublin, unde, în 1920, armata britanică a deschis focul, ucigând 14 spectatori și un jucător – Michael Hogan, căpitanul echipei Tipperary, care a fost împușcat în spate. Croke a devenit un simbol atât de cunoscut al represiunii engleze, încât vizita reginei acolo, a spus Donoughue, „a fost un gest curajos și cu o conotație politică. A arătat că suverana are un ascuțit simț al istoriei"[566].

Președinta irlandeză Mary McAleese[CXVI] a însoțit-o pe regină când au ieșit pe teren împreună cu președintele

Asociației Gaelic Athletic, Christy Cooney. În timp ce priveau spre tribună, Cooney a spus: „Aceasta poartă numele lui Michael Hogan, doamnă, ucis nu departe de locul în care stați dumneavoastră". „M-am gândit o clipă", mi-a spus McAleese, „că s-ar putea să plângă, dar ea a spus cu blândețe: «Știu, știu»"[567].

McAleese insistase ca reprezentanții paramilitarilor și ai republicanilor loialiști din Ulster[CXVII] să participe. Autoritățile engleze însărcinate cu securitatea au rămas împietrite, dar regina a trecut curajoasă pe lângă ei, strângându-le mâinile.

Turul nu a fost doar o datorie. Regina a făcut o excursie secundară rapidă la Herghelia Națională Irlandeză din County Kildare, o fermă de cai de unde proveneau mulți dintre cei mai buni cai de curse ai ei și unde își dorise întotdeauna să meargă. Premierul (sau *taoiseach*-ul) Irlandei, Enda Kenny, a încântat-o, dăruindu-i o carte care oferea o descriere completă a tuturor cailor pursânge irlandez care concuraseră pentru culorile regale. Regina i-a povestit că a rămas trează ca să citească până la ore târzii în noapte și n-am nicio îndoială că acest lucru este adevărat[568]. Philip, care se uitase cu jind la halbele cu bere pe care nu mai avuseseră timp să le bea la Guinness Storehouse, trebuia acum să o urmărească, în timp ce făcea lucrul care lui îi displăcea cel mai mult: să stea de vorbă fericită cu crescătorii, jocheii și antrenorii. Când un armăsar cu aspect înfricoșător s-a ridicat pe picioarele din spate, singurul demnitar care nu a tresărit a fost regina. Jurnaliștii acreditați care relatau despre vizita regală sperau la o gafă din partea prințului Philip, dar acesta nu le-a făcut plăcerea.

Regina și-a păstrat cel mai emoționant gest diplomatic pentru cina de stat de la Castelul Dublin, unde, purtând o rochie împodobită cu 2 000 de trifoi cusuți manual și o broșă în formă de harpă, și-a deschis discursul în galeză, în aplauzele sincere și șoaptele admirative ale președintei McAleese. Aceasta a fost, de altfel, cea care i-a sugerat lui Edward Young ca regina să înceapă discursul în galeză, ca

o recunoaștere a suprimării dureroase a limbii materne de către britanici[569]. Adresa delicat formulată a Majestății Sale a avut o rezonanță puternică. Suverana a transmis regretul național pentru anii lungi de violență, dar s-a oprit înainte de a-și cere scuze: „Atât de mult din această vizită ne amintește de complexitatea istoriei noastre, de multiplele ei straturi și tradiții, dar și de importanța toleranței și a concilierii. De a fi capabil să te pleci în fața trecutului, dar să nu fii legat de el”[570].

Emoția a fost la cote ridicate, când cei 172 de demnitari, politicieni și personalități ale lumii culturale s-au ridicat pentru toast. Premierul britanic David Cameron s-a aflat la masa reginei. „A fost incredibil de emoționant să asist la discursul monarhului nostru despre iertare”[571], a notat politicianul în memoriile sale. „Fiecare cuvânt ales cu grijă a vindecat o altă rană a istoriei. A fost o lecție de reconciliere primită de la un maestru.”

În stânga lui Cameron se afla poetul irlandez, câștigător al Premiului Nobel, Seamus Heaney, al cărui partener de cină era, spre neliniștea lui, Philip. Poetul scrisese odată cuvintele „Aveți grijă că pașaportul meu este verde. Niciun pahar de-al nostru nu a fost ridicat vreodată pentru a bea în cinstea reginei”. Philip, ca întotdeauna priceput la a devia conversația, și-a petrecut cina spunându-i povești „nepotrivite”. „*Bejaysus*[CXVIII], omul ăla este teribil de amuzant”[572], i-a spus Heaney lui Cameron și a ridicat paharul în cinstea reginei la fel de vioi ca toți ceilalți.

„A fost cel mai mare succes politic al domniei ei”[573], a observat Andrew Marr despre un monarh care este total apolitic. Președintele McAleese i-a spus lui Marr că regina și ducele de Edinburgh erau „pregătiți să meargă mai departe”[574] și să strângă mâna liderului Sinn Féin, Gerry Adams[CXIX], dar membrii acestui partid au refuzat. Au existat speranțe până în ultimul moment că vor veni, dar locurile lor de la cina de stat din Dublin au rămas goale.

Meritul reginei a fost mai mare decât s-a apreciat. Povestea mai puțin spusă a normalizării relațiilor anglo-irlandeze este contribuția constantă a trei femei-lider: cele

două președinte irlandeze, Mary Robinson și Mary McAleese, și regina. După o îndelungată coordonare între guvernele lor, prima comunicare publică între țări a luat forma unei invitații la ceai, în 1993, din partea reginei către Robinson, prima femeie care a condus Irlanda. Acest lucru s-a întâmplat cu cinci ani înainte de Acordurile din Vinerea Mare.

Enda Kenny este convins că „influența [acestor] femei-lider [în procesul de pace] a avut un impact așa cum nu s-a întâmplat sub omologii lor masculini”[575]. Acesta prețuiește în mod deosebit momentul când a văzut-o pe regină pe aeroportul din Cork. În timp ce pășeau pe covorul roșu către avionul ei, ea s-a întors către el și i-a spus: „Dintre toate vizitele regale pe care le-am făcut în 60 de ani, aceasta este cea pe care mi-am dorit cu adevărat să o fac”.

Când David Cameron a felicitat-o, ea a minimizat realizarea călătoriei ei istorice cu un zâmbet. „Tot ce am făcut a fost să decid că este timpul pentru o vizită”[576], a spus ea.

II

Singura instrucțiune pe care regina a dat-o echipei de la Palat cu privire la Jubileul ei de Diamant a fost că nu ar trebui să coste mult. Având în vedere bugetul de austeritate nepopular al conservatorilor în urma crizei financiare din 2008 și cârcotelile despre miliardele aruncate la Jocurile Olimpice de la Londra din 2012, suverana nu a dorit ca vreun populist să critice extravaganța jubiliară. Echipa a fost instruită să pregătească întreaga sărbătoare cu un buget de maximum un milion de lire sterline. Orice depășea această sumă trebuia să fie sponsorizat.

Kate Middleton, acum ducesă de Cambridge, a fost prezentată în mod corespunzător lumii întregi drept un pasionat vânător de chilipiruri. Cu ocazia discursului ei de debut în calitate de membru al familiei regale, în martie, la un azil pentru copii din East Anglia, ducesa a subliniat ideea de economie purtând rochia albastră Reiss cu care

mama ei se îmbrăcase la Ascot în 2010. Au fost amplasate strategic fotografii ale ducilor de Cambridge, care se întorceau dintr-o vacanță la schi cu o cursă easyJet și ale lui Harry, care urca la bordul unei aeronave Wizz Air cu destinația România. Chiar și așa, mergând pe ideea de economie, regina a reușit să puncteze 83 de apariții publice în Regatul Unit cu ocazia jubileului.

Restul familiei a fost trimisă într-un soi de ofensivă a farmecului în întregul Commonwealth. Charles și Camilla s-au îndreptat spre Australia, Noua Zeelandă și Papua Noua Guinee. William și Kate, evitând cu pricepere întrebările legate de sarcină, au fost trimiși în Singapore, Malaezia, Tuvalu și Insulele Solomon. Prințul Andrew, în obișnuitul lui stil care viza perfecțiunea, a luat un avion privat pentru a vizita o mahala din Mumbai. Plimbăreața familiei, prințesa Anne, a ales un zbor comercial pentru a ajunge în Mozambic și Zambia. Prințul Edward și Sophie au fost expediați în Insulele Caraibe.

În primul său turneu solo în care și-a reprezentat bunica, prințul Harry a fermecat în Jamaica, Bahamas și Belize și a oferit material pentru fotografii placate cu aur în care se ia la întrecere, în joacă, desigur, cu Usain Bolt, cel mai rapid alergător din lume. Acum, când William nu mai era burlac, Harry, în vârstă de 27 de ani, își asumase rolul de sex-simbol regal cam răvășit. Harry a fost fotografiat dansând într-un mod adorabil în drum spre mașina care îl aștepta, la 4 dimineața, după o noapte petrecută la barul Bunga Bunga din Battersea, și a actualizat ideea de cavalerism regal, traversând în galop un teren de polo din Brazilia pentru a ajuta un contractor militar american care fusese aruncat din șa. „Prințul Harry a fost primul care a descălecat, a făcut ceea ce trebuia, m-a răsucit pentru a se asigura că mi-am recăpătat cunoștința”[577], a spus jucătorul căzut la pământ. „Îmi amintesc că m-am trezit cu o pereche de ochi albaștri pătrunzători privindu-mă.” Cea mai sexy cântăreață pop din Marea Britanie, Cheryl Cole, a mărturisit în paginile

revistei *Marie Claire*: „Aseară am visat că m-am căsătorit [cu Prințul Harry] și că eram o prințesă în viața reală”[578].

Punctul culminant al Jubileului de Diamant a fost un concurs pe Tamisa, în care 1 000 de bărci de orice mărime și formă, precum micile nave de salvare din Dunkerque[CXX], au pornit pe râu, formând o armada veselă. În fruntea paradei plutitoare se afla replica drapată în roșu și auriu a unei galere regale din secolul al XVIII-lea, împodobită cu 10 000 de flori (numită, în onoarea lui Winston Churchill, *The Spirit of Chartwell,* „Spiritul din Chartwell”) și care îi purta pe suverană și consortul său, împreună cu Charles și Camilla, William și Kate și Harry. În a doua ambarcațiune, aflată chiar în urmă, se aflau ceilalți membri ai familiei regale, fostul prim-ministru conservator John Major și primarul Londrei, Boris Johnson, care i-a comparat pe vâslașii care conduceau barca reginei pe râu cu „parlamentarii unși cu ulei și încătușați”[579].

Vremea îngrozitor de nerezonabilă i-a supus pe regină și pe prințul Philip, în vârstă de 86 și, respectiv, 90 de ani, la cazna de a sta pe punte timp de patru ore fără o pauză la toaletă într-una dintre cele mai reci și mai umede zile ale anului. În fața lor se aflau două „tronuri” moi de catifea roșie pe care au ales să le evite, întrucât a zâmbi în momente în care disconfortul este maxim era cea mai neprețuită abilitate a lor. (În plus, după cum a remarcat cineva din echipa de consilieri de la Palat, era posibil ca tronurile de catifea roșie să fi fost „puțin prea mult în stilul David și Victoria Beckham.”)

Ploaia necruțătoare a fost oricum o parte necesară a spectacolului tradițional al zilei. Plouase la încoronarea reginei în 1953. Plouase la Jubileul de Argint din 1977, pe care l-am urmărit la televizor adăpostindu-mă de vremea capricioasă într-un pub din Brighton, plin de haine puse la uscat. Iată esența a ceea ce o definește pe regină: ploaia. Și, până la urmă, ce este un eveniment tradițional de vară în Anglia, dacă nu toarnă cu găleata? Picnicurile mohorâte într-o parcare zgomotoasă de la Wimbledon, cutia umedă

de căpșuni de la festivalul de operă de la Glyndebourne, strecurarea invitaților murați pe ușa bisericii la nunțile din Cotswold, încercarea de a-ți proteja capul cu ceva asemănător cu o pălărie în timp ce cerul se deschide la Henley Royal Regata? După cum mi-a scris într-un mesaj trimis de la Londra istoricul Simon Schama, „genul de vreme care te face să-ți amintești de momentele când stăteai pe peluzele de la facultate, cu bucăți de castravete care se învârtejeau într-un cocktail Pimm's diluat, în timp ce încercai să te ferești de degerături stând la taclale cu fete ale căror fețe deveneau mai albastre decât fardul de ochi"[580]. Când grupul format din membri ai familiei regale a sosit la Tower Bridge, ducesa de Cornwall s-a îndreptat rapid spre un ceai fierbinte și i-a spus lui David Cameron că „crezuse că o să-și dea duhul acolo"[581].

Calvarul de a sta atât de mult timp în uniforma de un albastru intens a marinei și-a pus amprenta asupra prințului Philip. A doua zi, acesta a fost doborât de o infecție a vezicii urinare, ceea ce a însemnat că a fost transportat de urgență la Spitalul King Edward VII din Londra. Concluzia a fost că i s-a permis să piardă concertul pop de luni seară de la Palatul Buckingham, cu Grace Jones care se rotea într-un hula hoop și un Tom Jones expirat cântând „Delilah". Regina a rezolvat problema purtând dopuri de urechi de-a lungul evenimentului.

Faptul că Philip nu și-a făcut apariția i-a oferit lui Charles șansa de a-și conduce mama pe scenă la sfârșitul concertului. A rostit un strigăt de încurajare către Philip, aflat în afara competiției, și i-a sărutat mâna mamei sale după interpretarea emoționantă a imnului „God Save the Queen". Omagiul său, care a început cu „Majestate, [pauză] mami!" i-a adus articole de presă oarecum potolite și câteva hohote de râs.

Jubileul a consolidat o poziție îmbunătățită deja nu numai pentru moștenitorul tronului, ci și pentru soția sa. A fost o operațiune foto grozavă pentru Camilla, care a purtat o rochie ivoar potrivită mai degrabă pentru o

soacră mică, o creație a casei de modă Anna Valentine, pentru a sta pe vasul regal lângă regină, care a strălucit în bouclé și cristale albe. Nu a contat faptul că biata Camilla a fost complet pusă în umbră de Kate superbă într-o ținută Alexander McQueen, de un roșu strălucitor amintind de mașinile pompierilor. Două zile mai târziu, Camilla a avut din nou un loc de onoare, fiind așezată lângă regină, acolo unde stătea de obicei Philip, în trăsura oficială din 1902, care le-a dus la Palatul Buckingham pentru ultima zi a sărbătorii jubiliare.

De la nunta ducilor de Cambridge, Camillei îi fusese greu să obțină dragostea camerelor de fotografiat sau filmat. Generația mai tânără eclipsa acum poveștile istovite ale vechii gărzi, mai ales după anunțul triumfător din decembrie 2012, potrivit căruia Kate era însărcinată. Pe situl *Everywoman* a apărut un nou articol despre Kate care, aflată în primul ei trimiestru de sarcină, fusese dusă la spital din cauza *hiperemesis gravidarum* (grețuri acute matinale), fapt care a dus la o mulțime de răspunsuri pline de empatie din partea femeilor care l-au citit.

Prințul George Alexander Louis s-a născut în iulie 2013, în aripa privată Lindo a Spitalului St Mary's, adică acolo unde venise și tatăl său pe lume cu 31 de ani în urmă. Nașterea micuțului a declanșat în întregul Commonwealth sărbători în cinstea următorului moștenitor de sex masculin, care avea să fie al treilea în linia succesiunii la tron. Având în vedere că trei dintre cei mai importanți și mai longevivi monarhi britanici au fost femei – Elisabeta I, regina Victoria și Elisabeta a II-a –, poate că este momentul potrivit să subliniez faptul că următorii trei suverani vor fi regi, dacă nu intervine vreun capriciul al sorții. „Ca membri ai familiei regale, femeile tind să fie tratate ca și cum ar fi niște bărbați onorifici"[582], a declarat, la un moment dat, prințesa Anne, și sunt mulți în cercurile Palatului care cred că Anne este cel mai bun rege pe care nu-l vom avea niciodată. În aprilie 2013, Parlamentul a adus egalitatea de gen în ceea ce privește linia succesiunii regale. Noul act a actualizat prevederile Dreptului

primului născut în linie masculină datând din secolul al XVII-lea, pentru a le oferi și fiicelor locul potrivit în linia succesiunii la tron, în funcție de ordinea venirii pe lume.

Chiar și când se simțea cel mai rău, Kate a demonstrat că poate face un efort pentru a apărea în public. Cu trei zile înainte de a fi spitalizată cu grețuri matinale, ducesa a jucat hochei pe iarbă încălțată în cizme cu toc înalt, pe terenul universității la care studiase, St Andrews. Doi ani mai târziu, când era însărcinată cu Charlotte, a participat timp de două zile la o istovitoare acțiune de PR, alături de William, la New York. Consulul general britanic Danny Lopez a rămas uimit de cât de organizată a fost echipa de pregătire a Palatului, în comparație cu munca adesea haotică a secretarilor parlamentarilor de la Westminster. Acesta a remarcat profesionalismul și prestațiile perfecte pe care Kate și William le-au avut la întâlniri și a lăudat discursurile lor impecabil stăpânite. Erau conștienți de statutul lor, mi-a povestit el.

Lopez a pregătit pentru Kate un prânz alături de tineri cu performanțe remarcabile la reședința sa, iar ducesa a venit cu puncte de discuție care figurau, de exemplu, „la poziția 17 de pe ordinea de zi". Când prințul Harry sosise singur, cu un an în urmă, un membru al echipei consulatului a remarcat că acesta fusese la fel de implicat, dar mai puțin sigur pe el. (Sau poate că era mai racordat la lucrurile care contau cu adevărat pentru oameni.) Harry își făcea griji că nu se va descurca perfect în timpul unei vizite la o școală, în timpul căreia i se va cere să lovească o minge de baseball. Când a fost asigurat că va fi o nimica toată, Harry a răspuns: „Nu se va observa că am sărit un rând din discursul la un eveniment. Dacă nu mă descurc cu bâta de baseball va apărea pe prima pagină în toată lumea". Ca de obicei, Harry a lovit toate cele trei mingi care i-au fost aruncate și a fost adorat.

Succesul cosmetizării regale a ridicat întreaga Firmă. Camilla câștiga puncte, apărând la evenimente, zâmbind și arătând de parcă iubea ceea ce făcea, care, la o adică, era chiar definiția lui Paddy Harverson pentru cum să câștigi

publicul de partea ta. Trucul era să amesteci apariții plictisitoare, cum ar fi la Chelsea Flower Show, cu un element-surpriză la evenimente neobișnuite și neoficiale. De exemplu, ducesa a apărut pe neașteptate pe platourile de filmare ale emisiunii polițiste daneze *The Killing*, unde, potrivit *The Guardian*, i s-a oferit „un pulover tradițional din Insulele Feroe purtat de vedeta emisiunii, Sofie Gråbøl, care este atât de dură, încât până și numele ei rima cu *necaz (trouble)*."[583].

Fotografiile în compania reginei și a lui Kate au ajutat-o pe Camilla să se integreze în povestea regală. Cele trei au mers împreună cu mașina, fiecare îmbrăcată într-o nuanță diferită de albastru, într-o vizită oficială „de fete" la Fortnum și Mason din Piccadilly, unde mesajul monarhului a fost clar: trei generații de regine, prezente și viitoare, unite trainic de entuziasmul lor pentru biscuiții pentru câini Happy Hound Treats.

Un gest de o mai mare însemnătate a fost faptul că regina i-a permis Camillei să împrumute permanent o mare parte din colecția de bijuterii a reginei-mamă. Regretata suverană lăsase în urmă o colecție neprețuită de diademe Art Deco, diamante și coliere în cinci șiraguri, o mare parte dintre acestea primite moștenire de arivista amfitrioană Ronald Greville. („O broască râioasă bogată"[584], după cum a descris-o Hugo Vickers, „care a preferat să dea mai degrabă celor bogați decât celor săraci.") Charles a fost mai fericit ca niciodată că a putut să o facă pe Camilla să semene cu bunica lui. Ducesa, iubitoare de bijuterii, a făcut din tiara Greville – cunoscută și sub numele de tiara fagure Boucheron, datorită monturii complexe, care include diamante cu tăietura briliant – piesa ei *statement* la cinele oficiale. De asemenea, lui Charles îi plăcea să o vadă pe Camilla purtând podoabele lui Alice Keppel. Cu ajutorul bijutierului Wartski, a pornit într-o adevărată misiune pentru a cumpăra piesele dispersate și a plătit 100 000 de lire sterline pentru o diademă cu diamante pe care a transformat-o pentru Camilla în colier și cercei.

În aprilie 2012, Camilla a punctat o creștere majoră în ceea ce privește reputația. Regina i-a acordat Dame Grand Cross (GCVO), cel mai înalt rang feminin al Ordinului Regal Victorian. Aceasta este cea mai înaltă cinste care i se poate acorda unei persoane provenind din cercul interior, distincție care răsplătește serviciile aduse suveranului. Regina o oferă la aniversări importante sau dacă este foarte mulțumită de persoana în cauză – sau, pur și simplu, dacă vrea să o păstreze de partea ei. Onoarea este un indiciu grăitor în poziția (superioară sau inferioară) pe care o ocupă cei din „organizația" regală. Nici Sarah Ferguson, nici prințesa Michael de Kent nu au primit vreodată un GCVO, ceea ce nu este surprinzător, având în vedere ce părere avea regina despre derapajele lor. Sophie Wessex a fost mai mult decât încântată atunci când suverana i-a oferit GCVO în 2010, o recunoaștere a sârguinței de care dăduse dovadă nora ei în îndeplinirea rolului de jucătoare de categoria B în ansamblul regal, asumându-și, fără a se plânge vreodată, cele mai plictisitoare îndatoriri din program. Kate a primit și ea distincția cu prilejul celei de-a opta aniversări a nunții, în 2019, regina recunoscând astfel cât de dependentă era acum Firma de farmecul și de loialitatea ei. Tânăra ducesă a purtat-o pe panglica sa albastră din satin la banchetul de stat oferit în cinstea președintelui Trump. Membrii personalului loial și secretarele particulare primesc distincții victoriene de mai mică importanță. Pentru Mark Bolland a fost un motiv de mare mâhnire faptul că nu a primit niciun ordin.

Decorația selectă primită de Camilla din partea reginei a arătat faptul că cea dintâi se bucura de susținere, lucru care i-a dat încredere. Ducesa și-a purtat medalia – accesoriul suprem – când ea și Charles au vizitat Țările de Jos, în aprilie 2013, pentru a participa la momentul istoric în care regina Beatrix, în vârstă de 75 de ani, i-a cedat coroana fiului ei[CXXI], în vârstă de 46 de ani. (Prințul de Wales nu a avut un astfel de noroc, acesta fiind silit să schițeze un zâmbet când mama sa, pe atunci în vârstă de

86 de ani, s-a rededicat supușilor ei britanici cu prilejul Jubileului de Diamant.) Camilla a purtat din nou mult-râvnita cruce, tiara Greville și mănuși albe lungi, când a asistat pentru prima dată, o lună mai târziu, la deschiderea oficială a sesiunii parlamentare. Ea și Charles s-au așezat lângă regină și ducele de Edinburgh pe estrada Camerei Lorzilor, într-o întâlnire regală dublă. Îmbrăcată în alb strălucitor, la fel ca monarhul, fosta Camilla Parker Bowles a arătat mai mult ca niciodată ca o viitoare regină-consoartă.

Tabloidele, care întotdeauna fac un pas în spate atunci când apare un „Alteța Sa Regală" înaintea unui nume, au început să se refere la Camilla ca fiind „strălucitoarea ducesă". Jurnaliștii au remarcat faptul că aceasta îi oferea sfaturi de înfrumusețare lui Kate, indicându-i unde să meargă pentru șuvițe strălucitoare și cele mai bune tratamente faciale pe bază de venin de albine. Camilla a slăbit și, deși a avut mereu mai degrabă ținuta unei călărețe decât a unei pasionate de haine, a reușit să-și facă un stil elegant, adecvat vârstei, adesea optând pentru rochii monocromatice și de bun-gust semnate Bruce Oldfield. Capriciosul *The Guardian* nu a ratat ocazia: „De la paria la comoară națională. Cum a reușit Camilla?", prezentând pe larg călătoria acesteia de la a fi considerată „cea mai urâtă femeie din Anglia" la a deveni „o icoană a frumuseții ieșite din tipare la cei peste 60 de ani".

O binecuvântare, în ceea ce-l privea pe Charles, a fost faptul că a doua lui soție considera absurditățile cu care se confruntau adesea în turneele regale mai degrabă o sursă de distracție decât de stres. Unul dintre partenerii ei de cină mi-a povestit cum l-a răsfățat cu anecdote despre călătoria în Arabia Saudită alături de Charles în 2013, când a mers cu mașina prin deșert timp de o oră și jumătate până a ajuns la un cort imens, unde 3 000 de femei arabe îmbrăcate în deux-pièces-uri Chanel participau la o petrecere cu ceai în mijlocul pustietății. I s-a părut isteric de amuzant. Camilla și Charles „râd mereu când sunt împreună", mi-a povestit unul dintre consilierii lor. „Dacă

îi vezi împreună, se potrivesc mănușă. Ea scoate la iveală tot ce este mai bun din el, iar el se luminează ori de câte ori o vede."

Ascensiunea constantă a ducesei alături de Charles a întâlnit doar un mic obstacol. În drum spre un spectacol al Royal Variety, la London Palladium, în decembrie 2010, a avut loc un incident înspăimântător. O gafă a celor însărcinați cu paza și protecția a făcut ca Rolls-Royce-ul în care se afla Charles să ajungă în mijlocul unui protest scăpat de sub control legat de triplarea taxelor de școlarizare de către guvernul Cameron. Mulțimea furioasă a înconjurat cuplul princiar, care se afla în mașină, în haine de gală și ținându-se de mână, în timp ce șoferul încerca să se strecoare pe Regent Street. „Au fost aruncate sticle și pubele"[585], a consemnat *The Evening Standard*. „De asemenea, oamenii au smuls barierele de pe șantierele din stradă." În timp ce Charles a afișat o expresie serioasă, Camilla s-a aruncat la podeaua mașinii. Mai târziu, ducesa a râs cu stoicism de calvarul prin care a trecut, dar expresia ei îngrozită, surprinsă de aparatele de fotografiat, a ajuns pe prima pagină a ziarelor. Ultimul lucru de care avea nevoie exact în momentul în care ajungea să fie acceptată de popor erau imaginile care arătau ca pe o Maria Antoaneta[CXXII] a zilelor noastre în care se aruncau bombe cu vopsea. Incidentul a reamintit tuturor cât de terifiant este să nu fii popular – așa cum se simțise familia regală când poporul se întorsese împotriva reginei după moartea Dianei – și, de asemenea, că o rundă neobosită de turnee ale bunăvoinței era necesară nu numai pentru îmbunătățirea imaginii monarhiei, ci și pentru supraviețuirea acesteia.

III

Jocurile Olimpice de la Londra, din iulie 2012, au oferit cheia de boltă pentru o serie de victorii regale. Așa-numita *soft power* a Coroanei a fost din nou evidentă atunci când Comitetul Olimpic Internațional (IOC) a fost curtat la modul agresiv de Comitetul de Organizare de la Londra,

condus de atletul superstar Sebastian Coe, fost alergător pe distanță medie și de patru ori medaliat olimpic.

Echipa IOC, formată din 13 persoane, a fost invitată la o recepție organizată la Palatul Buckingham, iar regina s-a asigurat că cina de bun-venit avea să fie impresionantă – stindardul regal zburând, Garda Regală în poziție de drepți, Marea Intrare, iluminată în stil „torță olimpică" și un cvartet de coarde al Coldstream Guards care le-a cântat factorilor de decizie. Majestatea Sa vizitase locul unde avea să fie construit stadionul încă din 2009, iar Coe a povestit în memoriile sale despre felul în care o condusese el pe regină pe ceea ce avea să fie ultima linie dreaptă a pistei de alergare. „Așadar, unde sunt acum?"[586] a întrebat suverana. „Ei bine, *Ma'am,* dacă ați sprinta în următorii 20 de metri, ați fi noua campioană olimpică la 100 de metri", i-a răspuns Coe. Când prințul Philip a vizitat Parcul Olimpic, acesta le-a adresat celor din grup întrebări despre detaliile tehnice arhitecturale ale construcției. De asemenea, i-a mărturisit lui Coe că nu-i plăcea foarte mult să se uite la sport. Îi plăcea, în schimb, să concureze, lucru valabil și în cazul fiicei sale, prințesa Anne.

Jocurile Olimpice i-au oferit curajoasei Anne prilejul să se scalde o clipă în soarele PR-ului. Prințesa a fost primul membru al familiei regale care a concurat la Jocurile Olimpice, participând alături de Goodwill, armăsarul reginei, la evenimentul ecvestru de trei zile de la Montreal, în 1976. Lui Anne, care fusese numită membru al IOC, i s-a acordat onoarea de a primi flacăra olimpică la Atena și de a o aduce înapoi, în Marea Britanie, pentru turul său de ștafetă de aproape 1 300 de kilometri prin țară.

„Prințesa Anne are toate trăsăturile unui competitor de elită"[587], a notat Sebastian Coe în memoriile sale.

> Când practici un sport pentru care este nevoie de mult curaj, în care singurul lucru care contează este următorul antrenament, fie că este vorba de cros, fie de sărituri, când principala ta grijă este starea bună a calului tău, nu prea ai timp să-ți bați capul cu chestiuni mărunte. Să știi că presa este acolo doar în speranța că

vei cădea în apă trebuie să fie greu de acceptat. În acest context, atitudinea ei „Aceasta sunt și pentru asta mă lupt” devine total de înțeles.

După o interjecție prelungă venită din partea unui membru al comitetului, Anne a uitat să-și închidă microfonul, iar vocea ei inconfundabilă a răsunat în încăpere: „Cred că individul ăsta este, probabil, cel mai prost din întreg sportul mondial”[588].

„(Anne) nici măcar nu a tresărit”, a povestit Sebastian Coe în cadrul unui documentar realizat cu prilejul celei de-a 70-a aniversări a prințesei. „S-a comportat ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic și am mers mai departe. Dar este probabil unul dintre momentele mele preferate.”

Fiica ei, Zara Tindall, prețuiește amintirile despre mama ei, care, abia întoarsă de la evenimentele oficiale, încă în rochie de bal și cu machiaj complet, își punea cizmele de cauciuc și ieșea să hrănească găinile și să adune ouăle.

A fost un lucru pozitiv că Zara, în vârstă de 31 de ani, i-a călcat pe urme lui Anne la Jocurile Olimpice de la Londra, concurând în cadrul aceluiași eveniment ecvestru de trei zile. Marea Britanie a câștigat o medalie de argint și a avut loc o explozie de bucurie când Anne a înmânat echipei, din care făcea parte și fiica ei, medaliile.

Echipa de organizare fusese formată de Tony Blair și susținută de infrastructura furnizată de Gordon Brown. Acum guvernului Cameron îi revenea sarcina să nu o pună la pământ. „Am vrut să scot orice avantaj imaginabil din această oportunitate uriașă”[589], a scris Cameron în memoriile sale. Boris Johnson a stârnit entuziasm, declarând: „Contorul Geiger[CXXIII] al Olimpomaniei va tinde către infinit”[590].

Londra era pregătită pentru asta. Turboalimentat cu o explozie a populației și un aflux de imigranți europeni, orașul devenise un stat-națiune liberal și plin de freamăt. Marea Britanie nu se prăbușise, așa cum credeau oamenii, cum se întâmplase cu Grecia și cum amenința să facă Italia. Criza financiară din 2008 era undeva, departe. Orașul a înfruntat teroarea bombardamentelor islamiste

de la 7 iulie 2005, cunoscute sub numele de 7/7, care au ucis 52 de persoane care utilizau sistemul de transport public din Londra la orele de vârf ale dimineții.

Pentru prima dată de la apogeul Imperiului, atmosfera din capitala Marii Britanii a părut cu adevărat internațională, combinând efervescența magnetică din punct de vedere cultural a Europei cu agitația financiară a New Yorkului. *Discursul regelui*, filmul cu actorul Colin Firth în rolul principal care a umanizat familia regală prin reprezentarea emoționantă a luptelor personale duse de George al VI-lea cu bâlbâiala sa, a câștigat în 2011 Oscarul pentru cel mai bun film. Franciza de succes *Harry Potter* a atins dominația globală, dând un impuls ideii de magie a spiritului britanic. Două fenomene muzicale britanice, Adele și Coldplay, au urcat în topuri internaționale.

Reglementările privind munca și intrarea în Marea Britanie au însemnat că devenea mai ușor pentru europeni, dintre care ce mai mulți cunoșteau doar o brumă de engleză, să obțină o slujbă ca barista la Café Nero din Londra decât să se chinuie în centrul orașului Plovdiv. În tot orașul s-au deschis licee franceze. Plângerile Partidului Independenței Marii Britanii, de ultradreapta, conform cărora Anglia era copleșită de bulgari care erau perfect capabili să câștige bani frumoși acasă, l-au provocat pe actorul de stand-up comedy Stewart Lee să se întrebe: „Cum aș putea să iau ceai și cafea ieftine dacă nu ar exista un profesor de filosofie est-european supracalificat, gata să mi le pregătească pe bani mai puțini decât salariul minim pe economie?” Exista chiar și amenințarea că o creștere a bancherilor americani dependenți de muncă ar putea submina obiceiul britanic bine înrădăcinat de a bea la ora prânzului.

În ultimii 10 ani, gluma care a circulat mult cu privire la cât de rea este bucătăria engleză fusese înlocuită de erezia potrivit căreia Londra se transformase într-un oraș mult mai important decât Parisul în ceea ce privește restaurantele. Entuziasmul părăsise impozantele săli de mese ale hotelurilor din West End, care deveniseră o

extensie sterilă a industriei bunurilor de lux, mutându-se spre est (dar și la nord, sud și vest), către vitrinele neîngrijite și în spatele puburilor aproape moarte, unde o nouă generație de bucătari reinventa bucătăria britanică. Marco Pierre White[CXXIV], bețivanul cu gura spurcată din anii '90, se retrăsese din activitate, dar exemplul său era încă viu în fiecare tânăr bucătar tatuat, pregătit pentru media, care își transforma bucătăria într-o scenă pentru ingrediente proaspete și tehnici aventuroase.

Indiferent dacă erau conștienți sau nu de asta, bucătarii au fost pionierii unui nou tip de dezvoltare urbană, una care se potrivea în mod strălucit cu expansiunea dezordonată și de proporții epopeice a Londrei. După cum o demonstra cartierul Brooklyn din New York, cartierele neglijate puteau fi revitalizate prin introducerea strategică a două tipuri de afaceri: restaurante și galerii de artă. Acestea, la rândul lor, au declanșat un boom în domeniul imobiliar, deoarece au sădit germenii unei utopii boeme prestabilite pe care, cel puțin în stadiile lor incipiente, puțini oameni au privit-o cinic. Ideea de dezvoltare rapidă prin gentrification [stabilirea în zonă a unor familii cu venituri mari] (dacă nu chiar expresia în sine) nu era o anatemă. Hoxton, Whitechapel, Shoreditch – nume care odată păreau să fie rezervate zonei dărăpănate a tablei de Monopoly – au devenit dintr-odată locul unde tinerii specialiști în diverse domenii doreau să locuiască, iar turiștii, să rămână. Capitalele bine conservate ale vechii Europe nu puteau concura cu așa ceva.

Chiar și viața politică a devenit parcă mai optimistă după demonstrațiile furioase generate de războiul din Irak din timpul mandatului de premier al lui Tony Blair. Boris Johnson a câștigat un al doilea mandat ca primar al Londrei, datorită optimismului oarecum haotic și faptului că mergea pe o „bicicletă Boris", promovând închirierea de astfel de mijloace de transport, schemă pe care, de fapt, și-o însușise de la Ken Livingstone, mohorâtul său predecesor laburist.

La acea vreme, nimeni din viața politică sau civilă nu era deosebit de dornic să părăsească Uniunea Europeană, cu excepția unei aripi veninoase a Partidului Conservator care visa la asta încă din epoca Thatcher. David Cameron a fost ales prim-ministru în anul 2010, schimbând imaginea conservatorilor și făcându-i să pară mai iertători și liberali din punct de vedere social, și poate chiar mai moderni. Cu soția sa amuzantă și la modă, Samantha (SamCam, așa cum era cunoscută aceasta), a fost cel mai tânăr premier care a deținut această funcție în 200 de ani. Oamenilor le-a plăcut (la început) faptul că știutul conservatorism al lui Cameron era temperat de obligația de a împărți puterea într-o coaliție cu liberal-democrații conduși de Nick Clegg, care era căsătorit cu o atrăgătoare avocată spaniolă specializată în comerț internațional. Era ca și cum politica Marii Britanii devenise europeană, cu oameni ușor de uitat, cu intenții în mare parte bune, care găseau soluții și nu suportau prea multe. Nu e de mirare că un alt serial danez subtitrat și cu subiect politic, *Borgen*, care aborda teme cum ar fi responsabilitatea, ambiția și compromisul, a fost un succes TV în rândul celor bogați. „Îmi amintesc că în aer plutea sentimentul că lucrurile sunt, într-un fel, ciudat de bune”[591], a povestit jurnalistul și istoricul social Andy Beckett, care a numit această epocă vibrantă „Apogeul Londrei”.

Partea întunecată a tuturor acestor lucruri a fost că acțiunile mai degrabă cinice ale premierului Cameron nu semănau deloc cu lupta manierată a elitei daneze din serialul *Borgen*. Programul de austeritate economică al ministrului de finanțe George Osborne, după Marea Recesiune, a eliminat 30 de miliarde de lire sterline din plățile sociale, subvențiile pentru locuințe și serviciile sociale pentru a reduce deficitul. Nick Clegg s-a dovedit a fi un cod imposibil de spart și a fost zdrobit la următoarele alegeri pentru că și-a vândut principiile liberale. Până în 2011, șomajul în rândul tinerilor era de 20%. În Apogeul Londrei era ușor să uiți diviziunea nord-sud și bombănelile tot mai încrâncenate ale cetățenilor

predominant albi din orașe uitate precum Sunderland, Sheffield și Northampton. „Oamenii gândeau «Sunteți îngâmfați», dar noi, îngâmfații, nu am observat asta”[592], mi-a povestit Andrew Marr. Dacă Londra era plină de restaurante străine de lux, locuitorii din Middle England deveneau tot mai amărâți în timp ce consumau mâncare tradițională menită să le aducă alinarea. Emisiunea *Great British Bake Off*, lansată în 2010 la BBC, a devenit un fenomen în ceea ce privește ratingul, concurenții întrecându-se în a face plăcinte, prăjituri și budinci fără egal. Ciocnirea culturală a mascat o deconectare politică majoră.

În Londra, sărăcia apăsătoare coexista cu prosperitatea autosuficientă. În ultimele zile din august, în timp ce familia regală se afla la Balmoral, iar elita politică se deconecta la vilele din Toscana, tensiunea din orașele de provincie neglijate s-a dezlănțuit într-o serie de proteste violente. Declanșat de faptul că poliția a împușcat un bărbat de culoare în Tottenham, o zonă defavorizată și multietnică din nordul Londrei, haosul incendiilor și al jafurilor s-a răspândit în aproape toate zonele urbane din Marea Britanie, inclusiv în Liverpool, Manchester, Nottingham și Leicester. Revoltele scurte, intense și înspăimântătoare nu au avut nimic din jubilația îndreptățită a evenimentelor care se întâmplau simultan în Primăvara Arabă.

„Acum putem vedea că, de fapt, șocul cauzat de criza financiară, dar și de alte lucruri dădea să iasă la suprafață”[593], a povestit Andy Beckett. Cel mai interesant aspect al acelei veri nebune a fost faptul că, după toate represiunile draconice ale lui Cameron și tânguielile presei despre explozia inechității, ceea ce a urmat revoltelor din 2011 a fost… nimic. Până când clasa conducătoare s-a întors din vacanțele însorite, furia intensă din Anglia se risipise ca o furtună tropicală. Boris Johnson nu s-a acoperit nici el de glorie. Era în vacanță în Canada în acel moment și nu s-a grăbit să se întoarcă. Când a făcut-o, s-a comportat când conciliant, când revanșard, ca un pedagog

de internat de la Eton. În 2014, orașul a cumpărat trei tunuri cu apă germane în cazul în care existau din nou tulburări publice. A fost oarecum definitoriu pentru tragicomedia johnsoniană faptul că acestea s-au dovedit a fi inutilizabile și a trebuit să fie vândute la fier vechi cu o pierdere netă de 300 000 de lire sterline.

Singurul care nu a încercat să mușamalizeze problema acestor revolte a fost prințul Charles. Poate pentru că, în urmă cu opt luni, fusese zguduit de furia mulțimii, acesta a părăsit Balmoralul pentru a derula programe susținute de fundația sa. Liderii partidelor politice din Westminster și-au făcut apariția pe străzile din Hackney, Lambeth și Croydon pentru a-și „arăta îngrijorarea" în intervenții TV, dar, în absența camerelor de luat vederi, aceștia nu s-au mai întors. Charles a făcut-o însă. David Lammy, parlamentarul laburist de Tottenham, zona cea mai afectată, a declarat pentru *The Independent*:

> Prințul Charles a sunat și el și a venit. S-a întors de cinci ori și nu doar ca să arunce o privire, ci și-a adus toate organizațiile caritabile... Nu a făcut-o cu fanfară, nu a publicat comunicate de presă, a făcut-o doar pentru că îi pasă[594].

A fost o lecție. Charles era mai mult decât un diletant captivant. De fapt, a încercat să arate Marii Britanii că era un viitor monarh demn și animat de omenie.

IV

Danny Boyle, directorul ceremoniei de deschidere a Jocurilor Olimpice de la Londra, nu s-ar fi gândit nici într-un milion de ani că regina va accepta să participe. Un adevărat talent revoluționar care a dat lovitura, în 2009, cu *Vagabondul milionar*, peliculă care i-a adus opt premii Oscar – inclusiv la categoria cel mai bun film – Boyle era hotărât să facă în așa fel încât ceremonia de deschidere de la Londra să fie exact opusul spectacolului copleșitor al naționalismului chinez de la Jocurile Olimpice de vară din 2008, de la Beijing. El dorea o reprezentare *pop-up* a istoriei britanice care să fie deopotrivă emoționantă și

umană, cu elemente marginale nefinisate care să poată permite orice surpriză, un spectacol care să spună poveștile ascunse, nu pe cele evidente, despre măreția țării – de la mișcarea sufragetelor și episodul cu imigranții din Caraibe care au sosit la bordul vaporului *Empire Windrush* în 1948, pentru a acoperi deficitul de forță de muncă de după război, până la portretizarea asistenților necunoscuți din Serviciul Național de Sănătate, întruchipați de cei 800 de voluntari medicali care au dansat pe scenă în timpul a ceea ce a fost unul dintre punctele culminante ale unei seri dezlănțuite. Mesajul lui Boyle a fost că în Marea Britanie postcolonială, cultura și creativitatea fac legea. Pe stadionul olimpic cu 80 000 de locuri din estul Londrei, un agreabil petic de pământ verde, pășunat de animale domestice adevărate, a făcut loc coșurilor tot mai multe și mai amenințătoare ale Revoluției Industriale care aruncau fum, în timp ce actorul Kenneth Branagh, întruchipându-l pe Isambard Kingdom Brunel[CXXV], ingeniosul inginer civil britanic care a construit Great Western Railway, a ieșit cu pași mari în fața publicului pentru a declama monologul lui Caliban din *Furtuna*: „Să nu te temi – căci insula e plină de zgomote".

Shakespeare, Căpitanul Hook și 30 de Mary Poppins au coborât din cer printre picăturile de ploaie ținând umbrele negre și genți de voiaj. Un uriaș Lord Voldemort[CXXVI] gonflabil s-a înălțat deasupra stadionului, fluturând o baghetă magică, iar Sir Paul McCartney a făcut întreg stadionul să cânte melodia „Hey Jude". Boyle a întors spatele atitudinii șovine care a marcat cele două războaie mondiale, dar și luptei împotriva fascismului în favoarea sărbătoririi culturale pline de bucurie și a unui omagiu tăcut adus morților căzuți pe câmpul de bătălie.

„N-ar putea să-l includă mai mult pe Churchill?" a fost una dintre replicile pe care tradiționaliștii nedumeriți din administrația Cameron au tot rostit-o în cadrul reuniunilor de planificare. O alta a fost: „Unde sunt regii și reginele?".

Ei bine, a existat doar una. Fie că era vorba de regină în carne și oase, fie de o dublură, Boyle și-a dat seama că prezența memorabilă suveranei – care trebuia să fie înfățișată așa cum nu a mai fost văzută niciodată – era necesară în ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice. La început, regizorul a dorit ca regina să ajungă cu metroul, dar bătăile de cap cu asigurarea măsurilor de securitate ar fi fost prea mari. Unul dintre membrii echipei sale a sugerat să o filmeze pe Majestatea Sa în carne și oase la Palat și apoi să o facă să apară pe stadion, jucată de o dublură. Dar Boyle e Boyle, așa că a mărit miza, adăugând pe lista de dorințe ca reginei să i se alăture un alt simbol cultural care definește Marea Britanie, James Bond. În rolul lui Bond, Daniel Craig trebuia să se prezinte la Palat într-un elicopter pentru a o salva pe regină de o amenințare care îi punea în pericol sosirea în siguranță la un eveniment nedezvăluit. „Majestatea Sa", mai exact cascadorul Gary Connery, avea să sară din elicopter îmbrăcat în aceeași rochie de cocktail de culoarea piersicii, împodobită cu cristale și dantelă, pe care plănuia să o poarte regina, și să aterizeze la aproximativ 250 de metri mai jos, chiar în afara stadionului olimpic.

Boyle a fost atât de uluit când cererea lui către Palat a primit un „da" imediat, încât a crezut că era Ziua Păcălelilor. Stephen Daldry, directorul artistic al Jocurilor Olimpice, mi-a povestit că principalul motiv pentru care regina a acceptat provocarea a fost că i s-a părut o glumă grozavă prin care avea să-și amuze nepoții. Singura ei preocupare reală a fost să păstreze secretul până în momentul în care ieșea personal după „salt" pentru a-și lua locul alături de Philip în loja regală[595].

Garderobiera reginei, Angela Kelly, la care se apela adesea ca la un intermediar în deciziile mai delicate, a fost cea care a întrebat-o pe suverană dacă ar dori să aibă câteva replici. Fără ezitare, Majestatea Sa a răspuns: „Desigur că trebuie să spun ceva. La urma urmei, sosește să mă salveze"[596]. Regina a fost încântată de replica scenariștilor: „Bună seara, domnule Bond!" Daniel Craig

s-a simțit ca într-un vis suprarealist pe tot parcursul filmărilor.

Boyle a filmat secvența în sufrageria privată a reginei, acolo unde suverana se întâlnește de obicei cu premierul. Echipa s-a instalat acolo, apoi a fost condusă într-o altă cameră, mai puțin formală. Boyle a descris scena:

> Era dezordine; peste tot erau hârtii și tăvi de ceai… I-am spus anumite lucruri clare despre pauză, care erau importante. Nu a trebuit să-i repet nimic. Ne-a fost ușor, pentru că regina are stofă de interpret – până la urmă, este „pe scenă" tot timpul – și, prin urmare, știe că trebuie să se schimbe odată cu vremurile. Regina era conștientă că sărbătorile dedicate Jubileului de Diamant de la începutul acelui an aveau să fie destul de scorțoase, așa că aici era șansa ei de a fi opusul. A dat dovadă de un bun instinct[597].

Cascadoria ar fi putut merge prost în mai multe feluri. Sebastian Coe, care făcea parte din planul secret, a recunoscut cât de neliniștit era:

> Dacă făceam un sigur pas greșit, știam că avea să fie singurul lucru despre care se va vorbi până vor începe probele atletice din a doua săptămână, și nu într-un mod favorabil. Apoi, având în vedere faptul că reputația Majestății Sale era la un nivel record după evenimentul extraordinar din weekendul dedicat Jubileului de Diamant, a fost un risc[598].

Regina, a povestit ulterior Daldry, era singura netulburată.

În deschiderea Jocurilor, Coe avea să stea lângă prințul de Wales, cu prințul Harry și prințul William în spate:

> Niciunul dintre ei nu știa despre implicarea reginei și nici măcar că exista filmul. Așa că, atunci când a început secvența, cu cățeii Corgi urcând pe ceea ce erau, în mod evident, scări pe care le cunoșteau foarte bine, prințul Charles s-a uitat la mine și a început să râdă cam nervos, întrebându-se unde naiba va duce asta. Apoi, când

> filmul ajuns la cadrul cu regina surprinsă cu spatele, a avut exact aceeași reacție ca toți ceilalți, presupunând că este o doamnă care joacă rolul reginei. Însă, în momentul în care doamna respectivă s-a întors, toată lumea și-a dat seama și a exclamat „Doamne! Chiar este regina!", iar Charles a început să râdă în hohote. În ceea ce îi privește pe fiii săi, aceștia au fost copleșiți. Când suverana și-a început coborârea, două voci au strigat la unison în spatele meu: „Așa, buni!" Pentru mine a fost cel mai frumos lucru[599].

Daldry s-a minunat de sângele-rece absolut de care a dat dovadă regina în timp ce a intrat pe stadion, aparent indiferentă la cascadoria în care sfidase moartea. „Expresia ei, când a ieșit, a fost absolut minunată"[600], mi-a povestit el. „Fără a da vreun semn că o afectase în vreun fel ceea ce tocmai se întâmplase, dar știind că prezența ei a fost esențială… Perfecțiune… «Privesc asta cu toată seriozitatea, dar știu că tocmai am făcut una dintre cele mai nebunești glume pe care ți le poți imagina… Nu numai din istoria Jocurilor, ci din istoria țării.»" Bucuria de pe stadion și în toată țara a fost „palpabilă".

Etosul „Apogeului Londrei" a triumfat la Jocurile Olimpice. Echipa Marii Britanii a reflectat multiculturalismul, exemplificat prin trei sportivi care au câștigat medalii de aur în mai puțin de o oră în a doua sâmbătă a Jocurilor. Campionul Mo Farah s-a mutat din Somalia la Londra când avea opt ani, campioana la atletism Jessica Ennis era fiica unui imigrant jamaican, iar săritorul în lungime Greg Rutherford era un roșcat cu fața palidă din bastionul Milton Keynes din Middle England.

A fost o mutare iscusită a Palatului să-i desemneze pe prințul Harry și pe Kate să închidă Jocurile, aducând astfel sub lumina reflectoarelor noua generație de membri ai familiei regale. (William a trebuit să se prezinte la serviciul de căutare și salvare din Țara Galilor.)

Însă cel mai memorabil moment al Jocurilor Olimpice din 2012 a fost cel în care, la ceremonia de deschidere, regina și-a demonstrat splendidul său simț al umorului. S-

a consolidat, astfel, o evoluție absolut remarcabilă a percepției pe care o avea poporul despre suverană și care începuse odată cu filmul *The Queen* al lui Stephen Frears. În pelicula sus-amintită, în care este redat singurul moment când regina a greșit – după moartea Dianei –, Helen Mirren a portretizat-o pe suverană ca fiind supusă greșelii și confuză. Boyle a făcut altceva. A făcut ca suverana în vârstă de 86 de ani să fie *cool*. O nouă generație a primit-o în inima ei pe Regina Jubileului de Diamant.

[CXIII] IRA (Armata Republicană Irlandeză) este o organizație paramilitară, creată în secolul XX, al cărei scop a fost desprinderea insulei de sub dominația britanică și formarea unui stat unitar irlandez, independent și republican. Ulterior, din organizația inițială s-au desprins mai multe facțiuni (n. red.).

[CXIV] Acordul de la Belfast sau Acordul din Vinerea Mare (a avut loc în Vinerea Patimilor lui Iisus Hristos) a fost semnat la 10 aprilie 1998, de către guvernele celor două țări, britanic și irlandez, și a reprezentat un moment important în instalarea unui proces de pace, marcând reducerea violențelor cauzate de problema irlandeză (n. red.).

[CXV] Piatra Blarney se află la castelul omonim din apropiere de Cork. Legenda spune că cel care va săruta piatra va căpăta darul persuasiunii (n. red.).

[CXVI] Mary McAleese (n. 1951), juristă, a fost președinta Republicii Irlanda între 1997 și 2011, succedându-i în funcție lui Mary Robinson (n. red.).

[CXVII] Ulster este una dintre cele patru provincii istorice ale Irlandei, alături de Connacht, Leinster și Munster. Dintre cele nouă comitate (counties) ale sale, trei fac parte din Republica Irlanda, celelalte alcătuind Irlanda de Nord, parte componentă a Regatului Unit (n. red.).

[CXVIII] Cuvânt irlandez care exprimă uimirea, surpriza (n. tr.).

[CXIX] Gerry Adams (n. 1948) a fost președintele Sinn Féin, tradiționalul partid republican irlandez, în perioada 1983–2018. Originar din Belfast, a fost unul dintre principalii promotori ai mișcării republicane irlandeze (n. red.).

[CXX] Referire la evacuarea de la Dunkirk, din mai-iunie 1940, a peste 300.000 de militari britanici și francezi, de către o flotă improvizată, în care multe ambarcațiuni erau de mici dimensiuni, aparținând unor proprietari particulari (n. red.).

[CXXI] În 2013, fiul cel mare al reginei Beatrix, Wilhelm-Alexander, a devenit rege al Țărilor de Jos, după abdicarea reginei (n. red.).

[CXXII] Soția regelui francez Ludovic al XVI-lea, Maria Antoaneta (1755–1793). Detestată de poporul francez, a fost executată prin ghilotinare în 1793, în timpul Revoluției Franceze (n. red.).

[CXXIII] Contorul Geiger sau contorul Geiger-Müller, inventat de Hans Geiger (1882–1945) și perfecționat în colaborare cu Walther Müller (1905–1979), este un detector de particule utilizat în fizica nucleară pentru depistarea și măsurarea radiațiilor (n. red.).

[CXXIV] Bucătar britanic, primul din Regat distins cu trei stele Michelin. Este considerat primul bucătar celebru, unul dintre cei care au făcut din gastronomie un spectacol de televiziune. A fost mentor pentru unii dintre cei mai cunoscuți bucătari din lume precum Gordon Ramsay și Heston Blumenthal (n. red.).

[CXXV] Isambard Kingdom Brunel (1806–1859) a fost un formidabil inginer englez. Este cunoscut pentru construirea Great Western Railway, calea ferată care leagă Londra de Bristol. Una dintre cele mai mari personalități ale Revoluției Industriale, a avut o contribuție uriașă în dezvoltarea transportului public britanic prin invențiile și construcțiile sale (n. red.).

[CXXVI] Personaj fictiv din seria romanelor Harry Potter, scrise de J.K. Rowling (n. red.).

Capitolul 17

DUCELE HAZARDULUI

Groapa de bani a lui Andrew

Prințul Andrew era indignat. În mai 2011, Scotland Yard îl informase că cele două fiice ale sale, prințesele Eugenie și Beatrice, a cincea și, respectiv, a șasea în linia succesiunii la tron, urmau să fie lipsite de protecția 24 din 24 de ore a poliției, ca urmare a nemulțumirii tot mai accentuate a contribuabililor, siliți să achite 500 000 de lire sterline anual pentru acest serviciu.

Andrew se luptase cu vehemență să păstreze echipele de pază pentru fiicele sale. Justificarea lui a fost că, având titlul Alteța Sa Regală înaintea numelor, fetele ar fi trebuit tratate în consecință, dar s-a trezit pe nisipuri mișcătoare. Fiica prințesei Anne, Zara Phillips, care avea să se căsătorească în curând, nu a beneficiat de protecția poliției, în ciuda statutului ei de sportiv olimpic. (Nici nu avea titlul de Alteța Sa Regală – alegerea mamei ei, astfel încât copiii să poată duce o viață mai aproape de normalitate.) O analiză Scotland Yard a costurilor care urmărea să reducă factura anuală în valoare de 50 de milioane de lire sterline pentru servicii de pază și protecție asigurate membrilor familiei regale nu a găsit un motiv clar pentru care guvernul ar fi trebuit să plătească 250 000 de lire sterline pe an pentru doi bodyguarzi cu normă întreagă care să o protejeze pe Eugenie, în vârstă de 21 de ani, studentă în primul an la Universitatea Newcastle, sau pentru sora ei, Beatrice, în vârstă de 23 de ani, care studia la Londra.

Regina a explicat cât se poate de limpede că cele două nepoate ale ei, de care era foarte atașată, ar fi trebui să se

gândească să obțină un loc de muncă atunci când aveau să-și încheie studiile, mai degrabă decât să fie susținute financiar ca membri activi ai familiei regale. Andrew a pledat din greu pentru a anula această decizie. Prințul dorea ca Beatrice și Eugenie să fie desemnate membri activi ai familiei regale. La o cină din iunie, după petrecerea anuală de la Castelul Hillsborough, din Irlanda de Nord, Andrew a solicitat o întrevedere privată la un pahar cu deputatul conservator Hugo Swire pentru a-i cere „să discute"[601] cu prim-ministrul Cameron despre amintita decizie. „Este extrem de îngrijorat", a scris soția jurnalistă a lui Swire, Sasha. „Argumentul [lui] este că se mișcă în era Twitter, Facebook și a mesageriei instantanee și că sunt necesare doar câteva minute pentru ca o forță care le vrea răul să se mobilizeze împotriva lor."

Din păcate, aceleași platforme le-au arătat adesea pe tinerele prințese mari amatoare de distracție cum ieșeau din cluburi de lux din Londra la ore târzii, urmate de ofițeri însărcinați să le asigure paza și protecția. Un SUV oficial cu motorul pornit le aștepta în fața restaurantelor pentru a le transporta acasă, nu atât pentru a preveni o răpire, ci pentru a funcționa pe post de preaslăvit serviciu Uber.

Un an mai târziu, Andrew avea și mai multe motive să se simtă desconsiderat. Cu puțin timp înainte de a urca în a doua barcă – o insultă în sine – la evenimentul de pe Tamisa dedicat Jubileului de Diamant, a aflat că el și fiicele lui fuseseră tăiați de la emblematica ședință foto din balconul Palatului Buckingham, la care participau membrii familiei regale. De fapt, nu figurau nici pe lista pentru prânzul oferit în onoarea celor 700 de demnitari de la Westminster Hall, eveniment care avea loc chiar înainte. (Cu siguranță nu a fost distractiv pentru Andrew să audă de la personal că nu s-a calificat și să știe că decizia a fost luată chiar de mama lui.) Un alt oaspete aflat la bordul celei de-a doua bărci l-a auzit plângându-se cu voce tare în legătură cu acest lucru lui Sophie Wessex, a cărei invitație se pierduse și ea prin poștă.

Obiceiul fotografiilor din balconul Palatului Buckingham a fost inițiat de regina Victoria în 1851, când a salutat poporul în timpul sărbătorilor organizate cu prilejul deschiderii Marii Expoziții. De-a lungul timpului, aceste apariții au evoluat, transformându-se în amintiri de neuitat ale familiei regale în albumul foto național. După Trooping the Colour, eveniment care sărbătorește oficial în fiecare an, în iunie, ziua oficială de naștere a reginei – stabilit a avea loc în această perioadă pentru a reduce riscul de vreme rea, practică datând încă din vremea lui George al II-lea –, familia regală extinsă putea fi văzută ridicându-și privirea spre cer, pentru a urmări parada aviatică a Royal Air Force. De la saluturile triumfătoare ale tinerelor prințese Elizabeth și Margaret, alături de rege, regină și Winston Churchill de Ziua Victoriei, până la proaspăt căsătoriții Charles și Diana, apoi William și Kate sărutându-se înaintea mulțimilor care aclamau, să-ți apară chipul în fotografia de la balcon... sau chiar și borul tare al unei pălării cu pene de struț la spate reprezintă dovada supremă a apartenenței regale.

Nu și în anul acela. Timp de zeci de ani, Way Ahead Group – grupul restrâns al membrilor seniori ai familiei regale, care se întâlnesc regulat pentru a lămuri probleme de ansamblu cu care se confruntă monarhia – discutase despre reducerea numărului de membri ai familiei regale din a doua și a treia generație care parazitau monarhia. Prințul Charles trimisese chiar și o notă secretarei sale particulare, căutând modalități de a face acest lucru cu 20 de ani mai devreme. Pe vremea lui George al VI-lea, existau doar „noi patru" care apăreau în balcon, dar, pe măsură ce membrii de mai mică importanță ai familiei au devenit faimoși și au avut urmași, balconul a ajuns să fie populat de o mulțime în tot mai mare neorânduială.

La mijloc nu era doar o problemă financiară. Charles era ferm convins că membrii de mai mică însemnătate ai familiei regale care săvârșesc diferite nelegiuiri oferă presei povești jenante care estompează cumva aura monarhiei. Întotdeauna atent la starea de spirit a poporului, dar și să

facă economie, mai ales de când Michael Peat, cunoscut drept cel care ciopârțește bugetul, a intrat în serviciul familiei sale, în 2002, Charles era acum mai dornic ca niciodată să reducă cifrele.

La fel era și Christopher Geidt, care privea mereu cu discreție înainte pentru a asigura o tranziție lină către următoarea domnie. Ce moment mai potrivit s-ar fi găsit pentru a începe să-i scoată pe membrii de mai mică importanță ai familiei regale de sub privirile poporului decât în anul în care totul se făcea cu cheltuieli reduse? Așadar, în fotografia Jubileului din 2012, regina, înveșmântată într-un compleu verde-mentă creat de Angela Kelly, a avut obișnuitul său loc de onoare în centrul balconului. Dar îi puteai număra pe degetele de la o mână pe restul membrilor familiei regale: Charles, Camilla, William, Kate și un Harry pre-Meghan. (Prințul Philip era încă în spital.) Atât! Asemenea graficelor din ziar care marcau locul pentru membrii dispăruți ai cercului interior al lui Saddam Hussein, toți ceilalți au fost șterși din fotografie. „Am auzit că erau oameni care îi împiedicau literalmente pe membrii familiei care încercau să intre pe balcon", mi-a spus un fost consilier. Prințesei Anne puțin i-a păsat. „Anne pur și simplu s-a năpustit", a povestit consilierul. „Publicitatea nu este importantă pentru ea. Uneori trebuie să-i reamintești că organizațiile caritabile pe care le vizitează chiar vor ca presa să fie acolo."

Imaginea unei familii regale organizate a fost extrem de potrivită într-un moment de austeritate. Costul întreținerii membrilor săi era o problemă care se ridica în mod regulat în Camera Comunelor în momentele politice dificile – cum ar fi atunci când guvernul laburist a retras iahtul *Britannia* în 1997, o mișcare pe care regina a considerat-o asemănătoare cu amputarea.

Deși regina-mamă era considerată o comoară națională, în ultimele ei zile de viață, risipa de care dădea dovadă îi era tolerată cu mai puțină bunăvoință decât în vremuri mai blânde. Îi plăcea să se prezinte ca fermecătoare lefteră: „Doamne, chiar aș putea folosi 100 000 de lire sterline, nu-

i așa?”[602] l-a întrebat ea pe un oaspete la prânz, scriitorul A.N. Wilson, după o dimineață petrecută cu directorul ei de bancă. Atunci când s-a stins, în 2002, regina-mamă a lăsat o avere de aproximativ 50 de milioane de lire sterline actualei suverane. A urmat o dezbatere națională ticăloasă al cărei obiect a fost dacă nu cumva venise timpul să se pună capăt privilegiului regal de a nu plăti taxe de moștenire în cazul suveranilor. Privilegiul a scutit-o pe Elisabeta de la a plăti taxe în valoare de 20 de milioane de lire sterline pe moștenirea mamei sale. În lipsa acestui artificiu, suverana ar fi putut să fie silită să vândă fie Balmoral, fie Sandringham pentru a-și achita datoriile față de stat.

Până la venirea guvernului Cameron, în 2010, puțini oameni și-au dat seama că finanțele regale erau într-o stare precară. Istoricul Andrew Roberts atribuie acest lucru impactului pe termen lung al unei înțelegeri încheiate de regele George al III-lea în 1760. În schimbul renunțării la drepturile asupra extinselor și rentabilelor domenii ale Coroanei, care includeau proprietăți uriașe în așa-numita milă de aur pe care se află faimoasele Regent Street, Regent's Park și St James's, Parlamentul i-a acordat familiei regale o sumă anuală, cunoscută sub numele de *Civil List*, „Lista civilă”. S-a dovedit a fi un schimb nefericit. În 2001, de exemplu, în timp ce Domeniile Regale au obținut, după impozitare, un generos profit de 147 de milioane de lire sterline, Lista civilă a reginei a ajuns la 6,6 milioane de lire sterline. Monarhia, a opinat Roberts, a fost „fraudată în mod dezastruos din 1760”[603]. (Avuția personală a familiei Windsor este o altă chestiune. În 2019, numai averea netă a reginei a fost estimată la 390 de milioane de lire sterline.)

Trei trezorieri supraveghează banii familiei regale – premierul, cancelarul trezoreriei și păstrătorul Tezaurului Coroanei, care este numit de regină. Cancelarul este însărcinat să supravegheze creșterea sumelor acordate, în urma consultărilor cu monarhul. Lista civilă a fost stabilită ca sumă anuală în 1952 pentru restul domniei reginei, dar

inflația mare a sosit în anii ’60 și, astfel, la începutul anilor ’70, s-a decis să se treacă la stabilirea bugetelor pe 10 ani. Asta a funcționat până în anii ’90, când suma stabilită în 1991 s-a dovedit a fi prea mare. Inflația a scăzut brusc. Așa că, în 2001, Palatul a decis să cheltuiască surplusul obținut în deceniul anterior. Până în 2010, banii se duseseră, și asta într-un moment ciudat. Reducerile bugetare ale guvernului Cameron au făcut ca orice mărire a sumelor pentru familia regală să devină un veritabil câmp minat din punct de vedere politic.

Ministrul de finanțe George Osborne a decis să elaboreze o idee elegantă, deși oarecum vagă, propusă în stilu-i caracteristic de prințul Charles. În 2012, Osborne a înlocuit Lista civilă cu Sovereign Grant, „Garanția suverană”, care se baza pe modul în care funcționau Domeniile Regale și, prin urmare, nu avea decât o legătură laxă cu economia. Adică, în calitate de companie imobiliară comercială, probabil s-ar descurca bine când economia ar merge bine și prost când economia nu ar fi performantă, un concept mult mai ușor de vândut poporului britanic, obsedat de proprietate. Schimbarea a fost bine primită de presă și de Parlament. A fost îmbrățișată la scară largă ca fiind modul familiei regale de a-și arăta solidaritatea în vremurile de restriște, deși, în practică, Osborne folosea vremurile de restriște pentru a crea o reformă de durată care să rezolve problemele financiare ale familiei timp de decenii.

O caricatură semnată de Peter Brookes în *The Times* îi arăta pe regină și pe ducele de Edinburgh ieșind de la stația de metrou Westminster în ținutele lor oficiale și exclamând *Bloody Osborne*, „Afurisitul de Osbourne”[604], care era exact tipul de relații publice potrivit pentru guvernul Cameron, dar și pentru Coroană. O victorie pe toată linia.

Fondurile Sovereign Grant sunt cheltuite pentru îndatoririle oficiale ale familiei regale, divertisment și întreținere a palatelor regale (dar nu și Balmoral și Sandringham, casele personale ale reginei). Acoperă nevoi

critice, cum ar fi salariile personalului sau, să zicem, reparații, cum ar fi cele necesare în 2007, când mausoleul prințului Albert, de la Frogmore, s-a prăbușit. Deși renovarea întinsă pe o perioadă de 10 ani a Palatului Buckingham și în prezent în curs de desfășurare îi va costa pe contribuabili 369 de milioane de lire sterline, instinctele frugale ale reginei erau cunoscute de toți. Un material din 2021 din *The Sunday Times* privind economiile Majestății Sale a dezvăluit faptul că „ziarele vechi sunt mărunțite pentru a fi folosite ca așternut pentru cai. Sfoara cu care sunt legate pachetele este păstrată pentru a fi refolosită la legarea altor pachete. Cearșafurile uzate și cârpele de praf sunt curățate și refolosite. La Balmoral, orice deteriorare a pereților este remediată cu tapetul cumpărat cu mai bine de un secol în urmă de regina Victoria"[605].

Prințul Charles și fiii săi erau finanțați din veniturile Ducatului de Cornwall. Philip a primit o rentă anuală separată în valoare de aproximativ 359 000 de lire sterline, care nu s-a modificat niciodată. Regina completa personal veniturile lui Andrew, Anne și Edward, precum și pe cele ale verilor ei acum în vârstă, ducii de Gloucester și Kent, dar și pe cele ale fratelui mai mic al lui Kent, prințul Michael, și ale controversatei lui soții, Marie-Christine. Verii ocupă apartamente spațioase la Palatul Kensington (PK) de care se agață cu dinții și cu unghiile. De-a lungul timpului, PK a găzduit atât de mulți membri ai familiei regale în vârstă, încât, la un moment dat, a primit porecla de „Grămada de mătuși".

Regina a fost întotdeauna pregătită să-i ajute în momentele dificile pe membrii familiei, cum ar fi verișoara ei, Margaret Rhodes. „Regina a fost atât de drăguță să o ajute pe mama când tatăl meu era atât de bolnav"[606], a declarat Victoria Pryor, fiica lui Rhodes, pentru *The Telegraph*. „Deodată, m-a întrebat: «Doamne, Margaret, ai putea suporta să trăiești în suburbie?»", aceasta însemnând să se instaleze într-o casă de pe terenul Castelului Windsor. Margaret a acceptat cu recunoștință.

Regina discuta despre alocațiile familiei din Sovereign Grant cu păstrătorul Tezaurului Coroanei. Felul în care o făcea este remarcabil de personal. Membrii familiei așteptau temători să audă dacă vor primi o mărire de salariu. Regina se întâlnea anual cu cancelarul trezoreriei singură, la o măsuță din camera ei de primire de la etajul al doilea, cu câinii Corgi alergând în jur, și scotea o bucată de hârtie pe care își scria lista. Adesea, făcea comentarii ireverențioase despre modul în care s-au descurcat oamenii în cauză. „Ducele de Kent, 550 000 de lire și Wren House pentru folosință... Ducii de Wessex ar trebui să primească încă 200 – Sophie chiar se străduiește... X este *fără de speranță* când vine vorba de bani și aproape că nu face *nimic*... Cred că 50 sunt mai mult decât suficient" etc. Cancelarul nota și ducea lista înapoi la Trezorerie, care se ocupa de finanțele regale, iar fondurile erau transferate la Palatul Buckingham.

În 2002, Comitetul pentru Finanțe Publice al Camerei Comunelor a ridicat problema spinoasă a unui apartament de la PK cu cinci dormitoare și patru camere de recepție alocat în ultimii 30 de ani falițiilor prinți Michael de Kent. Ei îndeplineau un minimum de sarcini regale, dar plăteau o chirie de doar 69 de lire sterline pe săptămână. Este mai puțin, au subliniat jurnaliștii de la *The Daily Mirror*, decât plătesc mulți oameni pentru locuințe sociale proaste. Și de o sută de ori mai puțin decât ar plăti pentru o astfel de proprietate pe piața liberă. Regina a trebuit să intervină și să achite personal 120 000 de lire sterline anual pentru a acoperi costurile. Asta s-a întâmplat până în 2009, moment în care a decis că cei doi soți trebuiau să-și rezolve problema.

Necazurile bănești ale mai tinerilor Kent au fost multă vreme un spin în coasta monarhului. Regina putea, teoretic, să-i taie de pe listă, dar era mai degrabă atașată de amabilul prinț Michael, trecut de 80 de ani, și mai puțin de Marie-Christine, impozanta lui soție, desprinsă parcă din operele wagneriene, cu declarațiile ei pretențioase și împletiturile care amintesc de Brunhilda[CXXVII].

Întotdeauna lipsit de numerar, prințul Michael gestionează o dubioasă afacere de consultanță în cadrul căreia profită de legăturile sale dinastice în Rusia. În 2012, presa a relatat că a primit cel puțin 320 000 de lire sterline pe parcursul a șase ani de la magnatul rus exilat Boris Berezovski pentru a-și plăti personalul. Un alt partener de afaceri a fost preşedintele Lukaşenko al Belarusului, despotul care îi prigoneşte pe jurnalişti.

În 2020, prințul a fost surprins în timpul unui apel Zoom înghițind cu lăcomie momeala unei taxe de acces în valoare de 200 000 de lire sterline în numerar, de fapt, o operațiune pusă la cale de doi reporteri de la *The Sunday Times*. Întreprinzătorii jurnaliști s-au prefăcut a fi reprezentanții unei companii sud-coreeane numite House of Haedong, aflați în căutarea ajutorului prințului Michael pentru a pătrunde în cercurile putiniste. Marchizul de Reading, partenerul lui Michael, vechiul lui prieten din școală și un cap sec aparținând clasei superioare, a fost înregistrat în timp ce-i asigura pe reprezentanții fictivi ai House of Haedong că „vorbim relativ discret aici. Pentru că nu am vrea ca lumea să afle că [Michael] se vede cu Putin din motive de afaceri, dacă ați prins ideea”[607]. Expertul în afaceri a adăugat că unul dintre motivele pentru care prințul se bucura de un astfel de acces privilegiat era apartenența lui la familia regală. „În principiu, este considerat ambasadorul neoficial al Majestății Sale în Rusia.”

În mod clar, cei din familia prințului Michael erau o rușine, fiind veșnic ahtiați după bani, și trebuiau să fie primii care să dispară de pe lista privilegiilor regale. Însă trăsnăile pe care le făceau pentru a mulge cât mai mulți bani de pe urma familiei regale au pălit în comparație cu jafurile sordide care l-au avut ca protagonist pe prințul Andrew.

Ducele de York a fost regele neîncoronat al josniciilor!

II

În calitate de reprezentant special al Regatului Unit pentru comerțul și investițiile internaționale, un rol care i-

a permis să se preumble prin întreaga lume pe cheltuiala guvernului, jucând golf, Andrew a reușit să-i aducă la disperare pe cei din Ministerul britanic de Externe. Mai exact, a insistat să zboare cu avioane private și a călătorit cu o suită de slujitori, inclusiv un valet care târa o absurdă masă de călcat lungă de 1,82 de metri prin holurile hotelurilor de cinci stele. Prințul și-a descris cheltuielile de călătorie drept „o picătură într-un ocean, prin comparație cu mulți alți oameni”[608]. Dar asta nu a oprit criticile – sau haosul provocat de prinț. Jurnaliștii de la *The Daily Telegraph* au relatat că, în 2010, ducele de York a cheltuit 465 000 de lire sterline pe zboruri și 154 000 de lire sterline pe produse gastronomice și hoteluri în misiunile sale comerciale.

Diplomația internațională oferă rareori întâlniri cu îngeri. Regina însăși s-a așezat la masă pentru discuții cu despoți precum Mugabe, președintele din Zimbabwe, iar dacă premierul Italiei este șarlatanul cu gura slobodă Silvio Berlusconi, atunci este de datoria premierului Marii Britanii să înmoaie *biscotti* în ceai cu el. În țările care au o familie regală precum Arabia Saudită sau un guvern autoritar precum Turcia, capacitatea Ministerului de Externe de a trimite în misiune diplomatică un membru al familiei regale care nu este regina sau moștenitorul ei direct se poate dovedi utilă pentru a unge roțile care trebuie. Însă contactele lipicioase ale prințului Andrew cu lepădături străine au depășit cu mult ceea ce era explicabil sau acceptabil.

Un șir de oameni cu josnice caractere din întreaga lume, care nu aveau nimic de-a face cu diplomația britanică și absolut totul cu afacerile personale neplăcute pe care le urmărea ducele de York, i-a umplut calendarul, altfel destul de gol. În 2011, cu doar trei luni înainte ca regimul tunisian să se prăbușească în cadrul Primăverii Arabe, Andrew a fost mândru să ofere, în calitate de gazdă, un prânz la Palatul Buckingham în cinstea ginerelui miliardarului tunisian Zine El Abidine Ben Ali, Mohamed Sakhr El Materi, condamnat ulterior la 16 ani de

închisoare pentru corupție și fraude imobiliare. Când Stephen Day, fostul ambasador al Regatului Unit în Tunisia, a aflat despre prânz, acesta a trimis o notă îngrozită către Downing Street. „Materi a fost, după cum știm cu toții, cel mai rău dintre toți escrocii din familia prezidențială”[609], a scris el, adăugând, „Mulțumesc Domnului că a fost timp să i se spună presei că cele întâmplate nu au fost rezultatul unei recomandări oficiale”. Într-un e-mail publicat în *The Telegraph*, purtătorul de cuvânt al lui Andrew, Ed Perkins, a cerut sprijin. „[Eu] implementez ideea că [Materi] a fost vicepreședinte al Camerei de Comerț. Oficiul Regatului Unit pentru Comerț și Investiții îl va susține [pe Andrew]? Avem nevoie de susținere guvernamentală aici”[610], s-a agitat el.

Unul dintre cei mai dezgustători parteneri de prânz ai lui Andrew a fost Saif Gaddafi, fiul tiranului libian Muammar Gaddafi. Saif, care deține un doctorat la London School of Economics (și a cărui teză se bănuiește că nu ar fi fost scrisă de el), urma să devină în curând un fugar căutat pentru crime de război de către Curtea Penală Internațională. Tarek Kaituni, un contrabandist de arme libian condamnat, a fost invitatul lui Andrew la petrecerea dată în cinstea prințesei Beatrice, în 2009, la împlinirea vârstei de 21 de ani. Evenimentul a fost organizat la o vilă privată de lângă Marbella, iar sărbătorita a primit de la Tarek un colier cu diamante în valoare de 30 000 de dolari, în timp ce tatăl ei făcea eforturi pentru a se angaja pe postul de consultant al unei companii britanice cu afaceri în Libia. Aparent ignorând pericolele și caracterul nepotrivit al unor astfel de legături, Andrew l-a poftit în Anglia, la rândul său, de data aceasta ca invitat la nunta de la Castelul Windsor și la recepția oficială dată în cinstea prințesei Eugenie în 2018.

O destinație preferată a lui Andrew a fost Kazahstanul, mai bine cunoscut drept falsul loc de naștere al lui Borat. Andrew a acceptat invitațiile la vânătoare de gâscă, în 2008, alături de președintele de atunci, Nursultan Nazarbaiev, care a fost „reales” timp de 29 de ani, și a

adoptat preventiv o lege care îi acorda imunitate legală în fața oricărei acuzații penale.

Într-o tranzacție îndoielnică tipică afacerilor prințului Andrew, casa lui împovărătoare din Sunninghill Park a fost vândută în 2007 ginerelui lui Nazarbaiev, Timur Kulibaiev, cu 3 milioane de lire sterline mai mult decât prețul cerut de 12 milioane de lire sterline, chiar dacă nu existau alte oferte pentru această proprietate. Situația i-a nedumerit pe jurnaliști, întrucât singura „îmbunătățire" adusă casei de la ocuparea ei de către familia York a fost desemnarea ei în zona de zbor directă pentru aeronavele care soseau pe aeroportul Heathrow. Au existat atât de multe întrebări din partea presei, încât Palatul s-a simțit obligat să protesteze: „Vânzarea Sunninghill Park a fost o tranzacție comercială directă între trustul care deținea casa și trustul care a cumpărat-o. Nu au existat acorduri secundare și absolut niciun aranjament din partea ducelui de York pentru a beneficia altfel sau pentru a se angaja la orice alt aranjament comercial. Orice sugestie este complet falsă"[611].

Scurgerile de e-mailuri din 2011 din *The Daily Mail* au făcut să pară plauzibilă informația – negată cu fermitate de Palatul Buckingham –, conform căreia Andrew a acționat ca intermediar pentru a ajuta o companie grecească de canalizare și o companie financiară elvețiană să obțină un contract în valoare de 385 de milioane de lire sterline în Kazahstan. S-a presupus că lui Andrew i se ofereau aproape 4 milioane de lire sterline pentru a convinge un oligarh kazah să susțină ofertele amintitelor companii europene. Din nefericire pentru Andrew, afacerea a căzut când poliția din Kazahstan a deschis focul asupra unui grup de lucrători petrolieri greviști, iar partenerii săi s-au speriat. Mai târziu, a încercat să-i pună în legătură pe asociații kazahi cu cei de la Coutts, bancherii reginei, dar afacerea nu a dat rezultate. O sursă din cadrul Coutts a explicat: „Oligarhii kazahi sunt genul de oameni cu care, în general, nu ne amestecăm"[612].

Mulți dintre cei care l-au întâlnit pe Andrew în timpul misiunilor comerciale au simțit același lucru în legătură cu el. Simon Wilson, care l-a găzduit în mod regulat, în calitatea sa de șef-adjunct al misiunii Marii Britanii în Bahrain din 2001 până în 2005, și-a amintit că o bună parte din ceea ce spunea prințul erau „baliverne"[613] și că era luat în derâdere de comunitatea diplomatică britanică din Golf, care îl poreclise HBH: His Buffoon Highness (Alteța Sa Bufonul).

La fel se întâmpla și pe teren propriu. La un prânz cu președintele Adunării Londrei, Darren Johnson, și cu primarul capitalei, Boris Johnson, Andrew a venit cu o propunere năucitoare de îmbunătățiri ale orașului, ca de exemplu mai puține semafoare, astfel încât să se stea mai puțin la roșu, și un Centru de Conferințe „Regina Elisabeta a II-a" mai mare. („Dacă este prea mic, este vina mamei tale", i-ar fi spus Boris.) După ce Andrew a plecat de la amintitul prânz, Boris s-a întors către Darren Johnson și a comentat: „Sunt ultimul om care să aibă simpatii republicane, dar la naiba! Dacă trebuie să mai particip vreodată la un astfel de prânz, în curând voi căpăta [simpatii republicane]!"[614].

Fostul ministru de externe și parlamentar laburist Chris Bryant mi-a spus că „în limbaj obișnuit, ultimul lucru pe care-l dorea ministerul era ca Andrew să plece în vreo călătorie, pentru că el nu știa diferența dintre privat și public. Avea să-i jignească pe jumătate dintre oamenii de la masă, să plece în misiuni secrete și să revină încărcat de cadouri, iar pe deasupra, era un coșmar pentru că insista pe mai multă asistență și mai mult spațiu în hoteluri decât orice alt membru al familiei regale. Când a mers la Davos, a avut la dispoziție o cabană mai mare decât toți ceilalți, care au întrebat: „De ce?" Sentimentul său că era îndreptățit la asta era înnebunitor". În martie 2011, Bryant a încălcat regulile parlamentare care interziceau atacurile asupra membrilor familiei regale în Camera Comunelor. „Nu este oare din ce în ce mai greu de explicat comportamentul ambasadorului special pentru comerț,

care nu este doar un prieten foarte apropiat al lui Saif Gaddafi, ci și și un prieten foarte apropiat al contrabandistului libian de arme condamnat Tarek Kaituni?”[615] a întrebat el, în mod surprinzător, de la tribuna Camerei. „Nu a venit oare timpul să renunțăm la serviciile ducelui de York?” Speakerul i-a cerut lui Bryant să se așeze, dar comentariul exploziv al parlamentarului a devenit știre de prima pagină. Un conservator în vârstă a declarat pentru *The Guardian* în 2011: „Nu pare să existe nicio activitate mintală vizibilă la etajul superior în ceea ce îl privește pe duce. Îmi pare rău pentru el! Nu are prieteni și, prin urmare, se înconjoară de toți acești ticăloși”[616].

Din păcate, era adevărat. Viața lui Andrew s-a schimbat fulgerător de când a părăsit marina în 2001. Prințul a atins apogeul la vârsta de 22 de ani, când, la 17 septembrie 1982, a coborât cu pași mari pe pasarela navei de luptă HMS *Invincible,* în portul Portsmouth, cu un trandafir roșu între dinți, după ce s-a achitat cu onoare ca pilot de elicopter Sea King în Războiul din Falkland. Regina, prințul Philip și prințesa Anne s-au aflat acolo pentru a-l întâmpina. Mulțimi încântate se adunau pe șantierul naval regal, fluturând steagul britanic. Regina a fost atât de încântată, încât și-a scos aparatul foto și a făcut poze de parcă ar fi fost un turist oarecare. Fiul ei i-a oferit trandafirul, un gest fermecător care a alimentat articole extatice în tabloide. „Nimeni nu i-a spus «Randy Andy»[CXXVIII], un prinț a cărui singură pretenție la faimă era preferința lui pentru blondele cu ochi albaștri”[617], a remarcat un tabloid. „Acum este Andrew, prințul războinic, un erou întors acasă din războaie.”

La fel ca nepotul său, prințul Harry, aproape 20 de ani mai târziu, Andrew și-a găsit vocația în armată. Sau, cel puțin, constrângerile lui de acolo l-au ținut departe de necazuri. La Royal Naval College din Dartmouth, ca sublocotenent, la vârsta de 21 de ani, a primit premiul pentru cel mai bun pilot, acordat în numele școlii de tatăl său. La nouă luni după ce a fost cavaler de onoare la nunta lui Charles cu Diana, Andrew a plecat, spre invidia fratelui

său mai mare, pentru cinci luni la bordul unei nave de luptă, la un război real.

Puțini oameni auziseră de Insulele Falkland, un teritoriu minuscul al Imperiului Britanic în largul coastei Argentinei, cu aproape la fel de multe oi ca și locuitorii. Adică, până în aprilie 1982, atunci când președintele Argentinei, generalul Leopoldo Galtieri[CXXIX], a decis să se servească de aceste insule. Trimiterea trupelor britanice pentru a apăra Insulele Falkland i-a oferit premierului conservator Margaret Thatcher ocazia de a-și câștiga legendara poreclă de „Doamna de Fier!", iar tabloidelor britanice ocazia să intre într-un soi de extaz șovin cu titluri în *The Sun* precum „Rămâi la junta ta".

Posibilitatea ca prințul Andrew să fie ucis în toiul luptei i-a îngrijorat pe membrii guvernului britanic și a adăugat o aură de legendă tânărului prinț. Cabinetul a cerut ca acesta să fie mutat la munca de birou în timpul conflictului, dar Andrew era hotărât să vadă acțiunea adevărată cu ochii lui. Tatăl, bunicul și străbunicul lui serviseră cu toții în marină, iar regina l-a susținut pe tot parcursul, lansând o declarație în care scria: „Prințul Andrew este ofițer activ și nu există nicio urmă de îndoială în mintea mea că ar trebui să se ducă"[618]. Serviciul lui Andrew a făcut-o mândră pe Majestatea Sa. Acesta a inclus zborul cu elicopterul ca țintă-momeală pentru a îndepărta rachetele mortale Exocet dinspre navele britanice, precum și căutarea și salvarea aeriană, dar și misiuni de luptă antisubmarin și împotriva forțelor terestre. Andrew a asistat din aer la priveliștea terifiantă a atacului argentinian asupra transportorului *SS Atlantic,* care a fost lovit de două rachete Exocet lansate din zbor, ucigând 12 marinari. Prințul a pilotat elicopterul care i-a salvat pe membrii supraviețuitori ai echipajului britanic ce fuseseră aruncați în mare.

Andrew a înregistrat o altă scurtă creștere a reputației în timpul incendiului de la Castelul Windsor, 10 ani mai târziu. În vârstă de 32 de ani la momentul respectiv, a fost singurul membru al familiei regale aflat acasă la 20

noiembrie 1992, când un reflector a incendiat o draperie în capela privată a reginei, pornind un incendiu care s-a extins în 115 camere și a făcut ca acoperișul magnificului St George's Hall, din secolul al XIV-lea, să se prăbușească. Când Andrew a văzut fumul, a organizat pe dată o brigadă de intervenție cu găleți, dând parțial dovadă de spiritul inventiv pe care l-a arătat în timpul războiului din Falkland. Lanțul uman format a salvat o mare parte din tezaurul neprețuit al castelului, adunat de-a lungul a 900 de ani de istorie regală: porțelan Sèvres, mobilier din secolul al XVIII-lea, picturi de van Dyck, Rubens și Gainsborough, toate făcând parte din Colecția Regală. Andrew a fost intervievat având pe fundal ferestrele iluminate de flăcări ale castelului și considerat eroul momentului. Era pentru prima dată luat în serios de când se întorsese din război.

Nu există nicio îndoială că Andrew era slăbiciunea reginei. „Ori de câte ori aude că Andrew este la Palatul Buckingham, îi trimite un bilețel scris de mână, iar el merge mereu la ea"[619], le-a declarat un fost consilier al Palatului lui Geoffrey Levy și Richard Kay de la *The Daily Mail*. „Dacă este în blugi, se schimbă în costum. Și o salută mereu pe «mami» în același mod – înclinându-se de la gât, sărutându-i mâna și apoi sărutând-o pe ambii obraji. Este un mic ritual pe care ea îl adoră. Crede-mă, cu asta Andrew nu dă greș niciodată."

Andrew primise întotdeauna mai multă atenție din partea ei decât frații săi. Făcând parte din al doilea „lot" al reginei, născut la 10 ani după prințesa Anne și cu patru ani înaintea prințului Edward, Andrew a avut o mamă care era foarte implicată în îndatoririle ei suverane. Totuși, își aloca timp să-l ia de la școală, de la Heatherdown, și să-l conducă ea însăși acasă sau îl lăsa să se joace liniștit în biroul ei în timp ce primea vizitatori oficiali. El a fost primul care a fost botezat cu numele de familie pentru care a luptat prințul Philip, Mountbatten-Windsor.

O fostă iubită a lui Charles mi-a povestit că, într-un weekend, pe când se afla la Castelul Windsor, a auzit-o pe

regină vorbind la telefon cu unul dintre profesorii lui Andrew de la Gordonstoun și fiind îngrijorată, la fel ca orice mamă, din pricina performanțelor lui academice. Lui Philip îi plăcea să spună că al doilea fiu al său era un „șef înnăscut”[620]. Temperamentul lui Andrew – inimos, robust, pus pe șotii (la Heatherdown îi plăcea să amestece pantofii tuturor în cămin) – era mai compatibil cu Philip decât cu Charles. Era mai puțin vulnerabil la insensibilitățile teutonice ocazionale ale tatălui său și nu se lăsa descurajat de rigoarea de la Gordonstoun. Internatul scoțian accepta și eleve până când Andrew a ajuns acolo, reducând cultura hărțuirii. Nu a fost șef printre colegi așa cum a fost Charles, poate pentru că acei colegi de clasă nu l-au plăcut prea mult. Îl considerau căpos, arogant și amăgit cu privire la propria inteligență. Înclinația lui pentru glumele nesărate, la care râdea exagerat, i-a câștigat porecla Sniggerer, „Hlizitul”.

Se simte însă că a existat întotdeauna un gol în personalitatea lui Andrew. De aceea a râs mai tare, s-a lăudat atât de mult și a încercat să pară important. Când a mers la Gordonstoun, știa că, în ciuda tuturor palatelor în care locuia și a tuturor servitorilor pe care îi avea și i se adresau cu Sir, era al doilea fiu, iar egalitatea din copilărie cu Charles era un miraj. Doar primul născut al monarhului se trezește în fiecare dimineață știind că, pentru a avansa la premiul suprem, tot ce trebuie să facă este să rămână în viață. Doar primul fiu născut este învestit drept prinț de Wales. Doar primul fiu născut devine duce de Cornwall, ceea ce include faptul că i se oferă o vastă proprietate privată care generează venituri anuale de aproximativ 30 de milioane de dolari – toate acestea au mers la Charles. Schema „câștigătorul ia tot” a fost introdusă în fiecare generație a monarhiei britanice. Deși există nave, școli, peninsule și chiar o poezioară de la grădiniță dedicată ducelui de York, titlul nobiliar nu a fost acordat cu vreun venit, nici măcar cu o reședință oficială. Singura certitudine pentru cel de-al doilea născut este că,

odată cu trecerea timpului, importanța lui scade, iar el alunecă tot mai jos în linia succesiunii la tron.

Pentru Andrew, discordanța dintre începuturile promițătoare și destinul real a fost accentuată de entuziasmul media din timpul primilor săi ani de viață. În copilărie, prințul a fost văzut foarte puțin de public. Regina și prințul Philip au simțit că Charles fusese prea chinuit de presă în tinerețe, iar când Andrew a ajuns la vârsta școlară, exista teama constantă de un atac cu bombă pus la cale de IRA. La un moment dat, forțele de securitate au fost nevoite să-i încercuiască școala, deoarece existau informații credibile privind un iminent complot al cărui scop era execuția prințului. Drept urmare, Andrew a avut parte de mult mai multă cocoloșeală decât Charles.

În adolescență, Andrew a fost unul dintre atuurile în plin avânt ale familiei regale – destins, vesel, cu o atitudine bărbătească și cu un zâmbet larg, care amintea întrucâtva de cel al lui Kennedy. La vârsta de 16 ani, când și-a însoțit părinții la Jocurile Olimpice de la Montreal din 1976, un ziar canadian l-a descris ca fiind „1,82 metri de sex-appeal”[621]. Chiar și prințul Charles a recunoscut că fratele său mai mic „semăna cu Robert Redford”. Întors în Canada, un an mai târziu, a fost întâmpinat pe aeroportul din Toronto de o mulțime de fete care l-au salutat, ovaționând: „Îl vrem pe Andy!”[622] Revenit acasă, în Marea Britanie, când a apăsat întrerupătorul pentru a aprinde luminile de Crăciun de pe Regent Street în direct la TV, tinerele din mulțimea aflată undeva mai jos, în fața sa, au suspinat și chiar au leșinat, cuprinse de frenezia iscată de tânărul prinț. Revista *People* l-a inclus în mod regulat în topul celor mai chipeși bărbați din lume.

Presa era la fel de obsedată de iubitele lui Andrew cum era și de cele ale lui Charles. Andrew prefera modelele și starletele minore mai degrabă decât fetele de tipul celor din catalogul Burke’s Peerage către care își croia drum fratele mai mare. Prima sa dragoste adevărată a fost o brunetă focoasă în vârstă de 24 de ani, Koo Stark. Acesta era o actriță americană al cărei portofoliu profesional

includea scene de sex la duș între lesbiene, masturbare și molestare sexuală de către călugărițe. Koo l-a cunoscut pe Andrew la o întâlnire oarbă cu câteva luni înainte de petrecerea în cinstea celei de-a 21-a aniversări a prințului organizate la Castelul Windsor – „cea mai liniștită discotecă din lume”[623], așa cum a spus unul dintre invitații la petrecere, Sir Elton John, „pentru că regina a fost prezentă”. A fost dragoste la prima vedere de ambele părți. „Andrew a intrat în viața mea și asta a fost tot: el era viața mea”[624], a declarat Stark într-un interviu din 2015.

Koo l-a așteptat pe Andrew în apartamentele sale de la Pala-tul Buckingham, când s-a întors triumfător din Insulele Falkland și i s-a alăturat pentru o săptămână romantică la Balmoral. Regina o considera pe actriță isteață și simpatică. Mai târziu, i-a invitat pe Koo și pe Andrew la ceai la Castelul Windsor, iar singurul comentariu al Majestății Sale a fost: „Oh, mi-aș dori ca oamenii să vă spună Kathleen [numele adevărat al tinerei] și Andrew”[625], și-a amintit Koo. Din păcate, în timp ce cuplul se afla în vacanță în Mustique, în 1982, fotografii topless cu Koo interpretând-o pe eroina în vârstă de 17 ani din filmul oarecum erotic despre maturizare *The Awakening of Emily* au fost descoperite de presă. Tabloidele din Middle England, veșnic în căutare de informații senzaționale despre ce se întâmplă în spatele ușilor închise, nu iubesc nimic mai mult decât să se comporte ca niște adevărați judecători și să stabilească cine este potrivit sau nu pentru a fi partener de cuplu pentru cineva din familia regală. „Peste noapte, cariera și reputația mea au fost afectate irevocabil”[626], a spus Koo. De atunci, femeia nu a mai putut niciodată să îndepărteze eticheta de vedetă porno. Viața ei a devenit un adevărat iad din pricina presei. Fotografi pe motociclete dădeau buzna în restaurante pentru a încerca să o fotografieze împreună cu Andrew. I s-a spus că figura pe o listă de posibile ținte pentru IRA. Timp de doi ani, a fost nevoită să-și schimbe locuința de fiecare dată când adresa ei era dată publicității.

Până la urmă, presiunea a fost prea mare pentru amândoi. „Îmi plăcea cu disperare de Koo”[627], i-a povestit mai târziu Andrew unui prieten, „dar căsătoria ar fi fost o greșeală îngrozitoare. Eram teribil de imatur pe atunci”.

Unii dintre cei care-l cunosc pe Andrew cred că, de fapt, greșeala îngrozitoare a fost să încheie relația cu Koo. Erau cu adevărat îndrăgostiți. Koo era o femeie inteligentă, creativă, cu o carieră paralelă solidă în lumea fotografilor. Ea și-a întors propriul aparat de fotografiat asupra paparazzilor când au început să o urmărească și a devenit protejata legendarului fotograf de modă Norman Parkinson, publicând propriile cărți foto. Timp de 33 de ani, a refuzat să-l vândă pe Andrew, declinând chiar și o ofertă de un milion de dolari pentru a-și dezvălui secretele. A fost atât de discretă, încât se spune că, pentru o vreme, Palatul i-a sfătuit pe nou-veniții în familie, care căutau metode despre cum să se descurce cu atenția sălbatică a presei, să urmeze „Regula Koo Stark”, adică, pur și simplu, să nu facă nicio declarație. Andrew este nașul fiicei sale. În 2015, ea l-a apărat chiar împotriva „terfelirii numelui”[628] în scandalul Jeffrey Epstein. Probabil că ar fi fost o ducesă de York atrăgătoare și desăvârșită, dar vorbim de anul 1983, nu de 2018, când a fost posibil ca o actriță americană divorțată să se mărite cu nepotul reginei la Castelul Windsor. Viața lui Koo s-a transformat într-o poveste tristă care a inclus falimentul, un proces judiciar dezastruos împotriva tatălui copilului ei și lupta cu un cancer la sân. În cele din urmă, în 2021, pentru a-și plăti facturile, s-a zvonit că se hotărâse să lucreze la o carte de dezvăluiri.

III

Sarah Margaret Ferguson, Fergie, așa cum era alintată, a intrat în viața prințului Andrew, pe atunci în vârstă de 25 de ani, cu râsul ei gălăgios și coama neîmblânzită de păr roșu Tițian, în iunie 1985. Cunoștință le-a făcut prințesa Diana, care a făcut aranjamentele pentru ca Fergie să aibă loc lângă Andrew la prânzul dat la Castelul Windsor cu prilejul participării reginei la cursele hipice de la Ascot. Ea

și Diana erau verișoare de gradul al patrulea, iar mamele lor urmaseră aceeași școală. Tatăl lui Fergie, maiorul Ronald Ferguson, era antrenorul de polo al prințului de Wales, o figură cunoscută de la marginea societății aristocratice. Andrew și Fergie se întâlniseră la un moment dat când erau copii și se jucaseră pe un teren de polo. „Unde altundeva se mai întâlnesc oamenii?" remarcase mama lui Sarah odată.

La momentul prânzului de la Ascot, Fergie tocmai fusese părăsită după trei ani de relație de un bărbat bogat, divorțat și cu 25 de ani mai în vârstă decât ea. Faptul că i-a fost prezentată lui Andrew poate fi considerat o adevărată mană cerească. Până la sfârșitul prânzului, prințul reușise să o convingă pe Fergie să mănânce profiterol cu ciocolată, iar povestea de dragoste a prins aripi de acolo. Presa, care începuse să se plictisească de supremația la modă a Dianei, a îmbrățișat „gelul" Fergie, mereu jovială, iubitoare de călărie , ca pe „o gură de aer proaspăt"[629]. Regina a fost ușurată că măcar această viitoare noră putea vorbi cu entuziasm autentic despre cai și câini, și despre splendoarea peisajului englezesc.

„Diana poate oferi o poză mai bună"[630], a comentat *The Washington Post*, „dar Fergie este mai distractivă". Acest nou magnet pentru mass-media i-a fost util Dianei. Ea știa că zgomotoasa ei viitoare cumnată nu-i va face niciodată o concurență reală. „Fergie ușurează sarcina"[631], i-a mărturisit prințesa prietenului ei dansator, Wayne Sleep. Presei i-a plăcut când cele două au încercat să intre la petrecerea burlacilor a lui Andrew îmbrăcate în uniforme de polițiște. La 23 iulie 1986, a existat un mare motiv de bucurie națională când cei doi tineri, amândoi în vârstă de 26 de ani, Sarah și Andrew, s-au căsătorit la Westminster Abbey în calitate de duce și ducesă de York, eveniment urmărit la nivel global de 500 de milioane de telespectatori. Într-un fel, cei doi membri ai noului cuplu princiar se potriveau nu numai în privința temperamentului exuberant, ci și a anxietăților lor neexprimate. La fel ca Andrew, Fergie a fost afectată

emoțional de modul în care a fost educată. Felul ei zgomotos și ireverențios ascundea faptul că se simțea mereu nepopulară, supraponderală și nesigură din punct de vedere financiar. Mama ei, Susan, la fel ca mama Dianei, Frances, plecase de acasă după ce se îndrăgostise – în cazul lui Susan, cu un carismatic jucător de polo argentinian pe nume Hector Barrantes. Avea și motive să plece. „Maiorul în galop", așa cum îl poreclise presa pe Ronald Ferguson, era un țap bătrân și priapic care, în cele din urmă, a căpătat o binemeritată pedeapsă când presa l-a surprins într-un salon de masaj erotic în 1988 și a fost concediat din sinecura sa regală.

Le crescuse pe Fergie și pe sora ei cu ajutorul unei menajere lipsite de căldură la casa familiei, nefericit numită Dummer[CXXX] Down Farm, din Hampshire. „Faptul că a fost părăsită de mamă a afectat-o cumplit pe Fergie"[632], mi-a spus una dintre cele mai apropiate prietene ale ei, Kate Waddington, în 2006. „A determinat cu adevărat cum este ea: nesigură. Chiar și astăzi, dacă te sună, iar tu nu suni înapoi, intră într-o panică îngrozitoare, întrebându-se dacă a greșit cu ceva." (O altă asemănare tulburătoare cu Diana este că Susan Barrantes a murit într-un accident de mașină în septembrie 1998. A fost practic decapitată într-o coliziune frontală pe o autostradă provincială din Argentina.) Fergie păstrează în memorie o scenă tragică de când mama ei s-a întors pentru scurt timp la Dummer pentru a-i spune că va pleca definitiv în Argentina. Întotdeauna dornică să le facă pe plac oamenilor, Fergie i-a spus mamei sale că îl plăcea foarte mult pe Hector și că spera că va fi fericită. „Oh, bine, deci nu te superi atunci"[633], a răspuns Susan, cu acea negare a emoției care pare să fie chintesența claselor superioare.

Mariajul ducilor de York s-a destrămat în cele din urmă nu din cauza infidelității, ci din cauza vieții întunecate cu Andrew. Sau, mai degrabă, a vieții fără el. Ducele de York a fost acasă doar 40 de zile pe an în primii cinci ani de căsnicie. Prințul Philip a refuzat să o lase pe Fergie să i se

alăture soțului ei în Portsmouth, pe motiv că i-ar distrage prea mult atenția de la îndatoririle sale. De teamă să nu-și supere tatăl, Andrew nu s-a luptat. Cu tot curajul său de războinic, era un fiu destul de fricos.

Fergie și-a așteptat prințul de basm în cele șase camere triste ale fostei locuințe de burlac a lui Andrew din aripa de est a Palatului Buckingham – „draperii de damasc, abajururi plisate, mochetă netedă, tapet maroniu... și șemineuri electrice triste"[634], așa cum și-a descris ea casa în memoriile sale. Patul soțului ei pe jumătate bărbat, pe jumătate copil era acoperit cu 50 de ursuleți de pluș[635], dintre care mulți îmbrăcați în costume de marinar, pe care menajerele trebuiau să-i așeze exact în locul stabilit de Andrew. După căsătoria lor, spiritul lui nebunatic, atât de prezent în zilele în care o curta, a dispărut. Era un sedentar prin excelență care nu voia decât să zacă și să se uite la televizor și la golf. Relevanța sa în scădere pentru Coroană îi secătuise vitalitatea și stima de sine.

Lee, soția fostului ambasador al SUA în Marea Britanie, Walter Annenberg, a fost îngrozită când Andrew a făcut o vizită privată în 1993 la Sunnylands, magnifica lor proprietate din Palm Springs, California, iar ducele a stat în dormitorul său timp de două zile, din câte se pare urmărind filme porno.

Fergie s-a achitat de sarcinile regale cu un entuziasm vizibil, dar, în esență, locuia singură într-un hotel uriaș, în care orice spontaneitate socială era ucisă de necesitatea de a-i anunța pe cei care se ocupau cu paza și protecția ei cu o zi înainte și de a se întâlni cu intendentul gospodăriei pentru a stabili meniul. Tânjea să realizeze ceva obișnuit, cum ar fi să-și pregătească un sandvici cu brânză. „Soluția mea a fost simplă – o vreme, am încetat să mai ies. Stăteam și îmi mâncam cina mea călduță pregătită pentru o singură persoană"[636]. În 1989, ea a cedat, implicându-se într-o aventură transatlantică la vedere, care a durat doi ani, cu un petrolist texan, Steve Wyatt, însă Andrew nu a părut să bage de seamă.

Cea mai mare problemă a mariajului ducilor de York a fost – și va fi întotdeauna – cea financiară. Fergie a fost o risipitoare necugetată, căsătorită cu un zgârcit natural, care avea, de altfel, mai puțini bani decât se așteptase ea. Deși departe de a fi falit, Andrew nu era un om bogat (înainte de a căuta oferte nefericite pentru a-și completa veniturile) și era în întregime dependent de recompensele reginei. Acum al patrulea în ordinea succesiunii la tron – retrogradările au început după ce s-au născut William și Harry –, primea 250 000 de lire sterline anual din Lista civilă pentru activitățile sale oficiale și o pensie în urma activității navale de aproximativ 20 000 de lire sterline pe an, plus o indemnizație nespecificată, în funcție de capriciile reginei. Nu avea alt capital și nici alte active în afară de o poliță de asigurare de viață în valoare de 600 000 de lire sterline.

„Lucrul ridicol a fost că, inclusiv atunci când era cu Andrew, ea plătea pentru toate decorațiunile casei”[637], a povestit Kate Waddington. „Era întotdeauna informată: «Nu există bani». Dacă Andrew ajungea într-o vacanță, la ski, nu avea nimic cu el, iar ea trebuia să cumpere ce trebuia”. În încercarea de a face rost de niște fonduri, Fergie, care era pilot calificat de elicopter, a scris o serie de cărți deloc rele pentru copii despre aventurile unui elicopter albastru pe nume Budgie, pe care le-a promovat cu îndârjire. Volumele au înregistrat un succes notabil, cu un serial animat, *Budgie the Little Helicopter*, în Statele Unite, dar banii nu erau niciodată suficienți.

Fergie cheltuia cu frenezie – pe vacanțe scumpe, restaurante, bijuterii, garderobă și cadouri extravagante. Rochiile expediate „spre aprobare” de marii designeri rareori erau trimise înapoi. Fergie era extrem de darnică și atunci când venea vorba despre prietenii ei, lansând mereu invitații pentru care nu putea plăti. Până la despărțirea cuplului, în martie 1992, avea datorii de patru milioane de lire sterline față de bancherii de la Coutts. Este clar că, deși stânjenit de infidelitățile soției sale, prințul Andrew a fost reticent când a venit vorba să divorțeze de ea. Nu a vrut

niciodată să facă acest pas. Fosta servitoare Charlotte Briggs a susținut că Andrew încă mai nutrea sentimente pentru Fergie chiar și după ce s-a întors să stea cu mama sa la Palatul Buckingham, după divorț. „Deși [Fergie] nu mai locuia acolo, produsele ei de machiaj încă erau așezate pe măsuța de toaletă... Până și rochia ei de mireasă era încă agățată în garderobă. A fost înfiorător"[638], a declarat Briggs pentru *The Sun*. Cu patru luni înainte de despărțirea lor, Woodrow Wyatt a consemnat în jurnalul său că Angus Ogilvie, soțul verișoarei reginei, prințesa Alexandra, i-a spus la o cină: „Prințul Andrew, săracul, este încă îndrăgostit de Fergie"[639]. Când tatăl său, prințul Philip, i-a spus că ea trebuie să plece, Andrew a ales pur și simplu calea minimei rezistențe.

The Daily Mirror a fost publicația care a dat-o în vileag pe Fergie. Imaginile cu „directorul ei financiar" texan, John Bryan, sugându-i și mângâindu-i degetele de la picioare în sudul Franței, în august 1992, au etichetat-o ireversibil drept un personaj deplorabil pentru familia regală.

„M-am alăturat personalului lui Fergie în lunea de după apariția fotografiilor"[640], și-a amintit Waddington. „Era în stare de șoc, o femeie distrusă." În presă – sau în familie – nu s-a luat în considerare faptul că ea și Andrew erau despărțiți la acea vreme sau că fotografiile au fost făcute de un paparazzo italian care invadase cu nerușinare intimitatea ducesei.

Din nefericire pentru Fergie, aceasta stătea la Balmoral cu cele două fiice ale ei când a apărut știrea. O regină de neclintit i-a spus să-și facă bagajele și să plece imediat. „Roșcata are probleme"[641], i-a spus Diana lui Richard Kay de la *The Daily Mail*. Prințul Philip nu a mai vorbit niciodată cu Fergie. Dacă ea intra într-o cameră, el ieșea. Furia lui, deși teatrală, era autentică. Statutul de paria al lui Fergie a fost deosebit de supărător pentru ea în ocazii precum nunta lui Kate și William. Primind interdicția de a participa la evenimentul regal al deceniului, a fugit în Thailanda. „Jungla m-a îmbrățișat"[642], i-a mărturisit ea lui

Oprah într-un interviu din 2011. Lipsită de protecția Palatului, a îndurat cu mult curaj ani de misoginie cruntă din partea tabloidelor, fiind batjocorită în mod constant în rubricile mondene, unde era „alintată" cu apelativul „Ducesa de Porc". „Îmi amintesc un titlu când un ziar a făcut un sondaj și a susținut că 82% dintre oameni ar prefera să doarmă cu o capră decât cu Fergie"[643], și-a amintit ea într-un interviu din 2021.

Fergie a gestionat greșit termenii divorțului, cu aceeași incredibilă naivitate cu care a gestionat greșit orice altceva. Diana, care era conștientă că și ea se va confrunta cu divorțul cât de curând, a considerat negocierile cumnatei ei drept un exemplu clar de cum să dai greș în mod flagrant. Prima ei eroare a fost să angajeze un avocat din interior, mai degrabă decât unul străin de cercurile regale, o greșeală pe care Diana a evitat-o când l-a angajat pe Anthony Julius, căruia nu îi păsa absolut deloc de aprobarea celor cu sânge albastru. A doua eroare a fost, în esență, asemănătoare cu prima. Fergie își dorea cu disperare să reînnoade cumva relația cu membrii familiei regale, nereușind să înțeleagă arta îndelung practicată a soților Windsor de a retrage în mod irevocabil ambasadele.

„Când m-am întâlnit cu Majestatea Sa, aceasta m-a întrebat: «De ce ai nevoie, Sarah?»"[644], i-a povestit ea unui jurnalist.

„«De prietenia dumneavoastră, doamnă»", a răspuns Sarah, „ceea ce cred că a uimit-o, pentru că toată lumea spunea că voi cere o înțelegere financiară mare. Dar am vrut să pot spune: „Majestatea Sa este prietena mea", nu să mă lupt cu ea și nici să spună avocații: «Uitați ce lacomă este»".

Majestatea Sa a acceptat cu bunăvoință oferta de prietenie a lui Fergie și le-a permis avocaților lui Andrew să încheie o înțelegere zgârcită. După 10 ani de căsnicie și doi copii, Fergie a ajuns cu un acord de 350 000 de lire sterline, iar pentru fiicele ei a abținut un fond fiduciar de 1,4 milioane de lire sterline și 500 000 de lire sterline

pentru o casă. Datoriile ei au rămas nerezolvate, așa că a ales să rămână cu fetele într-o suită de camere la Sunninghill până când casa a fost vândută în 2007. Apoi a devenit un fel de Ducesa zburătoare[CXXXI], urmărind să pună mâna pe o serie de oferte de publicare și de comercializare, punctând totodată și talk-show-uri în Statele Unite ale Americii. Însă, după o vreme și în mod inevitabil, toate acestea au picat.

Nu e ca și cum Sarah nu ar fi muncit din greu. Contractul încheiat cu producătorul de porțelanuri Wedgwood îi cerea să viziteze – în 12 luni – 40 până la 50 de malluri americane de mijloc, unde cumpărătorii înnebuniți după ideea de regalitate se înghesuiau să o audă vorbind despre modul în care se aranjează masa. Și, în mod inspirat, și-a transformat anii în care se simțise jenată din pricina kilogramelor în plus într-o oportunitate de afaceri. O slujbă ca purtător de cuvânt pentru Weight Watchers în Statele Unite, recompensată cu două milioane de dolari pe an, a fost cea mai profitabilă afacere pe care a încheiat-o și cea care, în cele din urmă, a ajutat-o să-și plătească datoriile. În 2006, a pus la bătaie 700 000 de lire sterline pe care le economisise în Hartmoor, un brand de lifestyle cu birouri elegante pe Madison Avenue. Aceasta trebuia să fie o companie-umbrelă pentru proiectele ei editoriale, mass-media și în domeniul discursurilor publice, dar în 2008 cei de la Weight Watchers au renunțat la serviciile ei, iar Hartmoor s-a prăbușit din cauza administrării proaste și a cheltuielilor excesive. Astfel, Sarah a devenit „nevasta disperată" a Casei de Windsor.

În mai 2010, a făcut una dintre cele mai grave greșeli în plan personal când a căzut în plasa reporterului sub acoperire al *The News of the World*, Mazher Mahmood. Acesta se dădea drept un om de afaceri care căuta să cumpere acces la prințul Andrew. Bărbatul era exact același fals șeic din farsa căreia îi căzuse victimă Sophie Wessex cu 10 ani în urmă. Ziaristul a înregistrat-o pe Fergie promițându-i că îi va acorda acces la fostul ei soț contra a 500 000 de lire sterline. Ea i-a indicat „omului de

afaceri" să transfere banii în contul ei bancar HSBC, asigurându-l: „Asta îți va deschide toate ușile pe care le-ai dorit vreodată. Îți pot deschide orice ușă dorești și chiar o voi face. Ai grijă de mine, iar el va avea grijă de tine... Vei primi înapoi de 10 ori mai mult"[645].

Un fost asociat în afaceri al lui Fergie mi-a povestit că a devenit imposibil să încheie contracte pentru ea din cauza incompetenței oamenilor de care era înconjurată. Practic, aceasta a aruncat pe apa sâmbetei nenumărate oportunități de bună-credință din cauza faptului că le urmărea în mod haotic sau nu le urmărea defel. Asemenea soțului ei, era de-a dreptul îngrozitoare când venea vorba să judece caracterul unui om. Cercul ei de consiliere era la fel de plin de neserioși și de proști precum cercul lui de oligarhi de o calitate îndoielnică.

Dar Fergie se afla și în poziția din care va continua, în diferite grade, să-i bântuie pe toți membrii de mai mică însemnătate ai familiei regale. Aceștia sunt asemenea unor creaturi dintr-un harem din Orientul Mijlociu, captivi ai luxului pe care toată lumea îl detestă, dar fără mijloacele sau experiența necesară pentru a duce vieți de succes dincolo de ipostaza în care se află. Dacă încearcă să facă acest lucru, sunt catalogați drept vulgari, penibili și sunt acuzați că își exploatează statutul regal. Și totuși, ce mai au de vândut? Cei de la Weight Watchers nu fuseseră interesați de o roșcată veselă oarecare. Fuseseră interesați – investiseră – în fosta soție a celui de-al doilea fiu al reginei, o ducesă din familia regală care locuise în palate.

Acordul financiar modest încheiat de Fergie a fost privit, poate, ca o victorie pentru familia regală – în condițiile în care, trei luni mai târziu, Charles a trebuit să împrumute bani de la regină pentru a plăti cele 17 milioane de lire sterline la divorțul de Diana – dar a fost și lipsit de prevedere. Așa cum a fost și eșecul familiei regale de a-l plăti pe majordomul vorbăreț Paul Burrell și de a-l împiedica astfel să dezvăluie secretele oferite la drumul mare oricărui tabloid cu un carnet de cecuri. Într-un mod

asemănător, datoriile tot mai mari ale lui Fergie au devenit o vulnerabilitate periculoasă pentru Coroană.

Ori de câte ori mergea la un talk-show la televiziunile americane, gazdele îi puneau o întrebare obligatorie despre Weight Watchers și apoi, spre supărarea ei, insistau să afle detalii despre viața ei în calitate de membru al familiei regale. Scurte înregistrări din cadrul emisiunilor treceau apoi Atlanticul, spre est, generând și mai mult dispreț, și mai multe scandaluri și pătând și mai tare aura mistică a Casei de Windsor. Iar familia regală nici măcar nu a scăpat de ea. În 2008, Fergie s-a mutat din nou cu Andrew în fosta locuință a reginei-mamă, Royal Lodge, o casă cu 30 de camere din secolul al XVIII-lea, o bijuterie arhitecturală înconjurată de 98 de acri de teren pe domeniul Castelului Windsor, pentru care plătește o chirie de nimic. De unde a obținut Andrew cele 7,5 milioane de lire sterline pentru renovare rămâne un mister. Cei doi locuiesc acolo până în ziua de azi, trăind ca un cuplu „necuplat", ca presupuși cei mai buni prieteni, părinți devotați ai celor două prințese și mândri bunici. „Sunt alături de el și o voi face mereu. Felul în care trăim este basmul nostru"[646], a declarat Fergie pentru *The Daily Mail* în 2018.

Un director media american care a venit să o vadă la Royal Lodge pentru un proiect în 2015 a zugrăvit însă o imagine diferită, despre care sperăm să fie o aberație. „Luam prânzul", mi-a povestit directorul mass-media, „și Andrew a intrat, s-a așezat și mi-a spus: «Ce faci cu vaca asta grasă?» Am fost atât de uimit de nivelul lui de sadism. M-am gândit: «Ce ticălos!» Fergie trebuie să-i cânte în strună ca să aibă ce mânca. Îi este frică de el". Indiferent de dedesubturile aranjamentului lor curios, înțelegerea pare să fie că el o salvează atunci când are probleme, iar ea îl sprijină atunci când este urmărit de scandal. Practic este o simbioză pentru supraviețuire.

Pe măsură ce William și Harry au devenit stăpânii inimilor, Andrew a coborât în lista preferințelor pentru participarea la evenimente regale cu uniforme închiriate și

a cinelor de afaceri de anvergură, unde se făcea de obicei de rușine sau își punea gazda în situații jenante.

Din păcate, Andrew a prezentat simptome clasice a ceea ce este recunoscut științific drept efectul Dunning-Kruger, o distorsiune cognitivă care presupune că oamenii ajung să creadă că sunt mai inteligenți și mai capabili decât sunt în realitate. Combinația dintre slaba cunoaștere de sine și capacitățile intelectuale limitate îi determină pe cei care suferă de această afecțiune să-și supraestimeze propriile puteri. Anii în care s-a bucurat de o influență nemeritată datorită poziției sale regale i-au permis lui Andrew să se bucure de o combinație de încredere în sine copleșitoare și o ignoranță necontestată. Iar asta l-a transformat într-o țintă facilă pentru escroci și șarlatani.

Poziția sa de ambasador comercial al Marii Britanii nu putea dura la nesfârșit – și nici nu s-a întâmplat așa. În februarie 2011, viața privată dubioasă a lui Andrew a fost dată în vileag brusc, amenințând să eclipseze nunta lui William și Kate, într-o vreme când totul era însorit în „țarcul" regal.

În februarie 2011, *New York Post* a publicat o fotografie făcută în luna decembrie a anului precedent cu Andrew plimbându-se prin Central Park în compania finanțatorului și a infractorului sexual american Jeffrey Epstein. Andrew părea să fi reluat prietenia cu acest individ josnic la cinci luni după ce Epstein fusese eliberat dintr-o închisoare din Florida pentru că procurase un copil pentru prostituție și solicitase serviciile unei prostituate. Aceste dezvăluiri au fost agravate de știrile din *The Telegraph* potrivit cărora, în 2009, când Fergie se apropia vertiginos de faliment, Epstein, la cererea lui Andrew, i-a oferit bani unuia dintre asistenții ei personali pentru a plăti o datorie în valoare de 15 000 de lire sterline a fostei ducese. Când atacul a lovit, Fergie a venit cu un șuvoi de scuze. „Urăsc pedofilia și orice abuz sexual asupra copiilor"[647], a declarat ea pentru *The Evening Standard* la 7 martie 2011. „Sunt tristă dincolo de cuvinte. Când voi

putea, voi plăti banii și nu voi mai avea nicio legătură cu Jeffrey Epstein".

Ca o ironie, Epstein a încercat să o dea în judecată pentru calomnie pentru că l-a numit pedofil.

Până aici! Una era ca Andrew să negocieze afaceri nefericite pentru puternicii afaceriști kazahi și să petreacă în casele lor alături de regine ale frumuseții cu sânii mari, și alta să se asocieze pe față cu un infractor sexual american condamnat și cu seraiul lui de minore. În iulie, Ministerul de Externe și Christopher Geidt au purtat o discuție liniștită. După care ducele de York, acum copleșit de acuzații sordide, și-a dat demisia din funcția de ambasador comercial internațional al Marii Britanii.

[CXXVII] Femeie-războinic din legendele eroice germanice (n. red.).

[CXXVIII] „Nărăvașul Andy" (n. tr.).

[CXXIX] Leopoldo Galtieri (1926–2003) a fost un general și politician argentinian. A susținut lovitura de stat din 1976, care a dus la îndepărtarea președintelui țării, Isabel Perón, și la preluarea puterii de către junta militară. Din 22 decembrie 1981, a devenit președintele Argentinei, fiind îndepărtat în iunie 1982, după înfrângerea suferită în Războiul din Insulele Falkland (n. red.).

[CXXX] Dummer, în lb. engleză, femeie care găsește plăcere în a provoca haos și suferință în viețile celorlalți (n. red.).

[CXXXI] Aluzie la titlul cunoscutei opere wagneriene, *Olandezul zburător* (n. tr.).

Capitolul 18

UN PRIETEN INCOMOD

Mirajul lui Jeffrey Epstein

Am avut și eu câteva întâlniri cu inamicul întunecat al lui Andrew, Jeffrey Epstein, în iulie 2010.

Mă aflam la biroul meu din Manhattan, la *The Daily Beast*, site-ul de știri pe care l-am fondat în 2008, când am primit un telefon de la Richard Sarnoff, vicepreședintele executiv al Random House. Acesta mi-a povestit că verișoara lui, Conchita Sarnoff, activista împotriva traficului sexual născută în Cuba, lucra la o carte al cărei conținut risca prea mult să fie considerat defăimător pentru a putea fi publicată. Știind că am fost inițiatoarea summitului anual Women in the World, care prezenta activiste curajoase luptând împotriva căsătoriilor între copii și a traficului sexual, a crezut că voi înțelege că verișoara lui, Conchita, a dat de o poveste importantă și că o voi publica, chiar dacă Random House avea oarecare ezitări. Când i-am cerut mai multe detalii, a menționat numele lui Jeffrey Epstein. Am ciulit urechile pentru că-l întâlnisem. În calitate de jurnalist participant la Clinton Global Initiative (CGI), care reunea oameni puternici și binefăcători nonprofit la un hotel Marriottt din New York,în săptămâna Adunării Generale anuale a ONU, am stat de vorbă cu Epstein la cocktailul de deschidere în mai multe rânduri. Îmi aminteam de el ca prin ceață ca fiind un tip la vreo 50 și ceva de ani, cu ochi reci, extrem de preocupat să cunoască pe toată lumea.

Epstein a făcut parte din grupul inițial care venise cu ideea CGI[648]. Era atât de aproapiat de Bill Clinton, încât fostul președinte zbura adesea cu avionul privat al lui

Epstein, făcând opriri în scop umanitar în locuri precum Haiti și Rwanda. Indiferent dacă ești un fost președinte sau un fost director executiv, se pare că unul dintre pericolele de a zbura cu aeronave particulare este că îți intră în suflet o poftă ciudată, care te face să nu mai suporți zborurile comerciale. Epstein și-a folosit Boeingul 727 personalizat cu mare artă. Finanțatorul din New York – despre care se spune că are o avere de cel puțin 500 de milioane de dolari strânsă dintr-o carieră în domeniul investițiilor oarecum obscură – a avut un flux continuu (aveam să aflu mai târziu de la Conchita) de figuri controversate din lumea întreagă, începând de la avocatul de top și absolvent de Harvard, Alan Dershowitz, până la fostul secretar al comerțului Bill Richardson sau până la fostul prim-ministru israelian Ehud Barak și prințul Andrew, toți extrem de încântați să zboare cu Air Jeff. Epstein avea și case în care să-i ducă: o zonă privată în Palm Beach, propria insulă din Caraibe – Little Saint James din Insulele Virgine –, o fermă întinsă în Santa Fe și un conac cu 40 de camere, estimat la 56 de milioane de dolari, în Manhattan, care ocupa aproape întreaga 71st Street, aflată între Fifth și Madison Avenue.

Atracția pe care o exercita asupra multora dintre cei care îi foloseau în mod frecvent avionul avea legătură cu faptul că Epstein nu era la fel de plictisitor ca alți oameni de afaceri ultrabogați care aveau avioane și case la dispoziție. Epstein se pretindea a fi un intelectual cu o înclinație considerabilă pentru știință. Renunțase la Cooper Union, nu absolvise niciodată Institutul Courant de Științe Matematice de la NYU și fusese concediat din funcția de profesor de matematică la Dalton, prestigioasa școală privată din Upper East. După ce intrase în grațiile unui părinte de acolo, care l-a angajat la Bear Stearns (și, mai târziu l-a concediat, pentru scurgeri de informații), a cultivat legături puternice cu Harvard și MIT cu ajutorul unor donații generoase. Cinele pe care le oferea la conacul său de 1 950 de metri pătrați aduceau laolaltă jucători financiari precum Leon Black, de la Apollo Global

Management, și miliardarul din domeniul fondurilor de investiții Glenn Dubin cu academicieni extrem de inteligenți, precum psihologul cognitiv Steven Pinker și (am aflat datorită unei știri-bombă din 2019 publicate de *New York Times*) fondatorul Microsoft, devenit filantrop, Bill Gates.

Chiar dacă nu ar fi fost senzația bizară dată de faptul că numeroase adolescente intrau și ieșeau din casa lui Epstein din Manhattan, ai fi înclinat să crezi că „elementul de atracție" pentru acești oaspeți era decorul grotesc de vulgar și foarte ciudat. Aspectul nefericit nu era doar o dovadă a gustului nerafinat al unui adevărat alpinist într-ale ierarhiei sociale din Coney Island, care a reușit în viață de unul singur. Exista acolo, potrivit revistei *The Cut* din New York, o păpușă reprezentând o femeie în mărime naturală atârnată de un candelabru, un rând de globi oculari artificiali înrămați individual pe hol, un portret al lui Bill Clinton purtând rochia albastră a Monicăi Lewinsky și o tablă de șah uriașă în partea de jos a scărilor ale cărei piese erau realizate având ca modele membri ai personalului său, îmbrăcați în mod sugestiv, despre care un oaspete a spus că „îți ridică naibii părul pe ceafă datorită plăcerii de a înfiora oamenii"[649]. Cum a plătit Epstein pentru toate astea? Afaceristul și-a promovat o aură de stăpân misterios al mai multor universuri, dar era, de fapt, un director de investiții care avea un singur client vizibil – miliardarul din Ohio, Les Wexner, proprietarul Victoria's Secret și The Limited.

Povestea pe care Conchita Sarnoff a vrut să o spună pentru *The Daily Beast* nu era însă despre Epstein, finanțatorul dubios. Era vorba despre Epstein, pedofilul. Pot spune cu mândrie că articolele ei din *The Beast* au fost primele care au dezvăluit amploarea faptelor reprobabile pe care le-a comis acest bărbat.

Obsesia Conchitei pentru acest caz a început în timpul investigațiilor sale privind traficul sexual în Mexic. La un moment dat, ministrul de externe al țării a luat-o peste picior într-un interviu, și-a amintit ea: „«Știți, voi,

americanii, sunteți niște mari ipocriți. Ne cumpărați drogurile, ne cumpărați armele și acum ne furați și copiii. Cel mai mare număr de pedofili se află în Statele Unite...» Apoi a început o tiradă despre *gringos*[CXXXII] și americani, iar eu mi-am zis: «Poftim?!»"[650] Cuvintele lui au fost cele care au făcut-o pe Conchita să pornească într-o adevărată odisee pentru a afla despre cine este vorba.

Investigațiile ei au dus-o în celula de închisoare a unui traficant mexican închis în penitenciarul Palm Beach. Până în acel moment, Conchita crezuse că victimele traficului mexican erau rezervate cartelurilor de droguri și altor elemente criminale, dar traficantul i-a spus că minorele pe care le păzea erau duse în Palm Beach pentru plăcerea unor bărbaților bogați și în vârstă. Afirmația lui i-a adus aminte brusc de povestioare îngropate pe care le citise în presa din Palm Beach. Acestea vorbeau despre arestarea – și eliberarea după o condamnare de 12 luni – a unui bărbat pe care Conchita, o femeie plină de farmec și cunoștințe în înalta societate, îl cunoștea de la New York. Un bărbat care odinioară fusese interesat să o curteze: Jeffrey Epstein.

Curiozitatea a dus-o la secția de poliție din Palm Beach, unde ceea ce a citit în dosarele cazului a făcut să i se ridice părul în cap. Departamentul identificase 17 fete din zonă care avuseseră contacte sexuale cu Epstein înainte de a deveni majore; cea mai tânără avea 14 ani, iar multe aveau mai puțin de 16 ani. Epstein se referea la una dintre ele, Nadia Marcinkova, ca la „sclava mea sexuală iugoslavă", deoarece o adusese din Balcani la vârsta de 14 ani. De două sau trei ori pe zi, ori de câte ori Epstein se afla în Palm Beach, o adolescentă era adusă la conacul lui de pe El Brillo Way. („Cu cât este mai tânără, cu atât mai bine"[651], spunea el.) Fusese creat un fond pentru a plăti compensații victimelor, iar Epstein plătise în cele din urmă 121 de milioane de dolari pentru 150 dintre tinerele în cauză.

În cele din urmă, conform acuzațiilor dintr-un proces civil, au apărut informații potrivit cărora, într-un an, de ziua lui, Epstein a făcut cunoștință cu trei fete de 12 ani

din Franța, care au fost molestate și apoi trimise înapoi în Europa a doua zi. Dacă Epstein săvârșise toate infracțiunile împotriva minorelor enumerate în aceste declarații, s-a gândit Conchita, acesta ar trebui să ispășească o pedeapsă de 20 de ani într-un penitenciar federal, nu 13 luni într-o aripă privată a penitenciarului din Palm Beach, plus o jenantă pedeapsă de 18 luni de „arest la domiciliu”[652], timp în care a călătorit frecvent, mergând la casa din New York și pe insula sa privată din Caraibe.

Toate aceste detalii și încă și mai multe despre stilul său de viață au apărut în cele șase articole pe care le-am publicat în *The Daily Beast* între iulie 2010 și martie 2011. Unul dintre ultimele includea un videoclip blurat cu prima tânără care fusese molestată de Epstein la vârsta de 14 ani și care crezuse că se duce la el acasă să-i facă un masaj. Mama ei îl denunțase la poliție, declanșând astfel prima anchetă în urma căreia, de altfel, Epstein a și ajuns la închisoare.

Poveștile pe care Conchita le-a scris au fost, mai presus de toate, relatări despre pervertirea justiției la nivel înalt prin influență și bani. Ea a dezvăluit cum echipa de avocați experți tocmită de Epstein le-a discreditat pe tinerele victime, dintre care multe aveau un trecut dubios și proveneau din medii cu probleme, și cum cazul împotriva lui Epstein a fost bagatelizat de Biroul Procuraturii Statului din Palm Beach, ulterior încheindu-se o înțelegere cu Departamentul de Justiție al SUA pentru a reduce acuzațiile de multiple infracțiuni săvârșite împotriva minorilor la două „modeste” capete de acuzare privind solicitarea de servicii sexuale.

Conchita l-a intervievat pe Epstein timp de multe ore la casa lui din Palm Beach, până când acesta a început să simtă că femeia pe care o curtase cândva nu plănuia să scrie un articol elogios. În timp ce prima dintre poveștile ei trecea printr-o verificare temeinică realizată de către editorul *The Beast* Lee Aitken și avocatul Stuart Karle, am primit un telefon de la Epstein, acum aparent jucând rolul

unui prieten demult pierdut, care mi-a spus că această Conchita Sarnoff era nebună și să încetez și să renunț la povestea asta. Totuși, Epstein i-a oferit printr-un intermediar, spune ea, cinci milioane de dolari pentru a nu publica articolul.

Câteva zile mai târziu am avut parte de o experiență ciudată. Revenind în biroul meu cu pereți de sticlă de la *The Beast*, l-am găsit pe Jeffrey Epstein stând acolo. Cum de trecuse de paza de la recepție fără ca asistenta mea să fie înștiințată sau cum îmi găsise biroul, nu voi ști niciodată, dar poate că e vorba despre talentul său notoriu de a păcăli pentru a putea intra oriunde.

Ochii îi erau de șarpe și a fost concis. Avea un aer mohorât și amenințător pe care l-am găsit sinistru. „Oprește-te!", mi-a spus el cu asprime în timp ce mă uitam la el din prag. „Oprește-te, doar atât îți spun! Vor exista consecințe dacă nu o vei face". I-am mulțumit pentru sugestie și i-am spus să stea de vorbă cu avocații noștri. „M-ai auzit!", mi-a strigat el. „Oprește-te!" Și a plecat.

După ce am publicat articolele, am așteptat cu teamă bomba legală, dar aceasta nu a venit. În schimb, Epstein a lansat un șuvoi de comunicate de presă despre toate activitățile sale filantropice. Poate că a pariat că articolele din *The Daily Beast* nu vor fi preluate de alte instituții de știri. Avea dreptate în privința asta. Articolele au generat discuții în cercurile din New York, dar asta s-a întâmplat înainte de #MeToo, înainte ca problemele abuzurilor sexuale la care erau supuse femeile de către bărbații puternici să declanșeze reacții vehemente, dincolo de conferințele despre emanciparea femeilor. Epstein nu era un nume cunoscut. Exista mai mult interes pentru ceea ce făcea Bill Clinton în acel avion.

Cu toate acestea, în decembrie 2010, am fost surprinsă să primesc un telefon de la publicista newyorkeză și decana proiecțiilor de filme aparținând celebrităților, Peggy Siegel, care mă invita la o cină „cu adevărat fabuloasă" dată în cinstea prințul Andrew la casa lui Jeffrey Epstein. Ceilalți invitați, s-a entuziasmat ea, aveau să fie

Woody Allen (a cărui fiică adultă înstrăinată l-a acuzat că a molestat-o sexual când avea șapte ani), Charlie Rose, gazda unui talk-show (mai târziu „anulat" din cauza acuzațiilor de hărțuire sexuală) și jurnaliștii TV Katie Couric și George Stephanopoulos. Până atunci, publicasem cinci articole despre faptul că Jeffrey Epstein abuzase sexual minore și am explodat de dezgust:

— Ce este asta, Peggy? am țipat eu. The fucking predator's ball?

— Totul a fost exagerat, a spus Peggy. Jeffrey este cu adevărat un tip OK. A fost foarte generos cu mine. Îl ajut doar la petrecerea lui.

De atunci, a fost o sursă constantă de ușurare pentru mine faptul că mi-am abandonat obișnuita dorință editorială de a merge la orice eveniment despre care credeam că va aduce o poveste bună și am refuzat o cină care a devenit una dintre cele mai cunoscute nopți ale rușinii societății din Manhattan.

II

Ce a văzut prințul Andrew la Jeffrey Epstein? Prințul nu a fost nici primul, nici ultimul fraier de anvergură care să fie dus de nas. Epstein a știut întotdeauna pe ce butoane psihice să apese. Așa se face că a exploatat sentimentul de nemulțumire al lui Andrew că a fost trimis tot mai departe de ceea ce ar putea fi considerat centrul vieții familiei regale. Soția unui finanțator care a stat lângă Andrew la o cină oferită de Epstein mi-a spus cum prințul a declarat brusc: „Nu știu de ce oamenii nu ne acordă mai mult respect nouă, familiilor regale".

Epstein l-a făcut pe Andrew să simtă că are dintr-odată acces la chestiuni de amploare – oferte, fete, călătorii cu avionul particular, lumea sexy din Manhattan, unde nu era văzut ca un bărbat matur încă dependent de baierele pungii mamei sale sau de cicăleala aspră a Palatului. În privat, Epstein le-a spus oamenilor că Andrew e un idiot, dar – pentru el –, unul util. Un membru important al unei familii regale este întotdeauna un magnet puternic în străinătate. Diplomații din consulatele britanice de la New

York până la Singapore mă asigură că o invitație de a-l întâlni pe cel de-al doilea fiu al reginei, chiar și unul a cărui reputație este pătată de atâtea zvonuri, încă ar putea să fie acceptată de oameni de afaceri de top, altfel greu de prins în laț. Mi s-a spus că Epstein i-a mărturisit unui prieten că îl plimba cu avionul pe ducele de York pentru a putea analiza piețele străine din țările unde guvernele erau obligate să-l primească, iar Epstein mergea împreună cu el în calitate de consilier de investiții al Alteței Sale Regale. Cu Andrew care să-i sigure înaintarea, Epstein putea negocia înțelegeri cu acești jucători (deseori) dubioși și să-i dea lui Andrew niște frișcă de pe tort.

O figură-cheie în relația Andrew-Epstein a fost femeia care i-a prezentat, Ghislaine Maxwell, fiica baronului presei Robert Maxwell, dispărut în mod misterios în noiembrie 1991 peste bordul iahtului său în Oceanul Atlantic, în largul coastei Insulelor Canare.

Deși puțin cunoscut în Statele Unite până să cumpere *New York Daily News*, publicație înglodată în datorii, în 1991, Maxwell părea un muntean pierdut în Londra, cu vocea lui melodioasă și puternică, sprâncenele uriașe care aminteau de niște perii din spălătoriile auto și o claie de păr negru-cerneală vopsit. Imperiul său media s-a extins de la publicarea de cărți științifice în cadrul editurii sale, Pergamon Press, la puternicul Mirror Group Newspapers, la editura Macmillan și la trofee precum clubul de fotbal Oxford United. Petrecerile strălucitoare pe care le găzduia împreună cu soția sa, Betty, născută în Franța, la Headington Hill Hall, vastul lor conac, erau versiunea din Oxfordshire a petrecerilor lui Gatsby de la East Egg. La rândul ei, Ghislaine a fost o figură improbabil de fermecătoare la colegiul ei din Oxford, Balliol, unde era mai degrabă cunoscută pentru faptul că era o tocilară dedicată decât o ispită care făcea valuri.

După moartea învăluită în mister a lui Maxwell, s-a dezvăluit că acesta era, de fapt, un escroc și un șarlatan. Furase sume colosale de bani din fondul de pensii al Mirror Group, țepuindu-și propriii angajați. Ghislaine a

fugit la New York pentru a scăpa de scandal și a începe o nouă viață cu un fond fiduciar de 100 000 de dolari pe an, care nu îi acoperea nici măcar câteva ținute Armani. Se spune că l-a întâlnit pe Epstein la scurt timp după ce a ajuns acolo, iar Epstein „a primit-o", lucru pentru care i-a fost întotdeauna „recunoscătoare". Având în vedere oportunismul lui, acest lucru nu este nici probabil, nici adevărat. Un fost partener de afaceri al lui Epstein, Steven Hoffenberg, care a executat 18 ani de închisoare pentru că a condus una dintre cele mai mari scheme financiare din istoria Statelor Unite înainte de înșelăciunea Ponzi a lui Madoff[CXXXIII], mi-a povestit că Ghislaine îl cunoscuse deja pe Epstein în Londra anilor '80, prin intermediul tatălui ei. Robert Maxwell, a adăugat sursa mea, îl întâlnise pe Jeffrey după ce acesta din urmă părăsise Bear Stearns, iar cei doi „au intrat într-o relație de afaceri profundă"[653].

Ghislaine s-a îndrăgostit nebunește de Epstein, dar aventura a fost scurtă. Fiind o femeie matură, cu o voință puternică și o tunsoare *pixie*, nu semăna deloc cu preadolescentele maleabile pe care lui Epstein îi plăcea să le domine. Relația lor a devenit rapid tranzacțională: Epstein făcea banii, iar Ghislaine, prezentările. Incapabilă să-i rețină atenția sexuală, femeia a găsit o modalitate de a-l ține lângă ea, recrutând „nubile" (cum le spunea ea) pentru a-i satisface poftele nesățioase.

Ghislaine era omniprezentă în cercurile care se adunau pentru a participa la diferite lansări de parfumuri, deschideri de galerii de artă și gale caritabile oficiale. Uneori, participa la petreceri date cu ocazia lansărilor de carte pe care le găzduiam la mine acasă. Venea întotdeauna singură, plutea cu cochetărie în jurul bărbaților puternici și pleca. Nu am „prins-o" niciodată pe Ghislaine ca să stăm de vorbă, deși aveam mulți prieteni comuni. Era ceva în atitudinea ei dură, strălucitoare, și vivacitatea încordată, care sugera că era într-un război cu încrederea în sine.

Adevărul din spatele măștii lui Ghislaine a fost că picarea bruscă în dizgrație de care a avut parte după ce

tatăl ei, baronul de presă, a devenit postum un paria – văzut de toți cei care făcuseră cândva parte din adulatorul lor cerc social drept un gangster de talie mondială – a fost incalculabil de traumatizant.

În plus, nașterea ei a coincis cu accidentul de mașină al fratelui ei, în vârstă de 15 ani, care a rămas în comă în următorii șapte ani. Acest lucru însemna că părinții ei îndurerați nu i-au acordat atenție la începutul vieții. Mai târziu, tatăl ei a supracompensat, transformând-o pe mezina sa extrovertită în lumina ochilor lui. Principalul obiectiv al vieții lui Ghislaine a fost să-i facă pe plac părintelui ei și să-l distreze. Eleanor Berry, fiica proprietarului de atunci al publicației *The Daily Telegraph*, lordul Hartwell, și-a amintit o poveste tulburătoare despre Ghislaine, pe atunci în vârstă de 10 ani, care a invitat-o să urce la etaj ca să-i arate dormitorul de la Headington Hill Hall. Berry a observat o perie de păr cu o formă ciudată, o curea, un papuc și alte obiecte așezate pe masa de toaletă a copilului. Ghislaine i-a explicat cu destulă mândrie: „Cu astea mă bate tati. Dar îmi permite întotdeauna să aleg pe care o vreau”[654].

Dacă ne gândim la gradul de sadism care există în a-i oferi putere cuiva lipsit de putere – tatăl fetei cerându-i acesteia, în esență, să-l satisfacă –, putem înțelege mai bine cum de Ghislaine a căzut sub vraja unui bărbat ca Epstein.

Prințul Andrew a fost cea mai mare captură socială a lui Ghislaine pentru Epstein. Era ușor de distrat și de săturat. Prințul în vârstă de 39 de ani era deopotrivă interesat de femei disponibile, dar și de noi fluxuri de venit. Acum divorțat, veșnic la vânătoare, cu un stil de agățat care includea râsul în hohote și holbatul în decolteurile doamnelor, Andrew a avut relații multiple cu diferite femei în deceniul de după divorțul său de Sarah Ferguson.

În ianuarie 2001, regina a fost cât se poate de neplăcut surprinsă să vadă fotografii cu Andrew făcând plajă pe un iaht în Thailanda, în compania câtorva femei topless. Rapoartele despre el căutând cartierele cu felinarul roșu pentru a avea parte de ceva acțiune i-au umbrit primele

luni de serviciu ca trimis comercial al guvernului britanic. „Acum te ciupea de fund, iar în clipa următoare, îți amintea că este Alteța Sa Regală”[655], s-ar fi plâns o țintă a interesului său.

Intimitatea conacului lui Epstein din Manhattan, precum și a insulei din Caraibe a reprezentat un avantaj valoros pentru un prinț care încerca mereu să evite cenzura Palatului și disprețul presei. În vizitele la New York, când era de așteptat să locuiască la confortabilul consulat britanic, situat central, Andrew prefera să înnopteze în locuința lui Epstein, aflată la doar cinci străzi distanță. Prințul a stat la Epstein atât de des, încât i s-a oferit chiar propriul apartament de oaspeți, decorat grandios, la etajul al treilea. Sardonicul Epstein l-a botezat „Suita Britannica”. A reușit chiar să-l scoată pe Andrew din costume și cravate și l-a pus să-și cumpere prima pereche de pantaloni de trening.

Andrew, Epstein și Ghislaine au devenit un trio social peripatetic – cei trei muschetari ai desfrâului. În februarie 2000, au participat la un eveniment în stațiunea Mar-a-Lago a lui Donald Trump din Florida. Înregistrările de zbor din mai 2000 de la Lolita Express, așa cum a fost numit avionul lui Epstein din cauza pasagerelor sale foarte tinere, indică faptul că prințul a zburat cu Epstein și cu Maxwell la Palm Beach. Fostul om bun la toate al lui Epstein, Juan Alessi, susține că prințul Andrew a participat la petreceri la piscină în pielea goală la casa lui Epstein, El Brillo Way, și a fost răsfățat cu masaje de fete atrăgătoare[656]. În documentele legale depuse în 2011, Alessi a descris casa ca fiind „plină de poze cu tinere goale și a spus că prințul a stat într-o cameră de oaspeți albastră, unde se găsea săpun în formă de organe genitale masculine și feminine”[657]. De asemenea, a susținut că a amenajat mese de masaj pe care oaspetele regal le-a folosit zilnic, dar nu l-a văzut niciodată implicat în ceva nepotrivit.

Contravaloarea acestor libertăți din partea casei a fost căEpstein a primit onoarea de a participa și de a fi

fotografiat la Royal Ascot cu Andrew și Ghislaine, și de a primi, împreună cu Ghislaine, o invitație în relief – ca musafiri speciali ai ducelui de York – la Dansul Deceniilor, la Castelul Windsor, în iunie 2000. În decembrie același an, Andrew a invitat cuplul pentru un weekend de vânătoare de fazani în sanctuarul de la Sandringham, o ascensiune socială remarcabilă pentru Epstein, fiu al unui îngrijitor de parcuri publice. Andrew insistă că Epstein a fost acolo în calitate de însoțitor al lui Ghislaine, dar la trei luni după weekendul de la Sandringham, au petrecut din nou împreună, de data aceasta la Londra.

Aproximativ două decenii mai târziu, prințul Andrew încă este silit să răspundă la întrebări chinuitoare despre evenimentele din acea noapte de 10 martie 2001.

III

Virginia Roberts Giuffre, în vârstă de 38 de ani, acum căsătorită și mamă a trei copii, trăiește confortabil într-o suburbie din Perth, Australia, datorită sumei substanțiale pe care a primit-o din câștigarea procesului pentru defăimare pe care i l-a intentat lui Ghislaine în 2015, după ce aceasta din urmă a numit-o mincinoasă. Practic, Virginia este fata neluată în seamă care s-a transformat în îngerul răzbunării. O blondă cu o privire liniștită și cu o atitudine calmă, este credibilă, atrăgătoare și directă, și spune o poveste care, odată auzită, nu mai poate fi uitată.

Când Giuffre i-a atras atenția pentru prima dată lui Ghislaine Maxwell în vara anului 2000, avea 16 ani și lucra în stațiunea Mar-a-Lago a lui Donald Trump din Palm Beach ca femeie de serviciu la vestiar. Era primul ei loc de muncă stabil după patru ani în care fusese exploatată îngrozitor de bărbați de vârstă mijlocie obsedați sexual. Fusese deja molestată de un membru al familiei și fusese trimisă de părinții ei la un centru de reabilitare. La vârsta de 13 ani, fugise și fusese luată dintr-o stație de autobuz din Miami de proxenetul Ron Eppinger, în vârstă de 63 de ani, care vindea fete pe care le aducea din Europa. Acesta o păstrase pe Giuffre pentru el. Potrivit avocatului ei, Brad Edwards, atunci când Eppinger își dăduse seama că agenții

federali erau pe urmele lui, o ascunsese într-un hambar din pădurea Ocala, aflată în nordul Floridei. Aici a abuzat-o cu brutalitate, apoi a transferat-o unui prieten al proprietarului bătătorului la ochi club Hot Chocolates, din Fort Lauderdale, care o prezentase tuturor drept „iubita”[658] lui. Când FBI-ul a ajuns în cele din urmă la clanul Eppinger, Virginia fusese înapoiată tatălui ei, care lucra ca instalator la Mar-a-Lago. Acesta îi obținuse o slujbă de vară acolo, urmând ca fata să se ocupe de prosoape.

Virginia răsfoia o carte despre terapia prin masaj pe o bancă din fața centrului balnear Mar-a Lago când a fost abordată de o femeie frumoasă cu accent englezesc impecabil. Cartea îi oferise lui Ghislaine pretextul perfect pentru o conversație despre un miliardar care locuia în apropiere și care căuta o maseuză dispusă să călătorească.

Înțelegerea s-a dovedit a presupune mai mult decât un masaj al spatelui. Complicitatea depravată dintre Epstein și Ghislaine a fost imediat clară pentru Virginia[659]. Ea susține că, printre râsete, cei doi au pus-o să se dezbrace până la lenjeria ei jalnică de adolescentă cu Hello Kitty, apoi au atacat-o cu pricepere cu un instrument alb de plastic. Ghislaine, spune ea, i-a demonstrat cât de mult îi plăcea lui Epstein să i se ciupească sfârcurile, apoi i-a spus să-l călărească „până când termină”[660]. Din câte se pare, Epstein a fost încântat de prestația Virginiei. „Este de păstrat”, i-a spus el lui Ghislaine după ce au făcut duș.

Virginia a declarat într-un manuscris nepublicat – „Clubul Playboy al miliardarului”, prezentat ca dovadă în procesul ei împotriva lui Maxwell – că atunci când a ajuns acasă era tulburată, întrebându-se de ce fiecare drum pe care-l apuca se sfârșea întotdeauna cu un abuz sexual. Dar era săracă, iar Epstein i-a plătit mai mulți bani decât văzuse vreodată în viața ei.

În următorii doi ani, Virginia a devenit jucăria lui sexuală umană de proximitate, chemată după bunul lui plac și instruită de Ghislaine. Cazată în apropiere, într-un apartament pe care Epstein îl închiriase pentru ea, Virginia l-a tratat de până la patru ori pe zi cu masaje

erotice și sex oral, zburând cu Boeing-ul său 727, adesea alături de fete foarte tinere, între casele sale din Insulele Virgine, New Mexico și New York.

Ghislaine se dezbraca adesea și li se alătura. „Toată viața lor se învârtea în jurul sexului”[661], a povestit Virginia. Epstein a început să o împrumute prietenilor săi influenți. Când o prietenă a lui Ghislaine a întrebat-o ce părere are despre fetele pe care le-a recrutat, „ea a spus: «Nu sunt nimic, fetele astea. Sunt niște gunoaie»”[662].

Este ca și cum, cu cât Ghislaine petrecea mai mult timp în preajma lui Epstein, cu atât absorbea mai mult din întunericul lui și își justifica faptele, făcând apel la amoralitatea tatălui ei. Și Robert Maxwell crezuse că este deasupra legii. „Aerul lui de șmecherie”[663], așa cum îl numește biograful John Preston, l-ar fi putut descrie la fel de ușor pe Epstein, cu darul său arogant, zâmbitor, împrumutat parcă de la Houdini, de a scăpa de pedeapsă.

Un prieten jurnalist mi-a spus că a văzut-o odată pe Ghislaine în acțiune. Acesta se afla cu un grup de prieteni care îi includea pe ea și pe actorul Liev Schreiber la restaurantul Elio's, când au sosit mai multe modele frumoase de 17 sau 18 ani, care s-au așezat la bar. Ghislaine a părăsit masa și s-a dus să se prezinte. „Ce face?”, a întrebat prietenul meu. „Recrutează pentru Jeffrey”, a răspuns un comesean.

IV

Pentru cei înclinați să găsească o explicație pentru comportamentul lui Ghislaine, susținând că aceasta a fost, ea însăși, o victimă a lui Epstein, dovezile sunt neîntemeiate. Ghislaine a fost cea care a transformat într-o adevărată industrie operațiunea sexuală până atunci amatoristică a lui Epstein și le-a făcut pe fete să mărească cifra de afaceri prin recrutarea propriilor tinere prietene.

Una dintre celebritățile despre care Virginia a pretins că a fost abuzată a fost prințul Andrew. Într-o declarație pe propria răspundere din decembrie 2014, depusă sub jurământ, tânăra a spus că a făcut sex de trei ori cu Andrew – prima dată la Londra, în martie 2001, când avea

17 ani. (Înregistrările de zbor ale aeronavei lui Epstein confirmă că a zburat cu el și Ghislaine la Londra la acea dată.) În dimineața zilei de 10 martie, în casa din Belgravia a lui Ghislaine, a depus mărturie Virginia, Ghislaine i-a spus că „azi vei întâlni un prinț". Seara, prințul Andrew a sosit, iar cei patru au mers în Mayfair, la Tramp, un club exclusivist, doar pentru membri, promovat drept „locul favorit din Londra pentru a-ți face de cap". Andrew i-a cumpărat Virginiei o băutură și au ajuns pe ringul de dans în secțiunea VIP. Tânăra și-a amintit că prințul era un dansator îngrozitor cu glande sudoripare hiperactive. Apoi, a adăugat ea, cei patru s-au întors la casa lui Ghislaine, unde acesta din urmă i-a spus: „Vreau să faci pentru Andrew ceea ce faci pentru Epstein". Virginia spune că s-a conformat, numind asta, în memoriile sale nepublicate „cele mai lungi zece minute din viața mea". Ea a remarcat că prințul i-a mulțumit înainte de a pleca și că Epstein i-a plătit 15 000 de dolari. Virginia a afirmat că ea și Andrew au făcut sex din nou de două ori: la casa lui Epstein din New York, o lună mai târziu, și apoi, când li s-a alăturat un grup de alte tinere, pe insula lui Epstein din Caraibe, Little Saint James.

Povestea ei ar fi putut să nu fie crezută niciodată, dacă nu ar fi existat fotografia blestemată care pare să-i confirme relatarea. Aceasta a fost publicată pentru prima dată de *The Mail on Sunday* în martie 2011, când Sharon Churcher a convins-o pe Virginia să-și spună povestea, și îi prezintă pe Andrew și pe Virginia, pe atunci în vârstă de 17 ani, stând șold la șold pe ceea ce pare a fi palierul de la etaj al unei case londoneze. Andrew arată ca un tată excitat pe cale să se repeadă la bona adolescentă. Virginia poartă pantaloni strâmți, care i se mulează pe șolduri, și un maiou roz, și are brațul în jurul prințului Andrew, care o îmbrățișează la rândul lui. Silueta lui Ghislaine se profilează undeva, în spatele lor, strălucind ca o mândră patroană de bordel. Virginia a povestit că Epstein a făcut poza cu un aparat foto Kodak de unică folosință. Articolul care a însoțit imaginea incriminatoare a detaliat felul în

care Virginia a fost abuzată de Epstein, prietena lui Andrew, Ghislaine, fiind identificată drept complice.

Se pare că regina a trimis după fiul ei când a apărut articolul și i-a cerut o explicație. „Ducele și-a asigurat mama că nu a întreținut relații sexuale cu Virginia Roberts sau cu oricare dintre fetele lui Jeffrey Epstein”[664], a declarat o sursă de la Palat pentru Edward Klein, jurnalist la *Vanity Fair*. „Ducele a vorbit la telefon cu avocații și, cu aprobarea ducelui și a biroului său, aceștia au redactat un document juridic menit să oprească loviturile presei din Marea Britanie”. (Andrew a insistat mai târziu că imaginea fusese modificată, deoarece, în realitate, are degete groase la mână.)

Iminenta nuntă a lui William și Kate din aprilie trebuia să fie protejată de orice scandal în care era implicată Casa York. Fără îndoială, cu un oftat, regina a lansat o rachetă simbolică. Suverana a informat clar și răspicat presa că cel de-al doilea fiu al ei are întreaga sa protecție. L-a chemat apoi pe Andrew la Castelul Windsor și i-a prins în piept însemnele de Cavaler al Ordinului Regal Victorian în grad de Mare Cruce. Da, distincția ei cea mai înaltă. Prințul Andrew avea acum dreptul să poarte panglica roșu-alb-albastru și însemnele în formă de stea ale ordinului nobil, care exprimau aprecierea profundă a monarhului față de serviciile pe care i le adusese. Teatrul a funcționat. Presa britanică a tăcut în mod ciudat în legătură cu josniciile lui Andrew și și-a îndreptat atenția către bucuria națională pe care o reprezenta nunta ducilor de Cambridge. În articolele care au acoperit subiectul renunțării lui Andrew la funcția de ambasador comercial al Marii Britanii în iulie 2011, nimeni nu a insistat asupra implicațiilor fotografiei cu Virginia Roberts Giuffre.

Andrew s-a aruncat în mod corespunzător într-o tentativă de cosmetizare a reputației cu ajutorul unei noi secretare particulare înțelepte, Amanda Thirsk, o fostă bancheră educată la Cambridge. Aceasta a contribuit la încheierea tranzacției cu privire la vânzarea Sunninghill Park către oligarhul kazah și a devenit rapid cel mai

apropiat ajutor al prințului. Strategia ei presupunea ca Andrew să fie identificat drept marele susținător al antreprenorilor britanici. În 2014, au lansat Pitch@Palace, o platformă pentru cei mai promițători candidați din zeci de mii de antreprenori selectați pentru a-și prezenta afacerile în fața unui public live format din potențiali investitori și susținători la Palatul St James sau la Palatul Buckingham.

Măcar o dată, Andrew părea să se bucure de succes. Competiția Pitch@Palace a devenit globală, cu evenimente în Africa, Australia, Emiratele Arabe Unite și China. Au existat rezultate întâmpinate cu aplauze precum: trusa de autotestare HIV; Stasher, o platformă cu ajutorul căreia călătorii puteau să găsească un loc în care să-și depoziteze bagajele fără a face check-in într-un hotel; Magic Pony Technology, un start-up IA (inteligență artificială) pentru care Twitter a plătit peste 150 de milioane de dolari. *The Sunday Times* l-a trimis chiar pe cel mai apreciat reporter de afaceri al său, John Arlidge, să scrie un articol despre Andrew.

Și totuși, incapacitatea lui nu putea rămâne ascunsă pe veci. După ce i-a declarat lui Arlidge „Sunt o fabrică de idei!”[665], singura idee pentru care Andrew putea să-și asume meritul era aceea de a le permite vizitatorilor să-și folosească telefoanele mobile în interiorul Palatului. Deși echipa lui Arlidge a petrecut două zile negociind unde va poza Andrew pentru fotografia de copertă, ducele a refuzat pe un ton autoritar să facă cei trei pași până la locul stabilit și să se achite de sarcina lui.

Articolul extrem de dur semnat de Arlidge a fost o lectură dureroasă pentru Departamentul de comunicare al Palatului. „Andrew a spus că a fost vina jurnalistului și a dat vina pe personalul său. N-ar recunoaște în veci că el a dat-o în bară”, mi-a povestit unul dintre membrii echipei.

Ghislaine Maxwell, de asemenea, a încercat să-și schimbe reputația. L-a părăsit pe Epstein și s-a întâlnit cu miliardarul Ted Waitt, cofondatorul computerelor Gateway, care a cumpărat un iaht cu trei etaje și a instalat

un submarin pe care să-l piloteze ea. În 2012, Ghislaine a fondat o organizație nonprofit numită TerraMar Project, ceva mai mult decât un site web fără plăți financiare, care milita pentru gestionarea durabilă a oceanelor lumii. Asta i-a oferit suficient credit pentru a intra în circuitul TED Talks. Femeia care în opt ani avea să se afle în spatele gratiilor în calitate de infractor sexual notoriu și procuratoare de minore era acum omniprezentă la evenimente de prestigiu precum Clinton Global Initiative și gala Time 100. Ba a fost văzută chiar și în 2013 și, din nou, în 2014, la Națiunile Unite, ținând un discurs plin de principii onorabile care a transformat-o într-o gardiană a oceanelor noastre. „Ghislaine a încetat să mai vorbească despre sex și a început să vorbească despre delfini", așa cum a spus unul dintre foștii ei prieteni.

Dar, în ciuda aroganței ei și a faimei de care se bucura, Ghislaine privea, din câte se părea, peste umăr, conștientă că trecutul ei alături de Epstein o va ajunge din urmă. La una dintre aceste întruniri la nivel înalt, editorul de pe atunci de pe Coasta de Vest al *The Daily Beast*, Gabé Doppelt, s-a trezit așezat lângă Ghislaine la cină. Cu binecunoscuta curiozitate ascuțită a unui jurnalist, Doppelt a întrebat-o cum e să fii „[Ghislaine] chiar acum".

„Erau pâine și unt pe masă", mi-a povestit Doppelt, „iar Ghislaine a luat o bucată de unt, a transformat-o într-o bilă și a zdrobit-o cu pumnul.

„*Așa*", a răspuns ea, cu o ferocitate șocantă.

[CXXXII] Termen peiorativ aplicat în țările latino-americane străinilor și mai ales nord-americanilor (n. red.).

[CXXXIII] Bernard „Bernie" Madoff a fost un finanțist american care a pus la punct cea mai mare înșelătorie Ponzi (prin care investitorilor li se promiteau câștiguri mari în urma unor sume investite mici), păcălind mii de persoane pe parcursul a cel puțin 17 ani (n. red.).

Capitolul 19

NUMĂRUL 6 PE LISTA APELURILOR

Lumea lui Meghan Markle

Meghan Markle se săturase de Hollywood – rău de tot. Tocmai împlinise 29 de ani. Trecuseră șapte ani de când absolvise prestigioasa Northwestern University din Chicago cu dublă specializare în teatru și studii internaționale și, în loc să fie aclamată drept următoarea Angelina Jolie, rămăsese blocată în ceea ce ar putea fi considerat echivalentul profesional al „Pământului nimănui".

Meghan știa că îi era menit să fie vedetă încă de la prima ei reprezentație, când jucase rolul secretarei într-o producție teatrală inspirată din filmul *Annie* la Immaculate Heart High School din cartierul Los Feliz din Los Angeles. Meghan a crescut în lumea divertismentului. Tatăl ei, Tom Markle, se bucura de succes ca director de lumini și fotografie pentru serialul de comedie *Familia Bundy*, difuzat de postul TV Fox, și pentru serialul difuzat la *ABC General Hospital.* Când îl aștepta îmbrăcată în uniforma ei de la școala catolică pe platoul de filmare de la *Familia Bundy*, el o împingea către cabinele echipei de filmare în timpul scenelor mai deocheate.

Lumea tatălui ei era undeva, „sub linie", un mediu de tehnicieni, manageri de producție și specialiști în coafură și machiaj care sunt cocoloșiți de sindicatele lor, dar se afla la o distanță considerabilă de Aleea Celebrităților de la Hollywood. Dacă povestea lui Kate Middleton ar putea părea desprinsă din paginile romanelor lui Trollope, cea a lui Meghan ar fi mai degrabă scoasă din paginile de la final

ale revistei *Variety*. Tom Markle a declarat la un moment dat pentru Fox News că fiica lui a fost captivată pentru prima dată de strălucirea înșelătoare a covorului roșu la vârsta de 12 ani, când el a primit o nominalizare la un premiu Emmy pentru munca depusă pe platourile de filmare ale serialului *General Hospital* și a invitat-o să-l însoțească la ceremonia de premiere. „Meghan s-a întors spre mine și mi-a spus: «Tati, vreau ca într-o bună zi să fiu la fel de faimoasă ca tine!»”[666]. În weekendurile petrecute la el acasă, se uitau împreună la filme de Busby Berkeley[CXXXIV], iar cel mai mare vis al ei era să fie dansatoare de step, la fel ca Eleanor Powell[CXXXV] în anii ’30.

Meghan a dat dovadă de o remarcabilă atitudine feministă încă de la vârsta de 11 ani, atunci când a trimis o scrisoare celor de la Procter & Gamble, exprimându-și dezacordul față de nuanțele sexiste ale unei reclame TV. Reclama înfățișa o chiuvetă plină de vase murdare, iar o voce din fundal spunea: „Femeile se luptă cu oalele și cratițele pline de grăsime cu ajutorul detergentului Ivory Clear”. Inițiativa lui Meghan a făcut ca drăgălașul chip pistruiat să apară la Nick News, de la Nickelodeon, unde i-a dezvăluit cu toată sinceritatea gazdei Linda Ellerbee că, în opinia ei, „nu este corect pentru copii să crească gândind aceste lucruri – că mama face totul”. P&G a renunțat la această poveste precoce, iar următoarea versiune a reclamei a anunțat că „oamenii se luptă cu oalele și cratițele pline de grăsime cu ajutorul detergentului Ivory Clear”[667]. A fost o lecție timpurie pentru Meghan despre cum să transforme presa într-o armă de succes.

Tom era atât de mândru de gândirea progresistă a fiicei sale, încât a întrebat-o pe Wendy Riche, producătorul executiv al serialului *Spitalul General*, dacă nu ar vrea să-i fie mentor lui Meghan în „Ziua de adus fiicele la muncă”. Voia ca fata să vadă o femeie puternică în acțiune. „Tom mi-a spus: «Este atât de deșteaptă și atât de angajată în atât de multe domenii ale vieții! Îmi doresc să vadă succesul pe care-l ai, să-l simtă și să știe că îl poate obține și ea»”[668],

mi-a mărturisit Riche. Aceasta din urmă a descoperit în Meghan, pe atunci în vârstă de 12 ani, o adolescentă strălucitoare, pozitivă, caldă, isteață și deja „conștientă de probleme, o tânără cu conștiință. Am crezut că Tommy a făcut un lucru minunat pentru ea, cum minunat era și [ce spunea despre el] ceea ce a văzut în ea și își dorea pentru ea".

Există un videoclip pe YouTube cu Meghan, în vârstă de 18 ani, filmat în 1999 de cea mai bună prietenă a ei, Ninaki Priddy. Acesta o arată plimbându-se de-a lungul Rodeo Drive într-o mașină pe a cărei plăcuță de înmatriculare scrie *Classy Girl*, „o fată stilată", și vorbind despre proba de dans pe care tocmai o dăduse pentru un videoclip al Shakirei. „Sunt 600 de dolari pentru două zile. Eram atât de agitată, încât credeam că o să cad din picioare, și tremuram îngrozitor."[669] Rostind numele magazinelor de lux pe lângă care trece cu mașina, Meghan e asemenea oricărui licean din clasa de mijloc care cască gura la vitrine în zona strălucitoare a orașului. La facultate, și-a ales un iubit dintre cei mai căutați jucători de baschet. Întotdeauna a știut foarte bine pe cine vrea, mi-a dezvăluit tatăl ei. „În primul ei an de facultate, a arătat spre un tip și a spus: «Băiatul ăla va fi iubitul meu». Și el a devenit iubitul ei. [...] Este foarte, foarte directă cu bărbații."[670]

Când avea 14 ani, Tom Markle i-a luat făcut rost de un mic rol de tânără voluntară în serialul *Spitalul General*. Șapte ani mai târziu, i-a asigurat primul rol cu replici în serial, unde a interpretat o asistentă, o fată drăguță din fundal care nu se vede foarte bine și care ciripește: „Am fișa lui chiar aici, doctore Lambert". Lui Meghan i s-a părut dezamăgitor faptul că, în anii care au urmat, s-a lovit de un eșec supărător din partea directorilor de casting care nu vedeau în ea nimic altceva decât o frumușică, una demnă de apariții pasagere.

De-a lungul copilăriei, Meghan s-a luptat cu sentimente de dezrădăcinare ca fiică a unui tată alb și a unei mame afro-americane, Doria Ragland, care au divorțat când copila avea doar șase ani. În clasa a șaptea, Meghan a lăsat

necompletată o căsuță a unui formular obligatoriu în care i se solicita să-și precizeze etnia. O profesoară i-a spus că, deoarece trebuia să aleagă una dintre variante, ar trebui să bifeze caucazian pentru că așa arăta – o trădare, a simțit Meghan, a mamei pe care o adora. Când i-a spus tatălui ei ce s-a întâmplat, un Tom Markle înfuriat a sfătuit-o: „Dacă se întâmplă asta din nou, desenează-ți propria căsuță".

În primii ani ai carierei sale, etnia ei ambiguă a reprezentat o problemă pentru directorii de casting. În ciuda unui „dulap plin cu rochii la modă care să mă facă să arăt la fel de variată din punct de vedere rasial ca un poster Benetton din anii '80"[671], a scris ea într-un editorial pentru revista *Elle*, „nu eram suficient de neagră pentru a interpreta femei de culoare și nu eram nici suficient de albă pentru a interpreta roluri de albă, plasându-mă undeva, pe la mijloc, asemenea unui cameleon etnic, care nu putea să obțină un rol".

Crescută în LA în anii '80 și '90, Meghan a trăit într-un cartier cu populație predominant albă și s-a obișnuit cu frecvența supărătoare a situațiilor în care mama ei, o profesoară de yoga „cu ochi dulci", foarte îndrăgostită de filozofiile *mindfulness* din California, era confundată cu dădaca ei. Chiar și sora ei vitregă înstrăinată, Samantha Markle, a declarat în memoriile publicate pe banii ei că a fost surprinsă de rasismul instinctiv manifestat de o prietenă de la Liceul Taft atunci când i-a prezentat-o pentru prima dată pe Doria:

— E neagră!

— Așa, și? am replicat.

> Mi s-a părut că remarca este nepoliticoasă și foarte incomodă, dar nu știam că Nicole provenea dintr-o familie foarte omogenă. Credeam că rasismul s-a încheiat odată cu anii '70[672].

Din păcate, nu s-a întâmplat așa. Meghan avea nouă ani când a avut loc atacul brutal a poliției asupra lui Rodney King în 1991. Achitarea, un an mai târziu, a polițiștilor

responsabili a declanşat jafuri şi incendieri pe străzile din LA. Meghan şi colegii ei au fost trimişi acasă. Când a văzut cenuşă peste gazonul pe lângă care a trecut, a crezut la început că e zăpadă.

În liceu, a dus lupte grele cu ea însăşi, încercând să-şi dea seama cum să-şi găsească locul în bisericuţele formate

> din fete de culoare şi fete albe, fete filipineze şi din comunitatea latino. Având dublă origine, m-am trezit că sunt pe undeva, pe la mijloc. Aşa că în fiecare zi, în timpul prânzului, îmi umpleam orarul cu întâlniri – clubul de franceză, liga studenţilor, orice ar putea face cineva între orele 12.00 şi 13.00 – eram acolo. Nu pentru că eram mai implicată, ci pentru a nu fi silită să mănânc singură[673].

În adolescenţă, a auzit cum Doria era numită cu cuvântul cu N când a ieşit dintr-o parcare mult prea lent pentru un şofer nerăbdător şi a văzut că ochii mamei ei se umplu de lacrimi[674]. „Necitindu-se" pe sine ca fiind de culoare, s-a considerat martor neajutorat la durerea mamei sale.

II

Meghan nu era vreo ingenuă. La patru ani de la debutul ei în serialul *Spitalul General*, încă era una dintre cele 26 de „fete cu servieta" purtând o fustă mini strălucitoare din satin şi pantofi cu tocuri stiletto aurii în emisiunea NBC *Deal or No Deal*. Fetelor – toate frumuseţi, dar niciuna la fel de încântătoare precum numărul 24, Meghan Markle, cu zâmbetul ei strălucitor – li se cerea să coboare în masă o scară iluminată cu neoane în deschiderea emisiunii, în timp ce îşi legănau şoldurile pe o coloană sonoră zgomotoasă, oferită de acorduri de chitară electronică, şi să-l salute în cor cu „Bună, Howie!" pe exuberantul Howie Mandel, gazda emisiunii. Fata care deschidea servieta argintie câştigătoare ce conţinea între un cent şi un milion de dolari obţinea apariţia cea mai lungă în emisiune. De-a lungul sezoanelor din 2006 şi 2007 în care a apărut, acesta a fost rareori norocul lui Meghan. „Sfârşeam prin a sta

acolo la nesfârșit, cocoțată pe tocuri teribil de incomode și ieftine de 12 centimetri, așteptând să-mi aleagă cineva numărul, ca să pot să mă așez"[675], a povestit ea. Se înregistrau până la șapte episoade într-o singură zi.

În culise, celelalte fete cu servieta au remarcat că Meghan nu-și pierdea niciodată timpul pălăvrăgind. Lucra mereu, citea scenarii, își suna agentul sau își exersa replicile pentru următoarea audiție. Noaptea, mergea acasă și scria despre refuzurile de care se lovea pentru un blog nu prea cunoscut, numit *The Working Actress*, „Actrița care muncește". „A trebuit să-mi înghet calitatea de membru al sindicatului, să împrumut bani, să accept locuri de muncă pe care le-am urât, să îndur să fiu tratată ca un gunoi, să sărut actori cu respirația urât mirositoare și să plâng ore în șir pentru că simțeam că nu mai pot îndura"[676], s-a tânguit ea într-un articol de blog. Pentru a câștiga niște bani în plus, a lucrat pe postul de caligraf pentru Dolce & Gabbana, scriind invitații de nuntă și corespondență de sărbători.

Din 2002 până în 2011, clipurile emisiunii lui Meghan sunt o parodie a unei tinere actrițe prinse sub pofticioase priviri masculine. Un episod din 2006 al serialului *CSI: NY* de la CBS o prezintă purtând o ținută sexy de servitoare și rostind replica: „Poate că m-am culcat cu Grant Jordan, dar nu l-am ucis". Într-un episod din 2008 al sitcomului Fox *'Til Death*, apare ca vânzătoare de mașini îmbrăcată într-o bustieră albastră strâmtă peste un tricou care mângâie o Corvette roșie decapotabilă. Replica ei de început, „Sunteți interesați, băieți, să aruncați o privire la frumusețea asta?", capătă răspunsul „Am venit să luăm gogoși, așa că ține-ți respirația proaspătă de mentă pentru tine". În melodrama întunecată din 2010, *Remember Me*, criticată pentru scenariul exagerat și extrem de prost scris, Meghan joacă rolul unei barmanițe cu tupeu și o singură replică. În *Horrible Bosses*, turnat în același an, are un rol de 30 de secunde, pe care îl interpretează cu chipul ascuns sub o șapcă de baseball, când Jason Sudeikis îi spune: „Ești

mult prea drăguță pentru a fi doar o fată care lucrează la FedEx".

Pentru a face lucrurile și mai supărătoare, Meghan nu a simțit că iubitul ei producător, Trevor Engelson, o ajută să obțină roluri bune. (Cu siguranță nu a făcut-o în *Remember Me*, pe care l-a produs.) Engelson este un producător și impresar artistic originar din Long Island, un tip plin de energie, genial și cu o voce baritonală plăcută. Își croise drumul spre mijlocul listei cu vedete de mâna a doua de la Hollywood și avea propria companie de management. Cu aproape cinci ani mai în vârstă decât Meghan și inclus de jurnaliștii de la *The Hollywood Reporter* în „Next Gen 2009", o listă de debutanți în branșă cu vârsta până în 35 de ani, era obișnuit să fie cel de care avea ea nevoie pentru relații în domeniu. Locuiau împreună în Hancock Park, petrecându-și weekendurile cu turnee de jocuri beer pong[CXXXVI] și grătare în curtea din spatele casei. Erau împreună de când ea avea 23 de ani și aveau o relație plină de căldură. Când Trevor pleca în călătorii, Meghan îi ascundea întotdeauna mici bilețele de dragoste în valize, iar el era un susținător entuziast al iubitei sale pe conturile lui de socializare.

Deși Engelson se bucura de mai mult succes decât ea, Meghan a dat dovadă de o ambiție mai mare. L-a cicălit să fie mai agresiv. Prietenii își amintesc cum l-a îndemnat să facă o impresie mai plină de profesionalism atunci când au socializat cu jucători din industrie care se puteau dovedi influenți. De asemenea, pe Meghan o irita și faptul că Trevor părea să aibă o integritate rafinată bine stăpânită atunci când venea vorba să facă presiuni în numele ei pentru roluri mai bune, deși cunoștea o mulțime de oameni care o puteau ajuta. Ea și-a descris viața la 20 de ani ca fiind „brutală[677] – o luptă constantă cu mine însumi, judecându-mi greutatea, stilul, dorința mea de a fi la fel de *cool*/la fel de la modă/la fel de inteligentă/la fel de «nu contează cum» ca toți ceilalți".

În vara anului 2010, când agentul ei i-a făcut rost de o audiție pentru noul serial dramatic produs de USA

Network, *A Legal Mind* (cum a fost inițial intitulat serialul *Suits*), Meghan a fost în culmea fericirii. Rachel Zane a fost un rol de vis. Cu o acțiune plasată în birourile din sticlă strălucitoare ale unei firme de avocatură fictive din Manhattan, scenariul fostului bancher Aaron Korsh a fost, de această dată, captivant și sofisticat. Personajul Rachel Zane era o asistentă juridică încrezătoare în sine, care emana rafinament Upper East Side și avea suficient zvâc pentru a face din ea o parteneră credibilă pentru un avocat asociat înflăcărat, cu un aspect adolescentin și cu o bună memorie fotografică.

O cerință-cheie pentru a o interpreta Rachel, mi-au spus producătorii, a fost să fie credibilă ca profesionist în drept, dar să emane, de asemenea, și o blândețe ascunsă. Trebuia să existe un sex-appeal instantaneu care să facă să se aprindă scântei în scena de orientare la birou a celor două personaje. O combinație a tuturor acestor calități la o singură actriță se dovedise a fi incredibil de greu de găsit. Directorul de casting Bonnie Zane (i-au împrumutat numele de familie când „Rachel Lane" a ridicat probleme legale) trecuse prin 150 de audiții înainte de a-și trimite lista cu cele mai bune variante factorilor de decizie ai serialului *Suits*: Aaron Korsh și producătorii executivi, David Bartis și Gene Klein. Bonnie Zane nu știa mai nimic despre Meghan înainte de a o chema la audiție. „Era doar un actor angajat"[678], mi-a spus ea. „Fără reputație… Nu o cunoșteam pe Meghan pentru că CV-ul ei era de fată sexy [într-un film cu Ashton Kutcher]". Din fericire, aceasta a fost o audiție în care etnia nedeterminată a lui Meghan a fost un atu. Regizorul Kevin Bray este mulatru și a militat pentru diversitate în serial, în timp ce USA Network încerca să treacă de ceea ce James Wolcott, de la revista *Vanity Fair*, numise „o stațiune balneară pentru ochii obosiți"[679].

Până la începutul filmărilor pentru serialul *Suits*, în 2010, problemele legate de identitatea de rasă mixtă începeau să înflorească în conștiința națională. *The New York Times* a remarcat în ianuarie 2011 că cea mai recentă

generație de studenți includea și cel mai mare grup de persoane de rasă mixtă care ajunsese până atunci la maturitate în Statele Unite, o generație aflată în fruntea unei schimbări demografice determinate de imigrație și căsătoriile mixte. Dintr-odată, după o lungă istorie în care oamenii de culoare primeau rar un rol, o identitate rasială fluidă a oferit autenticitate Hollywoodului. „Au vrut pe cineva mai inteligent și urban”[680] în rolul lui Rachel, mi-a spus Kevin Bray. „Nu am vrut să vină avalanșa de fete desprinse parcă din reclama Breck care țopăie și provoacă, fete care se apropie cu încetinitorul... De îndată ce a intrat, Meghan a împrospătat atmosfera”. Spiritul epocii se îndrepta, în sfârșit, în direcția lui Meghan.

III

Într-o dimineață de ianuarie din 2020, mă aflam în camera cu terasă a hotelului Sunset Tower din West Hollywood și am urmărit pe iPad-ul directorului de casting Bonnie Zane audițiile lui Meghan pentru rolul lui Rachel. Bonnie este blândă, plină de empatie, are părul lung și neîngrijit al cuiva consumat de o asemenea pasiune pentru meseria ei, încât e neglijent față de orice altceva, și nutrește un atașament profund față de toți actorii „ei”. Pentru prima probă a lui Meghan, Bonnie citise rolul personajului masculin, un avocat îngâmfat, Mike Ross, care încerca să se dea la Rachel în timp ce aceasta îi făcea turul biroului. Clipul o prezintă pe Meghan într-o rochie cu bretele subțiri tinerească, mai puțin rafinată, dar mai californiană decât este în prezent. Este naturală, i se văd pistruii, poartă un luciu de buze un pic prea strălucitor, dar își joacă replicile lui Rachel echilibrat și fără afectare. „Am adorat-o”[681], mi-a spus simplu Bonnie.

Meghan a trecut de preselecția inițială și a fost sunată din nou. După ce a citit rolul pentru echipa de creație a serialului *Suits*, regizorul Kevin Bray și-a dat seama imediat: „Trebuie să o rechemăm pe această tânără doamnă”[682]. Meghan a crezut că a dat-o în bară. („Actorii cred întotdeauna că au dat-o în bară”[683], mi-a mărturisit producătorul David Bartis.) Și-a sunat agentul, Nick

Collins, de la Gersh pentru a se plânge de faptul că s-a simțit distrasă și că și-a tot uitat replicile. „Am vrut rolul și mi-am pierdut șansa”[684], a povestit ea mai târziu că a gândit.

Dar aceasta nu a fost decât o simplă nesiguranță specifică actorilor. Meghan trecuse din nou proba și a fost invitată la o audiție în fața directorilor rețelei.

Show-urile de televiziune care au la bază un scenariu presupun o complicată muncă de echipă, cu mai multe straturi de decidenți. Chiar și atunci când există consens asupra unui spectacol sau al unui serial în rândul directorilor de creație, șefii rețelei insistă că trebuie aduși și alți finaliști, în cazul în care nu sunt de acord. Acesta este momentul în care decidenții de nivelul al doilea sunt la fel de stresați ca actorii înșiși. Așa că Meghan a trebuit să-i uimească nu numai pe creatorii serialului, pe producători și pe regizor, ci și pe mai-marii de la NBC Universal: Jeff Wachtel, șeful de programe originale al USA Network de la acea vreme și, peste el, la New York, pe președinta NBC Universal Cable Entertainment, Bonnie Hammer, unul dintre cei mai puternici directori din televiziune. Aceasta urma să se uite pe înregistrările cu audiția, poate chiar pe telefon, în timp ce se deplasa undeva cu mașina, și să ia decizia finală în privința carierei lui Meghan.

La 19 august 2010, Meghan s-a coafat la un salon din zona ei. Îmbrăcată în blugi, pe tocuri și cu un top de culoarea prunei, a condus până la clădirea Tribeca West de pe Olympic Boulevard din West LA pentru următoarea etapă a preselecției. I s-a spus în ultimul moment că ținuta personajului ei ar trebui să fie conservatoare – „gândește-te că are părul pieptănat pe spate și ținută business”[685] –, așa că a luat o rochie neagră de 45 de dolari de pe un raft de la H&M. Toate actrițele care visau la rolul lui Rachel au citit aceleași pagini din scenariu pentru o departajare clară. A fost vorba de scena în care Rachel cere, asemenea aspirantelor care visau să joace acest rol, să i se dea o șansă. „Sunt deșteaptă. Știu că aș fi un avocat bun, dar nu

pot trece de examene. Nu știu ce mi se întâmplă. Am picat examenele LSAT. Chiar dacă aș intra la o facultate de drept, nu aș putea vreodată să trec examenul de barou."

„Chiar [și un actor consacrat] trebuie să intre într-o cameră răcoroasă, slab luminată și cu covoare uzate de la birourile din Burbank, să stea în fața a 12 persoane și să-și joace rolul"[686], mi-a povestit Aaron Korsh. Procesul de preselecție îi poate zgudui atât de mult pe unii actori, încât agenții lor încearcă să negocieze, arătându-le factorilor de decizie doar spectacole înregistrate. La tensiunea probei se adaugă faptul că toți candidații din grupul final au oferte prenegociate dătătoare de speranțe pentru a se asigura că, dacă sunt aleși, sunt disponibili imediat. După ce episodul-pilot este filmat, toți cei implicați, fie că vorbim de actori veterani, fie de debutanți, sunt siliți să petreacă luni întregi așteptând să afle dacă rețeaua va prelua sau nu serialul cu pricina. Vor fi angajați, uneori cu un contract care se întinde pe mai mulți ani – ceea ce poate însemna că trebuie să se mute într-un alt oraș –, sau vor rămâne brusc fără serviciu și o vor lua de la capăt?

Meghan era obișnuită să aștepte și să vadă ce se va întâmpla. Spre deosebire de familia Middleton, care trăia de generații în Anglia, înaintașii lui Meghan fuseseră mereu pe drumuri, dezrădăcinați. Strămoșii paterni ai mamei au fost sclavi din Georgia ai căror descendenți au plecat în California. Bunicii ei, Alvin și Jeanette, s-au stabilit în Cleveland, Ohio, până când, în 1956, Alvin și-a condus familia prin țară, până în Los Angeles, pentru a fi mai aproape de cei din neamul Ragland și a deschide un magazin de antichități. Într-un articol de interes public din 2012 despre rasism, Meghan a povestit despre cum, în timp ce traversau Statele Unite, bunicii ei s-au oprit la un Kentucky Fried Chicken și au fost trimiși la ușa din spate, pentru „colorați"[687], fiind nevoiți să-și mănânce mâncarea în parcare. Până când a obținut o diplomă de facultate, fiica lor, Doria, a pendulat între slujbe ca make-up artist, profesoară de yoga, agent de turism și proprietară a unui mic magazin de cadouri numit Distant Treasures.

Tatăl lui Meghan, marele Tom Markle, cu părul lui nisipiu și gâtul puternic, era unul dintre cei trei frați de origine alsaciană dintr-un mic oraș din Pennsylvania. Toți trei au ajuns bine în viață. Unul dintre frații lui Tom a devenit diplomat, iar celălalt, episcop. De îndată ce Tom a fost suficient de mare, a plecat spre Poconos pentru a lucra în domeniul teatral și a învăța meseria de director de lumini. La 18 ani, s-a mutat în vest, la Chicago, unde a căpătat o slujbă la un post de știri local. S-a căsătorit cu o secretară din zonă la 19 ani. A avut doi copii, Samantha și Tom Jr., iar 10 ani mai târziu a plecat, lăsându-i în urmă, pentru a-și făuri o carieră la Hollywood. A cunoscut-o pe fermecătoarea minionă Doria Ragland, cu 12 ani mai mică decât el, când aceasta avea o slujbă temporară ca make-up artist pe platourile serialului *Spitalul General*. Doria era hipiotă și adeptă a New Age, pe cât era el de voinic și de obsedat de muncă. Într-o postare pe blog, de Ziua Mamei, în 2014, Meghan a lăudat gătitul gustos și sănătos al Doriei și și-a amintit că mama ei „presăra cu grijă ierburi proaspete în salată și știa când crevetții din tocană erau perfect pregătiți”[688]. Meghan a elogiat, de asemenea, și bucuria de a trăi a mamei sale:

> Dreadlocks. Inel în nas... Iubitoare de chipsuri de cartofi și tarte cu lămâie. Și dacă DJ-ul pune melodia soul emblematică a lui Al Green „Call Me”, s-a terminat. Își va undui șoldurile în cel mai simpatic dans pe care l-ați văzut vreodată, mișcându-și capul și pocnind din degete în ritmul muzicii, de parcă ar dansa încă de când se afla în uter.

Sora vitregă a lui Meghan, Samantha, și-o amintește pe Doria plutind parcă pe gazon, înveșmântată într-un halat de baie și fumând cu o expresie visătoare.

Tom și Doria au fost căsătoriți de un guru hollywoodian al vieții simple, fratele Bhaktananda, la Sunset Boulevard’s Self-Realization Fellowship, altarul gurului hindus Yogananda, aflat la o aruncătură de băț de Biserica Scientologică. Doria a purtat o rochiță albă cu guler Peter

Pan și flori de Gypsophila în păr. Meghan s-a născut aproape doi ani mai târziu, în 1981, și a fost bulgărașul de aur gânguritor al părinților ei.

Ceea ce a făcut să se destrame și cea de-a doua căsătorie a lui Tom Markle a fost tensiunea care rămăsese de pe urma celei dintâi. Copiii lui adolescenți, Samantha și Tom Jr., locuiau cu el și cu Doria în Santa Monica înainte ca familia amestecată să se mute într-o casă mai mare din prospera enclavă a clasei de mijloc din Woodland Hills. Samantha, cu 17 ani mai mare decât sora ei vitregă și cu opt ani mai mică decât mama ei vitregă, clocotea de resentimente adolescentine. Visase să devină actriță și își tot cicălise tatăl pentru a-i face rost de roluri. Tom Jr. a fost un licean care consuma droguri, dormea pe un pat cu apă și își pierdea timpul cu prietenii lui enervanți care fumau iarbă și se certau cu Samantha. Când s-a născut Meghan cea superbă și cu pielea aurie, Tom a fost atât de îndrăgostit de ea, încât Samantha s-a simțit și mai neglijată și mai neatractivă, ca o „pară pe catalige”[689], după cum și-a descris singură aspectul. Curând a devenit măcinată de gelozie, asemenea ursitoarei malefice de la botezul viitoarei prințese adormite. De-a lungul anilor, resentimentele au crescut atunci când tatăl ei a pus deoparte bani din bugetul lor, altfel modest, pentru a o trimite pe Meghan la o serie de școli private. A fost o lovitură amară când cariera strălucitoare a surorii ei vitrege a început la scurt timp după ce Samantha a aflat că a dezvoltat scleroză multiplă. În cele din urmă, a fost condamnată să rămână într-un scaun cu rotile.

Tom, fără îndoială ușurat să fie departe de atmosfera încărcată, stătea rareori acasă. Își câștigase o reputație de invidiat și era foarte căutat, câștigând acum în jur de 200 000 de dolari pe an. „M-am simțit întotdeauna în siguranță cu el din punct de vedere creativ”[690], mi-a mărturisit Wendy Riche. „Am avut încredere în el. Era profesionist. Amabil. De nădejde, demn de încredere și avea o inimă mare, mare.” Tom era iubit și de echipa lui. Prețul câștigării unui salariu bun era însă un program de

muncă necruțător. Lucra ore în șir, până la epuizare, revizuind cu regizorul în timpul zilei scenariul pentru lumini, apoi se întorcea la muncă de la miezul nopții până la 7 dimineața pentru a lumina platoul înainte de începerea filmărilor. (Se pare că încă trăiește după un program excentric. Când am vorbit cu el la refugiul lui de pensionar, aflat pe un deal din Rosarito, Mexic, mi-a cerut să-l sun la 3 dimineața.)

„Era o viață ciudată”[691], mi-a povestit fostul regizor al serialului *Spitalul General*, Shelley Curtis Litvack. „Tommy nu avea mulți prieteni. Nu rămânea niciodată la petrecerile serialului *Spitalul General*. Era foarte discret.” Bărbatul a închiriat un apartament mic lângă studiourile de filmare pentru a putea să tragă un pui de somn când avea o oră liberă. Nesiguranța perenă de la Hollywood de a rămâne fără salariu nu l-a părăsit niciodată. Întreaga lui lume era pe platourile de filmare. Poate că a fost iubit pentru temperamentul său echilibrat la locul de muncă, dar acasă, dacă nu se juca alături de „frumoasa lui bobiță”[692] Meghan, era prea ostenit pentru a fi distractiv pentru tânăra lui soție. Doria nu a mai suportat. A luat-o pe Meghan, în vârstă de doi ani, și l-a părăsit, pentru a merge să locuiască împreună cu mama ei până și-a găsit propriul loc în cartierul Mid-Wilshire din Los Angeles. Au divorțat patru ani mai târziu. Adorabila Meghan, micuța pasionată de modă care a urmat foarte curând cursuri de step și de balet și care era alintată cu apelativul „Floricică” de către mama ei, s-a dovedit a fi cea mai deșteaptă din familie în privința banilor. Atât părinții ei, cât și sora vitregă au dat faliment. Afacerea cu magazinul de cadouri al mamei ei și-a dat obștescul sfârșit în 2002, când Meghan era la facultate. Tatăl ei și-a declarat falimentul de două ori, ultima dată în 2016, când proprietatea lui a fost evaluată la sub 4 000 de dolari, iar datoria de pe cardul de credit, la 33 000 de dolari. Markle mi-a povestit că majoritatea economiilor lui s-au dus pe contribuția la educația lui Meghan la Northwestern și pe ajutorarea celorlalți doi copii ai săi. El a sprijinit o afacere cu flori a

lui Tom Jr., a plătit cotizațiile sindicale ale lui Meghan și Samantha, atunci când acestea nu au putut, și a finanțat un tratament costisitor cu celule stem pentru scleroza multiplă a Samanthei[693]. Oricare ar fi adevărul legat de utilizarea banilor, în prezent, el trăiește modest, chiar dacă în confort, și se bucură de aer liber în Rosarito.

Când Meghan a primit telefonul final privind rolul lui Rachel Zane, tânăra habar nu avea că acesta era momentul în care i se deschideau ușile și care avea să înlocuiască vremurile în care acceptase roluri înjositoare și salarii mici cu un contract pe mai mulți ani pentru a juca un personaj nonimbecil dintr-un show zgomotos. Meghan stătea în fața anostului birou de producție împreună cu o altă aspirantă la rolul lui Rachel, actrița cubano-americană Arlene Tur, așteptând să fie strigată. Tânăra s-a simțit intimidată când a întâlnit în sala de așteptare o zeiță afro-latină statuară. Aceasta era Gina Torres, în vârstă de 41 de ani, care obținuse rolul partenerului principal al firmei de avocatură, Jessica Pearson. (Gina era o prezență convingătoare în *Suits*, plimbându-se cu pași mari în ținute *couture* și mârâind cu o putere abia reținută: „Ne vedem la tribunal!")

Pentru Meghan a fost deranjant faptul că Tur, care avea același tip de fizic, se lăuda cu roluri mai multe. Mai era o contracandidată, Kim Shaw, genul de „blondă din vecini", care era în cursă dintr-o rundă anterioară. Se prea poate ca, la prima vedere, cea mai recentă ofertă TV a lui Shaw, o comedie MTV intitulată *I Just Want My Pants Back,* să nu fi sunat prea promițător, dar era produsă de echipa de la *Suits*, formată din David Bartis și Gene Klein, care o consideraseră pe Shaw grozavă.

Finalistelor li s-a cerut să dea o probă cu actorul canadian în ascensiune Patrick Adams, deja ales pentru rolul noului avocat Mike Ross. Aceasta a fost așa-numita „citire cu chimie" pentru a le oferi producătorilor o idee despre modul în care actorii vor interacționa pe platouri unul cu celălalt. Distribuirea lui Adams în rolul lui Mike a fost o veste bună pentru Meghan. Filmase un episod-pilot

alături de el cu câțiva ani în urmă pentru o emisiune care nu fusese preluată. Energia lor „pe cameră" fusese bună. Atracția de pe ecran nu înseamnă neapărat atracție sexuală. După cum mi-a definit-o Bray, este vorba mai degrabă despre „o fluiditate organică, una care are legătură cu modul în care comunică, în care suspenzi logica și simți că vorbesc cu adevărat între ei în această cameră rece, antiseptică, cu 17 oameni care îi privesc[694]".

Relația dintre Meghan și Patrick a fost imediat clară. Scena presupunea ca ea să mimeze că face turul firmei de avocatură, deschizând și închizând uși imaginare și punându-l la punct cu dibăcie când el, așa cum spune Rachel/Meghan, „îi face ochi dulci". Meghan a câștigat în precizie de la prima audiție. Există o fermitate în felul în care joacă, o inteligență reală în care e suficient de încrezătoare pentru a proiecta o stima de sine clară. „Toți până la unul din cameră au spus «De unde a venit fata asta?» A fost ca un fel de hipnoză în grup." și-a amintit Bray. Meghan a venit cu o atitudine și o prezență atât de rafinate, încât n-ai fi ghicit niciodată că sosise la preselecție într-un Ford Explorer la mâna a doua care zdrăngănea și în care era obligată să urce prin portbagaj, deoarece contul ei bancar în scădere nu îi permitea să plătească pentru repararea încuietorilor defecte.

Alegerea a fost evidentă, la mintea cocoșului. „Pur și simplu ne-a intrigat", mi-a povestit unul dintre producătorii emisiunii.

> Avea un farmec înnăscut, pe care nu îl găseai oriunde. Meghan nu reprezenta doar un tip. Era un om interesant, despre care îți doreai doar să afli mai multe. Așadar, a fost o combinație de curiozitate, un fel de sclipire și ambiție care, cumva, te făcea să ai certitudinea sau să crezi că va reuși.

Meghan a primit telefonul de la agentul ei la 24 august 2010: Rachel era a ei. Fusese distribuită în episodul-pilot care avea să se filmeze în Manhattan în toamnă. Cui îi păsa în acel moment dacă pilotul nu era acceptat? A fost

validarea după opt ani de dezamăgiri. În 2015, Meghan a descris într-o postare pe blog tot ceea ce a decurs din acest moment esențial al carierei:

> Habar n-am avut că acea dimineață de la sfârșitul lunii august îmi va schimba viața. Că voi primi rolul. Că voi locui într-un apartament mic din Manhattan cât voi filma episodul. Că la un prânz cu salată de linte și muhammara pe Beverly Drive voi primi la telefon vestea că am fost acceptați. Că voi filma serialul în Canada. Că voi crește și tot voi rămâne caraghioasă sau că îmi voi face prieteni printre colegii mei de distribuție. La început, am fost o fată la o audiție. Apoi, am fost o fată care a primit rolul. Acum sunt o femeie care începe cel de-al cincilea sezon al acelui show. Îmi amintesc ziua aceea de parcă ar fi fost ieri. Mă dor obrajii de cât am zâmbit[695].

Din reveria lui Meghan a fost însă omisă o piatră de hotar. Între filmarea episodului-pilot în New York și știrile de proporții seismice că serialul a primit verde pentru următorul sezon TV, Trevor Engelson a cerut-o în căsătorie în timpul unei vacanțe romantice în Belize. Munca la serialul *Suits* presupunea un angajament pe cinci ani de a trăi timp de nouă luni pe an într-un alt oraș pe durata filmărilor (nu în New York, după cum s-a dovedit, ci, din motive de buget, în Toronto). Meghan a semnat fără ezitare. Primul sezon a debutat în iunie 2011 cu recenzii puternice și atenție satisfăcătoare din partea publicului. La scurt timp după încheierea lui, Meghan s-a căsătorit cu Trevor în cadrul unui eveniment relaxat, în picioarele goale, în Ocho Rios, Jamaica.

Nunta a beneficiat chiar și de un scurt articol în *The Hollywood Reporter*. Mireasa a purtat o rochie simplă, albă, cu o crestătură în zona bustului și o inserție argintie, strălucitoare, în talie. „Face «o căsătorie bună»”[696], ar fi spus fratele ei vitreg, Tom Markle, Jr., care nu a fost de față. O mulțime de prieteni din industria divertismentului au sosit pentru a se bucura de patru zile de petrecere pe plaja albă. Ambii părinți au fost prezenți – un oaspete a

remarcat cât de „relaxată și amabilă” a fost Doria și că Tom Markle și-a cumpărat două locuri în avion pentru confort sporit. Meghan și Trevor au fost ridicați în dansul tradițional pe scaun și a avut loc o cursă cu „roaba” pentru care Meghan a purtat un bikini galben. A fost un eveniment discret, nepretențios și informal.

Singura notă oarecum iritantă, își amintește un invitat la nuntă, este că în programul trimis de Meghan exista o notă în care se solicita „Fără rețele de socializare, te rog”.

„Râdeam cu toții pentru că juca în serialul *Suits* de câteva luni în acel moment și ne-am gândit: «Pe bune?»” mi-a declarat oaspetele cu pricina. „Deja se comporta ca «Sunt o mare actriță»”. După aceea, mireasa s-a întors la Toronto, iar mirele la LA. Noul cuplu, format din domnul și doamna Trevor Engelson, a pornit într-o viață de proaspăt căsătoriți care avea să se desfășoare în principal pe Skype.

Blogul ei, *Working Actress*, acea baladă anonimă a ambițiilor înfrânte, trebuia să-și găsească un nou autor. Meghan câștiga acum aproximativ 50 000 de dolari pe episod. Următoarea ofertă literară online a lui Meghan avea să fie un blog de lifestyle conceput cu stil, pe care l-a numit *The Tig,* după vinul ei roșu favorit, Tignanello. (Momentele de revelație despre sensul vieții au fost denumite „Momente Tig”). Acesta se deschidea cu un „instantaneu” artistic alb-negru al creatoarei sale în partea de sus și invita într-o călătorie printre rețete de smoothie-uri cu cocos, ceai cu lapte și mirodenii și sugestii pentru produse de baie făcute de femeile care supraviețuiseră abuzului domestic. *The Tig* oferea o lume curată, de orientare liberală, cu destinații de călătorie nedescoperite, convorbiri plăcute cu „influenceri” raliați la traiectoria ascendentă a lui Meghan și aducea în discuție emanciparea femeilor în articole în care până și victimele arătau bine.

Transformarea vieții lui Meghan începuse în mod oficial. Curând, cineva a descoperit că nu se potrivește cu noua imagine, iar acela a fost soțul ei, a cărui carieră nu era în creștere. Timp de aproape doi ani, Trevor și-a

rearanjat viața, astfel încât să poată veni la Toronto, lucrând de acolo, dar Meghan rareori a răspuns cu un gest similar. Trevor a început să se teamă că soția îl va părăsi. O prietenă mi-a povestit că își amintește cum s-a întâlnit cu Trevor la o nuntă, iar acesta i-a spus cu tristețe: „Nu se mai întoarce. Nu mai vorbim chiar atât de mult. Situația asta devine ridicolă. Ea este în altă țară și abia ne vedem… [Am] acest sentiment îngrozitor că va deveni celebră și mă va părăsi".

Într-un weekend, când a venit să o vadă la Toronto, Meghan i-a spus că dragostea a dispărut și că povestea lor a ajuns la sfârșit. „A fost incredibil de rănit", mi-a povestit o femeie din cercul lui de prieteni. „A suferit cumplit". „Fac ceea ce fac majoritatea bărbaților în această situație. Ies cu o altă femeie în fiecare seară", i-a mărturisit Trevor. „Este un tip cumsecade… A fost foarte rapid și nu se aștepta. S-a simțit folosit", a adăugat sursa mea. La scurt timp după ce Meghan i-a dat lovitura de grație, Trevor a primit la Los Angeles un pachet prin poștă. Conținea inelul de logodnă cu diamant al soției sale și verigheta ei de aur.

IV

Toronto, capitala provinciei canadiene Ontario, este unul dintre cele mai cosmopolite orașe din lume. La mijlocul primului deceniu al secolului XXI a fost un model de absorbție a imigranților.

Dacă serialul *Suits* ar fi fost filmat la New York, așa cum și-au dorit cu atâta ardoare producătorii și vedetele, este posibil ca Meghan să fi fost înghițită de un oraș neimpresionat de vedetele de mică anvergură ale serialelor de televiziune. În LA, lumea divertismentului este extinsă, dar oarecum izolată. Mii de Meghan trec neobservate. Farmecul orașului Toronto constă în faptul că este deopotrivă cosmopolit și provincial. Există o elită abordabilă în care este ușor să te miști. Toronto seamănă cu Londra prin faptul că lumea politică, jurnalistică și teatrală se așează la aceeași masă, dar este profund diferită de cea din capitala Marii Britanii prin absența sarcasmului.

Succesul unor fenomene muzicale autohtone precum rapperul Drake și protejatul său R&B, The Weeknd, creativitatea aventuroasă a festivalului anual de film de la Toronto și explozia de arome și gusturi ale bucătăriei locale, precum și șuvoiul de imigranți au adăugat o efervescență culturală care anterior nu fusese asociată cu caracterul oarecum plictisitor al Canadei. Reducerile fiscale au atras un aflux de producții de film și TV de peste hotare, cum ar fi *Suits,* care au folosit strălucitoarea linie a orizontului din Toronto pentru a înlocui orice oraș din America de Nord. În 2012, când Soho House, exclusivistul club londonez dedicat cultivatorilor de statut a deschis o sucursală într-o clădire georgiană cu trei etaje, cunoscută sub numele de Bishop's Block, Toronto a putut pretinde în mod oficial că este *cool.*

Unei cosmopolite aspirante precum Meghan, care s-a simțit întotdeauna diferită din pricina originii mixte, atmosfera orașului i-a oferit un amețitor accelerator cultural și social. În câțiva ani, s-a împrietenit cu fiul fostului prim-ministru Brian Mulroney, prezentatorul TV Ben Mulroney și soția acestuia, regina stilului, Jessica, dar și cu muzicianul Michael Bublé, cu o varietate de bucătari celebri , cu oameni notorii sau debutanți din lumea filmului și a modei. De îndată ce Trevor a ieșit din peisaj, a început să se vadă cu alți bărbați, având mai întâi o relație cu un hocheist chipeș pe nume Michael Del Zotto și, pentru cei doi ani de dinainte de a-l întâlni pe Harry, cu bucătarul de aur Cory Vitiello, desemnat unul dintre cei mai frumoși oameni din Canada și al cărui restaurant, Harbord Room, era un loc de întâlnire pentru *le tout Toronto.*

Instagram, lansat în 2010, s-a dovedit o armă esențială din arsenalul aspirațional al lui Meghan. Pentru cei cu un ochi pentru modă și cu un talent convingător în a părea autentici, Instagram a fost noua cale rapidă pentru a deveni oarecum celebri. Pentru a crește ratingurile, echipa de promovare a serialului *Suits* i-a sfătuit pe actori să-și alimenteze conturile de pe rețelele de socializare cu diverse

conținuturi. Nimeni nu a făcut-o mai asiduu decât Meghan. Aceasta a închiriat o casă confortabilă cu trei dormitoare într-un cartier hipster din Toronto și a decorat-o în stilul „gata pentru Instagram" al unui hotel de tip *boutique*, având grijă de cele mai mici detalii, de la lumânările Diptyque la rafturile de cărți organizate pe culori. Volumul având cotorul crăpat al lucrării lui Noam Chomsky, *Cine conduce lumea?*, și *Drift*, un tratat semnat de Rachel Maddow despre dezamorsarea puterii militare americane, le sugerau admiratorilor săi că nu erau doar de decor. Cei doi câini salvați, fotogenicii Bogart și Guy, unul dintre ei procurat la îndemnul lui Ellen DeGeneres[CXXXVII] dintr-un adăpost pentru câini de la Hollywood, vizitat de cei în căutare de creștere a numărului de vizualizări pe Instagram, au beneficiat de postări dese pe pagină. Meghan a devenit cunoscută pentru că găzduia – și gătea – cine intime, delicioase, care îi puneau în valoare abilitățile în privința gastronomiei și pasiunea pentru oenologie. Ideea ei despre ziua perfectă, a declarat Meghan pentru revista *Glamour*, era tipică pentru o fată din California aflată în exil:

> Mă duc la alergare prin defileu cu patrupedul meu salvat, Bogart, apoi merg la piața fermierilor să iau niște produse de sezon, pe care să le fac la grătar cu un pește întreg, și o sticlă de rosé pentru o masă cu prietenii în curtea din spate. Folosesc un grătar Big Green Egg (care a fost cadoul de ziua mea de anul trecut și este un grătar ceramic minunat), pe care îl ador[697].

Echipa serialului *Suits* a fost foarte unită, mai ales în primii doi ani, înainte de a-și da seama că serialul era un succes garantat. Gina Torres și Sarah Rafferty au devenit amândouă prietene apropiate ale lui Meghan, care le numea „soțiile surori"[698]. Necunoscând pe nimeni în Toronto, membrii distribuției s-au legat sufletește unul de celălalt, cu Patrick Adams, originar din Toronto, pe post de liant. Mergeau cu toții cu mașina spre nord, până la casa lui de pe malul lacului Huron, în weekenduri

prelungite de trei zile, cu frigiderele lor, pentru a juca „Apples to Apples" și alte jocuri, și pentru a bea scotch. „Când mă întorceam la spectacole [în direct], sărbătoream și petreceam împreună", mi-a povestit Kevin Bray. „Am fost ca o adevărată familie."

Și ca în orice adevărată familie, a existat rivalitate. Meghan era disperată să facă din Rachel Zane mai mult decât un rol secundar din distribuția serialului *Suits*. Pentru ea era enervant faptul că numele nu-i apărea mai sus pe foaia de apel, acel document foarte important din lumea producției de film și TV care este trimis noaptea de către asistentul de regie distribuției și echipei ca plan de bătaie pentru filmările de a doua zi. Foaia de apel este mai mult decât o notă pentru actori care stipulează la ce oră și unde ar trebui să apară fiecare dintre ei. Este, de asemenea, un registru de statut, ceea ce face ca întregul concept să aibă multiple implicații. Pot exista actori care sunt enumerați mai sus, dar care câștigă mai puțin decât un actor aflat mai jos, pe listă. Foaia de apel, mi-a explicat un producător TV, se referă în principal la importanța personajului în universul serialului și la cât de impresionantă este pârghia de negociere a unui actor în momentul semnării contractelor.

Visul oricărui artist în ascensiune este să fie listat pe foaia de apeluri la numărul unu, cu toate avantajele care decurg de aici: mașină și șofer, propria rulotă pe platouri, participarea la primele consultări cu privire la schimbările de program, precum și cheltuieli generoase care includ o grămadă de bilete de avion în weekend. În cei șapte ani cât a jucat în serialul *Suits*, Meghan Markle a figurat pe foaia de apel la numărul șase.

Una dintre cele mai influente voci în fața producătorilor emisiunii a fost actorul veteran într-ale televiziunii Rick Hoffman. Meghan i-a simțit rapid influența și l-a transformat în avocatul ei pe lângă producătorii executivi. Practic, i-a cerut să facă lobby pentru ea pentru a-i obține o mașină și un șofer, o cerere îndrăzneață, întrucât o mașină cu șofer este un avantaj mult dorit rezervat

actorilor care ocupă primele două poziții pe listă. A fost o „o problemă de siguranță", a argumentat ea, pentru că lucra atât de târziu și începea atât de devreme. Preocupat să-i fie ei bine, Hoffman i-a făcut pe plac.

Meghan a fost iubită de producătorii serialului pentru că nu a spus niciodată „nu" promovării. „Ori de câte ori i-am cerut să facă ceva în plus, fie că a fost o strângere de fonduri, fie că a fost vorba de susținerea serialului, fie să mergem la un eveniment al Asociației Criticilor de Televiziune, eveniment care, practic, însemna să dai mâna cu oamenii de la vânzări și client, Meghan se oferea mereu și spunea: «Sigur, o voi face»", mi-a povestit unul dintre directorii emisiunii. „Meghan nu s-a plâns niciodată. Nu a cerut niciodată un ban în plus. Spunea mereu: «Se rezolvă»". În schimb, a reușit să le ofere directorilor serialului argumente puternice. Meghan a cerut sfaturi de la producători despre cum să-și mărească rolul „fără să arate ca o acaparare de pământ... și să-l extindă de la rolul de tânără asistentă juridică pentru a ajunge, în cele din urmă, să facă parte dintr-un adevărat ansamblu".

Meghan a reușit asta numai până la un punct, îndepărtând-o pe Rachel Zane de la scenele în care scenariul îi cerea să intre în cadru purtând doar un prosop, la cele în care a devenit ceea ce *The New York Times* descria în 2018 drept „conștiința morală a serialului"[699], dezvoltând o dinamică mult discutată cu puternicul ei tată, interpretat de Wendell Pierce. În timp ce Meghan încerca să o schimbe pe Rachel, Rachel a schimbat-o pe Meghan. Opțiunile rafinate privind garderoba propuse de Jolie Andreatta, care includeau fuste creion ce-i veneau ca turnate, cămăși albe descheiate cu gust și pantofi cu toc înalt s-au mulat perfect nu doar pe modul de a gândi al lui Meghan, ci și pe fizicul ei[700]. Videoclipurile promoționale o arată mai încrezătoare și mai elegantă cu fiecare apariție. Pe *The Tig*, Meghan a început să scrie din ce în ce mai mult despre moda care o făcea să se simtă „ca o doamnă", „gusturile cu discernământ", „prieteni sofisticați și modele care fac

pământul să tremure". Poze pentru produse cosmetice, destinații de călătorie, restaurante și produse de îngrijire personală, toate acestea au făcut din *The Tig* o plasă pentru produse de lux pe care actrița le primea acum gratuit. Meghan a devenit cunoscută comercianților de produse de lux ca fiind foarte dornică să primească genți de designer cu logoul brandului. Din câte am auzit, un agent de vânzări al unuia dintre acești comercianți chiar a fost trecut în cc-ul unui e-mail către un membru al echipei lui Meghan, la scurt timp după ce aceasta a devenit ducesă de Sussex. „Asigură-te că [agentul de vânzări] știe că încă îmi poate trimite orice. Ea a fost întotdeauna una dintre cele bune." În 2015, pentru a sărbători că serialului *Suits* i s-a oferit un al treilea sezon, Meghan s-a răsfățat cu un ceas Cartier în valoare de 5 000 de dolari, precum cel al lui Rachel.

Jessica Mulroney – o faimoasă creatoare de tendințe din Toronto, precum și soția lui Ben – a fost pentru Meghan modelul în vârstă de 30 și un pic de ani în materie de stil, precum și noua ei prietenă. Meghan a fost întotdeauna iscusită în a linguși femei la modă și celebre, preluându-le modelul. Există o listă lungă de cele mai bune prietene strategice: Misha Nonoo, designerul britanico-bahreinian cu relații la nivel internațional; Serena Williams, pe care a bombardat-o cu dragoste la o petrecere din 2010 de la Miami, dată cu ocazia Super Bowl; actrița Priyanka Chopra, cooptată la o cină *Elle* Women in Television din 2016; și, curând, cel mai bun as al ei din mânecă, Oprah Winfrey. Prietenele din copilărie, precum Ninaki Priddy, cea mai apropiată confidentă a ei în vremea școlii, a avut o soartă asemănătoare cu a lui Trevor Engelson.

Din punct de vedere fizic, Jessica Mulroney ar fi putut trece drept sora lui Meghan și era la fel de neobosită. Aceasta își transformase viața privată într-o permanentă destinație de nuntă, postând neîncetat imagini despre zilele ei strălucitoare. Ca stilist devenit marketer, Jessica marca totul în lumea ei cu un hashtag. Nunta ei, care a durat trei zile, a fost subiect în jurnalele de știri ale

televiziunii canadiene. Când a devenit părinte, a semnat un parteneriat cu Pampers, iar plimbările ei la sală îi ofereau șansa perfectă de a promova produsele Adidas. Imposibil ca lui Meghan să-i fi scăpat că că soțul celebru al Jessicăi era cel care juca un rol crucial în influența pe care aceasta o avea pe piață. „The Brandtastic Life of Ben and Jessica" a fost titlul unui articol din revista *Toronto Life* despre familia Mulroney. Meghan a postat elogii debordante la adresa „fabulozității" Jessicăi și viceversa, cu imagini în care pletele lor lungi se întrepătrundeau în timp ce călătoreau, petreceau și savurau mâncărurile preferate, îmbrăcate în blugi rupți asortați.

Meghan a absorbit tactica Jessicăi mai ceva ca un burete. Dar ceea ce i-a pecetluit traiectoria ascendentă la Toronto a fost alianța ei cu directorul de la Soho House, născut în Canada, Markus Anderson, un animal social cu aspect nebărbierit care și-a început cariera de chelner în clubul original din Londra și a urcat pe scara ierarhică până a devenit arbitrul lanțului privind cine era – sau nu era – demn de statutul slăvit de „influencer". În calitate de însoțitor de călătorie al lui Meghan, era o versiune ambulantă pentru Raya, celebra aplicație pentru întâlniri și conectare socială. Fără abilitățile de a-și face relații ale lui Markus și fără legăturile de la Soho House, este puțin probabil ca Meghan să fi pătruns în cercurile aurite londoneze.

Soho House a fost calea lui Meghan de a pătrunde în lumea permeabilă și agresiv de mobilă a scurtăturilor pentru a urca pe scara socială. Membrii săi aveau slujbe pe care cluburile mai vechi nici nu le-au înțeles, nici nu le-au salutat: consultanți de brand, guru în marketing global, evangheliști într-ale tehnologiei, directori de creație, investitori de impact, consilieri media și „gonnabes" (un termen pe care cei de la Soho House îl foloseau pentru a-i defini pe artiștii aspiranți). Aceștia și alți creatori de statut avangardiști au fost „curatoriați" (nu „invitați", un cuvânt care sugerează un soi de familiaritate socială de modă veche) de un consiliu extras din sectoare considerate *cool*

de către management. În timpul Festivalului de Film de la Toronto, clubul a fost un popas obligatoriu pentru toate vedetele de cinema care ajungeau în oraş. Afluenţa de persoane din diferite domenii i-a oferit lui Meghan posibilitatea de a intra în tribul fără rădăcini care merge la Art Basel Miami Beach în fiecare iarnă, în Mykonos în fiecare iulie și apreciază în egală măsură *bok choy* și brandingul. Timp de trei ani, de obicei cu Markus Anderson alături, destinația celor mai multe călătorii în străinătate ale lui Meghan a fost dictată de existența sau nu a unor avanposturi ale clubului în locuri îndepărtate. Estetica lui socială și în ceea ce priveşte atitudinea a definit lumea necruțător de ambițioasă a lui Meghan.

V

Ceilalți membri ai echipei serialului nu erau conștienți de eforturile neobosite ale lui Meghan de a avansa. „Nu ai auzit despre asta şi nici ea nu a spus-o limpede, dar [Meghan] joacă un soi de şah tridimensional cu tine”[701], mi-a povestit Kevin Bray. „Mişcările care par naturale sunt, de fapt, circumstanțe potrivite pentru a fi la locul potrivit la momentul potrivit.”

Serialul a fost filmat în bună măsură într-un hangar sumbru de beton dintr-o fostă bază militară de la periferia oraşului Toronto, unde Meghan a trebuit să-şi piardă timpul, aşteptând să fie chemată pe platoul de filmare. Orele erau chinuitoare. Adesea era încă pe platourile de filmare la 4 dimineața. Așadar, își petrecea timpul liber actualizând cu furie *The Tig*, despre care era convinsă, nu fără motiv, că ar putea emula succesul lui *Goop*, creația inteligentă a lui Gwyneth Paltrow și, mai exact, site-ul de e-commerce pentru răsfăț și wellness unde găseai colierele vindecătoare de cuarț în valoare de 550 de dolari și ouă yoni de 66 de dolari pentru orgasme îmbunătățite. Mult batjocorită de presa cu pretenții (și atacată pentru șarlatanismul său obişnuit), *Goop* a adunat o mulțime de mileniali adoratori care au atras investiții mari şi, în cele din urmă, a devenit o afacere estimată la 250 de milioane

de dolari. „Meghan vorbea mereu despre *Goop*", mi-a spus cineva din echipa de filmare a serialului.

Privit astăzi, *The Tig* este impresionant pentru eleganța minimală distinctivă și punctele de vedere prietenoase. A fost mai bun decât majoritatea ofertelor digitale ale revistelor de modă și a fost recompensat cu premiile Best of the Web decernate de revistele *Elle* și *InStyle*. Ceea ce-i lipsea însă lui Meghan era poziționarea vicleană a lui Paltrow, hotărâtă să facă bani cu ajutorul unui conținut care te făcea să holbezi năucit ochii. Senzaționalismul unei lumânări numite „This Smells Like My Vagina" de la *Goop* nu s-ar fi regăsit niciodată pe site-ul sincer și cu gust al lui Meghan. Cu toate acestea, tânăra a avut curând un număr mare de urmăritori și a recunoscut cu modestie că „micului motor i se datorează toate". Principalul expert în bârfe din Toronto, Lainey Lui, a considerat că, până la sfârșitul șederii ei la Toronto, Meghan a fost mai interesantă ca autoare a site-ului *The Tig* decât ca actriță în serialul *Suits*. *The Tig*, spera Meghan, putea să fie vehiculul care avea să o ducă de la statutul de actriță aflată veșnic în căutarea unui rol la cel profitabil al unui brand global.

Dar planul B al lui Meghan dura prea mult. Exista o disonanță tot mai mare între farmecul cosmopolit al lumii ei de la Soho House și oportunitățile profesionale care se iveau. Rolurile din filme pe care a reușit să le găsească între sezoane au fost un fel de fundătură creativă, un indiciu al vieții care o aștepta după încheierea filmărilor la *Suits*. A jucat rolul unei petrecărețe din LA în comedia romantică fără de elogii și cu buget redus, *Random Encounters*; rolul unei jurnaliste îndrăgostite în filmul Hallmark *When Sparks Fly*, care a obținut un rating de audiență de 12% pe Rotten Tomatoes[CXXXVIII]; și iubita unui criminal reticent din *Anti-Social*, o dramă polițistă în care furturile de mașini erau considerate a avea „toată energia unei baterii nefuncționale"[702].

Suits, așa cum a văzut Meghan situația, a avut de suferit de pe urma poziționării relativ modeste a USA Network între canalele media. Deși serialul era popular (în timpul

celui de-al doilea sezon a devenit cel mai vizionat serial din Statele Unite pentru categoria de telespectatori cu vârste cuprinse între 18 și 49 de ani), nici măcar nu a fost preluat în Canada în primii doi ani în care Meghan s-a aflat acolo. Dacă ar fi fost difuzat pe HBO, *Suits* s-ar fi putut impune mai mult pe piața culturală. Dacă ar fi fost difuzat pe NBC, așa cum s-a întâmplat cu serialul *Prietenii tăi*, Meghan ar fi putut să devină următoarea Jennifer Aniston. Markle îi sâcâia în mod constant pe cei din echipa de relații publice a emisiunii și pe agenții independenți de PR pentru a o aduce la talk-show-uri mari, dar tot ce a putut obține au fost rezervări pentru producții de divertisment mici. „Afacerea noastră este plină de oameni ca Meghan", mi-a spus un specialist în PR care a întâlnit-o în momentul la care mă refer. „Ca să câștigi, trebuie să fii concentrat la modul absolut pe faimă, celebritate, relevanță. Îi poți identifica foarte clar pe oamenii ăștia dintr-un grup." Dar cele mai multe dintre invitațiile ei veneau de la evenimente din Toronto, cum ar fi deschiderea unui magazin de pantofi Jimmy Choo într-un mall sau pentru a participa în calitate de celebritate la o gală a clubului de sănătate Equinox.

În 2013, a făcut un drum până la Londra în căutare de noi oportunități profesionale. Scopul ei era să-l întâlnească pe Jonathan Shalit, președintele agenției InterTalent Rights Group și un nume important în industria britanică a divertismentului. *Suits* devenise un serial la modă în Marea Britanie, iar el a fost fermecat, după cum mi-a mărturisit, de căldura și echilibrul ei. Era încredințat că putea să-i asigure emisiuni TV și roluri pe scenă – „*Celebrity MasterChef* ar fi iubit-o"[703], a spus el – dar, cu doar câteva luni libere în programul ei de filmări, potențialul de a face rost de mai multe proiecte la acea vreme era destul de redus. „Mesajul pe care l-am avut pentru ea a fost: Londra este un loc grozav de muncă. Oamenii te iubesc, vino aici."

Încurajată, Meghan l-a rugat pe agentul britanic Neil Ransome, care reprezenta în mare parte vedete de reality-

show, să plaseze povești despre ea în presa britanică. Redactorul-șef de divertisment de la *The Sunday People* și ziarista de monden Katie Hind a povestit cum Ransome a sunat-o de mai multe ori înainte ca ea să accepte o întâlnire cu Meghan într-o noapte rece de noiembrie din 2013, la un pahar pe acoperișul hotelului Karma Sanctum Soho. Hind a făcut-o doar după ce a obținut promisiunea suplimentară că toate cocktailurile vor fi trecute pe nota de plată a lui Ransome. Întâlnirea lui Meghan cu Hind este o dovadă a unei oarecare frământări marcate de disperare. Dacă îți dorești să devii un creator de scene de lux pentru segmentul de piață superior din Londra, ultimul loc cu care să începi este *The Sunday People*. Meghan și-a oferit repertoriul feminin la care recurgea în mod obișnuit când venea vorba de a stabili legături, spunându-i lui Hind că fotbalistul Ashley Cole tot încerca pe rețelele de socializare să obțină o întâlnire cu ea. Hind a făcut din interesul lui Cole subiectul unui articol pe care l-a scris după întrevederea cu Meghan. Săptămâna următoare, ea a remarcat că intervievata ei a fost fotografiată la un eveniment pe covorul roșu pe brațul unui model masculin eligibil – „un vechi truc de PR menit să facă lumea să vorbească”[704].

Nereușind să apară dincolo de câteva articole aleatorii în reviste pentru femei și câteva spoturi îndrăznețe la festivalurile dedicate televiziunii prin cablu, Meghan a căutat oferte de susținere și apariții la evenimente dedicate emancipării femeilor. Și-a refăcut CV-ul pentru a-și pune în valoare preocupările feministe. Contribuția tatălui ei la școlarizarea în Northwestern a fost eliminată din lista ei de „burse, programe de ajutor financiar și studii de muncă [câștiguri]”[705] atunci când ea a luat cuvântul la o întrunire de la University of the South Pacific în 2018.

A căutat să-și facă relații peste relații la Săptămâna Modei de la New York, dar vânătoarea de reclame în care să apară a fost din nou la fel ca în zilele de dinaintea audițiilor pentru *Suits*. Cea mai mare realizare a ei a fost să devină ambasadoarea mărcii Reitmans, un magazin

canadian de îmbrăcăminte pentru femei adresat segmentului de piață mediu, care a lansat colecția „fata din vecini”, inspirată de personajul ei, Rachel Zane. (Reitmans a avut noroc când a doua colecție, cea din 2016, a coincis cu zvonurile tot mai vii despre relația lui Meghan cu prințul Harry, iar colecția a zburat de pe rafturi.) Meghan a semnat apoi cu o agenție micuță din Londra care intermedia apariții la evenimente și discursuri, Kruger Cowne care a ajutat-o să obțină angajamente în valoare de 10 000 de dolari în lumea elitelor. Mai promițătoare a fost participarea, intermediată de agenție, la One Young World Summit, o reuniune bine văzută a tinerilor lideri la nivel mondial, care se învârtea în sfera de influență ONU. Noul ei agent, Gina Nelthorpe-Cowne, i-a menționat asta la prima lor întâlnire, când Meghan, purtând un halat de baie, i-a deschis ușa apartamentului de hotel pe care îl împărțea cu iubitul ei de atunci, Cory Vitiello. Ochii i s-au luminat. I-a cerut lui Cowne să-i obțină participarea la acest eveniment, *pronto*.

VI

Meghan a știut întotdeauna să se adapteze spiritului timpului: vehiculul *The Tig*, ambițiosul proces de construire a brandului, folosirea unui subiect precum stima de sine pentru a scrie eseuri pline de sensibilitate în paginile revistelor pentru femei... Este ușor de înțeles nerăbdarea ei de a pune gheara pe ceva, după ce avusese parte ici-colo de un pic de strălucire. Scriind pentru *The Working Actress*, Meghan a evocat presiuni încă familiare:

> Lucrez ore în șir. Călătoresc pentru presă. Mintea mea memorează. Mintea mea se învârte. Zilele mele se estompează. Nopțile mele sunt agitate. Părul îmi este strâns, fața machiată, numele meu este recunoscut, numărul meu de stele crește, viața mea se schimbă[706].

Până în 2014, era înfometată de prestigiu și disperată după validare. Vedete precum Angelina Jolie, Cate Blanchett și Nicole Kidman erau ambasadoare ONU ale bunăvoinței, călătorind prin lume însoțite de strălucirea

lor și vorbind despre foamete și refugiați. *Ea ar fi trebuit să facă asta!* Părea să nu conteze faptul că la vârsta de 11 ani îi făcuse pe cei de la Procter & Gamble să se încline în fața opiniilor ei feministe, că studiase relații internaționale la Northwestern sau că lucrase la ambasada SUA în Argentina în ultimul an (stagiu procurat de unchiul ei diplomat). Peste tot în jurul ei se aflau actori și modele pălăvrăgind prin talk-show-uri și pe coperte de revistă despre lucruri despre care habar nu aveau și despre dreptul lor de a avea o „voce".

Provocarea era să pătrundă în lumea celebrităților și a filantropilor, care avea să o scoată din ghetoul televiziunii prin cablu în care se învârtea. Nu a contat că prima ei incursiune – un panel One Young World la summitul din 2014, de la Dublin, despre „rolul pe care îl joacă mass-media în decalajul de gen" – a beneficiat de o distribuție mai puțin strălucitoare, care a inclus o vedetă YouTube a machiajului, un director de la Anheuser-Busch și un reprezentant al General Electric. Cel puțin era un început, iar Meghan a fost mai proaspătă și mai convingătoare decât toți ceilalți din panel. Ca răspuns la o întrebare despre felul în care se face portretizarea de gen pe marele ecran versus televiziune, ea a subliniat că, la televizor, publicul își asumă o intimitate aproape claustrofobă pentru că ești chiar acolo cu el, mâncând pizza în sufragerie, în timp ce, dacă ești pe marele ecran, ca Angelina Jolie (niciodată prea departe în gândurile ei), ești „impunător"[707]. Se simte în vorbele ei după ce tânjește.

Articolele laudative despre femeile la modă din *The Tig* au fost înlocuite cu eseuri de revistă despre conștiința ei socială ridicată:

> În timp ce majoritatea oamenilor sunt fascinați de actori de top, pe mine mă vei vedea uluită doar de liderii care aduc schimbarea. Politicianul și diplomatul Madeleine Albright, secretarul general al ONU Ban Ki-moon. Aceștia sunt eroii mei. Acestea sunt celebritățile mele[708].

Meghan și-a făcut întotdeauna temele. Pentru a pătrunde în Organizația Națiunilor Unite, și-a propus să afle mai multe despre misiunea acesteia, urmând-o pe Elizabeth Nyamayaro, consilier principal al conducătorului sud-african Phumzile Mlambo-Ngcuka, fost subsecretar general și director executiv al ONU pentru Femei. Ajunsese la locul potrivit. Nyamayaro, o uimitoare zimbabweană în vârstă de 40 de ani, era considerată ea însăși un personaj, măturând din cale vechea și mai sobra gardă a ONU prin lansarea unei campanii strălucitoare, pline de celebrități, numite HeForShe, a cărei misiune era să aleagă bărbați care să pledeze pentru drepturile femeilor. Aceasta a fost lansată în stil mare la Adunarea Generală a ONU din 2014 de la New York, cu o alocuție a ambasadorului ONU al bunăvoinței Emma Watson (găzduită de Nyamayaro), adunând peste patru milioane de vizualizări pe YouTube.

Meghan era hotărâtă să fie următoarea vedetă de pe scenă, iar Nyamayaro a fost receptivă. Așa se face că a plecat cu nerăbdare împreună cu reprezentanții ONU pentru Femei în Rwanda, pentru a vizita tabăra de refugiați Gihembe și pentru a petrece timp la Kigali cu femei parlamentar. A fost un moment *Tig*! Într-un eseu publicat în revista *Elle*, a povestit că primise un mesaj de la managerii ei în care era informată că o companie de bijuterii de lux voia să o ducă pe covorul roșu la Premiile BAFTA, echivalentul britanic al Oscarurilor, lucru pe care a recunoscut că și-a dorit dintotdeauna să-l facă: „Creierul, inima și spiritul meu nu și-au putut schimba vitezele atât de repede, de la munca motivată pe care o făcusem toată săptămâna în Rwanda la strălucirea elegantă a unei ceremonii de premiere. «Nu», mi-a spus inima. Și nu a fost o șoaptă blândă; a fost un răget de leu."

Răgetul a fost auzit curând la summitul ONU pentru Femei din 2015, eveniment care a marcat cea de-a 20-a aniversare a celei de-a patra Conferințe Mondiale asupra Problemelor Femeii de la Beijing, unde Hillary Clinton a rostit pentru prima dată cuvintele „Drepturile femeilor

sunt drepturile omului". În spatele acelei tribune de la sediul ONU din New York, purtând o rochie neagră, serioasă, de Ziua Internațională a Femeii, Meghan Markle, militanta ONU pentru participare și conducere politică, se afla exact în locul în care își dorise. Tânăra și-a ținut discursul cu un uimitor aplomb. „Femeile au nevoie de un loc la masă"[709], a declarat ea pe un ton limpede. „Au nevoie de o invitație pentru a se așeza acolo și, în unele cazuri, când acest lucru nu este posibil, ei bine, în această situație, trebuie să-și creeze propria masă." Tom Markle o învățase asta atunci când îi spusese să-și deseneze propria cutie. Invitata ei în acea zi a fost Doria, mama ei, care a văzut că Floricica a crescut frumos și pe deplin. În public se afla și Hillary Clinton, cea căreia, în calitate de primă-doamnă, Meghan, în vârstă de 11 ani pe atunci, îi adresase o scrisoare în legătură cu celebra reclamă P&G. Meghan a spus povestea în discursul ei. În linii mari, a fost un tur de forță despre care am fi înclinați să credem că avea să o ducă pe scena principală a Forumului Economic Mondial de la Davos, de anul viitor.

Totuși… impresia făcută în afara publicului în acea zi a fost minoră. Dacă ați fi căutat pe Google „Discurs ONU Meghan Markle" la acea vreme, ar fi apărut numele Emma Watson. Încă o dată, au apărut articole în publicații mărunte. A participat, într-adevăr, la un interviu entuziast realizat de Larry King despre călătoria ei în Rwanda, dar între timp acesta își pierduse emisiunea de la CNN. Interviul a fost difuzat pe un canal digital, iar King părea pe jumătate adormit. Meghan a fost mereu atât de aproape, dar niciodată acolo: televiziune prin cablu de bază, nu premium, în interiorul revistelor, dar nu pe copertă. Militantă ONU, dar nu ambasador ONU, celebritate locală în Toronto, dar o necunoscută la New York.

În timp ce filma pentru al cincilea și al șaselea sezon din *Suits*, Meghan era conștientă că timpul trece. Era pe cale să împlinească 35 de ani și încă nu primise telefon de la Anna Wintour[CXXXIX] pentru a i se alătura pe covorul roșu la Gala

Met. La jumătatea celui de-al șaselea sezon, Patrick Adams a început să se gândească să părăsească serialul după sezonul următor. Personajul său, Mike Ross, ieșea din închisoare și simțea iminenta irelevanță a poveștii. Gina Torres plănuia să renunțe și ea. Aaron Korsh era entuziasmat de noua direcție în care o lua povestea lui Rachel Zane, dar puține seriale își mențin forța după un al șaselea sezon. Găsirea unui alt serial de succes însemna să pășească pe un teren periculos. Nu exista nicio garanție că fulgerul va lovi de două ori. (În 2019, lui Torres i s-a oferit propriul spin-off al serialului *Suits*, Pearson, în care partenerul firmei de avocatură intră în lumea murdară a politicii din Chicago. Povestea a sucombat după un sezon.)

În plus, viziunea pe care Meghan o avea acum despre sine însăși era diferită, dorindu-și să devină o celebritate recunoscută la nivel internațional, al cărei nume să fie sinonim cu susținerea unor cauze nobile. După cum a recunoscut pe bună dreptate în paginile revistei *Elle*, „Dacă nu ar fi fost serialul și site-ul meu, nu mi s-ar fi cerut niciodată să devin ambasador internațional pentru World Vision [o organizație caritabilă care a dus-o înapoi în Rwanda] sau să pledez cauzele ONU pentru Femei”[710]. Mai exista însă o problemă pe care a preferat să nu o menționeze: faptul că, în ciuda serialului și a site-ului web, foarte puțini oameni auziseră vreodată de ea.

Viața amoroasă a lui Meghan ajunsese și ea într-un punct mort. În 2016, Cory Vitiello, cu care ea și câinii ei se mutaseră recent, o părăsise. Un jurnalist mi-a spus că, într-o seară, a văzut-o pe Meghan în lacrimi la Harbord Room, unde aștepta de obicei ca Vitiello să-și termine tura. Întotdeauna un magnet pentru femeile frumoase, acesta decisese că nu era pregătit pentru căsătorie, chiar dacă ea era.

Obiectivele lui Meghan s-au îndreptat din nou către Londra. Era în 2016, în plin sezon estival. Prințesa Diana iubea această perioadă a anului, cu afluxul în oraș a ceea ce numea „americanii din iulie”. Reprezentanții lui Meghan i-au făcut rost de o invitație elegantă de a purta hainele lui

Ralph Lauren într-o lojă plină de celebrități la Wimbledon, unde juca Serena Williams. Markus Anderson i-a găsit și o cameră cu discount la Dean Street Townhouse, parte a lanțului ei preferat Soho House. Așa se face că a pășit în iunie pe scena londoneză, cu armele farmecului ei încărcate.

Una dintre opriri a fost o cină caritabilă găzduită de miliardarul Phones 4u, John Caudwell, la conacul său din Mayfair. După cum îi era obiceiul, Meghan s-a pus pe glume îndrăznețe despre iubiți cu fosta soție a unui fotbalist, Lizzie Cundy, gazda unui reality-show obscur intitulat *So Would You Dump Me Now?* Cundy a remarcat că Meghan nu cunoștea pe nimeni acolo și mai târziu a declarat pentru *The Daily Mail*: „Am vorbit despre ce vorbesc fetele, despre viața mea, viața ei. Ea a spus că i-ar plăcea să aibă un iubit celebru. Iubea Marea Britanie și se simțea ca acasă acolo. Îi plăcea viața la Londra și își dorea să rămână și să lucreze acolo, să aibă un iubit”[711]. Cundy a sugerat că Ashley Cole încă era pe piață.

Meghan a continuat cu o ieșire strategică la Scarsdale Tavern, din Kensington, în compania fostului redactor-șef de tabloid Piers Morgan. După o călătorie de succes în LA și o încercare mai puțin reușită de a ocupa locul lăsat liber de Larry King la CNN, Piers se întorsese la Londra, tânjind după exuberanța grosolană și de nezdruncinat a zilelor când lucra pentru tabloide în anii ’90. Vehiculul său a fost emisiunea *Good Morning Britain*, pe care a dus-o de la o audiență modestă de 500 000 de telespectatori la una răsunătoare de 1,2 milioane de telespectatori, timp în care începea să fie urmărit masiv pe Twitter. Piers posta adesea pe Twitter despre serialul *Suits*, al cărui fan se întâmpla să fie, și s-a împrietenit cu Meghan pe rețelele de socializare. „Sunt la Londra pentru o săptămână de întâlniri și pentru Wimbledon”[712], i-a spus ea. „Mi-ar plăcea să te salut!”

Bărbații care sprijineau barul au rămas cu toții mască când Meghan a intrat în pubul din Kensington. „Arăta din cap până-n picioare ca un superstar de la Hollywood”, a

scris Piers într-o rubrică din 2017 din *The Daily Mail*, „foarte suplă, cu picioare lungi, foarte elegantă și incredibil de fermecătoare. Purta chiar și nelipsiții ochelari mari, cu lentile negre, atât de iubiți de actorii din LA". Jurnalistul a fost impresionat de ambiția ei nedisimulată. „Mantra mea este: «Nu acorda nici cinci minute dacă nu ai de gând să acorzi cinci ani»", i-a spus ea și i-a arătat crâmpeie din personalitatea ei de femeie puternică, precum povestea cu Procter & Gamble și observații serioase despre arta pierdută a caligrafiei. „Există încă ceva incredibil de romantic și special la un tip care îi scrie unei fete și pune pixul pe hârtie în loc să trimită un e-mail, indiferent dacă scrisul lui e o mâzgălitură sau scrisul unui doctor."

Odată ce ofensiva farmecului a fost dusă la bun sfârșit, Meghan s-a dus să cineze la ultra-elegantul 5 Hertford Street Club, însoțită de fotograful de origine nigeriană Misan Harriman, care avea să devină prima persoană de culoare din istoria de 104 ani a revistei *Vogue* din Marea Britanie care să realizeze fotografiile de copertă, pentru numărul din septembrie. Datorită lui Violet von Westenholz, care i-a trimis lui Meghan invitația la Wimbledon în numele lui Ralph Lauren, cărțile s-au așezat așa cum trebuie.

Fiică a baronului Frederick Patrick Piers von Westenholz, unul dintre cei mai buni prieteni ai prințului Charles, Violet cunoștea pe toată lumea. Era prietenă din copilărie cu William și Harry, iar sora ei, Victoria, fusese implicată într-o relație sentimentală cu Harry. Când încă o dată Meghan a lansat momeala cum că își caută iubit, Violet a sugerat o idee prea bună pentru a fi adevărată. Cum să devină realitate? Cu ajutorul lui Markus, desigur. Nimeni nu știa mai bine decât el cum stau lucrurile când vine vorba de coregrafia coliziunilor sociale de lux.

Gina Nelthorpe-Cowne a luat prânzul cu Meghan la restaurantul Delaunay din Londra la 1 iulie 2016 și a fost de părere că nicicând clienta ei nu fusese mai frumoasă. Incapabilă să-și stăpânească entuziasmul, Meghan i-a

împărtășit secretul legat de persoana cu care urma să se întâlnească în acea seară la Soho House.

„El nu o să-i reziste”[713], s-a gândit Cowne.

[CXXXIV] Busby Berkeley, pe numele său real Berkeley William Enos (1895–1976) a fost un regizor și coregraf muzical american, producțiile sale folosind recuzită și animatoare pentru realizarea unor efecte caleidoscopice (n. red.).

[CXXXV] Eleanor Powell (1912–1982) a fost o actriță și dansatoare americană, fiind una dintre cele mai adulate vedete ale Hollywoodului din Epoca de Aur a cinematografiei americane (n. red.).

[CXXXVI] Cunoscut și ca Beirut, este un joc în care jucătorii aruncă o minge de ping pong peste o masă, cu intenția ca mingea să aterizeze într-un pahar de bere aflat la celălalt capăt al mesei (n. red.).

[CXXXVII] Moderatoare și om de televiziune din SUA, realizatoarea unor emisiuni de succes (n. red.).

[CXXXVIII] Site web american de informații și comentarii despre filme și jocuri pe calculator, oferind evaluări ale acestora (n. red.).

[CXXXIX] Jurnalistă britanică, stabilită la New York, redactor-șef al prestigioasei reviste *Vogue* (n. red.).

Capitolul 20

PRĂBUȘIREA GENTLEMANULUI PUNGAȘ

Harry se confruntă cu demonii lui

Fermecătorul prinț în vârstă de 31 de ani care a intrat pe ușă și a văzut-o pe seducătoarea starletă pe nume Meghan se afla într-un moment complicat al vieții. Aparent, era pe val. Nu fusese nicicând mai popular în rândul publicului britanic. În timp ce William își pierdea părul și era înghițit de viața de familie alături de Kate, Harry a fost jokerul regal cel sexy, cu aspectul nebărbierit al lui Brad Pitt. A fermecat lumea în locul fratelui său la ceremonia de închidere a Jocurilor Olimpice de la Londra, s-a dovedit impresionant de curajos în timpul celei de-a doua misiuni în Afganistan ca pilot de elicopter Apache și a lansat Jocurile Invictus, inițiativa lui extraordinar de reușită dedicată veteranilor de război răniți pe câmpul de luptă.

Cu doar două luni mai devreme, deschisese cea de-a doua ediție a Jocurilor Invictus la Orlando alături de Michelle Obama, prietena lui improbabilă și idolul lui Meghan. Când soții Obama au făcut ceva comentarii despre ce țară va aduce acasă mai multe medalii de aur, Harry a scos arma din dotare – regina – pentru a oferi răspunsul. Bunica și nepotul, așezați unul lângă celălalt pe o canapea înflorată, au înregistrat un videoclip în care regina, cu sincronizarea ei comică impecabilă, răspunde provocării lui Obama cu un sec „Oh, serios?”[714] Mesajul acestui moment: Harry putea să o facă chiar și pe regină să se distreze.

A beneficiat de destulă bunăvoință, încât jena de pe prima pagină de a fi fost filmat pe ascuns în august 2012,

la doar o lună după Jocurile Olimpice, jucând biliard într-un apartament de hotel scump din Las Vegas, dezbrăcat, în compania mai multor petrecărețe, nu i-a pătat atractivitatea de care se bucura la nivel național („Harry pune mâna pe bijuteriile regale!" a titrat *The Sun*.) În timp ce tabloidele l-au criticat (făcându-i însă cu ochiul) pentru grosolana lui lipsă de bună-cuviință, publicul britanic l-a adorat pentru asta. A fost „un exemplu clasic al faptului că sunt probabil prea mult soldat și prea puțin prinț"[715], acestea sunt fabuloasele lui scuze numai bune de citat pentru comportamentul avut, fără îndoială suflate lui de abilul Paddy Harverson. *Băiat bun Harry ăsta!* a fost verdictul în majoritatea puburilor britanice. Când se distra era un om ca toți oamenii, nu un nătăfleț, precum fratele său mai mare. Toți, inclusiv regina, l-au iertat pe băiatul obraznic al Dianei. Rezervările în Vegas au crescut după această publicitate gratuită.

Dacă în viața publică Harry era pe val, în privat cădea de pe marginea prăpastiei. De când părăsise armata în 2015, se comportase agresiv, făcându-și de cap toate nopțile. Renunțarea la uniformă este adesea o experiență traumatizantă pentru cei care se dezvoltă și înfloresc în interiorul structurii militare. Pentru căpitanul Harry Wales, armata fusese ascunzișul și refugiul lui timp de 10 ani. Aici se simțea respectat, protejat și înconjurat de un grup unit de colegi ofițeri de încredere. „Era mult mai fericit acolo", mi-a spus un apropiat al lui Harry.

> Pleca vreme îndelungată. Ducea o viață strictă și avea un singur scop, de a ucide inamicul. Așa că toată furia lui reținută se putea descărca pe țeava unei arme. Îi plăceau camarazii, era curajos din punct de vedere al caracterului și avea nevoie să se desfășoare. Așa că a fost foarte greu să fie adus înapoi, pus să se îmbrace din nou la costum și cravată și să i se ceară să-și facă datoria... L-au scos (din armată) prea devreme.

Există opinia des întâlnită că Harry nu ar fi trebuit să părăsească niciodată armata, punct. Această poziție este

nerealistă. Pentru a urca în grad este nevoie de o creștere intelectuală constantă și reevaluări la statul major. În loc de misiunile operaționale la care Harry excelase, avansarea militară însemna slujbe de birou în Ministerul Apărării, o perspectivă tristă pentru un prinț turbulent care rareori deschidea o carte.

Cu William pornit pe calea clară a regalității și bunica lui apropiindu-se de 90 de ani, consilierii Palatului au considerat că Harry ar avea multe de făcut, reprezentând-o pe regină în turnee în străinătate și colaborând cu fratele său la activitățile Fundației Regale pe care o întemeiaseră împreună în 2009 pentru a găzdui organizațiile caritabile ale căror președinți sau patroni erau.

Cu toate acestea, Harry s-a simțit pierdut fără sentimentul de a avea un scop în viață pe care i-l dădea armata. Viața civilă l-a forțat să se confrunte cu realitatea poziției sale în declin în linia de succesiune. Nu trebuia decât să observe cum unchiul său Andrew își căuta relevanța și o sursă de venit pentru a vedea cum va arăta propriul destin. Cruzimea „dreptului primului născut" a fost mai mare în cazul lui Harry. Legătura dintre Charles și Andrew, despărțiți de o diferență de vârstă de 12 ani, nu fusese niciodată prea strânsă. Cu doar doi ani între William și Harry, a fost inevitabil ca, atunci când Harry a fost dat deoparte, să se nască o tensiune dureroasă care a fost mai degrabă asemănătoare cu cea dintre Elizabeth și Margaret în anii tinereții. Ca „băieți", ei fuseseră de nedespărțit, iar publicul îi plăcea „la dublu". Mama lor chiar îi îmbrăca la fel când erau doar niște puști. Dar faptul că fuseseră tratați identic crease așteptări nerealiste. Băieții nu erau și nu puteau fi niciodată egali.

Așa cum lui Harry îi lipseau legăturile frățești cu prietenii săi din armată, acesta a plâns și după legătura „noi împotriva lumii" pe care o avea cu William. Deși erau încă „incredibil de apropiați, locuind unul lângă celălalt [la Palatul Kensington], împărțind același birou și petrecând foarte mult timp împreună", potrivit unui fost consilier, relația lor nu mai fusese aceeași de când William se

căsătorise cu Kate. În mai 2015, ducilor de Cambridge li s-a născut cel de-al doilea copil, prințesa Charlotte, iar Kate nu a făcut niciun secret din faptul că își dorea să devină din nou mamă. Harry s-a simțit izgonit din unitatea lor familială burgheză și nu a putut înțelege obsesia fratelui său pentru socrii Middleton, a căror lume de la Bucklebury pe el, unul, îl plictisea de moarte.

Echipa de comunicare a Palatului i-a pus pe toți trei să facă lucruri împreună. După un timp însă s-au oprit, pentru că era atât de incomod pentru Harry. „Cu toate că o iubea pe Kate, Harry se vedea ca fiind a cincea roată la căruță", mi-a povestit un prieten de-ai lui.

În lupta în familie dintre pretențiile unui frate și loialitatea față de o soție, era clar cine avea să câștige. Ducii de Cambridge deveniseră un întreg, iar William, un țăranoi Windsor cu normă întreagă. În weekendurile când nu era *chez Middleton*, se plimba încolo și încoace pe pământurile de la Anmer Hall, conacul georgian din cărămidă roșie de pe moșia Sandringham, pe care regina îl oferise cuplului drept cadou de nuntă, purtând o șapcă plată și o jachetă din tweed precum „clica lui de bogătani", adică prietenii fermieri din Norfolk. Ajunsese la vorba lui George al VI-lea, „noi patru", asta era tot ce îi trebuia.

La rândul său, William a simțit că atitudinea neabătută de scandalagiu a lui Harry devenea obositoare. Era mai puțin amuzat decât poporul britanic fie de dezastrul de la biliard din Las Vegas, fie de neîncetatele incursiuni în cluburi de noapte, alături de prietenii lui zbuciumați. Nesăbuința fratelui mai mic l-a exasperat. Harry se plângea mereu de invazia presei, dar la hotelul din Vegas consumase atâta vodcă Grey Goose, încât se dezbrăcase în fața unui grup de femei pe care le agățase într-un bar de hotel – necontrolate de ofițerii săi de protecție –, dintre care una sigur avea să vândă (și a și făcut-o) o poză făcută cu telefonul mobil site-ului de scandal TMZ. Ce naiba era în capul lui? Palatul a intrat (în zadar) în vrie pentru a împiedica publicarea în Marea Britanie a articolului. Harry a fost surprins stând în fața hotelului, verificându-și

nervos mobilul la aproximativ o oră după ce fotografia a apărut pe TMZ.

Atitudinea glumeață a fraților în aparițiile comune în acest moment ascundea resentimente mai mari decât se știe. Implicarea lui Kate în munca fundației a schimbat dinamica de lucru. Fricțiunile dintre frați au crescut cu privire la sarcinile lor profesionale. William știa că trebuie să respecte ierarhia atunci când era vorba de proprietatea tatălui său asupra platformei de mediu, dar era mai puțin dispus să accepte implicarea fratelui său mai mic. „Problema era că interesele lor erau foarte apropiate", mi-a povestit o sursă de la Palat. Cei doi frați aveau să convină asupra domeniilor cărora se vor dedica, dar William avea să capete impresia că fratele său încalcă acordul.

Din punctul de vedere al lui Harry, William pur și simplu „acapara cele mai bune cauze", mi-a dezvăluit un prieten al celor doi. Mai tânărul prinț părea să nu fi primit informarea potrivit căreia viitorul rege va primi întotdeauna cele mai consistente patronaje. Prietenul a continuat:

> Harry s-a simțit foarte frustrat și nedreptățit, deoarece William s-a focalizat cu hotărâre, așa cum a văzut Harry lucrurile, pe Africa și mediu. Harry s-a agățat de veterani, în privința cărora se pricepe foarte bine, dar, în egală măsură, a simțit că, dată fiind munca sa în Lesotho, ar trebui să combine cumva elefanții, rinocerii, HIV și sărăcia. Harry încă mai are Sentebale, dar este o foarte mică parte din Africa... Și-a dorit foarte mult (organizația caritabilă africană ecologistă) Tusk Trust (în mod nerezonabil, deoarece acesta se afla sub patronajul lui William din 2005), dar a fost azvârlit în afara terenului de William, care era și el foarte atașat de aceasta. Așa că Harry s-a înfuriat foarte tare. Cred că certurile dintre ei pot fi descrise ca fiind de proporții olimpice.

Deloc în avantajul lui Harry a fost faptul că în mediul online existau fotografii cu el pozând triumfător cu un bivol de apă pe care îl sacrificase într-o excursie de

vânătoare în Argentina, în 2004, alături de Chelsy Davy, care, deși legitim, nu era deloc potrivit pentru un avocat al mediului. O sursă din cercul celor doi frați mi-a spus: „Harry făcuse lucruri în Africa subsahariană pentru care William era foarte supărat”.

Au fost și alte tensiuni, a adăugat sursa mea. William nutrea mai mult decât un pic de invidie competitivă. Jocurile Invictus ale lui Harry decolaseră în trombă. Harry fusese îngrijorat că nu vor veni destui spectatori la primul eveniment, desfășurat în 2014, în Parcul Olimpic Regina Elisabeta, care are o capacitate de 80 000 de locuri. De fapt, s-au prezentat peste 65 000 de oameni. Invictus a fost poate cea mai importantă nouă inițiativă regală de când prințul Philip își lansase Premiile Ducele de Edinburgh în 1956.

În ultimul său an în armată, Harry își petrecuse o mare parte din timp vizitând centre de recuperare, spitale NHS (National Health Service, „Serviciul Național de Sănătate”) și organizații caritabile ale forțelor armate din toată țara, consolidându-și experiența cu privire la veteranii răniți. „După ce a fost soldat, după ce a călătorit înapoi spre casă, Doamne ferește!, cu pungi de cadavre în jurul lui în acel avion, Harry a putut urca pe o scenă în fața a 15 000 de oameni și a vorbit cu autoritate absolută despre ce înseamnă asta. A știut cum să o facă pentru că trecuse prin așa ceva”[716], mi-a povestit Jamie Lowther-Pinkerton. Jocurile Invictus i-au crescut lui Harry puterea în întreaga lume într-un mod în care niciunul dintre eforturile sale anterioare, când își reprezentase bunica în diferite împrejurări, nu o făcuseră.

Cauzele lui William, pe de altă parte, păreau cumva mai conturate de la bun început, mai puțin încărcate de pasiune, mai puțin bine definite și, prin urmare, mai puțin interesante pentru public. A devenit din ce în ce mai limpede că, în ciuda fermității și a stăpânirii de sine a fratelui mai mare, cel mai mic reușea să stabilească o legătură cu oamenii cu mai multă naturalețe. Asemenea mamei sale, Harry avea o abilitate remarcabilă pentru ceea

ce familia regală numește „conversație", în timp ce fratele său încremenea uneori la tribună. „Dacă William ține un discurs, totul, de la «Bună seara» încolo, trebuie să fie scris la calculator și înmânat lui", mi-a povestit un membru al comitetului de binefacere. „Când a venit într-o seară la clubul nostru, de îndată ce s-a ridicat să vorbească, a înghețat." Asta nu i s-a întâmplat niciodată lui Harry, care, la fel ca prințul Philip, a știut întotdeauna să destrame o tăcere incomodă cu o glumă.

Generalul-maior Buster Howes a amintit de spiritul ludic spontan al lui Harry în timpul vizitei lor la Academia Forțelor Aeriene din Colorado. După cele două pase de fotbal reușite ale lui Harry, „s-a uitat la mine, a zâmbit și a spus: «Uită-te la asta!» Și următoarea minge a aruncat-o direct în mijlocul camerelor scumpe. Ceea ce a fost răutăcios din partea lui"[717].

Harry avea și el dreptate. Nu era constrâns de nicio nevoie de a stabili o relație cu presa, pe care o ura atât de mult, încât orice întâlnire pe care o avea cu jurnaliștii îl făcea să se albească la față. Harry s-a uitat odată la Howes și a spus: „Vrei să facem schimb?"

II

Dacă Harry era nemulțumit de îndatoririle regale care îi erau rezervate, viața sa amoroasă îl supăra încă și mai tare. O aventură promițătoare de doi ani cu Cressida Bonas, delicata fiică blondă a lui lady Mary-Gaye Curzon, s-a destrămat în 2014. Potrivit unui invitat cu care am vorbit, prințul Charles și-a exprimat regretul față de acest lucru la scurt timp după despărțirea tânărului cuplu, în timpul unui eveniment desfășurat la Palatul Buckingham. „Nu știu ce să mă fac cu Harry. Ne este atât de dor de Cressida", i-a mărturisit el cu tristețe.

Prin contrast, toți vechii prieteni de chef ai lui Harry – Tom „Skippy" Inskip, Charlie van Straubenzee, Guy Pelly și Charlie Gilkes – erau logodiți sau se îndreptau în pas vioi spre altar pentru a se cununa cu felurite moștenitoare și fete „la modă" în cadrul unor nunți de poveste. Kate îi sugera mereu noi iubite la cinele cu pui fripți pe care le

gătea în apartamentul Cambridge de la Palatul Kensington şi de la care cumnatul ei era nelipsit. Harry era un unchi devotat și aducea întotdeauna cadouri prințului George și bebeluşului Charlotte. Curând, a început să se simtă ca versiunea regală a lui Bridget Jones[CXL]. În cadrul unor interviuri i-au scăpat chiar și câteva comentarii oarecum jalnice despre faptul că își dorea să se poată așeza la casa lui. „Mi-ar plăcea să am copii chiar acum"[718], a mărturisit el cu tristețe. „Dar există un proces prin care trebuie să treci. Sper că mă descurc bine de unul singur. Ar fi grozav să am pe cineva lângă mine cu care să împărtășesc presiunea, dar va veni și vremea asta, iar ce trebuie să se întâmple se va întâmpla."

„Harry spunea oricui era dispus să asculte că s-a săturat să fie singur", a dezvăluit un apropiat al lui unui jurnalist. „Dar fetele se feresc să aibă o întâlnire cu el."

Sigur că se fereau, după ce au văzut experiența turbulentă a Cressidei Bonas. Toată lumea a fost de acord că domnișoara Bonas avea toate datele pentru a fi partenera perfectă pentru Harry, care era îndrăgostit nebunește de ea. Făcea parte din lumea lui, dar nu era obsedată de aceasta. Cressida era o frumusețe, dar nu vreo narcisistă, și avea o carieră în plină dezvoltare ca actriță de teatru și televiziune după încheierea studiilor la Universitatea din Leeds. (În 2016, a jucat rolul lui Daisy Buchanan într-o producție cu *Marele Gatsby* pe scena reputatului Leicester Square Theatre.) De asemenea, era pasionată de atletism, câștigând o bursă de sport la Prior Park College din Bath înainte de a merge la internatul mixt Stowe, la fel ca fosta lui iubită, Chelsy Davy. Una dintre cele mai apropiate prietene ale ei era fiica ducilor de York, prințesa Eugenie, despre care se spune că i-a prezentat-o lui Harry la un festival de muzică din Hampshire.Cressida bea rom amestecat cu gheață, relata *Tatler,* iar atunci când se rușina de ceva, exclama „Penibilul penibilului!"[719]

Cressida era înconjurată de o familie aristocratică extinsă, discretă, dar distractivă. Mama ei, mereu plină de

viață, lady Mary-Gaye, era matriarha unui clan din Mitford, ai cărui membri erau majoritatea lor cunoscuți de Harry. Erau încă patru frați vitregi superbi, cu câte trei nume de familie din cele patru căsătorii ale lui Mary-Gaye. Ca oaspete la Sandringham pentru partide de vânătoare în weekend, Cressida s-a înțeles ușor cu prietenii lui Harry. A trecut testul Africa într-o vacanță reușită împreună cu prințul în delta Okavango.

Cressie, așa cum este cunoscută, a fost amuzată și iertătoare la început, când, după incidentul din Las Vegas, Harry a venit să stea cu familia ei, la țară, cu „coada între picioare, arătând ca un cățeluș care tocmai făcuse pipi pe covor", după cum a povestit un alt oaspete. Dar, pe măsură ce relația lor a progresat, a considerat că aceste bufonerii de puști dintr-o frăție nu mai sunt de el: „Cressida este cea mai bună și mai iubitoare ființă. Dar e și autoritară", mi-a dezvăluit un prieten de familie. „Și îmi amintesc că i-a spus: «Vreau doar să nu mai fii atât de prost». Pentru că el a fost întotdeauna unul dintre băieții care veneau cu glumele lor stupide, iar Cressida este mult prea inteligentă pentru asta. I-a zis: «Vreau doar ca întreaga lume să fie la fel de mândră de tine cum sunt eu»".

Dispoziția obișnuită a lui Harry, totuși, era din ce în ce mai agresivă. Când nu bombănea despre William, își vărsa năduful față de Charles. Tatăl și fiul comunicau în mare parte prin secretarele lor particulare. Harry era mai ales nemulțumit de modul în care tatăl său gestionase alegerea cadoului pentru cea de-a 30-a sa aniversare. Charles, se pare, îi trimisese un mesaj prin biroul său, întrebând „Ce ți-ar plăcea pentru împlinirea a 30 de ani? Vrei un alt smoching?" Harry, a spus sursa mea, a trimis înapoi mesajul „OK".

> Așa ca a venit omul de la Savile Row să-i ia măsurile, iar când a sosit sacoul, un braț era mai scurt decât celălalt, iar un picior era mai scurt decât celălalt, așa că smochingul a fost luat înapoi și returnat într-o cutie, situație care semăna întrucâtva cu întreaga lor relație.

Adică, niciun fel de comunicare sau, cel mult, o comunicare deficitară.

De asemenea, pe Harry îl irita faptul că mama lui vitregă, Camilla, avea o așa mare influență, fapt care îl făcea să se simtă ca un vizitator la Highgrove. Îl necăjea că era la fel de exclus din relația tatălui său cu ea, precum era exclus și din legătura dintre William și Kate. Interdependența lor a exacerbat golul lăsat de mama lui, a cărei afecțiune nu a putut fi niciodată înlocuită. „Simt îmbrățișările pe care ni le dădea"[720], a reflectat, ajuns la 33 de ani, în documentarul lui Nick Kent. „Mi-e dor de asta, mi-e dor de acel sentiment! Mi-e dor de acea parte a familiei! Mi-e dor să o am pe mama, care să-ți poată oferi acele îmbrățișări și să-ți ofere compasiunea de care cred că toată lumea are nevoie."

Mai provocatoare pentru toți a fost paranoia lui mereu gata să dea în clocot cu privire la presă. Cressida a înțeles motivele din trecut pentru care Harry îi ura pe jurnaliști, dar credea că acesta ar trebui să se împace, la fel ca William, cu faima sa regală. Dacă ieșeau de la Palatul Kensington, iar Harry vedea cinci jurnaliști, i se încleștau degetele. După cum a spus un prieten apropiat:

> Cressie era o tânără normală, în vârstă de 25 de ani, care voia să iasă la cină și să-și atingă genunchii de ai iubitului ei pe sub masă. Harry mergea cu patru pași înaintea ei, în loc să o țină de mână. Când mergeau la teatru, el pleca la pauză ca să poată ieși fără bătăi de cap din clădire. Ea (Cressida) era fie târâtă pe străzi, fie dojenită, fie ignorată, în timp ce el făcea câte o criză de furie.

Și, la o adică, nici nu o acoperea cu bijuterii. Harry era fidel tradiției familiei Windsor de a fi strâns la pungă. Invitați în calitate de cuplu în Tennessee la nunta lui Guy Pelly cu moștenitoarea Holiday Inn, Lizzy Wilson, Harry i-a spus degajat Cressidei: „Biroul meu mi-a luat bilet, să-ți iei și tu", gest pe care fiica lui lady Curzon l-a găsit a fi nu numai o dovadă de zgârcenie, ci și o lipsă de respect, mai

ales când a aflat că el avea să-și petreacă jumătate de weekend făcându-se praf la petrecerea burlacilor dată de Pelly. Cressida continua să citească știrile despre ea care o înfățișau ca pe o aristocrată plină de farmec dintr-o poveste de dragoste plină de romantism cu un prinț, dar realitatea bizară era că își petrecerea nopțile cu mâncare comandată și uitându-se la Netflix la Nottingham Cottage, micuța și deloc ordonata locuință de burlac cu două dormitoare a lui Harry, aflată pe terenul Palatului Kensington și oferită lui prin harul și bunăvoința suveranei. „Nott Cott", așa cum este cunoscută casa în familie, a fost odată casa guvernantei reginei, Crawfie, până când regina-mamă a dat-o afară. Tavanele sunt atât de joase, încât atunci când William locuia acolo cu Kate, trebuia să se aplece pentru a nu se lovi la cap.

O prietenă de familie mi-a povestit că a știut că relația nu va dura atunci când a avut loc o ciondăneală de Ziua Îndrăgostiților. În drum spre restaurant, cei doi se deplasau pe Kensington High Street când Harry a văzut un fotograf care stătea la pândă. A frânat brusc, a întors în mijlocul străzii și a revenit la Nott Cott, unde au mâncat o pizza pentru a sărbători Sfântul Valentin. Era ca Sean Penn pe vremea relației cu Madonna.

De Crăciun, și mai multă dramă inutilă. Cuplul se afla la țară, cu sora vitregă a Cressidei, Isabella, și cu alți membri ai familiei, și au decis cu toții să meargă la prânzul de Anul Nou într-un mic pub local din Kidlington, în afara Oxfordului. Erau foarte puțini clienți și au făcut rost de o masă în spate. O persoană la curent cu incidentul a povestit:

> Dintr-odată, pe când se pregăteau să plece, un domn destul de în vârstă, cu aspect dulce, a ieșit și a spus: „O, domnule, îmi pare rău, știu că este perioada sărbătorilor de iarnă, dar aș putea să fac o fotografie pentru soția mea, care e bolnavă?". Cressida a deschis gura și a spus: „Oh, desigur!". Și Harry a zis: „Dă-te din calea mea!", s-a făcut roșu-aprins la față și s-a năpustit afară.

Penibilul penibilului!

Prietenii lor aşteptau din clipă în clipă vestea logodnei, dar incidente ca acesta au făcut-o pe Cressida să aibă serioase rețineri în a-şi trăi viața alături de Harry. Era și așa destul de descurajant să se alăture familiei regale, având în vedere toate restricțiile care sigur aveau să-i afecteze cariera. Imaginile cu William și Kate cucerind mulțimile în Noua Zeelandă, cu prințul George, în vârstă de opt luni, cu ei doi, se pare că au speriat-o pe Cressida. I s-a părut de neimaginat ideea de a-şi târî viitorul copil într-un turneu regal agitat, mai ales cu temperamentul exploziv al lui Harry. Fără colegii săi de armată care să-l aducă cu picioarele pe pământ, sentimentul său de îndreptățire scăpase de sub control. Izbucnirile lui erau din ce în ce mai dese și mai copilăreşti. S-a apucat de box pentru că, după cum a spus mai târziu, era mereu „pe punctul de a lovi cu pumnul pe cineva"[721].

Cressida a început să-şi facă griji cu privire la sănătatea lui mintală. Puțini cunosc faptul că ea a fost cea care l-a convins prima pe Harry să meargă la psiholog. „L-a convins să accepte că are probleme și să vadă un psihanalist", mi-a povestit un prieten de familie. Pentru a găsi specialistul potrivit, a apelat pentru sugestii atât la vechea prietenă a mamei sale, Julia Samuel, care lucra ca psihoterapeut la cazuri cu deces în familie în cadrul Departamentul de pediatrie al Spitalului St Mary's din Paddington, cât și la sfaturile Serviciului Britanic de Informații Secrete MI6, a cărui echipă de terapeuți s-a crezut că i-ar putea oferi un excelent sprijin. O persoană apropiată lui Harry la acea vreme mi-a povestit: „Era nevoie de cineva care să fie incredibil de discret și care să înțeleagă cum este să ai o versiune publică, dar și una privată a vieții tale. Terapeuții de la MI6 cu asta se ocupă".

„Trebuie să simți asta în tine"[722], i-a spus Harry lui Bryony Gordon, de la *The Telegraph*. „Trebuie să găsești și persoana potrivită cu care să vorbeşti, iar asta a fost una dintre cele mai mari frustrări ale mele din ultimii câțiva

ani – cât de greu este să dai de persoana potrivită, de remediul potrivit, pentru că există atâtea variante."

Harry a declarat că în cele din urmă a găsit un terapeut care l-a ajutat să înceapă să sape și să descopere trauma provocată de moartea mamei sale. Prințul a spus că acum se consideră foarte norocos că au fost „doar doi ani... de haos total"[723] înainte de a învăța cum să vorbească despre asta. „Pur și simplu nu puteam să pun degetul și să identific problema. Pur și simplu nu știam ce este în neregulă cu mine." Dar a adăugat el: „Este vorba despre sincronizare". Când Cressida i-a sugerat să caute ajutor, Harry a fost, în cele din urmă, de acord.

Era de mult timp pe punctul de a ceda psihic. Terapia a deblocat anii de durere îngropată în legătură cu moartea mamei sale. În cele din urmă, și-a înțeles propria evadare din calea durerii prin tactici care variau de la huliganismul alimentat de șampanie până la „vârâtul capului în nisip, refuzând să mă gândesc vreodată la mama, pentru că la ce bun?" În documentarul lui Kent, a mărturisit că a plâns doar de două ori în cei 20 de ani de la moartea ei. Era de așteptat să-și ascundă angoasa în timp ce întreaga lume și-o exprima pe a ei. „De fiecare dată când îmi pun costum și cravată... trebuind să-mi joc rolul și să merg, mă uit în oglindă, îmi iau fața de joc și spun «Hai să mergem»"[724], a declarat el în 2021, în cadrul talk-show-ului Apple *The Me You Can't See*. „Înainte chiar de a ieși din casă, eram lac de sudoare."

Odată eliberat de povară, a vrut să împartă ușurarea. Știa că avea să se bucure de susținere odată ce vorbea despre chinul lui ascuns. Nimeni nu a fost mai recunoscător decât William că Harry căutase, în sfârșit, ajutor specializat. De ani în șir, fratele mai mare simțise cu multă durere în suflet suferința nestăpânită a lui Harry. Știa că Harry avea atacuri de panică. Oricare ar fi fost tensiunile dintre ei generate de marcarea teritoriului, William a vrut cu disperare să-l ajute, așa cum o făcuse întotdeauna de când erau mici. „Binecuvântat fie fratele meu"[725], a declarat Harry în interviul său din 2017 cu

jurnalistul Bryony Gordon, de la *The Telegraph*, cu care a discutat despre subiectul sănătății mintale, „a fost un sprijin enorm pentru mine. A continuat să spună că acest lucru nu este în regulă, nu este normal, trebuie să vorbești despre lucrurile astea [cu cineva], e în regulă".

Nu trebuie trecut cu vederea faptul că William suferise mult, la rândul său. Refugiul lui era viața de familie. Harry putea să-și bată joc de viața burgheză a lui William alături de Kate, dar ducele de Cambridge i-a declarat lui Alastair Campbell în cadrul unui interviu că nu s-ar fi putut achita de sarcini fără coconul său domestic. „Nu m-am simțit niciodată deprimat în felul în care înțeleg eu acest termen, dar m-am simțit incredibil de trist", i-a spus el lui Campbell. În zilele în care se simte cel mai împovărat de trauma trecutului, a continuat el, „Nu m-am ferit niciodată să vorbesc despre asta și să abordez ceea ce simt. M-am dus direct la oamenii din jurul meu și le-am spus: «Ascultă, trebuie să vorbesc despre asta astăzi»".

În munca sa de pilot de ambulanță aeriană, a declarat el, a constatat că sosirea la locul morții unui copil într-un accident de mașină „îmi străpungea armura", deoarece se punea imediat în pielea părinților. „Orice are legătură cu părintele, copilul și pierderea este foarte dificil, are un efect mare asupra mea, mă duce înapoi în timp, direct la emoțiile care m-au încercat când a murit mama." William a vorbit cu o neobișnuită emoție în podcastul din 2021, *William: Time to Walk,* despre efectul devastator al unui apel de salvare venit în urma unui accident de mașină în care un copil, Bobby Hughes, aproape de aceeași vârstă cu prințul George, fusese rănit. „A fost ca și cum ceva s-ar fi schimbat în mine"[726], a spus el. „A fost ca și cum cineva ar fi pus o cheie într-o broască și a deschis-o fără să-i dau permisiunea să facă asta... Simți, pur și simplu, durerea tuturor, suferința tuturor. Și nu sunt eu ăsta. Nu am mai simțit asta până atunci." De atunci, a rămas în legătură cu Bobby și familia lui.

Durerea fraternă comună s-a exprimat într-un scop reînnoit. Faptul că Harry a acceptat că avea nevoie de

ajutor i-a adus pe frați mai aproape pentru o scurtă perioadă. În mai 2016, au lansat Heads Together, o inițiativă de mare vizibilitate a fundației lor, sugerată de Kate, care a văzut firul roșu al combaterii bolilor mintale în cea mai mare parte a activității caritabile pe care o susțineau. Campania, al cărei obiectiv era să pună capăt stigmatizării asociate bolilor mintale, a fost oportună, fiind lansată la patru luni de la alocarea unui miliard de lire sterline de către premierul David Cameron pentru o „revoluție" a sănătății mintale în Anglia.

În cele din urmă, concentrarea intensă asupra problemelor lui Harry, excluzându-le pe ale ei, a fost prea mult pentru Cressida. Spre supărarea lui, tânăra a trecut mai departe, reaprinzând mai târziu o poveste de dragoste cu un alt Harry aristocrat, „zeul blond și falnic", așa cum l-a numit revista *Tatler*, Harry Wentworth-Stanley, fiul marchizei de Milford Haven. S-a căsătorit cu el în 2020, adăugându-se astfel rudelor cu multe cratime în nume.

„Când [prințul Harry și Cressida] s-au despărțit", mi-a spus un prieten al lor, „el i-a scris o scrisoare dulce în care spunea «te admir, îți doresc numai bine și, mai presus de toate, îți mulțumesc că m-ai ajutat să-mi înfrunt demonii și să caut ajutor»".

„A devenit foarte sumbru în previziunile lui", mi-a spus o sursă de la Palat. „Era convins că va rămâne singur pentru tot restul vieții."

În noaptea de 1 iulie 2016, Harry era într-o dispoziție deosebit de sobră după ce se întorsese dintr-o călătorie în Franța pentru comemorarea a 100 de ani de la Bătălia de pe Somme, cea mai sângeroasă luptă din Primul Război Mondial, în care un milion de oameni fuseseră răniți sau uciși.

Fusese o zi clasică de ceremonie regală și semnificație națională, la care Firma participase în masă. Prințul Charles și Camilla, prim-ministrul David Cameron, prințul Harry, ducele și ducesa de Cambridge – ea arătând impecabil într-o rochie din dantelă crem cu negru – luaseră parte la o slujbă de comemorare la Memorialul

Thiepval din Franța, aproape de câmpurile de luptă de pe Somme și la o veghe militară cu o seară înainte. „A fost, în multe privințe, cea mai tristă zi din lunga poveste a națiunii noastre”[727], a spus prințul William în discursul său de la Thiepval. „În seara asta ne gândim la ei... Recunoaștem eșecurile guvernelor europene, inclusiv ale noastre, de a preveni catastrofa războiului mondial.” Prințul Harry, cu seriozitatea unui veteran, a citit poemul „Before Action” (Înainte de acțiune) – „După toate zilele pe care le-am trăit, fă-mă soldat, Doamne” – de locotenentul W.N. Hodgson, publicată cu două zile înainte de a cădea în măcelul de la Somme. A fost un sacrament al datoriei regale de cea mai mare semnificație. „Fără uitare”, menținerea unui fir de neîntrerupt între istoria națiunii și prezentul ei reprezintă poate, mai presus de toate, scopul monarhiei.

Dar solemnitatea călătoriei s-a ridicat de pe umerii lui Harry când a intrat pe ușa de la Soho House și a fost „plăcut surprins” la vederea viitoarei sale soții. „M-am gândit: «Bine, ei bine, chiar va trebui să dau tot ce am mai bun din mine»”[728], a mărturisit el mai târziu. A fost de parcă amândoi simțeau o lipsă căreia celălalt i-a răspuns rapid.

[CXL] Personajul principal al unor filme de comedie romantică, interpretat de Renée Zellweger (n. red.).

Capitolul 21

FERMECAT

Planetele se aliniază pentru Harry și Meghan

Curând, au devenit o societate secretă formată din doi membri. Întâlniri una după alta, dintre care a treia a fost sub cerul nopții din Botswana, refugiul de glamping preferat al lui Harry pentru întâlniri romantice. Meghan a postat o bomboană Love Hearts, cu inscripția „Kiss Me", pe Instagram, alături de mesajul „Lovehearts in #London". Presa nu știa că, atunci când le-a fotografiat pe Pippa Middleton și pe redactorul-șef al *Vogue*, Anna Wintour, într-o lojă de la Wimbledon, la 4 iulie 2016, actrița necunoscută care intra la categoria „persoane aflate în cadru din întâmplare" era viitoarea mireasă a nepotului reginei.

Harry era în culmea fericirii. Întotdeauna se întâlnise cu moștenitoare, aiurite sau aristocrate, dintr-un cerc foarte strâmt. Meghan era dintr-un aluat cum nu mai întâlnise. După cum mi-a povestit un fost consilier al Palatului: „Impresionantă. Foarte puternică, foarte motivată, crescută să creadă că poate schimba lumea. Este un tip foarte... american; nu avem așa ceva pe aici". Harry a fost încântat nu numai de frumusețea și echilibrul lui Meghan, ci și de modul în care-și controla propria viață. În comparație cu ea, el era un bărbat-băiat a cărui întreagă existență îi fusese trasată de alții.

Dar planurile altora nu mai funcționau pentru Harry. Oamenii aceștia se bazaseră întotdeauna pe faptul că el este o figură secundară. Fusese încolțit de trufașul dicton „În primul rând, nu face rău ierarhiei rigide a monarhiei". Nu mai era chefliul zurbagiu de la 20 de ani. (Ei bine,

uneori era. Andrew Morton a povestit că, doar cu câteva săptămâni înainte de a o întâlni pe Meghan, Harry „a dansat lasciv”[729] cu o pereche de brunete și a băut la greu la Jak's Bar din vestul Londrei.) Nu era un tânăr fără resurse: când a împlinit 30 de ani, a moștenit 13 milioane de dolari de la mama sa. Apoi, succesul Jocurilor Invictus a arătat că putea fi o forță independentă – sau a schimbării, după cum a numit-o Meghan – în lumea mai mare de dincolo de zidurile Palatului.

Problema era că nimeni din acea organizație ascunsă nu putea aprecia această forță sau nu a știut să o folosească. Harry petrecuse ani întregi într-un tumult de emoție incipientă și achitându-se de o datorie fără rost. Contrastul dintre concentrarea limpede precum cristalul a lui Meghan asupra scopurilor stabilite și confuzia în care se zbătea el era palpitant. Această femeie uimitoare zbura în jurul lumii ca actriță, filantroapă, călătoare aventuroasă după voia ei – și totul pe cont propriu! Ținuse un discurs la Națiunile Unite ca *ea însăși*! Posta despre cauze feministe pe Instagram și, în același timp, arăta fabulos în bikini în Positano. „Harry parcă era în transă”[730], a mai povestit prietenul lui.

Înflăcărarea a fost reciprocă. Meghan avea o slăbiciune pentru băieții înalți, bine făcuți, cu bărbi aurii bine aranjate. Harry era cam același gen cu fostul ei iubit, Cory Vitiello, dar cu plusul pe care i-l conferea aura regalității. Cu trei ani mai tânăr decât Meghan, era deopotrivă viril și vulnerabil, fiind totodată și soluția la toate problemele ei.

Cu Harry alături, celebritatea ei nu doar că a crescut, a ieșit de pe orbită. De la asistentă TV măruntă, la vedeta interviului principal. Din rubrica „Întrebări și răspunsuri”, la coperta *Vanity Fair*. De la „ce urmează după *Suits*”, la o supernovă la nivel internațional. În dimineața de după prima lor întâlnire, Meghan i-a vorbit despre Harry unei prietene de parcă ar fi fost o propunere fierbinte venită din partea ei. „Sună a nebunie când spun că treaba asta ar putea merge?”[731]

Ea a plecat apoi într-un turneu de promovare al serialului *Suits*, care a dus-o la Boston și New York, unde un buchet misterios de bujori, florile ei preferate, a ajuns la hotelul unde era cazată. „Mă simt incredibil de fericită în acest moment", a scris ea pe *The Tig*. „Atât de recunoscătoare și de mulțumită, încât tot ce mi-aș putea dori este să am parte de mai mult din ce mi-e dat să trăiesc acum. Mai multe surprize, mai multe aventuri." O săptămână mai târziu, descoperea, alături de Harry, ce înseamnă Africa autentică într-un cort de lux, a cărui închiriere costa 2 000 de dolari, în tabăra safari Meno a Kwena din Botswana. Când cuplul s-a întors, intensitatea sentimentelor pe care le nutreau unul pentru celălalt era mai mult decât o poveste de dragoste. Era un pact: Noi împotriva lumii.

Prințul Charles a fost fermecat de Meghan de la primele lor întâlniri. În timpul prânzului de la Highgrove, Meghan, gurmanda și creatoare de gusturi de la *The Tig*, l-a ascultat fascinată pe prințul de Wales lăudându-și cartofii Charlotte și căpșunile Hapil. Din moment ce toți ceilalți din familie dădeau ochii peste cap când auzeau de obsesiile lui pentru mâncatul organic, lui Charles nu i-a fost greu să fie încântat de o femeie frumoasă, care părea fascinată de tot ce avea el de spus.

Regina s-a întâlnit cu Meghan după ce a mers la biserica din Windsor, într-o „deplasare" informală la Royal Lodge, organizată, fără îndoială, de verișoara preferată a lui Harry, fiica lui Andrew și a lui Fergie, prințesa Eugenie, pentru care regina avea o slăbiciune. Majestatea Sa a făcut ca discuția să fie plăcută și a fost rezervată în emiterea unei judecăți. Era pur și simplu fericită că Harry era fericit.

Dar William îl cunoștea prea bine pe Harry și se temea că se îndreaptă spre necazuri. De fiecare dată când fratele său se îndrăgostea, era ca o erupție a Vezuviului. „Îți dai seama că aceasta este a patra fată pe care ai dus-o în Botswana", nu s-a putut abține să nu remarce după relatarea visătoare a lui Harry despre călătorie. William nu și-a divulgat imediat îngrijorările legate de Meghan. Harry

i-a prezentat-o în noiembrie, la un ceai relaxat în bucătăria apartamentului de la Palatul Kensington al ducilor de Cambridge. (Kate, spre dezamăgirea lui Meghan, era plecată în Norfolk cu copiii.) Meghan se pregătise pentru un grătar, dar William era mult prea educat pentru asta. „Abia așteptam să o cunosc pe fata care a pus acest rânjet prostesc pe fața fratelui meu”[732], i-a spus el dezarmant. Meghan a simțit din partea lui aceeași primire plină de un farmec degajat ca și din partea reginei.

Dar William era preocupat din pricina vitezei cu care se întâmplau toate acestea. Părerea lui era că, dacă relația devenea permanentă, Meghan avea să renunțe la tot ce știa: carieră, care era o parte importantă a identității ei, și la viața ei în America de Nord. Ea nu cunoștea aproape pe nimeni în Londra și înțelegea puțin cultura britanică. O persoană apropiată ducelui de Cambridge mi-a povestit că William era de părere că Meghan ar trebui să aibă mai mult timp pentru a-și construi o viață în Marea Britanie și pentru a-și face prieteni care nu ar trebui să fie întotdeauna aduși cu încredere la Palat. Și lui Kate îi fusese destul de greu, dar Meghan era o actriță plină de farmec, prima femeie de culoare care urma să se alăture familiei regale, factori care aveau să adauge enorm la presiunea deja existentă. Sursa mea mi-a mai spus că William nu-i mărturisise fratelui său teama cu privire la fragilitatea mintală a acestuia, care nu avea să-i permită să se ocupe de toate aceste probleme – atât cele ale lui Meghan, cât și propriile probleme. Viața ei de zi cu zi avea să fie trăită sub un control și o hărțuire chinuitoare pe care Meghan credea că le înțelege, dar veteranii de la Palat știau bine că nu seamănă deloc cu genul de expunere benignă pe care o îndurase ca actriță de televiziune.

Spre îngrijorarea fratelui său, replica lui Harry poate fi rezumată astfel, mi s-a spus: „Ei bine, de fapt, cel mai bun mod prin care pot să o protejez este să mă căsătoresc cu ea cât mai repede posibil, pentru că, de îndată ce o să mă căsătoresc cu ea, va primi protecția poliției”. În plus,

Meghan mai avea o lună până împlinea 35 de ani de ani. Ceasul ei biologic ticăia.

Până în septembrie 2016, la două luni după ce s-au întâlnit pentru prima dată, Harry mergea constant la Toronto, unde stătea în casa lui Meghan fără mari bătăi de cap, datorită vecinilor protectori. A fost o bulă magică devenită posibilă datorită canadienilor, în general discreți, care au tendința de a lăsa celebritățile în pace, oferind astfel cuplului intimitate în plimbările prin Trinity Bellwoods Park din Toronto, cei doi purtând brățări cu mărgele albastre asortate[733]. Ori de câte ori Meghan putea ajunge la Londra, se adăposteau la Nott Cott, nevăzându-se cu nimeni altcineva. Faptul că s-au îndrăgostit, a spus Harry mai târziu, „incredibil de repede"[734] a fost dovada că „planetele s-au aliniat".

Prințul era atât de încântat, încât, până în decembrie, în loc să zboare înapoi la Londra din Barbados, după ce o reprezentase pe regină într-un turneu în Caraibe, a făcut un ocol de 3 862 de kilometri până în Toronto pentru a o vedea pe Meghan între filmări. Înapoi la Londra, au fost văzuți împreună cumpărând un pom de Crăciun în Parcul Battersea. Vânzătorul de brazi a descris perechea ca fiind „foarte fericită, drăguță, ca un cuplu, dar nu din cale afară de siropoasă sau dezgustătoare cu afișarea sentimentelor"[735]. Pentru William, semnele erau că Harry avea să se așeze la casa lui.

The Sunday Express a fost prima publicație care le-a dezvăluit relația. Cuplul a beneficiat de patru luni de delicioasă intimitate înainte ca redactorul-șef care se ocupa de familia regală, Camilla Tominey, să dea știrea în octombrie 2016, sub titlul „Povestea de iubire secretă a lui Harry cu o vedetă TV". Reacția presei a avut forța unui seism, nu în ultimul rând pentru că Tominey a luat fața concurenței, ceea ce a dus la o bătaie incredibilă pentru fiecare bucată de Meghan pe care le-o puteau oferi sursele lor canadiene și din LA. Meghan era acum asediată când pleca de acasă pentru a ajunge pe platourile de filmare ale serialului *Suits*. Actrița de televiziune care se chinuise atât

de mult pentru notorietate, juca acum rolul unei celebrități urmărite, purtând o haină lungă, închisă la culoare, căciulă și ochelari cu lentile fumurii.

În primele articole care i-au fost dedicate, Meghan a fost portretizată drept o nouă Grace Kelly, actriță, filantroapă și o militantă activă pentru egalitatea de gen, ceea ce face dificil să nu crezi că scurgerea inițială de informații n-a venit din partea taberei lui Meghan (deși degetul acuzator a arătat spre un angajat al Casei de York). Cea de-a doua rundă de articole, totuși, a avut un ton diferit, silind-o pe Meghan să simtă cum e să fii încercuit de un banc de baracude care își arată cu agresivitate colții când dau târcoale prăzii regale.

Obișnuite cu apariții alimentate de agentul de presă, precum și cu articole înfoiate în reviste în schimbul accesului la sursă, celebritățile americane se trezesc adesea uluite de creativitatea pur demonică a presei populare britanice. Dacă nu ești tu ținta, felul în care tabloidele sfâșie reputația altora este o plăcere vinovată a micdejunului englezesc, așa cum este și gustul acrișor al marmeladei de portocale. În cel mai bun caz, aceste articole oferă demolări extrem de agresive ale pretențiilor celor bogați și aroganți. În cel mai rău caz, reflectă cele mai josnice instincte ale unor troli reacționari batjocoritori.

Nimeni nu știa mai bine decât Harry de ce era în stare presa britanică. Văzuse totul – de la trauma primordială din ultimele ore ale mamei sale, până la invaziile brutale în intimitatea fostelor sale iubite și transformarea în monstru a fiecărei femei din familia regală, cu excepția reginei. Kate fusese chinuită din cauza clasei din care făcea parte și a felului în care urcase pe scara socială, precum și din pricina afacerii cu articole de petrecere a mamei sale – „Mireasa comandată prin poștă”[736], o batjocorise un editorialist. Ironiile nu s-au încheiat nici după nuntă, Kate fiind descrisă în mod obișnuit drept o nonentitate placidă. Romanciera și câștigătoarea Premiului Booker Hilary Mantel a descris-o (cu răutate) într-o prelegere pentru *London Review of Books* drept un „manechin de vitrină”[737]

care era „atât de dureros de slabă pe cât și-ar fi dorit oricine, fără ciudățenii, fără bizarerii, fără riscul de a face o criză de personalitate. Ea pare construită cu precizie, de o mașină".

Cu Sarah Ferguson, „Ducesa de Porc", rechinii de tabloid au fost nemiloși cu privire la greutatea ei. Camilla Parker Bowles a fost insultată ca fiind urâtă și bătrână cu atâta fervoare, încât a început să-și semneze scrisorile către Charles cu „vechea ta geantă devotată"[738].

Nu-i doresc asta nici celui mai mare dușman al meu[739], i-a relatat ea unui jurnalist cu prilejul celei de-a 70-a aniversări, amintindu-și de cascada de abuzuri la care a fost supusă.

Chiar și „soldatul" regal marginal Sophie Wessex fusese atât de chinuită de jurnaliști pentru că cedase în fața falsului șeic, mi-a spus un fost membru al echipei de presă a Palatului, încât „venea în biroul nostru în fiecare zi, aproape în lacrimi, pentru că mai apăruse încă o porcărie despre ea. Iar ea spunea: «Familia mea a citit asta! Prietenii mei citesc asta!»".

II

Era poate inevitabil ca aceiași scribi răuvoitori care aruncaseră cu noroi asupra clasei și a felului în care arătau celelalte femei din familia regală să o ia la țintă pe Meghan, practic cocoșându-se în timp ce coborau la un nivel de josnicie de-a dreptul incredibil. Cu toate acestea, Harry părea să depună prea puțin sau spre deloc efort pentru a-și prezenta iubita mulatră în presă. Refuzul lui încăpățânat de a stabili vreo relație cu mass-media, chiar și atunci când era în interesul lui evident – și al ei – l-a făcut să refuze jurnaliștilor care se ocupau de familia regală orice dezvăluire elegant preplanificată privind noua sa relație. Pontul întâmplător către Camilla Tominey și *The Sunday Express* însemna că Harry nu avea control asupra celorlalte ziare, care erau acum chitite să se răzbune.

The Daily Mail a fost publicația care a întrecut cel mai tare limita. Încă domnind la *Mail* după vreo două decenii, Paul Dacre, minotaurul editorial saturnian care avea un

fler inegalabil pentru a arunca de la fereastră orice persoană cunoscută care îi încălca în vreun fel codul moralist din Middle England, a condus o echipă deosebit de pricepută la a transforma în monstru prin asociere. Ceva de genul „Așa și pe dincolo, un verișor îndepărtat al pedofilului canibal Dennis Nilsen și fost asistent executiv al cumnatului șefului de producție al violatorului condamnat Harvey Weinstein este acum mâna dreaptă a premierului". Oamenii lui Dacre se refereau la ședințele sale editoriale de dimineață numindu-le „Monologurile vaginului"[740], din cauza obiceiului său de a nominaliza pe toată lumea cu formula „p***a asta".

Când steaua lui Harry era în creștere în 2016, Dacre, aflat într-un moment de plictiseală în ceea ce privește familia regală, hotărâse personal că prințul William avea o viață mult prea ușoară și a creat o nouă poveste conform căreia moștenitorul tronului era un leneș care nu făcea mai nimic pentru a o susține pe regină. Găselnița a prins și l-a urmărit pe William timp de doi ani.

Articolul din *The Mail* din 2 noiembrie 2016 despre Meghan a fost un exemplu de manual de transformare în monstru prin asociere. Intitulat „Fata lui Harry zici că (abia) a ieșit din Compton", a fost atât de odios (și degajat) de rasist, încât a devenit Proba A în războiul just pornit de Harry și Meghan cu presa.

„Mustind de criminalitate și plin de bande de stradă"[741], se arăta în articol, „cartierul zbuciumat din Los Angeles pe care Doria Ragland, în vârstă de 60 de ani, îl numește „acasă", nici că ar putea fi mai diferit de înfrunzitul Kensington din Londra".

> Casele literalmente somptuoase ale lui Harry nu ar putea fi mai diferite de mizerabilele locuințe cu un etaj care domină o mare parte din Crenshaw. Și, deși a existat un total de 21 de infracțiuni în imediata apropierea a Highgrove în ultimele 12 luni, în Crenshaw au avut loc 47 doar în ultima săptămână, inclusiv crimă și jaf... Bandele locale includ Mafia Gangster din Crenshaw, care tulbură zona din 1981, și pe afiliata

aceasteia, Center Park Blood... Cu toate acestea – și în ciuda bandelor –, anumite părți din Crenshaw sunt considerate a fi în curs de îmbunătățire, printre care și atât de potrivit numita zonă Windsor Hills.

Într-adevăr potrivit, pentru că Windsor Hills era chiar cartierul în care se afla, de fapt, bungaloul colonial spaniol plăcut al Doriei Ragland. Ghidurile orașului descriu acest bastion al persoanelor de culoare bogate, cu peluzele sale îngrijite, restaurantele rafinate și traseele de mers pe jos, ca fiind una dintre „bijuteriile ascunse" ale LA-ului, atrăgând ca rezidenți politicieni, vedete din lumea baschetului și actori de film. Chiar și Crenshaw în sine nu seamănă deloc cu haosul descris de *Mail*, potrivit unei surse de-ale mele din LAPD, care a părut uimită de descrierea drept un loc infestat de bande și în care viețile se curmă cu nesăbuință.

Între timp, *The Sun* a ieșit la rampă cu titlul „Vrei un puc rapid?" susținând că mariajul lui Meghan s-a destrămat din cauza unei aventuri cu jucătorul canadian de hochei pe gheață Michael Del Zotto. Jurnaliștii de aici au fost și mai revoltător de inventivi, venind cu un articol de prima pagină intitulat „Iubita lui Harry pe Pornhub", care se baza pe faptul că unele scene din *Suits* au fost încărcate pe site-ul porno fără știrea sau permisiunea lui Meghan.

„Lui Meghan i s-a făcut rău de la stomac când a văzut asta"[742], le-a povestit un prieten biografilor Omid Scobie și Carolyn Durand. „Îi venea să urle... Era supărată și furioasă." Mai mult decât atât, deasupra articolului despre Pornhub și Meghan se înălța falnică o poză cu ducesa de Cambridge, în picioare, la un eveniment, înveșmântată într-o rochie albă, strălucitoare, sub titlul „Kate care a luat toată spuma". Tabloidele deja plantau scenariul irezistibil al unei lupte între pisici care avea să se dea între virtuoasa (și alba) Kate și Meghan, cea confuză din pricina rasei sale.

Harry a luat-o razna. Acesta a năvălit peste echipa de comunicare de la Palatul Kensington pe care o împărțea cu prințul William și a cerut să se emită o declarație de condamnare a celor scrise. Fratele lui nu a rămas insensibil. Acesta era oarecum pe picior de război cu

reprezentanții presei și ordonase recent o mustrare oficială plină de furie după ce un „paparazzo" încălcase toate protocoalele civilizate și se ascunsese în portbagajul unei mașini pentru a-l fotografia pe prințul George jucându-se în parc. Dar William punea, de asemenea, la îndoială și înțelepciunea fratelui său de a confirma în mod oficial povestea lui de iubire cu Meghan. Se temea de strategia media „luptă sau fugi" a lui Harry.

Ca viitor rege, William învățase să-și înghită propriul dezgust față de anumite povești, deoarece el – și monarhia – aveau nevoie și de credibilitatea pe care ți-o oferă presa. Acesta avea încredere în modelul Paddy Harverson, care presupunea acces atent controlat al jurnaliștilor și intervenții eficiente și rare. Cea mai puternică mustrare a sa a avut loc după ce un paparazzo care lucra pentru o revistă franceză a fotografiat-o pe Kate în secret făcând plajă topless în vacanță, în Provence, în 2012. William a obținut o ordonanță împotriva revistei și a urmărit cazul timp de cinci ani, până când soția sa a ieșit victorioasă și a câștigat 91 000 de lire sterline daune. Mesajul a fost evident. Când William alegea să atace, se întâmpla rar, dar letal.

În ceea ce o privește pe Meghan, nu se mai întâmplase ca Palatul să emită o declarație despre o iubită a vreunuia dintre prinți după o curtare de doar patru luni. Cele mai multe ibovnice princiare, dar fără un inel pe deget, au fost lăsate în bătaia vântului. Mustrarea aspră pe care William a administrat-o presei în 2007, după ce apartamentul lui Kate Middleton fusese asediat de echipe de știri care așteptau un anunț legat de nuntă, a venit după o relație stabilă de cinci ani.

Cu toate acestea, sosirea lui Meghan a necesitat o strategie de presă amplificată. Pentru că era divorțată, americancă, mulatră și actriță, erau prea multe lucruri care puteau genera răutăți media. Noul șef al Departamentului de comunicare al Palatului Kensington, Jason Knauf, în vârstă de 32 de ani, era fost director de afaceri corporative la Royal Bank of Scotland și îi reprezenta pe cei mai

sofisticați manageri de imagine care intraseră în Palat în ultimii ani. Acesta l-a sfătuit pe Harry în elaborarea unei declarații solide în apărarea lui Meghan.

Lansată la 8 noiembrie 2016, aceasta începea cu o concluzie despre norocul lui Harry de a se bucura de o viață atât de privilegiată și de disconfortul pe care îl simțea din pricina interesului exagerat pe care îl suscita viața lui pentru publicul larg, apoi condamna în cei mai fermi termeni „defăimarea de pe prima pagină a unui ziar național, nuanțele rasiste ale editorialelor, dar și sexismul și rasismul trolilor de pe rețelele de socializare și ale comentariilor la articolele de pe web”[743].

După ce a subliniat în toate modurile posibile că Meghan fusese hărțuită, Harry a încheiat cu agitarea sabiei dreptății în buna tradiție a familiei Spencer:

> El (Harry) știe că unii comentatori vor spune că acesta este „prețul pe care ea trebuie să-l plătească” și că „totul face parte din joc”. Chiar nu e de acord cu asta. Acesta nu este un joc; este vorba de viața ei și a lui. El a cerut ca această declarație să fie emisă în speranța că jurnaliștii care au rostogolit povestea se vor opri și vor reflecta mai bine înainte a face și mai mult rău.

Câteva săptămâni mai târziu, William a dat propria declarație de susținere, într-o încercare de a atenua zvonurile privind disidența sa.

Deloc surprinzător, salva de tun a lui Harry a făcut senzație la știri. Din păcate, a fost detonată asupra prințului Charles în timpul turneului său alături de Camilla în trei țări din Golful Persic (și care a debutat cu un dans al săbiilor în Oman). Protocolul palatului insistă, de obicei, ca membrii familiei să se abțină de la anunțuri care ar putea pune în umbră activitatea unui reprezentant senior al familiei regale, dar asta nu l-a determinat pe Harry să dea înapoi. După luni de planificare ale consilierilor de la Clarence House, Charles trăise pentru scurt timp cu fantezia că discuțiile sale ca om de stat cu liderii din Golf ar suscita mai mult decât un interes de

formă din partea presei. Cu toate acestea, cea mai citată afirmație a prințului aflat în Bahrain a fost „Fără comentarii!", invariabilul răzpuns la toate întrebările legate de Harry și Meghan.

Să deschidă focul asupra jurnaliștilor a fost o experiență palpitantă pentru Harry. O apărase pe Meghan într-un mod în care nu și-ar fi putut apăra niciodată mama. Și trăia ceva nou – laude din partea presei inteligente. „În timp ce am citit (declarația lui Harry), am simțit furnicături sub piele"[744], a scris un editorialist al *New Statesman*. „Nu mă așteptam, pe durata vieții mele, să văd ca un lucru atât de însemnat din punct de vedere social să se întâmple în sânul monarhiei britanice." O adevărată minune să privești o casă de Windsor trezită din amorțire! Pentru corespondenții regali mai prozaici, educați în semiotica declarațiilor Palatului, concluzia a fost că, după o curtare de doar cinci luni, era timpul să se dea startul cronometrului pentru nuntă.

Pentru Meghan, afirmația a avut valoarea unui salt cuantic. Practic, i-a schimbat statutul într-un mod revoluționar, de la relație minoră la „un caz celebru". Meghan era acum un avatar global al diversității și al stilului, iar, pe rețelele de socializare, ceva și mai puternic: o victimă – de fapt, aceasta era realitatea urâtă, cu siguranță, dar îmbogățită cu aura unei femei care putea afirma că a fost nedreptățită. Ea și-a absorbit noua identitate cu râvnă. La un nivel moral înalt, după un tratament de presă clar odios, Meghan a fost aproape de a deveni invincibilă.

Cu șapte luni înainte de nunta cu Harry, Meghan și-a îndeplinit dorința vieții și a apărut pozând cu umerii goi pe coperta *Vanity Fair*. După ce i-a pregătit jurnalistului care îi lua interviul un prânz cu „verdețuri ecologice, pâine crocantă numai bună de înmuiat în ulei de măsline și paste cu ardei iute cumpărate dintr-un „mic magazin numit Terroni", a călcat în picioare tabuul regal de a discuta despre relația ei cu Harry înainte de logodnă, de parcă „pentru totdeauna" ar fi fost deja un fapt împlinit.

„Suntem un cuplu. Suntem îndrăgostiți... Sper că oamenii vor înțelege că acesta este timpul nostru. Este pentru noi. E parte din ceea ce îl face atât de special, încât este doar al nostru." Răspândind firimituri dintr-o pâine narativă tentantă, care avea să o delecteze mai târziu pe Oprah, Meghan i-a mărturisit jurnalistului: „Sunt sigură că va veni un moment când va trebui să facem un pas în față și să ne destăinuim, și o să avem povești de spus"[745].

La 17 noiembrie 2017, cuplul și-a anunțat logodna în Grădina Scufundată (Sunken Garden) de la Palatul Kensington, creată în memoria mamei lui Harry pentru a marca 20 de ani de la moartea ei, într-unul dintre locurile din incinta Palatului unde îi plăcea să se refugieze. Diana a fost din nou prezentă prin intermediul celor două diamante din colecția personală pe care Harry le-a folosit pentru inelul de logodnă, alături de piatra pe care o achiziționase din Botswana. Într-o dimineață înghețată, talia minusculă a lui Meghan, strânsă de cureaua unui palton alb cu decolteu șal, a năucit internetul și a generat un milion de imitații. „Când am știut că ea este cea pe care o căutam? Chiar de când ne-am întâlnit pentru prima dată", a spus prințul, în timp ce Meghan îl privea cu adorație. Exista însă și altceva în spatele alegerii Grădinii Scufundate pentru acest anunț. Cuplul se afla la mai mulți metri de presă, care a trebuit să-și facă fotografiile din cealaltă parte a unui iaz ornamental care se interpunea între ei.

III

Acum, că Meghan era o eroină feministă, tensiunile cu frumusețea regală mai înaltă, ducesa de Cambridge, au oferit o poveste irezistibilă tabloidelor, cărora le place întotdeauna să stimuleze rivalitatea dintre femei. Cele două frumuseți s-au înțeles impecabil, sau măcar destul de bine la prima lor întâlnire din ianuarie 2017.

Meghan a declarat mai târziu că a descoperit la Kate un temperament rece, dar asta este probabil pentru că Meghan este o „persoană care își revarsă sentimentele" și care i-a îmbrățișat până și pe paznicii din afara Palatului

Kensington. Kate nu este o femeie înclinată să stabilească relații în mod spontan. Evitase să-și adauge noi prietene pe lista ei de apropiați/de invitați la petrecerile în pijama de la Marlborough și St Andrews. Multe membre ale găștii ei de „surori” de dinainte de căsătorie se stabiliseră cu ai lor copii în Norfolk, formând un discret cerc de oțel în jurul ei – și chiar și acestea sunt excluse din interiorul sanctuarului preocupărilor ei emoționale. Singurele femei în fața cărora își permite să fie cu garda jos sunt mama și sora ei. Ocupată cu creșterea și educarea a doi copii mici, dar și cu îndatoririle sale publice, Kate nu avea niciun motiv întemeiat să vadă în cea mai recentă și mai plină de farmec din suita de iubite a lui Harry o potențială amenințare.

Și totuși, la fel ca în zilele în care noua coafură a prințesei Diana a pus-o în umbră pe regină la ceremonia de deschidere a lucrărilor Parlamentului, comparațiile tot mai dese din presă dintre Meghan și Kate – și care o prezentau invariabil pe Kate drept plictisitoare și conștiincioasă – au dat naștere unor tensiuni. Din momentul în care cea mai populară revistă săptămânală din Anglia, *Hello!*, a sosit cu zgomot la Palatul Kensington într-o săptămână de noiembrie din 2016, era clar că narațiunea avea să se schimbe. Pe copertă, Meghan a fost prezentată drept „Frumoasa care a câștigat inima prințului” și oferea o imagine a seducției îndrăznețe, într-o rochie cu umerii goi. Imaginea secundară o prezenta pe ducesa de Cambridge purtând aceeași rochie de seară albă, strălucitoare, folosită de *The Daily Mail* deasupra poveștii despre Pornhub, dar redusă, de data aceasta, la o rubrică mică din dreapta, sus.

Kate a muncit mult și din greu pentru statutul ei de arbitru al modei, în ciuda interdicțiilor impuse de consilierii Palatului, al căror unic scop era să-i strice toată bucuria. Tânăra se alăturase tendinței mileniale de a respinge elitistul haute couture și și-a petrecut cea mai bună parte a unui deceniu purtând o garderobă ieftină, dar de bun-gust, impunându-și părerile personale și arătând solidaritatea cu femeile care au un serviciu stabil. A fost

nevoie să treacă cinci ani de la căsătorie ca să pozeze pentru o copertă neobișnuit de cuminte a ediției britanice a revistei *Vogue*, purtând genul de haină conservatoare din piele de căprioară maro Burberry și o pălărie mare, vintage, remarcată în mulțimea care a participat la Cheltenham Horse Show. Kate și-a pus ciorapi atât la propriu, cât și la figurat, zâmbind curajoasă și fără să se plângă de presă. Paginile interioare ale numărului din *Vanity Fair* care o avea pe Meghan pe copertă o arătau nu numai fără ciorapi, ci și desculță, într-o rochie fără bretele din tul Carolina Herrera. Aceeași poveste pentru fotografia de logodnă din timpul zilei. Kate purtase o bluză simplă Whistles din mătase crem în valoare de 125 de lire sterline, reciclând-o 10 ani mai târziu, spre încântarea fanilor, într-un videoclip menit să ridice moralul în timpul pandemiei. Alegerea lui Meghan, cuibărită la pieptul lui Harry, a fost o rochie de bal couture neagră Ralph & Russo, cu partea de sus transparentă, care a înflăcărat presa de modă. Pe nimeni n-a părut să deranjeze faptul că ar fi costat 75 000 de dolari.

Era inevitabil ca Meghan să fie văzută drept contraponderea morală și estetică a lui Kate, dar o preocupare mai mare pentru tabăra Cambridge au fost abilitățile de prezentare net superioare ale lui Meghan. Era o actriță instruită și cu experiență, în timp ce Kate fusese întotdeauna reticentă când trebuia să vorbească în public. În februarie 2018, cu trei luni înainte de nuntă, William, Kate, Harry și Meghan, „Fab Four", „Cei patru fabuloși" – așa cum erau numiți acum într-un mod lipsit de originalitate – și-au făcut prima apariție oficială împreună pentru a anunța că Meghan va deveni al patrulea patron al Fundației Regale. „Sunt [în Marea Britanie] de trei luni"[746], a recunoscut Meghan, înainte de a umple fără nici cea mai mică problemă timpul de antenă. Cu o atitudine nevinovată, ea a prezentat o problemă care nici măcar nu era pe lista de probleme cu care se ocupa Fundația – emanciparea femeilor, pe atunci la apogeul ei fervent, odată cu accelerarea mișcării #MeToo.

„Femeile nu au nevoie să-și găsească o voce. Au o voce. Au nevoie să se simtă capabile să o folosească”[747], a îndemnat Meghan, folosind fraze cu potențialul de a deveni citate, în vreme ce Harry o privea cu uimire, iar fratele său și Kate îi stăteau alături, afișând o iritare lipsită de expresie. Când a venit momentul să vorbească și Kate, discursul acesteia a fost în mod izbitor mai puțin închegat, dar și mai scurt. Puțini știau că ea fusese – după ani în șir în care îi oferise sprijin emoțional fratelui ei mai mic, James, care se luptase cu o depresie clinică – principalul motor al campaniei privind sănătatea mintală susținute de fundație. Campania era realizată după consultări atente cu profesioniști în domeniul sănătății mintale, experți în politici și consilieri ai Palatului. Și acum apărea Meghan, care susținea o cauză la modă la Hollywood și care sigur că avea să ajungă pe prima pagină a ziarelor. Era o situație incomodă. Mai târziu s-a decis că „Cei patru fantastici” nu vor mai apărea împreună pe scenă ca o trupă.

Meghan promisese în interviu că „se va pune în mișcare”, o expresie care umplea de groază Palatul, o instituție a consensului prudent. Personalul Firmei văzuse deja ce înseamnă asta. Devenise limpede destul de rapid că Meghan fie nu știa, fie nu voia să știe că monarhia presupune o ierarhie. Chiar înainte de logodnă, părea să creadă că toți cei din biroul comun al lui William, Kate și Harry lucrau de acum și pentru ea.

Etica muncii britanice reprezintă o frustrare pentru orice american al dracului de hotărât să „se pună în mișcare”. Directorii de afaceri transatlantici se minunează adesea de volumul de e-mailuri cu „absent de la birou” venite din Marea Britanie. După ce am editat *Vanity Fair* timp de un an, detașată la New York în anii ’80, jurnalul meu consemnează că mă temeam de „ploaia din vocea” unor colaboratori din Anglia care însemna că eram pe cale să aud de ce un lucru „pur și simplu nu este posibil”.

Fără îndoială, există încă un procent semnificativ de angajați debutanți insipizi ai Palatului care vin la ora 10 și merg acasă la 17. Un fost oficial guvernamental mi-a

povestit că detașările din alerta lume a politicii sau a administrației publice într-un loc de muncă precum Palatul Regal au ca motivație dorința de a scăpa devreme de la serviciu. Cineva care a făcut o astfel de rocadă mi-a povestit: „În obiceiul Palatului, o vizită de două ore la un centru comunitar este privită ca o zi întreagă de muncă, și se discută despre asta cu o săptămână înainte.

Un angajat cu experiență al Palatului mi-a lămurit neînțelegerea:

> Dacă ești actriță într-un serial TV în America, ai un număr de angajați care sunt literalmente plătiți cu ora pentru a lucra pentru tine. Așadar, managerul tău, agentul tău, stilistul tău, poate și agentul tău de presă etc., toți sunt acolo pentru a-ți satisface cererile fără să aibă ceva de comentat. Prin urmare, nu greșești niciodată și totul este exact cum îți dorești. Sunt doar ore facturabile. Dar când ajungi în situația în care ai angajați cu normă întreagă care lucrează pentru o instituție – Palatul – ei bine, aceștia sunt angajați, nu oameni contractați, lucrează într-un cadru politic. Există reguli cu privire la acceptarea cadourilor. Există reguli cu privire la acceptarea ospitalității. Nu reguli pe care pur și simplu le inventăm, ci pentru că este vorba despre o instituție publică. Se presupune că probabil tranziția nu a fost ușoară pentru Meghan, iar pentru cineva din State, deloc binevenită. Și un mare șoc cultural: „Ei bine, iată-mă, am devenit mult mai faimoasă decât mi-aș fi putut imagina vreodată"... Și totuși, modul în care este servită, în mintea ei, nu s-a ridicat la nivelul așteptărilor.

Ceea ce personalul Palatului a considerat a fi o ignoranță deliberată din partea ei față de cultura instituțională se bătea cap în cap cu viziunea lui Meghan despre lume. În sistemul de clasare din lumea divertismentului, puterea este egală cu influența. Ea nu devenea membră a Familiei Regale pentru a se certa, la fel ca actrița secundară care fusese până de curând, cu privire la dimensiunea pachetului ei de avantaje. Actorii de succes

au un singur răspuns la încercările de a le restrânge cerințele: „Sună-mi agentul".

„Pur și simplu nu au putut face față nivelului de sinceritate al lui Meghan", mi-a explicat o sursă de la Palat. Cu alte cuvinte, „De ce nu a plecat această invitație?" mai degrabă decât „Mă întreb dacă ai putea să verifici dacă acea invitație a plecat, dacă nu te superi, Allegra?"

„Bănuiesc că Meghan încerca să fie ea însăși și să facă lucrurile așa cum fusese crescută în industrie, precum și în State", mi-a spus unul dintre directorii executivi ai serialului *Suits*.

> Fie nu înțelegea cum să obțină ceea ce voia să se facă, fie credea că are mai multă importanță. Indiferent despre ce a fost vorba, sunt sigur că aproape oriunde s-a dus, s-a lovit de un zid și pur și simplu nu a știut cum să se descurce. Și, după un timp, atunci când faci în mod constant viraje greșite, grația dispare.

Harry, care fusese mereu iritat de ierarhie, a fost ultima persoană care a vrut să-i spună să o ia mai încet. Amândoi erau acum îmbătați de visul comun de a fi instrumentele transformării globale și, odată căsătoriți, aveau să acționeze din stratosfera celebrităților locuită cândva de prințesa Diana. Meghan nu a putut și nici nu a vrut să-și aștepte timpul să ajungă acolo. Avea 36 de ani. Aceasta era marea ei lovitură. Din păcate, a părut să nu țină seama de singurul factor critic care avea să determine rezultatul planurilor ei: ordinea de succesiune. Să-și sune agentul pur și simplu nu avea să o ajute cu nimic.

Chiar și așa, acest adevăr instituțional vechi nu ar fi putut fi mai limpede. Ducesa de Cambridge era însărcinată pentru a treia oară, ceea ce l-a făcut pe viitorul soț al lui Meghan să alunece și mai mult în linia succesorală. Când Kate avea să devină regină, Meghan avea să trebuiască să-i facă reverențe. În termeni regali, prințul Harry, al doilea fiu al prințului de Wales, fratele viitorului rege care avea să aibă în curând trei copii, era – la fel cum fusese Meghan în *Suits* – numărul șase pe foaia de apel.

Capitolul 22

REGATUL MAGIC

O nuntă transformă Casa de Windsor

19 mai 2018. Castelul Windsor.

A fost o zi de încântare care a pus capăt oricărei îndoieli, oricărui atac, oricărui aer condescendent de la curte. Nunta lui Harry, noul duce de Sussex, cu ducesa sa americană mulatră a reușit ceva remarcabil. A transformat cenușia redută a Castelului Windsor, veche de 900 de ani, într-un focar de înnoire culturală.

Poate că au existat nunți regale mai memorabile. Vârtejul de nenorociri din jurul căsătoriei prințului Charles cu prea tânăra lady Diana Spencer a fost prezis în momentul în care, chiar lângă Catedrala St Paul, trena din tafta a miresei îmbujorate s-a desfășurat din trăsura ei, la fel de mototolită precum aveau să devină curând și speranțele ei de basm. Și, cu siguranță, au existat și nunți care au fost mai importante în ceea ce privește consecințele lor. Nunta diafanei prințese Elisabeta, în vârstă de 21 de ani, cu zeul grec ce părea a fi prințul Philip, la Westminster Abbey, a fost una dintre acestea, un moment rar în care viitoarea regină și-a urmat inima în detrimentul demodatului consiliu al Palatului. (Și, ca de obicei, judecata ei a fost mai sănătoasă decât a lor.)

Nunta lui Harry și Meghan a fost magică în definiția ei din dicționar – o putere aparentă de a influența cursul evenimentelor apelând la forțe misterioase, posibil supranaturale. A evocat o imagine a Angliei ca fiind idealul: un loc primitor, un loc al incluziunii, al libertății, al posibilităților, al iubirii, un loc în care istoria și tradiția s-au contopit fără efort cu progresul social înălțător.

În acea zi, eram de serviciu la TV pentru CBS News, înghesuită pe un balcon minuscul de la Harte and Garter, vechiul han ale cărui ferestre dau către porțile Castelului Windsor. Împărțeam sarcinile de prezentare cu desăvârșita regină albină a emisiunilor de dimineață și cea mai bună prietenă a lui Oprah, Gayle King, care a intrat în atmosferă, schimbându-și pălăriile săltărețe în timpul fiecărei pauze publicitare. Uitasem cât de mic este Windsor, cu aleile sale strâmte, puburile înghesuite și magazinele de noutăți. Auzeam cântarea sublimă a corului, exersând în St George's Chapel, de parcă s-ar fi aflat în camera alăturată.

Meghan avea să fie nevoită să calce în picioare o mulțime de răposați strămoși ai lui Harry, înmormântați sub podelele de marmură ale capelei, în timp ce înainta spre altar, inclusiv pe regele George al III-lea, care fusese izgonit de America.

Marea Ușă de Vest a fost decorată cu ghirlande masive din frunze, trandafiri și bujori albi pentru a-i încadra pe miri când aveau să iasă în soarele de primăvară. Mirosul florilor plutea peste stradă, transformând și mai mult ziua într-un vis.

În după-amiaza de dinainte, la doar o sută de metri de cotlonul meu, prinții William și Harry – lăsând discordia deoparte – au ieșit pe neașteptate din castel pentru a strânge mâinile mulțimii. Priveliștea era atât de shakespeariană în pestrițul său caracter britanic, încât am simțit că ar trebui să-mi scot pălăria și să fac o reverență. (Era Falstaff[CXLI] cel care privea și închina cu bărdaca lui dedesubt?) Când s-a lăsat noaptea, m-am uitat de la fereastra dormitorului de la han la un cer violet care se întuneca deasupra crenelurilor normande ale castelului.

La ora 11.25, am văzut prima sclipire a lui Meghan în spatele voalului ei de tul de mătase în Rolls-Royce-ul Phantom IV care ieșea de pe aleea maiestuoasă a Casei Cliveden, fosta reședință a familiei Astor, unde își petrecuse ajunul nunții, cinând singură cu mama ei. Alături de ea, în mașină, se afla chipul uluit și iubitor al

Doriei, cu inelul ei minuscul din nas și pălăria mică, verde pal, de sub care ieșeau codițe împletite. Un impecabil îmbrăcat prinț de Wales, acum aproape de 70 de ani, cu părul argintiu și fața roșie, emana un farmec primitor în timp ce aștepta să conducă mireasa la altar în locul tatălui ei absent. La sfârșitul slujbei, el i-a oferit galant brațul Doriei pentru a o conduce afară, un gest primit cu exaltare de un public britanic care și-a văzut cea mai puțin favorită figură regală transformată ca prin magie (da!) dintr-un personaj demodat „într-un cavaler, mă rog, desăvârșit”[CXLII] al lui Chaucer.

Momentele memorabile au continuat să se reverse unul după altul. Era imposibil să nu fii atins de vulnerabilitatea plină de dorință de pe chipul lui Harry când și-a văzut pentru prima dată mireasa apropiindu-se de altar. Dintr-odată a fost limpede pentru toți ce om disperat și nefericit fusese până în clipa aceea. Băiatul cu sufletul zdrobit, care nu și-a revenit niciodată pe deplin după pierderea mamei sale, cu toți anii de durere și vină care au urmat, era acum vindecat cu ajutorul iubirii unei femei puternice, care nu se temea să spună ce gândește și care era gata să-l strângă în brațe. De acum putea să cadă în brațele ei, plângând de ușurare că, în cele din urmă, avea pe cineva cu care să împărtășească ciudata stare de însigurare pe care o aduce apartenența la familia regală. „Arăți uimitor”[748], i-a șoptit el lui Meghan, în timp ce aceasta, înveșmântată în rochia ei de mătase alabastru, cu guler bărcuță, se așeza alături de el. Lumina care se revărsa prin ferestrele capelei lumina cele 53 de flori ale Commonwealthului care fuseseră cusute manual în voalul lung de aproape cinci metri al miresei.

Alte imagini memorabile: demnitatea profundă a prințului Philip, în vârstă de aproape 97 de ani, cu spatele drept ca lumânarea, în timp ce a îndurat o oră în picioare la doar șase săptămâni după ce suferise o operație la șold. Alături de el, neschimbată în șase decenii în care tot participase la nunți regale, regina, cu obișnuita ei expresie sobră, purtând o canotieră verde-lime. Oh, cât de mult le-a

plăcut camerelor de filmat revărsarea plină de bucurie a micuțelor domnișoare de onoare și ale pajilor, cu silueta grațioasă a lui Kate plecându-se asupra lor pentru a-i disciplina cu blândețe.

Triumful neașteptat al orei a fost muzica. Imnurile încântătoare de la internat – „Guide Me, O Thou Great Redeemer", unul dintre favoritele Dianei – au fost urmate de corul gospel al lui Karen Gibson, care a interpretat „Stand by Me", o notă inspirată sugerată nu de mireasă, așa cum a presupus toată lumea, ci de mereu surprinzătorul ei socru. Aceste momente au fost depășite doar de aspectul uluit de pe chipurile aristocratice împietrite sub pălăriile pline de pene sau cu aspect de farfurii zburătoare când episcopul afro-american Michael Curry și-a rostit predica de aproape 15 minute, încărcată de imnuri religioase: „Pune-mă ca pecete pe inima ta, ca pecete pe brațul tău; căci dragostea este la fel de puternică precum moartea, iar pasiunea, la fel de aprigă precum mormântul. Strălucirile ei sunt fulgere de foc"[749]. Rafalele lui de fervoare spirituală crudă, probabil cea mai mare injecție de bucurie specifică în cultura de culoare în tradiționalismul britanic, a generat 40 000 de tweeturi pe minut. Cei mai mulți membri ai congregației, așteptându-se la reconfortanta și obișnuită degajare a predicii domoale a Bisericii Anglicane, au fost prea uluiți sau nedumeriți pentru a-i asculta mesajul: că dragostea (așa cum a remarcat romancierul Tara Isabella Burton despre predică) este „o forță necesară, haotică și politică. Dragostea, în opinia lui Curry, oferă speranță în fața nedreptății sociale, chiar dacă vine cu un plan pentru răsturnarea acesteia"[750].

Plimbările cu trăsura deschisă ale mirilor regali oferă, de obicei, senzația de parc tematic. După nunta lor de la Westminster Abbey, William și Kate au făcut și ei turul de onoare, dar străzile Londrei sunt largi, diluând intimitatea mulțimii. Windsor însă este un oraș englezesc atât de compact, încât spectatorii care aplaudau, fluturând steagul, aproape că au putut atinge trăsura cuplului Meghan-Harry când au trecut pe sub balcoane. Din cotlonul nostru

oarecum nesigur, Gayle King și cu mine i-am văzut pe miri ieșind pe porțile castelului chiar pe sub nasurile noastre, reușind să remarcăm fiecare detaliu al uniformelor de cavalerie stacojii, luciul strălucitor al alamei, caii țanțoși albi, toată această revoltă vie și palpitantă de roșu și auriu, în timp ce briza ridica vălul lui Meghan. Spatele lui Harry, fost militar, era la fel de drept ca al bunicului său, în timp ce caii tropăiau pe străzile pietruite în aclamațiile mulțimii binevoitoare. A fost un minunat moment de emoție autentică atunci când cuplul s-a apropiat de capătul Long Walk, istoricul bulevard de aproape patru kilometri de la sud de castel, iar Meghan putea fi văzută cu mâna la gâtul ei subțire, aproape gâfâind, de parcă ar fi spus „O, Doamne, sunt uluită".

Nimic, nici măcar Hollywoodul, nu o pregătise pentru asta. Și nimic nu pregătise Marea Britanie pentru sărbătoarea îndrăgită și dezinhibată, care nu semăna cu nimic de până atunci asociat cu familia Windsor, aflată în castelul de pe deal. Au existat mai multe referiri la prezența mamei lui Harry, de la florile de nu-mă-uita, preferatele ei, în buchetul miresei, până la vocea ciudat de asemănătoare a surorii ei mai mari, Lady Jane Fellowes, citind din *Cântecul lui Solomon* de la amvon. Deși, poate, cel mai puternic ecou al Dianei a fost din zilele de după moartea ei, când străini de orice rasă, crez și culoare s-au îmbrățișat în mulțimile emoționate din afara Palatului Buckingham. La sfârșitul zilei, eram atât de tulburată de bunăvoința din jur, încât tot ce am putut face a fost să mă prăbușesc în camera mea de hotel din Londra și să mă uit la reluări.

II

Pentru Palat, momentul a fost și mai remarcabil din cauza spectacolului de două parale care l-a precedat. După aproape doi ani în care o cunoscuse pe viitoarea mireasă și asistase la stăpânirea ei fascinantă asupra lui Harry, personalul de la Palat era zdruncinat. În comparație cu efortul jovial de echipă depus pentru nunta lui William și Kate, sursele din interiorul Palatului au dezvăluit că

pregătirile pentru nunta ducilor de Sussex au fost o tragedie continuă. Modul de operare al lui Meghan presupunea să-l arunce în arenă pe Harry atunci când simțea chiar și cel mai mic obstacol.

Ultima persoană pe care cineva de la Palat ar vrea să o jignească este femeia care îl vede pe monarh de patru ori pe zi în chiloți. Angela Kelly s-a ocupat de garderoba Majestății Sale. Fața ei mare, pudrată, părul umflat de un blond-argintiu și ochii sclipitori, albaștri ca floarea-de-colț sunt parcă în contradicție cu mâna de fier cu care conduce treburile. Nu numai că fiica în vârstă de 60 de ani a unui șofer de macara din Liverpool a fost primul designer intern al garderobei sezoniere, formate din ținute colorate, a reginei, dar a fost și curatoarea neprețuitei colecții de bijuterii a reginei.

Înzestrată cu titlul de consilier personal, ea coordona programările medicale și calendarul personal al monarhului. Relația sa cu regina era de așa natură, încât i-a lărgit pantofii (același stil cu tocuri butucănoase în culorile negru, crem sau alb din ultimii 50 de ani) și se alătura echipei „care mergea în recunoaștere" înainte de angajamentele publice, pentru a se asigura că mantoul din buclé de culoarea cireșelor al șefei ei nu va face niciodată notă discordantă cu draperiile de pe podium sau că penele de pe pălăria purtată la Ascot de Majestatea Sa nu vor bloca în niciun fel camera de filmat. Ea stătea singură cu regina în Camera de Îmbrăcat de la Camera Lorzilor înainte de deschiderea Parlamentului și îi drapa ușor mantia de ceremonie pe umerii ei sacri, înainte ca regina să intre în încăpere pentru a rosti tradiționalul discurs anual. Deloc surprinzător, accesul neîngrădit al lui Kelly a stârnit nemulțumiri în rândurile unor facțiuni ale Palatului, în special atunci când i s-a acordat permisiunea de a scrie două cărți despre rolul ei la Palat, un privilegiu interzis oricărui servitor regal de când Crawfie încălcase codul tăcerii în 1950. Printre angajații Palatului, este cunoscută, nu întotdeauna cu afecțiune, drept AK-47.

După atât de mult timp împreună, o prietenie puțin probabilă a înflorit între monarh și servitor. Regina a apreciat întotdeauna umorul caustic al lui Kelly, prețuind-o pentru că îi spune adevărul și, deși nimic din toate acestea nu este vreun secret de stat, Meghan nu a perceput sau nu a putut percepe diferența dintre a fi asistenta personală a reginei și un stilist aflat sub contract de la NBC Universal. Un scandal de proporții a izbucnit atunci când Kelly, așa cum au văzut-o Meghan și, prin urmare, Harry, i-a refuzat viitoarei mirese accesul la tiara-bandeau a reginei Mary, împrumutată de la suverană, pe care Meghan avea să o poarte la nuntă. Meghan a vrut să încerce *acum* tiara pentru câteva probe de coafură cu stilistul ei, iar logodnicul ei s-a dezlănțuit de-a dreptul pentru a face posibil acest lucru.

Îndepărtarea oricăreia dintre piesele istorice din seiful de la Palatul Buckingham implică o înșiruire de permisiuni și proceduri, inclusiv semnătura personală a monarhului și prezența bijutierului Coroanei, care manevrează bijuteriile, folosind întotdeauna mănuși albe. Dacă regina însăși i-a indicat lui Kelly să refuze cererea lui Meghan a fost una dintre întrebările veșnice de teatru Kabuki care au agitat spiritele la Palat, la fel cum a fost și procesul de a-i împrumuta bijuteriile în primul rând. Se spune că reginei îi plăcea să ofere o piesă „statement" sau două membrilor de sex feminin ai familiei la ocazii speciale, dar o parte a ritualului presupune ca destinatara să înțeleagă că o invitație de a alege ceva nu este cu adevărat o alegere. Kelly a fost însărcinată în prezența reginei să-i prezinte lui Meghan cele cinci diademe pe care suverana le selectase. Monarhul sugerase care tiară ar fi putut fi cel mai pe gustul lui Meghan, de pildă, semiluna rafinată și subțire a acelui bandeau cu diamante al reginei Mary (la o valoare estimată la 2,7 milioane de dolari), realizată pentru bunica reginei. E perfectă, nu ești de acord, Meghan? (A fost perfectă.)

În *Drumul spre libertate*, larg acceptată ca fiind biografia autorizată a lui Meghan și a lui Harry, autorii Omid Scobie

și Carolyn Durand prezintă un scenariu în care Harry, după solicitări repetate de acces la tiara pentru proba de coafură a logodnicei sale, a fost blocat grosolan de Kelly. Ceea ce lipsește din această povestire este cât de sătui erau, în acel moment, mulți consilieri ai Palatului de cererile lui Meghan și ale soțului ei. „Meghan spunea: «Fac orice vrei tu să fac», mi-a dezvăluit cu vehemență o sursă, „în timp ce a obținut capela pe care și-a dorit-o, predicatorul pe care și l-a dorit, corul pe care și l-a dorit, rochia pe care și-a dorit-o, tiara pe care și-a dorit-o, lumânările pe care și le-a dorit, locul pentru after-party, bucătarul, divertismentul, lista invitaților. Nimeni nu a spus «nu» la nimic". Nu este neobișnuit ca o mireasă să obțină tot ce își dorește sau să devină din cale afară de agitată înainte de nuntă, mai puțin obișnuit însă este ca bărbatul să se transforme într-un mire de coșmar. Harry era hotărât ca soția lui să primească tot ceea ce el considera că ei i se cuvine. A fost multă furie, mi-a spus o sursă de la Palat. „A țipat la cineva în fața altor membri ai personalului, practic în fața prea multor oameni, motiv pentru care totul a început să iasă la iveală și astfel au apărut pentru prima dată articole negative despre comportamentul cuplului." Meghan a obținut mult dorita tiară, dar Angela Kelly și-a spus punctul de vedere.

Odată cu creșterea tensiunilor, a avut loc și o altercație între Kate și Meghan la proba pentru rochițele domnișoarelor de onoare. Întrebarea – acum înconjurată de o aură de legendă – este aceasta: cine a făcut pe cine să izbucnească în lacrimi? Ulterior, s-a spus că Meghan a insistat ca fetițele, inclusiv fiica lui Kate, în vârstă de trei ani, prințesa Charlotte, să renunțe la ciorapii purtați pe sub rochiile lor de mătase ivorie, și că acest lucru a împins-o pe Kate, adepta tradițiilor regale, în pragul unui atac de panică. Potrivit unei alte versiuni, Kate a fost iritată că rochiile micuțelor domnișoare de onoare nu se potriveau. Și că, epuizată, ducesa de Cambridge, care-l adusese de curând pe lume pe prințul Louis, s-a săturat să stea în căldură și să fie pusă la punct de cea care nu devenise încă ducesă de Sussex.

Cui îi pasă însă de toate aceste lucruri? În principal lui Meghan, din câte se pare. Când zvonurile despre conflict s-au scurs în presă, șase luni mai târziu, generând o revărsare de titluri de genul „diva imposibilă", Meghan a cerut Palatului să denunțe sau să corecteze povestea. Era revoltată că nu aveau să nege imediat ceva care, în mod deloc convenabil, li se părea adevărat, chiar dacă incomplet. (Varianta cea mai probabilă: amândouă au făcut crize în acea zi.)

În orice caz, cutuma Departamentului de presă al Palatului este să nu comenteze aproape niciodată chestiuni personale legate de familie. Potrivit unei alte surse de la Palat, Meghan a fost anunțată: „«Nu comentăm chestiuni private. Împacă-te cu asta!» Apoi a devenit obsedată de faptul că Palatul nu avea să rezolve problema".

Ceea ce face ca această controversă neînsemnată să fie demnă de remarcat este amploarea pe care a luat-o ulterior. În interviul său cu Oprah din martie 2021, Meghan a profitat de ocazia de a se adresa unei audiențe de 49 de milioane de persoane la nivel mondial pentru a afirma că ea a fost, nu Kate, cea care a fost adusă în pragul lacrimilor. La trei ani de la nuntă (și în apogeul pandemiei de COVID-19), încă era obsedată de refuzul Palatului de a corecta povestea stupidă cu domnișoarele de onoare, ca răspuns la întrebări de care ea ar fi putut cu ușurință să scape. Timp de zeci de ani, Camilla a trebuit să citească minciuna reciclată la nesfârșit cum că a fost lovită cu chifle în supermarketul ei local de un fan supărat al Dianei, dar a zâmbit delicat și a mers mai departe. Kate nu a spus niciun cuvânt după interviul cu Oprah, chiar dacă, în culise, aparatul de informare al ducilor de Cambridge a lucrat ore suplimentare. Lui Katie Nicholl, corespondent regal al *The Daily Mail*, i s-a spus: „Kate nu este în măsură să răspundă, iar Meghan și Harry știu asta". Puterea tăcerii regale oferă monarhiei un aer mistic suprem[751].

Așadar, de ce nu a ajutat-o Harry pe viitoarea lui soție să navigheze prin hățișurile culturii Palatului? Nu a vrut. Noua lor complicitate presupunea ca Meghan să lupte cu

toate normele de care se lovise și el atât de mult timp. Acum era tovarășa lui de arme. Un asistent mi-a descris permanenta lor poziție „pe picior de război" drept o „dependență reciprocă de dramă".

Multe piedici se iveau în calea lor și, așa cum se întâmplă adesea, multe erau parțial provocate chiar de ei doi. Probabil că a fost o greșeală pentru Meghan să-l lase cu ochii în soare pe gălăgiosul Piers Morgan de îndată ce l-a întâlnit pe Harry. După primele lor dirty martini la Scarsdale Tavern, Morgan nu a mai auzit niciodată de Meghan. A fost o umilință pentru care nu i-a rămas dator, rezervându-și o dulce răzbunare, batjocorind-o necruțător, așa cum doar el știe, în emisiunea sa matinală și în rubrica din *The Daily Mail*, două dintre cele mai puternice platforme media din țară. O invitație la nuntă pentru bărbatul căruia îi trimisese odinioară cu înflăcărare mesaje directe în încercarea de a obține o întâlnire i-ar fi adus profituri de PR uriașe. Morgan spus asta în rubrica sa din *The Daily Mail* care apărea la momentul logodnei sub titlul prietenos: „Felicitări din suflet, Harry, ai ales o fată pe cinste".

„Nu am mai auzit de Meghan după ce povestea ei de dragoste a ajuns sub ochii publicului, ceea ce este perfect de înțeles, având în vedere circumstanțele"[752], a scris Morgan. „Totul însă va fi dat uitării dacă primesc o invitație la nunta anului."

Aceasta nu a sosit, iar el nu a iertat.

Serena Williams, David și Victoria Beckham, Priyanka Chopra, Elton John, precum și distribuția și producătorii serialului *Suits* au primit cu toții invitații cu decorațiuni aurite în relief. („Vizitatorii americani erau îmbrăcați la patru ace. Localnicii purtau haine de ocazie care nu mai fuseseră călcate de 20 de ani", mi-a povestit cineva din echipa serialului *Suits*.) Celebritățile ofereau nu un indiciu al cercului intim al lui Meghan, ci al prietenilor pe care aceasta dorea cel mai mult să-i recruteze. Oprah, pe care Meghan abia dacă o cunoscuse, stătea într-un imobil de prim rang, vizavi de regină. Rochia ei roz pastel, creație a

designerului Stella McCartney, fusese încropită peste noapte pentru a o înlocui pe cea bej despre care credea că, în fotografii, va părea albă. Avocata pentru drepturile omului Amal Clooney, care a urcat pe treptele capelei într-o rochie galbenă uimitoare și o pălărie cu boruri largi, a fost așezată alături de elegantul George, vizavi de fiul prințesei Margaret, vicontele Linley. Rachel Johnson, sora lui Boris, a susținut într-o rubrică de ziar că fosta colegă de apartament a prințesei Diana s-a adresat cuplului de staruri alături de care stătea în strană și i-a întrebat de unde îi cunoșteau pe Harry sau pe Meghan. „Nu îi cunoaștem,'"[753], a afirmat ea că au răspuns cu aplomb soții Clooney.

Viteza cu care Meghan părea să se dispenseze de oameni devenea un obicei. Karma proastă a venit dinspre frații ei vitregi disprețuiți. Trăind în Florida și, respectiv, Oregon, Samantha, în vârstă de 53 de ani, și Tom Jr., în vârstă de 51 de ani, fuseseră întotdeauna niște bombe cu fitil cu probleme financiare. Samantha o numise pe Meghan „narcisistă și egoistă" încă din noiembrie 2016, înainte ca Meghan și Harry să se logodească, dar a fost din nou agitată de remarca insensibilă făcută de Harry în cadrul emisiunii *Today* de la BBC Radio 4, potrivit căreia familia regală este „familia, presupun, pe care [Meghan] nu a avut niciodată"[754]. Acest lucru pare exagerat, având în vedere ceea ce Harry a povestit de atunci lumii întregi, respectiv despre necazurile sale ca inadaptat în cușca regală. Împrăștiați, stridenți și plini de ranchiună unul față de celălalt, cei din familia Markle nu au fost niciodată o familie americană tipică, desprinsă parcă din serialul *Leave It to Beaver*. Dar într-un concurs de familii disfuncționale, cei din neamul Markle sunt probabil niște neputincioși, dacă îi punem alături pe cei din Casa de Windsor.

Deși americanii sunt mai înclinați decât britanicii să excludă rudele dificile sau jenante, capete mai luminate ar fi putut să-i recomande lui Meghan să strângă din dinți și să-i invite pe Samantha și Tom, cu clemele de PR bine

fixate. „Cu toții avem oi negre în familiile noastre, nu-i așa?”[755], mi-a spus lady Glenconner. „Dar știi că trebuie să-i aduni cumva pe toți, să-i aduci într-un singur loc, să-i aduci înăuntru și să-i plantezi undeva.” Ne-o putem imagina în aceeași situație, cu relațiile de familie dificile, pe Carole Middleton, aducând cu avionul întregul clan rival la clasa întâi, găzduindu-l în Boring Goring și distrându-l cu tururi VIP de vizitare a Londrei până la ziua cea mare. Meghan a ales să nu meargă pe această cale. Acum era nu doar mireasă, ci și o adevărată marcă, iar faimoșii, frumoșii și influenții aveau să umple stranele din St George's Chapel.

Reduși la rolul de frați vitregi ai Cenușăresei, Samantha și Tom Jr. au dublat miza discuțiilor despre Meghan în presa tabloidă receptivă. Într-un interviu pentru *The Daily Mirror*, Tom Jr. a declarat că refuzul lui Meghan de a-i invita i-a „destrămat întreaga familie”[756]. Samantha a lăsat să zboare un val de tweeturi negative: „Este timpul să «ne ridicăm»... Discuțiile despre fapte de caritate nu funcționează atunci când îi permiteți lui Meg să-i ignore pe cei din neamul Markle”[757].

Într-unul dintre cele mai grotești momente ale loviturii de familie plănuite, Tom Jr. i-a scris prințului Harry o scrisoare deschisă care a apărut în *In Touch*. „Nu era prea târziu”[758], a spus Tom Jr., pentru a-și da seama că „aceasta este cea mai mare greșeală din istoria nunților regale” și, într-un material în proză care suna ca și cum ar fi fost scris cu un cuțit de pâine, a proclamat că Meghan este „o femeie obosită, superficială, îngâmfată, care își va bate joc de tine și de moștenirea familiei regale. Ca să nu mai vorbim, pentru că e culmea, ea nu își invită propria familie, în schimb invită oameni pe care nu-i cunoaște la nuntă. Cine face asta?”

Tulburată, Meghan și-a sunat tatăl și l-a implorat să le spună fraților ei vitregi să renunțe la hărțuială. „S-a supărat pe mine”, mi-a spus el când a vorbit cu mine tocmai din Rosarito. „Tot spunea că depinde de mine să mă ocup de asta, dar nu cunosc niciun părinte care să-și

poată controla copiii în vârstă ajunși la 50 de ani. Nu pot să-i iau apărarea fiului meu cu privire la ce a spus. De fapt, pentru majoritatea lucrurilor care au fost tipărite aș da vina pe câțiva reporteri care au venit cu mașina în Oregon și l-au scos în fiecare seară la un bar. Chiar în fiecare seară. Îl îndopau cu diverse lucruri și apoi povesteau despre asta."

Uau, asta e groaznic! am sugerat.

„Vrei să auzi povești groaznice despre reporteri?" m-a întrebat Tom Markle. „Cât timp ai la dispoziție?"

III

Astăzi, percepția publică generală despre tatăl lui Meghan Markle este a unui ratat deprimat, care vrea să pună mâna pe bani. Acesta nu s-a mulțumit doar să-și facă de rușine fiica, vânzând presei poze false cu el în timp ce, vezi Doamne, se pregătea pentru nuntă, dar mai apoi a și umilit-o în fața familiei regale și a lumii întregi în cea mai importantă zi din viața ei, după ce a torturat-o nespunându-i sigur dacă își va face sau nu apariția la eveniment.

Markle este, într-adevăr, un om dificil, cu mândria unui bădăran încăpățânat, ceea ce înseamnă că atunci când ajunge într-o groapă, continuă să sape. După 50 de ani de activitate profesională sclipitoare, lucrând nopțile pe platourile de filmare ale unor seriale, trăiește acum singur, considerând că pensia nu e atât de mare pe cât sperase, și ai senzația că tot ce își dorește este să fie lăsat naibii în pace.

Cu toate acestea, îl supără până în ziua de azi că Harry nu a reușit să-i arate respectul cuvenit, nevenind să-l întâlnească în persoană nici măcar o dată înainte de a-i cere mâna fiicei sale la telefon. Preferă să nu recunoască faptul că Meghan a fost probabil prea jenată de faptul că tatăl ei îi ceruse să i-l prezinte pe iubitul regal în persoană. („Rușinea este o alegere. Nu este vina celuilalt"[759], mi-a explicat Wendy Riche, fostul șef al lui Tom și producătorul executiv al serialului *Spitalul General.*) Nu a fost de niciun folos pentru starea de spirit a lui Tom nici faptul că fosta

lui soție a primit o vizită la locuința ei din LA din partea a doi reprezentanți ai consulatului britanic care au adus anunțul oficial de logodnă de la Palat, nici mai ales faptul că el, tatăl miresei, a fost tratat ca un cetățean de mâna a doua.

Când jurnaliști din toată lumea au apărut în Rosarito, bătându-i în ușă, în căutare de subiecte murdare, Tom a găsit situația îngrozitor de derutantă. El a crezut că îndemnurile telefonice ale lui Harry de a nu vorbi cu reporterii erau nerealiste – ușor de spus pentru un prinț care locuiește într-un palat, dar nu la fel de ușor când jurnaliștii roiesc în somnorosul oraș mexican unde își făcea Tom cumpărăturile și mergea la spălătorie.

„Pe strada unde locuiesc, au închiriat verande în stânga și în dreapta casei”[760], mi-a povestit Tom. „De fiecare dată când ieșeam din casă, cineva îmi făcea o poză. Nu puteam să urc și să cobor din mașină sau să intru și să ies din casă. Oricând conduc spre centrul orașului, mă urmăresc. Ori de câte ori merg la tuns, ei îmi fac poze. Am început să ies doar la miezul nopții, la 1 dimineața, să mă duc la bancomat și să fac niște cumpărături.” Un torent umilitor de imagini cu Tom transportând cutii de bere și cumpărând medicamente pentru flatulență a apărut în tabloide, înfățișându-l mai degrabă ca pe un vagabond neîngrijit, decât așa cum se vedea el, un fost director de lumini care odinioară s-a bucurat de succes, văzându-și de viața lui de pensionar undeva, la malul mării. „Toți cei care am lucrat pentru serialul *Spitalul General* am fost îngroziți de modul în care Tommy a fost portretizat”, mi-a dezvăluit cineva din echipa de producție.

Dorința de a avea o imagine publică mai puțin dezordonată l-a făcut pe Tom să cadă în plasa ticăloșiei puse la cale de Jeff Rayner, cofondatorul cu limbă ascuțită al unei agenții foto și de presă în slujba celebrităților de mâna a doua din Los Angeles. Rayner i-a sugerat o filmare care, vezi Doamne, îl surprindea pe Tom în timp ce i se luau măsurile pentru costumul de dimineață, ridicând greutăți pentru a fi în formă și studiind cu atenție un

exemplar al cărții *Images of Great Britain*. Fiica lui, Samantha, cu combinația ei infailibilă de rea-credință și proastă judecată, a considerat că este o idee grozavă, mai ales că Rayner i-a oferit o parte generoasă din banii puși în joc. (În cele din urmă, suma s-a ridicat la aproximativ 100 000 de lire sterline.) Așa că și-a îndemnat tatăl să o facă. Într-una dintre cele mai „emoționante" înscenări, spatele voluminos al lui Tom apare cocoșat asupra ecranului de la computer într-un internet café, în timp ce se uită la fotografiile de la logodna lui Meghan cu Harry, fără să-și dea seama că, de fapt, arată precum cel mai mare și trist voyeur la ascensiunea fiicei sale într-o lume din afara ligii lui.

Înșelătoria a fost dată în vileag atunci când *The Mail on Sunday* a publicat imagini cu circuit închis care arată că Tom făcuse o înțelegere cu presa, iar filmările fuseseră ținute pentru impact maxim până cu o săptămână înainte de nuntă. Presupusul croitor – care pare să aibă vreo 14 ani – s-a dovedit a fi un angajat al unui magazin cu articole pentru petreceri care a primit un bacșiș de 15 dolari pentru a-i lua „măsurile" lui Markle. Folosind unghiul mai larg al camerei, este clar că presupusul spațiu de antrenament era un deal abandonat, pe care zăceau împrăștiate saltele și anvelope.

„Am crezut că făceam ceea ce trebuie, ceea ce, evident, nu făceam"[761], mi-a mărturisit Markle pe un ton ursuz. „A fost o greșeală."

Este greu de imaginat revelații mai umilitoare pentru Meghan, care a crezut că în sfârșit trecuse podul spre viitorul ei de basm, doar pentru a descoperi că rudele ei izgonite se ridicaseră ca să o apuce de glezne și să o târască în mocirla cea mai adâncă. După o informare că *Mail* era pe cale să dezvăluie adevărul din spatele ședinței foto, evident îndurerată, viitoarea mireasă și-a sunat tatăl pentru a-l întreba dacă era într-adevăr implicat în această înșelătorie, înainte de a întreba dacă Palatul ar putea obține oprirea poveștii. Din motive cunoscute doar de el – vinovăție sau panică crescândă –, Tom a negat. Reflectând

mai târziu la comportamentul său în fața unui apropiat, Meghan a spus: „Tatăl meu nu a căutat niciodată asta. Chiar cred că a fost o victimă și acum sunt tristă, pentru că sunt ferm convinsă că a fost corupt”[762]. Refuzul lui Markle de a-l suna pe secretarul de presă al Palatului Kensington, Jason Knauf, pentru ajutor – așa cum îl îndemnase fiica sa – poate fi pus pe seama refuzului său defensiv de a recunoaște cât de vulnerabil se simțea cu adevărat.

Oficialilor Palatului a început, pentru prima dată, să le pară rău pentru Meghan, în timp ce, printre membrii familiei regale, anxietățile legate de intrarea ei în Firmă au cunoscut un nou nivel de alarmă. Uitate au fost cererile ei imperioase și îngrijorările lui Harry; indiscrețiile maligne și prostia rudelor ei aveau să asigure, probabil, ani la rând, prosperitatea tabloidelor. A fost de două ori dureros pentru Harry, deoarece *Sturm und Drang* („furtuna și avântul”) au validat prudența tuturor scorțoșilor, care aveau un dinte împotriva lui Meghan, și a fratelui său, care veșnic căuta un nod în papură.

Mesajele primite de Tom Markle de la Harry în acest moment aprins – care mai târziu au apărut ca probe în procesul judiciar deschis de ducii de Sussex împotriva companiei-mamă *The Mail on Sunday,* Associated Newspapers Ltd. – arată că Harry a fost de-a dreptul îngrozit când Tom și-a arătat intenția de a-și prezenta scuze în mod public în cazul în care se trezea din nou implicat într-un scandal. „Tom, sunt Harry, din nou!” i-a scris prințul. „Chiar trebuie să vorbesc cu tine. Nu trebuie să-ți ceri scuze, înțelegem circumstanțele, dar «prezentarea unor scuze publice» nu va face decât să înrăutățească situația.”

Micromanagementul media de către Harry la această dată târzie l-a făcut pe Markle să se simtă și mai dezamăgit – poate chiar emasculat. Șocul de a se afla în culmea disprețului lumii a fost atât de rușinos pentru Tom, încât a contribuit, fără îndoială, la ceea ce s-a întâmplat în continuare – un atac de cord minor.

Meghan trăia acum propria versiune a *Truman Show*, având-ul în rolul principal pe Harry. Tatăl ei vorbea cu site-ul de bârfe despre celebrități TMZ, nu cu ea. A trebuit să se conecteze pentru a descoperi, mai întâi, că Tom se simțea prea jenat să participe la nuntă și, ulterior, că se răzgândise și că avea să vină până la urmă. Lumea a fost zguduită apoi de un libret de operă bufă tabloidă având în centru întrebarea dacă tatăl miresei va urca sau nu în avionul spre Londra și își va conduce fiica la altar.

Apoi, nimic: tăcere, un al doilea atac de cord, iar Tom Markle a renunțat definitiv la nuntă. Cu mesajele frenetice ale fiicei sale bâzâindu-i pe telefon, tatăl miresei s-a scufundat în valuri ca un călător pe *Titanic*.

Când am discutat cu el, a dat vina pentru dispariția sa misterioasă pe un ultim apel telefonic plin de reproșuri de la Harry – ceva ce Meghan a negat –, în timp ce se recupera pe patul de spital. „Harry a spus: «Dacă m-ai fi ascultat, nu ți s-ar fi întâmplat asta»[763]. În acel moment, mi-am zis: «Este cel mai obraznic om pe care l-am auzit în viața mea». Și i-am închis. Am spus: «Gata! Suficient!» După aceea, nu m-au mai sunat niciodată, niciodată", mi-a povestit Tom. Meghan a susținut că de atunci l-a sunat de peste 20 de ori.

La cererea miresei, prințul Charles a acceptat imediat să o conducă la altar. Oricât de sonore ar fi fost suspinele de ușurare colective de la Castelul Windsor, pentru înlăcrimata Meghan – așa cum i-a scris tatălui ei în august 2018 – a fost o lovitură care „mi-a frânt inima într-un milion de bucăți". Săptămâna turbulentă în care s-a consumat drama de familie a expus lumii întregi o umilință nerecunoscută. Urâțenia luptei rudelor ei și figura mândră și singuratică a mamei ei, fără vreun membru de familie sau un prieten lângă ea în strană, sugerează că Meghan a avut de îndurat mai multă răutate și discordie decât a lăsat să se înțeleagă. În ultima lor seară mamă-fiică împreună la Cliveden, oare cât de multe lacrimi o fi vărsat pentru umilințele la care fusese supusă în acea ultimă săptămână? Discreta familie Middleton a

acționat ca o gardă pretoriană în jurul lui Kate, înainte de nunta acesteia. Meghan nu putea avea încredere decât în dulcele calm al mamei sale, Doria.

Drama a fost aproape la fel de traumatizantă nu doar pentru Meghan, ci și pentru Harry. Încă o dată, presa găsise o modalitate de a provoca pagube incalculabile unei persoane pe care o iubea, de data aceasta prinzându-l în capcană pe tatăl ei. După cum a spus prințul când a apărut pentru prima dată vestea despre povestea lor de dragoste: „Unii oameni cred că acesta este un joc. Nu este un joc. Este viața ei”[764].

Torturarea de dinainte de nuntă a lui Tom Markle a fost un delict de presă de-a dreptul impardonabil, săvârșit dintr-un cinism comercial care a avut un rezultat uman tragic. „În centrul acestui lucru se află răul foarte mare pe care un număr mic de ziare l-a făcut familiei Markle”[765], mi-a povestit Paddy Harverson. „Practic, crearea unei rupturi permanente enorme între Meghan și tatăl ei. Merită să ne amintim că, atunci când Harry și Meghan au ieșit pentru prima dată împreună, oficialii Palatului au contactat în mod oficial toată presa și au spus că Thomas Markle trăiește singur, duce o viață discretă și nu vrea să stea de vorbă cu presa. Însă presa a ignorat toate acestea. L-au periat, l-au adus până în punctul în care a cedat. Nu a existat niciun interes public în chestiunea aceasta. Toate lucrurile care s-au întâmplat sunt rezultatul modului nemilos în care mass-media a pătruns în viața lui.”

În cele din urmă, un Tom devastat a urmărit nunta de poveste a fiicei sale la televizor, ca toți ceilalți, singur într-un Airbnb de 30 de dolari pe noapte din Tijuana, pe care l-a închiriat pentru a scăpa de presă. „Fetița mea arată minunat”[766], a spus el. „Voi regreta întotdeauna că nu am putut fi acolo și că nu am putut să-mi țin fiica de mână.”

[CXLI] Personaj fictiv prezent în operele lui William Shakespeare, *Henric al IV-lea* și *Nevestele vesele din Windsor* (n. red.).

[CXLII] Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales. Povestirile din Canterbury*, *The General Prologue. Prologul*, editat de George

Săndulescu și Lidia Vianu, traducere din limba engleză de Dan Duțescu, www.editura.mttlc.ro (n. tr.).

Capitolul 23

IEȘIREA DIN SCENĂ

Dimineața de după a monarhiei

„Am văzut mașina răsturnată și mi-am zis «La dracu'!»"[767]. Într-o dimineață geroasă de ianuarie 2019, avocatul local Roy Warne, în vârstă de 75 de ani, a fost surprins să vadă un Land Rover dându-se peste cap pe autostrada A149, în Babingley, Norfolk, și rostogolindu-se pe o parte. A auzit apoi vocea unui bărbat în vârstă, strigând: „Picioarele mele, picioarele mele!". Vehiculul se ciocnise de o dubiță albastră – din care se înălțau fuioare de fum – condusă de o femeie care avea o pasageră și un copil de nouă luni pe bancheta din spate. Warne l-a scos pe bebelușul care plângea, apoi s-a repezit la Land Rover pentru a ajuta la eliberarea șoferului. În acel moment, uluit, Warne a avut ocazia să-și spună din nou „la dracu'". Șocat, dar nevătămat, ducele de Edinburgh a fost ridicat și a ieșit împleticindu-se din mașină.

De ceva vreme, prințul Philip, în vârstă de 97 de ani, refuza să ia în considerare faptul că era prea bătrân pentru a mai urca la volan. Fusese întotdeauna vitezoman și nu purta niciodată centura de siguranță în timp ce se plimba pe moșiile sale. De îndată ce a făcut praf acest Land Rover, a comandat unul nou, iar a doua zi a primit un avertisment din partea poliției după ce a fost fotografiat conducând fără centura de siguranță. Când incidentul a ajuns în presă, s-a declanșat o dezbatere națională privind eliminarea așa-numitelor amenințări geriatrice de pe șosele. Fără îndoială, situația fost o sursă de amar amuzament pentru Philip, surprins că tabloidele populiste cereau acum să lase volanul pe mâna unui șofer.

De data aceasta, regina nu a fost distrată de încăpățânarea soțului ei. Dacă cele două femei și copilul din dubiță ar fi fost uciși, acesta ar fi fost incidentul Chappaquiddick[CXLIII] al monarhiei britanice, ridicând întrebări similare de tipul „cum ar fi fost dacă", la fel ca în cazul accidentului de mașină al Camillei, cu 22 de ani în urmă. Ducele, de altfel, nu a vrut să-și asume vina, insistând că îi intrase soarele în ochi și nu a văzut cealaltă mașină venind. Pasagera din dubiță a declarat pentru *The Mirror*: „Ar însemna enorm pentru mine dacă prințul Philip și-ar cere scuze, dar nu am idee dacă îi pare rău în vreun fel. Ce ar fi fost pentru el și regină să-mi trimită o scrisoare și un buchet de flori?"[768]. Femeia a adăugat că a primit doar un mesaj concis prin intermediul unui ofițer de legătură cu familia al poliției, care spunea: „Regina și ducele de Edinburgh ar dori să vă amintiți de ei". Era clar că femeia vătămată își amintea perfect, mulțumesc.

Philip a fost convins (sau poate, în acest caz, i s-a poruncit) să-i scrie femeii o scrisoare de scuze a doua zi, în care susținea, în mod deloc plauzibil, că tocmai i se adusese la cunoștință că victima sa își rupsese încheietura mâinii și a reiterat ce șofer excelent era de obicei. Luna următoare, a existat un oftat profund de ușurare la Palat, când Philip a cedat în cele din urmă presiunii și a renunțat la permisul de conducere. A fost o lovitură umilitoare pentru un bărbat care de-a lungul vieții a insistat asupra independenței – și a păzit-o fără compromis.

Incidentul a fost un alt semn pentru regină că iubitul ei consort își pierdea puterile. Cu patru luni mai devreme, suverana își dăduse binecuvântarea pentru decizia lui de a se retrage din viața publică, renunțând la îndatoririle regale. Trecuseră mai bine de șase decenii de când Philip Mountbatten, duce de Edinburgh, în vârstă de 31 de ani, depusese jurământul de credință în calitate de vasalul *de-o viață, trup și suflet*.

Până la retragerea sa, în august 2017, o însoțise pe regină în toate cele 251 de turnee ale ei în străinătate („Nu o înghesui pe regină!", striga uneori dacă presa se apropia

prea mult) și dusese la bun sfârșit 22 000 de angajamente regale pe cont propriu. Peste 780 de organizații îl puteau revendica drept patron, președinte sau membru de onoare, iar el își făcea apariția la evenimentele lor din nou și din nou, chiar dacă era vorba doar de ceva neînsemnat, cum ar fi vizitarea sediului Asociației Stomatologice Britanice din Brighton, eveniment după care un reporter a remarcat: „Nici că vremea ar fi putut să fie mai rea"[769]. Un patronaj pe care l-a deținut cu mândrie timp de aproape 65 de ani a fost cel al Infanteriei Marine Regale, Philip având gradul de căpitan general. El a renunțat la acest titlu onorific în favoarea nepotului său, prințul Harry. „Să n-o dai în bară"[770], i-a spus Philip, un sfat care, astăzi, pare să nu fie deloc în van.

La retragerea din viața publică, Philip s-a refugiat în „bârlogul" lui de la Wood Farm, proprietatea regală confortabilă și nepretențioasă de pe moșia Sandringham, unde și-a organizat actele, a pictat acuarele și a citit cărți de istorie cu voracitate. A fost adesea vizitat de Penny Romsey. Acesta împărtășea dragostea ducelui pentru pictură, o pasiune liniștită și discretă pentru amândoi. Încă obsedat de tehnologie, Philip a lăudat adesea bucuriile pe care i le aducea Kindle-ul, până când, dezgustat de tot marketingul direct al cărților pe care nu voia să le citească, l-a aruncat în cadă.

Cu o fermitate tipică, a arătat clar că, de la retragerea sa din activitate, nu numai că lipsea fizic de la îndatoriri, ci și renunța cu totul la consiliere regală. Deși, în sufletul său, regina a fost fericită că Philip își petrecea ultimii ani după bunul plac, absența nelipsitelor sale sfaturi bune a lăsat-o cu un gol. Fără să vrea, retragerea lui a pricinuit pierderea unui alt înțelept din cabinetul ei interior. O rară mișcare lipsită de diplomație a secretarului ei particular, Sir Christopher Geidt, le-a creat prinților Charles și Andrew oportunitatea de a-l împinge afară pe ușă pe cel mai vechi și inteligent consilier al reginei.

Andrew nu l-a iertat niciodată pe Geidt pentru că a lucrat pe canalele politice pentru a-l îndepărta din funcția

de trimis comercial al Regatului Unit în 2011, din cauza modului per ansamblu îngrozitor în care se achita de sarcinile sale, precum și a tranzacțiilor financiare suspecte. La rândul său, Charles a fost revoltat atunci când Geidt a convocat o reuniune a personalului format din 500 de membri ale celor trei palate regale, pentru a anunța retragerea lui Philip, și le-a cerut să se unească în sprijinul reginei. Reacția lui Charles cel cu obraz subțire poate fi redusă la replica „Al naibii de scandalos!" Acesta ar fi trebuit să fie momentul prințului de Wales. Charles se apropia de 70 de ani și era disperat să spună că mama lui și-a început drumul descendent, în vreme ce el se înălța.

Charles fusese întotdeauna deranjat de puterea pe care o avea Geidt. Regina a avut încredere în formidabilul său secretar particular, nu în ultimul rând pentru că avea un al șaselea simț pentru starea de spirit națională. Un fost coleg mi-a spus: „Geidt are un indicator asupra țării ca nimeni altcineva pe care-l cunosc, inclusiv politicieni". (A fost angajat ulterior de premierul Boris Johnson pe postul de consilier pentru etică în 2021.) Cu toate că Geidt a înțeles că rolul său era să gestioneze tranziția delicată de la domnia unei regine venerate de mult timp la cea a fiului ei mai puțin popular, se spune despre el că a crezut că toate convulsiile Brexitului au făcut din regină un însemnat simbol unificator al stabilității.

Optimismul susținătorilor brexitului după ce au câștigat votul de a părăsi Uniunea Europeană s-a transformat, ulterior, într-o teamă plină de ranchiună că, până la urmă, această ieșire nu va avea loc. Membrii guvernului conservator al Theresei May se aflau în război unii cu alții, și exista convingerea fermă că toți cei care nu voiau ca Marea Britanie să iasă din UE vor găsi o modalitate de a face Brexitul să existe doar cu numele. Chiar dacă Charles a însoțit-o pe Majestatea Sa la ceremonia de deschidere a lucrărilor Parlamentului și a preluat mai multe sarcini la Palat, Geidt era de părere că poporul britanic trebuia să fie asigurat, în mijlocul tuturor tulburărilor politice, că regina

nu pleacă nicăieri... încă. Acesta era chiar opusul a ceea ce își dorea Charles.

Charles s-a dus la mami și i-a cerut capul lui Geidt pe un platou. În ceea ce, cu siguranță, nu a fost cel mai bun moment al ei, regina a cedat în fața accesului de furie al fiului. Rara alianță fraternă dintre Andrew și Charles era prea copleșitoare pentru ca monarhul în vârstă de 91 de ani să-i reziste. Suverana și-a arătat mâhnirea personală din cauza concedierii pe nedrept a lui Sir Christopher după 10 ani de serviciu, încărcându-l cu onoruri la ieșire și oferindu-i o petrecere de rămas-bun cu mai mult de 400 de oaspeți la Palatul Buckingham. Toți membrii importanți ai familiei regale au participat, cu excepția lui Charles și a lui Andrew, care îl înjunghiaseră pe la spate. Geidt a plecat rănit și s-a refugiat la o fermă de oi din Orkney. Edward Young, adjunctul care l-a înlocuit, fusese responsabil cu comunicarea de la Barclays înainte de a se alătura personalului Palatului în 2004 și, cu toate că a excelat în supravegherea detaliilor turneului irlandez al Majestății Sale, nu avea nici pe departe tentaculele atotcuprinzătoare ale predecesorului său. Sunt mulți cei care cred că necazurile regale ulterioare nu ar fi explodat atât de rău dacă regina ar fi putut apela la Geidt.

II

Între timp, insistenta Meghan tot cerea întâlniri la Palat în vederea „conturării rolului său”[771] – rol care, în viziunea Palatului, era orbitor de clar. Acesta presupunea să sprijine monarhia cu o agendă bine gândită de multiple patronaje și apariții locale, punctate cu turnee în străinătate selectate în mod judicios de Ministerul de Externe. Pentru a-i arăta lui Meghan cum se procedează, regina a invitat-o pe ucenica familiei să o însoțească timp de o lună, după nuntă, pentru a inaugura un pod cu taxă cu șase benzi în orașul Chester, lângă Liverpool. Ar trebui, probabil, să detectăm simțul sec al umorului de care a dat dovadă Majestatea Sa în alegerea evenimentului. Regina, care a purtat o festivă pălărie moale verde-lime, haină asortată și mănuși albe, rareori a mai fost văzută distrându-se atât de

bine la un eveniment public care nu era despre cai. Se întâmplă că regina adora orice avea de-a face cu poduri și tuneluri, deseori vânând invitațiile din grămada de „refuzuri” întocmită de secretarii săi particulari. Chiar și așa, ca mesaj către noua nepoată americană, plină de farmec și care încerca să înțeleagă cum arăta serviciul pentru monarhie, această excursie specială în Merseyside a fost o metodă utilă de instruire. Pentru a reformula dictonul consoartei lui George al V-lea, regina Mary: „Suntem familia regală și iubim infrastructura”.

Fără pălărie (icnet), cu părul lăsat liber, Meghan a ales să poarte o rochie-creion Givenchy de culoare crem cu o pelerină deosebită pe umeri. A fost auzită întrebând-o pe suverană în timp ce coborau din trenul regal din Cheshire în ce ordine ar dori să urce în Bentley-ul care le aștepta.

— Cum preferați? a întrebat Meghan.

— Tu prima[772], a răspuns regina cu o sclipire în ochi, în timp ce a lăsat-o pe fosta actriță din serialul *Suits* să aibă prioritate.

Harry și Meghan au fost apoi trimiși într-un turneu agreabil în Irlanda. Ducesa a sosit la Dublin purtând o fustă și un top Givenchy în culoarea mușchiului verde, a sunat împreună cu Harry din uriașul clopoțel al păcii, a urmărit cu atenție un joc de aruncare a discului la Croke Park și a admirat stejarul tânăr plantat de regină cu mâna ei în timpul vizitei din urmă cu șase ani. Erau sarcini regale simple, dar executate cu elanul unei actrițe. Doctrina lui Paddy Harverson, „tot ce trebuie să faci este să zâmbești și să arăți ca și cum îți place sarcina de care trebuie să te achiți”, a dat roade, Meghan primind comentarii entuziaste. În 2018, au existat 800 000 de referiri la Meghan ca fiind „o gură de aer proaspăt”.

Ducesa, de fapt, a venit cu două proiecte regale personale bine gândite. Astfel, a creat o carte cu rețete de la femei imigrante strămutate în urma tragicului incendiu care a ucis 72 de locuitori ai Turnului Grenfell în iunie 2017. Proiectul a fost un succes pe mai multe planuri. A fost autentic – Meghan este ea însăși o bucătăreasă

talentată. A fost plin de compasiune, o modalitate de a reaminti publicului și presei că familiile încă sufereau demn după ce camerele trecuseră mai departe. Și a fost eficient. *Together: Our Community Cookbook* a strâns peste 500 000 de lire sterline pentru victimele incendiului și a fost un bestseller instantaneu pe Amazon.

Într-o perioadă în care 37% dintre locuitorii Londrei erau născuți în afara Regatului Unit, iar statutul lor de rezidenți era contestat de către vocalii Little Englanders în ranchiuna lor post-Brexit, apariția ducesei de Sussex într-un șorț la Moscheea Al Manaar, unde a amestecat orezul într-un cazan alături de mame care aveau capetele acoperite a fost un excepțional succes în materie de relații publice. Nimeni din familia regală, în afară de Meghan, nu ar fi putut rosti în mod legitim cuvintele: „La nivel personal, mă simt mândră că trăiesc într-un oraș care poate avea atât de multă diversitate”[773].

Tragedia de la Turnul Grenfell a scos la iveală existența unei inechități rasiale și economice rușinoase în Londra, la doar o aruncătură de băț de unul dintre cele mai scumpe cartiere ale orașului, Notting Hill. A devenit o cauză pentru celebrități precum Adele și Lily Allen. Împrumutând din strălucirea ei cauzei *du jour* din Londra și combinând-o cu pasiunea ei pentru bucătărie, noua ducesă și-a păstrat marca de „activistă feministă gastronomă regală”.

Într-o altă mișcare bine primită, Meghan a contribuit la lansarea unei linii de îmbrăcăminte pentru Smart Works, o organizație caritabilă care oferă o garderobă de afaceri pentru femeile nevoiașe care merg la interviuri de angajare. Meghan a vizitat pentru prima dată organizația de caritate în secret, cu două luni înainte de nuntă, și s-a întors cu nerăbdare de cinci ori. Misiunea Smart Works a inclus furnizarea de sesiuni de coaching la locul de muncă și sesiuni de styling pentru clientele lor, unele conduse chiar de Meghan. „Nu ajutor bănesc, ci o mână întinsă”[774], a postat ea în mod inspirat pe Instagram. „Meghan este un coach înnăscut. Le ajută pe clientele noastre să se simtă în

siguranță, confortabil și protejate. Are o empatie înnăscută. Există ceva măreț la ea”[775], a povestit fondatorul Smart Works, Juliet Hughes-Hallett.

A fost o victorie pentru brandul Sussex, care susținea ideea de femeie care muncește, în comparație cu imaginea mamei care stă acasă promovată de Kate, și a marcat, datorită simțului estetic *Tig* al lui Meghan, arena de obicei sumbră a magazinelor de chilipiruri. „De ce sunt atâtea jachete lila aici?” a cugetat ea, în timp ce examina ofertele de haine de pe rafturile Smart Works.

Toate acestea au reprezentat o pregătire excelentă înainte de miza mai mare pe care o presupunea turneul de 16 zile al familiei Sussex în Australia, Noua Zeelandă și Fiji, în octombrie 2018. Debutul lui Meghan în Commonwealth a fost un succes uluitor. Ecourile celebrei prime cuceriri a Australiei de către Charles și Diana au fost irezistibile în ceea ce privește numărul și entuziasmul fanilor. Asemenea Dianei, Meghan a fost fotografiată îmbrățișând copiii mici care îi ofereau flori, lăsându-se în genunchi la Sydney pentru a strânge ambele mâini ale unei bunici în vârstă imobilizate într-un scaun cu rotile și aplaudând cu încântare un pui de urs koala de la Grădina Zoologică Taronga. Meghan a ținut un discurs solo în Fiji, pledând pentru educația fetelor.

Și Harry părea în cea mai bună formă a lui, deschizând și încheind, cândva, la mijlocul turneului, cea de-a patra ediție a Invictus. Cu siguranță, ajută să fii îndrăgostit de soția ta – și mândru de ea, mai degrabă decât gelos. Spre deosebire de Charles, care se înfuria brusc din pricina faptului că era vioara a doua grație carismei Dianei, Harry avea în sine puterea de a deveni o stea. Dar, pentru prima dată, tânărul prinț avea și o femeie cu care îi plăcea să o împărtășească.

The New York Times a aclamat cuplul, descriindu-l drept „tânăr, divers și foarte șic, noua față a regalității”[776]. Reușind să treacă peste 76 de angajamente, Meghan a arătat rezistența promițătoare a unui cal de bătaie regal, lucru în particular încurajator, mai ales că de acum era

însărcinată în patru luni. Cuplul a anunțat fericita veste în ajunul turneului, spunând mulțimilor adunate în fața Operei din Sydney: „Suntem încântați să ne alăturăm clubului [părinților]!".

Așadar, Meghan trebuie să fi fost și ea încântată de toate acestea, corect? Ei bine, nu a fost. Din câte se pare, a urât fiecare secundă. I s-a părut că itinerarul evenimentelor este „inutil", mi-a povestit un fost angajat al Palatului. „Nu a înțeles de ce lucrurile erau organizate așa cum erau organizate. În loc să fie entuziasmată când mii de oameni au apărut la operă, a fost ceva de genul: «Care este scopul? Nu înțeleg acest lucru»", „acest lucru" fiind rolul de reprezentant al monarhiei britanice cu agenda sa tradițională, mai degrabă decât concentrarea asupra cauzelor pe care dorea ea să le evidențieze. Astfel de angajamente sunt de modă veche, da, însă creează legături regale clasice.

Modul în care Meghan citea răspunsul mulțimii era opusul modului în care a înțeles lucrurile prințul Philip, atunci când a însoțit-o pe regină în Australia, în primul lor turneu în țările Commonwealthului, în 1954. „Peste un milion de oameni au ieșit și au aplaudat-o pe regină, un milion! Nu a fost vorba despre ea. Au venit pentru că ea este regina. Dacă începi să crezi că este vorba despre tine, ești pierdut"[777], i-a spus el lui Gyles Brandreth. Dar a fost captivant pentru Meghan să simtă cum torceau motoarele coloanei de mașini când accelerau, zgomotul făcut de motociclete și uralele pline de adulație pentru un tânăr și popular membru al familiei regale, într-un turneu planificat până la ultima ceașcă de ceai de mașinăria Palatului. Megmania, așa cum a primit numele în presa australiană, a fost mult mai plină de entuziasm decât primirea de care au avut parte William și Kate în propriul turneu australian în 2014. Meghan părea să interpreteze succesul drept un semn că brandul Sussex trebuia să urce în ierarhia Palatului.

Mâhnirea ei o oglindea pe cea a lui Harry. Acesta din urmă a izbucnit din pricina obișnuitului dosar de presă al

activității regale, deși exemplarul primit era copleșitor de elogios. Valentine Low, corespondent *The Times*, își amintește că prințul a fost „destul de morocănos”[778]. În timpul „ceremoniei lungi și incredibil de plictisitoare de bun-venit în Fiji [...] Harry a avut tot timpul o mină încruntată. Era supărat pe reprezentanții presei și și-a petrecut întreaga ceremonie de bun-venit uitându-se într-o parte doar pentru a arunca priviri fioroase înspre jurnaliști”. Când echipa de la Palat l-a încurajat să meargă în spatele avionului și să discute cu presa care îi însoțea în călătorie, Harry le-a răspuns tăios: „Mulțumesc că ați venit, nu că v-ar fi invitat cineva”. Uitase, pesemne, că era o călătorie finanțată de contribuabili?

Ajunsă înapoi acasă, Meghan s-a simțit umilită pentru că nu a existat o demonstrație specială de apreciere din partea Palatului. Un fost consilier mi-a confirmat că adesea ai parte de o „deza-măgire cruntă când te întorci dintr-un turneu regal [...] Tocmai te-ai întors la viața normală. După o călătorie, regina le trimite directorilor o informare, dar nu te întorci la o paradă de bun-venit”. Diana a simțit aceeași dezamăgire după succesul propriului turneu în Commonwealth, în 1983. „Nu putea înțelege de ce nimeni nu i-a spus «Bravo»”[779], mi-a amintit un veteran al Palatului. „Motivul este că toți își fac datoria și se întreabă ce este atât de special [la îndeplinirea îndatoririlor – n. tr.].” Diana a înțeles tăcerea aceea ca pe un semn că alți membri importanți ai familiei regale erau geloși pe succesul ei de peste ocean. Harry credea că același lucru este valabil și în cazul lui Meghan. „[Familia mea] a fost foarte primitoare până după turneul în Australia”[780], i-a mărturisit el pe un ton sumbru lui Oprah. „A fost prima dată când familia a văzut cât de bine se pricepe [Meghan] să-și facă treaba, iar asta le-a trezit amintiri.”

Dar Diana, în vârstă de 21 de ani la momentul respectiv și crescută într-o familie de curteni și doamne de onoare, a interpretat semnificația primului ei turneu regal major într-un mod considerabil diferit de felul în care a făcut-o

soția lui Harry, în vârstă de 37 de ani. Prințesa i-a spus lui Martin Bashir despre istovitoarea călătorie, care durase șase săptămâni (plină de nefericire în culise din pricina răcelii cu care o tratase prințul Charles): „Când ne-am întors din Noua Zeelandă, eram o altă persoană. Mi-am dat seama de simțul datoriei, de nivelul de interes și de rolul solicitant pe care mi-l asumasem”[781]. Pentru Diana, a fost un sentiment al datoriei aproape sacru. Meghan părea să tragă o concluzie diferită legată de primul ei turneu, anume că, probabil, monarhia avea nevoie de ea mai mult decât avea nevoie ea de monarhie. Fusese vedeta în echivalentul unui film de succes și dorea ca statutul ei de protagonistă să fie reflectat de lumini strălucitoare.

Hotărâtă să nu dea greș în privința lui Meghan, așa cum recunoscuse în privat că se întâmplase în cazul Dianei, regina i-a oferit lui Meghan îndrumarea celei mai experimentate doamne de onoare, lady Susan Hussey, o vicleană combatantă din interior pe care o avea în preajmă din 1960, și a Samanthei Cohen, o australiană energică, veterană a Palatului și cea mai de încredere asistentă pe probleme de comunicare ale monarhului, care a fost de acord, la cererea personală a reginei, să se întoarcă din sectorul privat în mod special pentru a pune umărul la școlirea noii ducese. La începutul lui 2019, Majestatea Sa i-a acordat personal lui Meghan două onoruri bonus. Timp de 45 de ani, regina patronase Teatrul Național. Suverana i-a acordat fostei actrițe această înaltă onoare culturală. Și, ca semn că a apreciat într-adevăr succesul turneului din Australia, a numit-o pe Meghan vicepreședinte al Queen's Commonwealth Trust (Harry era președintele acestuia), cu misiunea de a sprijini tinerii, în special femeile și fetele. A fost un semnal clar că ducii de Sussex vor avea propriile domenii de activitate de mare anvergură, în calitate de ambasadori ai organizației, lucru care reprezintă una dintre cele mai prețuite expresii ale puterii suverane a reginei. În timpul domniei sale, regina făcuse o prioritate din a vizita toate cele 54 de țări – cu excepția a două – din asociația voluntară a țărilor independente și egale din

Commonwealth, majoritatea, dar nu toate, fiind foste colonii britanice.

S-a spus că Meghan a fost mai mult decât încântată de această nouă platformă. Ani la rând, visase să devină ambasador ONU al bunăvoinței. Acum avea ceva încă și mai bun, solemnitatea pe care ți-o dă „brandul" Commonwealth. Imaginea prăfuită a organizației era pregătită pentru o cosmetizare. Cel mai atrăgător cuplu regal din lume putea să stropească încolo și încoace praf de stele și să-și aducă la viață misiunea de colaborare și popularizare, oferindu-i un nou scop. Era un *soft power* cu clopote trase, mai ales în era post-Brexit, când alianțele comerciale ale Marii Britanii erau redesenate și internaționalismul său era în pericol.

Totuși, modernizarea imaginii despre misiunea Commonwealthului necesita nu numai grijă și tact, ci și timp. Iar timpul, din câte se pare, era ceva ce Meghan nu avea.

Problema sâcâitoare era reprezentată de bani. Situația regală este doar despre statut, nu și despre statu-quo. Pentru Meghan, devenise clar că, fără libertate financiară, orice efort de a îndeplini visul global al familiei Sussex se lovea de un zid. Împărțirea resurselor de birou cu ducii de Cambridge însemna că soții Sussex erau parteneri juniori într-o operațiune subfinanțată. Harry se afla la cheremul vigilentei distribuiri de fonduri a tatălui său, al generozității bunicii lui pentru un acoperiș deasupra capului, al pretențiilor prioritare ale fratelui său mai mare cu privire la alocarea bugetului și al aprobării cheltuielilor legate de turnee prevăzute în Souverain Grant.

Pe vremea când era în armată, Harry era chiar mână largă. Solda îi oferea posibilitatea să achite fără probleme facturile de la clubul Boujis și era pe deplin mulțumit cu modesta sa Nott Cott. Era obișnuit să zboare la bordul curselor comerciale și să aștepte să-i vină rândul la utilizarea ocazională și în scop oficial a celor două avioane private guvernamentale. Ca orice aspect al existenței Palatului, a existat un ordin clar care preciza cine trebuia

să zboare cu ele. Regina avea întâietate, apoi veneau la rând premierul, apoi prințul Charles și câțiva generali, urmați de prințul William și de oficiali de rang înalt din cabinet. Dacă ministrul de finanțe trebuia să zboare în Scoția, acesta îl putea scoate pe prințul Harry de pe listă, o perspectivă oarecum nedemnă pentru o mireasă care aspira să fie Melinda Gates a Casei de Windsor.

În anii de dinainte să o cunoască pe Meghan, Harry îi spusese întotdeauna fratelui său că, atunci când se va căsători, va opta pentru viața de la țară, la fel ca majoritatea prietenilor săi din clasa superioară, sau se va face nevăzut la o fermă africană. Dar totul s-a schimbat când a cunoscut-o pe Meghan. În primele lor visuri febrile de cucerire a lumii, este puțin probabil ca prințul ei din basm să-i fi subliniat realitățile financiare. Veniturile de pe urma moștenirilor lăsate de mama și de bunica sa îi asigurau ducelui un trai mai mult decât confortabil, dar lichidități modeste. Pentru Meghan, faptul dezagreabil era că, la vârsta de 37 de ani, după 15 ani în care se întreținuse singură, era acum dependentă financiar de un soț care depindea, la rândul lui, asemenea unui adolescent, de Banca lui Tati.

În timp ce prietenii ei de pe platourile serialului *Suits* erau liberi să-și imagineze că își făcea de lucru plimbându-se prin palate și bucurându-se de o splendoare princiară, cuplul era încă înghesuit în Nott Cott, care avea doar două dormitoare, și aștepta venirea pe lume a primului lor copil. Cei doi soți așteptau renovarea fostului apartament cu 21 de camere al ducelui și ducesei de Gloucester, aflat la doi pași de ducii de Cambridge, la Palatul Kensington. Între timp, pentru o retragere la țară pe timp de week-end, regina le oferise York Cottage, de pe terenul Sandringham. Nu, mulțumesc pentru asta. „York Cottage este o văgăună nenorocită", mi-a povestit un vecin din Norfolk. „Atât de sărăcăcios și de întunecat! Sandringham este oricum atât de sumbru, iar pământul este groaznic de nisipos. Nici măcar nu poți planta un rododendron." Ducii de Sussex au preferat să închirieze o fermă în Cotswolds, la o

aruncătură de băț de avanpostul rustic al Soho House și de moșia rurală a lui David și a Victoriei Beckham.

Curând a fost deprimant de evident că lucrările de renovare ale apartamentul de la Palatul Kensington aveau să dureze câțiva ani, având în vedere azbestul și alte probleme structurale majore. S-au văzut nevoiți să-i ceară bunicii să cerceteze proprietățile disponibile ale Coroanei și să vină cu altă variantă. Majestatea Sa le-a oferit Frogmore Cottage, o clădire de epocă din stuc alb, din secolul al XVIII-lea, desprinsă parcă din romanul *Vântul în sălcii*, la vreo 35 de kilometri de Londra, pe terenul Windsor Park. La acea vreme, împărțit în cinci apartamente pentru lucrătorii imobiliari din Windsor, avea, așa cum le place să spună agenților imobiliari, mult potențial în ceea ce privește farmecul, fiind deja programată o renovare și putând fi gata înainte de venirea pe lume a copilului.

Mulți americani au fost derutați de izbucnirea presei britanice cu privire la cele 2,4 milioane de lire sterline cheltuite din Sovereign Grant (cuplul a plătit el însuși pentru „instalații și accesorii”[782]) pentru a repara Frogmore. O astfel de sumă nu ar acoperi nici măcar o renovare a unei locuințe cu două dormitoare în cartierul californian Montecito, unde cuplul locuiește în prezent. Un jurnalist de la *The Daily Mirror* mi-a explicat odată că, deși tabloidele se hrănesc cu știri negative, tot ceea ce își doresc cu adevărat este o nouă poveste de care să tragă, fie că este deloc spectaculoasă, fie că este senzațională. Jurnaliștii nu mai avuseseră o poveste suculentă despre extravaganța imobiliară regală din anii ’90, de când regina le dăruise South York lui Andrew și Fergie și prea grandiosul Bagshot Park lui Edward și Sophie Wessex. Frogmore a devenit, așadar, un nou episod distractiv. Inventivi, jurnaliștii au lansat miturile „Spendarella[CXLIV]” despre cererile exagerate ale lui Meghan privind instalarea unei căzi luxoase din cupru și a unui studio privat de yoga, totul vândut publicului având pe fundal eterna replică: „Cine se crede?”

Era Alteța Sa Regală ducesa de Sussex și nu putea nici măcar să instaleze o bucătărie nouă fără să fie catalogată drept o a doua Imelda Marcos[CXLV]. O situație care a dus la căderea moralului. Unde era farmecul? După ce ani la rând se luptase să promoveze de pe lista celebrităților de categorie B și urmărise cum pungi de cadouri pline de materiale promoționale erau înmânate de branduri de lux prezentatorilor de la Oscaruri, acum i se interzisese să păstreze bijuterii de designer și alte gratuități care îi erau oferite în calitatea ei de „influencer" regal. Propriul personal i le confisca! Încă de când ancheta Peat mustrase pe un ton tunător angajați precum Fawcett, dar și pe unii membri ai familiei regale care acceptau răsfățuri venite în urma poziției lor privilegiate, Palatul și familia regală trebuiau să funcționeze asemenea unor politicieni supuși controlului când venea vorba de a beneficia sau nu de favoruri. A existat o discuție urâtă (și deloc surprinzătoare) când Meghan a purtat cercei Chopard lungi și cu diamante, primiți drept cadou de nuntă din partea prințului moștenitor saudit Mohammed Bin Salman la trei săptămâni după uciderea jurnalistului disident Jamal Khashoggi, crimă susținută de regim.

Meghan și-a dorit un loc de muncă, un loc de muncă plătit, a spus ea echipei de la Palat. La fel, și Harry. Exista un precedent. William lucrase ca pilot de ambulanță aeriană, dar își donase salariul unor organizații de caritate.

Palatul a trecut în revistă modul în care alte familii regale europene abordau problema membrilor familiei regale cu un job de zi. O mulțime de prinți scandinavi, care se ițeau din paginile de specialitate ale revistei *Hello!*, aveau o carieră plătită în aproape orice domeniu, de la servicii bancare până la defilări pe podium pentru Burberry și Dior. Dar acești membri regali nu mai îndeplineau sarcini oficiale și se prezentau de câteva ori pe an pentru întruniri de familie. Una dintre situațiile anormale era reprezentată de regele Willem-Alexander al Țărilor de Jos, care timp de 20 de ani, inclusiv după ce

devenise suveran în 2013, lucrase part-time ca pilot pentru KLM Airlines.

Ducii de Sussex doreau un model hibrid: patronaje regale, turnee ale Commonwealthului, titlul de Alteţe Regale, plus o latură comercială. Mi s-a povestit că perechea era în discuţii cu Netflix încă din 2018. Soţul lui Elton John, David Furnish, îi făcuse cunoştinţă lui Meghan cu legăturile sale din lumea bună a divertismentului pentru a discuta despre un serial animat, iar perspectivele s-au lărgit de acolo. Harry şi Meghan au văzut oportunităţi profitabile în serviciile de redare în flux real pentru divertisment. Palatul i-a anunţat că puteau face toate proiectele TV şi documentarele pe care şi le doreau (aşa cum făcuseră ambii prinţi cu documentarele *Prince William's Africa*, din 2010, şi *Prince Harry in Africa*, din 2016). Pur şi simplu nu puteau fi plătiţi pentru ele.

Aici însă existau amintiri care făceau familia să se zvârcolească. Edward şi Sophie Wessex încă purtau stigmatele încercărilor lor, ca membri ai cercului cel mai apropiat, de a-şi asigura un venit personal, rămânând în acelaşi timp membri ai familiei regale. „Sunteţi înăuntru sau sunteţi afară", le spusese cu fermitate prinţul Philip. Problemele legate de un conflict de interese au făcut imposibilă combinarea privilegiilor şi a responsabilităţilor monarhiei cu oportunităţile comerciale. Basta!

III

Un nor sulfuros plutea deasupra Casei de Sussex. Fiind un cuplu tânăr şi adorat care îşi aştepta primul copil, ar fi trebuit să radieze fericire. În schimb, aveau un aer de victime. Harry aşteptase atât de mult această fericire, tânjind după o familie a lui, în timp ce fratele său avea o viaţă personală împlinită. Dar nemulţumirile soţiei sale erau contagioase, iar el a dat vina pe presă pentru că i-a distrus moralul. „Părea incredibil de nefericit, parţial pentru că ea era nefericită", mi-a dezvăluit o sursă de la Palat. La reuniuni, chiar şi la petrecerile de adio oferite în onoarea consilierilor de încredere de la Palat, amândoi stăteau într-un colţ şi vorbeau doar între ei.

Meghan a considerat că Anglia este o enigmă obositoare. Maxima lui George Bernard Shaw cum că Marea Britanie și America sunt „două națiuni separate printr-o limbă comună" se dovedea a fi adevărată cu fiecare zi care trecea. La fel ca mulți americani, Meghan s-a simțit exclusă sau respinsă de rezerva britanică, care, printre membrii familiei regale și angajații Palatului, se afla la capătul extrem al negării obișnuite a emoțiilor din clasa superioară. „Am încercat cu adevărat să adopt această atitudine britanică rigidă. Am încercat cu adevărat"[783], i-a mărturisit ea mai târziu lui Tom Bradby de la ITV. I s-a părut obositor să traverseze prăpastia dintre exuberanța californiană și discreția britanică. Era sinceritatea ei versus ironia lor, exprimarea ei limpede versus cuvintele lor nespuse. *The Daily Mail,* care a descris-o pe ducesă drept un taur într-un magazin de porțelanuri de la Palat, care nu avea habar despre tradiția regală sau despre obiceiurile engleze, a numit-o „Uraganul Meghan".

Era confuză fără de speranță în fața simțului umorului mai sec și mai satiric al Angliei, care se trezește la viață în special când are de a face cu sensibilitatea de tip emoticon ai cărei adepți sunt americanii. În februarie 2019, ea a făcut o vizită neanunțată (a se citi „manevră") împreună cu Harry la o organizație caritabilă din Bristol care se ocupa de problemele persoanelor care activau în domeniul industriei sexului și a scris mesaje cu „Ești iubit! Ești curajos!" pe bananele destinate pachetelor cu mâncare ale lucrătorilor sexuali. Gestul care ar fi fost perceput drept încântător printre celebritățile de la Hollywood a fost întâmpinat cu chicote și ochi dați peste cap în Marea Britanie. În turneul din Africa din 2019, când le-a declarat femeilor dintr-un oraș din Cape Town „Sunt sora ta", britanicilor li s-a părut un gest jenant de condescendență venit din partea cuiva care nu-și câștigase dreptul de a privi de sus. Din păcate, Meghan nu a reușit să înțeleagă de ce nu a fost un moment „Prințesa Diana". Să-și dea seama că, în Anglia, „să împărtășești înseamnă să-ți pese" este întotdeauna riscant.

Regina arăta de obicei empatie în mod indirect. Un fost membru al personalului ei mi-a povestit că, la un prânz oferit la Palat în cinstea unor cetățeni onorabili, Majestatea Sa a fost așezată lângă un chirurg care a operat în prima linie în Irak. Acesta început să lăcrimeze în timp ce își povestea experiențele prin care trecuse, iar regina a replicat: „Cred că este un moment foarte bun pentru a hrăni câinii, nu-i așa?" Suverana a cerut să fie trimiși câinii Corgi, iar ea și oaspetele ei le-au strecurat pe furiș bucățele de mâncare pe sub masă până când invitatul și-a recăpătat calmul. Era un gest care pentru un ochi britanic sugera un tact rafinat, dar pentru un american ar putea fi interpretat ca un fel de respingere. (Uneori era greu să citești altfel. „Mulțumesc lui Dumnezeu că nu are urechile tatălui său!"[784] a fost comentariul Majestății Sale când și-a văzut pentru prima dată nepotul, pe prințul William, în incubatorul de la spital.)

În general, regina alegea să arate foarte puțină emoție în public. „Pentru că și-a petrecut întreaga viață fiind o carte atât de închisă, oamenii proiectează asupra ei ceea ce vor ei să fie", mi-a explicat unul dintre foștii ei consilieri. „Îmi amintesc că am văzut asta în timpul unui recital de orgă la capela Windsor. O priveam pe regină, iar ea era, pur și simplu, epuizată. Erau mulți oameni care în mod clar iubesc această muzică și se uitau la ea probabil gândind: «Uită-te la regină, ea iubește asta». Și probabil că erau mulți oameni în public care gândeau: «Mi-aș dori ca acest concert să se termine odată! Uită-te la regină! Pun pariu că urăște fiecare minut din asta». Dar pentru că ea nu arată deloc emoție, nu împarte publicul în tabere. Regina nu este de o parte sau de alta, iar asta trebuie să fie obositor pentru ea". Sursa mea a adăugat că atunci când se termina „sarcina de serviciu", de multe ori, suverana își arăta emoțiile fără sfială. Cum ar fi... „Înfiorător concertul. A durat o veșnicie!"

Picurarea la nesfârșit a unei narațiuni despre o ducesă de Sussex afonă în ceea ce privește monarhia a creat tensiuni în cadrul Firmei cu privire la modul de a face față

acestei situații. Cuplul era obsedat să pedepsească presa prin retragerea accesului la sesiunile foto atunci când trusturile media încălcau limita. Dar asta a afectat relațiile cu mass-media cultivate de ceilalți membri ai familiei regale și de echipele lor de comunicare. După cum mi s-a rezumat, „Familia spunea: «Uite, înțelegem că este oribil că trebuie să participi la un anumit eveniment. Și mai este și acel reporter care a scris lucruri oribile despre tine. Dar trebuie să treci peste asta. Suntem persoane publice». Harry și Meghan pur și simplu nu au acceptat, așa că situația a devenit greu de suportat." Soții Sussex au simțit că Palatul a fost prea laș în abordarea sa față de presă, cel puțin în ceea ce o privea pe cea mai nouă membră a familiei. „Meghan a crezut că modul lor de a gestiona presa este de modă veche", mi-a povestit un fost angajat al Palatului. „Modul ei de a gestiona situația este Hollywood 101 – ai un articol nefavorabil despre tine, așa că publici un articol care îți este favorabil pentru a contracara, doar că la Palat nu jucăm niciodată acest joc. Este o abordare care doar te face să o iei razna. Meghan a văzut asta ca pe o dovadă a lipsei de imaginație, de creativitate și de energie."

Pentru ajutor, Meghan a apelat la o companie americană de PR, Sunshine Sachs. Un articol lingușitor a apărut curând în revista *People,* în care „prieteni apropiați"[785] care își păstrau anonimatul făceau dezvăluiri despre modestia lui Meghan. Povestea s-a întors împotriva lui Meghan în Marea Britanie, unde mass-media a simțit miros de mașinațiuni de PR și, mai rău, l-a îndemnat pe ursul rănit Tom Markle să iasă urlând din ascunzătoarea lui din Rosarito. Una dintre temele însoțite de acorduri de vioară ale articolului era că Meghan fusese descrisă ca fiind o fiică nepăsătoare, în condițiile în care, a relatat *People*, aceasta îi trimisese tatălui ei o scrisoare „din suflet" în încercarea de a-și repara relația.

De fapt, ea scrisese scrisoarea pentru a-și liniști socrii: interviurile continue ale lui Tom Markle cu oameni ca Piers Morgan au fost o permanentă sursă de exasperare atât pentru Charles, cât și pentru regină. Pentru Harry, au

fost nu numai o sursă de exasperare, ci și de tensiune în familie. Într-un e-mail făcut public într-o acțiune în justiție ulterioară, Meghan i-a scris secretarului responsabil cu comunicarea Jason Knauf:

> Chiar și după o săptămână petrecută alături de tatăl lui [Harry] și nesfârșite explicații legate de această situație, familia lui pare să uite contextul și să revină la „nu poate Meghan să meargă să-l vadă și să oprească asta?". Practic, ei nu înțeleg, așa că măcar în scris [Harry] va putea să-i comunice familiei sale: „Ea i-a scris o scrisoare, dar el nu se oprește"... Luând această formă de acțiune, îmi protejez soțul de mustrările constante și, deși este puțin probabil, poate că îi va oferi tatălui meu ocazia să facă o pauză[786].

Slabe șanse să se întâmple așa ceva. Meghan a pus la cale scrisoarea știind că ar putea ajunge la tatăl ei. „Având în vedere că i-am spus întotdeauna numai «tati»"[787], a scris ea într-un mesaj către Knauf, „ar avea sens să-mi deschid sufletul ca atare, în ciuda faptului că el nu are un comportament deloc patern. Și în cazul nefericit în care această scrisoare ar ajunge în presă, mi s-ar frânge inima."

După cum era de așteptat, *The Mail on Sunday* l-a determinat pe Tom să le dea nouă extrase din scrisoarea de cinci pagini scrisă de mână de fiica lui cu cea mai frumoasă caligrafie, demnă de a apărea pe o invitație la nuntă. Într-unul dintre ele, Meghan scria: „Te-am iubit, te-am protejat și te-am apărat", doar pentru a-i reproșa mai apoi cu amărăciune: „Continui să creezi aceste povești, să produci această narațiune fictivă și să te afunzi tot mai adânc în această plasă de păianjen pe care ai țesut-o".

„Au fost mai multe pe care nu le-am dat presei"[788], mi-a spus Tom pe un ton rău prevestitor.

Este un lucru bun că nu a făcut-o. Orice jurnalist profesionist știe că scrisoarea fizică aparține persoanei care a primit-o, dar conținutul îi aparține persoanei care a scris-o. Publicarea textuală a cererii lui Meghan către tatăl ei de a renunța să mai vorbească despre ea în presă a

depășit cu mult orice limită rezonabilă – a fost o încălcare flagrantă a dreptului de autor al ducesei de Sussex.

Încălcarea drepturilor de autor este unul dintre puținele lucruri pentru care familia regală dă în judecată. Prințul Charles a câștigat un proces împotriva companiei-mamă a ziarului *The Daily Mail*, Associated Newspapers Ltd., în 2006, pentru publicarea extraselor dintr-un jurnal pe care îl trimisese prietenilor în momentul în care Marea Britanie renunța la Hong Kong în favoarea Chinei. („La sfârșitul acestei îngrozitoare prezentări în stil sovietic, a trebuit să-i vedem pe soldații chinezi urcând în pas de marș pe scenă și coborând steagul Marii Britanii, iar apoi ridicând steagul lor."[789])

În anii '80, *The Sun* a fost nevoit să facă o donație caritabilă compensatorie pentru publicarea unei scrisori scrise de regină și prințul Philip despre decizia prințului Edward de a părăsi marina. În 1993, ziarul a soluționat un caz de încălcare a drepturilor de autor pentru o copie a discursului de Crăciun al reginei, a cărui publicare a încălcat lunga tradiție a embargoului politicos asupra conținutului său deloc cutremurător. Harry și Meghan au fost hotărâți să dea în judecată presa atât pentru încălcarea drepturilor de autor, cât și pentru intruziune în viața privată, o zonă mai gri, plină de pericole juridice pe care avocații conservatori ai Palatului au considerat că nu este înțelept să o atace. Cu un scepticism care a fost împărtășit pe scară largă de oamenii din media, editorialistul *The Guardian* Roy Greenslade a întrebat: „Harry ia un baros pentru a sparge o nucă aici? S-ar putea să descopere că acest lucru este contraproductiv"[790].

Ducii de Sussex i-au ignorat pe toți. Harry dorea dreptate, nu protecția instituțională a mandarinilor de la Palat care murmurau în barbă. *The Mail on Sunday*, cel care a publicat scrisoarea, a fost același călău care le stricase fericirea de dinainte de nuntă cu povestea despre înscenarea foto a lui Tom Markle. În loc să folosească firma de avocatură a familiei regale, Harbottle and Lewis, Harry a angajat ostentativa companie Schillings, paznicii

reputațiilor unor clienți precum Lance Armstrong[CXLVI], J.K. Rowling și Philip Green, rechinul comerțului cu amănuntul. Doi ani mai târziu, a devenit limpede că ducii de Sussex au făcut alegerea corectă. Ducesa a fost învingătoare în procesul ei. În februarie 2021, avocații Schillings au câștigat audierea preliminară de la Înalta Curte, o faptă de vitejie în urma căreia dușmanii ducilor de Sussex au fost învinși, iar în decembrie au câștigat din nou recursul împotriva Associated Newspapers. A fost o victorie dulce, iar Meghan nu a avut rețineri în declarația ei veselă privind victoria, acuzând nu doar ziarul pentru „încălcarea legii”[791], ci și pe proprietarul lui, lordul Rothermere.

Cu siguranță, recursul a dat naștere unor dezvăluiri jenante pentru Meghan, care au arătat că a fost destul de zgârcită cu adevărul în afirmațiile repetate și timide cum că nu a colaborat cu autorii cărții *Drumul spre libertate*. În textele schimbate cu Knauf, s-a arătat că a ghidat construirea hagiografiei cu puncte de discuție pe tot parcursul elaborării cărții. Astfel, a fost nevoită să-și ofere scuzele în fața instanței pentru că „nu și-a amintit” implicarea ei. Postura de cavaler în armură strălucitoare a lui Harry și-a pierdut, de asemenea, ceva din lustru. Într-un e-mail către Knauf, Harry, acum în consiliul de administrație al Commission for Information Disorder de la Institutul Aspen, a scris: „Sunt total de acord că trebuie să putem spune că nu avem nimic de-a face cu asta”[792].

Dar învingătorul este stăpânul poveștii, iar Meghan s-a asigurat că este stăpână, prezentând-o drept un triumf pentru toți cei „colectiv suficient de curajoși pentru a remodela industria tabloidelor care îi determină pe oameni să fie cruzi și să profite de pe urma minciunilor și a durerii pe care le creează… Mâine ai putea fi tu. Aceste practici dăunătoare nu se întâmplă când și când – sunt un eșec zilnic care ne desparte și cu toții merităm mai mult”[793].

În Montecito curgea șampanie, dar dacă ducesa a avut dreptate în privința „remodelării industriei tabloidelor”,

aceasta este o altă discuție. Presa nu este doar nepoliticoasă, ci și atotputernică. După cum a remarcat la un moment dat deputatul conservator Enoch Powell, „Un politician care se plânge de presă este ca un căpitan de navă care se plânge de mare”, și același lucru se poate spune despre membrii familiei regale.

„Presa din Marea Britanie va fi mai lipsită de dinți, dar Meghan a înfipt un băț într-un cuib de viespi nu doar împotriva presei din Marea Britanie, ci și împotriva presei internaționale”[794], mi-a spus Mark Stephens, unul dintre cei mai mari experți londonezi în dreptul presei, la aflarea verdictului din 2 decembrie 2021, și după ce ducii de Sussex au lăsat Anglia pentru Montecito. „Acum nu mai sunt membri ai familiei regale, au doar reputația lor pe piață. Dacă aceasta este pătată, nu vor fi la fel de valoroși pentru Netflix și nici pentru oricine altcineva... Chiar dacă ea a câștigat această rundă, în contextul mai larg al războiului dintre mass-media și ducii de Sussex, bănuiesc că presa câștigă.”

[CXLIII] Incident petrecut în seara de 18 spre 19 iulie 1969 pe insula Chappaquiddick, din Massachusetts. Senatorul Edward „Ted” Kennedy, fratele președintelui american John F. Kennedy, a provocat un accident rutier soldat cu decesul pasagerei din mașina pe care el o conducea, tânăra Mary Jo Kopechne (n. red.).

[CXLIV] Joc de cuvinte între *to spend* („a cheltui” în limba engleză) și Cinderella („Cenușăreasa”) (n. red.).

[CXLV] Imelda Marcos (n. 1929), soția fostului președinte filipinez Ferdinand Marcos. În timpul conducerii autoritare a acestuia, doamna Marcos a căpătat multă putere și influență (n. red.).

[CXLVI] Fost ciclist american, septuplu câștigător al Turului Franței. Ulterior, acestuia i s-au retras victoriile, după ce s-a descoperit uriașa rețea de dopaj care a stat în spatele succeselor sale (n. red.).

Capitolul 24

INTIMITATE ȘI PREJUDECATĂ

Cum să supraviețuiești în acvariul Windsor

Exista o notă histrionică (ba chiar isterică) în modul în care ducii de Sussex au declarat că vor să aibă parte de intimitate. Dorința de intimitate este înțeleasă (dacă nu chiar respectată) de către presă. Nu la fel se întâmplă cu obsesia secretomaniei, mai ales atunci când este combinată cu o socializare mediatizată. Există la Hollywood un fenomen în care actorii care devin brusc celebri trec de la încercarea plină de nerăbdare de a atrage atenția presei la a face scene în restaurante ori de câte ori fanii îi observă (ceea ce, desigur, le asigură atenția presei).

Dacă îți dorești intimitate, atunci Palatul Kensington este comunitatea închisă supremă. Alegerea ducilor de Sussex de a renunța la locuința londoneză de primă mână de la Kensington i-a derutat pe mulți de la Palat, în ciuda faptului că erau nevoiți să aștepte renovarea apartamentului. După divorțul ei de Charles, prințesa Diana și-a păstrat cu îndârjire Apartamentele 8 și 9 de aici, considerându-le un simbol imbatabil al apartenenței regale. Prințul de Wales nu a priceput de ce ducii de Sussex – sau oricine, de altfel – ar dori să locuiască la Frogmore, adică pe traseul de zbor al aeroportului Heathrow. Casa avea un beneficiu major – era în perimetrul de securitate al Parcului Windsor. Meghan putea să-și plimbe câinii și bebelușul în grădinile luxuriante fără a fi spionată, sau putea să se plimbe pe „aleea cu duzi", de unde personalul culegea fructe pentru ginul de dude al prințului Philip. Era la cinci minute de alergat pe un deal pentru un ceai cu bunica într-o duminică după-amiază. Dar ducesa avea

puțini prieteni în zona Windsor, în afară de familia Clooney, care locuia în apropiere, la Sonning Eye. (George a găsit că încercarea de a deveni un star de cinema din Berkshire nu este încununată de succes și a profitat de carantina COVID pentru a se muta cu Amal în LA.) Iar o ieșire la o mică terapie prin shopping într-un oraș parohial și cu magazine de suvenire, cum este Windsor, pare prea puțin probabilă pentru Meghan și al ei simț estetic *Tig*, și nici nu i-ar oferi prea mult anonimat.

Hotărârea lui Harry de a se ascunde de urmăritorii săi era explicabilă, având în vedere intruziunile din trecut, însă natura lui suspicioasă a fost dublată de simțul agravat de mania persecuției al lui Meghan. Era opusul dinamicii Kate-William, a povestit un prieten al ambelor cupluri. Când William s-a supărat, Kate l-a liniștit. Când Kate a fost zguduită de presă, William a rezolvat împreună cu ea situația. Soții Sussex și-au alimentat reciproc neîncrederea față de toți ceilalți, iar soția lui Harry a fost la fel de combativă ca și el.

Harry cel cu un psihic fragil avea oroare să-și vadă soția zbătându-se în agonie. Secretomania lor a dat în paranoia. Cuplul a tratat nașterea iminentă a bebelușului lor ca pe un secret de stat, negând în presă anunțurile de rutină ale Palatului despre locul unde se va naște cel mic sau despre medicul care va asista la naștere. De asemenea, au aruncat peste bord obiceiul regal de a da publicității numele nașilor, mai târziu identificați cu ușurință drept dădaca dragă a lui Harry, Tiggy Pettifer (născută Legge-Bourke), mentorul său, Mark Dyer, și prietenul său din copilărie, Charlie van Straubenzee. Când Meghan a participat la Wimbledon în 2019, împreună cu doi prieteni din facultate, pentru a o privi pe Serena Williams cum joacă, agenții ei de protecție i-au enervat pe spectatorii din apropiere, cerându-le să nu-i facă poze – chiar dacă ducesa se afla într-un loc public. Aerele de primadonă ale lui Meghan nu i-au făcut niciun serviciu, mai ales că, în urmă cu doar două zile, Kate urmărise o partidă de tenis din

aceeași zonă VIP, senină și netulburată de camerele telefoanelor mobile ațintite asupra ei din toate părțile.

A avea parte de intimitate în familia regală este o formă de artă. Philip mergea în oraș pentru a-și vedea prietenii londonezi la volanul unui taxi negru pe care îl ținea pentru ocazii când dorea ca prezența lui să rămână secretă. Viața de călăreață pasionată i-a permis reginei să facă vizite discrete pentru a-și vizita prietenii americani, pe William și Sarah Farish, la ferma lor de cai din Kentucky, sau să chiulească în fiecare an de ziua ei și să meargă la herghelia Polhampton Lodge, de lângă Sandringham, unde se răsfăța cu o întâlnire cu noii mânji. Ori de câte ori doreau weekenduri liniștite în afara sezonului, Philip și Elizabeth se duceau la căsuțele de pe moșiile lor din Balmoral sau Sandringham, unde erau puțini angajați, iar Majestatea Sa prefera uneori să spele vasele de una singură. Charles și Camilla au avut întotdeauna o rețea extinsă de prieteni comuni care, în anii relației lor secrete, au fost dispuși să le protejeze aventura. În scandalul Camillagate, era clar că jumătate dintre numele nobililor din comitate erau implicate în adulter, de vreme ce îndrăgostiții făcuseră o listă cu cei care ar fi putut să le asigure discret găzduire..

Cheia pentru a avea parte de intimitate în familia regală este să dorești asta cu adevărat, nu doar la nivel declarativ. Asta înseamnă prieteni vechi care sunt loiali, socializare mai degrabă acasă decât la restaurant, cultivarea unui cerc de apropiați de încredere care nu va informa niciodată presa. Harry avea mulți astfel de prieteni de când studia la Eton sau era în armată, dar, până la căsătoria sa, se distanțase de ei. Prietenii lui Meghan erau în Statele Unite sau erau mai noi și celebri. Meghan i-a mărturisit ulterior lui Oprah că și-a pierdut libertatea când s-a căsătorit cu Harry și a descris o viață care semăna mai mult a Casa Regală saudită decât a Casa de Windsor – izolată înainte de izolarea cauzată de COVID-19, cu pașapoarte și chei „confiscate".

„Îmi amintesc că oamenii din cadrul Firmei spuneau adesea: «Ei bine, nu poți face asta, pentru că va arăta așa».

Așadar, chiar și «Pot să merg să iau prânzul cu prietenii mei?» primea un răspuns de felul: «Nu, nu, nu, ești suprasaturată, ești peste tot, cel mai bine ar fi să nu ieși la prânz cu prietenii tăi». Eu spuneam: «Dar eu n-am... n-am mai ieșit din casă de luni întregi»”[795].

Dacă a ieși la prânz cu prietenii înseamnă a zbura la Manhattan pentru o după-amiază între fete cu Serena Williams, Jessica Mulroney și altele, la unul dintre cele mai scumpe hoteluri din Manhattan, într-adevăr, povestea asta va apărea peste tot. Chiar și la Londra este posibil să te faci nevăzut. Nu pentru asta sunt sălile de mese private de la Soho House? O ocazie incomodă s-a ivit în timpul șederii ei cu Harry la Nott Cott, înainte de anunțul logodnei, când Meghan a dat peste Kate la Palatul Kensington, plecând la cumpărături pe aceeași stradă, deși Kate nu o invitase pe Meghan să i se alăture. Adevărul era, totuși, că încă nu se cunoșteau cu adevărat și poate că ducesa de Cambridge voia să evite haosul total iscat de presă care avea să urmeze la vederea celor mai cunoscute două femei din Marea Britanie care se plimbă împreună pe culoarele magazinelor. Kate este obișnuită să se strecoare și să iasă neobservată.

II

Ducesa de Cambridge a avut ani în care să repete mersul lucrurilor. După mai bine de un deceniu ca membru al familiei regale, a învățat să negocieze dualitatea împovărătoare a unei vieți apropiate Coroanei. Îi duce adesea pe George și pe Charlotte la școală în Range Rover-ul ei, cu agentul ei de protecție stându-i alături ca un sfinx. Dădaca spaniolă a copiilor este instruită în conducere defensivă și autoapărare în caz de amenințări de răpire la adresa micuților prinți. Pentru evenimentele de seară, tiara ducesei trebuie purtată la un unghi de 45 de grade, oja trebuie să fie transparentă, precum obligatoriul dres, iar ea nu poate semna autografe pentru că semnătura ei poate fi copiată și falsificată.

„William și Kate au simțul ridicolului”, mi-a povestit un prieten de-ai lor. „Râd mult împreună la lucruri care sunt

destul de stresante. Se confruntă cu multe situații bizare." Ciudățenia de a fi Kate se reflectă în admirația generală exprimată atunci când a ales să nu participe împreună cu William la cina oferită în cadrul Tusk Conservation Awards în noiembrie 2019, deoarece unul dintre copii se simțea rău și nu aveau dădacă. Poftim, adică nu exista niciun majordom, nicio menajeră, niciun yeoman care să intervină și să se joace cu cei mici de-a v-ați ascunselea? De fapt, nu, nu exista niciunul care să știe arte marțiale și conducere defensivă.

Uneori, pentru a-și hrăni viața interioară, Kate merge singură prin muzeele și galeriile de artă care se deschid devreme pentru ea. Deși este înconjurată de unele dintre cele mai neprețuite picturi și obiecte de artă din lume în palatele regale, probabil că le percepe uneori mai degrabă ca pe niște trofee ale claustrofobiei regale decât ca plăcere pentru ochi. În 2012, venerabilul avocat Jeremy Hutchinson – profesor la Academia Regală de Arte – vizita o expoziție David Hockney, la 8 dimineața, când o tânără s-a așezat lângă el pe o bancă pentru a privi o fotografie. El a întrebat-o cum a reușit să intre atât de devreme, iar ea a răspuns: „Trebuia să vin singură, așa că am cerut o favoare conducerii. Îmi este atât de dor de istoria artei și nu apuc să văd niciodată tablouri... Trebuie să recurg la asta ca să-mi fac plăcerea"[796]. În timp ce Hutchinson a observat un agent însărcinat cu paza și protecția pândind în zonă, misterioasa vizitatoare matinală i-a întins mâna și s-a prezentat: „Eu sunt Catherine".

În lumea lor paralelă din Norfolk, ducii de Cambridge au reușit să construiască o normalitate deosebită, ingenioasă. Fiul unor părinți aflați veșnic în război, William s-a căsătorit cu o femeie care înțelege nevoia lui de stabilitate casnică izolată. Cuplul poate fi văzut adesea făcând castele de nisip împreună cu cei mici pe plaja Holkham, savurând suc de mere și biscuiți la ceainăria locală sau lăsând copiii să împroaște cu vopsea la Mable's Paint Pot din vechea piață King's Lynn. „William și Kate s-au descurcat cu brio aici", mi-a povestit un membru al

grupului lor de apropiați din Norfolk. „Au parte de intimitate. Oamenii îi respectă cu adevărat. Toată lumea îi lasă în pace. Au ales un loc unde pot trece aproape neobservați."

O organizație caritabilă locală pe care ei o susțin cu sârguință este East Anglia's Children's Hospices, patronată de Kate. Castelana de pe moșia din apropiere Houghton Hall, lady Rose Cholmondeley, este, de asemenea, patron. La o cină caritabilă în beneficiul spitalelor de copii, organizată la Houghton, în 2016, invitații au fost împărțiți în grupuri mici pentru a putea face cunoștință cu ducele și ducesa de Cambridge, care au discutat cu fiecare oaspete în parte pe un ton neoficial, dar cu o sincronizată competență. „Am fost uimit de cât de pricepuți sunt William și Kate în a-i face pe oameni să se simtă în largul lor"[797], și-a amintit Euan Rellie, un investitor bancar născut în Marea Britanie, stabilit în prezent la New York. După cină, Rellie a fost martorul unei întâmplări în afara scenei care l-a avut ca protagonist pe William.

Unul dintre cei mai generoși donatori ai organizației caritabile, o doamnă în vârstă din Park Avenue, care venise din Statele Unite la eveniment și era o mare fană a lui William, se afla în camera ei, căci se simțea rău și nu putea să coboare pentru a se alătura celorlalți oaspeți. „Cineva i-a spus lui William: «Este păcat că cel mai mare donator al nostru este prea bolnav pentru a te cunoaște»", mi-a povestit Rellie. „William a zis: «Poate cineva să pregătească niște ceai și să pună câțiva biscuiți pe o farfurie?». Apoi s-a dus și a bătut la ușa doamnei și a spus: «Știu că sunteți prea bolnavă ca să coborâți la cină, așa că m-am gândit să vă aduc o ceașcă de ceai și să vă mulțumesc din inimă pentru susținerea spitalelor de copii». Doamna respectivă a fost încântată." Cum să nu fii?! A fost un gest care a dovedit că William a moștenit imaginația și empatia mamei sale. „A fost o mișcare clasică Diana Spencer", a spus Rellie, „pur și simplu, o bunătate umană naturală și blândă și a fost de mai mult efect decât un act măreț. Ne-am gândit cu toții, uau, a învățat ceva de la mama lui".

William și Kate au transformat evadarea din fața pompozității regale într-o artă. Un pericol anual în zilele pre-COVID era veselul purgatoriu al Crăciunului ca oaspeți ai reginei la Sandringham. Programul includea o explozie de mormăieli în ținute de gală în Ajunul Crăciunului, când sunt deschise cadourile. După cum știe oricine a văzut filmul *Spencer*, există o tradiție potrivit căreia membrii familiei sunt cântăriți precum gâștele franceze, mai întâi la sosire și apoi la plecare, pentru a înregistra exact cât de mult au apreciat festinul încărcat de bucate care duc la înfundarea arterelor. Ducii de Cambridge știau cum să participe la evenimentele esențiale, cum ar fi biserica și prânzul de Crăciun (din fericire scurt, pentru a face loc discursului preînregistrat al reginei de la ora 15.00), apoi fugeau înapoi în secolul al XXI-lea la Anmer Hall, unde faceau ceea ce face orice altă familie engleză: deschideau ciorapii plini cu cadouri și se uitau la televizor. Adică la orice post care nu îi avea în program pe membrii familiei regale.

Cei care le sunt loiali ducilor de Cambridge vă vor spune că acest cuplu este atât de obișnuit să fie etichetat drept ducele și ducesa Plictiselii, încât au ajuns să-l poarte cu mândrie. Dar există și presupunerea, că ducesa, de altfel echilibrată, este, de asemenea, insensibilă la comentariile pline de cruzime de care are parte ca urmare a poziției sale publice. În martie 2019, în presă ajunseseră zvonuri potrivit cărora ar exista o ruptură între ducesă și prietena și partenera ei de acțiuni caritabile din Houghton, lady Cholmondeley (pronunțat Chumly). Marchiza în vârstă de 34 de ani, un fost model cu picioare lungi, care nu seamănă cu Kate, ar fi fost în cărți pentru a se căsători cu William în zilele lui de burlăcie, dar Rose Hanbury, așa cum se numise anterior, are un stil aristocratic de tipul „cui naibii îi pasă” care sugerează că ea – la fel ca Diana înaintea ei – ar fi găsit viața de consoartă a moștenitorului tronului drept o mare plictiseală burgheză.

Ca soție a unui pair, Rose este ea însăși o femeie cu origine nobilă, care nu este ușor de alungat din cercurile în

care se învârt ducii de Cambridge, în cazul în care Kate, după cum vorbea lumea, și-ar fi pus în gând să facă acest lucru. Soții Cholmondeley, care locuiesc la o aruncătură de băț de Anmer, într-una dintre cele mai impunătoare case din Anglia, sunt oaspeți râvniți la unele dintre partidele de vânătoare la care participă sau pe care le găzduiesc ducii de Cambridge. Soțul lui Rose, David, este Mare Lord Șambelan și are onoarea de a duce Coroana Imperială la deschiderea lucrărilor Parlamentului. Bunica lui Rose, lady Elizabeth Longman, a fost domnișoară de onoare la nunta reginei cu prințul Philip. Gemenii Cholmondeley au fost prieteni de joacă ai prințului George.

Ducesa de Cambridge nu a avut niciodată înclinație pentru dispute. Așadar, ce se afla în spatele acestei povești? La cinele din Norfolk circulau zvonuri potrivit cărora William îi acorda cam prea multă atenție lui Rose. Bârfele au sugerat că, după ce i-a născut cel de-al treilea copil și brusc întrecută în strălucire de Meghan, Kate nu era chiar în cea mai bună formă și părea stresată. Spuneți-mi o femeie care nu s-ar simți demoralizată să deschidă un ziar – chiar dacă este *The Sun* – și să citească un titlu precum „Kate Middleton a trecut de la Fabulos la Fad la capitolul stil regal". Liniile telefonice de la Anmer la antrenorul Carole din Bucklebury cu siguranță s-au încins. Potrivit lui Vassi Chamberlain, în *The Telegraph*, o prietenă a lui Kate a povestit că, ori de câte ori ducesa are parte de articole negative, părinții ei îi spun: „Amintește-ți că ai ales această viață, ai avut mult timp să te gândești dacă vrei să faci parte din această familie înainte de a te căsători, trebuie să fii puternică și să înveți să treci peste asta"[798].

În timp ce bârfele din Norfolk insistau în a promova o presupusă rivalitate între o regină-albină și o viitoare regină, ducii de Cambridge au considerat că totul era răspândit de către generația mai în vârstă din Norfolk, ai cărei ani de activități secrete îi făcea să presupună că majoritatea zvonurilor sunt adevărate. Cele două cupluri au fost atât de tulburate de discuțiile despre consecințe și probleme conjugale, încât Richard Kay de la *The Daily*

Mail s-a grăbit să respingă totul. Bine documentatul jurnalist specializat pe probleme regale m-a asigurat de ferma lui convingere că nu era nimic adevărat, un sentiment reluat într-un avertisment legal trimis presei de avocații lui William, care clarifica faptul că speculația era falsă. (În ianuarie 2020, ducii de Cambridge și soții Cholmondeley au fost de fapt văzuți participând la aceeași slujbă bisericească.)

A fost oare dorința de a recompensa toleranța lui Kate în fața zvonurilor un factor în decizia reginei de a o onora în aprilie 2019, cu prilejul celei de-a opta aniversări a nunții, cu Marea Cruce a Ordinului Regal Victorian? Adevărul inevitabil este că, în cazul improbabil în care mariajul noilor prinți de Wales ar trece prin momente tulburi, întregul castel din cărți de joc al Casei de Windsor s-ar putea prăbuși. Kate a devenit o prețuită icoană națională a maternității fără cusur. Despărțirea lui Charles de Diana a fost destul de traumatizantă, dar în era rețelelor de socializare, monarhia ar fi puțin probabil să supraviețuiască unei rupturi urâte în actuala Casă de Wales.

Kate este conștientă de influența ei. Foarte rar face uz de ea, așa cum s-a întâmplat în 2020, când revista *Tatler* a publicat ceea ce se pretindea a fi o poveste măgulitoare intitulată „Catherine cea Mare", dar, în esență, făcea haz de gustul *nouveau* al mamei ei care se infiltrase și în casa din Norfolk a ducilor de Cambridge („ca un hotel strălucitor de cinci stele, cu perne umflate și lumânările aprinse... foarte Buckinghamshire"[799]) și considera că Pippa avea o atitudine „prea regală", „străduindu-se prea mult" – eterna expresie încărcată de snobism. Nici Kate, nici mama ei nu au exprimat vreodată cât de mult le roade necruțătoarea condescendență de clasă, dar ștergerea acestor ușoare zeflemele de pe site-ul *Tatler* după o declarație fermă a avocaților Palatului Kensington privind inexactitățile din articol trebuie să fi adus o expresie mulțumită pe chipul lui Kate, conștientă de faptul că puterea ei regală era în

ascensiune. A fost, de asemenea, un semn că se obișnuise cu o presă în care strălucea uniform.

Încetul cu încetul, Kate a exercitat un control aproape complet asupra imaginii sale, dar și asupra mărcii Cambridge. Fotograf amator pasionat dintotdeauna, s-a autointitulat cronicarul micii lor familii, cu toate fotografiile ei aflate sub drepturi de autor Cambridge. Permisiunea de a reproduce aceste fotografii este urmărită îndeaproape. Contul de Instagram Cambridge a fost populat cu poze realizate de ea și alese cu mare grijă, mai exact, scene din viața recentă și adorabilă a familiei: de Ziua Tatălui, copiii claie peste grămadă chicotind deasupra tăticului William; pentru sărbătoarea națională Big Butterfly Count, imaginea emoționantă a prințesei Charlotte, în vârstă de șase ani, ținând cu seriozitate un fluture în căușul palmelor; pentru cea de-a treia zi de naștere a lui Louis, o fotografie cu cel mai tânăr dintre copiii lor călare pe micuța lui bicicletă roșie veselă cu două roți. Prințul George, de obicei, zâmbitor, cu strungăreață, în pantalonași scurți, este atât de atrăgător, încât este singurul copil pe care l-am urmărit vreodată pe rețelele de socializare, în afară de al meu. Familia Cambridge, de curând devenită Wales, înseamnă „noi cinci", întruchiparea monarhică a virtuții familiei.

William era atât de înnebunit să dețină controlul, încât refuză să-l lase pe Charles să dea publicității poze cu el și cu nepoții săi fără permisiunea explicită din partea ducilor de Cambridge. În 2020, Kate a reușit să surprindă un moment tandru, de Instagram, cu William și Charles, prințul mai tânăr purtând șapca lui plată de tweed și strângându-l pe după umăr pe Charles, cu fața rumenă, de parcă ar fi fost doi prieteni de la țară care se îndreaptau spre cârciuma din sat, la o halbă.

Când Kate este ea însăși în fața camerelor în public, afectul ei este mai expresiv decât era cel al reginei. Dar ea a studiat, iar acum stăpânește arta monarhului de a-și păstra pentru sine gândurile și sentimentele reale, permițând oamenilor să proiecteze asupra ei orice emoție doresc. O

expresie împietrită precum cea a Majestății Sale nu ar fi funcționat în cazul unei ducese regale moderne. Expresia publică aleasă de Kate este una de bucurie eternă – la conferințele privind schimbările climatice, la bazele forțelor aeriene, la centrele de antrenament canin – este zâmbet, zâmbet, zâmbet. Cu excepția Remembrance Day, caz în care pălăria ei ca o farfurie pusă pe-o parte este echilibrată pe o înfățișare solemnă adecvată.

După mai bine de 10 ani de vigilență petrecuți în inima Firmei, Kate cea de Încredere a suferit pe furiș o transformare în dinamica puterii Palatului. În timp ce publicul este obsedat de noua ei coafură cu onduleuri sau dacă decizia ei de a renunța la un clutch este un semn de „nouă încredere", ea a devenit un strateg dinastic priceput, care acceptă din toată inima atât îndatoririle pe care le presupune misiunea monarhiei, cât și sarcina prioritară de a asigura supraviețuirea instituției.

Am aflat de un schimb fascinant de replici între Kate și un membru intim al cercului regal, la scurt timp după votul pentru Brexit, în care ducesa a meditat asupra prăbușirii încrederii în instituții care li s-au părut multora a fi în centrul Brexitului. Preocuparea ei era fixată asupra modului în care monarhia ar putea fi lovită de starea de spirit națională. O astfel de teoretizare nu vine de la un partener pasiv sau de la un personaj pasionat exclusiv de ședințe foto, ci, la fel ca în cazul reginei-mamă, de la un *consigliere* conjugal al unui viitor rege. Nu s-a spus că sarcina de a reconstrui încrederea a căzut parțial pe umerii mici ai lui Kate. Ea nu putea ști atunci, desigur, că membri aparținând familiei regale vor submina încă o dată Firma mai mult decât orice forță exterioară.

III

William și Harry fuseseră mereu apropiați, doi refugiați din tumultul copilăriei lor. Mulți, inclusiv William însuși, au observat cât de mult depindea Harry de brațul protector al lui William, dar și dragostea necondiționată a lui Harry a fost o mângâiere esențială pentru William în viața lui plină de responsabilități. Lipsa de politețe a lui

Harry față de fratele său mai mare a fost un antidot revigorant pentru adularea care îi înconjoară în mod inevitabil pe moștenitorul tronului și pe monarh, la fel cum a fost cea a lui Philip pentru regină. A nu-l avea pe Harry alături este „o slăbiciune emoțională pentru William", a afirmat o persoană din interiorul Palatului. „William nu este o persoană conflictuală. El vrea pace în viața lui." La câteva luni după ce Harry a început relația sentimentală cu Meghan, William i-a spus tatălui său că obsesia fratelui mai mic pentru această femeie era „ceva ce nu am văzut niciodată... Parcă mi-am pierdut cel mai bun prieten"[800], adică exact sentimentul căruia Harry îi dăduse glas atunci când William a început idila cu Kate.

William a dat dovadă de înțelegere atunci când ducii de Sussex au vrut să-și separe operațiunile de ducii de Cambridge. Mai exact, el a făcut lobby pe lângă tatăl lor pentru fonduri suplimentare. Harry dorea să înființeze o discretă echipă birocratică Sussex. Șeful biroului de comunicare avea să fie un personaj extrem de puternic și eficace în politică, Sarah Latham, un fost consilier al lui Bill și Hillary Clinton. Lui Harry și Meghan le-a fost alocat un birou la Palatul Buckingham, ceea ce nu era ideal pentru ducii de Sussex, deoarece se aflau acum sub ochiul vigilent al Departamentului de presă al reginei, condus de Donal McCabe. Dar, cel puțin era jucăria lor.

William a fost și el mai mult decât înțelegător să împartă fundația. Era inevitabil ca proiectele lor filantropice să fie separate. Nu mai erau „băieții" regali. Aveau 37 și, respectiv, 35 de ani, iar interesele lor concurente și complexitatea activităților soțiilor lor erau din ce în ce mai dificil de cântărit de către consilieri.

Dar au existat și alte motive pentru care ducii de Cambridge au fost ușurați atunci când ducii de Sussex au dorit separarea birourilor. Lui William și Kate le place să-și trateze personalul ca pe o familie profesională în care domnește colegialitatea. Aspiranții la un loc de muncă în biroul ducilor de Cambridge sunt uimiți de cât de mult se bazează directorii pe conducerea echipei lor de

comunicare pentru orice decizie, mare sau mică. Cuplul regal ar fi fost șocat de modul în care Meghan îi trata pe angajații comuni ai celor două birouri. Un incident neplăcut a avut loc în timpul planurilor de nuntă, când mi s-a spus că Meghan a țipat la un angajat care a amânat livrarea unui anunț pentru că acesta se suprapunea cu ceva programat de biroul unui alt membru senior al familiei regale. Un martor din interior la incidentul de dinainte de nuntă mi-a povestit: „Nu aș spune că a fost un comportament agresiv, dar cu siguranță nu am auzit niciodată de un membru al familiei regale care să vorbească așa cu un membru al personalului". Harry a spus că va vorbi cu Meghan, care apoi și-a cerut scuze. Dar remușcările deveneau din ce în ce mai rare.

Acuzațiile legate de conduita lui Meghan aveau să părăsească zidurile Palatului sub forma a trei plângeri formulate de angajați și care au ajuns în presă în ajunul interviului cu Oprah, fiind negate vehement de ducesă. În noiembrie 2021, ea a trimis-o la înaintare pe avocata Jenny Afia, solicitându-i să apară în documentarul BBC realizat de Amol Rajan, *The Princess and the Press,* pentru a respinge acuzațiile de hărțuire ca fiind extrem de inexacte. „Bullyingul înseamnă, de fapt, folosirea necorespunzătoare a puterii în mod repetat și deliberat pentru a răni pe cineva fizic sau emoțional"[801], a spus Afia, adăugând că Meghan „nu ar dori să minimalizeze trăirile personale a nimănui".

Un rezultat al împărțirii activității celor doi frați a fost că acum existau două centre de putere ducale care se duelau în conturi de Instagram, o sursă de bucurie pentru cei din presă, cărora le plăcea să țină scorul. Baza de fani Sussex s-a implicat cu hotărâre în lansarea contului @SussexRoyal, acum defunct, în aprilie 2019, care a atras un milion de urmăritori în cinci ore și 45 de minute, mai rapid decât orice alt cont de Instagram anterior, câștigând astfel un loc în Cartea Recordurilor. Mereu inteligentă din punct de vedere digital, Meghan l-a angajat pe vrăjitorul Instagram al companiei Burberry, David Watkins, pentru a

gestiona conținutul. Ca printr-o magie digitală, ducii de Cambridge au reușit întotdeauna să se poziționeze mai sus, la o distanță apropiată, dar adecvată, față de @SussexRoyal. Efortul echipei Cambridge de a-și menține superioritatea poziției s-a făcut în liniște, dar insistent. „Se pare că există o schimbare la Palat”[802], a declarat o sursă pentru *Vanity Fair*. „Se pune accent pe William, ca viitor rege, și pe Kate, ca regina sa consoartă. Acest ordin pare să sugereze importanța ducilor de Cambridge în clasamentul regal.” Conștiincioșii și atenții duci de Cambridge față de „carismaticii”, „progresiștii” duci de Sussex. Era loc pe scena regală pentru amândoi?

Diviziunea a fost adâncită de competiția dintre angajații Palatului. Unul dintre cele mai toxice aspecte ale dinamicii membrilor seniori ai familiei regale este vechiul obicei de a comunica problemele sensibile prin secretarii particulari, mai degrabă decât față în față. „Mărește disfuncția de a nu ne vedea atât de des”, mi-a povestit o sursă din interiorul Palatului. „Așadar, dacă prințul de Wales ar fi vrut să le transmită lui William și Harry un mesaj dificil, nu ar fi făcut-o personal. Acest lucru creează instantaneu o subgrupă de oameni care exercită puterea, care încearcă să înțeleagă dinamica familiei și să acționeze în conformitate cu aceasta, iar asta amplifică orice problemă.” În trecut, Harry și William au refuzat să procedeze astfel unul cu celălalt, dar când birourile și fundația s-au despărțit, liniile lor deschise de comunicare s-au blocat.

Dacă ducesa Kate era considerată monotonă, Meghan a avut parte de un tratament încă și mai urât. În timp ce Kate, însărcinată, fusese descrisă drept o Madonă senină „care își leagănă cu tandrețe burtica”[803], Meghan a fost lovită cu un teaser cu litere de-o șchioapă în *The Daily Mail*: „De ce nu poate Meghan Markle să-și țină mâinile departe de burtă? Experții caută răspunsul la întrebarea care a făcut națiunea să vorbească: este mândrie, vanitate, actorie? Sau o tehnică *New Age* de a stabili o legătură cu bebelușul ei?” Ar fi fost o consolare pentru ambele femei dacă s-ar fi unit în campania extrem de sexistă de a le

monta una împotriva celeilalte. Diferența deloc însemnată în ceea ce privește experiențele lor de viață a fost însă mai mare decât orice frăție a diademelor regale.

Teoretic, Kate făcea parte dintr-un grup de soții Windsor – și o fostă soție – care puteau să-și împărtășească propriile povești de război cu Meghan și să-i ofere hărți ale terenului dificil: Camilla, de exemplu, despre care se spune că a oferit multe sfaturi prietenești; fosta soție a lui Andrew, Sarah Ferguson, a cărei întreaga viață de după divorț a fost un turneu în care și-a cerut scuze; Sophie Wessex, care fusese călcată în picioare în scandalul cu Fake Sheikh din anii '90; chiar și „Führerul", mult ironizata prințesă Michael de Kent. Cu toate acestea, cu excepția lui Kate și a supranatural de rezistentei Camilla, femeile amintite trebuie să i se fi părut lui Meghan niște răniți care abia mai pot merge. Toate au avut de pătimit la Palat, și asta după ani în care fuseseră brutalizate de presă.

Problema flagrantă, dar nespusă, era că niciunul dintre aceste ajutoare experimentate de la Palat nu era de culoare. Cât despre doamna de onoare pe care i-o oferise drept sprijin regina, ce Dumnezeu putea să-i spună lady Susan Hussey, la vârsta ei de 80 de ani, unei actrițe americane, mulatre, în vârstă de 38 de ani și care încerca să-și găsească drumul înaintând prin sistemul perfid al Palatului? Această doamnă provenea din perioada jurasică a etichetei curții și îi fusese cândva trimisă și Dianei (care nu o suporta).

Kate, Camilla, Fergie, Sophie – toate erau femei albe, născute în Marea Britanie, educate în școli similare, frecventate de clasa superioară, cu rețele consistente de sprijin social. În ceea ce o privește pe prințesa Michael, aceasta a fost silită să-și ceară scuze pentru că a purtat o broșă „cu un sclav"[804] la un prânz de Crăciun, la Palatul Buckingham, în 2017, eveniment la care știa că participa și Meghan.

În prezent, există un singur membru de culoare al aristocrației britanice la care ar fi putut apela Meghan,

dacă l-ar fi cunoscut. Expresia ei directă, părul lung și castaniu și felul în care pășește ies în evidență printre fețele palide și trufașe din galeria portretelor predecesorilor ei de la Longleat House, din Wiltshire, reședință a cărei stăpână este în prezent. Fostul model și bucătar Emma McQuiston, în vârstă de 36 de ani, fiica unui tată nigerian și a unei mame engleze, a devenit prima marchiză de culoare din Anglia în anul 2020, când soțul ei de atunci, în vârstă de 45 de ani, Ceawlin Thynn, a moștenit titlul de al optulea marchiz de Bath (și, odată cu acesta, și impunătoarea locuință, precum și parcul safari Longleat).

Fermecătoarea lady Bath a găsit o modalitate de a înflori într-o viață care ar fi putut să fie sufocată de moștenirea soțului ei și de prejudecățile exprimate în mod deschis de membrii familiei. Spre deosebire de ducesa de Sussex, ea a fost crescută în Marea Britanie, tatăl ei este un petrolist miliardar și a urmat cursurile Queen's Gate, aceeași școală de elită din Londra pe care a urmat-o și Camilla Parker Bowles. Însă toate acestea nu au ajutat-o să se înțeleagă bine cu soacra ei. Soțul lui lady Bath, un tip atrăgător în genul domnului Darcy, i-a interzis mamei lui să-și facă apariția la nuntă după ce se pare că aceasta l-ar fi întrebat: „Chiar vrei să arunci la gunoi 400 de ani de genealogie?"[805]

Mamă a doi copii, Emma preferă să nu vorbească despre soacra ei monstruoasă și a triumfat deja în ipostaza de castelană din Longleat și mamă a moștenitorului (mai ales după haosul provocat de tatăl priapic al lui Ceawlin, care a întreținut un harem format din peste 70 de „soțioare", așa cum le numea el, care se roteau între ele). „Nu există un manual. Nu există un exemplu. Cum ar putea exista?"[806] mi-a spus Emma. „Copiii noștri, generația lor sunt cei mai importanți și sunt motivul pentru care mă simt atât de motivată de schimbarea pozitivă care se petrece. Văd că diversitatea este viitorul, aici și la nivel internațional."

Experiența lui Michelle Obama se poate să fi fost mai apropiată de cea a lui Meghan. Și ea este o americană care a spart bariera rasială a unei instituții puternice ale cărei coridoare sunt decorate cu picturi în ulei ale

predecesorilor ei complet albi și a fost familiarizată cu ceea ce a numit „nuanțele liniștite și crude ale neapartenenței”[807]. După ce soțul ei a fost ales președinte, Michelle a purtat pe umeri povara de a fi întâia prima-doamnă de culoare în fiecare încăpere în care a intrat. Chiar și atunci, Fox News a numit-o „mama copiilor lui Barack”[808]. Strategia ei împotriva tuturor a fost: „Când ei coboară, noi urcăm”. „A urca nu înseamnă că nu simți durerea sau că nu ai dreptul să încerci o anumită emoție. Înseamnă că răspunsul tău trebuie să reflecte soluția... Nu încerc să câștig disputa. Încerc să-mi dau seama cum să te înțeleg și cum să te pot ajuta să mă înțelegi”[809], a explicat ea mai târziu.

Se spune că Michelle, care a legat o relație strânsă cu prințul Harry în timpul Jocurilor Invictus din 2016, i-ar fi oferit un consilier particular lui Meghan în luptele ei despre cum să-și păstreze și să-și folosească poziția regală în numele binelui. Într-un interviu pentru revista *Good Housekeeping*, în 2018, înainte de nunta Sussex, Michelle a fost întrebată ce sfaturi i-ar putea oferi viitoarei ducese. „Cel mai important sfat al meu ar fi să-și ia ceva timp și să nu se grăbească să facă nimic”[810], a răspuns doamna Obama. „Ceea ce aș spune este că există atât de multe oportunități de a face bine având o astfel de platformă – și cred că Meghan își poate maximiza impactul asupra celorlalți, precum și propria fericire, dacă va face ceva care să rezoneze cu ea personal.”

O diferență majoră față de Meghan este că doamna Obama este căsătorită cu un bărbat care, timp de opt ani, a fost cel mai puternic lider din lume și care are o viață postprezidențială activă după plecarea de la Casa Albă. Meghan s-a căsătorit cu a cincea rezervă a moștenitorului, știind că presiunea regală nu are o dată de expirare.

IV

Merită să ne imaginăm cum ar fi putut Meghan să-și absoarbă primele experiențe din Anglia dacă ar fi ajuns aici la apogeul multicultural Peak London din perioada 2010–2012 sau după răfuielile rasiale de după uciderea lui

George Floyd în mai 2020. În anii care au urmat imediat după referendumul UE în perioada 2016–2019, Anglia nu a fost un loc plăcut, nici măcar pentru o ducesă regală fabuloasă și admirată. A fost o perioadă de negativitate corozivă în climatul politic și social. Discursul, dacă se poate numi așa, pe rețelele de socializare a fost din ce în ce mai polarizat, furios și misogin. A fost adesea antisemit în extrema stângă și rasist în extrema dreaptă. Alegătorii albi de vârstă mijlocie, nemulțumiți, care îi includeau și pe mulți dintre adepții Brexitului, au postat atacuri nemiloase împotriva femeilor deputat care susțineau rămânerea în UE. „A devenit foarte personal"[811], mi-a povestit Nick Lowles, directorul executiv al firmei britanice de avocatură Hope Not Hate, iar Meghan a fost în curând o țintă. „Era metisă, a vorbit împotriva lui Trump și a militat pentru drepturile femeilor. Intra în acea categorie." Când ducesa de Sussex și-a deschis contul de Twitter, ecranul s-a umplut de comentarii josnice. Un sondaj efectuat de Hope Not Hate pe feedul său de Twitter a relevat că 70% din cele 5 000 de mesaje agresive postate în ianuarie și februarie 2019 provin din aceleași 20 de conturi ostile.

Până la criza de nefericire a lui Meghan, Palatul nu avusese niciodată motive să ia în considerare nivelul slab de diversitate din rândurile sale – precum și pericolele pe care le-ar putea reprezenta acest lucru. O sursă din interiorul Palatului mi-a confirmat un lucru pe care atât membrii familiei regale, cât și personalul combinat al Palatului încă nu l-au combătut cu vigoare în declarațiile publice. „Nu am luat competiția suficient de în serios", mi-a spus sursa mea. „Nu prea erau oameni de culoare care să lucreze la Palat și aproape niciunul în funcții de conducere." Numai acel fapt regretabil i-a făcut insensibili la știrile și la comentariile negative în ceea ce privește rasa. Au avut destule contacte pentru a cere sfatul liderilor de culoare, dar au ales să nu facă acest lucru. În timp ce angajamentul reginei față de supușii ei a fost întotdeauna impecabil de imparțial, iar dedicarea ei de-a lungul vieții față de Commonwealth nu a fost niciodată pusă sub

semnul întrebării, Majestatea Sa nu a angajat un aghiotant de culoare până în 2017, când Nana Kofi Twumasi-Ankrah, un ofițer de armată născut în Ghana, s-a alăturat personalului. Și trecuseră 16 ani de când Colleen Harris conducea Departamentul de comunicare al a prințului Charles de la Clarence House, înainte să-l angajeze pe primul (și încă singurul) atașat de presă de culoare. „Am făcut o greșeală ca instituție", mi-a dezvăluit sursa de la Palat, „nu o greșeală în familie".

De fapt, familia era pe deplin capabilă să facă greșeli și a făcut-o. Până când s-a îndrăgostit de Meghan, Harry însuși a fost un neghiob în atitudinile sale rasiste. „Pentru început, nu eram conștient de [rasism], dar Doamne, nu durează foarte mult să devin brusc conștient de asta"[812], i-a spus el lui Oprah. Tot ce trebuia să facă era să evoce fețele din albumele de fotografii ale Casei de Windsor.

Există, desigur, o uriașă diferență de atitudine socială între membrii mai tineri ai familiei regale și *l'ancien régime*. Regina-mamă a murit cu condescendența colonială nerevizuită. Prințul Philip era capabil de o lipsă de respect brutală, ca atunci când a întrebat un aborigen din Australia, în 2002, dacă încă „mai aruncă sulițe"[813]. Un număr inconfortabil de „gafe" faimoase ale lui Philip aveau o componentă rasistă care sugerează că nu erau cu adevărat gafe – adică greșeli sau stângăcii –, ci revelații despre ceea ce credea el, de fapt. Philip a trebuit să-și ceară scuze în 1999, după o plimbare la o fabrică de electronice din Edinburgh, când a comentat că o cutie de siguranțe plină de fire părea „ca și cum ar fi fost montată de un indian". Asemenea comentarii au fost numeroase, dar au existat întotdeauna adulatori regali disponibili care să se grăbească și să minimizeze intenția acestei conduite. „Încă o dată, prințul Philip ratează ținta cu ceea ce credea că este un comentariu jovial și jignește mai mulți oameni decât a distrat"[814], a declarat purtătoarea de cuvânt adjunctă pentru afacerile interne din Scoția, Lyndsay McIntosh, oferind o scuză care nu a făcut decât să întărească ofensa. Un „comentariu jovial" care a fost menit să „distreze"

înseamnă că singurii oameni care sunt jigniți sunt cei fără simțul umorului și, probabil, din rasa pe care tocmai o insultase prințul.

Prințesa Margaret a rămas până la sfârșitul zilelor o bigotă de modă veche. Penny Mortimer, văduva dramaturgului și avocatului Sir John Mortimer, mi-a povestit că, în anul 2000, soțul ei stătea lângă Margaret la o cină la All Souls College din Oxford. „Sper că sora mea va veni și va rămâne cu mine în Mustique”[815], a oftat Margaret. „Este atât de obosită după această conferință îngrozitoare a prim-ministrului din Commonwealth. În fiecare zi, un negru diferit plânge pe umărul ei și știi, e atât de minunată! Le știe toate numele!”

Ultima ceartă dintre prințesa Diana și mama ei, în 1997, a pornit de la criza lui Frances din cauza „relațiilor” fiicei sale cu bărbații musulmani, când a aflat că Diana se întâlnea cu Gulu Lalvani. (Acesta este, de fapt, un sikh punjabi; totuși, pentru Frances, era inacceptabil de maro.) Nimeni nu va fi surprins să afle că ducele de York rămâne ferm înrădăcinat în categoria jalnicilor. Fostul ministru de interne laburist Jacqui Smith a declarat la radio LBC în 2019 că la un banchet oficial de la Palatul Buckingham, în 2007, în onoarea regelui saudit, ea și soțul ei au fost lăsați „cu gura căscată”[816] de „glumele îngrozitoare” pe care le făcea Andrew și „care implicau cămile”.

„Faptul că era încredințat că am putea găsi aceste declarații distractive era o situație teribilă în care să ne aflăm”, a spus Smith, adăugând: „Dar el se află printre cei mai neinspirați membri ai familiei regale, cred”.

Schimbarea generațională a atitudinilor nu a trecut pe lângă William și Harry, dar este puțin probabil că vreo persoană din familie i-ar fi tras de coada fracului în privat și le-ar fi spus că un anume gest sau comentariu era rasist. A fost un noroc pentru William – și pentru toți ceilalți – că petrecerea pe care a dat-o la împlinirea a 21 de ani, un jamboree cu tema junglă – *Out of Africa* – la Castelul Windsor în 2003, a avut loc în perioada de dinaintea selfie-urilor și a Twitterului. Ipotezele rasiste ale tânărului

moștenitor al tronului sunt surprinse în remarca făcută cu un „rânjet larg” în fața Asociației Presei din Marea Britanie înaintea petrecerii. „Mulți oameni se vor întreba dacă de fapt o să mâncăm crocodili, dar evident că nu vom face asta.”[817]

Abia după ce Harry a fost surprins într-un videoclip difuzat în 2009, în timp ce îl numea pe un coleg soldat „micul meu prieten Paki”, iar pe altul, „un arăboi ” pe un ton glumeț, a fost tras de urechi pentru rasismul său nonșalant. La câteva zile după ce această înregistrare a ajuns în presă, s-a aflat că prințul Charles își numea cu afecțiune prietenul de polo, născut în Punjabi, Kolin Dhillon, „Sooty”[CXLVII]. Loial și probabil chiar sincer, Dhillon l-a apărat pe Charles, numindu-l un om cu „zero prejudecăți”[818]. Charles, fără îndoială, ar fi de acord, pentru că, la fel ca majoritatea clasei sale, este atât orb, cât și surd la nuanțele alfabetizării rasiale moderne care au devenit esențiale de la semnalarea lor de către mișcarea Black Lives Matter.

Atuurile de clasă se întrec în eterul rarefiat al instituției britanice, având un efect de combinare. Wyndham Lewis[CXLVIII] este autorul celebrei cugetări potrivit căreia englezii se nasc marcați pe limbă. Chiar dacă ești de culoare, dar ești născut la conac și ai accentul potrivit, este puțin probabil ca rasismul singur să te învingă.

Romancierul Aatish Taseer – fiul unui pakistanez și al unei indiene – s-a întâlnit cu fiica prințesei Michael, lady Gabriella Windsor, timp de trei ani, după 2000. „Rasismul britanic”[819], a sugerat el în *Vanity Fair* în 2018, „este mai rar întâlnit decât cel din societatea în americană contemporană, dar este mai insidios, deoarece prejudecățile care îl animă sunt de clasă”.

În familia regală, mi-a explicat Taseer, „conversația este asemănătoare cu ceea ce citiți la anumiți scriitori din secolul al XIX-lea despre indienii care sunt vicleni sau indienii care nu sunt prea buni la nimic. Chiar și așa, în ceea ce-i privește pe indieni, există destul de multă dragoste și un fel de respect... Cu siguranță, cei din

familia Windsor nu ar avea nicio formă comparabilă de a aprecia pe cineva afro-american… Este, într-adevăr, un teritoriu al dinozaurilor”[820]

Indiferent de gradul de intimitate pe care l-ar putea avea familia regală cu oamenii de culoare, nu ar putea egala, de exemplu, experiența chiar și a celui mai ignorant dintre președinții americani. Cercurile regale sunt dictate de generații întregi educate la aceleași școli de elită copleșitor de albe. Este de remarcat faptul că Downing Street a fost ocupată de doi prim-miniștri educați la Eton în ultimii 10 ani, deși Eton este acum un mediu mult mai divers decât era pe vremea lui Boris Johnson și a lui David Cameron.

Într-o rubrică din *The Daily Mail* din 2016 pe care acum o dezavuează, sora lui Boris, Rachel Johnson, a scris că „ADN-ul exotic”[821] al lui Meghan ar „îngroșa” „sângele albastru subțire și apos” al familiei Windsor și a repetat denigrarea „direct din Compton” în ceea ce o privește pe Doria Ragland, descriind-o ca pe „o doamnă afro-americană cu codițe aflată de partea greșită a liniei”. În 2002, pe când era membru al Parlamentului, Boris însuși s-a referit într-o rubrică din *The Daily Telegraph* la mulțimile Commonwealth ca fiind formate din „negrișori care flutură steagul”[822] și africani cu „zâmbete de pepene verde” – și totuși, a fost ales primar al Londrei.

Pentru Meghan, obișnuită cu filtrul interpretativ liberal asupra rasei care predomină în orașele mai cosmopolite ale Americii, nimic nu ar fi putut să fie alienant decât presupunerile comune ale clasei superioare britanice. Nu e de mirare că i-a măturat pe atât de mulți dintre vechii prieteni ai lui Harry. Două Crăciunuri la Sandringham cu voci care parcă latră și cu arme de vânătoare trăgând trebuie să-i fi dat impresia că se dezlănțuise săptămâna iadului în Navy SEAL. În opinia lui Aatish Taseer, pentru orice străin de membrii cercului regal „sunt oameni care merg într-adevăr prea departe… Manierele. Stilul de viață. Lumea vânătorilor și a caselor la țară. Sentimentul de superioritate este uluitor”[823]. Chiar și Diana, care era membră a uneia dintre cele mai vechi familii aristocratice

din Anglia, nu mai putea suporta asemănarea năucitoare în comportament a tuturor.

Și totuși, nu ar trebui să ignorăm acea simbolică fotografie de familie, cea care a oferit atât de multă speranță și înțeles, făcută la 8 mai 2019, când frumosul Archie Harrison Mountbatten-Windsor, cântărind 3,320 kilograme, a fost prezentat în mod oficial lumii întregi. Dorința națională de a-l vedea pe fiul ducilor de Sussex a atins proporții febrile. Archie a sosit cu două săptămâni întârziere, la ora 5.26 dimineața în ziua de 6 mai, și s-a născut la Spitalul Portland din Londra. Dar dintr-un motiv nedeclarat – unul pe care presa l-a citit ca fiind țâfnă din partea părinților – abia opt ore mai târziu, după ce cuplul se întorsese deja la Windsor, Harry a anunțat fericita veste. Acest fapt nu a făcut decât să adauge și mai multă confuzie, întrucât, cu doar 45 de minute înainte de anunțul lui Harry, Palatul Buckingham dezvăluise doar că ducesa intrase în travaliu în acea dimineață.

Deoarece proaspeții părinți au reușit să părăsească spitalul neobservați, presa și națiunea britanică au fost lipsite de fotografia tradițională de pe prima pagină a unui tânăr cuplu regal bucuros, dar epuizat, pozând pe treptele spitalului, arătând un nou-născut cu fața numai riduri, o tradiție mass-media unificatoare care sărbătorește nu numai o nouă viață plină de bucurie, ci și un binevenit lăstar verde pe vechiul arbore genealogic regal. Imaginile cu William și Kate cu bebelușii lor sau cu Diana și Charles cu amândoi copiii în afara aripii Lindo a Spitalului St Mary's din Paddington au trecut în iconografia regală. După cum a subliniat Sir Trevor Phillips, distinsă personalitate a radioului britanic „a devenit clar că [Meghan și Harry] nu au înțeles cu adevărat că, în schimbul basmului, trebuie să le oferi oamenilor din afara castelului ceva sau, pur și simplu, au decis că nu vor să participe la acest joc. Totuși, în momentul în care decideți că nu veți juca acest joc, nu vă așteptați ca alți oameni să respecte regulile”[824]. Chiar și așa, sentimentul de amărăciune al presei că a fost înșelată s-a topit când

primele imagini cu Archie și părinții lui au fost în sfârșit date publicității.

Înfășat într-un șal de lână ivoire, primul copil al soților Sussex stătea ghemuit în brațele mamei sale, alături de un Harry extaziat, la Castelul Windsor. În cadru, regina, purtând cardiganul albastru confortabil al oricărei bunici britanice, și radiosul duce de Edinburgh, în vârstă de 98 de ani, priveau cu drag la al optulea lor strănepot. Alături de ei este o Doria Ragland plină de gingășie. Imediat, magia de la nuntă și-a făcut din nou apariția, reaprinzând promisiunea stinsă a unei Anglii diverse și a unei familii regale care evoluase în cele din urmă de la bastionul suprem al valorilor protestante albe la o reprezentare mai apropiată a propriului popor în schimbare. Patrick Vernon, cunoscut activist și militant pentru drepturile persoanelor de culoare, s-a bucurat: „Prezența mamei este foarte importantă, deoarece reamintește publicului și familiei regale că există persoane de culoare în Marea Britanie"[825]. Iar jurnalistul Grant Tucker, de la *The Sunday Times*, a comentat în numele multora când a postat pe Twitter: „Când regina a urcat pe tron, ultimele rămășițe ale Imperiului Britanic încă îi brutalizau pe mulți de pe continentul african. După 65 de ani, aceeași femeie își privește strănepotul, alături de bunica lui afro-americană"[826].

Iată de ce a fost o experiență nimicitoare pentru toți cei care au țopăit de bucurie la vederea acestei poze istorice a bebelușului să audă de la Meghan, doar 23 de luni mai târziu, în interviul special realizat de Oprah, că au existat mai multe comentarii „îngrijorate" în cadrul familiei – nu, s-au grăbit să actualizeze după aceea, cu comentarii venite din partea reginei sau a lui Philip – despre „cât de închisă ar putea fi pielea lui Archie". Și a fost derutant pentru britanicii mai familiarizați cu tradiția regală faptul că Meghan a susținut că lui Archie i s-a refuzat dreptul de a fi prinț din cauza culorii pielii. Soțul ei știa foarte bine că, potrivit protocoalelor stabilite de George al V-lea, copiii

ducilor de Sussex nu puteau fi numiți prinț și prințesă până la urcarea pe tron a lui Charles.

După o tăcere regală reflectând șocul, regina a răspuns cu o bine cântărită declarație de 61 de cuvinte. După ce a repetat că Harry, Meghan și Archie rămân membri ai familiei foarte iubiți, ea a dat lovitura, cu memorabila replică: „Unele amintiri pot varia[827]". Niciodată diateza pasivă nu a fost mai ambiguu folosită[CXLIX].

A fost declarația concisă a Majestății Sale un mod de a spune: „Depinde cu cine vorbești"? Sau a fost: „Auzi ceea ce vrei să auzi – interpretezi comentarii nevinovate drept rasiste, dacă așa ai fost crescut"?

Și dacă este cea din urmă variantă? Nu ar fi trebuit ca membrii familiei regale cel puțin să se „alfabetizeze" în ceea ce privește limbajul rasei și rasismului, limba pe care Meghan – crescută în Statele Unite, cu istoria sa atât de diferită – „o vorbea"? Chiar era obligația ei să realizeze tutoriale despre atitudinile rasiste moderne, doar pentru a se putea înțelege cu familia soțului?

Și nu ar fi trebuit Meghan – aflată de partea cealaltă a prăpastiei – să-și fi dat seama că era puțin probabil ca atitudinile care au definit privilegiul (de a fi alb) într-o monarhie veche de 1 000 de ani să se schimbe peste noapte?

O dovadă a cât de sensibili cu privire la acest aspect au devenit membrii familiei regale, de la mișcarea Black Lives Matter încoace, este viteza cu care William a condamnat abuzul online deosebit de urât asupra a trei fotbaliști de culoare după finala Euro 2020, desfășurată în iulie 2021, când aceștia au ratat loviturile de departajare. „Sunt îngrozit de abuzurile rasiste care îi vizează pe jucătorii Angliei după meciul de aseară", a scris el pe Twitter. „Este total inacceptabil ca sportivii să fie nevoiți să îndure acest comportament detestabil. Trebuie să se oprească acum, iar toți cei implicați trebuie să fie trași la răspundere. W."

Harry, ducele de Sussex, și femeia pe care o iubește și-au jucat propriul rol în evoluția atitudinii Casei de Windsor. Au realizat ceva ce nimeni nu le poate lua: Doria Ragland

și regina Elisabeta ca bunici în aceeași familie, o victorie dublă asupra atitudinilor înrădăcinate față de rasă și clasă.

Să ne întoarcem la poza aceea! Doi ani mai târziu, Philip se stinsese, ducii de Sussex fugiseră, frații erau în război, iar noțiunea de familie regală armonios integrată a ajuns un biet suvenir care adună praf în magazinele de cadouri Windsor din propriile noastre minți.

În noiembrie 2019, un angajat al Palatului, acum pensionat, a stat de vorbă cu ducele de Cambridge la un eveniment caritabil de la Londra. Se pare că William i-a mărturisit cu un aer îngrijorat: „Este posibil să avem nevoie să te întorci puțin. Mi-e teamă că o să se strice căruța cu Harry".

CXLVII „Murdar de funingine" (n. tr.).

CXLVIII Wyndham Lewis (1882–1957) a fost un scriitor, critic și pictor britanic (n. red.).

CXLIX „Deși *unele amintiri pot varia*, ele sunt luate foarte în serios și vor fi tratate de familie în privat" (n. tr.).

Capitolul 25

PÂRJOLUL

„Annus Horribilis" Redux

Decizia ducilor de Sussex de a părăsi țara a avut multe în comun cu plecarea americanilor din Afganistan: un final necesar și executat cu haos maxim. Harry are o problemă vehementă cu termenul „Megxit", așa cum a ajuns să poarte numele decizia din ianuarie 2020 a cuplului de a „renunța" la îndatoririle lor de membri de prim rang ai familiei regale. Ducele consideră că acest termen este „sexist"[828].

„Inexact" ar fi un cuvânt mai potrivit. Decizia i-a aparținut lui Harry, cu o accelerare a ei la îmboldirile lui Meghan.

Intenția cuplului a fost clară încă din toamna anului 2018. Paradisurile Commonwealth din Canada, unde Meghan avea rădăcini, și din Africa de Sud, unde Harry visase mereu să dispară, au fost luate în considerare ca posibile noi case pentru ducii de Sussex. Cel puțin un fost angajat al Palatului căruia îi păsa de Harry a susținut ideea ca acesta să plece definitiv. „M-am gândit că unul dintre cele mai bune lucruri pe care Meghan le-ar putea face pentru Harry ar fi să-l scoată din viața regală din pricina căreia a fost nefericit atât de mult timp", mi-a mărturisit persoana respectivă. „Avea nevoie de o soție care să vină și să spună: «De fapt, cel mai bun lucru pentru tine este că te iau de aici»".

Familia a luat cunoștință de această separare doar câteva luni mai târziu, în vara anului 2019. „Cred că regina s-a trezit cu adevărat profund confuză", a adăugat aceeași sursă de la Palat. „Toți vedeau cât de nefericiți erau Harry

și Meghan. Toată lumea i-a susținut în decizia lor de a pleca. Dar au vrut ca aceasta să se facă într-un mod ordonat. Și au vrut, de asemenea, să se facă într-un mod care să creeze precedentul potrivit. William are trei copii. Precedentul pe care îl creau pentru această generație avea să-i afecteze copiii. El este foarte atent la asta. Așa că au vrut să se facă totul ca la carte."

„Să se facă totul ca la carte" sună foarte regal. Dar ce înseamnă? La fel ca în orice divorț, o mare parte a conflictului s-a rezumat la bani și, ca de obicei, în această saga, au existat temperamente înflăcărate și neînțelegeri.

Era clar pentru toată lumea, cu excepția lui Meghan și Harry, că un aranjament neclar cu „jumătate de normă" avea să genereze nenumărate conflicte de interese. Dacă, să zicem, cuplul de înaltă vizibilitate ar fi petrecut câteva zile filmând un documentar Netflix plătit, în cadrul unui turneu în Commonwealth finanțat de Ministerul de Externe, s-ar fi iscat un scandal – așa cum s-a întâmplat cu Andrew când a amestecat afacerile sale conexe și călătoriile sale oficiale în calitate de ambasador comercial. Problemele de etică de acest fel au ucis multe cariere politice promițătoare și sunt o adevărată pradă pentru mass-media. Și chiar dacă fiecare activitate comercială era atent delimitată, până la urmă, ceea ce se ambala și se vindea era statutul regal al ducilor de Sussex. După cum mi-a povestit un veteran al Palatului, Harry „este o persoană extrem de grijulie și atentă, care vrea să facă lucruri pozitive. El nu înțelege însă că motivul pentru care ajunge să facă asta este pentru că este prinț".

Ducii de Sussex au vrut să fie liberi să aibă „o voce" pentru a vorbi despre cauzele în care credeau. Dar dacă respectiva cauză ar fi controversată? Ar îmbrățișa-o ca reprezentanți ai familiei regale sau ar apela la celălalt statut al lor? Această problemă a apărut în noiembrie 2021, la un an după plecarea lor, când senatorii republicani Susan Collins și Shelley Capito au primit apeluri telefonice de la Meghan pentru a face lobby în favoarea concediului de familie plătit, inițiativă la care Partidul Republican se

opunea. Apelanta s-a identificat drept ducesa de Sussex, lucru despre care Collins a spus că l-a găsit „oarecum ironic”[829]. Dacă Meghan făcea lobby în calitatea ei de ducesă, asta nu ar fi încălcat angajamentul membrilor familiei regale de a fi apolitici?

Securitatea privată a reprezentat o altă bătaie de cap. Între dezinvoltura îndreptățită a lui Harry și presupunerile sclipitoare ale lui Meghan, întrebarea cine urma să plătească pentru costul anual ridicat al asigurării protecției din partea poliției pare să le fi scăpat ducilor de Sussex. Cu toate acestea, Harry știa foarte bine că securitatea regală nu este determinată sau finanțată de Coroană. Odată ce ducii de Sussex au părăsit țara și nu au mai fost membri activi ai familiei regale, contribuabilii britanici nu mai aveau de ce să susțină această cheltuială, iar mass-media nu i-ar fi lăsat niciodată să o facă. Ar fi trebuit ca detaliile legate de securitate să rămână în stand-by în timp ce ducii de Sussex reveneau temporar la a fi cetățeni obișnuiți?

Cel mai dificil însă a fost să se determine dacă ducii de Sussex erau membri ai familiei regale care se bucură de celebritate sau celebrități care fac parte din familia regală, două situații extrem de diferite. Un membru al familiei regale își reprezintă regina și țara. O celebritate se reprezintă pe sine. Vara lui 2019 a confirmat presei că ducii de Sussex au făcut mișcarea decisivă și mortală către partea necunoscută a ecuației.

După tot tumultul din primele șase luni ale acelui an, Meghan și-a acordat un lung concediu de maternitate britanic după ce și-a adus pe lume fiul. În cele din urmă, instalată în noua ei casă de la Frogmore, ar fi fost un moment bun pentru a face bilanțul primului ei an ca membru al familiei regale și a reevalua calea pe care aveau să pornească. Parafrazând cuvintele supercomputerului Joshua din thrillerul științifico-fantastic *WarGames*, uneori, „singura mișcare câștigătoare este să nu joci”. Pe Meghan ar fi așteptat-o o canonizare din partea tabloidelor dacă accepta invitația reginei de a-l aduce pe Archie la Balmoral, împreună cu Harry, și de a posta o fotografie cu

fiul lor dând din piciorușele lui roz pe marginea Lacului Muick. Dar întreruperile nu fac parte din vocabularul lui Meghan. Așa cum nu au făcut parte nici picnicurile entuziaste pe o pătură de tartan în Scoția.

În schimb, abia aștepta să se înghesuie pentru fiecare tort oferit la bufetul celebrităților. În zilele de vară, cititorii ziarelor britanice au avut sub ochi frecvent articole despre cum ducele și ducesa de Sussex fuseseră surprinși în excursii de lux care, cu siguranță, aveau să stârnească viesparul presei tabloide. O invitație din partea lui Elton John de a zbura în privat către vila sa din sudul Franței, la doar două zile după o escapadă la soare în Ibiza, pentru a sărbători cea de-a 38-a aniversare a lui Meghan? Două felii mari, vă rog! Un salt înapoi la US Open, de la New York, pentru a o vedea pe prietena ei, Serena, înfruntând-o pe Bianca Andreescu în finală? Delicios! O ofertă de a fi editorul-oaspete al ediției britanice a revistei *Vogue* pentru numărul mare și gras din septembrie? Nu pot rezista! Cât despre Harry, el s-a prezentat la tabăra anuală de vară Google din Sicilia pentru a face desculț o prezentare privind schimbările climatice în fața fraților miliardari din Silicon Valley. Împreună, Harry și Meghan au folosit patru avioane private în 11 zile.

Mass-media, încă ranchiunoasă din pricina secretului care a învăluit nașterea lui Archie, a lovit cuplul cu o reacție batjocoritoare în prezentarea acestor ostentative călătorii estivale. S-a remarcat – de multe ori – că păreau dispuși să accepte orice invitație, cu excepția celor venite din partea reginei de a veni la Balmoral. Aproape că nu a părut o coincidență când au apărut brusc fotografii cu William, Kate și cei trei copii ai lor urcându-se într-un avion low-cost către Aberdeen, cel mai apropiat aeroport de reședința din Scoția a reginei.

Proiectul *Vogue*, o colaborare cu Edward Enninful, unul dintre cei mai influenți baroni ai modei din Marea Britanie, a fost un neașteptat Waterloo al lui Meghan. Invitarea editorilor-celebrități este, de obicei, o lingușeală media fără riscuri. Prințul Charles o făcuse de trei ori

pentru revista *Country Life*. Harry a primit cronici elogioase atunci când a preluat un episod din prestigioasa emisiune *Today* de la Radio 4, în 2017, în același an cu incursiunea digitală a lui Kate la *Huffington Post UK*, care a fost lăudată pentru susținerea sănătății mintale în timpul copilăriei timpurii. Numărul *Vogue* al lui Meghan despre modelele feminine ale momentului a fost intitulat „Forces for Change" (Forțe ale schimbării), iar ducesa nu avea niciun motiv de îndoială că va fi apreciată pentru eforturile ei ca lider moral milenial purtător de diademă. Pentru a ține proiectul secret, Enninful, primul redactor-șef bărbat și totodată jurnalist de culoare al revistei considerate Biblia modei, a transformat Vogue House în versiunea fashion a Bletchley Park[CL]. Fără să aibă nici cea mai mică bănuială, personalul a lucrat la un număr-diversiune, iar machetele au fost trimise către și primite de la ducesă, care primise un nume de cod, ultimele pagini fiind duse la tipografie cu fața în jos.

Marea dezvăluire a numărului cu pricina a inclus absolut toate elementele causticului ridicol britanic și a confirmat temerile Palatului cu privire la faptul că un membru al familiei pătrundea pe teritoriul politic. Ceea ce a atras cele mai înflăcărate critici au fost convingerile uniform liberale ale agenților schimbării „unși"[830] de ducesă – un „apel nominal", așa cum a numit *The Times* lista. Printre ei, activista pentru schimbările climatice Greta Thunberg, premierul neozeelandez Jacinda Ardern și actrița trans Laverne Cox. Doar cinci dintre cele 15 modele propuse erau britanice. (Unde, a întrebat presa, era Majestatea Sa regina Elisabeta a II-a printre femeile admirate de Meghan?)

Numărul cu pricina al revistei glossy a fost considerat o obrăznicie de către tabloide, un pachet plin de evlavie de către editorialiștii de lux și o plictiseală de neînțeles de către abonații tradiționali ai *Vogue,* care ar fi preferat soluții pentru probleme presante, cum ar fi unde să găsească cea mai bună haină din păr de cămilă cu un cordon de kimono. Întrebările și răspunsurile lui Harry

pentru numărul cu veneratul primatolog Jane Goodall au inclus declarația lui malthusiană[CLI] comică potrivit căreia el și Meghan își limitau îndemnurile reproductive la doi copii pentru a ajuta la salvarea planetei. Acest lucru a trecut în presă ca o explozie flatulentă de metan, având în vedere că ducele tocmai își încărcase amprenta de carbon zburând cu un avion privat către tabăra Google.

Nemulțumirea lui Meghan față de modul critic în care i-a fost privită munca a mers până în miezul aspirațiilor ei. Încă o dată fusese învinsă de sensibilitatea britanică perfidă și de înclinația națională de a râde de intențiile serioase. Controversa care a vuit în jurul problemei a fost însă darul lui Dumnezeu pentru revista *Vogue*, lucru reflectat în vânzările de la chioșc (mai mari decât pentru oricare al număr din istoria de 103 ani a publicației), dar Meghan și-a dorit o aureolă, nu doar rating. La fel ca mulți alți factori de influență la nivel mondial, tânjea încă după seriozitatea validării vechii prese. A fost cuprinsă de sentimente de respingere, singurătate culturală și socială, dar și de ceea ce părea a fi un val de depresie postpartum. S-a trezit gândindu-se să-și ia zilele. „Mi-a fost foarte rușine să spun asta atunci și mi-a fost rușine să-i recunosc lui Harry, mai ales pentru că știu cât de mult a suferit”[831], i-a povestit ea lui Oprah. „Dar știam că, dacă nu o spun, o voi face. Și pur și simplu nu voiam să mai fiu în viață.”

„Cel mai înfricoșător lucru pentru ea a fost claritatea ei în gândire”[832], și-a amintit Harry. „Nu și-o «pierduse». Nu era nebună. Ea nu se trata singură fie cu pastile, fie cu alcool... Era absolut lucidă. Era complet sănătoasă. Cu toate acestea, în liniștea nopții, aceste gânduri au trezit-o.”

Și ce a făcut soțul ei princiar în privința asta? „Și eu trăiam momente întunecate”[833], i-a mărturisit el lui Oprah. „Dar am vrut să fiu acolo pentru ea și... Eram îngrozit... Cred că mi-era rușine să recunosc acest lucru [familiei mele]... Nu am avut la cine să apelez.”

A fost o afirmație nu numai nesatisfăcătoare, ci și, cu siguranță, necinstită. Poate că era un indice al panicii care îl cuprinsese pe Harry faptul că, după șapte ani de terapie,

îl paraliza gândul să apeleze la aceiași consilieri ai Palatului care îl sprijiniseră în trecut. Cum rămâne însă cu consilierii MI6 care ar putea găsi experți în alungarea demonilor cu care se luptă pacienții care se străduiesc să concilieze rolurile asumate cu viața privată? Harry dăduse dovadă de mult curaj făcând campanie pentru eliminarea stigmatizării persoanelor care se confruntă cu probleme de sănătate mintală, cofondând chiar Heads Together, fundație a cărei misiune este să se asigure că „oamenii se simt capabili să-și susțină prietenii și familiile în momente dificile și că stigmatizarea nu mai împiedică oamenii să obțină ajutorul de care au nevoie”[834]. Dacă acum îi era prea frică de grămada de probleme care avea să urmeze după ce recunoștea chinurile lui Meghan, asta nu însemna, de fapt, că admitea că el – mai degrabă decât Palatul sau membrii familiei sale – nu a reușit să-i ofere ajutor soției sale în vremuri de restriște?

În octombrie 2019, cuplul a ales o altă cale pentru a face terapie conversațională – Tom Bradby, vechiul prieten din media al celor doi prinți, angajat la ITV News. Producătorii canalului se așteptau pe deplin ca documentarul lui Bradby, *Harry and Meghan: An African Journey*, filmat în timpul triumfătorului lor turneu de 10 zile, să fie un eveniment regal fără incidente. Erau momente vizuale grozave surprinse de camera de filmat – o discuție față-n față cu văduva lui Nelson Mandela, Graça Machel, adorabilul Archie jucându-se cu arhiepiscopul Desmond Tutu și proclamația lui Meghan, „Eu sunt sora ta”, adresată femeilor din localitatea Nyanga din apropiere de Cape Town. Mai existau așteptări și în ceea ce privea apariția unor mici momente fermecătoare între membrii unui cuplu de proaspăt căsătoriți. Dar, spre uimirea echipei de comunicare a ducilor de Sussex, precum și a producătorilor emisiunii, Harry și Meghan și-au deturnat propriul mesaj umanitar în timpul interviului de la sfârșitul turneului pe care i l-au acordat lui Bradby, vorbind despre cât de dezamăgiți erau în viața lor privată.

Pentru Harry, a fost o altă tânguire legată de felul în care erau persecutați de presă. Aceasta, după 10 zile în care jurnaliștii prezentaseră turneul într-un mod plin de strălucire, alocându-i inclusiv o fotografie tip Indiana Jones pe prima pagină din *The Telegraph*, alături de un articol de opinie serios cu privire la protejarea mediului în Africa de Sud, un editorial puțin probabil să fi fost tipărit – sau să fi fost tratat pe prima pagină – dacă nu ar fi avut drept coautor un membru al familiei regale. Oare William ar fi invidios pe o astfel de acoperire media de primă mână, a fost întrebarea care mi-a trecut prin minte când l-am văzut, profeție care s-a și adeverit, dat fiind comentariul lui Harry către Bradby – „Cu siguranță, urmăm drumuri diferite în acest moment"[835] –, care a dezlănțuit titluri vorbind despre o ruptură deschisă între frați.

Meghan a profitat de ocazie pentru a vorbi despre vulnerabilitatea ei de proaspătă mamă, despre luptele ei crunte pentru a se stăpâni în fața regulilor spartane britanice, precum și despre îndemnurile ei către Harry privind nevoia de a „crește, a înflori" mai degrabă decât pur și simplu de a „supraviețui". Întrebată de Bradby cum se descurcă, răspunsul ei – care a zguduit internetul – a fost: „Mulțumesc că ai întrebat, pentru că nu mulți oameni m-au întrebat dacă mă simt bine"[836]. Nu mulți le întreabă nici pe femeile din Nyanga dacă se simt bine, a fost concluzia presei. „Nu m-am gândit niciodată că acest lucru va fi ușor, dar am crezut că [felul în care presa va acoperi subiectul] va fi corect", i-a mărturisit ea lui Bradby, declanșând încă și mai multe reacții negative privind-o pe una dintre cele mai privilegiate femei din lume, care se plângea de articolele din presă care îi fuseseră dedicate după 10 zile în care fusese martoră la sărăcia extremă și la provocările pe care le presupunea traiul în anumite părți ale Africii de Sud.

În ajunul plecării lor din Johannesburg, Harry a pus o știre-bombă pe site-ul oficial Sussex, anunțând procesul lor împotriva *The Mail on Sunday* pentru publicarea

scrisorii lui Meghan către Tom Markle. În loc să se bazeze pe puterea limbajului juridic reținut de a vorbi de la sine, ducele a anunțat procesul printr-o tiradă spenceriană:

> Vine un moment în care singurul lucru pe care îl mai poți face este să reziști acestui comportament, pentru că distruge oameni și vieți. Mai simplu spus, vorbim despre bullying, care sperie și reduce la tăcere oameni. Știm cu toții că acest lucru nu este acceptabil, la niciun nivel. Nu vom crede și nu putem crede într-o lume în care nu există responsabilitate pentru asta.
>
> Deși această acțiune ar putea să nu fie cea sigură, este cea corectă. Pentru că frica mea cea mai profundă este că istoria se repetă. Am văzut ce se întâmplă atunci când o persoană pe care o iubesc este comercializată până în punctul în care nu mai este tratată sau văzută ca o persoană reală. Mi-am pierdut mama și acum îmi văd soția căzând victima acelorași forțe puternice[837].

Evocarea Dianei a fost o fereastră către căderea în gol a lui Harry. Așa cum se temea William, rănile lui Harry din cauza pierderii mamei lor au rămas prea adânci pentru ca el să poată face față poverii declanșatoare de a-și proteja soția intens mediatizată de furia presei. În tabăra Google, Harry i-a povestit unui alt invitat că este chinuit de lupta care se dădea în sufletul lui între a o proteja pe Meghan și a servi în continuare ca membru de prim rang al familiei regale.

Anunțul lui Harry de la Johannesburg s-a bucurat de mare succes printre 72 de deputate din diferite partide care, după trei ani de misoginie post-Brexit, au semnat o scrisoare deschisă în sprijinul lui Meghan, împotriva „naturii adesea dezagreabile și înșelătoare a poveștilor... despre tine, caracterul tău și familia ta... Împărtășim o înțelegere a abuzului și a intimidării care sunt acum atât de des folosite ca mijloc de a le defăima pe femeile aflate funcții publice și de a le împiedica să continue munca noastră importantă”[838]. Iată genul de declarație pe care Meghan și-a fi dorit să o vadă venind de la Palat ca

instituție. Ce s-ar fi întâmplat dacă soțiile Casei de Windsor – ducesele de Cornwall, Cambridge și Wessex – ar fi făcut o declarație similară de indignare colectivă feminină? O noțiune palpitantă, dar încă de neconceput.

La mijlocul lunii noiembrie, epuizați, Harry și Meghan au anunțat că vor avea o perioadă de relaxare de șase săptămâni alături de Archie în Canada. „Nu m-am putut abține să nu observ cât de obosit, chiar epuizat, arăta [Harry]”[839], a reflectat mai târziu Tom Bradby.

Crăciunul se apropia și nu se întrezărea nicio șansă ca ducii Sussex să-și facă apariția la evenimentul anual de la Sandringham.

II

Ultima rundă de necazuri a Casei de Windsor tocmai începea. În timp ce ducele și ducesa de Sussex au plecat să se reculeagă într-un conac închiriat în valoare de 13 milioane de dolari, pe malul mării de pe insula Vancouver, în noiembrie 2019, prințul Andrew a decis să-și pună o vestă sinucigașă și să-i acorde un interviu de o oră lui Emily Maitlis, unul dintre cei mai incisivi jurnaliști BBC. Fără îndoială că a ales în mod necugetat momentul, întrucât Charles tocmai plecase într-un turneu de șase zile în Noua Zeelandă, alături de Camilla. La scurt timp după ce prințul de Wales a sosit în Auckland și a apărut în fața unei mulțimi rarefiate, telefonul i s-a aprins cu știri care nu aveau nimic de-a face cu întâlnirile sale iminente despre sustenabilitate cu liderii locali îngrijorați. Apariția lui Andrew la *Newsnight* a fost o catastrofă. „Mă așteptam la un dezastru”[840], a fost un exemplu de tweet al lui Charlie Proctor, editor al site-ului Royal Central. „Dar a fost un avion care s-a prăbușit peste un petrolier, provocând un tsunami și declanșând o explozie nucleară de gravitate maximă.” Un alt tweet, de la Dickie Arbiter, fostul purtător de cuvânt al reginei: „Dacă prințul Andrew a avut impresia că a tras linie peste saga Epstein, înseamnă că a luat-o razna”[841].

Motivul pentru care Andrew și-a imaginat că ar putea ieși teafăr și nevătămat dintr-un interviu liber de 50 de

minute despre acuzațiile sexuale împotriva lui, într-o emisiune de știri puternică, a fost un exemplu clasic de iluzie Dunning-Kruger. În ciuda opoziției vehemente față de acest interviu a lui Jason Stein, un respectat consilier de PR care fusese nou instalat în echipa lui Andrew, cu misiunea de a-l îndruma pe prințul cu imaginea mânjită înapoi spre respectabilitate, Andrew era încrezător că îi poate face față lui Emily Maitlis, impecabil pregătită. Ea îl căutase pentru un interviu chiar înainte ca Jeffrey Epstein să fie arestat la 6 iulie 2019.

Epstein a fost arestat după ce a zburat de la Paris la New York cu așa-numitul său Lolita Express și a fost acuzat într-un dosar de trafic sexual al unui minor și unul de conspirație pentru a comite trafic sexual. Patru săptămâni mai târziu, în aceeași zi în care Andrew a sosit pentru anuala ședere scoțiană alături de părinții săi la Balmoral, mentorul său financiar și gazda frecventă a fost găsit spânzurat cu un cearșaf legat de patul de deasupra din celula sa de la Metropolitan Correctional Center din Manhattan. Întrebarea dacă moartea lui Epstein a fost o sinucidere sau o crimă comisă pentru a-i proteja pe prietenii puternici pe care i-ar fi implicat a reînnoit atenția asupra tuturor celor care se asociaseră cu el, inclusiv asupra lui Andrew. Acuzațiile sexuale ale Virginiei Roberts Giuffre împotriva ducelui de York au ieșit din nou la suprafață și, ca pentru a face știrea și mai ispititor de întunecată pentru mass-media, vechea lui prietenă, Ghislaine Maxwell, fugea acum de poliție. Andrew trebuia să-și curețe numele!

Veteranii palatului dau vina pe absența lui Sir Christopher Geidt pentru faptul că interviul fatal a avut loc, lăsând la o parte că a fost filmat în Salonul Albastru al Palatului Buckingham. Andrew spera în mod clar că toate atuurile intimidante ale regalității îl vor susține cu aura lor solemnă. O sursă din interiorul Palatului mi-a povestit că s-a dus direct la „mami" pentru a obține permisiunea de a filma acolo – după ce le spusese deja celor de la BBC că primiseră autorizația să facă acest lucru. El a justificat

interviul în fața reginei ca fiind o discuție despre îndatoririle sale oficiale și succesul său cu Pitch@Palace, inițiativa sa antreprenorială. Așteptându-se doar la asta, Majestatea Sa, mi-a dezvăluit o sursă apropiată ei, a urmărit emisiunea singură în sufrageria ei privată de la Windsor, după ce savurase o cină ușoară adusă pe tavă. Să sperăm doar că, de uimire, nu și-a răsturnat paharul preferat de șampanie de dinainte de culcare.

Interviul a fost un exercițiu de autoincendiere la fel de memorabil precum imaginea Castelului Windsor care ardea în flăcări. Titlu: „Poporul uimit îl privește pe prinț cum se perpelește" (*The Mail on Sunday*). Andrew, a cărui atitudine era aceea de fanfaron cordial la un club de domni, i-a povestit lui Maitlis că nu-și amintește să se fi întâlnit vreodată cu Giuffre (care atunci avea 17 ani), cu atât mai puțin să fi făcut sex cu ea. A declarat că nu s-ar fi putut afla împreună cu ea acasă la Maxwell în acea seară, pentru că a dus-o pe fiica lui, Beatrice, la o petrecere aniversară la un Pizza Express din Surrey, lucru pe care și-l amintea foarte bine, pentru că, ei bine, nu mersese la Pizza Express de prea multe ori. Titlu: „Nu am făcut sex. Am un alibi cu pizza" (*The Sunday Times*). În ceea ce privește transpirația abundentă de pe ringul de dans al unui club de noapte, așa cum susținea Giuffre, asta nu ar fi fost posibil, a spus el, pentru că suferea de o afecțiune medicală la acea vreme, de atunci rezolvată, ceea ce însemna că nu putea transpira, o afecțiune despre care spunea că derivă din excesul de adrenalină de când slujea în Războiul din Insulele Falkland. Titlu: „Uscăciunea lui regală" (*New York Post*). Andrew nu a exprimat niciun cuvânt de compasiune pentru minorele care fuseseră traficate de Epstein și nicio remușcare pentru că fraternizase cu bărbatul dezgustător care făcuse acest lucru. Titlu: „Fără transpirație și fără regret" (*The Sunday Mirror*).

Întrebat de ce l-a vizitat pe Epstein acasă pentru a pune capăt asocierii lor – în loc să-l sune sau să-i trimită un e-mail –, Andrew a încercat scuza fals bărbătească că era „o lașitate" să nu i-o spună în persoană.

După cum s-a dovedit, prințul Philip a fost de acord cu metoda de rezolvare a lucrurilor în persoană. În vârstă de 98 de ani, consortul reginei se retrăsese din rolul său de executor, dar aceasta a fost o ultimă criză de familie pe care dorea să o rezolve el însuși. Andrew a fost chemat la Wood Farm din Sandringham pentru o întâlnire tată-fiu în cadrul căreia trebuia să ofere explicații. „Nu au fost țipete sau strigăte”[842], a declarat o sursă apropiată familiei regale pentru *The Telegraph*. „Philip i-a spus în termeni clari că, de dragul monarhiei, trebuie să se retragă. Lui Philip nu-i plăcea ca un om să fie judecat de presă, dar era suficient de realist pentru a-și da seama că acțiunile lui Andrew erau un pericol pentru structura familiei regale.” Dezgustat, i-a spus fiului său în vârstă de 59 de ani să „își primească pedeapsa”. De la Palat a fost lansată o declarație potrivit căreia ducele de York „se retrage de la îndeplinirea îndatoririlor publice în viitorul apropiat”[843]. Titlu: „Proscris” (*The Daily Mail*). Ceea ce nu a fost lămurit a fost cât de îndelungată va fi șederea în limb a lui Andrew.

Spre supărarea militarilor, prințul a reușit, pentru o vreme, să-și păstreze opt titluri onorifice, inclusiv prestigiosul grad de colonel al Grenadierilor de Gardă, care, printre alte atribuții, sunt paznicii stoici ai Palatului Buckingham, îndrăgiți de orice turist pentru căciulile lor falnice din blană de urs și tunicile stacojii.

Întors de la eclipsa media din Noua Zeelandă, Charles a găsit o modalitate de a profita de ocazie, vorba expresiei „Când viața îți dă lămâi, fă o limonadă”. Acesta a fost momentul prințului de Wales de a merge direct la Sandringham pentru a-și vedea tatăl și a-și consolida propria poziție în familie. Lui Andrew i s-a cerut din nou să bată drumul de 225 de kilometri de la Windsor la Norfolk pentru a-i oferi lui Charles ocazia de a-l scoate pe tușă. În cele din urmă, exista un motiv întemeiat pentru a-și scoate jenantul frate mai mic din monarhia „slăbită” care se tot umfla, asemenea unui balon. Criza lui Andrew nu a fost rea nici pentru ducii de Sussex, care au văzut că, măcar o dată, ploua cu necazuri asupra unui alt membru

marcant al familiei regale. Fosta soție a lui Andrew, Sarah Ferguson, a galopat spre o operațiune de salvare, cu o postare pe Instagram care a provocat și mai mult ridicol, numindu-l un „gigant cu principii care îndrăznește să rămână în bătaia vântului, ferm, cu simțul său al onoarei și al adevărului”[844].

Căderea în dizgrație a ducelui de York a venit ca vântul și ca gândul. Numele lui a fost șters din Pitch@Palace. (A încercat să se agațe de această inițiativă chiar și atunci când neprețuiții săi sponsori au dat bir cu fugiții.) I s-a spus să renunțe la patronajul a peste 230 de organizații, inclusiv Outward Bound Trust, London Metropolitan University, English National Ballet și Royal Philharmonic Orchestra. La întâlnirea de familie anuală de Crăciun de la Sandringham, Andrew a lipsit din fotografiile de la slujba de la biserica St Mary Magdalene la care a participat restul familiei. Regina a renunțat la cea de-a 60-a aniversare strălucitoare pe care plănuise să o găzduiască pentru el în februarie 2020 și, pentru prima dată în viața lui Andrew, acesta nu s-a trezit în ziua respectivă cu steaguri fluturând pe clădirile guvernamentale în onoarea lui. De când părăsise marina, singurul rol în care putea pretinde cu adevărat că se bucurase de succes era cel de tată. Spre supărarea lui, s-a considerat prudent să fie exclus din fotografiile de nuntă lansate atunci când Beatrice, care a amânat de două ori evenimentul pentru a scăpa de mirosul neplăcut al scandalului în care era implicat tatăl ei, s-a căsătorit cu dezvoltatorul imobiliar Edoardo Mapelli Mozzi în vara următoare, la Royal Chapel of All Saints de la The Royal Lodge.

Peste noapte, ducele de York cel arogant, care profita de rangul lui și care nu mai transpira a devenit un fel de fantomă regală. Predestinat să scadă în importanță odată cu trecerea timpului, acum dispăruse cu totul într-o groapă a rușinii. Singura persoană care a fost dispusă să fie văzută în compania sa a fost mama lui. La două zile după anunțul că este un impostor, regina a fost văzută călărind alături de Andrew pe moșia Castelului Windsor. În timp

ce Charles și William erau amândoi de părere că Andrew este distrus, mama și fiul și-au păstrat convingerea că, după o vreme, Andrew ar putea să revină în peisaj cu un rol minor, mai degrabă decât să fie complet exilat.

Pentru rolul principal jucat în căderea lui Andrew, jurnalista BBC Emily Maitlis a fost numită prezentatoarea anului 2020, ironia ironiilor, chiar de către Royal Television Society. „Mulți oameni mă întreabă cum este să intervievezi un membru al familiei regale, un membru important al familiei regale, chiar în inima Palatului Buckingham, și cred că lucrul pe care trebuie să-l spun este că nu era vorba, de fapt, despre familia regală”[845], a declarat ea la primirea premiului. „A fost un interviu pentru telespectatoarele din întreaga lume și care așteptau să vadă dacă punem întrebările potrivite, la momentul potrivit, legat de lucrurile la care aveam nevoie de un răspuns.”

Este demn de remarcat faptul că Andrew a fost pedepsit nu pentru că s-a asociat cu un pedofil cunoscut sau pentru că ar fi făcut sex cu o adolescentă traficată, ci pentru că a vorbit despre asta cu iscusita doamnă Maitlis.

III

Între timp, concediul de refacere al ducilor de Sussex pe insula Vancouver a devenit curând o vacanță de lucru. Între plimbările în pădure cu Archie, Harry și Meghan și-au perfecționat cu furie planul de ieșire din scenă. Meghan și-a reactivat fostul agent de presă de la Sunshine Sachs, Keleigh Thomas Morgan, pentru a schița noua fundație, numită Sussex Royal, și a apelat la fostul designer al site-ului ei, *Tig*, pentru a crea în secret expresia digitală a viitorului lor *modus operandi* ca membri ai familiei regale cu jumătate de normă. Problema a fost că nimeni de la Palat nu fusese încă de acord. Noua marcă strălucitoare a „Sussex Royal” avea nevoie de permisiunea reginei, pe care Majestatea Sa nu i-o acordase, iar declarația că vor renunța la partea lor din Sovereign Grant și vor lucra pentru „dobândirea independenței financiare” era încă bazată pe

propunerea bizară de a fi membri regali cu afaceri secundare profitabile.

Tant pis. Dacă ducii de Sussex au avut vreo urmă de nedumerire cu privire la ieșirea din scena regală, acele îndoieli au dispărut când au văzut mesajul televizat al reginei cu prilejul Crăciunului din 2019. Cu ochii lor, au remarcat că au fost aruncați la marginea monarhiei. Majestatea Sa a susținut în mod elocvent ideea în discursul său, însă fără a spune nimic. Subtextul se afla în grupul de fotografii de familie expuse cu grijă pe biroul ei, un aranjament care, în cazul în care cineva crede că este întâmplător, a fost schimbat cu talent an de an, încă din 1957, de la primul mesaj televizat al monarhului cu prilejul sărbătorilor de iarnă.

Crăciunul precedent, un portret de familie reprezentându-i pe Charles, Camilla, cei cinci membri ai familiei ducelui de Cambridge, precum și Harry și Meghan a fost expus pe masa Majestății Sale. Dar, în decembrie 2019, ducii de Sussex s-au evaporat, imaginea lor fiind eliminată la fel de abil precum i-ar fi făcut Stalin unui aparatcik căzut în dizgrație. Potrivit autorului Christopher Andersen, regina i-a spus regizorului de emisie că toate fotografiile expuse pot să rămână în cadru, cu excepția uneia. Majestatea Sa a arătat spre un portret fermecător al lui Harry, alături de Meghan și de bebelușul Archie. „Acela”[846], a spus regina. „Presupun că nu avem nevoie de el.”

Și un Crăciun fericit și ție, buni! S-a spus că William a fost îngrozit când a văzut că fotografiile cu ducii de Sussex au fost eliminate. Își cunoștea destul de bine fratele, încât să prezică o criză de furie de categoria a cincea.

Era timpul ca ducii de Sussex să apese pe trăgaci. Harry spune că a fost departe de el gândul de a-și lua familia pe nepregătite, susținând că, aflat în Canada, a vorbit despre planurile sale de ieșire din scenă cu bunica sa de trei ori, iar cu tatăl său, de două ori. Conversațiile au fost suficient de profunde, încât Charles, susține Harry, l-a îndemnat să-și detalieze conceptul de „pas înapoi” în scris, o solicitare

rezonabilă, având în vedere implicațiile serioase pe care le avea un astfel de gest pentru monarhie în ceea ce privește finanțarea, impozitarea, îndatoririle oficiale, titlurile și poziționarea publică, toate devenite subiecte încă și mai sensibile după dezastrul provocat de Andrew. Dar încrederea era atât de scăzută între tată și fiu, încât Harry era convins că Charles trăgea de timp. S-au schimbat cuvinte grele, culminând cu refuzul lui Charles, spune Harry, de a-i mai răspunde la telefon fiului său. Atunci Prințul Roșu a decis, așa cum i-a povestit lui Oprah pe un ton sumbru, „să ia lucrurile în propriile mâini”[847].

Muzică de stare de rău augur. Ducii de Sussex, *sans* Archie, s-au întors la Londra la 6 ianuarie 2020. Ultima strategie a lui Harry a fost să-și ocolească tatăl și paznicii Palatului și să vorbească direct cu regina, a cărei afecțiune pentru el, credea tânărul, era suficient de puternică pentru a învinge dizgrația în care îl aruncase părintele său. Majestatea Sa și-a invitat în mod promițător nepotul la un ceai sau o cină la Sandringham, la sosire. Dar, de îndată ce zborul de la Vancouver a aterizat pe aeroportul din Londra, Edward Young a anulat întâlnirea. Suverana, a spus secretarul ei particular, avea evenimente la care trebuia să participe pentru tot restul săptămânii. O iscusită strategie a struțului s-a pus în mișcare de când regina îi oferise nepotului ei invitația prietenoasă.

„Există ceva în agenda mea de care am uitat”[848], a protestat bunica atunci când Harry a sunat-o apoi de la Frogmore. „Dar în restul săptămânii?” a rugat-o el. „Și celelalte zile sunt ocupate acum”, s-a scuzat monarhul.

Astăzi, Harry preferă să dea vina pentru decizia Majestății Sale de a nu se întâlni cu el pe „sfaturile proaste” primite de suverană, însă cunoaște foarte bine acest tip de comportament. După cum mi-a explicat unul dintre cei mai vechi angajați ai Palatului, „un lucru la care se pricepea foarte bine regina era acela de a face o distincție între a fi suveran și a fi bunică. Iar familia știa întotdeauna dacă o vedea într-una sau într-alta dintre aceste calități.” Astfel, Elisabeta a II-a nu era diferită de orice alt cap al

unei dinastii, fie că vorbim despre regele Lear, fie despre Logan Roy[CLII].

Uneori secretarilor particulari ai reginei le revenea sarcina de a o avertiza în ceea ce îi privește pe membrii familiei care încercau să fenteze pentru a-și asigura venituri nepotrivite. În termeni corporatiști, se numește negarea CEO-ului. În acest caz, obiectivul lui Harry de a trece pe lângă consilierii reginei a fost foarte clar. „Astfel de discuții [cum ar fi planurile ducilor de Sussex] ar fi trebuit să aibă loc în spiritul Elisabetei a II-a, suverana, așa ar fi existat obiective clare. Punctele de discuție ar fi fost convenite în prealabil între secretari particulari... Ceea ce au încercat ducii de Sussex a fost să ocolească asta și să meargă să o vadă pe regină, pentru că, singură, ea ar fi spus da. Ar fi cedat.", a explicat o sursă din interiorul Palatului aflată la curent cu evenimentele. Dacă ar fi făcut-o, ar fi putut oare suverana să-l convingă Harry să întârzie luarea acestei decizii importante? E limpede că regina a crezut că era mai probabil ca fermecătorul ei nepot să o convingă să accepte ceva ce nu era în interesul Coroanei.

Identitatea celui care a facilitat scurgerile de informații destinate site-ului web Sussex Royal către *The Sun* – chiar înainte ca Meghan să plece înapoi în Canada pentru a i se alătura lui Archie – încă reprezintă un subiect de certuri aprinse. Au existat sugestii venite dinspre tabăra Sussex că anumite guri sparte au informat Palatul, care a scurs informația către *The Sun* pentru a pune cuplul într-o lumină proastă. Cufundarea familiei regale într-un haos de PR pentru a marca un punct sună a strategie puțin probabilă, fiind văzută în schimb la Palat în mod unilateral drept un truc al ducilor de Sussex pentru a forța mâna familiei regale. „Ceea ce au făcut Harry și Meghan a fost o lovitură teribilă"[849], a comentat Dickie Arbiter. „Regina s-a simțit foarte dezamăgită – mai dezamăgită decât s-a simțit după teribilul interviu al lui Andrew la BBC."

Indiferent de conversațiile despre care Harry insistă că au avut loc, declarația de intenție a ducilor de Sussex pe site-ul lor a fost o insultă prin însăși existența sa. „O

nebunie totală", a fost verdictul unei surse din interiorul Palatului. În această situație, cel puțin, monarhul și prințul de Wales au împărtășit sentimentul că au fost jigniți. Stabilirea regulilor noului „model de lucru" a fost un pic ca și cum ți-ai face publice condițiile de angajare ca fapt împlinit înainte să-ți fi fost efectiv oferit un loc de muncă. Limbajul relațiilor publice de la Hollywood era evident în limbajul manifestului. După redefinirea rolurilor lor, se preciza în respectiva declarație, ducii de Sussex vor continua să „colaboreze" cu Majestatea Sa, de parcă monarhul ar fi fost coproducător executiv al unui serial TV.

Regina însă nu colabora. Ea poruncea – așa cum era pe cale să afle și impetuosul ei nepot.

Conclavul tensionat care a ajuns să fie cunoscut sub numele de Summitul de la Sandringham a avut loc la ora 14, la 13 ianuarie 2020, în Biblioteca Lungă a casei. La întrunire au participat regina, William, Harry, Charles și toți secretarii lor particulari, aceștia din urmă servind drept scuturi umane. Odinioară, biblioteca era camera izolată și confortabilă în care tinerii William și Harry se adunau împreună cu verii lor York pentru un ceai de Crăciun. Acum era scena unui amar divorț regal. „Harry și Meghan au forțat prea mult mâna", a opinat o persoană care a fost la curent cu discuțiile. „S-au gândit că, dacă ar divulga [site-ul web], ar sili Familia Regală să le răspundă cu... «Bine, Harry și Meghan, ce vreți? Vă vom oferi tot ceea ce doriți.»... Au crezut că asta era arma lor nucleară. Și așa au lansat-o. Numai că familia regală le-a spus: «Bine, plecați!»".

A fost întotdeauna o idee lipsită de înțelepciune să-i dai un ultimatum reginei Elisabeta a II-a. Mi s-a spus că, departe de a ceda cuvântul consilierilor ei, în acest proces, suverana însăși, nu bunica, a ținut frâiele. Nimic din comportamentul îndrăzneț de până atunci al ducilor de Sussex nu sugera că vreun aranjament „part-time" ar fi putut funcționa vreodată. Pentru ei, nu putea exista

varianta unui pas în spate. Pentru ei, nu era posibilă decât retragerea cu totul.

Megxit nu a fost atât o afacere, cât un edict. Harry și Meghan își puteau păstra titlurile de Altețele Lor Regale, dar nu le puteau folosi. Nu puteau, au aflat mai târziu, nici să-și numească afacerile Sussex Royal. Nu o mai puteau reprezenta pe regină în toate fundațiile regale, inclusiv în ceea ce privește rolurile lor în Commonwealth. Au trebuit să ramburseze costul de 2,4 milioane de lire sterline pentru renovarea reședinței de la Frogmore. Deși puteau păstra casa ca bază din Marea Britanie, trebuiau să plătească o chirie la prețul pieții. Prințul Charles a ajuns să-i finanțeze doar până în vara anului 2020. Cel mai devastator pentru Harry a fost faptul că, deși își putea păstra Jocurile private Invictus și organizația caritabilă Sentebale, a trebuit să renunțe la toate titlurile sale militare, inclusiv la mult prețuitul său grad de căpitan general al Royal Marines. Acest lucru a fost deosebit de enervant și mulți îl consideră o nedreptate, având în vedere că prințului toxic Andrew i s-a permis să-și păstreze titlurile militare, spre indignarea multora dintre militari. „Nu vă faceți iluzii”[850], a scris Camilla Tominey de la *The Telegraph*, „[acesta a fost] cel mai greu Megxit posibil pentru ducele și ducesa de Sussex. Deși insista că Harry, Meghan și Archie «vor fi întotdeauna membri foarte iubiți ai familiei mele», monarhul în vârstă de 93 de ani nu ar fi putut fi mai clar cu privire la rolul lor în Firmă. S-a terminat.”

„Harry și Meghan au fost cu adevărat uimiți”, a povestit un fost consilier. „Nu se așteptau să se întâmple așa ceva.” După întâlnirea de două ore, participanții au plecat de la Sandringham luând-o pe drumuri separate. A fost de-a dreptul șocant pentru toate persoanele prezente că alianța familială se putea destrăma în acest fel.

Pentru William și Kate, Megxit a avut un efect mult mai mare decât pentru oricine altcineva. Ducii de Cambridge, părinți a trei copii mici, au trebuit nu numai să absoarbă volumul de treburi care le revenea ducilor de Sussex, ci și

să suplinească într-un fel carisma pe care o aveau Harry și Meghan. Acest lucru a fost clar într-o fotografie spontană și de acum simbolică a ducilor de Sussex, realizată în martie 2020 la un ultim eveniment la Londra. Împărțind o umbrelă sub picăturile de ploaie sclipitoare, cuplul acum eliberat strălucea cu o putere la fel de incandescentă și plină de romantism precum felul în care se uitau unul la celălalt. Marca familiară și conservatoare a regalității pe care o reprezintă William și Kate este, fără îndoială, mai potrivită pentru a ocupa tronul în viitor. Dar să păstreze vie atenția publicului este un proces tot mai dificil.

Pentru Charles, care se considera un modernizator, a fost devastator să-i piardă pe cei doi membri ai familiei care dovediseră că pot rezona cu un public britanic mai tânăr și divers. Ocazia ratată de a crea un spațiu pentru un prinț iubit, dar supus greșelii – „dragul de Harry" cum îl numea cu afecțiune Charles – și singura femeie de culoare a monarhiei a fost un alt eșec care avea să-i fie reproșat. Acest lucru a fost extrem de dureros pentru bărbatul care a intervenit atât de galant și a condus-o pe Meghan la altarul St George's Chapel în acea dimineață glorioasă de mai din 2018.

În ceea ce o privește pe regină, care a revenit la statutul de bunică de îndată ce Summitul Sandringham s-a încheiat, nu putem decât să ne închipuim tristețea de a fi obligată, la fel cum a făcut-o și în cazul prințesei Margaret, să năruiască fericirea cuiva pe care îl iubea din toată inima. Din perspectiva ei, Harry și Meghan ar fi putut să aleagă o cale a datoriei și a serviciului care nu i-ar fi făcut bogați la nivel global, dar care le-ar fi oferit longevitatea influenței și a puterii care i-au permis lui Philip să-și pună amprenta, chiar dacă aceasta însemna să accepte anumite constrângeri supărătoare asupra libertății lor. Prințesa de Wales își împlinea rolul ei regal de 17 ani. Meghan i-a acordat 20 de luni. Chiar și în momentele ei cele mai întunecate, Diana a înțeles – în timp ce întindea mâna unui pacient dintr-o secție dedicată suferinzilor de SIDA –

că cel mai puternic mod de a fi agent al schimbării vine din interior.

La o cină privată oferită în beneficiul Sentebale, la șase zile după Summitul de la Sandringham, un Harry emoționat a spus mulțimii adunate: „Sunt foarte trist că s-a ajuns la asta. Speranța noastră era să continuăm să fim în slujba reginei, a Commonwealthului și a asociațiilor mele militare, dar fără finanțare publică. Din păcate, nu a fost posibil. Am acceptat acest lucru, știind că nu schimbă cine sunt și cât de implicat sunt. Dar sper că vă va ajuta să înțelegeți la ce a trebuit să renunț pentru a-mi retrage familia din tot ceea ce am cunoscut vreodată pentru a face un pas înainte în ceea ce sper să fie o viață mai pașnică”[851].

Dar pacea nu a venit și poate nici nu va veni vreodată în viitorul lui Harry. Ziua nefericită în care a plecat din Anglia pentru a se întoarce la Meghan și la Archie în Canada a fost 21 ianuarie, ziua Sfintei Agnes. Vechiul mit englez asociat cu această dată a fost evocat de John Keats în marele și glacialul poem narativ *Privegherea Sfintei Agnes*, despre un tânăr cuplu care fuge dincolo de zidurile de granit ale unui castel după ce a fost alungat de un tribunal ostil. Întotdeauna mi s-au părut răvășitoare rândurile finale ale poemului:

Fără vacarm pe lespezile roase;
Scrâșnește poarta largă din țâțâni.

Iată-i plecați. S-a întâmplat demult
Iubiții au plecat pe sub furtună.[CLIII]

[CL] Bletchley Park, denumit și Station X, este o moșie aflată în localitatea Bletchley, din Buckinghamshire. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Bletchley Park a fost sediul principalei organizații de criptanaliză a Regatului Unit, aici descifrându-se codurile și cifrurile mai multor state ale Axei, cele mai importante fiind cele ale mașinilor germane Lorenz și Enigma (n. tr.).

[CLI] Inspirat de teoria lui Thomas Malthus (1766–1834), cleric și teoretician economic englez, potrivit căruia populația crește în

progresie geometrică, în timp ce mijloacele de subzistență cresc în progresie aritmetică. În opinia lui, sărăcia, bolile, epidemiile și războaiele sunt factori pozitivi pentru omenire, dat fiind că asigură echilibrul între numărul populației și cantitatea mijloacelor de subzistență (n. tr.).

[CLII] Capul familiei Roy, din serialul american *The Succesion* (n. tr.).

[CLIII] John Keats, *Privegherea Sfintei Agnes*, traducere din limba engleză de Miron Kiropol, în revista *Unu*, anul IX, nr. 4–5 (122–123), Oradea, aprilie-mai 2000, pp.12–13 (n. tr.).

Epilog
JĂRATIC

Și apoi, din senin, a venit un mare flagel, iar lumea s-a oprit în loc.

Valul de durere și suferință care a căzut asupra națiunii britanice din pricina COVID-19 a chemat-o pe regină să-și îndeplinească rolul de consolatoare a poporului ei, așa cum părinții ei oferiseră alinare unui popor traumatizat în războiul-fulger. Pe măsură ce spitalele se umpleau, guvernele se zguduiau, iar frica de boală ne împingea să ne ascundem în spatele zidurilor propriilor castele baricadate, Elisabeta a II-a, care nu avusese niciodată libertate de mișcare, și-a liniștit poporul din interiorul propriului palat.

La 5 aprilie 2020, regina a ținut o alocuție televizată, în care a amintit de momentul în care ea și Margaret au vorbit din Windsor, în 1940, cu copiii care fuseseră evacuați din pricina bombardamentelor naziste și se confruntaseră cu separarea dureroasă de familii, așa cum se întâmpla și acum din pricina pandemiei. „Vreau să vă asigur că dacă rămânem uniți și hotărâți, o vom depăși", a spus ea. „Deși ne-am mai confruntat cu provocări, aceasta este diferită. De data aceasta, ne alăturăm tuturor națiunilor de pe glob într-un efort comun, folosind marile progrese ale științei și compasiunea noastră instinctivă pentru a vindeca."[852] „Ne vom întâlni din nou", a încheiat suverana, parafrazând versurile unui cântec emblematic al celui de-Al Doilea Război Mondial interpretat de Vera Lynn. Transmisiunea a fost urmărită de 24 de milioane de oameni, adică de o audiență de trei ori mai numeroasă decât în cazul mesajului ei de Crăciun.

Pentru cei mai mulți dintre noi, Zoom reduce intimitatea umană, dar, ca nouă metodă de sensibilizare regală, acesta a avut efectul opus. Tehnologia a adus familia regală în fiecare casă în moduri care erau cu totul deosebite și informale. Un videoclip cu prințesa Anne învățându-și mama cum să se conecteze a fost de mare impact, căci scene similare se petreceau în fiecare gospodărie britanică. Vorbind de la Balmoral, din fața unor rafturi pline de cărți, fotografii de familie și, inevitabil, un ursuleț de pluș, Charles a descris experiența lockdown drept „ciudată, frustrantă și adesea supărătoare”[853].

„Ar fi vorbit oare prințul Charles atât de sincer despre separarea din pricina izolării și despre cum tânjea «să îmbrățișeze oameni» dacă ar fi fost față în față cu un jurnalist, mai degrabă decât să o facă de la distanță prin intermediul unui laptop? Poate că da. Poate că nu”[854], a remarcat BBC. Se pare că implicarea pe platformele digitale Clarence House a crescut de 10 ori.

În timp ce, în fiecare joi seară, oameni de pe tot cuprinsul Marii Britanii băteau în oale și tigăi în fața ușilor în semn de mulțumire pentru vitejii angajați ai Serviciului Național de Sănătate, membrii familiei regale au apărut și ei în pragurile caselor lor. La Anmer Hall, ducii de Cambridge și cei trei copii ai lor, parcă niciodată mai adorabili, au aplaudat și ei, exprimându-și astfel solidaritatea cu poporul. La fel au făcut Charles și Camilla – îmbrăcată confortabil, în blugi albaștri casual – în fața ușii rustice de la intrare în Birkhall. Sophie Wessex a fost fotografiată lucrând ca voluntar la un centru de vaccinare din Londra.

Ducesa de Cambridge a fost o prezență luminoasă și obișnuită pe Zoom, discutând despre provocările pe care le presupunea educația acasă (și-a evaluat abilitățile la matematică la nota 5) și de a tunde părul copiilor. De asemenea, a lansat *Hold Still*, o carte de portrete furnizate chiar de britanici care surprinde poporul britanic în lockdown. Prințesa Charlotte a livrat pachete cu paste

făcute în casă pensionarilor izolați din Norfolk. Decizia lui William de a nu face public faptul că trecuse el însuși printr-un caz foarte grav de COVID, astfel instituindu-se carantină la Anmer, „pentru că nu a vrut să îngrijoreze pe nimeni”[855], a fost un înduioșător gest de modă veche. Într-un apel video în calitate de patron al National Emergencies Trust, el a lăudat răspunsul publicului la criză, insistând: „Marea Britanie la superlativ, în mod ciudat, când suntem într-o criză: ne unim cu toții”[856]. Spiritul comunitar, a spus el, se întorcea cu pași repezi. Chiar și renunțarea la tradiționalul salut cu 41 de salve de tun pentru împlinirea celor 94 de ani ai reginei a fost un act unificator. Oamenii ei nu sărbătoreau și nici Majestatea Sa nu o făcea.

Dar regina a primit o binecuvântare neașteptată. Pandemia a însemnat că a putut să petreacă un an la Windsor și la Balmoral alături de iubirea vieții ei. Philip s-a întors cu elicopterul din paradisul său de la Wood Farm la 19 martie 2020, iar cuplul regal a format o echipă mică și care îi includea pe Angela Kelly, Paul Whybrew și secretarul particular al prințului Philip, generalul de brigadă Archie Miller-Bakewell. Monarhul în vârstă de 93 de ani călărea în fiecare zi în Windsor Home Park alături de soțul său și încerca să răzbească printre deja celebrele cutii roșii, în timp ce Philip, din ce în ce mai bolnav, respingea eforturile de a se angaja în conversații despre sărbătorirea celor 100 de ani pe care avea să-i împlinească în iunie 2021. De altfel, a fost auzit spunând că nu vrea să ajungă la centenar. „Nu îmi pot imagina ceva mai rău. Părți din mine deja se prăbușesc”[857], s-a confesat el.

A fost cea mai lungă perioadă petrecută vreodată de regină și de prințul Philip împreună, în calitate de cuplu, în căsnicia lor, care a durat peste 73 de ani. Legătura dintre ei era de așa natură, încât nu era nevoie în mod constant de o prezență susținută. Deși nu și-au permis nicio manifestare de afecțiune în public, în privat au avut o „minunată apropiere din care nu lipseau tachinările”[858], mi-a mărturisit prietenul lor, Alastair Bruce. „Se jucau unul cu celălalt așa cum o fac doi oameni care se iubesc și

într-un mod care le făcea sanctuarul interior plin de încredere."

Aerul de război pe care l-a purtat ultimul lor an împreună le-a adus aminte de începuturile poveștii de dragoste, în anii '40. Philip rememora vremurile când era pe mare. Într-o notă adresată personalului „Bulei Majestății Sale", intendentul casei și fostul ofițer de marină, Tony Johnstone-Burt, a scris: „Provocările cu care ne confruntăm, fie că ne autoizolăm acasă, fie că ne izolăm alături de familii și de cei mai apropiați colaboratori, seamănă cu cele de care avem parte atunci când suntem pe mare, departe de casă pentru mai multe luni, și ne cuprinde un sentiment de dislocare, anxietate și incertitudine"[859].

Din momentul în care pandemia de COVID a cuprins lumea în mreje, ducii de Sussex au fost îndepărtați complet din valul de sentimente patriotice care cuprinsese țara pe care o lăsaseră în urmă. Instalați într-una dintre cele mai extravagante megavile de la Hollywood, împrumutate lor de superstarul din industria divertismentului Tyler Perry, s-au confruntat cu ceva la care nu se așteptaseră niciodată: irelevanța în Marea Britanie. Dintr-o singură lovitură, obiectivul lor de a construi platforme globale a ajuns să fie în puternic dezacord cu direcția în care se îndrepta lumea. Să vorbească la modul generic despre caritate a devenit brusc demodat în condițiile în care ceva atât de brutal și de specific precum COVID sfâșia lumea. Cuplul a reușit să participe la un singur eveniment profitabil la un summit al investițiilor alternative, organizat de J.P. Morgan la Miami Beach, înainte ca totul să se transforme într-o izolare ciudată. În Anglia, presa i-a pus la zid, considerându-i niște sibariți din California care o desconsideraseră pe regină și primeau exact ce meritau – o viață de lux, da, dar și oprobriul public.

În Statele Unite, năzuința lor de libertate nu a fost însă batjocorită. A fost aplaudată și mai bine înțeleasă. Ducii de Sussex pluteau pe un val de tranzacții care avea să le aducă

în sfârșit independența financiară. S-a zvonit că au obținut un contract de 100 de milioane de dolari de la Netflix pentru filme și documentare, un contract în valoare de 25 de milioane de dolari de la Spotify pentru un podcast, un acord pe mai mulți ani cu P&G, un contract de aproximativ 700 000 de dolari pentru cărțile pentru copii ale lui Meghan și o funcție sofisticată pentru Harry ca director de impact al BetterUp, un start-up digital care oferă coaching în domeniul sănătății mintale. Brandul comercial interzis Sussex Royal a fost dat uitării și relansat sub numele de Archewell. În iunie 2020, cuplul a cumpărat o proprietate în stil mediteraneean în valoare de 14,7 milioane de dolari în Montecito, enclava din Santa Barbara pentru miliardari și celebrități din domeniul tehnologiei, situată undeva între Munții Santa Ynez și Oceanul Pacific.

Însă afacerea care i-a aruncat în stratosferă a fost interviul lor cu Oprah. A fost cea mai inteligentă mișcare după un an de zbucium pentru a reintra în lumina reflectoarelor. Pentru Meghan, a fost o validare de necontestat că era o celebritate de talie mondială. Pentru Harry, a fost o bombă incendiară aruncată în inima unei familii cu care nu a putut găsi altă cale de a comunica. Ducii de Sussex erau iritați de faptul că guvernul britanic nu avea de gând să achite costurile anuale pentru protecția lor, sumă care se ridica la una cu peste șapte cifre, și, acum, că Harry și Meghan erau niște bogătani Netflix, nici familia regală nu avea de gând să facă asta. Nemulțumirea explozivă a lui Harry poate fi atribuită faptului că avea acest drept literalmente în ADN. „Nu m-am gândit niciodată că mi-ar putea fi eliminată paza, pentru că m-am născut având această poziție”[860], i-a mărturisit el lui Oprah. „Am moștenit riscul, așa că a fost un șoc pentru mine. Asta a schimbat complet întregul plan.”

Un nou flux de venituri pentru ducii de Sussex a produs un fior de spaimă colectiv în cele trei palate regale – un contract în valoare de 20 de milioane de dolari, pentru patru cărți, semnat cu Penguin Random House. Printre acestea, se număra volumul de memorii al lui Harry care

avea „să împărtășească, pentru prima dată, toată povestea acestei experiențe, aventuri, pierderi, precum și lecțiile de viață care l-au ajutat să se formeze”[861].

Din fericire, ar spune unii, prințul Philip a fost unul dintre membrii familiei care nu au auzit acel anunț. În ianuarie 2021, a intrat în ultima sa etapă a declinului fizic, din cauza unei combinații de probleme cardiace și o infecție. Cu ochii înfundați în orbite și slăbit, a fost internat în Spitalul King Edward VII din Londra fără asistență. Din cauza regulilor COVID, regina nu l-a putut vizita și oricum nu ar fi cerut privilegii speciale. Pe măsură ce săptămânile treceau, țara știa că șederea lui prelungită însemna că se apropia încet-încet de moarte. Philip a promis că nu se va stinge din viață în spital, iar la15 martie, poporul l-a zărit pentru ultima dată pe devotatul consort al reginei stând drept[862] pe bancheta din spate a unei mașini, în timp ce era condus înapoi la Castelul Windsor pentru a-și petrece ultimele săptămâni cu Lilibet.

În dimineața zilei de 9 aprilie 2021, fragilul slujitor al reginei și-a găsit eliberarea cerească după o viață în slujba suveranei. Cu blândețe și cu infinită dragoste, aceasta l-a lăsat să plece.

II

Prințul Harry dormea când a primit telefonul din Marea Britanie că bunicul său a murit. La cererea ambasadei Marii Britanii, un agent de la Biroul Șerifului din Santa Barbara a fost trimis să bată la ușa casei lui Harry din Montecito la 3 dimineața, astfel încât acesta să nu afle știrea din presă.

Harry a povestit că, ori de câte ori zboară la Londra, consideră asta „un factor declanșator”[863]. Nimic nu ar fi putut să fie un factor declanșator mai aprig decât întoarcerea sa în carantină la Frogmore, pentru scurtă vreme domiciliul său conjugal alături de Meghan, acum însă îngropat asemenea vechiului oraș Pompei sub cenușa propriului Vezuviu, înainte de a participa la înmormântarea bunicului său de la St George’s Chapel din Windsor. La numai șase săptămâni după dezvăluirile

cu potențial nuclear făcute în fața lui Oprah, Harry a trebuit să-și înfrunte familia îndurerată la o slujbă religioasă anglicană pentru Philip, pe care regulile COVID o reduseseră la minimum. Ceea ce, din întâmplare, era exact ceea ce ar fi ales Philip. Au fost doar 30 de invitați, iar ceremonia a durat mai puțin de o oră. Printre puținii îndoliați din afara familiei s-au numărat și secretara particulară a ducelui și contesa Mountbatten, Penny Romsey.

Cu obișnuita lui obsesie pentru detalii, Philip proiectase un Land Rover modificat, revopsit în verde-bronz închis, cu o secțiune din spate personalizată pentru transportarea sicriului, pe care urmau să fie așezate cascheta sa de navigator cu șnurul împletit cu aur și sabia care îi fusese oferită de socrul său, regele George al VI-lea. Doar unul dintre protocoalele așteptate – ca bărbații din familie să poarte uniforma militară – nu a fost onorat. Pentru Harry, acum lipsit de titlurile sale militare, a fost un chin faptul că nu avea dreptul să poarte uniformă. Într-un caracteristic acces de furie, Andrew a cerut să poarte însemnele de amiral, deși nu fusese niciodată ridicat la acel grad și, doar printr-un noroc, își păstra titlurile militare existente. Regina, care s-a dovedit a fi adultul din cameră, a dezamorsat cu abilitate bomba etichetei, decretând ca toți bărbații din Casa de Windsor să poarte ținuta civilă.

Mergând în spatele sicriului lui Philip alături de frații săi era un prinț Charles zdrobit, a cărui relație cu tatăl său fusese plină de complicate dezamăgiri reciproce. Acum moștenise rolul patriarhului într-un moment de conflagrație familială aparent de nestins. Alături de el, prințesa Anne, într-o haină neagră, lungă, împodobită cu medalii militare, a fost cea mai sobră figură din grup, nu în ultimul rând pentru că temperamentul ei se asemăna cu cel al tatălui mult mai mult decât în cazul oricăruia dintre cei trei frați ai ei.

În al treilea rând, William și Harry, care merseseră odinioară alături de Philip în spatele sicriului mamei lor, își conduceau acum bunicul pe ultimul drum. „Dacă merg

eu, veți merge cu mine?" Această întrebare adresată cu blândețe nepoților săi este văzută acum drept o crudă îndatorire a monarhiei. Însă spiritul de sacrificiu al lui Philip aparținea unei epoci diferite – și unui etos diferit.

Presa a așteptat cu înfrigurare o posibilă reconciliere fraternă. Cei care se ocupau de planificare din partea Palatului le-au refuzat fotografilor șansa de a obține un prim-plan al fraților în război, invitându-l pe corpolentul lor văr, Peter Phillips, să meargă între ei. Antrenați să fie întotdeauna cordiali în fața camerelor de filmat și hotărâți să lipsească presa de orice subiect dramatic, cândva nedespărțiții prinți nu au trădat profunzimea înstrăinării lor. În ciuda unui moment promițător în care Kate a rămas un pic în urmă pentru a-i lăsa să vorbească unul cu celălalt, nu a existat nicio îmbrățișare frățească în apartamentele private ale castelului.

În schimb, imaginea care a rămas în inima națiunii a fost cea a reginei, împuținată la trup și îndurerată, cu masca neagră, pălăria neagră, simplă, și haina sobră, stând singură și abătută în colțul stranei întunecate din stejar sculptat a capelei. În vremuri normale, ar fi fost înconjurată de o familie care să-i ofere mângâiere și de demnitari din întreaga lume, dar, la fel ca toți ceilalți care pierduseră o ființă dragă în timpul pandemiei care îngenunchease Anglia, jelea în izolare. Mai târziu, acea imagine a reginei, mereu disciplinată, întotdeauna exemplară, s-a dovedit a fi o mustrare morală de neșters la adresa celor care au încălcat regulile de izolare cu o zi înainte, la reședința lui Boris Johnson de pe Downing Street 10, și a contribuit la dispariția politică a acestuia.

III

Trăind o viață de poveste în Montecito, acum având și o fetiță pe nume Lilibet Diana, ducii de Sussex au descoperit că a fi membri ai familiei regale care nu muncesc necesită multă... muncă. Contractele trebuiau onorate. Faima neafiliată trebuie îmbunătățită și întreținută. Exilul, ca urmare a părăsirii familiei regale, nu oferă un loc confirmat în ordinea mondială și, uneori, nici măcar la

cele mai importante evenimente de pe covorul roșu. La trei zile după ce Meghan a fost surprinsă făcând, alături de Harry, vizite sobre demnitarilor ONU în timp ce ținea în brațe o broșură a Fundației Archewell și purta o haină grea, bej, care parcă voia să transmită mesajul că își ia treburile în serios, Kate a apărut la premiera de la Londra a celui mai recent film James Bond, *No Time to Die*, într-o năucitoare rochie aurie strălucitoare cu decolteu adânc, în V, la care asortase pantofi cu tocuri înalte. Ce naiba?

Fără platforma Palatului, este nevoie să te agiți în mod constant pentru a-ți face loc în conversația globală sau pentru a putea avea un punct de vedere despre problema zilei. Pentru cea de-a 40-a aniversare a lui Meghan, site-ul Archewell a prezentat un videoclip cu ducesa stând la ceea ce părea un birou supradimensionat și invitând 40 de prietene celebre să doneze 40 de minute din timpul lor pentru a îndruma o femeie care (re)intră în câmpul muncii. Ca moment de amuzament, nepotul reginei poate fi zărit jonglând în afara ferestrei.

Când toți liderii marcanți s-au adunat la Glasgow, în noiembrie 2021, pentru Conferința ONU privind schimbările climatice, iar prințul Charles, Camilla, prințul William și Kate au fost gazde, aproape că puteai simți rafalele de teamă de a nu lipsi de la ceva important venind dinspre Montecito, în scrisoarea pe care ducii de Sussex le-au trimis-o participanților, cerându-le să acționeze în această „fereastră de timp". William tocmai lansase Earthshot Prize, inițiativa lui fanion privind protejarea mediului în parteneriat cu cel mai iubit om din Marea Britanie, naturalistul și omul de radio Sir David Attenborough. Se zvonește că ducii de Sussex ar fi oferit un mesaj video pentru a fi prezentat în timpul conferinței, însă au fost abandonați[864] atunci când regina l-a înregistrat pe al ei. Majestatea Sa a vorbit despre „marea mândrie pe care o încerc văzând că rolul principal pe care soțul meu l-a jucat în încurajarea oamenilor pentru a ne proteja fragila noastră planetă este dus mai departe prin munca fiului nostru cel mai mare, Charles, și a fiul său cel mare,

William”[865]. Nici o menţiune despre activităţile de protejare a mediului întreprinse de Harry. A doua zi, el şi Meghan au lansat o declaraţie prin care s-au angajat să reducă la zero emisia de carbon a Fundaţiei Archewell până în 2030, având grijă să-şi semnaleze „îndelungatul angajament faţă de protejarea planetei”[866].

Celebrarea Jubileului de Platină al reginei din iunie, pentru a marca cei 70 de ani pe tron, nu a făcut decât să sublinieze tot mai marea lor irelevanţă. Ducii de Sussex au fost nevoiţi să se grăbească pentru a se putea strecura în orice parte a programului din weekendul cel mare al bunicii, întorcându-se la Londra ca personaje secundare în evenimentul regal. Li s-a interzis să aibă parte de atenţia privilegiată a presei, fiind excluşi din balconul Palatului Buckingham, iar la serviciul naţional de mulţumire pentru domnia reginei de la St Paul, au fost aşezaţi peste culoar faţă de membrii de mare însemnătate ai familiei, alături de alte rude-pion, în timp ce strălucitorii William şi Kate au trecut în primul rând, alături de Charles şi Camilla. Regina însăşi, a cărei sănătate a împiedicat-o să participe la slujbă, le-a oferit ducilor de Sussex şi celor doi copii ai lor 15 minute la Castelul Windsor. Nu au fost permise fotografii, ceea ce împiedică orice includere necinstită în iminentul lor documentar Netflix.

Dar ducii de Sussex au fost trataţi asemenea unor veritabile superstaruri cu nouă luni în urmă când şi-au făcut apariţia în faţa celor 60 000 de participanţi la concertul Global Citizen Live, din Central Park, New York, în timpul săptămânii ONU 2021, când subiectul principal a fost echitatea vaccinului. Harry a urcat pe scenă ţinând-o de mână pe Meghan, care a purtat o rochie mini Valentino, cei doi având deasupra un paravan pe care scria „Apăraţi planeta/Învingeţi sărăcia!”. Harry a spus: „Eu şi soţia mea credem că modul în care te naşti nu ar trebui să-ţi dicteze capacitatea de a supravieţui”[867]. Un moment care ar putea fi descris drept puterea efemeră a celebrităţii versus solemnitatea instituţională a monarhiei.

Această solemnitate a primit o grea lovitură atunci când cei 10 ani de încercări ai prințului Andrew de a înlătura acuzațiile Virginiei Giuffre s-au sfârșit cu un eșec. În august 2021, Giuffre a intentat un proces civil împotriva lui, repetându-și acuzațiile că a abuzat-o sexual când era minoră. Lucrurile s-au încins și mai mult patru luni mai târziu, atunci când Ghislaine Maxwell, care și-a petrecut cea de-a 60-a aniversare după gratii, a fost condamnată într-o sală de judecată din Manhattan pentru cinci acuzații federale, printre care și cea de trafic sexual. Potențialele urmări ale unui proces al lui Andrew, precum și daunele colaterale pentru regină și întreaga familie regală în timpul Jubileului de Platină din 2022 au reprezentat un adevărat coșmar. Atunci când un judecător federal din SUA a refuzat să respingă cazul, panicat, ducele și-a dat seama către trebuie să aleagă dintre două rele: fie să suporte circul cumplit pe care îl presupunea un proces, fie să plătească o sumă incredibil de mare pe care nu și-o putea permite. În ianuarie 2022, Andrew a depus actele de judecată în care nega toate acuzațiile lui Giuffre și solicita un proces cu juriu.

Momentul adevărului pentru Andrew, ca și pentru Harry, nu a făcut decât să reamintească limpede că afecțiunea Elisabetei pentru familia ei și nevoia suveranului de a proteja Coroana se excludeau una pe cealaltă. Dacă regina mai avea vreo speranță că Andrew ar putea să revină pe scena regală, o scrisoare deschisă, semnată de mai mult de 150 de veterani care au rugat-o să-i retragă ducelui de York rolurile sale militare onorifice a fost decisivă. „Ofițerii forțelor armate britanice trebuie să respecte cele mai înalte standarde de probitate, onestitate și conduită. Acestea sunt standarde pe care prințul Andrew nu le-a îndeplinit”[868], au scris ei. „Înțelegem că vă este fiu, dar vă scriem în calitatea dumneavoastră de șef al statului și de comandant suprem al Forțelor Terestre, Navale și Aeriene.”

La 13 ianuarie, la doar câteva ore după primirea acestei petiții usturătoare, Majestatea Sa l-a chemat pe Andrew la

Castelul Windsor și i-a confiscat și ultimele vestigii ale statutului său regal: titlurile și toate patronajele sale militare.

La fel ca Harry, ducele de York nu avea să mai fie cunoscut drept Alteța Sa Regală în nicio calitate oficială. Triumviratul format din regină și moștenitorii direcți, Charles și William, l-a abandonat pentru a-și duce lupta în justiție în America în calitate de „cetățean privat". Umilindu-l atât de public în încercarea de a consolida monarhia, practic, toți au recunoscut vinovăția lui Andrew. În declarația Palatului, nu a existat nicio referință, așa cum s-a întâmplat de două ori în cazul lui Harry, că ducele de York ar rămâne un „membru mult iubit al familiei". Anularea propriului fiu a fost poate cel mai dureros sacrificiu făcut de regină la porunca datoriei. Totuși, patru săptămâni mai târziu, suverana i-a aruncat un ultim colac de salvare[869], completând fondurile de care avea nevoie pentru a cădea la pace cu Giuffre.

Reputația lui însă a fost iremediabil distrusă.

***

Întrebarea cum își poate menține instituția zdrobită mistica statură după moartea reginei avea să capete curând un răspuns.

La fel ca în ziua încoronării, ploaia cădea peste Scoția la 8 septembrie 2022, ultima zi a vieții Elisabetei a II-a. Fotograful PA Media care a fotografiat-o pe suverană la 6 septembrie, întâmpinându-l pe noul ei premier, Liz Truss, a declarat că Majestatea Sa a remarcat cât de întuneric s-a făcut brusc afară. În spatele monarhului în fustă plisată de tartan, era șemineul în care se aprinsese focul pentru a ține la distanță frigul începutului de toamnă.

Teoretic, țara era de mult pregătită pentru această clipă. După o serie de boli în toamna lui 2021 și prima ei spitalizare în ultimii ani, regina a fost nevoită să anuleze un sezon de evenimente oficiale. Gata cu paharele de Dubonnet seara! Gata cu plimbările lungi, însoțită de câinii ei Corgi prin parcul Windsor! Aproape deloc surprinzător în timpul vieții ei, poporul britanic nu era

împăcat, așa cum ne-am putea aștepta, cu dispariția treptată a unui monarh nonagenar. Vestea din februarie 2022 că regina a fost testată pozitiv pentru COVID-19 a fost un alt duș rece care părea să anunțe inevitabilul. Buletinele frecvente ale Palatului despre „problemele de mobilitate" ale Majestății Sale care o împiedicau să participe la anumite evenimente au început să sune ca un eufemism de rău augur pentru ceva mult mai rău.

Însă, după neliniștile crescânde legate de posibilitatea ca Majestatea Sa să nu apuce Jubileul de Platină care îi încununa domnia, silueta ei minusculă, reconfortantă, într-un mantou albastru porumbel și pălărie asortată, sprijinită în baston, a apărut în balconul Palatului pentru a face cu mâna mulțimilor care ovaționau. Am sperat, ne-am imaginat că poate, până la urmă, era nemuritoare.

Două luni mai târziu, regina s-a întors la Balmoral pentru obișnuita ei vacanță de vară. Națiunea britanică a remarcat cu uimire hotărârea ei de a-și îndeplini personal îndatoririle. Faptul că, doar cu cinci zile înainte să se stingă, monarhul suferind, în vârstă de 96 de ani, s-a gândit chiar să participe la Braemar Gathering, un concurs anual de aruncare a buștenilor și luptă cu odgonul la care aveau să se etaleze genunchi păroși, iar kilturile să se învolbure în aer, a fost memorabil. Primirea celui de-al 14-lea prim-ministru care venise să-și înainteze demisia și instruirea celui de-al 15-lea să formeze guvernul Majestății Sale au fost ultimele ei îndatoriri oficiale. (De la Winston Churchill la Liz Truss. Ne-ar plăcea să știm – și nu o vom face niciodată – ce credea regina Elisabeta în privat despre acest arc al istoriei politice.)

Mi s-a spus că Majestatea Sa a făcut cunoscut cu discreție faptul că spera că va muri în Scoția și a mărit perioada petrecută acolo pentru a spori șansele ca acest lucru să devină realitate. Femeia care își dăruise atât de mult din viață îndatoririlor publice încerca să se asigure că ultimele ei clipe erau petrecute la cea mai discretă dintre moșiile regale. Un consilier mi-a povestit că suverana s-a implicat cu entuziasm în planurile de înmormântare,

scenariul scoțian primind numele de Operațiunea Unicorn. Sicriul ei avea să se îndrepte de la Balmoral prin peisajul scoțian pe care îl iubise atât de mult până la Palatul Holyroodhouse din Edinburgh și să fie depus pe catafalc pentru o zi la Catedrala St Giles înainte de a merge la Westminster Abbey din Londra.

În acea ultimă fotografie de la Balmoral, regina părea aproape voioasă. Oare pentru că știa că avea să se stingă în curând și să se elibereze în cele din urmă de cutiile roșii, dormind senină în cea mai fericită casă a ei, legănată de sunetul ploii blânde din Scoția? Jubileul de Platină, noul prim-ministru, lista de sarcini a reginei a fost completă. Nu mai era nevoie ca prin cuvintele ei să ofere mângâiere grupurilor triste care se adunau la Londra pentru a o jeli. Lăsa asta în seama lui Charles!

Primele vești au apărut la ora 12.34, dându-se publicității un buletin medical rar: preocuparea pentru sănătatea Majestății Sale. În cazul în care exista vreo îndoială că cea mai mare frică a poporului era pe cale să fie confirmată, a fost observat un nefast Range Rover care îi transporta pe prinții William, Andrew, dar și pe contele și contesa de Wessex, deplasându-se cu viteză de la Windsor și pătrunzând prin porțile negre din fier forjat ale moșiei Balmoral. Am știut că aveau să ajungă prea târziu. Prințul Charles și prințesa Anne erau deja lângă patul ei. Harry, care se întâmpla să fie la Windsor, nu a sosit decât la ora 20.00. După ceea ce s-a relatat a fi o dispută tensionată în familie dacă să sosească însoțit sau nu de Meghan, chestiunea s-a rezolvat în mod diplomat, Kate rămânând acasă cu copiii, așa încât nicio soție nu a călătorit la Balmoral.

La ora 13.30, canale de televiziune din întreaga lume au trecut brusc la știrile canalului BBC, care îl arătau pe veteranul jurnalist Huw Edwards purtând costum și cravată negre. Inimile noastre – și istoria – s-au oprit. „Palatul Buckingham a anunțat moartea Majestății Sale regina Elisabeta a II-a." Imnul național cu vorbele „God Save the Queen" a fost cântat pentru ultima dată.

Pe măsură ce se închide cea de-a doua epocă elisabetană, cuvintele cu care prima Elisabeta își aduna trupele la Tilbury împotriva Armadei spaniole ar fi putut la fel de bine să fie rostite de modesta, dar ferma ei tiză:

> M-am comportat întotdeauna, astfel încât, în afară de Dumnezeu, marea mea forță și ocrotirea mea să atârne de inimile leale și bunăvoința supușilor mei; și de aceea vin acum printre voi, așa cum mă vedeți, în această restriște, nu pentru a mă distra și veseli, ci ferm decisă, în toiul și focul bătăliei, să trăiesc și să mor printre voi; să mă prosternez pentru Dumnezeul meu și pentru regatul meu, și poporul meu, pentru onoarea mea și neamul meu, chiar și în țărână”[CLIV870].

În mijlocul omniprezentului narcisism zgomotos, refuzul rece al Elisabetei a II-a de a-și impune punctele de vedere sau de a-și justifica alegerile a fost inefabil de liniștitor. La fel au fost și programul ei, câinii ei, caii ei și baticurile sale. Puteai să-ți dai seama ce anotimp era în funcție de palatul sau castelul în care locuia regina în orice lună: Sandringham de Crăciun, Windsor în iunie. Lumea pe care a lăsat-o în urmă este una a mișcării necontenite, a anxietății, a discordiei și a vremurilor potrivnice. Regina era atât de cu picioarele pe pământ, încât moartea ei ne-a lăsat dezorientați, învârtindu-ne confuzi în spațiu.

În acest gol, bărbatul care a petrecut șapte decenii în sala de așteptare a destinului său și-a intrat în sfârșit în rol. Pregătită perfect, ca a unui veritabil om de stat, prima sa adresă în Parlament, cu o Camilla șovăielnică așezată pe tron lângă el, a fost un adevărat studiu de solemnitate. Ani la rând, a părut că Charles nu va fi decât o carcasă istorică până când va deveni rege. Dar printr-o miraculoasă sincronizare, el a urcat pe tron într-un moment care vorbește în mod unic despre preocupările sale. În Evul Mediu, oamenii l-ar fi numit Carol cel Verde. Oricât de tulburată de scandal ar fi Coroana pe care o moștenește, puterea de a convoca este o prerogativă regală neatenuată, iar Charles o va folosi, chiar dacă trebuie să renunțe la

bine-cunoscutele sale opinii. (În ziua în care regina a murit, Charles se pregătea să găzduiască o conferință majoră privind schimbările climatice la Dumfries House, sediul din Scoția al organizațiilor sale caritabile, printre invitați numărându-se personalități precum reprezentantul special al președintelui american pe probleme de climă, John Kerry.) Prințesa Diana a spus întotdeauna că Charles „nu este apt" să devină rege. Eleganța sa de necontestat în timpul celui mai solemn episod din viața lui a arătat deja clar că prințesa se înșela.

Timp de șapte decenii, regina a stăpânit asupra dominioanelor tot mai mici și a fost martoră a declinului puterii țării sale la nivel mondial. A stăpânit ca nimeni alta arta retragerilor grațioase, păstrând în același timp aura suveranității. Unele dintre cele 2,5 miliarde de persoane de pe teritoriul Commonwealthului sperau la o recunoaștere mai deschisă a daunelor de durată ale colonialismului. Însă, pentru regină, scuzele pentru istoria țării sale echivalau cu o declarație politică pe care nu avea de gând să o facă. Este responsabilitatea lui Charles să abordeze în cele din urmă ceea ce, anul trecut, în Barbados, a numit „atrocitatea îngrozitoare a sclaviei"[871]. În acest caz, exprimarea „regretului" regal, așa cum s-a întâmplat în timpul călătoriei istorice întreprinse în Irlanda în 2011, nu va fi niciodată suficientă. Chiar dacă Charles acceptă pe deplin și se așteaptă ca ultimele 14 țări în care este suveran să ceară înlăturarea lui din funcția de șef al statului, vociferările tot mai stridente privind despăgubiri coloniale reprezintă cea mai periculoasă provocare constituțională pe care o va avea de înfruntat.

Domnia lui va fi prea scurtă pentru a prinde rădăcini în memoria națională colectivă, așa cum s-a întâmplat în cazul mamei sale, însă un monarh al cărui Aston Martin funcționează cu un amestec de bioetanol pe bază de brânză și produse secundare obținute din vin alb englezesc va găsi un alt mod de a fi iubit. Cu un ten din ce în ce mai roz, asemenea unui personaj din desenul animat creat de Thomas Rowlandson despre scutierul bolnav de gută,

începe deja să arate ca un bunic al națiunii. Imaginea unei Mari Britanii devastate de inflație, post-Brexit și post-Elisabeta poate scârțâi și se poate legăna în derivă, dar, sub Carol al III-lea, credințele vechi, tribale și atavice ale monarhiei, atât muritoare, cât și maiestuoase, vor continua probabil să dăinuie.

Și cum rămâne cu doamna Camilla, care s-a dovedit a fi o a doua soție atât de fidelă a lui Charles? În ajunul Jubileului său de Platină, regina și-a anunțat dorința ca ducesa Camilla să fie cunoscută în cele din urmă drept regină-consoartă, protejându-l astfel pe regele Carol de orice controversă vătămătoare dacă ar fi anunțat el însuși decizia. A fost un dar dinastic nu doar generos, cât și strategic, recunoscând, de asemenea, ceva nou și chiar seismic: că datoria și loialitatea față de Coroană – așa cum am văzut și în cazul lui Kate Middleton – definesc regalitatea mai mult decât relațiile de sânge. Încă o dată, ghețarul monarhiei se mutase. Pentru Charles, faptul că mama sa a validat devotamentul Camillei față de monarhie a fost cel mai drag vis al său devenit realitate.

Este ironic că, după atât de multe discuții despre datorie, poate cel mai puternic element de supraviețuire al monarhiei s-a dovedit a fi dragostea conjugală. Fără hotărârea plină de grijă a reginei-mamă, George al VI-lea ar fi rămas un introvertit bâlbâit care nu ar fi putut niciodată să conducă țara în vremuri de restriște. Fără loialitatea fermă a lui Philip, regina ar fi putut să devină o tradiționalistă singuratică, condusă de curtenii ei. Fără să i se permită în cele din urmă să o ia de soție pe Camilla, Charles ar fi suferit o moarte lentă a sufletului în loc de o transformare târzie într-un om pur și simplu fericit. Și fără empatia senină a lui Kate, William s-ar fi putut prăbuși sub durerea copilăriei și a greutății care îi atârnă pe umeri. Cei doi băieți ai Dianei și-au găsit fiecare dragostea salvatoare de care ea nu a avut parte, chiar dacă în cazul lui Harry, el a ales să plece decât să-și lase soția să fie zdrobită de mass-media și de mașinăria Palatului.

Fascinația pe care o exercită monarhia are legătură cu faptul că temele ei se repetă întrucât protagoniștii ei sunt pământeni. Când George al V-lea a redenumit monarhia Casa de Windsor și a transformat-o în emblema nu doar a familiei britanice, ci și a unei versiuni exemplare sacralizate a familiei britanice, a existat un defect central: caracterul profund uman al membrilor săi. Întotdeauna vor exista rebelii, copiii cu probleme și ticăloși, pentru că, până la urmă, Coroana se sprijină pe o familie la fel de supusă greșelii ca oricare alta. Regina și-a dedicat întreaga viață drumului pornit de bunicul și de tatăl ei, un concept înghețat în timp, de care a reuși să se țină strâns doar datorită trăsăturilor ei de caracter absolut unice. Verticalitatea sa de neînvins a avut însă un preț. Vor considera istoricii viitorului durata domniei ei drept un impediment fatal pentru evoluția dinastică? O mulțime de moștenitori și de probleme nerezolvate ale membrilor familiei regale de mai mică însemnătate care au devenit victime și victime accidentale? Dacă urmașii ducilor de Cambridge, prințul George, prințesa Charlotte și prințul Louis vor dori să ducă poverile zdrobitoare ale vieții în interiorul cuștii de aur este răspunsul la întrebarea: va supraviețui monarhia?

În noiembrie 2021, am participat la Gala Salute to Freedom în Manhattan la bordul navei de război *Intrepid*, eveniment la care prințul Harry a înmânat premii veteranilor siliți să trăiască având rănile invizibile ale războiului. Am fost uimită de cât de mică și vulnerabilă părea Meghan în rochia ei de bal stacojie, în timp ce îl ținea de mână pe Harry și, de asemenea, de faptul că, de aproape, tenul prințului este la fel de îmbujorat și de transparent ca al Dianei. Era imposibil să nu fii atins de dulceața naturală a prințului, de dorința lui stăruitoare de a face bine – și de a simți, cu un junghi de durere, că rănile de război despre care vorbea atât de elocvent erau și ale lui.

Zilele tăcerii regale implacabile s-au încheiat. Nu numai Premiul Earthshot al lui William este o declarație puternică despre preocupările viitorului rege. De

asemenea, podcastul său, *Time to Walk*, a îngăduit publicului să-l asculte cugetând, ca bărbat și tată a trei copii, despre experiențele sale privind necazurile și bucuriile vieții de familie. A găsit o modalitate de a-și accepta atât destinul, cât și propria complexitate emoțională. Făcând acest lucru, William și Catherine, acum prinț și prințesă de Wales, trebuie să găsească o modalitate de a reinventa monarhia în moduri mai în acord cu valorile în schimbare și cu mișcările care se dezvoltă rapid în domeniul justiției. Nu mai pot exista poticniri precum concepția colonială dezastruoasă a turneului lor în Caraibe din martie 2022. Prințul William ar fi trebuit să fie mai atent când nătângii care s-au ocupat de eveniment din partea Palatului au trimis tânărul cuplu regal să facă semn cu mâna copiilor jamaicani ținuți la distanță de garduri de sârmă. Și mai nefericită a fost imaginea unui William care salută, într-o uniformă militară albă, și a lui Kate, cu o pălărie uriașă asemănătoare unei tăvi pentru ceai și o rochie crem potrivită pentru o petrecere în grădină, în timp ce, stând în picioare, treceau pe lângă cadeți în spatele aceluiași Land Rover deschis folosit de regină și de prințul Philip în epoca de mult trecută a subordonării.

În timp ce sărbătorim puterea loialității Elisabetei a II-a față de o viață în slujba poporului, ar fi de dorit, de asemenea, să recunoaștem că această versiune veche a monarhiei trebuie să devină acum istorie. Jubileul care a marcat cei 70 de ani pe tron a reprezentat o ceremonie la scară largă de rămas-bun – nu doar pentru regină, care era încă în viață, ci și pentru monarhia pe care o veghea.

A fost norocul extraordinar al instituției că femeia serioasă, în vârstă de 25 de ani, care a devenit regină în 1952, a avut temperamentul și dăruirea unice necesare pentru a-și onora angajamentul din tinerețe de a-și dedica întreaga viață slujirii națiunii. După cum a spus regele Carol al III-lea în primul său discurs emoționant, domnia mamei sale a fost „mai mult decât o promisiune ținută". De

acum, oamenii și-o vor aminti drept Elisabeta cea statornică, Elisabeta cea Mare.

„Nu pot să vă conduc în luptă”[872], a spus ea națiunii în primul mesaj televizat de Crăciun în 1957. „Nu vă dau legi și nu fac dreptate, dar pot face altceva, pot oferi inima și devotamentul meu acestor vechi insule, precum și tuturor popoarelor frăției noastre de națiuni”.

Nu se va repeta!

[CLIV] *Discursuri care au schimbat lumea*, cu o introducere de Simon Sebag Montefiore, trad. din limba engleză de Irina Negrea, Editura Trei, București, 2016, p. 20 (n. tr.).

Mulțumiri

Secretele Palatului acoperă o perioadă de 20 de ani din istoria monarhiei britanice – și mi s-a părut că mi-a luat 20 de ani să scriu această carte.

La fel ca pentru mulți dintre noi, în era traumatizantă a unei pandemii mondiale, aproape toată viața mea s-a schimbat din acea zi fericită din vara lui 2019, când genialul meu agent WME, Eric Simonoff, m-a sunat să-mi spună că Gillian Blake, noul și desăvârșitul editor și redactor-șef al Editurii Crown, a fost entuziasmat de propunerea mea de carte și ar dori să o publice.

Gillian și cu mine lucraserăm împreună la Henry Holt pentru cea mai recentă carte a mea, *The Vanity Fair Diaries*. Știam că direcția editorială extrem de clară și deciziile ei ar fi un atu neprețuit pentru acest volum și nu am fost dezamăgită. A fost un cadou în plus să primesc informațiile profunde dintr-o perspectivă britanică oferite de editorul meu din Marea Britanie, Ben Brusey, director editorial al Cornerstone Imprint Century, și de echipele lor excelente pe care le numesc mai jos.

Sprijinul editorului și redactorilor mei nu a fost niciodată mai important, deoarece în timpul scrierii acestei cărți l-am pierdut pe cel mai strălucit redactor dintre toți, soțul meu, Sir Harry Evans, care s-a stins la 23 septembrie 2020, din cauza unei insuficiențe cardiace congestive, lăsându-mă într-un abis de durere și confuzie. A spune că mi-e dor de minunata energie morală a lui Harry, de inteligența sa sclipitoare, de inima lui generoasă și deschisă, precum și de optimismul său neclintit că bunătatea ar putea și chiar va învinge este, desigur, o subestimare sfâșietoare. În timpul celor 40 de ani magici petrecuți împreună, el îmi citea paginile în fiecare seară cu

viteza luminii, apoi dispărea în biroul lui spunând: „Am doar câteva modificări", ceea ce se dovedea în unele cazuri a fi o reorganizare perfectă a întregului capitol cu o nouă pistă, un nou punct de vedere și un nou paragraf tematic misterios de strălucitor în mijloc care cumva lega totul.

Incapabilă să înfrunt o iarnă scriind singură la casa din Quogue, Long Island, unde am împărtășit atât de multe activități literare fericite, m-am stabilit într-o casă închiriată în Santa Monica, statul California, împreună cu cei doi copii adulți ai mei. Acolo, cu un laptop într-o grădină plină de lămâi galbene și verzi revărsându-se din copacii învecinați și cu soarele bătându-mi în spate, am petrecut patru luni de vindecare într-un cocon bine închis. Între două momente obositoare de a scrie, am găsit consolare în plimbările de sâmbătă dimineața cu prietenii mei minunați din zilele *Vanity Fair, The New Yorker* și *The Daily Beast*: Caroline Graham, Gabé Doppelt, Angela Janklow, Arianna Huffington; și partenerul WME și agentul meu pentru drepturile dramatice, Nancy Josephson. A existat și compania reconfortantă a unor noi prieteni: pictorul britanic Damian Elwes și soția sa, Lewanne, și familia lor plină de viață, și vecinii noștri de alături, Sally Hibbard și Mike Moody, care într-o seară au lăsat o tavă cu margarita în pragul ușii noastre, ca mulțumire pentru un coș cu lime verde, un gest uimitor pentru oricine este obișnuit să stabilească doar un contact vizual scurt și preocupat cu vecinii de lift, așa cum procedăm ca locuitori ai apartamentelor din New York.

Familia mea naufragiată a fost cea mai mare, cea mai fericită compensare – viteazul meu fiu în vârstă de 36 de ani, Georgie, căruia îi era dor de tatăl său în fiecare minut dureros, și fiica mea, la fel de devastată, producătoare de documentare, Izzy, în vârstă de 31de ani, care a dovedit că a moștenit ochii de vultur ai lui Harry pentru o propoziție neglijentă și a fost un neobosit cititor și recititor al prozei mele recalcitrante. Poate cel mai mare dar al ei pentru mine și fratele ei a fost adopția, în ajunul Crăciunului, a unui pui de buldog englez. Ne-am convins că Gimli, așa

cum l-a numit Izzy după piticul înțelept din *Stăpânul Inelelor*, a fost trimis de Harry să ne consoleze, deoarece împărtășește atât de multe dintre trăsăturile lui: tenacitate, neînfricare când se luptă cu câinii de trei ori mai mari și nefiind niciodată mai mulțumită decât atunci când răsfoiește un manuscris.

Când a venit primăvara anului 2021, m-am întors la New York pentru cine înfrigurate în aer liber cu toți prietenii minunați de pe Coasta de Est de care începuse să-mi fie dor. Inteligenții și mereu nonconformiștii Amanda Foreman, Gillian Tett, Holly Peterson, Edward Jay Epstein, Marie Brenner, Susan Mercandetti, James Wolcott, Vicky Ward și Stephen Schiff au fost extraordinar de dispuși să discute despre noi unghiuri de abordare.

Secretele Palatului s-ar fi prăbușit pe stâncile eșecurilor personale și logistice dacă nu aș fi beneficiat de o cohortă remarcabilă de cercetători și colaboratori:

Jacqueline Williams, cercetătoarea mea neobosită din Londra, care a adus informații competente și riguroase când am lucrat la cartea mea anterioară despre membrii familiei regale, *The Diana Chronicles*, și a făcut-o din nou cu aceeași pasiune. Brigid Graff, șefa mea de personal de la Tina Brown Live Media, care s-a mutat la Cambridge pentru a se alătura soțului ei, profesor universitar, Thomas, în apogeul pandemiei, aducând pe lume în mod strategic o fetiță frumoasă, în aprilie 2021. A lucrat în fiecare secundă în care i-a permis bebelușul la gestionarea judicioasă a cercetării, asigurând acuratețea unei multitudini de detalii. L-a recrutat inteligent pe Thomas să adnoteze cu pricepere sursele pentru fiecare capitol, oferindu-mi amândoi un parteneriat editorial strălucit. Cindy Quillinan, fostul asistent executiv prețuit al soțului meu, care s-a alăturat echipei și a devenit păstrătorul și urmăritorul fiecărei modificări din manuscris – punând ciornele cap la cap, localizând paragrafele pierdute în eter și dedicând nesfârșite ore pentru a ne încadra în termenul limită. Recunoștința mea se îndreaptă și către Kara Simonetti, fost vicepreședinte al Departamentului programare la Tina

Brown Live Media, Olivia Messer, fost reporter meticulos la *The Daily Beast*, care a rezolvat toate nelămuririle în capitole complexe, și Susanna Jennens, pentru ajutorul abil.

Pe tot parcursul verii și al toamnei, pandemia încă împingea lumea într-un teritoriu neexplorat și la fel era și povestea pe care încercam să o spun. Interviul oferit de Meghan și Harry lui Oprah în martie 2021 a lăsat o nouă gaură în narațiunea regală, necesitând relatări și cercetări noi, la fel și exploziile din jurul prințului Andrew, cearta dintre William și Harry și moartea prințului Philip. Pentru puterea suplimentară necesară de a împinge *Secretele Palatului* până la linia de sosire în timp, am apelat la multitalentata Karen Compton, scriitoare și producătoare TV, câștigătoare a unui premiu Emmy, ale cărei simț acut al știrilor și rigoare intelectuală fuseseră o sursă atât de puternică la Women in the World – platforma de jurnalism live pe care am condus-o din 2009 până în 2020 –, pentru care fusese unul dintre cei mai apreciați producători seniori ai noștri. Între sesiuni de telefon-maraton și termene limită prea apropiate, am reușit să transformăm ultima jumătate a cărții într-o colaborare plină de bucurie care a crescut în ultimele două zile ale anului, răsturnând fiecare întrebare juridică, pe măsură ce varianta Omicron ne paraliza din nou viețile. Lui Karen și întregii echipe *Secretele Palatului* nu am să le pot niciodată mulțumi suficient pentru grija și angajamentul lor.

Există multe motive pentru a aprecia inteligența sofisticată a prietenului, scriitorul și editorul Tunku Varadarajan, dar o fac și mai mult acum, deoarece a acceptat să fie primul cititor a tot ceea ce am scris și să-și pună ochiul critic (și creionul) în slujba mea înainte ca manuscrisele să aterizeze pe biroul editorului meu. Îmbunătățirile sale multiple apar pe fiecare pagină. Îi mulțumesc, de asemenea, lui Hendrik Hertzberg, fost director editorial la *The New Yorker*, care rămâne stimatul meu medic de urgență atunci când mă gândesc cum să repar un paragraf neplăcut.

Datorită recomandării directe a redactorului-şef al revistei *Tatler*, mereu generosul Richard Dennen, am avut plăcerea enormă să fac ceea ce fiecare fost editor de reviste iubeşte cel mai mult, adică să lucreze cu un editor de imagini de top – în acest caz Vivien Hamley – pentru a găsi cele mai bune şi surprinzătoare imagini pentru carte. Datorită rarelor aptitudini curatoriale ale lui Vivien avem poza prinţului William, în vârstă de 19 ani, care o priveşte pe colega studentă de la St Andrew, Kate Middleton, în timp ce aceasta face senzaţie pe podium la o gală caritabilă îmbrăcată într-o rochie transparentă – un „moment decisiv" Henri Cartier-Bresson cu clopoţei. Nostalgia mea privind editarea unei reviste a crescut şi mai mult când l-am convins pe iscusitul scriitor şi editor Louis Glucksmann-Cheslaw să se ocupe de legendele fotografiilor. Crearea frumoaselor inserţii şi forzaţuri împreună cu Barbara Bachman, designerul Crown, m-a făcut să călatoresc în timp, în acele zile în care colaboram cu departamentele de artă ale revistelor.

A scrie o carte despre familia regală este, în cel mai bun caz, un proces greoi. Sunt atât de mulţi oameni care au ajutat ca această naraţiune să devină mai precisă, mai corectă şi mai onestă, dar cărora, din cauza relaţiilor intime sau în curs de colaborare prezente cu Palatul, nu pot să le ofer numele sau să le mulţumesc. Niciunui autor nu-i place să folosească citate neatribuite, dar în acest domeniu anume, alternativa este o versiune atât de igienizată, încât adevărul este compromis, iar perspectiva este denaturată. Sunt extrem de recunoscătoare tuturor celor care mi-au acordat timp pentru întâlniri personale sau pe Zoom, uneori de mai multe ori, pentru a-mi răspunde la întrebări şi a oferi perspective unice despre evenimentele care au consumat Casa de Windsor în ultimii 20 de ani. Vă mulţumesc din inimă tuturor!

Peisajul acestei cărţi este larg şi necesită o perspectivă istorică. Din fericire, pasiunea mea pentru poveştile trecutului mi-a adus în cale nişte istorici străluciţi. A face brainstorming cu dragul meu prieten, Sir Simon Schama,

este luxul intelectual suprem. Gândurile lui aruncate ici și colo au adus premii Pulitzer pentru alți oameni. Să te întâlnești pe Zoom cu David Starkey și să discuți despre monarhie este la fel de revigorant ca o excursie pe dealurile de la Balmoral, dar mult mai distractiv; să povestești cu Sir David Cannadine despre caracterul cât se poate de plictisitor al lui George al V-lea este un răsfăț pentru care aș plăti bani frumoși (și am făcut-o, citind de Crăciun minunata lui biografie). A te delecta cu vastele cunoștințe ale distinsului savant specializat în problema Commonwealth, profesorul David Dilks, înseamnă să poți pricepe pentru prima dată sensul acestei instituții până acum opace. Niciun autor care scrie o carte despre familia regală nu se poate descurca fără opiniile lui Hugo Vickers, cronicarul incredibil de bine informat privind aristocrația și monarhia. Pentru a răspunde la întrebarea cum să vedem atitudinile Casei de Windsor cu privire la rasă, a fost esențial să aud părerile vechiului meu prieten din zilele când lucram pentru revista *New Yorker,* Henry Louis Gates Jr., profesor la Universitatea Alphonse Fletcher și directorul Centrului Hutchins pentru Studii Africane și Afro-Americane din cadrul Universității Harvard, creatorul emisiunii de succes *Finding Your Roots*. Juliet Nicolson, autoarea unor cărți sclipitoare despre atmosfera socială a Angliei la începutul secolului al XX-lea, a avut întotdeauna amabilitatea de a mă ajuta cu accesul la informații. Mulțumesc, de asemenea, lui Andrew Marr, o minte brici care adăpostește un depozit bogat de informații citabile, și unui vechi și de încredere prieten, Robert Lacey, nu numai unul dintre cei mai respectați biografi regali, ci și consultant istoric al seriei de succes Netflix, *Coroana*. Am avut discuții captivante, de asemenea, cu legendarul autor și personalitate radio Jonathan Dimbleby, care mi-a vorbit din biroul plin de cărți al căminului său de la țară, despre biografia sa seismică din 1994 dedicată prințului Charles.

Să o numesc pe lady Anne Glenconner drept unul dintre autorii pe care îi admir este o plăcere deosebită. De

când o cunosc, intuițiile ei pătrunzătoare, fabulosul simț al umorului și stoicismul remarcabil în fața atâtor tragedii mă fac să-i savurez în mod deosebit prietenia. A fost limpede că are vocea inconfundabilă a unui scriitor, dar mai puțin limpede că o să scrie vreodată. Când în sfârșit a reușit să-și publice memoriile ei, la vârsta de 87 de ani, și restul lumii i-a recunoscut talentul și a făcut din *Lady in Waiting* un bestseller care s-a vândut în 500 000 de exemplare. Am apelat adesea la ea pentru a creiona portretul fostei ei șefe, prințesa Margaret, așa cum am făcut-o și cu mereu distractivul Craig Brown, autorul cărții *Ninety-Nine Glimpses of Princess Margaret*.

Mulțumesc multor prieteni pentru ajutorul acordat în momentele critice: Nicholas Coleridge, fostul președinte al Condé Nast International, pe sprijinul căruia am contat pentru a mă îndrepta în chestiuni uitate ale tonului și dispoziției englezești; bijuteriei New Yorkului și criticului Anthony Lane, precum și celebrului poet britanic (precum și îndrăgitul vechi prieten) Craig Raine, care au fost întotdeauna dispuși să-mi ofere din strălucirea lor în momentele problematice, pentru a găsi cuvântul potrivit. Fostul director editorial Condé Nast, James Truman, a fost generos cu observațiile privind atmosfera socială și culinară din Apogeul Londrei, la fel și Andy Beckett, de la *The Guardian*, cel care a botezat era cu acest nume. Un trio de funcționari publici irlandezi distinși – fostele președinte Mary Robinson și Mary McAleese, precum și fostul taoiseach Enda Kelly – a contribuit la aducerea la viață a vizitei istorice de stat a reginei în Republica Irlanda. Fostul ministru de Finanțe George Osborne s-a dovedit a fi un ajutor neprețuit pentru perspicacitatea sa politică și financiară. Un Zoom cu spiritualul și originalul Stephen Fry mi-a oferit infinite perspective subtile. O băutură la Dean Street Townhouse cu versatilul Gyles Brandreth mi-a adus adevărate pepite de aur despre prințul Philip și multe altele. Cugetările despre eroinele lui Charles Dickens versus Anthony Trollope drept cel mai bun model literar pentru Kate Middleton m-au făcut să mă îndrept către

mintea roditoare a criticului newyorkez Adam Gopnik pentru a mă delecta cu opiniile lui mereu incitante. Prietena și editoarea Courtney Hodell m-a provocat în mod constant să-mi rafinez modul de a gândi. De asemenea, extrem de utile au fost perspectiva neînfrumusețată a talentatului romancier și jurnalist Aatish Taseer, precum și opiniile oferite de redactorul-șef al ediției britanice a revistei *Vogue*, Edward Enninful, care m-a pus în legătură cu stilata și energica Emma Thynn, marchiză de Bath, care mi-a oferit binevenitele sale opinii.

Pentru intersecția dintre regalitate, politică și mass-media, sunt recunoscătoare analizei perspicace a unui guru în comunicare, David McDonough, care m-a inițiat și în atracțiile gourmet ale celebrului restaurant Mayfair Wiltons, unde îi face curte în mod regulat curte legendarei și fabuloasei sale partenere, lady Mary-Gaye Curzon. Întotdeauna de ajutor a fost și David Muir, fost director de strategie politică al prim-ministrului Gordon Brown, care cunoaște profund fluxul și refluxul curentelor politice complexe.

O carte despre monarhie este, inevitabil, și o carte despre războiul codependent al familiei regale cu presa. Strategul comunicării urbane Mark Bolland și partenerul său, lordul Black din Brentwood, au oferit îndrumări neprețuite, la fel și Amol Rajan, de la BBC, creatorul și prezentatorul controversatului, dar fascinantului documentar în două părți *The Princes and the Press.* De asemenea, sunt foarte recunoscătoare pentru informațiile din interior despre presă oferite de doi prieteni cu minți strălucite care sunt, de asemenea, și buni prieteni unul cu celălalt, Geoffrey Robertson și avocatul media Mark Stephens.

Cu cât am studiat mai mult experiența chinuitoare a prințului Harry cu invazia tabloidelor, cu atât a devenit mai limpede că am nevoie de o sursă profundă despre lumea celor mai întunecate arte ale jurnalismului – hackingul, blaggingul și urmărirea. La sugestia lui Peter Jukes, editorul executiv al *Byline Times*, ale cărui articole

neînfricate despre cazul de hacking al ziarelor lui Murdoch le publicasem adesea la *The Daily Beast*, l-am invitat pe jurnalistul de investigație Graham Johnson, care a avut o scurtă implicare personală în cultura hacking, să-mi fie călăuză prin această lume și să realizeze câteva interviuri critice pentru capitolul intitulat „Spionii".

O altă lume explorată în *Secretele Palatului* a fost cea a divertismentului prin cablu TV pe care Meghan Markle a experimentat-o la filmările serialului său de succes, *Suits*, difuzat de USA Network. Sunt îndatorată echipei de creație a producătorului executiv al serialului *Suits*, David Bartis, scriitorului și creatorului Aaron Korsh, regizorului Kevin Bray, precum și directorului de casting Bonnie Zane. Sunt de multă vreme o admiratoare a serialului și a fost minunat să aflu informații despre procesul minuțios care a făcut ca serialul să se bucure de un astfel de succes și care i-a oferit lui Meghan șansa care i-a schimbat viața.

Să scrii despre familia regală este o sarcină periculoasă și adesea ingrată, care implică dezmințiri plictisitoare din partea surselor. Sunt îndatorată tuturor biografilor și reporterilor care au străbătut acest drum înaintea mea. Din fericire, sunt mulți care se descurcă superb când vine vorba de a sparge gheața. Anthony Holden, primul biograf oficial al prințului Charles și un prieten iubit care a fost întotdeauna dispus să-mi ajute eforturile; Clive Irving, autorul excelentei cărți recente *The Last Queen*; jurnalista și autoarea Anna Pasternak; și irepresibilul aruncător de bombe Piers Morgan. Volumul lui, *The Insider: The Private Diaries of a Scandalous Decade*, rămâne un clasic crud despre viața tabloidului din „Burta bestiei". Astăzi, prezența sa TV și articolele de neratat din *The Daily Mail* se bucură de la fel de mult interes pe ambele maluri ale Atlanticului.

Unul dintre cei mai buni memorialiști regali ai epocii Diana este fostul ei secretar particular, Patrick Jephson, care a fost mereu dispus să-și împărtășească observațiile ascuțite și perspectiva istorică, la fel și documentaristul Nick Kent, ale cărui filme remarcabile *Diana, Our Mother:*

Her Life and Legacy și *Prince Philip: The Royal Family* dovedesc o înțelegere sensibilă față de unicitatea situației regale. Un biograf care merită întotdeauna citit este Tom Bower, a cărui lucrare, *Rebel Prince: The Power, Passion and Defiance of Prince Charles*, geme de detalii nepovestite până acum și adesea comice, atât din zona inferioară, cât și din zona superioară a Lumii Windsor (cum au fost cele două cărți fără egal dedicate lui Maxwell). Îi sunt îndatorată mai ales pentru capitolul intitulat „Problemele slujitorilor".

Alte persoane în fața cărora aș greși dacă nu le-aș menționa: sunt de multă vreme o admiratoare a lui Richard Kay de la *The Daily Mail,* ale cărui cunoștințe aprofundate despre povestea Dianei, pe care a relatat-o cu 20 de ani în urmă, continuă să acumuleze și să ofere noi perspective asupra a ceea ce se întâmplă cu familia regală în zilele noastre. Graham Turner, de la *The Telegraph*, mi-a oferit un neprețuit ajutor datorită reportajelor sale superbe despre primii ani ai domniei reginei, precum și despre relația ei cu regina-mamă. Știrile despre Casa de Cambridge și de Sussex i se datorează unui adevărat lunetist de elită al ziarului *The Telegraph*, Camilla Tominey, care a fost cea care a dat prima știre despre sosirea unei anumite actrițe de televiziune uimitoare în viața lui Harry; nu există niciun comentator regal mai bine informat decât Robert Jobson, de la *The Evening Standard*, când vine vorba despre evoluția monarhiei. Robert Hardman, de la *The Telegraph*, este absolut minunat când vine vorba despre a o evoca pe regină drept un personaj respectat la nivel global și nu există autor mai ușor de citit decât Penny Junor, la ale cărei biografii am apelat atât de des pentru prospețimea observațiilor și a povestirilor ei. Angela Levin, Duncan Larcombe, Ingrid Seward, Christopher Wilson, Katie Nicholl, Tom Quinn, lady Colin Campbell, Nigel Cawthorne, Omid Scobie și Carolyn Durand sunt esențiali pentru detaliile din interior asupra poveștii regale. Caroline Graham (fără legătură cu cei menționați mai sus), de la *The Mail on Sunday,* mi-a fost

de ajutor cu accesul la Tom Markle. Nicio carte dedicată Casei de Windsor și publicată în ultimii 20 de ani nu este scutită de datoria față de Andrew Morton, a cărui *Diana: Povestea unei prințese spusă de ea însăși* a dezvăluit cele mai importante descoperiri cu privire la familia regală de la sfârșitul secolului al XX-lea și continuă să divulge secrete chiar și în zilele noastre. Sarah Bradford și Sally Bedell Smith sunt autoare de cărți excelente și indispensabile despre familia regală, care sunt atât distinse, cât și de încredere.

Sunt atât de mulți cei cărora le ofer mulțumirile mele pline de recunoștință, fie în culise, fie în scris, pe bandă sau pe apelarea mea rapidă. Echipei Crown a lui Gillian Blake, alcătuite din meticulosul editor asociat Amy Li și duoul neobosit format din redactorul-şef Sally Franklin și directorul de producție Mark Birkey, care au făcut din întregul proces de publicare o bucurie, la fel și dinamicele Penny Simon, Julie Cepler și Linnea Knollmueller, de la departamentele de publicitate, marketing și producție. De asemenea, este de lăudat și corectura plină de acuratețe a lui Michelle Daniel, precum și munca echipei Century a lui Ben Brusey din Marea Britanie, susținută cu pricepere de editorul asociat Jessica Ballance, de redactorul-şef al Penguin Random House, Joanna Taylor, și de directorul de producție, Anna Cowling. De asemenea, îi mulțumesc în mod special lui Amy Musgrave, care a creat un design de copertă uimitor de inteligent și veritabililor guru din publicitate, seriale și marketing din Marea Britanie Etty Eastwood, Penny Liechti și Claire Bush. Sunt mai mult decât recunoscătoare pentru atenția riguroasă și răbdătoare a experților juridici ai Penguin Random House, Matthew Martin și Amelia Zalcman, în Statele Unite, și Tim Bainbridge în Marea Britanie. Îi mulțumesc și lui Martin Soames pentru evaluarea sa judicioasă.

Mulțumiri speciale se datorează multor oameni extraordinar de amabili care m-au ajutat cu diferite aspecte în conceperea volumului *Secretele Palatului*:

John Arlidge, Cherie Blair, David Boies, Graham Boynton, Peter Brown, Chris Bryant, Gerry Byrne, Alastair Campbell, Basil Charles, Martin Childs, Jacqueline de Chollet, Joanna Coles, Chris și Ryan Cuddihy, Stephen Daldry, Danny Danziger, James Danziger, baronul Darroch de Kew, Nick Davies, Charles Delevingne, onorabilul lord Donoughue, Marty Edel, Ed Felsenthal, Niall Ferguson, Amy Finnerty, Debbie Frank, Stephen Frears, James Fox, Anthony Geffen, Geordie Greig, David Griffin, Lloyd Grove, Barbara Guggenheim, John Guy, Tony Hall, baronul Hall de Birkenhead, William Hague, baronul Hague de Richmond, James Harding, Nicky Haslam, Marie Helvin, Reinaldo Herrera, lady Pamela Hicks, Lynn Hirschberg, Lyndall Hobbs, Steven Hoffenberg, Mark Hollingsworth, generalul-maior Francis „Buster" Howes, Mort Janklow, Sir Simon Jenkins, David Jones, Stuart Karle, Alan Kilkenny, Cynthia Knights, Jesse Kornbluth, Brian Lang, Gulu Lalvani, Jolene Lescio, Magnus Linklater, Shelley Curtis Litvack, Natalie Livingstone, Nick Lowles, Lainey Lui, Thomas Markle, Catie Marron, Sir Donald McCullin, Dame Helen Mirren, Penny Mortimer, Andrew Neil, Vanessa Neumann, Fay Nurse, Bruce Oldfield, Catherine Ostler, Antony Phillipson, Erin Pizzey, John Preston, Jennifer Pryor, Euan Rellie, Wendy Riche, Andrew Roberts, Antonia Romeo, Conchita Sarnoff, Mark Saunders, Ivan Schwarz, Clarissa Sebag-Montefiore, Jonathan Shalit, Lisa Shields, Alexandra Shulman, Dan Snow, Sir Nicholas Soames, Roderick „Rory" Stewart, Skip Stein, George Stroumboulopoulos, Nona Summers, Ken Sunshine, Ben Tai, Colin Tebbutt, Taki Theodoracopulos, Mark Thompson, Malcolm Turnbull, Simon Walker, Krista Webster, Sir Peter Westmacott, Anthony „Burghie" Fane, al 16-lea conte de Westmorland, Ken Wharfe, Ed Williams, Michelle Williams, dr. Rowan Williams, Lynn Wyatt, Peter York.

A scrie o carte este o muncă solitară, iar toți cei enumerați m-au ajutat să umplu acele intimidante pagini albe. Vă mulțumesc din nou, tuturor!

Note

Prolog

KRIPTONITĂ

1 Ducele și Ducesa de Sussex, interviu realizat de Oprah Winfrey, *Oprah with Meghan and Harry*, CBS, 7 martie, 2021.

2 Jennifer Meierhans, „Buckingham Palace Reveals 8.5% Ethnic Minority Staff", BBC News, 24 iunie, 2021.

3 Duke and Duchess of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*

4 Sondra Gotlieb, „Queen Mary Superstar", *The New York Times*, 29 iunie, 1986.

5 Duke and Duchess of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

NU SE VA REPETA!

Familia regală dă piept cu lumea post-Diana

6 David Dilks, *Churchill and Company: Allies and Rivals in War and Peace*, I. B. Tauris, Londra, 2012, cap. 1.

7 Elizabeth Longford, *Elizabeth R: A Biography*, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1983.

8 Marion Crawford, *The Little Princesses: The Story of the Queen's Childhood by Her Nanny, Marion Crawford*, St. Martin's Griffin, New York, 1950, cap. 10.

9 Craig Brown, *Ninety-Nine Glimpses of Princess Margaret*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2018, cap. 84.

10 Gyles Brandreth, interviu, 26 februarie 2020.

11 Robert Lacey, *Monarch: The Life and Reign of Elizabeth II*, Free Press, New York, 2003, cap. 15.

12 Princess of Wales, „An Interview with HRH The Princess of Wales", interviu realizat de Martin Bashir, *Panorama*, BBC, 20 noiembrie 1995.

13 Gulu Lalvani, interviu, 11 ianuarie 2021.

14 Mark Bolland, interviu, mai 13, 2005.

15 Graham Turner, „The Real Elizabeth II”, *The Telegraph*, 8 ianuarie 2002.

16 Peter Mandelson, *The Third Man: Life at the Heart of New Labour*, HarperPress, Londra, 2010, cap. 6.

17 Ibid.

18 Ibid.

19 Tony Blair, *A Journey: My Political Life*, Vintage Books, New York, 2010, cap. 5.

20 *Diana, 7 Days*, regizat de Henry Singer, BBC, difuzat la 27 August 2017.

21 Duke of Cambridge, *Mind Over Marathon*, regizat de Peter Coventry, episodul 2, BBC One, difuzat la 20 aprilie 2017.

22 Alastair Campbell, „Alastair Campbell Interviews Prince William About Diana: «She Smothered Harry and Me in Love»” *International Business Times*, updatat la 30 August 2017.

23 Alastair Campbell, „Thursday, September 4, 1997”, în *The Alastair Campbell Diaries*, vol. 2, *Power and the People, 1997–199*, Hutchinson, Londra, 2011.

24 Geordie Greig, interviu, 16 noiembrie 2005.

25 Contele Spencer, „Full Text of Earl Spencer's Funeral Oration”, BBC News, 6 septembrie 1997.

26 Ibid.

27 Debbie Frank, interviu, 14 martie 2006.

28 Robert Crampton, „Just Marry Camilla Now, Charles”, *The Times*, 1 iunie 2004.

29 Hugo Vickers DL, interviu, 28 iulie, 2005.

30 Glenda Cooper, „Diana's Calming Waters”, *The Washington Post*, 7 iulie 2004.

31 Penny Junor, „Getting On with the Day”, în *Prince William: The Man Who Will Be King*, Pegasus Books, New York, 2012.

32 Anthony Holden, *Based on a True Story*, Simon and Schuster, Londra, 2021, cap. 15.

33 Stephen Fry, interviu, 7 aprilie 2021.

34 Andrew Alderson, *The Sunday Times*, 28 ianuarie 1996.

35 Robert Lacey, *Battle of Brothers: William and Harry; The Inside Story of a Family in Tumult*, HarperPress, Londra,

2020, cap. 23.
36 Richard Kay, interviu, 21 noiembrie 2019.

Capitolul 2

SEX ȘI SENSIBILITATE

De ce Charles o iubește pe Camilla?

37 Tom Quinn, *Mrs. Keppel: Mistress to the King*, Biteback Publishing, Londra, 2016, cap. 8.
38 Diana Souhami, *Mrs. Keppel and Her Daughter: A Biography* St. Martin's Press, New York, 1996, cap. 1.
39 Ibid.
40 Ibid.
41 Quinn, *Mrs. Keppel*, cap. 10.
42 Anthony Holden, „Diana's Revenge", *Vanity Fair*, februarie 1993.
43 Christopher Wilson, *The Windsor Knot: Charles, Camilla, and the Legacy of Diana*, Graymalkin Media, Los Angeles, 2008, cap. 7.
44 Roy Strong, „2 March 1971", în *Splendours and Miseries: The Roy Strong Diaries, 1967–1987*, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 2019.
45 Catherine Mayer, *Born to Be King: Prince Charles on Planet Windsor*, Henry Holt, New York, 2015, cap. 2.
46 Penny Junor, *The Duchess: Camilla Parker Bowles and the Love Affair That Rocked the Crown*, Harper, New York, 2018, cap. 2.
47 Ibid.
48 Gyles Brandreth, *Charles and Camilla: Portrait of a Love Affair*, Arrow Books, Londra, 2006, cap. 2.
49 James Fox, corespondență e-mail, 26 martie 2021.
50 Geordie Greig, „EXCLUSIVE: Camilla Up Close! Duchess of Cornwall Opens Up as Never Before, Saying: «If You Can't Laugh at Yourself, You May as Well Give Up»", *Mail Online*, updatat 28 mai, 2017.
51 Camilla Long, „One Long Party", *The Times*, 27 aprilie 2014.
52 „Mark Shand – Obituary", *The Telegraph*, 24 aprilie 2014.
53 Greig, „EXCLUSIVE: Camilla".
54 Robert Hardman, *Queen of the World*, Pegasus Books, New

York, 2019, cap. 12.

55 Jonathan Dimbleby, *The Prince of Wales: A Biography*, William Morrow, New York, 1994, part 2.

56 Anthony Holden, *Charles at Fifty* 1998, cap. 6

57 Brandreth, *Charles and Camilla*, cap. 5.

58 Sir John Betjeman, „A Ballad of the Investiture 1969", Royal Collection Trust, rct.uk.

59 Wilson, *Windsor Knot*, cap. 11.

60 Kitty Kelley, *The Royals*, Grand Central Publishing, New York, 2009, cap. 11.

61 Marie Helvin, interviu, 27 februarie 2020.

62 Greig, „EXCLUSIVE: Camilla".

63 Brandreth, *Charles and Camilla*, cap. 4.

64 Theo Aronson, *Princess Margaret: A Biography*, Michael O'Mara, Londra, 1997, cap. 1.

65 Tony Allen-Mills, „Party Animal Camilla Fired for Being Late", *The Sunday Times*, 30 octombrie 2016.

66 Greig, „EXCLUSIVE: Camilla".

67 „Camilla the MAN EATER: She Was Fired from Her Posh Job for Too Much Partying and Revelled in the Fact That Her Great-Grandmother Was Edward VII's Mistress—Her Biographer Reveals How She REALLY Spent the Swinging Sixties", *The Daily Mail*, updatat 5 noiembrie 2016.

68 Dimbleby, *Prince of Wales*, part 2.

69 Christopher Wilson, „The FIRST Her Royal Hotness: New Film Reveals the Startlingly Racy Love Life of the Young Princess Anne", *The Daily Mail*, 18 ianuarie 2016.

70 Nigel Dempster and Peter Evans, *Behind Palace Doors*, Orion, Londra,1993, cap. 7.

71 Ibid.

72 Marie Helvin, interviu, 18 septembrie 2006.

73 James Whitaker and Christopher Wilson, *Diana vs. Charles: Royal Blood Feud*, cap. 1, Graymalkin Media, Los Angeles, 2017.

74 Taki Theodoracopulos, interviu, 7 iunie 2020.

75 Junor, *Duchess*, cap. 8.

76 Patrick Anson, Earl of Lichfield, interviu, 11 mai 2005.

77 Clare Conway, „Andrew Parker Bowles on Being Painted by

Lucian Freud”, *Tatler*, 11 octombrie 2019.
78 Tina Brown, “The Wilts Alternative”, *Tatler*, iulie/august 1980.
79 Turner, „Real Elizabeth II”.
80 Lyndall Hobbs, interviu, 12 mai 2020
81 Alexis Parr, „«Mummy Was Called Mad. She Committed the Cardinal Sin of Talking About Prince Charles»: Lady Kanga Tryon’s Daughter on Her Mother’s Obsession”, *Mail Online*, 7 martie, 2011.
82 Wilson, *Windsor Knot*, cap. 5.
83 Michael Shea, interviu, 9 septembrie, 2006.
84 Wilson, *Windsor Knot*, cap. 5.
85 Dempster and Evans, *Behind Palace Doors*, cap. 9
86 Wilson, *Windsor Knot*, cap. 5.
87 Ibid.
88 Dempster and Evans, *Behind Palace Doors*, cap. 3.
89 Andrew Morton, „Diana, prințesă de Wales. Povestea spusă de ea însăși” în *Diana. Povestea unei prințese spuse de ea însăși.*
90 Lady Colin Campbell, *The Real Diana* St Martin’s Press, New York, 1998, cap. 6.
91 Kate Nicholson, „Royal Prediction: How Princess Margaret Knew «Camilla Will Never Give Charles Up»”, *Express*, 11 februarie 2020.
92 Sarah Bradford, *Elizabeth: A Biography of Her Majesty the Queen*, Penguin, Londra, 2012, cap. 16.
93 Mary Corbett, „Frances Shand Kydd: The Last Interview with Princess Diana’s Enigmatic Mother”, *Hello!*, 15 iunie 2004.
94 Max Riddington and Gavan Naden, *Frances: The Remarkable Story of Princess Diana’s Mother*, Michael O’Mara, Londra, 2003, cap. 1.
95 Barbara Gilmour, interviu, 27 septembrie 2005.
96 Corbett, „Frances Shand Kydd”.
97 Jack Royston, „Diana: Her True Voice; We Publish the Full Transcript of the Bombshell Diana Tapes as Her Former Private Secretary Backs Channel 4 Documentary”, *The Sun*, updatat 2 august 2017.
98 „Diana Revealed: Never-Before-Seen Videotapes of Princess Diana”, *Dateline*, NBC News, 29 noiembrie 2004.

Capitolul 3

ANII SĂLBATICI

Cum a rezistat Camilla

99 Morton, *Diana. Povestea unei prințese spusă de ea însăși, Cuvânt-înainte.*

100 Tom Parker Bowles, interviu realizat de Tracy Grimshaw, *A Current Affair*, Nine Network, 27 iulie, 2015.

101 Sally Bedell Smith, *Prince Charles: The Passions and Paradoxes of an Improbable Life*, Random House, New York, 2017, cap. 18.

102 Dempster and Evans, *Behind Palace Doors*, cap. 23.

103 Katie Nicholl, *William and Harry: Behind the Palace Walls*, *Hachette, New York*, 2010, cap. 6.

104 Wilson, *Windsor Knot*, cap. 7.

105 Shea, interviu.

106 Campbell, *Real Diana*, cap. 10.

107 Morton, „Diana, prințesă de Wales. Povestea spusă de ea însăși" în *Diana. Povestea unei prințese spuse de ea însăși.*

108 Howard Hodgson, „It Wasn't Always Bad (1981–86)", în *Charles: The Man Who Will Be King*, John Blake, Londra, 2007.

109 Dempster and Evans, *Behind Palace Doors*, cap. 15.

110 Sarah Bradford, *Diana*, Viking, New York, 2007, cap. 17.

111 Andrew Morton, *Diana: In Pursuit of Love*, Michael O'Mara, Londra, 2004, cap. 4.

112 Bob Colacello, „Charles and Camilla, Together at Last", *Vanity Fair*, decembrie 2005.

113 Ken Wharfe with Robert Jobson, *Diana: Closely Guarded Secret*, John Blake, Londra, 2015, cap. 16.

114 Greig, „EXCLUSIVE: Camilla".

115 Wilson, Windsor Knot, cap. 8.

116 Mary Riddell, „Prince Charles Has Missed His Chance to Marry Camilla", *The Times*, 28 mai 2004.

117 Greig, „EXCLUSIVE: Camilla".

118 Woodrow Wyatt, *The Journals of Woodrow Wyatt*, ed. Sarah Curtis, vol. 2, Pan Macmillan, Londra, 2000.

119 „Charles Is Heckled Over Tapes", *Herald Sun*, 30 ianuarie, 1993.

120 Holden, *Charles at Fifty.*

121 James Lees-Milne, „Saturday, 4th September 1993", în *Diaries, 1984–1997*, ed. Michael Bloch, John Murray, Londra, 2008.

122 Dempster and Evans, *Behind Palace Doors*, cap. 24.

123 Ibid.

124 Brandreth, *Charles and Camilla*, cap. 9.

125 *Charles: The Private Man, the Public Role*, regizat de Christopher Martin, Dimbleby Martin Productions, difuzat la 29 iunie 1994.

126 Lees-Milne, „Tuesday, 28th June 1994", *Diaries, 1984–1997.*

127 Morton, *Diana: In Pursuit of Love*, cap. 5.

128 Kate Ng, „Teach Young People About Osteoporosis, Says Camilla Duchess of Cornwall", *The Independent*, 24 octombrie 2021.

129 Henry Bokin, „Duchess Recalls «Agonising» Deaths of Mother and Grandmother to Bone Disease", *The Telegraph*, 17 octombrie 2017.

130 Chris Byfield, „«Terrible Fights» Prince William «Would Blame» Camilla for «Hurt She Caused»" *The Sunday Express*, 14 noiembrie 2021.

131 Bowles, interviu.

132 Smith, *Prince Charles*, cap. 22.

133 "Parker Bowles to Escape Prosecution Over Car Crash", *The Independent*, 11 iulie 1997.

134 „Prince Charles' Lady Leaves Bruised Feelings in Auto Crash", AP News, 12 iunie 1997.

135 „Parker Bowles to Escape Prosecution".

136 Christopher Wilson, „Camilla Loses Her Rock", *Mail Online*, 12 iunie 2006.

Capitolul 4
MAMA NAȚIUNII
Durerile de cap ale reginei

137 Blair, *Journey*, cap. 9.

138 Alastair Campbell, „Friday, Decembrie 31, 1999", în *The Alastair Campbell Diaries*, vol. 3, *Power and Responsibility, 1999–2001*, Hutchinson, Londra, 2011.

139 Ibid.
140 Lacey, *Monarch*, cap. 32.
141 Victoria Mather, interviu, 22 mai 2006.
142 Gyles Brandreth, *Philip and Elizabeth: Portrait of a Marriage*, Century, Londra, 2004, cap. 10.
143 Her Majesty the Queen, „A Speech by the Queen at the Sydney Opera House", 20 martie 2010.
144 Tory Shepherd, „Republican Malcolm Turnbull on Meeting Queen Elizabeth II, Says He Is an «Elizabethan»", News Corp Australia 12 iulie 2017.
145 Tom Bower *Rebel Prince: The Power, Passion and Defiance of Prince Charles*, William Collins, Londra, 2018, cap. 4.
146 Robert Hardman, *Her Majesty: Queen Elizabeth II and Her Court*, Pegasus Books, New York, 2012, cap. 1.
147 Ozzy Osbourne, Twitter, 20 ianuarie 2019, 4:04 p.m.
148 Sally Bedell Smith, *Elizabeth the Queen: The Life of a Modern Monarch*, Random House, New York, 2012, cap. 18.
149 „U.K. Reaction: Queen's Portrait Pleaseth Not", *The Washington Post*, 22 decembrie 2001.
150 Conway, „Andrew Parker Bowles".
151 Brandreth, *Philip and Elizabeth*, anexe.
152 Graham Turner, *Elizabeth: The Woman and the Queen*, Macmillan, Londra, 2002, cap. 8.
153 Rebecca Adams, „Charles and Camilla Pictured Together for the First Time Was a Sight to Behold", *The Huffington Post*, updatat 7 decembrie 2017.
154 Anthony Holden, *Charles: A Biography*, Bantam Press, Londra, 1998.
155 Turner, „Real Elizabeth II".
156 Ibid.
157 Lady Pamela Hicks, interviu, 22 noiembrie 2019.
158 Selina Hastings, „Fluffy and Steely", *The Telegraph*, 20 noiembrie, 2005.
159 Hugo Vickers, *Elizabeth: The Queen Mother*, Arrow Books, Londra, 2006, cap. 28.
160 „The Truth Is, He Still Needs Her Terribly", *The Age*, 14 aprilie 2002.
161 Turner, „Real Elizabeth II".

162 Ibid.
163 Ryan Parry și Hugo Daniel, „EXCLUSIVE: Jeffrey Epstein and Ghislaine Maxwell's Place of Honor as Prince Andrew's Special Guests at 2000 Royal «Dance of the Decades» Ball in Windsor Castle Is Revealed in Souvenir Program", *The Daily Mail*, 23 decembrie 2020.
164 Bower *Rebel Prince*, cap. 20.
165 Peter Brown, interviu, 17 iulie 2019.
166 Ingrid Seward, „Why a Footman Gave Andrew a Black Eye and It Was the Queen Who Was Livid with Edward for Quitting the Marines: More Intimate Details from the Royals' 70 Years of Marriage", *The Daily Mail*, updatat 10 noiembrie 2020.
167 Julie Carpenter, „Sophie Wessex: The Queen's Favourite", *Express*, 19 decembrie 2007.
168 Ian Katz, „It Was Me What Spun It", *The Guardian*, 27 octombrie 2003.
169 Piers Morgan, „Thursday, September 27, 2001", în *The Insider: The Private Diaries of a Scandalous Decade*, Ebury Press, Londra, 2005).
170 Gaby Hinsliff and Burhan Wazir, „Word by Word, Sophie Digs Herself Deeper into Trouble", *The Guardian*, 8 aprilie 2001.
171 Hardman, *Her Majesty*, cap. 1.
172 Morgan, „Thursday, 12 Februarie 1998", *Insider*.
173 The Royal Statements", *The Guardian*, 9 aprilie 2001.
174 „Queen Pays Edward £1/4m to Quit TV", *The Guardian*, 2 martie 2002.

Capitolul 5

O CHESTIUNE DE INDEPENDENȚĂ

Cum au făcut Elisabeta și Philip ca lucrurile să funcționeze

175 Tina Brown, „Prince Philip, the Man Who Walked Two Paces Behind the Queen", *The New York Times*, 9 aprilie 2001.
176 Brandreth, interviu.
177 Brown, „Prince Philip".
178 Philip Eade, *Prince Philip: The Turbulent Early Life of the Man Who Married Queen Elizabeth II*, Henry Holt, New

York, 2011, cap. 20.
179 Ibid., cap. 16.
180 Smith, *Elizabeth the Queen*, cap. 6.
181 Lacey, *Monarch*, cap. 14.
182 Stephanie Linning, „The Bond Between a Grandmother and Grandson: Touching Personal Letters from the Queen Mother Reveal How She Championed a Young Charles as He Struggled with His «Distant» Mother", *Mail Online*, 29 martie 2017.
183 *Prince Philip: The Royal Family Remembers*, regizat de Faye Hamilton și Matthew Hill, BBC One, difuzat la 22 septembrie 2021.
184 Helena Horton, „48 of Prince Philip's Greatest Quotes and Funny Moments", *The Telegraph*, 17 aprilie 2021.
185 „Prince Philip's Gaffes from Decades on Royal Duty", BBC News, 4 mai 2017.
186 Richard Kay și Geoffrey Levy, „One's Still Got It! As He Flirts Outrageously at 93, Friends Say Philip's Bond with a Blonde Aristocrat Keeps Him Young. But What DOES the Queen Think?", *Mail Online*, 18 mai 2015.
187 Ibid.
188 Selina Hastings, interviu, 14 martie 2006.
189 „Philip: I Could Never Get Away with Affair", *The Sunday Mirror*, 14 ianuarie 1996.
190 Bernard Donoughue, *Westminster Diary*, vol. 2, *Farewell to Office*, I. B. Tauris, Londra, 2017.
191 The Rt. Hon. Lord Donoughue, interviu, 31 iulie 2020.
192 Angela Kelly, *The Other Side of the Coin: The Queen, the Dresser, and the Wardrobe*, HarperCollins, Londra, 2019, cap. 1.
193 Smith, *Elizabeth the Queen*, cap. 18.
194 Ibid.
195 Ibid.
196 Hardman, *Queen of the World*, cap. 6.

Capitolul 6
CÂNTECE DE LEBĂDĂ
Despărțirea de Margaret și de regina-mamă

197 „Text of the Queen's Message to New York", *The Guardian*, 21 septembrie 2001.

198 Smith, *Elizabeth the Queen*, cap. 1.

199 Richard Kay și Geoffrey Levy, „Mystery of Royal Love Burnt by the Queen's Sister: Princess Margaret Had Chauffeur Destroy Thousands of Romantic Royal Correspondence—Including Those from Diana", *The Daily Mail*, 14 martie 2016.

200 Major Colin Burgess, „Don't Mention Diana! Charles Was the Queen Mum's Most Cherished Grandchild—Which Is Why, When His Marriage Ended, She Never Allowed Diana's Name to Be Uttered in Her Presence Again… as Revealed by Her Own Loyal Equerry", *The Daily Mail*, 24 aprilie 2017.

201 Sarah Bradford, „The Woman Who Wasn't Quite Queen", *The Telegraph*, 10 februarie 2002.

202 Kay and Levy, „Mystery of Royal Love".

203 Anne Glenconner, *Lady in Waiting: My Extraordinary Life in the Shadow of the Crown*, Hachette, New York, 2020, cap. 10.

204 Ibid., cap. 17.

205 William Shawcross, *The Queen Mother: The Official Biography*, Vintage Books, New York, 2010, cap. 16.

206 Vanessa Thorpe, „Queen Mother Was «Ruthless» to Royal Nanny", *The Guardian*, 25 iunie 2000.

207 Tina Brown, „What Colin Tennant Does for Princess Margaret", *Tatler*, iunie, 1980.

208 Penelope Mortimer, interviu, 8 ianuarie 2021.

209 The Prince of Wales, „Charles: My Darling Aunt", BBC News, 9 februarie 2002.

210 Shawcross, *Queen Mother*, cap. 24.

211 Glenconner, *Lady in Waiting*, cap. 13

212 Bradford, „Woman Who Wasn't Queen".

213 Glenconner, *Lady in Waiting*, cap. 4.

214 Andrew Morton, „Princess Margaret Accused the Royals of Ignoring Her Mental Anguish—Years Before Diana and Meghan: ANDREW MORTON Reveals How She Took Pills and Whisky, Sobbed on Chauffeur's Shoulder and Threatened to Throw Herself from Window", *The Mail on Sunday*, updatat 21 martie 2021.

215 Brown, *Ninety-Nine Glimpses of Prince Margaret*, cap. 90.

216 Glenconner, *Lady in Waiting*, cap. 17.
217 David Griffin, interviu, 30 August 2006.
218 Ibid.
219 Glenconner, *Lady in Waiting*, cap. 10.
220 Ingrid Seward, „A Brilliant Mother Despite Everything", *Mail Online*, 11 februarie 2002.
221 Charles Nevin, „Princess Margaret", *The Guardian* 9 februarie 2002.
222 Smith, *Elizabeth the Queen*, cap. 18.
223 Lacey, *Monarch*, cap. 21.
224 Ben Pimlott, *The Queen: Elizabeth II and the Monarchy*, HarperPress, Londra, 2012, cap. 11.
225 *Private Lives of the Windsors*, regizat de Ben Reid, Renegade Pictures, 2019.
226 Brandreth, *Philip and Elizabeth*, cap. 10.
227 Ibid.
228 Turner, *Elizabeth*, cap. 5.
229 Ibid.
230 Ibid.
231 Shawcross, *Queen Mother*, cap. 17.
232 Douglas Keay, interviu, 15 februarie 2007.
233 Brandreth, *Philip and Elizabeth*, cap. 10.
234 Geordie Greig, *The King Maker: The Man Who Saved George VI*, Open Road Integrated Media, New York, 2014, cap. 11.
235 Michael Thornton, „Revealed for the First Time—the Other Woman in the Queen Mother's Marriage", *Mail Online*, 14 august 2009.
236 Shawcross, *Queen Mother*, cap. 17.
237 Richard Kay și Geoffrey Levy, „The Queen's Power Struggles with the Mother She Adored: They Shared a Mutual Love of Horse Racing, but Her Majesty and Her Mother Were Far from Alike", *The Daily Mail*, 16 martie 2016.
238 Shawcross, *Queen Mother*, cap. 17.
239 Vickers, *Elizabeth*, cap. 24.
240 Shawcross, *Queen Mother*, cap. 17.
241 Kay și Levy, „The Queen's Power Struggles".
242 Ann Morrow, *Without Equal: H. M. Queen Elizabeth, the Queen* Mother, House of Stratus, Thirsk, North Yorkshire,

2012, cap. 25.
243 Turner, *Elizabeth*, cap. 5.
244 Lacey, *Monarch*, cap. 18.
245 John Arlidge, „The End of an Aristocratic Era of Style, Opulence… and Overdrafts", *The Guardian*, 31 martie 2002.
246 Shawcross, *Queen Mother*, cap. 19.
247 Ibid.
248 Andrew Alderson, „The Day Great Granny Did Her Ali G Rap at the Dinner Table", *The Telegraph*, 7 aprilie 2002.
249 Tom Quinn, *Backstairs Billy: The Life of William Tallon, the Queen Mother's Most Devoted* Servant, Robson Press, Londra, 2016, cap. 11.
250 Ibid.
251 Elizabeth Longford, *The Queen: The Life of Elizabeth II*, Alfred A. Knopf, New York, 1983, cap. 19.
252 Matt Wells, „BBC Defends «Respectful» Coverage", *The Guardian*,1 aprilie 2002.
253 Bower *Rebel Prince*, cap. 13.
254 Morgan, „Saturday, 30 March 2002", *Insider.*
255 Prințul de Wales, „A Tribute by HRH The Prince of Wales Following the Death of Her Late Majesty Queen Elizabeth, The Queen Mother on Saturday, 30th March, 2002, London", princeofwales.gov.uk,4 aprilie 2002.
256 Torin Douglas, „Public Mood Takes Media by Surprise", BBC News, 9 aprilie 2002.
257 Roy Strong, „8 April 2002", în *Scenes and Apparitions: The Roy Strong Diaries, 1988–2003*, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 2016.
258 Bower *Rebel Prince*, cap. 13.
259 Matt Seaton, „The Accidental Laureate", *The Guardian*, 16 sep-tembrie 2002.
260 „«Mysterious Origin» of Funeral Poem", BBC News, 11 aprilie 2002.
261 Strong, „8 Aprilie 2002", *Scenes and Apparitions.*
Capitolul 7
SĂRBĂTORITA JUBILEULUI
Bisul reginei

262 A Spectacular Jubilee", *The Guardian*, 4 iunie 2002.

263 Strong, „4 June 2002", *Scenes and Apparitions.*

Capitolul 8

PROBLEMELE SLUJITORILOR

Ce a văzut majordomul

264 Jurnal, martie 2006.

265 Griffin, interviu, 2006.

266 David Griffin, interviu, 7 octombrie 2020.

267 Bower *Rebel Prince*, cap. 24.

268 Smith, *Prince Charles*, cap. 32.

269 Rebecca English, „«Charles Is the Most Difficult Person in the World to Buy a Present For»: Camilla Pays Tribute to «Workaholic» Husband as He Celebrates His 65th Birthday", *The Daily Mail*,14 noiembrie 2013.

270 Major Colin Burgess, *Behind Palace Doors: My Service as the Queen Mother's Equerry*, John Blake, Londra, 2007, cap. 12.

271 „Michael Fawcett: Trusted Aide", BBC News, 7 noiembrie 2003.

272 Burgess and Carter, *Behind Palace Doors*, cap. 12.

273 Bower *Rebel Prince*, cap. 9.

274 Butler „Stole Diana's Belongings", BBC News, 14 octombrie 2002.

275 Bower *Rebel Prince*, cap. 9.

276 Ibid.

277 Ibid., cap. 11.

278 Ibid.

279 Ibid., cap. 9.

280 Ibid.

281 Riddington and Naden, *Frances*, cap. 17.

282 Griffin, interviu, 2020.

283 Colin Tebbutt MVO, interviu, 7 octombrie 2020.

284 Bower *Rebel Prince*, cap. 11.

285 Ibid., cap. 9.

286 Morgan, „Wednesday, January, 17, 2001", *Insider.*

287 Ibid.

288 Warren Hoge, „London Journal; Diana's Faithful Butler: In the End, Was He False?", *The New York Times*, 18 octombrie 2002.

289 Paul Vallely, „Sir Michael Peat: Once Holder of the Purse,Now Keeper of the Royal Honour”, *The Independent*, 8 noiembrie 2003.
290 Griffin, interviu, 2020.
291 „Profile: Sir Michael Peat”, *The Sunday Times*, 9 martie 2003.
292 Tebbutt, interviu.
293 Bower *Rebel Prince*, cap. 15.
294 Stephen Bates, „Queen's Flash of Memory Saved Burrell. But What Took Her So Long?”, *The Guardian*, 2 noiembrie 2002.
295 Bower *Rebel Prince*, cap. 11.
296 Bates, „Queen's Flash of Memory”.
297 Bower *Rebel Prince*, cap. 15.
298 Stephen Bates, „What the Butler Said: «The Queen Came Through for Me»”, *The Guardian*, 2 noiembrie 2002.
299 Bower *Rebel Prince*, cap. 15.
300 „Royal Butler Attacks Spencer Family”, BBC News, 7 noiembrie 2002.
301 Ian Katz, „Prince Is Very, Very Weak, Says His Former Top Aide”, *The Guardian*, 25 octombrie 2003.
302 Susan Clarke, „Tiggy Attacks Fawcett: The £250,000 Fixer for Charles”, *The Mail on Sunday*, 4 septembrie 2005.
303 Warren Hoge, „Prince Charles's Top Aide Quits After Inquiry”, *The New York Times*, 14 martie 2003.
304 Clarke, „Tiggy Attacks Fawcett”.
305 Ann Pukas, „The Fugitive Butler—Burrell Faces 10 Years in Jail”, *Express*, 5 martie 2008.
306 Dipesh Gadher, Roya Nikkhah și Gabriel Pogrund, „Camilla Wants Prince's «Damaging» Aide Pushed Out Over Charity Scandal”, *The Sunday Times*, 31 octombrie 2021.

Capitolul 9
CAMILLA TRAGE LINIE: „PÂNĂ AICI!”
O nouă ducesă în țarcul câștigătorilor

307 Mark Bolland, interviu, 27 septembrie 2005.
308 Ibid.
309 Bower *Rebel Prince*, cap. 21.
310 Ibid.
311 „The Queen Gives a Toast at the Prince of Wales' 70th

Birthday Party", royal.uk, 14 noiembrie 2008.

312 Tom Bawden, „Prince Charles Discovers 10 Ways to Antagonise Architects with List of «Geometric Principles»", *The Independent*, 21 decembrie, 2014.

313 „Prince Charles Discovers 10 Ways to Antagonise Architects with List of „Prince Charles—Poundbury", YouTube, 1:50, 24 noiembrie 2009.

314 Stephen Bates și Robert Booth, „You'll Miss Me When I'm Gone, Says Charles as He Flies Off to Schmooze US", *The Guardian*,29 octombrie 2005.

315 Duke of Edinburgh, „A Speech by HRH The Prince of Wales at the Countryside in 1970 Conference, Steering Committee for Wales, Cardiff", princeofwales.gov.uk, 19 februarie 1970.

316 Blair, *Journey*, cap. 5.

317 Smith, *Prince Charles*, cap. 29.

318 Ken Wharfe MVO, interviu, 15 martie 2006.

319 Stephen Bates, „Tribunal Exposes Prince's «Edwardian» Attitudes", *The Guardian*, 18 noiembrie 2004.

320 Duke of Edinburgh, „A Speech by HRH The Prince of Wales at the Royal Institute of British Architects (RIBA, Royal Gala Evening at Hampton Court Palace", princeofwales.gov.uk, 30 mai 1984.

321 Rob Evans și Robert Booth, „Prince Charles Faces Fresh Meddling Claim Over Letters to Ministers", *The Guardian*, 19 decembrie 2009.

322 Duke of Edinburgh to Elliot Morley, 21 octombrie 2004.

323 Caroline Davies and Charles Clover, „«Black Spider» Letters Catch Charles in Web of Controversy", *The Telegraph*, 26 septembrie 2002.

324 Duke of Edinburgh to Elliot Morley, 21 octombrie 2004.

325 Ben Webster, „How Prince Charles Lobbied Tony Blair Over Ban on «Romantic» Fox Hunts", *The Times*, 9 octombrie 2017.

326 Tina Brown, „Wednesday, November, 9, 1983", în *The Vanity Fair Diaries: Power, Wealth, Celebrity, and Dreams; My Years at the Magazine That Defined a Decade*, Henry Holt, New York, 2017.

327 Blair, *Journey*, cap. 10.

328 „Camilla Banned from March”, *The Times*, 27 august 2002.
329 Bower *Rebel Prince*, cap. 10.
330 Ibid., cap. 20.
331 Mark Bolland, „Windsor Wedding”, *The Sunday Times*, 10 aprilie 2005.
332 Junor, *Duchess*, cap. 28.
333 „People with Andrew Pierce”, *The Times*, 12 mai 2004.
334 Andrew Pierce și Alan Hamilton, „After 30 Years, Charles Put His Affair in Order”, *The Times*, 11 februarie 2005.
335 Strong, „June, 2, 2003”, *Scenes and Apparitions.*
336 Junor, *Duchess*, cap. 28.
337 Ibid.
338 Andrew Pierce, „Prince «Lost Chance» to Wed Camilla”, *The Times*, 28 mai 2004.
339 Crampton, „Just Marry Camilla Now, Charles”.
340 „War of the Wedding”, *Mail Online*, updatat 4 noiembrie 2004.
341 Junor, *Duchess*, cap. 28.
342 Brandreth, *Charles and Camilla*, prolog.
343 Ibid.
344 Robert Jobson, „Prince Sets Up Trust Funds for Camilla's Son and Daugther”, *The Evening Standard*, 13 aprilie 2012.
345 Andrew Alderson, „Charles Ignores Lawyers and Insists There'll Be No Pre-nup with Camilla”, *The Telegraph*, 27 martie 2005.
346 Caroline Davies, „Charles to Marry Camilla”, *The Telegraph*, 11 februarie 2005.
347 Marriage Act 1994, cap. 34.
348 Stephen Bates, „Through Gritted Teeth”, *The Guardian*, 1 aprilie 2005.
349 „I Hate Facing Media, Says Charles”, BBC News, 31 martie 2005.
350 Bates, „Through Gritted Teeth”.
351 *The Spectator* 26 februarie 2005.
352 Brandreth, *Charles and Camilla*, prolog.
353 Ibid.
354 Andrew Pierce, „Wedding Overcomes New Hurdle as BBC Puts Back the National”, *The Times*, 6 aprilie 2005.

355 Junor, *Duchess*, cap. 29.
356 Ibid.
357 Bower *Rebel Prince*, cap. 22.
358 *The Book of Common Prayer, 1549.*
359 Bower *Rebel Prince*, cap. 22.
360 Fry, interviu.
361 Bower *Rebel Prince*, cap. 22.
362 Junor, *Duchess*, cap. 29.

PARTEA A DOUA

Capitolul 10
PRINȚESA DIN VECINI
Realitățile concurente ale lui William și Harry

363 Junor, „Partners in Crime”, *Prince William.*
364 „Playful Prince William, Latest Royal Public Speaker”, *The Times*, 13 iunie 1984.
365 Wharfe, interviu.
366 Robert Lacey, *Battle of Brothers: William and Harry; The Inside Story of a Family in Tumult*, HarperPress, Londra, 2020, cap. 8.
367 Christopher Andersen, *William and Kate: And Baby George; Royal Baby Edition*, Gallery Books, New York, 2011, cap. 2.
368 „His Royal Naughtiness”, *Prince William.*
369 Lacey, *Battle of Brothers*, cap. 9.
370 Lady Colin Campbell, *Meghan and Harry: The Real Story*, Pegasus Books, New York, 2020, cap. 2.
371 Patrick Jephson, *Shadows of a Princess*, William Collins, Londra, 2017, cap. 8.
372 Smith, *Prince Charles*, cap. 19.
373 „Prince William Lends Support for Children's Cancer Centre in Exclusive Interview for CBBC's *Newsround*, BBC, 18 martie 2009.
374 Lacey, *Battle of Brothers*, cap. 9.
375 Chris Hutchins, „Diana, «Uncle James» Hewitt and the Emotional Wounds That Haunt Harry: Fascinating Psychological Insight into the Forces That Shaped the

Playboy Prince", *Mail Online*, updatat 9 aprilie 2013.

376 *Diana, Our Mother: Her Life and Legacy*, regizat de Ashley Gething, ITV, 2017.

377 Junor, „Partners in Crime", *Prince William.*

378 Angela Levin, *Harry: Conversations with the Prince*, John Blake, Londra, 2019, cap. 2.

379 Ingrid Seward, *William and Harry*, Arcade Publishing, New York, 2011, cap. 15.

380 Christopher Wilson, „Punched as He Slept, Friends Tortured with Pliers: As It's Revealed the Queen Mother Tried to Stop Charles Going to Gordonstoun No Wonder He Called It Colditz with Kilts", *Mail Online*, 1 februarie 2013.

381 Caroline Frost, „Prince William: Reticent Royal Icon", BBC News, 19 iunie 2003.

382 Interviu cu Juliet Nicolson, 19 februarie 2021.

383 Wharfe and Jobson, *Diana*, cap. 3.

384 Ibid., cap. 17.

385 Frost, „Prince William".

386 Princess of Wales, „An Interview with HRH The Princess of Wales", *Panorama.*

387 „Prince William: «Seeing People Overcome Such Adversity Is Incredibly Moving»" *The Big Issue*, 14 decembrie 2015.

388 Robert Hardman, *Queen of the World*, Pegasus Books, New York, 2019, cap. 13.

389 Duke of Sussex, *The Me You Can't See*, producător executiv Oprah Winfrey și prințul Harry, Apple TV+, 21 mai 2021.

390 Holden, *Based on a True Story*, cap. 14.

391 Simone Simmons, *Diana: The Last* Word, Orion Books, Londra, 2006, cap. 6.

392 Richard Kay, „Hasnat Khan Wields the Knife: He Was Princess Diana's Lover as She Filmed Her Secret *Panorama* Interview. Now, Inflamed by the Unfolding Scandal, the Heart Surgeon Gives His First Interview in 12 Years—and It Is Devastating", *The Daily Mail*, 8 ianuarie 2021.

393 Morgan, „Thursday, May, 16, 1996", *Insider.*

394 „A Class Act in the Saga of Splitsville", *The Herald*, 7 septembrie 1995.

395 Morgan, „Thursday, May, 16, 1996", *Insider.*

396 Andrew Morton, „William of Wales: The Path of the Prince”, în *William and Catherine: Their Lives, Their Wedding*, Michael O’Mara, Londra, 2011.
397 Levin, *Harry: Conversations*, cap. 2.
398 Princess of Wales, „An Interview with HRH The Princess of Wales”, *Panorama.*
399 *Diana, Our Mother.*
400 Lacey, *Battle of Brothers*, 90.
401 Morgan, „Wednesday, May, 28, 1997”, *Insider.*
402 Ibid.
403 Junor, „Outside the Gilded Cage”, *Prince William.*
404 Patrick Jephson, interviu, 4 februarie 2021.

Capitolul 11

BĂIEȚII PIERDUȚI

Cum au supraviețuit prinții copilăriei lor

405 *Charles: The Private Man, the Public Role.*
406 Junor, „A Very Public War”, *Prince William.*
407 Mark Saunders and Glenn Harvey, „Mark, April 1994”, în *Dicing with Di: The Amazing Adventures of Britain's Royal Chasers*, Blake Publishing, Londra,1996.
408 Saunders and Harvey, „Glenn, November, 1993”, *Dicing with Di.*
409 Duke of Sussex, *The Me You Can't See.*
410 Morton, „William of Wales: The Path of the Prince”, *William and Catherine.*
411 Wharfe and Jobson, *Closely Guarded Secret*, cap. 3.
412 Simmons, *Diana*, cap. 6.
413 Saunders și Harvey, „Mark, November 1995”, *Dicing with Di.*
414 Princess of Wales, „An Interview with HRH The Princess of Wales”, *Panorama.*
415 Lacey, *Battle of Brothers*, cap. 12.
416 Simmons, *Diana*, cap. 6.
417 Mark Saunders, interviu, 19 august 2021.
418 Junor, „Uneasy Relationship”, în *Prince William.*
419 *Diana, Our Mother.*
420 „UK Princes Say Let Diana Rest”, BBC News, 2 septembrie,1998.

421 Ian Katz și Stephen Bates, „Princes Vent Fury at Butler”, *The Guardian*, 25 octombrie 2003.
422 „These Photographs Are Redolent with the Tragedy of Diana’s Death”, *The Guardian*, 5 iunie 2007.
423 Nicholas Coleridge, *The Glossy Years: Magazines, Museums and Selective Memoirs*, Penguin, Londra, 2020, cap. 15.
424 Lalvani, interviu.
425 Simmons, *Diana*, cap. 4.
426 Mark Stephens CBE, interviu, 21 noiembrie 2019.
427 „For the First Time, *Princess in Love* Author Anna Pasternak Tells the Full Story Behind Her 1994 Book About Diana and James Hewitt”, *The Daily Mail*, 30 iunie 2019.
428 David Brown *și alții*, „Prince William’s Statement on Bashir’s Diana Interview: «BBC Lies Fuelled My Mother’s Paranoia»”, *The Times*, 20 mai 2021.
429 Lalvani, interviu.
430 Saunders, interviu.
431 Saunders and Harvey, „Mark, November 1995”, *Dicing with Di*.

Capitolul 12

KATE INTRĂ ÎN SCENĂ

William întâlnește o fată neobișnuit de obișnuită

432 Anthony Trollope, *The Duke’s Children*, Penguin, Londra, 1995, cap. 28.
433 Jane Fryer, „Hardly Buck House, Was It Kate? Inside Kate (and Pippa) Middleton’s Very Modest Childhood Home”, *The Daily Mail*, 20 mai 2011.
434 Claudia Joseph, *Kate: The Making of a Princess*, Mainstream Publishing, Edinburgh, 2010, cap. 5.
435 Camilla Tominey, „Is Gary Goldsmith Really the Black Sheep of the Middleton Family?”, *Express*, 24 martie 2013.
436 Lacey, *Battle of Brothers*, cap. 6.
437 Fryer, „Hardly Buck House, Was It Kate?”.
438 Giles Hattersley and Francesca Angelini, „Beauty and the Bullies”, *The Sunday Times*, 10 aprilie 2011.
439 „Kate Middleton «Quit Her First Public School Because She Was Bullied» ”, *Daily India*, 3 aprilie 2011.

440 Hattersley and Angelini, „Beauty and the Bullies".
441 Jo Macfarlane și Simon Trump, „No Hockey, No Boys and a Hotbed of Oestrogen: Why «Bullied» Kate Quit Her First Public School", *The Daily Mail*, updatat 8 aprilie 2011.
442 Matthew Ball, „Just the Ticket", *The Spectator*, 6 august 2005.
443 Rebecca English, „The Remaking of Kate", *The Daily Mail*,27 august 2005.
444 Ball, „Just the Ticket".
445 Pippa Middleton, „Pippa Middleton: My Schollgirl Sports Confessions", *The Spectator*, 7 septembrie 2013.
446 „The Other Middleton Girl", *The Scotsman*, 3 noiembrie 2008.
447 Andrew Neil FRSA, corespondență e-mail, 24 februarie 2021.
448 Ibid.
449 Katie Nicholl, *Kate: The Future Queen*, Weinstein Books, New York, 2013, cap. 4.
450 „Revealed… How Kate Followed William on His Chile Mission", *The Evening Standard* 21 aprilie 2011.
451 Sam Greenhill, „The Student Prince", *The Telegraph*, 23 septembrie 2001.
452 Ben Summerskill, „No Disrespec' as Princes Recall a Lifetime of Laughter", *The Guardian*, 7 aprilie 2002.
453 Brian Lang, interviu, 27 martie 2021.
454 Lord Black of Brentwood FRSA, interviu, 4 noiembrie 2019.
455 „Student Prince Starts College", BBC News, 22 septembrie 2001.
456 Robert Jobson, *William and Kate: The Love Story; A Celebration of the Wedding of the Century*, John Blake, Londra, 2010, cap. 7.
457 Vanessa Thorpe, „William: I Can't Have a Serious Girlfriend", *The Guardian*, 22 iunie 2013.
458 „The Queen's Speech", BBC News, 1 iulie 1999.
459 Andrew Neil FRSA, interviu, 10 decembrie 2021.
460 Katie Nicholl, „Wills and the Real Girl", *Vanity Fair*, decembrie 2010.
461 Brown, *Diana Chronicles*, 140.
462 Esther Addley, „The Middletons—Finding Common

Ground with the Royal Family", *The Guardian* 30 aprilie 2011.
463 Vicky Ward, „Will's Cup of Tea", *Vanity Fair*, noiembrie 2008.
464 „Kate Middleton's Parents to Contribute Six-Figure Sum to Cost of Wedding", *Vanity Fair*, 14 martie 2011.
465 Lisa Armstrong, „Exclusive: Carole Middleton's First Interview: «Life Is Really Normal—Most of the Time»", *The Telegraph*, 30 noiembrie 2018.
466 Morton, „William and Kate: A Street Called Hope", *William and Catherine.*

Capitolul 13
REGINĂ ÎN AȘTEPTARE
Kate încheie afacerea

467 Junor, „Gaining a Sister", *Prince Harry.*
468 „Kate's Not Precious. She Mucked in at Jigsaw", *The Evening Standard*, 12 iulie 2008.
469 Patrick Harverson LVO, interviu, 19 noiembrie 2019.
470 „Kate's Not Precious".
471 Oliver Marre, „Girl, Interrupted", *The Guardian*, M18 martie 2007.
472 Susie Kellie „Kate Middleton's «Invidious Position» as Queen Demanded She «Get a Job»", *Express*, 3 iunie 2021.
473 Oliver Marre, „Girl, Interrupted".
474 Nicholl, *Kate: The Future Queen.*
475 Megan C. Hills, „Kate Middleton Asked for a Part-Time Job Due to Her «Relationship with This Very High Profile Man» According to Royal Expert", *The Evening Standard*, 12 iunie 2020.
476 Oliver Burkeman, „William Passes Muster with Grandma (and Kate)", *The Guardian*, 16 decembrie 2006.
477 Sam Knight and David Byers, „Paparazzi on Prowl as William's Girlfriend Turns 25", *The Sunday Times*, 9 ianuarie 2007.
478 Nicholl, *Kate: The Future Queen*, cap. 6.
479 Charlie Bradley, „Kate Middleton's Anger at Prince William over His Lifestyle: «Making Me Look Bad»" *Express*, 5 decembrie 2021.

480 Rebecca English, „William and His Two Other Women”, *The Daily Mail*, updatat 16 aprilie 2007.
481 „Prince William and Kate Middleton Split”, *The Sunday Times*, 14 aprilie 2007.
482 Lacey, *Battle of Brothers*, cap. 18.
483 Stefanie Marsh, „Did You See?”, *The Sunday Times*, 26 iunie 2007.
484 Angela Levin, „Exclusive: Prince Harry on Chaos After Diana's Death and Why the World Needs «the Magic» of the Royal Family”, *Newsweek*, 21 iunie 2017.
485 Nicholl, *Kate: The Future Queen*, cap. 8.
486 „Self-Regulation of the Press”, House of Commons, Culture, Media and Sport Committee, 3 iulie 2007.
487 Morton, „William—and Catherine: «A Total Shock»” în *William and Catherine*.
488 Julie Carpenter „Is This Proof That Kate Has Won Back Her Prince?”, *Express*, 8 august 2007.
489 „In Full: William and Kate's 2010 Engagement Interview, ITV News”, YouTube, 1:48, 16 noiembrie 2010.
490 Kate Nicholson, „Kate Middleton «Wanted Loads of Kids and No Royal Obligations,»”, *Express*, 4 ianuarie 2021.
491 Tamara Davison, „Queen's Cheeky Joke to Royal Cake Maker Before Prince William and Kate's Wedding”, *Mirror*, 7 aprilie 2021.
492 Carolyn Durand and Gabriel O'Rorke, „An Insider's View on the Royal Family”, ABC News, 19 mai 2018.
493 Robert Hardman, *Our Queen*, Arrow Books, Londra, 2012, cap. 2.
494 Morton, „William and Catherine: The Wedding Day”, *William and Catherine*.
495 Marre, „Girl, Interrupted”.
496 Dr. Rowan Williams, interviu, 29 aprilie 2021.
497 Gordon Rayner, „Royal Wedding: Prince William Insists on Role for Kate Middleton's Family”, *The Telegraph*, 25 noiembrie 2010.
498 Camilla Tominey, „Is Gary Goldsmith Really the Black Sheep of the Middleton Family?”, *Express*, 24 martie 2013.
499 Martina Bet, „Queen's Heartbreaking Words to Prince Philip

on Kate and William's Wedding Day", *Express*, 9 aprilie 2021.

Capitolul 14

MAREA EVADARE

Eroul Harry își găsește calea

500 Carmen Nobel, „Prince Harry in Afghanistan: Miguel Head Shares the Story of a Historic Media Blackout", *The Journalist's Resource*, 18 aprilie 2019.

501 Duncan Larcombe, *Prince Harry: The Inside Story*, HarperCollins, Londra, 2017, cap. 7.

502 „Tony Blair's Address", BBC Radio 4, 20 martie 2003.

503 „Prince Harry Dismissed «Bullet Magnet' Fears»", *The Telegraph*, 28 februarie 2008.

504 Stephen Bates, „Harry at 21 on Camilla, the Media and AIDS Children in Africa", *The Guardian*, 15 septembrie 2005.

505 Jamie Lowther-Pinkerton LVO, MBE, DL, interviu, 11 martie 2021.

506 Junor, „Thwarted", *Prince Harry*.

507 Levin, *Harry: Conversations*, cap. 6.

508 Charles Spencer, *The Spencer Family*, Penguin, Londra, 2000, cap. 8.

509 Caroline Davies, „Meghan, Diana, Drugs and Therapy: What Harry Said in Apple TV Series", *The Guardian*, 21 mai 2021.

510 „Harry in Paparazzi Brawl", *The Evening Standard*, 20 octombrie 2004.

511 „£45,000 Damages for Teacher Who Accused Prince Harry of Cheating", *The Guardian*, 14 februarie 2006.

512 Levin, „Exclusive: Prince Harry".

513 Bates, „Harry at 21".

514 Rebecca English, „About Time, You 'Orrible Little Prince!", *The Daily Mail*, 9 mai 2005.

515 Audrey Gillan, „«I Think This Is as Normal as I'm Ever Going to Get»", *The Guardian*, 29 februarie 2008.

516 Major General Francis "Buster" Howes CB, OBE, interviu, 4 martie 2021.

517 Andersen, *William and Kate*, cap. 5.

518 Larcombe, *Prince Harry*, cap. 6.

519 „Prince Harry—I'm better Than Prince William 2009.mpg",

YouTube, 3:18, 23 mai 2011.
520 Junor, „By Hook or by Crook”, *Prince William.*
521 Hardman, *Our Queen*, cap. 9.
522 Larcombe, *Prince Harry*, cap. 6.
523 Nobel, „Prince Harry in Afghanistan”.
524 Caroline Davies „Charles and His Cantankerous Canter”, *The Guardian*, 30 decembrie, 2007.
525 Matt Drudge, „Prince Harry Fights on Frontlines in Afghanistan; 3 Month Tour”, *Drudge Report*, 28 februarie 2008.
526 Nobel, „Prince Harry in Afghanistan”.
527 Ibid.
528 Michael Smith, „«I'm No Hero», Says Prince Harry”, *The Sunday Times*, 2 martie 2008.
529 Nobel, „Prince Harry in Afghanistan”.

Capitolul 15

SPIONII

Cum i-a hărțuit presa pe membrii familiei regale

530 Helen Rumbelow, „Chelsy Davy: «It Was Full-On—Crazy and Scary and Uncomfortable»”, *The Times*, 27 iunie 2016.
531 Klara Glowczewska, „Prince Harry Joins a Pioneering Conservation Outfit in the Fight to Save Africa's Wild Animals”, *Town & Country* 28 septembrie 2021.
532 Junor, „Gap Year”, *Prince William.*
533 Chris Tryhorn, „Clarence House Attacks «Ill-Informed *Express*”, *The Guardian*, 20 februarie 2004.
534 Rumbelow, „Chelsy Davy”.
535 Ibid.
536 Graham Johnson, „*Daily Mail* Dragged into Murdoch's Prince Harry Hacking Scandal”, *Byline Investigates*, 27 mai 2020.
537 Patrick Harverson LVO, interviu, 4 noiembrie 2019.
538 Tom Bradby, „The Phone Call to Prince William That Changed All Our Lives”, *Express*, 16 iulie 2012.
539 Harverson, interviu, 4 noiembrie 2019.
540 Ibid.
541 „Prince Harry”, *Armchair Expert with Dax Shepard*, podcast,

33:30, 13 mai 2021.

542 Graham Johnson, „Prince Harry Hacking Exclusive: Top *Mirror* Private Investigator Targeted Diana, Princess of Wales", *Byline Investigates*, 29 octombrie, 2019.

543 Alan Rusbridger, *Breaking News: The Remaking of Journalism and Why It Matters Now*, Picador, New York, 2019, cap. 16.

544 Roy Greenslade, „Empress of the Sun", *The Guardian*, 14 ianuarie 2003.

545 Graham Johnson, „Murdoch CEO Brooks Illegally Spied for a Year on Teenage Prince Harry", *Byline Investigates*, 7 aprilie 2020.

546 Ian Katz, „It Was Me What Spun It", *The Guardian*, 27 octombrie 2003.

547 Gavin Burrows, conversație personală cu Graham Johnson.

548 Ibid.

549 Lisa O'Carroll, „Prince William's Messages for Kate Middleton Were Hacked, Court Told", *The Guardian*, 19 decembrie 2013.

550 Greg Miskiw, conversație personală cu Graham Johnson.

551 Ibid.

552 Glenn Mulcaire, conversație personală cu Graham Johnson.

553 Peter Walker, „Ex-*NoW* Journalist Dan Evans Gets Suspended Sentence Over Hacking", *The Guardian*, 24 iulie 2014.

554 „Rupert Murdoch: «The Most Humble Day of My Life»" BBC News, 19 iulie 2011.

555 Andy Davies, „Revealed: The Rupert Murdoch Tape", *Channel 4 News*, 3 iulie 2013.

556 Josh Halliday, „Scotland Yard Seeks Rupert Murdoch Secret Tape", *The Guardian* 5 iulie 2013.

557 „News International and Phone-Hacking", House of Commons, Culture, Media and Sport Committee, Eleventh Report of Session 2010–12, vol. 1, 30 aprilie 2012.

558 Lisa O'Carroll, „Levenson Report: Key Points", *The Guardian*,29 noiembrie 2012.

559 „Leveson: Where Does It Leave the Internet?", BBC News, 30 noiembrie 2012.

560 Gavin Burrows, „The Princes and the Press", interviu realizat de Amol Rajan, BBC Two, 22 noiembrie 2021.

Capitolul 16

GLORIANA

Victoria Casei de Windsor

561 „The Queen's Jubilee: Diamond Is Not Forever", *The Guardian*,1 iunie 2012.
562 Robert Booth și Julian Borger, „Christopher Geidt: The Suave, Shrewd and Mysterious Royal Insider", *The Guardian*, 31 mai, 2013.
563 William Borders, „Lord Mountbatten Is Killed as His Fishing Boat Explodes; I.R.A. Faction Says It Set Bomb", *The New York Times*,28 august 1979.
564 „Bloody Sunday Killings «Unjustified and Unjustifiable»", BBC News, 15 iunie 2010.
565 Andrew Marr, interviu, 12 mai 2021.
566 Bernard Donoughue, corespondență e-mail, 7 mai 2021.
567 Mary McAleese, interviu, 25 mai 2021.
568 Enda Kenny, interviu, 13 mai 2021.
569 McAleese, interviu.
570 „Full Text of Speech by Queen Elizabeth II", *The Irish Times*, 18 mai 2011.
571 David Cameron, *For the Record*, William Collins, New York, 2019, cap. 23.
572 Ibid.
573 Marr, interviu.
574 Ibid.
575 Kenny, interviu.
576 Cameron, *For the Record*, 459.
577 „Prince Harry «Such a Gentleman» Says Bash Kazi, Who Was Helped by British Royal After Polo Accident", *The Washington Post*, 18 martie 2012.
578 „Cheryl Cole: «I Dreamt I Married Prince Harry»", *Marie Claire*,3 aprilie 2012.
579 Stephen Bates, „Thames Flotilla to Mark Queen's Diamond Jubilee", *The Guardian*, 5 aprilie 2011.
580 Simon Schama, corespondență e-mail, 20 mai 2021.

581 Cameron, *For the Record*, cap. 27.
582 *Anne: The Princess Royal at 70*, regizat de Ian Denyer, ITV, 2020.
583 Stuart Jeffries, „How the Royals Became Cool", *The Guardian*,11 aprilie 2012.
584 Hugo Vickers, interviu, 12 mai 2021.
585 Ross Lydall, „Camilla Hit by Rioter Through Car Window as Protesters Attack Royals", *The Evening Standard*, 12 aprilie 2012.
586 Seb Coe, *Running My Life: The Autobiograph*, Hodder and Stoughton, Londra, 2012, cap. 24.
587 Ibid.
588 *Anne: The Princess Royal at 70*, 13:12.
589 Cameron, *For the Record*, cap. 27.
590 „Factbox: Memorable Quotes from the 2012 London Olympics", Reuters, 30 iulie 2012.
591 Andy Beckett, interviu, 17 mai 2021.
592 Marr, interviu.
593 Beckett, interviu.
594 Matt Dathan, „London Riots: Prince Charles Cares More Than Cameron, Miliband and Clegg Says Senior MP", *The Independent*, 18 martie 2015.
595 Stephen Daldry CBE, interviu, 19 mai 2021.
596 Kelly, *Other Side of the Coin*, cap. 3.
597 Amy Raphael și Danny Boyle, „The Opening Ceremony of the 2012 London Olympics", în *Creating Wonder: In Conversation with Amy Raphael*, Faber and Faber, Londra, 2013.
598 Coe, *Running My Life*, cap. 27.
599 Ibid.
600 Daldry, interviu.

Capitolul 17
DUCELE HAZARDULUI
Groapa de bani a lui Andrew

601 Sasha Swire, „2011", în *Diary of an MP's Wife: Inside and Outside Power*, Little, Brown, Londra, 2020.
602 „A Life in Quotes: The Queen Mother on . . .", *The*

Guardian, 31 martie 2002.
603 Andrew Roberts, „The Bitter Row That Blighted the Queen Mother's Fortune", *The Telegraph*, 12 mai 2002.
604 Peter Brookes, *The Times*, 2012.
605 „The Queen Net Worth—*Sunday Times* Rich List 2021", *The Sunday Times*, 21 mai 2021.
606 „Eleanor Steafel, „My Life Up Close with the Queen—the Most Famous Woman in the World", *The Telegraph*, 12 iunie 2021.
607 Jonathan Calvert, George Arbuthnott și Tom Calver, „Prince Michael of Kent «Selling Access» to Putinistas", *The Sunday Times*, 8 mai 2021.
608 Stephen Castle, „From Prince Andrew, Critical Words for U.S. on Iraq", *The New York Times*, 4 februarie 2008.
609 Stephen Day CMG, „It's Now Getting Really Bad...", *Royal Musings*, 10 martie 2011.
610 Laura Roberts, „Duke of York Pleads for Government Support Over Dinner with Tunisian Dictator's Relation", *The Telegraph*, 5 martie 2011.
611 Guy Adams, „The Truth About Andrew's £15m House Sale", *The Daily Mail*, updatat 23 mai 2016.
612 Tom Sykes, „Just What Is Prince Andrew's Relationship to a Kazakh Oligarch?", *The Daily Beast*, updatat 13 aprilie 2017.
613 Emily Fairbairn, „His Royal Rudeness: Prince Andrew's Decades of Unpleasantness Revealed—from His Huge Ego to the Diva-Like Meltdowns", *The Sun*, 21 noiembrie 2019.
614 Darren Johnson, Twitter, 30 august 2019, 10:49 a.m.
615 „Prince Andrew: Envoy Career Plagued with Controversy", BBC News, 21 iulie 2011.
616 Nicholas Watt, „Prince Andrew Special Trade Role to Be Downgraded", *The Guardian*, 6 martie 2011.
617 Philip Williams, „*Invincible* and Prince Andrew Home from War", UPI, 17 septembrie 1982.
618 Nigel Cawthorne, *Prince Andrew: Epstein, Maxwell and the Palace* Gibson Square Books, Londra, 2020, cap. 3.
619 Edward Klein, „The Trouble with Andrew", *Vanity Fair*, august 2011.
620 Cawthorne, Prince Andrew, cap. 2.

621 Ibid.

622 Ibid.

623 Elton John, *Me*, St Martin's Griffin, New York, 2019, cap. 14.

624 Sarah Oliver, „Koo Stark Reveals the Truth About Prince Andrew: After 32 Years' Silence, Prince's Ex-Lover Gives Account of Affair to Defend Him from «Sex-Slave» Claims", *The Mail on Sunday*, updatat la 15 februarie 2015.

625 Phil Dampier, „Publishing Koo", *The Royal Observer*, 3 iunie 2021.

626 Annabel Sampson, „Prince Andrew's Ex Koo Stark Loses Annual Payment", *Tatler*, 17 februarie 2021.

627 Dempster and Evans, *Behind Palace Doors*, cap. 19.

628 Dominic Kennedy, „Koo Stark Defends Duke Against Sex Allegations", *The Times*, 16 februarie 2015.

629 Hilary Rose, „My Mills and Boon Life—the Duchess of York's Story", *The Sunday Times*, 14 ianuarie 2021.

630 Karen DeYoung, „Fergie: Bedlam Over the Bride", *The Washington Post*, 22 iulie 1986.

631 Brown, *Diana Chronicles*, cap. 13.

632 Kate Waddington, interviu, 14 septembrie 2006.

633 Sarah, ducesă de York, și Jeff Coplon, *My Story*, Simon and Schuster, Londra, 1996, cap. 2.

634 Ibid., cap. 9.

635 Emily Kirkpatrick, „Prince Andrew's Former Maid Reportedly Had to Be Trained on How to Arrange His Teddy Bear Collection", *Vanity Fair*, 24 ianuarie 2022.

636 Sarah, The Duchess of York, with Jeff Coplon, *My Story*, cap. 9.

637 Waddington, interviu.

638 Paul Sims, „Prince Andrew Kept Fergie's Wedding Dress in His Wardrobe After They Divorced", *The Sun*, 20 ianuarie 2022.

639 Wyatt, „1993", *Journals of Woodrow Wyatt*, vol. 3.

640 Waddington, interviu.

641 Richard Kay, „The Night Diana Told Me «The Redhead's in Trouble» as I Confronted Fergie's Toe Sucking Lover: As We Begin a Spectacular Series on Palace Scandals, Legendary Royal Writer RICHARD KAY Looks Back", *The Daily Mail*, 1

noiembrie 2014.
642 Sarah, ducesă de York, interviu realizat de Oprah Winfrey, *Finding Sarah Ferguson*, OWN: The Oprah Winfrey Network, 2011.
643 Camilla Tominey, „The Duchess of York: «I Am Proud of My Failings»", *The Telegraph*, 23 iulie 2021.
644 Christine Lennon, „Duchess of York: Diana, the Queen and I", *Harper's Bazaar*, 28 februarie 2007.
645 Stephen Bates, „Sarah Ferguson Offered Access to Prince Andrew for Cash, Says Tabloid", *The Guardian*, 23 mai 2010.
646 Frances Hardy, „«I'm Not Divorced from Andrew—I'm Divorced TO Him»: In Her First Full Interview for 20 Years, Sarah Ferguson Discusses Her Weight Issues, Complex Personal Life, Eugenie's Wedding… and THAT Remarriage Gossip", *The Daily Mail*, updatat la 10 noiembrie 2018.
647 „Duchess of York Apologises for «Gigantic Error of Judgment» Over Debt", *The Evening Standard*, 12 aprilie 2012.
Capitolul 18
UN PRIETEN INCOMOD
Mirajul lui Jeffrey Epstein

648 Malia Zimmerman, „Billionaire Sex Offender Epstein Once Claimed He Co-founded Clinton Foundation", Fox News, 6 iulie 2016.
649 Hannah Gold și Marie Lodi, „The Décor in Jeffrey Epstein's NYC Townhouse Is the Stuff of Nightmares", *The Cut*, updatat la 15 august 2019.
650 Conchita Sarnoff, interviu, 8 iunie 2021
651 Philip Weiss, „The Fantasist", *New York*, 7 decembrie 2007.
652 Sarnoff, interviu.
653 Steve Hoffenberg, interviu, 25 iulie 2021.
654 Eleanor Berry, *My Unique Relationship with Robert Maxwell: The Truth at Last*, Book Guild, Market Harborough, Leicestershire, 2019.
655 „The Strange and Lonely Life of Britain's Would-Be Playboy Prince", *The Times*, 12 martie 2011.
656 Klein, „Trouble with Andrew".
657 Guy Adams, „Ten Questions Buckingham Palace MUST

Answer Over Prince Andrew's «Under-Age Sex Slave» Scandal", *The Daily Mail*, 6 ianuarie 2015.
658 Bradley J. Edwards, *Relentless Pursuit: Our Battle with Jeffrey Epstein*, Gallery Books, New York, 2020, cap. 28.
659 Ibid.
660 Ibid.
661 Benjamin Weiser, „«Massage» Was Code for «Sex»: New Epstein Abuse Revelations", *The New York Times* 9 august, 2019.
662 Vanessa Grigoriadis, „«They're Nothing, These Girls»: Unraveling the Mystery of Ghislane Maxwell, Epstein's Enabler", *Vanity Fair*, 12 august, 2019.
663 John Preston, interviu, 22 iunie 2021.
664 Klein, „Trouble with Andrew".
665 John Arlidge, „The Magazine Interview: Prince Andrew on Being the Palace's «Entrepreneur-in-Residence»", *The Sunday Times*, 3 decembrie 2017.

Capitolul 19
NUMĂRUL 6 PE LISTA APELURILOR
Lumea lui Meghan Markle

666 Chris Bradford, „Meghan Markle's Estranged Dad Thomas Reveals She Told Him «Daddy I Want to Be Famous» When She Was on Red Carpet Aged 12", *The Sun* 23 iunie 2021.
667 Collette Reitz, „Meghan Markle Stood Up for Women as a Young Girl & Is Our New Feminist Icon", *Elite Daily*, 1 decembrie 2017.
668 Wendy Riche, interviu, 16 decembrie 2019.
669 „Home Video Shows a Day in the Life of Meghan Markle circa 1999", YouTube, 5:11, 8 decembrie 2017.
670 Thomas Markle, interviu, 27 august 2021.
671 „Meghan Markle, „I'm More Than an «Other»" *Elle*, 22 decembrie 2016.
672 Samantha Markle, *The Diary of Princess Pushy's Sister: A Memoir, Part 1*, Central Park South Publishing, New York, 2021, cap. 9.
673 Duchess of Sussex, „Birthday Suit", *The Tig Archives*, septembrie 2014.

674 Markle, „I'm More Than an «Other»"

675 Matt Goulet, „Meghan Markle Grew Up Around TV Decades Before She Starred on *Suits*", *Esquire*, 14 februarie 2018.

676 Emma Duncan și Valentine Low, „Can Meghan Markle Modernise the Monarchy?", *The Economist*, 23 mai 2018.

677 Duchess of Sussex, „Birthday Suit".

678 Bonnie Zane, interviu, 9 ianuarie, 2020.

679 James Walcott, „Suits Me", *Vanity Fair* mai 2018.

680 Kevin Bray, interviu, 29 ianuarie 2020.

681 Zane, interviu.

682 Bray, interviu.

683 David Bartis, interviu, 29 ianuarie 2020.

684 Duchess of Sussex, „A Suitable Beginning", *The Tig Archives*, ianuarie 2015.

685 Ibid.

686 Aaron Korsh, interviu, 16 decembrie 2019.

687 Erica Gonzales, „Meghan Markle Opens Up About Her Family's Experience with Racism", *Harper's Bazaar*, 18 ianuarie 2017.

688 Duchess of Sussex, „A Love Letter", *The Tig Archives*, mai 2014.

689 Markle, *Diary of Princess Pushy's Sister*, cap. 8.

690 Riche, interviu.

691 Shelley Curtis Litvack, interviu, 12 august 2021.

692 Markle, *Diary of Princess Pushy's Sister*, cap. 12.

693 Thomas Markle, interviu.

694 Bray, interviu.

695 Duchess of Sussex, „Suitable Beginning".

696 Lady Colin Campbell, *Meghan and Harry: The Real Story*, Pegasus Books, New York, 2020, cap. 3.

697 Julianne Carell, „Actress Meghan Markle's Favorite Toronto Beauty Spots", *Glamour*, 21 august 2014.

698 Sarah Madaus, „Meghan Markle's Former Co-Star Gina Torres Says Motherhood Is a «Dream Come True» for the Duchess", *Town & Country* 28 iulie 2019.

699 Salamishah Tillet, „Meghan Markle Left «Suits» Here's What She Took with Her", *The New York Times* 25 aprilie 2018.

700 „*Suits* Star Meghan Markle".

701 Bray, interviu.

702 Cath Clarke, „Anti-Social", *Time Out*, 27 aprilie 2015.

703 Jonathan Shalit, interviu, 9 august 2021.

704 Katie Hind, „The Night Meghan Markle Begged Me to Get Her IN the Tabloids: The Duchess of Sussex Spoke Movingly About the Pressures of the Media Spotlight, but as KATIE HIND Reveals, She Wasn't Always So Reticent", *The Mail on Sunday*, updatat la 27 octombrie, 2019.

705 Amy Mackelden, „Meghan Markle's First Royal Tour Speech Was an Emotional Call for Female Empowerment", *Harper's Bazaar*, 24 octombrie 2018.

706 Andrew Morton, *Meghan: A Hollywood Princess*, Michael O'Mara, Londra, 2018, cap. 8.

707 „How These Visionary Women Are Carving the Path for Gender Equality", YouTube, 14:09, 17 octombrie 2014.

708 Duchess of Sussex, „Meghan Markle for *Elle*: «With Fame Comes Opportunity, but Also a Responsibility»", *Elle*, 8 noiembrie 2016.

709 „Meghan Markle UN Women", YouTube, 8:23, 13 martie 2015.

710 Duchess of Sussex, „Meghan Markle for *Elle*".

711 „Meghan Markle Was on the Hunt for «Famous British Men» Before Meeting Prince Harry", *The News International*, 21 septembrie 2021.

712 Piers Morgan, „Hearty Congratulations, Harry, You Picked a Real Keeper (Even If Your Romance Did Destroy My Beautiful Friendship with the Amazing Meghan Markle)", *Mail Online*, 27 noiembrie 2017.

713 Kate Mansey, „It's Meghan and Haz! Royal Bride-to-Be Gave Harry His New Nickname Weeks After Their First Meeting—and It WASN'T a Blind Date, Says Her Friend and Advisor", *The Mail on Sunday*, updatat la 8 aprilie 2019.

Capitolul 20

PRĂBUȘIREA GENTLEMANULUI PUNGAȘ

Harry se confruntă cu demonii lui

714 The Duke and Duchess of Cambridge, Twitter, 29 aprilie

2016, 3:55 p.m.
715 „Prince Harry «Let Down Family» Over Vegas Photos", BBC News, 21 ianuarie 2013.
716 Lowther-Pinkerton, interviu.
717 Howes, interviu.
718 Tom Sykes, „Why on Earth Is Prince Harry Single?", *The Daily Beast*, 13 aprilie 2017.
719 „Everything You Ever Needed to Know About Cressida Bonas", *Tatler*, 9 septembrie 2013.
720 *Diana, Our Mother.*
721 Hannah Furness, „Prince Harry: I Sought Counselling After 20 Years of Not Thinking About the Death of My Mother, Diana, and Two Years of Total Chaos in My Life", *The Telegraph*, 19 aprilie 2017.
722 Ibid.
723 Ibid.
724 Duke of Sussex, *The Me You Can't See.*
725 Duke of Sussex, „Prince Harry", Bryony Gordon's *Mad World*, 16 aprilie 2017.
726 Duke of Cambridge, *Time to Walk*, Apple Fitness+, 2021.
727 „Battle of the Somme Centenary Commemorations", royal.uk, 1 iulie, 2016.
728 „FULL Interview: Prince Harry and Meghan Markle", YouTube, 3:51, 27 noiembrie 2017.

Capitolul 21

FERMECAT

Planetele se aliniază pentru Harry și Meghan

729 Morton, *Meghan: A Hollywood Princess*, cap. 9.
730 Omid Scobie and Carolyn Durand, *Finding Freedom: Harry and Meghan*, Dey Street Books, New York, 2020, cap. 3
731 Ibid.
732 Ibid.
733 Ibid., cap. 4.
734 Ibid., cap. 8.
735 „Prince Harry and Girlfriend Buy Christmas Tree in London", ITV, 14 decembrie 2016.
736 „Mail Order Bride? How the Middletons Made Their

Millions", *The Times*, 26 noiembrie 2010.

737 Hilary Mantel, „Royal Bodies", *London Review of Books*, 21 februarie 2013.

738 Lauren Collins, „Prince Harry, Meghan Markle, and Royal Romance", *The New Yorker*, 14 mai 2018.

739 Camilla Tominey, „50 Years On: How the Duchess of Cornwall Finally Won Over the Nation", *The Telegraph*, 20 August 2021.

740 Lauren Collins, „Mail Supremacy", *The New Yorker* 26 martie 2012.

741 Ruth Styles, „Exclusive: Harry's Girl Is (Almost) Straight Outta Compton: Gang-Scarred Home of Her Mother Revealed – So Will He Be Dropping By for Tea?", *The Daily Mail*, updatat 10 ianuarie 2020.

742 Scobie și Durand, *Finding Freedom*, cap. 5.

743 Gordon Rayner, „The Duke of Cambridge Approved Prince Harry's Plea to Trolls to Leave Meghan Markle Alone", *The Telegraph*, 26 noiembrie 2016.

744 Charlie Brinkhurst-Cuff, „Prince Harry's Woke Statement Doesn't Mean We Should Start Dreaming of Being Princess", *The New Statesman*, 15 noiembrie 2016.

745 „Meghan Markle, Wild About Harry!", *Vanity Fair* 6 septembrie 2017.

746 Carolyn Durand și Katie Kindelan, „Meghan Markle Speaks Out #MeToo Movement, Calls for Women to Be «Empowered» to Use Their Voice", *Good Morning America*, 28 februarie 2018.

747 „Meghan Markle Wants to «Hit Ground Running» with Royal Charity Work", BBC News, 28 februarie, 2018.

Capitolul 22

REGATUL MAGIC

O nuntă transformă Casa de Windsor

748 Scobie și Durand, *Finding Freedom: Harry and Meghan*, cap. 14.

749 „«The Power of Love»: Adress by U.S. Bishop at Harry and Meghan's Wedding", Reuters, 19 mai 2018.

750 Tara Isabella Burton, „Bishop Michael Curry Just Stole the

Show with His Sermon at the Royal Wedding", *Vox*, 19 mai 2018.

751 Chloe Morgan, „Kate Middleton Is «Mortified» by Claims That She Made Meghan Markle Cry During Row over Bridesmaids Dresses Because She's «Very Careful» with How She Treats Others' so as Not to Spark Feud Rumours, Royal Expert Claims", *Mail Online*, updatat 16 martie 2021.

752 Morgan, „Hearty Congratulations, Harry".

753 Rachel Johnson, „Sussex Fatigue: Meghan and Harry Are Making the British Yearn for the Queen Mum", *Air Mail*, 24 octombrie 2020.

754 „«It Was Fantastic»: Prince Harry Tells *Today* on BBC Radio 4 About Christmas with Meghan Markle and Says Royals Are «the Family I Suppose She' s Never Had»", *The Sun*.

755 Lady Anne Glenconner, conversație privată.

756 Christopher Bucktin, „«Maybe We Embarrass Her»: Meghan Markle's Brother Thomas Says Their Family Is Torn Apart over Royal Wedding Snub", *Mirror*, updatat 19 aprilie 2018.

757 Joseph Curtis, „«It's Time to Man Up, Harry!» Meghan Markle's Sister Blasts the Prince for «Allowing Meg to Ignore» Her Family in Extraordinary Twitter Tirade Right in Middle of Meghan's First Official State Appearance", *Mail Online*, 18 aprilie 2018.

758 „Meghan Markle's Estranged Brother Writes a Letter to Prince Harry (Exclusive)", *In Touch*, updatat 19 mai 2018.

759 Riche, interviu.

760 Thomas Markle, interviu.

761 Ibid.

762 Scobie și Durand, *Finding Freedom*, cap. 12.

763 Thomas Markle, interviu.

764 „A Statement by the Communications Secretary to Prince Harry", royal.uk, 8 noiembrie 2016.

765 Harverson, interviu, 4 noiembrie 2019.

766 James Beal, „Dad's £23 Hideout: Meghan Markle's Shamed Dad Thomas Watched Royal Wedding from a £23-a-Night Airbnb in Mexico", *The Sun*, 22 mai 2018.

Capitolul 23

IEȘIREA DIN SCENĂ

Dimineața de după a monarhiei

767 Emily Andrews, „Iron Duke: Prince Philip, 97, Yelled «My Legs, My Legs» After Car Crash «Caused by Dazzling Sun» „*The Sun*,18 ianuarie 2019.

768 Haroon Siddique, „Prince Philip Has Not Said Sorry for Car Crash, Injured Woman Claims", *The Guardian*, 20 ianuarie, 2019.

769 Johnny Dymond, „The Royal Visit—Prince Philip Accepts His Certificate", *British Dental Journal* 230 (Mai 2021), pp. 546–566; fragmente publicate inițial în vol. 104 (martie 1958).

770 „Harry and Meghan Not Returning as Working Members of Royal Family", BBC News, 19 februarie 2021.

771 Polly Dunbar, „Getting Up at 5am, Bombarding Aides with Texts and Her Eyebrow-Raising Fashion: Meghan Is Shaking Up the Royals Six Months After the Wedding", *The Mail on Sunday*, updatat 19 noiembrie 2018.

772 Simon Perry, „How the Queen Avoided an Awkward Car Moment with Meghan Markle: «You Go First»", *People*, 14 iunie 2018.

773 Rebecca Mead, „Meghan Markle's Ever-So-Slightly Radical Cookbook", *The New Yorker*, 25 septembrie 2018.

774 Emily Nash, „Not a Handout, a Hand Held", Instagram, 12 septembrie 2019.

775 Simon Perry, „Meghan Markle Steps Out in Her First Maternity Dress as She Visits One of Her New Patronages", *People*, 10 ianuarie 2019.

776 Isabella Kwai, „Harry and Meghan Charm Sometimes Skeptical Subjects in Australia", *The New York Times*, 16 octombrie 2018.

777 Brandreth, interviu.

778 *The Princes and the Press*, prezentat de Amol Rajan, regizat de Grace Hughes-Hallett, BBC Two, 2021.

779 Brown, *Diana Chronicles*, cap. 10.

780 Duke of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*

781 Princess of Wales, „An Interview with HRH The Princess of Wales", *Panorama.*

782 Valentine Low, „£2.4m Bill for Renovation of Meghan and Harry's House, Frogmore Cottage", *The Times*, 25 iunie 2019.
783 *Harry and Meghan: An African Journey*, regizat de Nathaniel Lippiett, ITN Productions, 2019.
784 Morton, „Diana, prințesă de Wales. Povestea spusă de ea însăși" în *Diana. Povestea unei prințese spuse de ea însăși.*
785 Michelle Tauber, „Meghan Markle's Best Friends Break Their Silence: «We Want to Speak the Truth»", *People*, 6 februarie 2019.
786 Caroline Davies, „Meghan Chose to Write Letter to Father to Protect Prince Harry, Texts Reveal", *The Guardian*, 12 noiembrie 2021.
787 Sean Coughlan, „Duchess of Sussex Weighed Up Calling Father «Daddy»", BBC News, 10 noiembrie 2021.
788 Thomas Markle, interviu.
789 Charles' Diary Lays Thoughts Bare", BBC News, 22 februarie 2006.
790 „Meghan Sues *Mail on Sunday* Over Private Letter", BBC News, 2 octombrie, 2019.
791 Gareth Davies, „Meghan's Statement in Full: Duchess Says She Is «Reshaping» Tabloid Media Industry as She Takes Swing at «Daily Fail»", *The Telegraph*, 2 decembrie 2021.
792 Nicholas Witchell, „Meghan Apologises to Court for Forgetting Biography Briefing Notes", BBC News, 11 noiembrie 2021.
793 Caroline Davies, „Meghan Calls for Tabloid Industry Overhaul as *Mail on Sunday* Loses Appeal", *The Guardian* 2 decembrie, 2014.
794 Mark Stephens, interviu, 2 decembrie 2021.

Capitolul 24
INTIMITATE ȘI PREJUDECATĂ
Cum să supraviețuiești în acvariul Windsor

795 Duchess of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*
796 Nicolson, interviu.
797 Euan Rellie, interviu, 23 iulie 2021.
798 Vassi Chamberlain, „What the Duchess of Cambridge Is Really Like Behind Closed Doors", *The Telegraph*, 8 ianuarie

2022.
799 „«Very Buckinghamshire»: How «Society Bible» *Tatler* Fell Out of Royal Favour", *The Guardian*, 1 iunie 2020.
800 Christopher Andersen, *Brothers and Wives*, Gallery Books, New York, 2021, cap. 5.
801 *The Princes and the Press.*
802 Katie Nicholl, „The Real Meaning of Kate Middleton's Very Personal Honor from the Queen", *Vanity Fair*, 30 aprilie 2019.
803 „Why Can't Meghan Markle Keep Her Hands Off Her Bump? Experts Tackle the Question That Has Got the Nation Talking: Is It Pride, Vanity, Acting – or a New Age Bonding Technique?", *The Mail on Sunday*, updatat 28 ianuarie 2019.
804 Patrick Greenfield, „Princess Michael of Kent Apologises for «Racist Jewellery» Worn at Lunch with Meghan Markle", *The Guardian*, 23 decembrie 2017.
805 Stephen Bates, „The Marquess of Bath Obituary", *The Guardian*,5 aprilie 2020.
806 Emma Thynn, Marchioness of Bath, interviu, 29 octombrie 2021.
807 Michelle Obama, *Becoming*, Crown, New York, 2018, cap. 6.
808 „Fox Refers to Michelle Obama as «Baby Mama»", *Today*, 13 iunie 2008.
809 Raisa Bruner, „Michelle Obama Explains What «Going High» Really Means", *Time*, 20 noiembrie 2018.
810 Megan Sutton, „Michelle Obama Reveals the Advice She'd Give to the Duchess of Sussex", *Good Housekeeping*, 12 martie 2018.
811 Nick Lowles, interviu, 21 octombrie 2021.
812 Duke of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*
813 „Prince Philip's Gaffes from Decades on Royal Duty", BBC News, 4 mai 2017.
814 Gerard Seenan, „Prince Apologises as Latest Gaffe Offends Indians", *The Guardian*, 11 august 1999.
815 Penny Mortimer, interviu, 8 ianuarie 2021.
816 Talia Shadwell, „Prince Andrew Made «Unbelievable» Racist Comments About Arabs, Ex-Home Secretary Says", *Mirror*, 19 noiembrie 2019.
817 „African Theme Shows Wild Side of Wills", *Wales Online*,

updatat 1 aprilie 2013.
818 Owen Bowcott, „Polo Friend of Charles Addressed as «Sooty»”, *The Guardian*, 14 ianuarie 2009.
819 Aatish Taseer, „Race and the Royals: An Outsider's View Inside Kensington Palace”, *Vanity Fair*, mai 2018.
820 Aatish Taseer, interviu, 15 martie 2021.
821 Johnson, „RACHEL JOHNSON: Sorry, Harry”.
822 „PM's Past Comments About Black People «Deeply Offensive»”, BBC News, 12 iunie 2020.
823 Taseer, interviu.
824 *The Princes and the Press.*
825 Nadine White, „Meghan's Mother Doria Ragland's Appearance in Royal Baby Photo Celebrated as Watershed for «Multicultural Britain»”, *The Huffington Post*, updatat 9 mai 2019.
826 Grant Tucker, Twitter, 8 mai, 2019, 5:23 p.m.
827 David Hughes, „Buckingham Palace Statement in Full: Read the Royal Family's Succinct Response to Harry and Meghan Interview”, *I News*, 10 martie 2021.

Capitolul 25
PÂRJOLUL
„Annus Horribilis” Redux

828 Hannah Furness, „Prince Harry: I Warned Twitter Boss About a Coup Before the Capitol Riots”, *The Telegraph*, 10 noiembrie 2021.
829 „A Major Celebrity Is Pitching Senators from Both Parties on Paid Family and Medical Leave: Meghan Markle”, *Politico*, 3 noiembrie 2021.
830 Melanie Phillips, „Meghan's «Woke» *Vogue* Is Shallow and Divisive”, *The Times*, 29 iulie 2019.
831 Duchess of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*
832 Duke of Sussex, *The Me You Can't See.*
833 Duke of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*
834 „About”, Heads Together, headstogether.org.uk.
835 *Harry and Meghan: An African Journey.*
836 Ibid.
837 „Statement by His Royal Highness Prince Harry, Duke of

Sussex", sussexofficial.uk, 1 octombrie 2019.

838 Brownen Weatherby, „Female MPs Pen Open Letter to Meghan Markle in Support of Her Stand Against «Distasteful and Misleading» Articles", *The Evening Standard*, 29 octombrie 2019.

839 Tom Bradby, „Prince Harry and Meghan: ITV African Journey Documentary Shows They Can Only Take So Much", *The Times*, 20 octombrie 2019.

840 Bonnie Christian, „Prince Andrew Faces Barrage of Criticism Over «Plane Crash» Jeffrey Epstein Scandal Interview", *The Evening Standard*, 17 noiembrie 2019.

841 Dickie Arbiter LVO, Twitter, 16 noiembrie 2019, 10:26 p.m

842 Camilla Tominey, „Prince Philip Told Prince Andrew to «Take His Punishment» After Summoning His Son to Sandringham", *The Telegraph*, 5 decembrie 2019.

843 Duke of York, Twitter, 20 noiembrie 2019, 6:02 p.m.

844 Sarah Ferguson, Instagram, 15 noiembrie 2019.

845 Freddy Mayhew, „Prince Andrew Interview Wins Top Prizes for CutsHit BBC *Newsnight* at Royal Television Society Awards", *Press Gazette*, 27 februarie 2020.

846 Andersen, *Brothers and Wives*, cap. 5.

847 Duke of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*

848 Ibid.

849 Andersen, *Brothers and Wives*, cap. 1.

850 Camilla Tominey, „Queen Delivers Hardest Possible «Megxit» as Cost of Harry and Meghan's Decision Becomes Clear", *The Telegraph*, 18 ianuarie 2020.

851 Bonnie Christian, „Harry Breaks Silences on Royal Crisis Saying He and Meghan Markle Had «No Other Option» but to Stand Down", *The Evening Standard*, 20 ianuarie 2020.

Epilog
JĂRATIC

852 „The Queen's Coronavirus Address:«We Will Meet Again»", BBC News, 5 aprilie 2020.

853 „Coronavirus: Charles Speaks Following Virus Diagnosis", BBC News, 1 aprilie 2020.

854 Sarah Campbell, Coronavirus: How the Royal Family Is

Changing in Lockdown", BBC News, 1 iulie 2020.
855 „Covid-19: Prince William «Tested Positive in April»", BBC News, 2 noiembrie 2020.
856 „Coronavirus: «Britain Is at Its Best, Weirdly, When We're in a Crisis», Says Prince William", ITV, 12 aprilie 2020.
857 Abbie Llewelyn, „Prince Philip Said He «Couldn't Imagine Anything Worse» Than Living to 100 Before Death", *Express*, 10 iunie 2021.
858 Brown, „Prince Philip".
859 Katie Nicholl, „Inside the Queen's Lockdown «Bubble»", *Vanity Fair*, 1 iunie 2020.
860 Duke of Sussex, *Oprah with Meghan and Harry.*
861 „Prince Harry to Author Book Reflecting on Lessons Learned Throughout His Life", Archewell, 19 iulie 2021.
862 Richard Kay, „The Sun on His Face and a Rug on His Lap", *The Daily Mail*, 9 aprilie 2021.
863 Duke of Sussex, *The Me You Can't See.*
864 Kara Kennedy, „Meghan Markle and Prince Harry Dropped for COP26 Video Speech After Queen's Message", *Express*, 8 noiembrie 2021.
865 Alex Kleiderman, „COP26: Act Now for Our Children, Queen Urges Climate Summit", BBC News, 1 noiembrie 2021.
866 Jack Royston, „Prince Harry's Carbon Pledge Pressures Royals Day After Queen Omits Him from Speech", *Newsweek*, 3 noiembrie, 2021.
867 Jaclyn Roth, „Meghan Markle & Prince Harry Look So in Love at «Global Citizen Live» Event—Details!", *The Royal Observer*,25 septembrie 2021.
868 Former members of Britain's armed forces to Queen Elizabeth, „Prince Andrew's position in the armed forces", 20–22 Wenlock Road, London, 13 ianuarie 2022.
869 Victoria Ward and Josie Ensor, „Queen to Help Pay for £12m Prince Andrew Settlement", *The Telegraph*, 15 februarie 2022.
870 „Elizabeth's Tilbury Speech, Iulie 1588", Timelines: Sources from History, British Library, bl.uk.
871 Caroline Davies, „Praise for Prince Charles After «Historic

Slavery Condemnation", *The Guardian*, 30 noiembrie 2021.

872 Her Majesty the Queen, „Christmas Broadcast 1957", 25 decembrie 1957, royal.uk.

Index

A

ABC News 351, 352
Adams, Gerry 416
Adams, Patrick 507, 513, 526
Afganistan 360, 362, 366, 368, 370, 373, 374, 408, 530, 636
Afia, Jenny 622
Aitken, Lee 477
Albert, prinț-consort 166
Alessi, Juan 483
Alexandra de Kent, prințesă 260, 465

Alexandra, regină 57, 91
Al Fayed, Dodi 119
Al Fayed, Mohamed 52, 117
Al Fayed, Omar 52
Allen, Lily 592
Allen, Woody 478
Althorp 53, 65, 93, 94
Althorp, 294
Andersen, Christopher 367, 653
Anderson, Mabel 59, 216
Anderson, Markus 517, 527
Annan, Kofi 170
Anne-Marie, prințesa Danemarcei 140
Annenberg, Lee 463
Anne, prințesă regală 14, 25, 26, 29, 30, 69, 76, 77, 89, 99, 108, 123, 124, 133, 259, 260, 264, 373, 418, 421, 427, 456, 661, 667, 674, 709
Anstruther-Gough-Calthorpe, Isabella 334
Arbiter, Dickie 109, 647, 655
Arlidge, John 489, 692
Arnold, Sarah 382
Asprey, Helen 400
Astor, lady 33
Attenborough, Sir David 669
Australia 41, 127, 185, 261, 268, 381, 417, 484, 489, 593, 594, 595, 596, 629
Australia, 127, 185, 261, 268, 381, 417, 484, 489, 593, 594, 596, 629
Awakening of Emily, The 459

B

Bailey, David 25
Baker, Oli 331
Balgove, 335
Balmoral 34, 42, 44, 45, 46, 50, 51, 86, 108, 119, 124, 125, 135, 137, 145, 155, 160, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 176, 180, 192, 196, 198, 259, 271, 318, 331, 369, 433, 444, 445, 459, 465, 611, 639, 640, 647, 661, 662, 673, 674, 686
Balmoral, 124, 137, 155, 166, 168, 176, 192, 196, 198, 331, 369, 433, 444, 446, 639, 647, 661, 673, 686
Barak, Ehud 473
Barnes, Barbara 270, 288, 289
Barrantes, Hector 462
Barrantes, Susan 462
Barrymore, Michael 48
Bartis, David 499, 500, 506, 689

Bashir, Martin 18, 38, 39, 51, 54, 110, 179, 283, 294, 295, 296, 303, 305, 306, 595, 706
Battenberg, Alice de 34
BBC 132, 158, 166, 182, 200, 202, 228, 258, 262, 303, 326, 372, 376, 407, 432, 577, 622, 647, 648, 651, 655, 661, 674, 689
BBC, 158, 166, 200, 258, 326, 432, 674, 689
Beaton, Cecil 136, 188
Beatrice de York, prințesă 289, 354, 440, 450, 648, 651
Beatrix, regina Țărilor de Jos 424
Beaufort Hunt 48
Beckett, Andy 146, 432, 433, 688
Beckham, David 249, 258, 386, 576, 598
Beckham, Victoria 419, 576
Berry, Eleanor 481
Betjeman, Sir John 69
Birkhall 192, 193, 196, 198, 204, 212, 246, 253, 256, 267, 661
Birkhall, 192, 196, 198, 204, 212, 246, 253
Biserica Anglicană 36, 41, 261, 265, 352
Black, lordul 146, 689
Blair, Cherie 121, 124, 137, 243, 244, 692
Blair, Tony 42, 44, 46, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 129, 137, 147, 148, 170, 171, 201, 238, 241, 242, 243, 244, 245, 256, 258, 361, 392, 411, 428, 431, 692, 706
Blunt, Anthony 197
Bolland, Mark 39, 40, 41, 42, 104, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 128, 131, 132, 141, 146, 222, 224, 229, 233, 234, 246, 249, 251, 328, 395, 409, 424, 689, 706
Bonas, Cressida 74, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 545
Bond, Jennie 326
Botswana 49, 379, 546, 548, 549, 559
Bower, 214, 218, 690
Bowman, Nick 388
Boyce, William 225, 226
Boyle, Danny 409, 434, 435, 436, 437, 439
Brabourne, lord 48
Bradby, Tom 385, 602, 643, 644, 645, 646
Branagh, Kenneth 435
Brandreth, Gyles 35, 131, 134, 154, 188, 190, 254, 260, 594, 688, 706, 708, 711
Branson, Richard 195, 334
Branson, Sam 334
Bray, Kevin 499, 500, 507, 513, 518, 689
Breakfast with Lucian 81
Brenna, Mario 300
Britannia (iaht regal) 37, 66, 125, 160, 443
British Art Journal 130

Brooke, Daisy, contesa de Warwick 58
Brooks, Rebekah (Wade) 392, 393, 394, 395, 399, 403, 405
Brown, Gordon 148, 370, 392, 428, 688
Brown, Harold 213, 217
Brown, Peter 144
Brown, Sarah, 392
Bruce, Alastair 663
Bryan, John 142
Bryant, Chris 452, 692
Bublé, Michael 511
Burgess, Colin 172, 197, 215, 216
Burke, Kevin 75
Burrell, Paul 217, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 247, 271, 299, 330, 469
Burrows, Gavin 395, 396, 397, 398, 407
Burton, Sir Richard 63
Butler, R.A. \„Rab\” 156
Byline Investigates 389, 397, 689

C

Cairns, Fiona 352
Calder, Julian 183
Cameron, David 275, 315, 316, 344, 401, 406, 411, 415, 417, 420, 431, 544, 545, 632
Cameron, Samantha 392, 431
Cameron, Samantha, 315
Cameron, Susan 317
Campbell, Alastair 123, 124, 543, 692
Campbell, lady Colin 691
Carey, George, arhiepiscop de Canterbury 45, 48, 136, 250
Carling, Julia 283, 284
Carling, Will 283, 387
Carney, Diana Fox 316
Carney, Mark 316
Carrington, Virginia 61, 114
Carter, Howard 164
Castelul Mey, 125, 204, 246
Caudwell, John 527
CBS 497, 567
Channel 4 299, 404
Charlotte de Cambridge, prințesă 408, 532, 574, 678
Charteris, Sir Martin 84, 188, 190
Chatto, Sarah 176
Cheryl, Cole 351, 418
Cholmondeley, lady Rose 614, 616
Choong, Michael 336

Churcher, Sharon 487
Churchill, Winston 31, 88, 98, 130, 156, 168, 190, 192, 202, 361, 373, 419, 435, 442, 673, 705
Clapton, Eric 209
Clarence House 55, 106, 133, 179, 187, 188, 189, 193, 194, 195, 197, 198, 204, 212, 215, 229, 232, 239, 247, 248, 252, 256, 257, 259, 262, 337, 344, 347, 353, 365, 408, 410, 558, 628, 661
Clarence House, 133, 179, 189, 198, 229, 232, 248, 337, 365, 408, 558, 628
Clayton, Lucie 73
Clegg, Nick 432
Clifford, Max 227
Clinton, Bill 170, 171, 411, 472, 474, 478
Clinton, Hillary 525, 621
Cliveden, Casa 568
Clooney, Amal și George 576, 610
Cocker, Joe 209
Coe, Sebastian 427, 428, 437, 438
Coke, Elizabeth 136
Cole, Ashley 521, 527
Coleridge, Nicholas 300, 301, 687
Collins, Nick 500
Collins, Phil 209, 210
Conferința ONU privind schimbările climatice, 669
Connery, Gary 436
Constantin al II-lea, regele Greciei 140
Constantin I, regele Greciei 34
Cooney, Christy 414
Coulson, Andy 393, 399, 400, 401, 405
Coutts-Wood, Alasdair 331
Cox, James 200
Craig, Daniel 436, 437
Craig, Jecca 332
Cranmer, Thomas 265
Crawford, Cindy 287
Crawford, Marion \„Crawfie\” 32, 33, 705
Critchlow, Keith 271
Crown, The 36
Crown, The (serie Netflix) 370
Cubitt, Sonia 58, 70, 74
Cundy, Lizzie 527
Curry, Michael 569
Curzon, lady Mary-Gaye 74, 334, 536, 688

D

Dacre, Paul 276, 553, 554
Daily Beast 472, 474, 476, 477, 490, 682, 684, 689
Daily Beast, 472, 490, 684, 689
Daily Express 293, 382, 385
Daily Mail 148, 194, 202, 222, 227, 243, 251, 262, 276, 302, 316, 383, 451, 456, 465, 469, 527, 528, 553, 561, 575, 576, 602, 606, 617, 623, 632, 650, 690
Daily Mail, 148, 222, 262, 276, 302, 528, 575, 576, 602, 606, 690
Daily Mirror 149, 222, 300, 383, 447, 465, 578, 599
Daily Telegraph 449, 481, 632
Dalai Lama, 238
Dalby, Graham 141
Daldry, Stephen 436
Dankworth, Johnny 184
Dannatt, Sir Richard 362, 371, 372
Davies, Nick 391, 401, 402, 403, 692
Davy, Charles 377, 378, 379, 382
Davy, Chelsy 347, 348, 377, 378, 379, 382, 383, 384, 385, 396, 397, 398, 401, 407, 408, 535, 538
Day, Elaine 239
Day, Stephen 450
de Brunner, Maxine 224
Del Zotto, Michael 512, 555
Dench, Dame Judi 184
Deng, Wendi 392
Dershowitz, Alan 473
Devonshire, ducesa de 162, 264
Dhillon, Kolin 630
Diana, Our Mother 690
Diana, prințesa de Wales, 247
Diana, prințesa de Wales, passim 179
Dickens, Charles 310, 688
Dimbleby, Jonathan 77, 107, 108, 110, 113, 133, 149, 292, 295, 303, 687, 708, 709, 711
Discursul regelui 429
Donoughue, lordul Bernard 164, 165, 413, 692
Doppelt, Gabé 490, 682
Downe House, Berkshire 316, 317, 350
Downton Abbey (serie TV) 164
Driver, Ronnie 100
Drudge, Matt 374
Dubin, Glenn 474
Duckworth-Chad, Davina 326
Dudley Ward, Freda 191
Duke of Edinburgh's Award, 157
Durand, Carolyn 555, 573, 691

Dyer, Joanna Yorke 345
Dyer, Mark 49, 323, 380, 382, 611
Dyson, lord 303
d'Erlanger, Emilia 318

E

Eade, Philip 155
Eduard al VIII-lea 22, 30, 31, 32, 107, 139, 172, 191, 192
Eduard al VII-lea 56, 59, 60, 91
Eduard I 68
Edward, prinț, conte de Wessex 144, 145, 146, 147, 148, 151, 152, 156, 252, 325, 328, 418, 446, 456, 586, 599, 601, 606, 640, 683, 688
Edward, prinț, conte de Wessex, 123
Elba, Idris 238
Eliot, George 310
Elisabeta a II-a, regină, passim 421
Elisabeta I 421
Elizabeth, regina-mamă 125, 131, 136, 138, 142, 157, 158, 164, 172, 177, 178, 179, 184, 185, 187, 188, 189, 192, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 212, 246, 262, 269, 324, 328, 354, 443, 444, 540, 691, 715
Elle, revistă 494, 516, 518, 524, 526
Ellingworth, lady Amanda 264
Engelson, Trevor 497, 498, 508, 509, 516
English, David 41
Enninful, Edward 640, 641, 688
Epstein, Jeffrey 142, 460, 471, 472, 475, 477, 478, 488, 647, 739
Eton College 141, 158, 169, 174, 185, 207, 223, 249, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 281, 284, 289, 294, 295, 296, 300, 315, 325, 327, 329, 337, 362, 364, 365, 366, 380, 382, 393, 433, 612, 632
Eugenie de York, prințesă 289, 440, 451, 538, 549
Evans, Dan 402
Evans, Sir Harold 159, 404
Evening Standard, 257, 691

F

Falconer, lordul 258
Falkland, Războiul din 30, 219, 453, 454, 455, 459
familia regală britanică 125, 131, 148, 149, 193, 211, 217, 222, 245, 260, 279, 309, 337, 351, 357, 369, 426, 429, 433, 442, 445, 448, 459, 465, 469, 536, 551, 552, 553, 554, 568, 577, 590, 591, 600, 606, 611, 612, 631, 639, 651, 656, 661, 664, 685, 686, 689, 690, 691
Farish, Sarah 611

Farish, William 170, 611
Farquhar, Ian 48, 326
Farquhar, Rose 326
Fawcett, Michael 138, 215, 216, 217, 219, 228, 229, 230, 231, 232, 245, 251, 267, 400, 600
Fayed, Dodi Al 296, 297, 300
Fayed, Mohamed Al 149, 297
Fellowes, Julian 164
Fellowes, lady Jane Spencer 570
Fellowes, Robert 46, 50, 116, 117, 122, 128, 130, 131
Ferguson, Ronald 461, 462
Ferguson, Sarah, ducesa de York 142, 150, 289, 352, 394, 399, 424, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 482, 549, 553, 599, 624, 650
Finch, Rupert 327, 330
Fitzgerald, Penelope 72
Flannery, Bernie 114
Flecha de Lima, Lucia 53, 225
Forbes, Bryan 184
Forsyth, Sarah 364
Fox, James 62, 692
Frank, Debbie 48, 692
Franklin, Aretha 209
Frears, Stephen 167, 439, 692
Freedland, Jonathan 200
Freud, Lucian 80, 81, 130, 131, 167, 709
Freud, Matthew 392
Fry, Stephen 49, 264, 266, 688

G

Gailey, Andrew 273, 276, 294, 295, 296
Gascoigne, Paul 402
Gates, Bill 474
Geidt, Sir Christopher 409, 410, 443, 471, 588, 589, 590, 648
George al III-lea 35
George al III-lea, rege 444, 567
George al VI-lea 31, 62, 91, 163, 174, 183, 184, 191, 202, 205, 328, 354, 410, 429, 442, 533, 666, 677
George al V-lea 20, 31, 32, 67
George al V-lea, rege 156, 188, 590, 634, 678, 686
George de Cambridge, prinț 325, 355, 408, 541, 544, 556, 678
Gervais, Ricky 19
Ghislaine, Maxwell 142, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 490, 648, 670
Gibbins, Michael 289
Gilbey, James 106

Giles, Margaret 110
Gilkes, Charlie 537
Gilmour, Barbara 94
Giuffre (Roberts), Virginia 484, 488, 648, 649, 670, 671, 672
Giuliani, Rudolph (Rudy) 170
Glenconner, Anne 133, 136, 173, 179, 181, 687
Glenconner, lordul 160
Global Citizen Live (concert) 670
Gloucester, ducii de 30, 446, 598
God Save the Queen, cântec Sex Pistols 29
Goldsmith, Annabel 225
Goldsmith, Dorothy \„Dot\” 313
Goldsmith, Gary 313, 333, 335
Goldsmith, Sir James 225
Goodall, Jane 641
Goodall, Sarah 355
Goodman, Clive 391, 399, 400, 401
Good Morning Britain, 528
Gordon, Bryony 542, 543
Gordonstoun 35, 107, 158, 183, 275, 456, 457
Gordonstoun, 158, 183, 275, 457
Grant, Hugh 402, 407
Greenslade, Roy 607
Greig, Geordie 47, 72, 75, 81, 103, 692, 706, 708, 711
Griffin, David 176, 181, 184, 213, 221, 223, 692
Guardian 146, 183, 200, 202, 208, 217, 226, 228, 229, 238, 241, 391, 401, 402, 403, 423, 453, 607, 688
Guardian, 146, 208, 229, 401, 423, 688
Guardian, The 113
Guinness, Sabrina 82

H

Hambro, Rupert 75, 76
Hamilton, Sir Denis 159
Hammer, Bonnie 501
Harbottle și Lewis, 607
Hardman, Robert 369, 691
Harkins, David 203
Harper, Dale \„Kanga\”, 85, 86, 87
Harris, Coleen 353, 628
Harrods 52, 74, 274
Hart, Christine 389
Hartnell, Norman 194
Hartwell, lordul 481
Harverson, Paddy 248, 249, 266, 340, 364, 370, 371, 377, 381, 385, 386, 400, 405, 422, 531, 556, 584, 591

Harvey, Glenn 291, 292
Head, Miguel 372, 373, 374, 375, 376
Heaney, Seamus 415, 416
Hello!, revistă 247, 348, 561, 600
Helvin, Marie 71, 692
Henney, Sandy 268, 273, 298
Henric al VIII-lea, rege 183, 265, 268, 311, 352
Herbert, Henry, al VII-lea conte de Carnarvon \„Porchey\", 163, 164, 165, 169, 171, 178
Herrera, Reinaldo 185
Hewitt, James 293, 294, 295, 296, 302, 303, 305
Hicks, lady Pamela 135, 168, 200, 692
Hicks-Löbbecke, Natalie \„Nats\" 326
Highclere, castel 164
Highgrove, Casa 131, 138, 139, 140, 204, 215, 220, 230, 233, 235, 239, 245, 246, 254, 264, 270, 271, 273, 274, 284, 285, 293, 326, 327, 331, 333, 363, 397, 539, 549, 554
Hind, Katie 521
Hinton, Les 403, 405
Hoare, Oliver 303, 305
Hobbs, Lyndall 85
Hodgson, W.N. 546
Hoffenberg, Steven 480, 692
Hoffman, Rick 514
Hogan, Michael 413, 414
Holden, Anthony 49, 67, 133, 281, 288, 690, 707, 708, 711
Holkham Hall, 133
Howard, lady Kaherine 326
Hughes, Bobby 544
Hussey, lady Susan 596, 624
Hutchins, Chris 362, 686
Hutchinson, Jeremy 614

I

Independent, 247
Independent, The 162
Inskip, Tom \„Skippy\", 537
Instagram 117, 288, 512, 546, 548, 592, 619, 622, 650
In Touch 578
Invictus, 375
Invictus, Jocurile 375, 530, 535, 547, 593, 626, 657
Ioan Paul al II-lea, papa 261
Irak, Războiul din 238, 373, 431
Irlanda 67, 77, 81, 86, 207, 353, 410, 411, 412, 414, 416, 440, 591, 676, 688
Irlanda, 414

J

Janvrin, Robin 46
Janvrin, Sir Robin 128, 139, 140, 222, 226
Jenkin, Patrick 241
Jephson, Patrick 97, 270, 290, 690
Jobson, Robert 257, 327, 691
Jocurile Olimpice de la Londra 2012 23, 209, 417, 427, 428, 438, 530
John, Sir Elton 209, 458, 576, 601, 640
Johnson, Boris 275, 419, 429, 431, 433, 452, 576, 588, 632, 668
Johnson, Darren 452
Johnson, Graham 397, 400, 689
Johnson, Rachel 576, 632
Johnstone-Burt, Tony 663
Jones, Tom 420
Journalist's Resource 372
Julius, Anthony 466
Junor, Penny 247, 253, 262, 267, 273, 691

K

Kaituni, Tarek 450, 453
Karle, Stuart 477, 692
Kay, Richard 53, 162, 222, 289, 349, 456, 465, 617, 690, 707
Keats, John 659
Kelly, Angela 166, 436, 443, 571, 574, 662
Kelly, Autumn 337
Kendal, Felicity 184
Kenny, Enda 414, 416
Kensington 33, 38, 43, 63, 72, 135, 183, 212, 216, 217, 218, 220, 228, 246, 268, 270, 272, 283, 287, 298, 301, 312, 341, 410, 446, 527, 528, 537, 539, 540, 549, 554, 556, 557, 559, 560, 561, 581, 598, 599, 610, 612, 618
Kensington, 216, 270, 283, 410, 527, 539, 557, 559, 581, 612
Kent, ducii de 30, 113
Kent, Nick 45, 273, 298, 539, 690
Keppel, Alice 56, 57, 58, 60, 70, 82, 91, 112, 117, 255, 423
Keppel, George 58, 91
Khan, Hasnat 21, 227, 300, 301, 388, 390, 391
Khan, Hasrat 21
Khan, Imran 64
King, Gayle 567, 570
King, Larry 525, 527
Klein, Edward 488
Klein, Gene 499, 506
Klosters 52, 186, 258, 274, 333
Knatchbull, Alexandra 326

Knauf, Jason 557, 581, 605, 606, 608
Knott, Kevin 260
Korsh, Aaron 498, 499, 502, 526, 689
Kydd, Frances Roche 93, 94, 95, 113, 149, 221, 225, 226, 271, 288, 462, 629, 710

L

Lacey, Robert 124, 175, 296, 687
Laine, Dame Cleo 184
Lalvani, Gulu 39, 301, 305, 629, 692, 706
Lammy, David 434
Lamport, Stephen 41, 220, 223
Lang, Brian 324, 329, 337, 343, 692
Larcombe, Duncan 371, 384, 691
Lascelles, Tommy 371
Latham, Sarah 621
Laurence, Timothy 259
Laye, Evelyn 191
Lees-Milne, James 106, 108, 711
Legge-Bourke, Alexandra \„Tiggy\", 48, 50, 51
Legge Legge-Bourke, Alexandra \„Tiggy\" 230, 289, 323, 380, 396, 611
Lennox, Annie 209
Lesotho 49, 280, 379, 380, 381, 382, 534
Leveson, lordul 406, 407
Levy, Geoffrey 456
Lichfield, Thomas conte de 25, 26, 80, 198, 212, 709
Lindsay-Hogg, Lucy 175
Linley, David Armstrong-Jones, viconte 176, 182, 202, 576
Litvack, Shelley Curtis 505
Livingstone, Ken 431
Llewellyn, Roddy 37, 174, 184
Lloyd's (companie Londra) 112, 113
Lloyd Webber, Andrew 145
Londra 133, 137, 139, 176, 192, 201, 207, 245, 286, 302, 306, 311, 327, 330, 339, 340, 345, 383, 384, 389, 390, 392, 401, 405, 417, 419, 420, 427, 428, 429, 430, 432, 433, 434, 435, 438, 440, 441, 479, 480, 483, 486, 511, 517, 520, 521, 522, 527, 528, 529, 530, 550, 551, 554, 571, 583, 592, 599, 612, 625, 633, 636, 654, 658, 661, 665, 666, 668, 669, 673, 674, 683
Longford, Elizabeth 199
Longford, lady Elizabeth 32
Longman, lady Elizabeth 617
Lopez, Danny 422
Louis de Cambridge, prinț 678
Lowther-Pinkerton, Jamie 299, 337, 338, 355, 361, 362, 368, 369,

370, 371, 385, 400, 405, 535
Ludgrove 271, 274, 279, 284, 285, 291, 292, 293, 295, 296, 315
Ludgrove, 271, 274, 279, 285, 296

M

Macmillan, Harold 156
Mahmood, Mazher 147, 394, 395, 468
Mail on Sunday, 228, 230, 317, 582, 607, 691
Mail on Sunday, The 128, 228, 230, 317, 383, 487, 581, 582, 606, 607, 645, 648, 691
Maitlis, Emily 108, 646, 647, 648, 651, 652
Major, John 121, 125, 291, 419
Manchester United 248
Mandelson, Peter 42, 43, 44, 235, 706
Mantel, Hilary 552
Marea Britanie 146, 168, 171, 225, 231, 241, 360, 387, 397, 418, 427, 428, 429, 433, 435, 436, 458, 463, 488, 520, 527, 533, 550, 562, 563, 570, 589, 602, 603, 605, 606, 608, 613, 615, 624, 625, 630, 634, 640, 657, 662, 663, 665, 669, 681, 692
Margareta de Hesse, prințesa 99
Margaret, prințesă 22, 23, 26, 29, 35, 36, 37, 38, 73, 77, 92, 136, 141, 143, 151, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 200, 202, 206, 213, 217, 272, 282, 313, 335, 369, 370, 442, 446, 447, 454, 460, 532, 576, 629, 658, 660, 687, 706, 708, 710, 715
Marie-Astrid, prințesă de Luxemburg 75
Markle, Samantha 494, 503, 504, 506, 577, 578, 580
Markle, Tom 357, 491, 493, 494, 503, 504, 509, 525, 578, 582, 583, 584, 605, 607, 645, 691
Markle, Tom Jr. 503, 504, 506, 577, 578
Marr, Andrew 413, 416, 432, 687
Marsh, Stefanie 346
Marten, Sir Henry 174
Mary, regina 188, 211, 590
Massy-Birch, Carly 327, 336
Matthews, David și Jane 320
Matthews, James 320
Maxwell, Robert 479, 480, 486
May, Theresa 275, 407
McAleese, Mary 414, 415, 416, 688
McBean, Ben 375
McBride, Angus 405
McCabe, Donal 621
McCartney, Sir Paul 209, 435
McCullin, Don 64
McFadden, Cynthia 352

McGrady, Darren 270
McIntosh, Lyndsay 629
McKinnon, Don 143
Meade, Richard 276
Meakin, Jacqui 262
media 124, 131, 142, 145, 147, 148, 150, 175, 224, 235, 249, 258, 269, 291, 298, 304, 340, 348, 349, 370, 371, 372, 374, 376, 386, 387, 408, 430, 457, 461, 467, 470, 479, 517, 519, 523, 553, 556, 557, 576, 582, 584, 604, 605, 607, 609, 633, 638, 639, 640, 643, 644, 648, 650, 677, 688, 689
Meghan, ducesă de Sussex (născută Markle), passim 305
Melville-Smith, Carolyn 115
Me You Can't See, The 281, 543
Michael de Kent, prinț 424, 447
Michael de Kent, prințesa 27, 624
Michael de Kent, prințul 27
Middleton, Carole 312, 313, 314, 317, 320, 321, 322, 333, 334, 335, 336, 342, 346, 349, 350, 354, 357, 358, 359, 577, 617
Middleton (familie) 310, 318, 333, 343, 354, 357, 398, 502
Middleton, James 321, 332
MIddleton, James 333
Middleton, Lucy 322
Middleton, Michael 312, 317, 333, 354, 357
Middleton, Pippa 312, 315, 319, 320, 321, 332, 342, 346, 353, 354, 547, 618
Miller-Bakewell, Archie 662
Miller, Sienna 402
Mirren, Helen 167, 439, 693
Mirror Group 479, 480
Mirror Group, 480
Mirror, The 27, 102, 104
Miskiw, Greg 395, 399, 400
Mlambo-Ngcuka, Phumzile 524
Monckton, Rosa 53
Moore, Derry 83
Morgan, Keleigh Thomas 652
Morgan, Peter 36
Morgan, Piers 149, 201, 222, 227, 276, 283, 289, 302, 527, 575, 605, 690
Mortimer, Penny 177, 629, 693
Mortimer, Sir John 177, 629
Morton, Andrew 97, 98, 100, 102, 110, 285, 292, 302, 303, 336, 348, 547, 691, 710, 711
Moser, Sir Claus 177
Mountbatten, lady Edwina 135, 136
Mountbatten, lordul 410

Mountbatten, lordul Louis 66, 67, 69, 86, 87
Mountbatten-Windsor, Archie Harrison 50, 323, 632, 633, 634, 639, 640, 643, 646, 652, 653, 654, 655, 657, 659, 662
Mountbatten-Windsor, Lilibet Diana 668
Mugabe, Robert 88, 378, 379, 449
Mulcaire, Glenn 386, 394, 395, 399, 400, 401
Mulroney, Ben 511
Mulroney, Jessica 516, 612
Murdoch, Elisabeth 392
Murdoch, Elisabeth, 392
Murdoch, James 404
Murdoch, James, 403
Murdoch, Rupert 147, 149, 238, 371, 382, 383, 392, 393, 397, 402, 403, 404, 405, 406, 689
Murphy-O'Connor, cardinalul Cormac 208
Musgrave, Arabella 327
Mykura, Hamish 33

N

Nahum, baronul Sterling Henry 188
Nazarbaiev, Nursultan 451
Nelthorpe-Cowne, Gina 522, 529
Netflix 22, 36, 370, 540, 601, 609, 638, 664, 670, 687
Netflix, 664, 687
New Idea, revistă 374
News of the World 147, 148, 149, 228, 229, 294, 364, 382, 383, 385, 386, 387, 391, 392, 393, 394, 395, 397, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 468
News of the World, 229, 382, 388, 391, 392, 394, 395, 401, 402, 406, 468
New Statesman 558
Newton Dunn, Tom 371
Newton, Helmut 25
New York Daily News, 479
New Yorker, 304, 685, 686
New Yorker, The 304, 682, 685, 686
New York Post 471, 649
New York Times 230, 402, 474, 499, 515, 593
New York Times, 402
Nicholl, Katie 330, 575, 691
Nicolae al II-lea, țarul 27
Nicolson, Juliet 277, 686
Nonoo, Misha 516
Nyamayaro, Elizabeth 524

O

Obama, Barack 412, 626
Obama, Michelle 412, 530, 626
Observer, The 340, 341
Ogilvy, Sir Angus 136, 260
One Young World Summit, 522
Osborne, Frances 316
Osborne, George 316, 432, 445, 688
Osbourne, Ozzy 129, 209, 264, 445

P

Palatul Buckingham 19, 28, 45, 46, 58, 62, 73, 109, 125, 128, 131, 151, 157, 163, 169, 175, 179, 181, 187, 188, 192, 193, 197, 206, 208, 211, 212, 214, 219, 220, 223, 227, 318, 351, 353, 355, 357, 409, 410, 413, 420, 421, 427, 447, 450, 451, 456, 459, 465, 489, 536, 572, 589, 621, 625, 630, 633, 674
Palatul Buckingham, 175, 181, 197, 206, 212, 214, 219, 220, 223, 318, 351, 353, 357, 410, 420, 427, 456, 459, 465, 621, 625, 630
Palatul St James 77, 109, 114
Palatul St James, 130, 131, 132, 138, 142, 189, 216, 238, 247, 489
Paltrow, Gwyneth 518, 519
Panorama, emisiune TV 294, 305
paparazzi 11, 27, 50, 51, 291, 292, 296, 297, 298, 301, 305, 306, 339, 340, 347, 382, 460
Paravicini, Nicolas 80
Parker Bowles, Andrew 25, 26, 42, 60, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 91, 92, 98, 141, 259, 264, 709
Parker Bowles, Derek 77
Parker Bowles, Emma 326
Parker Bowles, Laura 98, 111, 262
Parker Bowles, Rosemary (născută Pitman) 111
Parker Bowles, Tom 84, 97, 111, 710
Parker, Bowles, Tom 111
Parker, Mike 157
Parkinson, Norman 460
Pasternak, Anna 293, 302, 303, 690
Paul, Henri 297, 306
PCC (Press Complaints Commission) 39, 51, 146, 276, 325, 344, 348, 382, 392, 406
Peat, Sir Michael 223, 224, 225, 229, 230, 231, 247, 248, 249, 250, 254, 257, 258, 260, 442, 600
Pelly, Guy 334, 394, 396, 537, 540
People, revista 383, 458, 605, 725
Percy, lady Caroline 79
Perkins, Ed 450
Philip, prinț, duce de Edinburgh 46, 47, 54, 83, 105, 123, 144,

153, 154, 254, 416, 425, 445, 585, 586, 587, 634
Phillips, Mark 77
Phillips, Peter 337, 667
Phillips, Sir Trevor 633
Phoenix House's Featherstone Lodge, 395
Pinker, Steven 474
Pinkham, Natalie 384
Powell, Enoch 608
Powell, Olga 289
Premiul Ducelui de Edinburgh 144, 323
Prince Harry in Africa 601
Prince Philip 158
Prince's Trust 237, 238
Prince William's Africa 601
Priyanka, Priyanka 516, 576
Pryor, Victoria 446

Q

Queen's Commonwealth Trust 596
Queen, The (film) 167
Quinn, Tom 198, 691

R

Rafferty, Sarah 513
Ragland, Doria 494, 502, 503, 554, 555, 632, 634, 635
Rajan, Amol 407, 622, 689
Raleigh International 322, 323
Raleigh International, 322
Rankin, Jean 192
Ransome, Neil 520, 521
Rayner, Jeff 580
Rees-Jones, Trevor 297
Reid, John 242
Rellie, Euan 615, 693
Rhodes, Margaret 167, 173, 446
Richardson, Bill 473
Riche, Wendy 493, 504, 579, 693
Roberts, Andrew 444
Robinson, Antonia 261, 263
Robinson, Belle 339, 340
Robinson, Mary 414, 416, 688
Rogers, Sir Richard 121
Romsey, lady Penelope 161, 162, 587, 666
Romsey, Norton 161
Rose, Charlie 478
Ross, Sir Malcolm 169, 201, 214, 500, 507, 526

Rothermere, vicontele 383, 608
Rowling, J.K. 402, 435, 607
Rudolf, prinț moștenitor al Austro-Ungariei 106
Rusbridger, Alan 401, 402

S

Sacks, Jonathan 256
Sackville-West, Vita 56
Salisbury, lordul 192, 193
Samuel, Julia 53, 542
Sandhurst 169, 337, 338, 342, 345, 361, 364, 365, 366, 380, 382, 384
Sandhurst, 337, 338, 342, 345, 382
Sandringham 42, 50, 51, 52, 121, 131, 133, 137, 138, 160, 172, 178, 179, 208, 216, 246, 253, 286, 308, 343, 444, 445, 483, 533, 538, 587, 598, 611, 615, 632, 646, 649, 650, 654, 656, 657, 658, 659, 675
Santa Cruz, Lucia 60, 262
Sarnoff, Conchita 472, 474, 477, 693
Sarnoff, RIchard 472
Saunders, Mark 291, 295, 297, 305, 306, 693
Sawyer, Diane 351
Schama, Simon 170, 419, 686
Schillings, 607
Schreiber, Liev 486
Scobie, Omid 555, 573, 691
Seeiso, prințul moștenitor din Lesotho 380, 381
Seeiso, prințul moștenitor din Lesotho, 380
servitori și personal 195, 197, 213, 245, 246, 271, 272, 288, 388, 389, 394, 405, 448, 489, 564, 571, 610, 621, 628, 641
Settelen, Peter 95
Shalit, Jonathan 520, 693
Shand, Annabel 63, 65, 112, 116
Shand, Annabelle 71
Shand, Bruce 61, 62, 65, 104
Shand Kydd, Peter 93, 288
Shand, Mark 63, 71
Shand, Rosalind 61, 62, 63, 65, 78, 79, 90, 109
Shawcross, William 101
Shaw, George Bernard 602
Shaw, Kim 506
Shea, Michael 88, 99, 709
Shelburne, contele de 131
Sherwood, Ben 352
Siegel, Peggy 478
Simmons, Simone 282, 296, 302

Sissons, Peter 200
Sitwell, Edith 192
Sloan, Anna 334
Smith, George 219, 228, 230
Snowdon, lordul 26, 37, 68, 175, 176, 177, 182, 184
Soames, Charlotte 88, 90
Soames, Christopher 88
Soames, Nicholas 155, 260, 264, 693
Soho House 511, 517, 519, 527, 529, 546, 598, 612
Somme, comemorarea bătăliei 545
Sophie, contesă de Wessex (născută Rhys-Jones) 145, 147, 148, 151, 152, 165, 394, 418, 424, 441, 447, 468, 553, 599, 601, 624, 661
Sophie, contesă de Wessex (născută Rhys-Jones), 123
Soskin, Tatiana 184
Spectator, The 260, 319
Spencer, Charles, conte de Sunderland 363
Spencer, contele Charles 46, 47, 48
Spencer (familia) 228, 363
Spencer, John al 8-lea conte 59
Spencer, John, al 8-lea conte 93, 94, 95
Spencer, Sarah (lady McCorquodale) 219, 221, 225
Spencer, Sarah (Lady McCorquodale), 82
Spitalul General 491, 492, 493, 496, 503, 505, 579, 580
St Andrews (universitatea) 146, 147, 207, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 331, 335, 337, 340, 344, 363, 366, 398, 422, 560
Stark, Koo 458, 459, 460
Stein, Jason 647
Stephens, Mark 302, 609, 689
Stephenson, Sir Paul 405
Stevens, Jane 173
St George’s, capela de la Windsor 26, 184, 204, 256, 258, 263, 264, 281, 567, 577, 658, 666
Stowe, școală 378, 538
St Paul, catedrala 170, 225, 256, 263, 356, 566
Strong, Roy 60, 707
Strong, Sir Roy 201, 202, 209, 249
Stuart, James 191
Suits (serial TV) 508, 509, 511, 512, 513, 515, 520, 526, 555, 565, 576, 591, 598, 689
summitul ONU pentru Femei 525
Sun, 147, 371, 383, 392, 393, 406
Sunday Express, The 551, 553
Sunday Mirror 383, 388, 389, 397, 649
Sunday People, The 521

Sunday Times, 634
Sunday Times, The 149, 159, 316, 392, 446, 448, 489, 634, 649
Sunshine Sachs 605, 652
Sunshine Sachs, 652
Sun, The 147, 231, 345, 371, 383, 384, 393, 406, 454, 465, 530, 555, 606, 617, 655
Sutherland, Graham 130
Swire, Hugo 440
Swire, Sasha 441

T

Tallon, William \„Backstairs Billy\” 26, 27, 198, 212, 213
Taseer, Aatish 631, 632, 688
Tatler 25, 81, 83, 85, 709
Tatler, 177, 545, 685
Teatrul Național 596
Tebbutt, Colin 221, 225, 297, 693
Telegraph, The 134, 189, 242, 335, 357, 446, 450, 471, 542, 543, 617, 644, 649, 657, 690, 691
Thatcher, Margaret 313, 335, 431, 454
Theodoracopulos, Taki 80, 693, 709
Thynn, Ceawlin, marchiz de Bath 625
Thynn, Emma, marchiză de Bath 688
Tindall, Zara 428
Tominey, Camilla 551, 553, 657, 691
Toronto 23, 458, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 516, 517, 518, 519, 520, 526, 550, 551
Torres, Gina 506, 513, 526
Townsend, Peter 35, 36, 136, 151, 175, 180
Treacy, Philip 263, 342, 343
Trefusis, Violet 56, 57
Trollope, Anthony 310, 311, 350, 491, 688
Trump, Donald J. 390, 424, 483, 484, 627
Tryon, lady Victoria 87
Tucker, Grant 634
Tur, Arlene 506
Turlington, Christy 287
Turnbull, Malcolm 127, 128, 693
Turner, Graham 134, 189, 690
Tutu, Desmond 643
Twumasi-Ankrah, Nana Kofi 628
Tyrrell, Gerrard 344, 348

U

Uncle, Chris 364
Universitatea Cambridge 322

Universitatea Edinburgh 320
USA Network 498, 499, 501, 519, 689

V

Valentine, Anna 261, 263, 420
van Cutsem, Edward 251
van Cutsem, Emilie 251, 252, 264
van Cutsem, Hugh 250, 264
Vanderbilt, Consuelo, ducesa de Marlborough 57
Vanity Fair 9, 109, 488, 499, 548, 559, 561, 563, 623, 631, 681, 682, 707, 711
Vanity Fair, 499, 682
van Straubenzee, Charlie 537, 611
van Straubenzee, Thomas 276
Vernon, Patrick 634
Vickers, Hugo 26, 136, 186, 423, 686, 707
Victoria, regina 34, 59, 156, 166, 363, 421, 441, 446
Vitiello, Cory 512, 522, 527, 548
Vogue 301, 304, 526, 528, 547, 561, 640, 641, 642, 688
von Westenholz, Frederick Patrick Piers 529
von Westenholz, Violet 528

W

Wachtel, Jeff 501
Waddington, Kate 462, 464, 465
Waitt, Ted 490
Walker, Simon 128
Wallace, Anna \„Whiplash\”, 90, 91
Wallop, Jeannie, lady Carnarvon 169
Walpole, Sir Robert 274
Walters, Barbara 351, 352
Ward, Gerald 69
Warne, Roy 585
Warwick, Dave 227
Watkins, David 623
Watson, Emma 524, 525
Wellesley, lady Jane 264
Wentworth-Stanley, Harry 545
Westminster Abbey 153, 201, 202, 203, 249, 289, 330, 351, 356, 357, 358, 359, 461, 566, 570, 673
Wexner, Les 474
Wharfe, Ken 102, 221, 239, 272, 278, 279, 293, 297, 693, 711
White, Marco Pierre 430
Whybrew, Paul 220, 662
Willem-Alexander, regele Țărilor de Jos 601
William, prinț, duce de Cambridge, passim 603

Williamson, Gemma 319
Williams, Rowan 261
Williams, Serena 516, 527, 611, 612
Wilson, Brian 209
Wilson, Christopher 75, 88, 103, 691, 707, 709, 712
Wilson, Lizzy 540
Windsor (castel) 126, 137, 141, 142, 146, 162, 178, 184, 194, 204, 230, 255, 256, 257, 266, 274, 332, 381, 451, 455, 456, 458, 459, 460, 483, 488, 566, 583, 630, 633, 665, 670, 671
Windsor, ducesa de (Wallis Simpson) 22, 30, 31, 32, 98, 191
Windsor, lady Gabriella 631
Winfrey, Oprah 17, 20, 22, 38, 54, 516, 705
Wintour, Anna 304, 526, 547
Witchell, Nicholas 258, 259
Wolcott, James 499, 683
Wyatt, Steve 464
Wyatt, Woodrow 95, 105, 465, 711

Y

Yelland, David 392
Young, Edward 410, 415, 589, 654

Z

Zane, Bonnie 499, 500, 689
Zermatt 344

FOTOGRAFII

FOTO

Împărtășind secrete. În pofida căilor separate pe care le-au urmat, prințesa Elisabeta (dreapta) și mai tânăra ei soră, prințesa Margaret Rose (stânga) conversau zilnic la telefon. © Camera Press

Cuplul de aur. Tânăra regină Elisabeta alături de „puterea și sprijinul" ei, Philip, ducele de Edinburgh, într-un tur regal efectuat în 1956 în Nigeria. © Camera Press/SUS

Treimea Albastră. Regina-Mamă (în centru), la a 80-a aniversare, flancată de cele două fiice, regina (stânga) și prințesa Margaret (dreapta). The Royal Lodge, Windsor, 4 august 1980. © Norman Parkinson/ Iconic Images

O legătură specială. Prințul Charles și Regina-Mamă, la Epsom Derby, o prestigioasă cursă de cai, în iunie 1986. © James Gray/ The Daily Mail/Shutterstock

Prințul Philip urmărind o partidă de polo pe iarbă împreună cu Penelope Eastwood (viitoare lady Romsey) de 22 de ani, o companie apropiată la evenimentele sportive ulterioare. Guards Polo Club, Windsor, 1 iunie 1975. Paul Fievez/ The Daily Mail/Shutterstock

Regina – o conducătoare eficientă – citind informările guvernamentale zilnice din „cutia roșie", alături de secretarul ei particular, Sir Robert Fellowes la bordul vasului HMY Britannia, în mai 1991. © David Secombe/Camera Press

La țară, întotdeauna regina s-a simțit cel mai bine, urmărind căprioare
și participând la vânătoarea de fazani. Imagine din 1995.
© Albanpix/Shutterstock

Timp de șase decenii, regina a împărtășit dragostea pentru cursele de cai
cu prietenul ei cel mai bun, „Porchey”, al șaptelea conte de Carnarvon.
Epsom Derby, iunie 1978. © Trinity Mirror/Mirrorpix/Alamy

Camilla pătrunzând în „țarcul învingătorilor". Rândul din spate: prințul Harry, prințul William, prințul Charles, Camilla, ducesă de Cornwall, Tom și Laura Parker Bowles. Rândul de jos: prințul Philip, regina Elisabeta a II-a, maiorul Bruce Shand. Castelul Windsor, 9 aprilie 2005. © Shutterstock

Prințul Charles a început să o curteze cu asiduitate pe Camilla Parker Bowles la scurt timp după ce a cunoscut-o în 1971. Imagine din Cirencester Park, iulie 1975. © Shutterstock

Râsete și companie. Prințul Charles și ducesa de Cornwall la Jocurile Mey Highland, din Caithness, la 9 august 2008. © PA Images/Alamy Stock Photo

Camilla îl atrăgea pe Charles prin vocea ei răgușită și prin caracterul neprotocolar rural. Casa Middlewick, Wiltshire, 1992. © Shutterstock

The Brigadier (generalul de brigadă). Andrew Parker Bowles, pe atunci în vârstă de 63 de ani, decorat cu Ordinul Imperiului Britanic în grad de ofițer, într-un tablou realizat între anii 2003 și 2004 de către Lucian Freud, prietenul său. Private Collection © The Lucian Freud Archive. All Rights Reserved 2021/Bridgeman Images

❶ Prințul Harry, în vârstă de 13 ani, și Charles în Africa de Sud, la 3 noiembrie 1997. © Tim Rooke/Shutterstock ❷ Diana și cei doi fii, în noiembrie 1994. © John Swannell/Camera Press ❸ Diana cu Harry, în august 1987. © PA Images/ Alamy Stock Photo ❹ Diana cu William, pe atunci în vârstă de 12 ani, „micul bătrân înțelept" al ei; imagine din 2 iulie 1994. © Terry Fincher/Princess Diana Archive/Getty Images ❺ un nefericit sublocotenent Harry Wales sosește la baza RAF de la Brize Norton, în martie 2008. © PA Images/Alamy Stock Photo ❻ prințul William, la 19 ani, înainte de a începe cursurile universitare în Scoția, la 22 septembrie 2001. © Toby Melville/PA Images/Alamy ❼ cei doi frați îmbrățișându-se la Jocurile Invictus, la 11 septembrie 2014. © Chris Jackson/Getty Images

Kate Middleton, urmărită în afara locuinței sale din cartierul Chelsea, la a 25-a aniversare, la 9 ianuarie 2007. © Gareth Cattermole/ Getty Images

Stânga: secretarul particular al baieților, Jamie Lowther-Pinkerton, și secretarul pe probleme de comunicare, Patrick „Paddy" Harverson, discutând la 9 octombrie 2012. © Tim Rooke/Shutterstock Centru: mogulul mass-media Rupert Murdoch alături de Rebekah Brooks – director al News UK, companie deținută de Murdoch – cea care i-a urmărit necontenit pe cei din familia regală pe când conducea News of the World, 10 iulie 2011. © Max Nash/AFP via Getty Images Dreapta: Paul Burrell, fostul majordom al Dianei, părăsind triumfător Old Bailey după ce procesul în care a fost acuzat de furt a fost oprit, 1 noiembrie 2002. © Sang Tan/AP/Shutterstock

Prima dragoste: prințul Harry împreună cu strălucitoarea adolescentă Chelsy Davy. Cartier International Polo, Windsor, iulie 2006. © Shutterstock

Mulți opinau că prințul se va însura cu aristocrata Cressida Bonas, dar aceasta își dorea o altfel de viață. Wembley Arena, Londra, 3 iulie 2014. © Joanne Davidson/Shutterstock

Nebunia inspirată. O pretinsă regină zburând cu parașuta deasupra Stadionului Olimpic, după ce un videoclip a rulat la ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice de Vară de la Londra, în care adevărata regină se urcă într-un elicopter însoțită de James Bond. 27 iulie 2012. © Reuters/Alamy Stock Photo

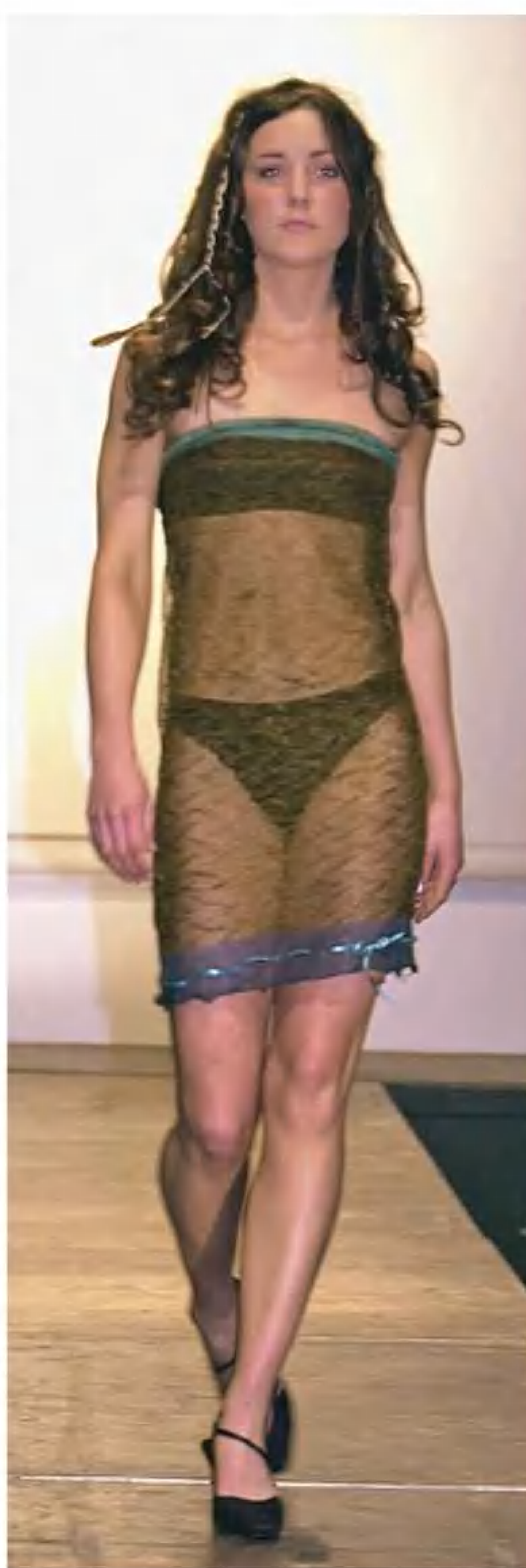

Bucurie intimă: de-a lungul celor 73 de ani de căsnicie, Philip a știut întotdeauna cum s-o facă pe regină să râdă. Braemar Gathering, Aberdeenshire, 2015. © Ian Jones

Gloriana. Majestatea Sa după deschiderea sesiunii parlamentare din 2006. Westminster, 15 noiembrie 2006. © Reuters/Russell Cheyne/Alamy

Un prinț William fascinat o privește pe Kate Middleton, colega sa de facultate, într-o vestimentație nouă și lejeră, la o prezentare de modă desfășurată la St Andrews, în scopuri caritabile.
© Malcolm Clarke/ANL/Shutterstock (jos);
© Malcolm Clarke/ The Daily Mail/Shutterstock (dreapta)

Pășind cu mândrie. Carole și Michael Middleton la locuința lor din Bucklebury în ziua în care Kate și William și-au anunțat logodna, la 16 noiembrie 2010.
© PA Images/Alamy Stock Photo

Pagina alăturată, sus: zeci de milioane de oameni au urmărit cum William și Kate și-au unit destinele la Westminster Abbey, sub privirea părintească a lui Michael Middleton, la 29 aprilie 2011, devenind ducele și ducesa de Cambridge. © Reuters/Dominic Lipinski/Pool/Alamy

Stânga jos: încrezătoarea Kate, la momentul absolvirii de la St Andrews, la 23 iunie 2005. © Shutterstock

Dreapta jos: William, Kate și copiii sărbătorind aniversarea oficială a reginei, la balconul Palatului Buckingham, la 8 iunie 2019. De la stânga la dreapta: ASR prințul George, ASR prințul Louis și ASR prințesa Charlotte. © Shutterstock

Fata de Aur. Kate a uimit pe covorul roșu la premiera filmului *No Time To Die*, din seria James Bond, desfășurată la Londra, la 28 septembrie 2021. © Richard Gillard/ Camera Press

Moment Magic. Nunta ducilor de Sussex a constituit o zi a schimbării pentru Marea Britanie și pentru Casa de Windsor. Imagine realizată la St George's Chapel, Windsor, 19 mai 2018. © Shutterstock

Stânga: Thomas Markle și bulgărașul său de aur, fiica adolescentă Meghan. © James Breedon/The Sun/News Licensing. Centru, sus: prima întâlnire publică dintre Meghan și Harry, la Jocurile Invictus, din Canada, la 25 septembrie 2017. © Canadian Press/Shutterstock. Centru, jos: fiul ducilor de Sussex, Archie Harrison Mountbatten-Windsor, în Cape Town, la 25 septembrie 2019. © Shutterstock. Rândul al doilea, dreapta: prințul Charles însoțind-o pe mama lui Meghan, Doria Ragland, în afara capelei St George's, imagine realizată la 19 mai 2018. © Owen Humphreys/Pool via Reuters/Alamy

Puterea stelelor. Ducii de Sussex emanând fericire, după ce au îndeplinit una dintre ultimele lor îndatoriri regale, la Endeavour Fund Awards, desfășurate la Mansion House în Londra, la 5 martie 2020.
Samir Hussein/Wireimage/Getty Images

Annus Horribilis II. Declanșarea așa-zisului Megxit și a scandalului în care a fost implicat prințul Andrew, alături de Jeffrey Epstein și de Virginia Roberts Giuffre, o tânără de 17 ani (în poza alăturată, încadrată de prințul Andrew și de Ghislaine Maxwell) au făcut ca anul 2019 să fie unul de uitat pentru regină. Fotografia lui Harry cu Meghan a lipsit în mod vizibil de pe biroul reginei în cadrul transmisiunii anuale de Crăciun, de la Castelul Windsor, din decembrie 2019.
Sus: ducii de Sussex au stârnit o furtună atunci când și-au expus în mod public planurile lor de plecare în ianuarie 2020.

© Stânga sus spate: Mirrorpix; Stânga sus față: News Licensing and Shutterstock; Dreapta sus: Max Mumby/Indigo/Getty Images; Centru: Shutterstock; Stânga jos: Shutterstock; Dreapta jos: Alamy and Camera Press/Rota

Sus: plângându-l pe prințul Philip. Perioada COVID a izolat-o pe regină în durerea ei la St George's Chapel. Rândul al doilea, stânga: sicriul ducelui de Edinburgh – pe care se aflau cascheta sa din Marină și sabia – a fost purtat de cei din Marina Regală. Poza din centru: Lady Romsey, acum contesă de Mountbatten of Burma, a fost una dintre puținele persoane invitate să asiste la ceremonie. Rândul al doilea, dreapta: prințesa Anne, cea care semăna cel mai mult cu tatăl ei la temperament. Dreapta: un Harry înstrăinat și William au însoțit sicriul iubitului lor bunic. Windsor, 17 aprilie 2021.

© Sus: Jonathan Brady/WPA Pool/Shutterstock; Centru: Chris Jackson/WPA Pool/ Getty Images; Centru dreapta: David Hartley/Pool/Shutterstock; Stânga jos: Danny Lawson/WPA Pool/Shutterstock; Dreapta jos: Ian Vogler/WPA Pool/Shutterstock

Mândrie înainte de prăbușire. Prințul Andrew alături de mama sa, cea care l-a susținut, în balconul Palatului Buckingham, la 8 iunie 2019 (© Max Mumby/Indigo/Getty Images). La 13 ianuarie 2022, Majestatea Sa l-a deposedat de toate distincțiile sale militare și de patronaje, ca urmare a scandalului ce a însoțit acuzațiile Virginiei Giuffre (© Christopher Furlon – WPA Pool/Getty Images). Dreapta: Giuffre își dezvăluie traumatizanta poveste într-un interviu la BBC, în 2 decembrie 2019. © Panorama/BBC

Vivat Regina. Majestatea Sa, regina Elisabeta a II-a, în timp ce se îndrepta către a 55-a deschidere a sesiunii parlamentare la care a asistat, la 6 noiembrie 2007. Odată cu sfârșitul celei mai lungi domnii din istorie, va mai avea monarhia britanică aceeași forță și relevanță în țară și în lume? © Max Mumby/Indigo/Getty Images

Pentru comenzi și informații, contactați:
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20
Depozit
Str. Gării nr. 11, Mogoșoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758.053.416
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

